

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

GRAMATICA LIMBII ROMÎNE

VOL. AL II-LEA

Ediția a II-a revăzută și adăugită

3510

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

București 1963

3

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

1. NICOLAIE DRĂGANU, *Elemente de sintaxă a limbii române*, București, 1945.
2. IORGU IORDAN, *Limba română contemporană*, [ediția a II-a, București] 1956, p. 494—745.
3. KR. SANDFELD et HEDVIG OLSEN, *Syntaxe roumaine. II Les groupes de mots*, Copenhague, 1960; *III Structure de la proposition*, Copenhague, 1962.

NOȚIUNI GENERALE DE SINTAXĂ

§ 418. Sintaxa este partea gramaticii care cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziții și fraze (vezi și § 1).

UNITĂȚILE SINTAXEI

§ 419. Unitatea de bază a sintaxei este propoziția, cea mai mică unitate a sintaxei care poate apărea de sine stătătoare și care comunică o judecată logică sau o idee cu caracter afectiv sau volițional.

Esența propoziției este predicția (sau predicativitatea), adică raportarea conținutului ei la realitatea obiectivă reflectată; propoziția exprimă atitudinea vorbitorului față de faptele din realitate reflectate de el: simpla constatare a unei realități, dorința de a vedea realizat un anumit lucru, dorința de a cunoaște ceva etc. și datează afirmațiile făcute. Propoziția este o comunicare realizată prin unul sau mai multe cuvinte însoțite de indici de predicție: prezența unui predicat verbal sau nominal (predicatul este marcat de obicei prin prezența unui verb la un mod personal; predicatul nominal fără copulă este marcat prin intonație și topică) sau numai a unei intonații predicative.

Propoziția poate fi și de sine stătătoare (de exemplu: *Mama mea era țărăncă de pe malul Moldovei, de la Verșeni.* SADOVEANU, O. XVI 391), dar poate fi și în anumite relații cu alte propoziții, intrând în alcătuirea unei fraze (de exemplu: *Ușor este de înțeles că mama nu putea fi fericită în mediul orășenesc.* SADOVEANU, O. XVI 391).

Fraza este unitatea sintactică superioară propoziției, întrucât e constituită din două sau mai multe propoziții; ea este totdeauna de sine stătătoare. Între propoziție și frază nu există deosebiri esențiale de conținut, ci numai deosebiri de ordin formal; din punctul de vedere al conținutului fraza poate exprima o idee mai complexă decât propoziția, dar poate exprima și același lucru ca o propoziție (independentă), iar raporturile dintre propozițiile care alcătuiesc o frază sînt aceleași cu raporturile dintre părțile unei propoziții.

Cea mai mică unitate sintactică în interiorul căreia se poate stabili un raport sintactic este îmbinarea de cuvinte, constituită

din cel puțin două cuvinte cu sens lexical deplin. Îmbinarea de cuvinte nu poate apărea niciodată de sine stătătoare. Ea este lipsită de predicăție și nu poate constitui o unitate de comunicare decât prin încadrarea ei într-o propoziție. Îmbinările de cuvinte denumesc obiecte, acțiuni, însușiri, exprimând sensuri unice, dar analizabile: *mama mea, țărancă de pe malul Moldovei, malul Moldovei, ușor de înțeles* etc.

Observație. Pentru îmbinarea de cuvinte ca unitate sintactică se folosește și termenul *grup de cuvinte*, iar uneori și termenul *sintagmă* (care are însă și alte accepții).

Studiul sintaxei limbii române este organizat pe unitățile propoziție și frază. Întrucât îmbinările de cuvinte nu se folosesc decât încadrate într-o propoziție, ca părți de propoziție sau construcții incidente, toate tipurile de raporturi care pot exista în îmbinările de cuvinte sînt luate în considerație în mod necesar în studiul propoziției.

Cea mai mică unitate sintactică pe care o distinge analiza unei propoziții este partea de propoziție. Ea este constituită de obicei dintr-un singur cuvînt din categoria părților de vorbire cu sens lexical de sine stătător (*mama, mediul, orășenesc*) sau dintr-un cuvînt de acest fel însoțit de un cuvînt ajutător (*de pe malul, de înțeles, este ușor*); partea de propoziție nu este astfel o unitate în cadrul căreia se stabilește un raport sintactic, ci ea se află într-un raport sintactic cu alte elemente. Există părți de propoziție dezvoltate, constituite din îmbinări de două sau mai multe cuvinte cu sens lexical de sine stătător (*acum cîțiva ani, de aici încolo* etc.); cuvintele din cadrul unei asemenea îmbinări se găsesc, desigur, între ele, într-un raport sintactic, dar, ca parte de propoziție, îmbinarea în ansamblu este într-un raport sintactic față de restul propoziției.

OBIECTUL SINTAXEI

§ 420. Sintaxa propoziției studiază propoziția privită independent de legătura cu alte propoziții. În sfera de preocupări a acestei secțiuni a sintaxei intră următoarele probleme mari: clasificarea propozițiilor după scopul comunicării în propoziții enunțiative și interogative, în cadrul cărora se disting după modalitate specii de propoziții ca cele optative, dubitative, potențiale și imperative, iar după afectivitate variantele lor exclamative; clasificarea propozițiilor în pozitive și negative; clasificarea propozițiilor după structura lor în propoziții analizabile și neanalizabile, monomembre și bimembre, simple și dezvoltate, verbale și nominale; studierea părților de propoziție în mod izolat (subiectul, predicatul, atributul, complementul, elementul predicativ suplimentar) și a raportului de coordonare dintre ele.

Sintaxa frazei studiază felul cum se unesc propozițiile pentru a alcătui fraze. Ea se ocupă de propoziții din punctul de vedere al legăturii acestora cu alte propoziții, distingînd în primul rînd propozițiile principale de cele secundare, aflate în raport de subordonare (propozițiile subordonate pot depinde însă nu numai de o principală, ci și de o propo-

ziție care la rîndul ei e subordonată față de alta), apoi raportul de coordonare, în care pot intra atît propoziții principale între ele, cît și propoziții subordonate între ele.

Raporturile sintactice sînt aceleași între părțile componente ale unei propoziții ca și între propozițiile unei fraze: raporturi de subordonare sau de determinare cînd dintre două elemente aflate în acest raport unul depinde de altul și raporturi de coordonare cînd elementele respective stau pe același plan, fără a depinde unul de altul. Identitatea raporturilor existente în propoziție și frază face ca și în studierea celor două unități sintactice să se întîlnească categorii similare: subiectului din propoziție îi corespunde în frază propoziția subiectivă, atributului o atributivă etc.; părțile de propoziție coordonate pot fi copulative, adversative etc. ca și propozițiile coordonate.

Sintaxa studiază și unele construcții speciale care se întîlnesc și în propoziție și în frază, cum sînt construcțiile incidente, anacolutul sau procedee ca elipsa și repetiția. Dintre caracteristicile legate de descrierea diferitelor unități sintactice se studiază în capitole aparte la frază corespondența timpurilor și vorbirea directă și indirectă, în timp ce topica (ordinea cuvintelor și a propozițiilor) și rolul sintactic al unor elemente fonetice ca accentul, intonația, pauza și ritmul interesează atît propoziția, cît și fraza.

MIJLOACE DE EXPRIMARE A RAPORTURILOR SINTACTICE

§ 421. Raporturile sintactice se pot exprima prin mai multe categorii de mijloace: a. mijloace morfologice: flexiunea; b. mijloace sintactice propriu-zise: joncțiunea (legătura realizată cu cuvinte ajutătoare), juxtapunerea sau parataxa (simpla alăturare a termenilor respectivi) și topica; c. mijloace fonetice: intonația și pauza.

Raporturile de coordonare au mijloace de exprimare mai puține: joncțiunea, realizată prin conjuncții sau locuțiuni conjuncționale coordonatoare (sau prin elemente cu valori apropiate de conjuncțiile coordonatoare, de exemplu prepoziția *cu* în unele situații), juxtapunerea și intonația, ca mijloc însoțitor al fiecăruia dintre celelalte două mijloace. Aceste trei categorii de mijloace se folosesc și în propoziție, și în frază, cu unele mici deosebiri în ce privește realizarea concretă a joncțiunii.

Raporturile de subordonare sau de determinare au mijloace de exprimare mai numeroase, atît ca tipuri, cît și ca realizări concrete, și anume: flexiunea, joncțiunea prin cuvinte ajutătoare de diferite feluri (prepoziții, conjuncții subordonatoare, pronume și adverbe relativ-interogative și nehotărîte, unele articole), juxtapunerea, topica, intonația și pauza. Adesea la exprimarea unui raport colaborează mai multe asemenea mijloace: flexiunea și joncțiunea, topica și intonația etc. Toate mijloacele enumerate pot exprima atît raporturi între cuvinte, cît și raporturi între propoziții; diferă însă pe de o parte sfera de întrebuintare a unui anumit mijloc în cele două tipuri de unități sintactice (de exemplu,

flexiunea servește de obicei la exprimarea raporturilor dintre părțile unei propoziții; în frază ea apare numai atunci când legătura dintre propoziții este făcută prin pronume și chiar atunci forma flexionară a pronumelui se datorește adesea rolului lui de parte de propoziție în subordonata introdusă), pe de altă diferă mai ales modul de realizare concretă a fiecărui mijloc (de exemplu, joncțiunea dintre propoziții se realizează cu conjuncții, adverbe și pronume relativ-interogative și nehotărâte, care nu apar la joncțiunea dintre părți de propoziție; între părțile de propoziție se folosește însă joncțiunea cu prepoziții, care în frază apar numai alături de pronume sau adverbe).

GRADUL DE LEGĂTURĂ DINTRE ELEMENTELE UNUI RAPORT SINTACTIC

§ 422. Între elementele unui raport sintactic pot exista grade diferite de legătură din diverse puncte de vedere.

Pe de o parte, atît la raporturile de coordonare, cît și la cele de subordonare există deosebiri de la un raport la altul sau între cuvintele care intră într-un anumit raport, în sensul că existența unui element poate implica într-o măsură mai mare sau mai mică prezența celuilalt. Astfel, în general, complementul direct și propoziția completivă directă sînt mai necesar cerute de verbul regent decît alte feluri de complemente, iar în cadrul raportului dintre un verb și o determinare completivă directă se pot distinge două categorii de verbe regente: unele la care se așteaptă mai mult completarea (*a pretinde, a presta, a lua* etc.) decît la altele (*a vorbi, a citi* etc.).

§ 423. Pe de altă parte, la raporturile de subordonare, aceeași construcție subordonată poate prezenta o legătură foarte strînsă sau mai slabă cu termenul la care se referă: este vorba anume de separarea sau nesepararea prin intonație a elementelor respective în funcție de conținutul pe care îl comunică vorbitorul, în funcție de importanța pe care o atribuie vorbitorul construcției subordonate în cadrul comunicării făcute. Din acest punct de vedere părțile secundare de propoziție și propozițiile subordonate pot fi izolate cînd nu sînt indispensabile pentru comunicare și neizolate cînd sînt indispensabile.

Problema distingerii determinantelor izolate de cele neizolate se tratează în mod special la atribut și la propoziția atributivă, unde există mai mulți indici ai legăturii mai strînse sau mai slabe. Problema privește însă și celelalte feluri de determinante (complemente și propoziții subordonate).

Există construcții de același tip gramatical în care opoziția dintre izolarea sau legarea strînsă a unui determinant este mai slabă, depinzînd de intenții mai puțin definite ale autorului. Iată, ca exemplu în acest sens, două propoziții modale de același tip folosite cu fragmentare diferită a frazei:

Și se ducea fără să mai întoarcă privirile. SADOVEANU, O. VII 257.

Zi cu zi își despărțiseră viețile, fără să-și dea samă. SADOVEANU, O. VII 256.

Alteori există deosebiri evidente de înțeles între construcția izolată și construcția neizolată, care este esențială pentru comunicare. În fraza :

În realitate, Hangerlioica primea fiindcă fusese toată viața obișnuită să i se aducă omagii și daruri și pentru că în concepția ei, profund feudală, boierul are dreptul la o parte din roadele celui de jos. CĂLINESCU, S. N. 299, complinirea cauzală (prin cele două propoziții cauzale, coordonate între ele) este direct determinativă a predicatului regent, întrucât ce se spune în această complinire neizolată se opune părerii exprimate anterior în text că Hangerlioica primea orice daruri cu bunăvoință pentru că nu era mândră (cf. *Asta îmi place mie, zicea cel care făcuse ploconul, că nu e mândră*); acțiunea din regentă este deci cunoscută și interesul comunicării constă tocmai în lămurirea mobilului acțiunii. Dacă însă ar fi interesat în primul rând afirmarea acțiunii din regentă, de exemplu dacă fraza ar fi venit după presupunerea că personajul respectiv nu primea să i se aducă daruri, cauzala ar fi putut fi izolată, „explicativă”, conținutul ei fiind o motivare suplimentară, dar nu indispensabilă, a predicatului regent (accentuat în frază) :

În realitate, Hangerlioica primea, fiindcă fusese obișnuită...

În unele situații, se pot găsi indici speciali ai strânsei legături dintre construcțiile subordonate neizolate și termenii lor regenți (pe lângă intonația marcată în scris prin punctuație). Așa e, de exemplu, negarea predicatului regentei cu referire la subordonată :

Nu plîng că mi-e de Leana teamă;

De ciudă plîng eu numai, mamă. COȘBUC, B. I. 122 (vorbitoarea plînge în realitate; negația *nu*, pusă pe lângă predicatul regentei, se referă la cauzală: *plîng nu pentru că mi-e teamă...*).

CONSTRUCȚII SINTACTICE NESPECIFICE ȘI CONSTRUCȚII CU VALORI MIXTE

§ 424. Felul de exprimare a unei construcții sintactice (propoziție sau parte de propoziție) poate fi de multe ori nespecific, comun cu felul de exprimare a altor construcții. În asemenea situații poate exista posibilitatea unei duble interpretări a unei construcții. Astfel, într-un exemplu ca :

Începură a descărca lucrurile din căruță. SADOVEANU, P. M. 240, partea de propoziție *din căruță* poate fi la fel de bine atribuit al substantivului *lucrurile* și complement al verbului *a descărca* (spre deosebire de alte exemple, în care topica exclude interpretarea atributivă: *Să-și descarce din care sacii.* MACEDONSKI, O. III 3).

Alteori posibilitatea unei duble interpretări a unor construcții sintactice depinde de concepția asupra elementelor din structura lor, de exemplu de faptul dacă unele îmbinări de cuvinte sînt sau nu considerate locuțiuni (vezi § 514 și 754).

Situațiile de acest fel, în care este dificilă delimitarea unei unități sintactice sau raportarea ei la un anumit element, fără a se pune problema împletirii unor valori diferite, pot fi lăsate la o parte în tratarea diverselor capitole concrete ale sintaxei.

§ 425. Pe lângă aceasta, există însă situații în care o construcție sintactică prezintă în același timp două sau chiar mai multe valori. Asemenea împletiri de valori se întîlnesc între diverse feluri de complemente, mai ales între cele circumstanțiale, dar și între acestea și complementele necircumstanțiale, între propozițiile subordonate (cu o mențiune similară pentru subordonatele circumstanțiale) și între diverse nuanțe ale atributivelor și ale propozițiilor atributive circumstanțiale. Uneori se poate distinge valoarea principală la nuanța sau nuanțele secundare, altelei diverse valori au aceeași greutate. Și într-un caz și în altul semnificarea acestor valori mixte merită să fie făcută la fiecare dintre capitolele interesate în cumulul respectiv de valori.

SINTAXA ȘI LOGICA

§ 426. Dată fiind legătura dintre limbă și gândire, există o legătură și între gramatică și logică; această legătură se manifestă în relativa corespondență a unor unități sintactice cu unele categorii logice.

Principalul element de corespondență îl constituie raportul dintre propoziție și judecată (vezi § 429).

SINTAXA ȘI PUNCTUAȚIA

§ 427. Punctuația este un procedeu care ține de scriere, dar e strîns legat de gramatică, și anume de sintaxă. Ea corespunde în scris mijloacelor fonetice folosite în vorbire pentru exprimarea unor raporturi sintactice: intonația și pauza (fără ca între aceste elemente fonetice și punctuație să existe o corespondență perfectă).

Punctuația are o deosebită utilitate pentru înțelegerea justă a unui text scris, ea îl ajută pe cititor să desprindă sensul exact al comunicării scrise, iar în unele împrejurări ea este un element indispensabil pentru această înțelegere. Aproape totdeauna există anumite deosebiri de înțeles după felul cum este întrebuințată punctuația într-un text, dar uneori se poate ajunge pînă la schimbarea totală a înțelesului. Iată, de exemplu, cum apare denaturat sensul unei fraze din *Două loturi* de I. L. Caragiale în felul cum e scris textul în O. I 160:

Statul nu plătește impiegații, ca să facă beții noaptea și ziua să zacă — uite ce prăpădit ești! — în loc să vie la datorie...

Din cauza prezenței greșite a virgulei înaintea propoziției *ca să facă beții noaptea* subordonata finală devine izolată de regentă, ca și cum ar explica enunțul de sine stătător din regentă: *Statul nu plătește impiegații* (*Cu ce scop? Pentru ca să facă beții noaptea*). Sensul real este evident

altal : șeful îi reproșează subalternului absențele și starea proastă în care vine la serviciu, învățându-l că nu pentru aceasta sînt plătiți de stat impie-gații (*nu pentru ca să facă beții noaptea și ziua să zacă*), ci pentru îndepli-nirea datoriei; regenta este aici strîns legată de subordonată și o marcă a acestei legături o constituie negarea predicatului regent cu referire la conținutul subordonatei (vezi § 423).

Folosită așa cum trebuie, punctuația poate fi un prețios auxiliar grafic al sintaxei.

NOȚIUNI GENERALE

§ 428. Propoziția este cea mai mică unitate a sintaxei care poate apărea de sine stătătoare și care comunică prin cuvinte cu indici de predicție o judecată logică sau o idee cu caracter afectiv ori volițional.

Tatăl meu era bun cunoscător al istoriei moderne și contemporane.
SADOVEANU, O. XVI 401.

O, pașă, cât de darnic ești! COȘBUC, B. I. 97.

Uitați-vă la probe! CARAGIALE, O. II 72.

RAPORTURILE DINTRE PROPOZIȚIE ȘI JUDECATĂ

§ 429. Fără a se reduce la exprimarea unei judecăți logice, propoziția este legată de judecată ca formă a gândirii. Unele tipuri de propoziții exprimă numai judecăți: propozițiile enunțiative propriu-zise (vezi exemplul din SADOVEANU), dubitative, potențiale și optative. Altele exprimă judecăți, dar în același timp au și un conținut afectiv care poate trece pe primul plan: propozițiile enunțiative exclamative (vezi exemplul din COȘBUC). În sfârșit altele, și anume propozițiile interrogative și propozițiile enunțiative imperative, presupun existența unor judecăți neexprimate de la care pornește întrebarea sau îndemnul. Din punctul de vedere al conținutului logic, afectiv sau volițional, există deci o deosebire între diversele tipuri de propoziții: nu toate propozițiile exprimă judecăți sau numai judecăți.

Pe de altă parte, nu totdeauna o judecată este exprimată de o propoziție. Pentru exprimarea unei judecăți se poate folosi și un complex de propoziții, adică o frază (vezi § 707), precum și numai o parte de propoziție, de exemplu o construcție gerunzială cu valoare cauzală.

Judecățile există numai prin propoziții, dar aceeași judecată poate fi exprimată prin propoziții diferite. Această posibilitate este legată și de formă și de conținut: ea se datorește atât existenței mai multor mijloace lingvistice echivalente, sinonime, cât și intervenției unui factor subiectiv în exprimarea judecății propriu-zise. Propozițiile prezintă deci o diversitate mai mare decât judecățile.

În ce privește structura propoziției și structura judecății, există unele asemănări, dar mai multe deosebiri. Asemănarea constă în faptul că atât între termenii judecății, cât și între cei ai propoziției se găsesc un subiect și un predicat, dar subiectul și predicatul logic nu coincid totdeauna cu subiectul și predicatul gramatical.

O deosebire este aceea că judecata are numai subiect și predicat (și copulă), pe când propoziția poate avea și părți secundare. De aici decurge nu numai includerea părților secundare de propoziție în subiectul sau în predicatul logic (ceea ce nu ar reprezenta o deosebire esențială față de analiza sintactică, în care se vorbește de grupul subiectului și grupul predicatului), ci și posibilitatea ca subiectul sau predicatul logic să coincidă tocmai cu o parte secundară de propoziție.

Subiectul logic este obiectul gândirii, iar predicatul logic este elementul nou privitor la subiect. Subiectul și predicatul gramatical, a căror definire se face după alte criterii, pot coincide uneori — măcar în linii mari — cu subiectul și predicatul logic, alteori coincidența este numai parțială, de exemplu în sensul că predicatele sînt aceleași, dar subiectul logic e o parte secundară de propoziție, iar alteori analiza logică poate diferi total de cea gramaticală, fie pentru că subiectul și predicatul logic sînt cu totul alte elemente decît cele cu funcțiunile gramaticale de subiect și predicat, fie pentru că analiza logică este exact inversă față de cea gramaticală, subiectul logic fiind predicat gramatical și predicatul logic subiect gramatical.

Observație. În analizele gramaticale se folosește termenul *subiect logic* pentru autorul real al unei acțiuni (sau pentru cel caracterizat de o anumită stare), în special în două situații în care el diferă de subiectul gramatical: în construcțiile pasive, în care subiectul logic este complement de agent, și în construcțiile de tipul *mi-e foame* sau *mi place*, în care subiectul logic e complement indirect. Subiectul logic înțeles în acest fel în gramatică (= autorul acțiunii) este altceva decît subiectul logic propriu-zis, subiectul unei judecăți logice (=obiectul gândirii, elementul cunoscut).

În sfîrșit, altă deosebire constă în faptul că judecata are totdeauna structură bimembră, cu subiect și predicat, pe când propoziția poate fi și monomembră, redusă la o singură parte principală (numai predicat sau numai subiect).

CARACTERISTICILE PROPOZIȚIEI

§ 430. Propoziția este constituită din unul sau mai multe cuvinte organizate într-o unitate gramaticală prin care se realizează un act de predicare, adică de raportare a conținutului propoziției la realitatea obiectivă (vezi și § 419). Existența predicăției, care este esența propoziției, este indicată de cele mai multe ori prin prezența unui predicat verbal sau nominal (acesta cu sau fără copulă).

Observație. Pentru că propozițiile cu predicat sînt cele mai numeroase, propoziția se definește adesea drept comunicarea cu un singur predicat, iar, pentru că în rîndul propozițiilor cu predicat, cele mai multe au predicat verbal sau predicat nominal cu verb copulativ, în mod practic propoziția este identificată de obicei după prezența unui verb la un mod predicativ. Acest fel de analiză neglijează însă propozițiile nominale.

Un important semn al predicăției este intonația predicativă. În majoritatea propozițiilor (în cele cu predicat) ea are rol ajutător, însoțind alte mijloace de exprimare a predicăției (verbul la un mod predicativ, numele predicativ), dar la un tip de propoziții, și anume la cele nominale (existențiale) monomembre reduse la subiect, intonația predicativă este singurul semn al predicăției, singurul element care dă caracter de propoziție cuvîntului respectiv.

OBIECTUL SINTAXEI PROPOZIȚIEI

§ 431. Sintaxa propoziției studiază propoziția privită independent de legătura cu alte propoziții: ea se ocupă și de propozițiile principale, și de propozițiile secundare în calitatea lor de propoziții, fără a se interesa de rolul lor în frază.

Diviziunile acestei secțiuni a sintaxei sînt următoarele: clasificarea propozițiilor după scopul comunicării, după modalitate și afectivitate, clasificarea propozițiilor în pozitive și negative (în cadrul problemei mai generale a afirmației și negației), clasificarea propozițiilor după structură și părțile propoziției.

Clasificarea propozițiilor după scopul comunicării în propoziții enunțiative și interogative și mai ales clasificarea după modalitate, care se face în cadrul fiecăreia din cele două categorii, distingîndu-se propozițiile enunțiative și interogative propriu-zise de cele optative, dubitative, potențiale și imperative, ca și de variantele afective exclamative ale tuturor acestora, dezvoltă cunoașterea conținutului propoziției. Capitolul respectiv este strîns legat de problema definiției propoziției și a raporturilor dintre propoziție și judecată.

Toate tipurile de propoziții enumerate pot avea aspect pozitiv sau negativ.

Enunțiativă propriu-zisă:

Pozitivă: *Uncheșul Haralambie umpluse o cupă mică de sticlă albastră cu rachiul lui de afine.* SADOVEANU, O. XVII 379.

Negativă: *Pînă în luna lui mai 1848, nu existase nici o relațiune, nici o înțelegere între noi și Eliad.* GHICA, S. 522.

Enunțiativă optativă:

Pozitivă: *Te-aș cere doar pe tine, dar nu mai ești a ta.* EMINESCU, O. I 127.

Negativă: *Nu prea i-aș vinde.* PEDA, D. 141.

Enunțiativă imperativă:

Pozitivă: *Ia adu-ți aminte ce ți-am spus odată.* CREANGĂ, P. 168.

Negativă: *Nu te întovărăși cu omul becisnic.* NEGRUZZI, S. I 248.

Enunțiativă propriu-zisă exclamativă :

Pozitivă : *Cri-cri-cri,*

Toamnă gri,

Tare-s mic și necăjit! TOPÎRCEANU, O. I 108.

Negativă : *N-am avut parte și eu pe lume măcar de o compătimire!*

CARAGIALE, O. VI 23.

Interogativă propriu-zisă :

Pozitivă : *Mai suna-vei, dulce corn,*

Pentru mine vreodată? EMINESCU, O. I 206.

Negativă : *Da, Chiriac nu-i aicea?* CARAGIALE, O. VI 13.

Interogativă dubitativă :

Pozitivă : *Mai s-o fi găsinđ ceva de mîncare?* CARAGIALE, O. I 140.

Negativă : — *Și unde mergeți dumneavoastră?*

— *La Iași.*

— *Să nu fie peste graniță?* GHICA, S. 207.

Există situații în care o propoziție cu aspect pozitiv are sens negativ și, invers, o propoziție cu aspect negativ are sens pozitiv; aceasta se întîmplă la propozițiile interogative retorice și la unele exclamative.

Propoziție cu aspect pozitiv și sens negativ :

Dară cine putea să se apropie de ele? ISPIRESCU, L. 28.

Propoziție cu aspect negativ și sens pozitiv :

Și unde nu ne trezim într-o bună dimineață plini ciucur de rîie căprească, de la caprele Irinucăi. CREANGĂ, A. 27.

Problema aspectului pozitiv și negativ al propozițiilor, ca și a afirmației și negației în general, este deci strîns legată de felurile propozițiilor după scopul comunicării, modalitate și afectivitate.

Clasificarea propozițiilor după structură are și ea legătură cu celelalte două clasificări : propozițiile reduse la elemente de afirmație sau de negație, de exemplu, constituie o grupă specială de propoziții cu structura neanalizabilă, alături de propozițiile exclamative constituite din interjecții. Clasificarea propozițiilor după structură este însă direct legată de părțile de propoziție : propozițiile cu structură analizabilă se împart în simple și dezvoltate pe baza prezenței sau absenței părților secundare de propoziție, în monomembre sau bimembre pe baza numărului de părți principale conținute, iar în verbale și nominale pe baza felului de exprimare a predicatului.

BIBLIOGRAFIE

1. SORIN STATI, *Contribuții la studiul definiției și clasificării propozițiilor*, în SCL VI (1955), p. 289—309.
2. HENRI WALD, *Propoziția și judecata*, în LR X (1961), nr. 6, p. 521—527.

CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR DUPĂ SCOPUL COMUNICĂRII

NOTIUNI GENERALE

§ 432. În procesul vorbirii comunicarea poate să aibă scopuri diferite: informează pe auditor sau cere informații asupra unui lucru necunoscut de vorbitor. În conformitate cu acest scop, propozițiile se împart în enunțiative și interogative, fiecărui fel de propoziție fiindu-i proprie, în general, o anumită intonație, enunțiativă sau interogativă (vezi § 1028).

O categorie intermediară, mixtă, o formează propozițiile interogative indirecte și cele retorice. Ținând seama de criteriul de clasificare, scopul comunicării, propozițiile interogative indirecte și cele retorice sînt propoziții enunțiative, deoarece nu cer informații, ci informează. Ele au însă și unele caracteristici specifice propozițiilor interogative: atît interogativele retorice, cît și cele indirecte pot fi introduse prin unele pronume, adjective pronominale sau adverbe interogative, iar cele retorice au și intonație interogativă.

După conținutul pe care îl exprimă (modalitate) și după unele trăsături gramaticale (modurile cu care se construiesc, prezența sau absența unor cuvinte specifice unei anumite construcții, topica), se disting următoarele categorii de propoziții enunțiative și interogative: propriu-zise, optative, potențiale și dubitative. Propoziția imperativă are numai caracter enunțiativ, deoarece totdeauna comunică ceva (un ordin, o rugămintă).

Observație. Ideea de dorință, posibilitate, nesiguranță etc. poate fi exprimată și cu mijloace lexicale, printr-o propoziție enunțiativă sau interogativă propriu-zisă, și anume:

a. Prin unele verbe la indicativ care exprimă lexical noțiunea de „a dori” (*a dori, a pofti, a ruga, a vrea*), „a se îndoi”, „a putea”:

Acest căldător străin dorea să vadă pe cuviosul părinte arhimandrit. SADOVEANU, O. X 276.

Ne-ndoim dac-așa oameni întru adevăr au stat. ALEXANDRESCU, O. 73.

O cheamă Adalgița... Poate-se mai frumos nume? NEGRUZZI, S. I 76.

b. Prin adverbe sau locuțiuni adverbiale ca *posibil, probabil, poate; oare, (nu) cumva, nu care cumva* etc.

Poate că măria-ia ai auzit lucrurile precum nu sînt. NEGRUZZI, S. I 139.

c. De verbele care exprimă lexical ideea de dorință se leagă și formulele de urare ca *poftă bună, la mulți ani.*

§ 433. În funcție de felul cum vorbitorul consideră acțiunea, propozițiile enunțiative, ca și întrebarea pe care o pune propoziția interogativă, pot fi reale, realizabile sau ireale. Mijlocul prin care se exprimă caracterul propoziției este modul verbului predicat (mai rar timpul). Astfel, modul indicativ este modul prin care se exprimă de obicei acțiuni reale :

Bobocii, în urma gîștelor bătrîne, evoluau grațios în partea cealaltă a lacului. SADOVEANU, O. XVII 433.

Mă ții de vorbă și eu greșesc drumul ! TUDORAN, P. 271.

De ce nu mi-ai trimis vorbă? o întrerupse Birică mînios. PREDĂ, M. 191.

Modurile conjunctiv, condițional-optativ și imperativ exprimă de obicei (primele două la timpul prezent) acțiuni realizabile :

Ca să nu pară prea supărător, femeia a dat o nuanță de glumă lucrurilor. CAMIL PETRESCU, U. N. 128.

Observații. 1. În anumite construcții, conjunctivul nu spune nimic cu privire la caracterul acțiunii, nefăcînd altceva decît să denumească acțiunea ca și infinitivul (vezi § 215) : *N-aș fi crezut-o niciodată în stare să facă asta.* CAMIL PETRESCU, U. N. 153.

2. În construcțiile formate cu locuțiunile conjuncționale fără (ca) să și în loc să conjunctivul poate exprima și acțiuni reale (negative) :

Ceea ce Borivoje dorise pînă la moarte, fără ca să se împlinească — se împlini. GALAC-TION, O. I 202.

Du-te acuma și caută să-mi faci întocmai pe plac. CARAGIALE, O. II 262.

De-ar mai veni vara, să se mai joace și pe-afară; că m-am săturat de ei ca de mere pădurețe. CREANGĂ, A. 38.

Conjunctivul și condițional-optativul perfect sau condițional-optativul prezent în propoziții comparative condiționale pot exprima și acțiuni ireale (vezi § 441, 443, 445) :

O dragoste între ei și o încredere desăvîrșită, parcă toți ar fi membrii aceleiași familii. VLAHUȚĂ, G. S. 51—52.

Și imperfectul indicativului poate exprima uneori o acțiune ireală : în propozițiile principale, cînd e întărit lexical prin comparativul *mai bine, mai degrabă*, iar în subordonare, în propozițiile condiționale, concesive condiționale sau comparative condiționale.

Mai bine îl fătam mînz și-l mîncea un lup. SADOVEANU, O. XVII 171.

Chiar dacă telefona mai devreme, tot nu mă găsea acasă.

§ 434. După atitudinea pe care o are vorbitorul față de ceea ce exprimă, propozițiile enunțiative și interogative pot fi lipsite de afectivitate sau pot avea nuanță afectivă.

Ele sînt afective ori de cîte ori intervine aprecierea subiectivă a vorbitorului și neafective cînd vorbitorul are o atitudine neutră față de ceea ce comunică. Propoziții alcătuite din aceleași cuvinte,

dispuse în același fel, se pot deosebi între ele numai prin caracterul afectiv sau neafectiv, dînd impresia că e vorba de variante ale aceleiași propoziții, care poate fi, într-o anumită împrejurare, afectivă și în alta neafectivă, în funcție de ceea ce vrea să comunice vorbitorul. În vorbire, distincția dintre propozițiile afective și cele neafective este posibilă, deoarece comunicarea este exprimată cu o anumită intonație și poate fi însoțită sau nu de o anumită mimică, gesturi etc. În scris, această distincție nu este totdeauna suficient de clară, pentru că nu toate propozițiile afective au o marcă gramaticală. De aceea vor fi studiate numai afectivele exclamative care au specific o intonație exclamativă, marcată în scris, de obicei, prin semnul exclamării.

§ 435. În clasificarea propozițiilor după scopul comunicării intonația joacă așadar un rol deosebit de important. La propozițiile afective, fie enunțiative, fie interogative, intonația este foarte variată, în funcție de sentimentul care i-a dat naștere și de intensitatea emoției.

Uneori intonația singură marchează caracterul unei propoziții (o propoziție, formată din aceleași cuvinte, așezate în aceeași ordine, poate fi enunțiativă sau interogativă, lipsită sau nu de afectivitate, după intonația cu care este rostită):

Enunțiativă neafectivă (neexclamativă):

A venit mama.

Interogativă neafectivă (neexclamativă):

A venit mama?

Enunțiativă afectivă (exclamativă):

A venit mama!

Interogativă afectivă (exclamativă):

A venit mama!?

I. PROPOZIȚIA ENUNȚIATIVĂ

§ 436. Propoziția enunțiativă este propoziția prin care vorbitorul comunică ceva în legătură cu un obiect sau fenomen (constată, relatează un fapt real, realizabil, ireal; dorește, potențial, îndoielnic, volitiv).

După conținutul pe care îl exprimă și în funcție de modul cu care se construiesc, propozițiile enunțiative pot fi:

1. enunțiative propriu-zise;
2. enunțiative optative;
3. enunțiative potențiale;
4. enunțiative dubitative;
5. enunțiative imperative.

Propozițiile menționate pot fi lipsite de afectivitate sau pot avea nuanță afectivă cînd la judecata pe care o exprimă se adaugă starea afectivă a vorbitorului: admirație, plăcere, surprindere, indignare, minie, regret, disperare etc.; în acest ultim caz se numesc enunțiative afective. Dintre propozițiile afective numai cele exclamative sînt marcate gramatical.

**PROPOZIȚIILE ENUNȚIATIVE NEAFECTIVE
(NEEXCLAMATIVE)**

§ 437. Propozițiile enunțiative neafective au atât trăsături diferențiatore : conținutul pe care îl exprimă (constatare, dorință, poruncă etc.) și modurile cu care se construiesc, cât și trăsături comune : comunică o informație și au o intonație enunțiativă ; de asemenea, ele se caracterizează prin absența indicilor interogativi sau exclamativi.

PROPOZIȚIA ENUNȚIATIVĂ PROPRIU-ZISĂ (REALĂ)

§. 438. Propoziția enunțiativă propriu-zisă exprimă o acțiune sau o stare prezentată ca reală :

La ospăț, Mihnea se arată foarte mîhnit pentru pierderea unui așa bun și tînăr slujbaş ca Ilie. ODOBESCU, S. I 78.

Soarele asfințea departe, deasupra Siretului, luminînd pîcla zării, împrăștiind pe luciu și înaintea noastră ca o pulbere aurie. SADOVEANU, O. III 252.

Enunțiativele propriu-zise pot fi propoziții principale sau secundare :

Multe-i spun cînd nu m-ascultă,

Dar tresar și tac din gură

Cînd, c-un zîmbet, își ridică

Ochii de pe cusătură. TOPÎRCEANU, O. I 110.

Propozițiile principale se construiesc cu modul indicativ la toate timpurile :

Eu am cultul prieteniei. CEZ. PETRESCU, C. V. 189.

Ne suirăm călare fără întîrziere și caravana noastră se porni la pas. ALECSANDRI, O. C. 294.

Vom visa un vis ferice,

Îngîna-ne-vor c-un cînt

Singuratece izvoare,

Blînda batere de vînt. EMINESCU, O. I 75.

Zărilor, de farmec pline,

Strătucesc în luminiș. COȘBUC, B. I. 5.

Observație. Uneori apare imperativul în locul indicativului (vezi § 456).

Valoarea reală a acestor propoziții este clară numai în propozițiile independente. În frază însă valoarea reală nu este totdeauna la fel de limpede. Astfel, în fraza cu două propoziții disjunctive reale, coordonate între ele, de fapt nu se realizează decît una din ele :

Mîndro, pe ulița ta

Nu se face tînă rea,

Nu știu tîna nu se face

Ori de tine, mîndro,-mi place. DOINE, 155.

Mai clară din acest punct de vedere este situația principalei care constituie regenta unei condiționale; în exemplul:

Dacă nu este așa cum ai scris tu aici, eu te împușc pe tine. PREDĂ, D. 216,

realitatea acțiunii din propoziția regentă este determinată de realizarea sau nerealizarea subordonatei.

Enunțiativele propriu-zise subordonate se construiesc cu modul indicativ și exprimă acțiuni sau stări reale. În această situație pot fi toate propozițiile subordonate care se construiesc cu modul indicativ, de exemplu:

Bine a zis cine-a zis. CREANGĂ, P. 236 (subiectivă).

Faptul extraordinar era că vînatul nu cădea și că lucrul se repeta. SADOVEANU, O. XIV 212 (predicative).

Luă în brațe pe această biată fată pe care o legănase și cu care împărțise soarta sa. NEGRUZZI, S. I 26 (atributive).

Nu crede că în lume, singurel și rătăcit,

Nu-i găsi un suflet tînăr ce de tine-i îndrăgit. EMINESCU, O. I 80 (completivă directă).

Părea că ascultă nu doar cu urechile, ci și cu ochii, deși în ei nu se citea nimic deosebit. TUDORAN, D. R. 182 (concesivă).

Și cînd era de făcut ceva treabă, o cam răream de pe-acasă. CREANGĂ, A. 70 (circumstanțială de timp).

Noi mai degrabă ne-om duce unde se află măria-sa Nicoară Potcoară. SADOVEANU, O. XVIII 318 (circumstanțială de loc).

Bătrînul se opri pentru că nu mai putea. CARAGIALE, O. I 50 (cauzală).

Pentru mine, stăpîna acestei case nu e numai o bătrînă maniacă, precum o socoate tîrgul și precum, de altfel, o arată prea îndestul făptura. CEZ. PETRESCU, O. P. 176 (modale).

Avea o biciușcă... cu care pocnea de-ți lua auzul. CREANGĂ, P. 107 (consecutivă).

Îi mai înțoleam și noi cu ce puteam. BART, D. U. 125 (instrumentală).

Du-te, cucule, în berc

Și mă lasă să-mi petrec,

Să-mi petrec cu cin'mi-i drag,

De m-ar duce chiar în iad! JARNÍK-BÎRSEANU, D. 13 (sociativă).

PROPOZIȚIA ENUNȚIATIVĂ OPTATIVĂ

§ 439. Propoziția enunțiativă optativă comunică dorința de a se realiza o acțiune sau o stare.

M-aș duce și eu acolo. SADOVEANU, O. XVII 423.

Dîmboviță, apă dulce,

Cînd te beau, nu m-aș mai duce. Poezie populară.

Imprecațiile, blestemele și jurămintele sînt propoziții optative afective (vezi § 458).

§ 440. Construcția propoziției optative depinde de persoana care vorbește sau de cea căreia îi este atribuită dorința.

Acțiunea poate fi dorită și exprimată chiar de persoana care vorbește :
Aș transcrie aci cu plăcere toată acea încântătoare descripțiune. ODOBESCU, S. III 20.

Dorința de a face acțiunea poate aparține altei persoane decât celei care o exprimă :

Ar striga... și nu se-ndură. EMINESCU, O. I 104.

O persoană poate să dorească realizarea unei acțiuni de către altă persoană. În acest caz, deși se exprimă dorința vorbitorului, se întrebuintează persoana a II-a și a III-a, adică aceea care urmează să facă acțiunea :

Numai de și-ar ține mult năravul ista. CAMILAR, N. I 164.

§ 441. Enunțiativele optative pot fi propoziții principale sau subordonate.

Propozițiile enunțiative optative principale se construiesc de obicei cu modul optativ, mai rar cu conjunctivul.

Cu modul optativ la timpul prezent exprimă o acțiune realizabilă :

Aș bea un pahar cu apă. VLAHUȚĂ, D. 283.

Te-aș cere doar pe tine, dar nu mai ești a ta. EMINESCU, O. I 127.

Când propoziția enunțiativă optativă este regenta unei condiționale, realizarea dorinței exprimate în optativă e condiționată de împlinirea acțiunii din propoziția condițională :

Chiar și eu m-aș tocmi la d-ta, dacă ți-a fi cu plăcere. CREANGĂ, P. 202.

Rar, apare și conjunctivul, care exprimă o acțiune realizabilă :

Ceasul scrisorii să te găsească sănătoasă. CAMILAR, N. I 255.

Să fii sănătos, staroste Căliman. SADOVEANU, O. XIII 177.

Enunțiativele optative principale pot exprima și acțiuni ireale în următoarele situații :

a. Enunțiativa optativă are verbul la modul optativ perfect și de obicei este regenta unei propoziții condiționale :

Aș fi venit ieri, dacă nu ploua.

b. Verbul propoziției optative este la conjunctiv perfect cu valoare de optativ perfect :

De ce m-ați dus de lângă voi,

De ce m-ați dus de-acasă?

Să fi rămas fecior la plug,

Să fi rămas la coasă. GOGA, P. 32.

§ 442. De obicei enunțiativa optativă este o propoziție principală independentă sau coordonată. Ea poate fi și regenta unei propoziții subordonate, dar, cu excepția celei condiționale, subordonata este neesențială, principala optativă având și singură înțeles deplin, ca în exemplele :

De-ar veni luna lui mai

Să-mi aud cerul tunînd,

Să văd norii fulgerînd. ALECSANDRI, P. P. 287.

Aș pleca cu ce găsesc.

§ 443. În subordonare, enunțiativa optativă se construiește cu aceleași moduri și timpuri ca și optativa principală și exprimă :

a. acțiuni realizabile, când verbul este la modul optativ-condițional prezent :

Firește că aș pleca în excursie (subiectivă).

Mi-a spus că ar mânca o prăjitură (completivă directă).

b. acțiuni ireale, cînd verbul este la optativ-condițional perfect :
Ar fi venit la școală dacă aș fi chemat-o.

PROPOZIȚIA ENUNȚIATIVĂ POTENȚIALĂ

§ 444. Propoziția enunțiativă potențială exprimă posibilitatea realizării unei acțiuni sau stări fără să se precizeze dacă acțiunea sau starea se realizează. Această posibilitate se poate referi la prezent (sau viitor), ca și la trecut :

Mijlocas ar fi el, bîjbîi Anghel, dar eu nu l-aș primi în gospodărie.
PREDA, D. 137.

De lacrimi n-aș băga seamă,

Că le șterg cu a mea năframă,

Dar mi-i milă de obraz

Că rămîne fript și ars. JARNÍK-BİRSEANU, D. 101—102.

Încă de mic

Te cunoșteam pe tine,

Și guraliv și de nimic,

Te-ai potrivi cu mine. EMINESCU, O. I 175.

Musafirul continua să stea în picioare, ca și cînd ar fi fost gata să plece. TUDORAN, D. R. 250.

Un tip aparte de enunțiativă potențială sînt propozițiile prin care se exprimă atenuarea comunicării unei cereri, a unei propuneri etc., în general a unei luări de atitudine :

Aș fi de părere... să trecem pe la mecanică. CĂLUGĂRU, O. P. 584.

Potrivit ar fi să putem călări pe cel dintâi vișor... a grăit încet
Nicoară. SADOVEANU, O. XVIII 326.

Dacă ar fi să hotărâsc eu, n-aș mai pune un singur vas pe cala actuală.
Cele patru șleपुरi ar trebui demontate; nu mi-aș lua răspunderea să continuăm lucrul la ele. TUDORAN, D. R. 173.

Ar fi fost bine să limpezim lucrurile chiar în seara asta... Așa ar fi trebuit, spuse Țurlea nemulțumit. PREDA, D. 215.

§ 445. Enunțiativă potențială pot fi atît propozițiile principale, cît și cele secundare.

Propozițiile enunțiativă potențială principale se construiesc de obicei cu modul condițional-optativ (potențial) și exprimă acțiuni realizabile la prezent și ireale la perfect :

Ai zice că soarele apune acum la mieznoapte, în spatele Negoiului.
CAMIL PETRESCU, O. I 325.

N-aș crede, moș Hau, am zis eu cu avînt. SADOVEANU, O. XVII 453.

Nu mi-aș fi închipuit niciodată că am să ajung să fiu tratată astfel.
CAMIL PETRESCU, U. N. 210.

Marchidan nu manifesta nici o invidie... Ai fi spus că se simțea mai bine să lucreze modest și anonim. TUDORAN, D. R. 289.

Observație. La trecut, condițional-optativul marchează și nerealitatea propoziției dependente.

Uneori propozițiile potențiale principale se construiesc și cu imperfectul indicativului, precedat de *mai bine, mai degrabă*, și exprimă acțiuni ireale :

Mai bine stăteam acasă și ascultam concertul.

În subordonate, enunțiativa potențială se construiește de obicei cu modul condițional-optativ sau cu conjunctivul și exprimă acțiuni realizabile la prezent și ireale la perfect; ea se poate construi și cu imperfectul indicativ :

1. a. Cu condițional-optativul prezent (acțiuni realizabile) :

Cine-n lume s-ar afla

Ca să rupă rujuța

Mare iubire-ar strica. JARNÍK-BİRSEANU, D. 12 (subiectivă).

Am... vreo doi cunoscuți care ar putea să-ți facă înlesnirea asta. SADOVEANU, O. I 376 (atributivă).

Nu caut vorbe pe ales,

Nici știu cum aș începe. EMINESCU, O. I 173 (completivă directă).

Mi-am dat seama încă o dată că ar fi o naivitate să încerc a discuta aceasta cu el. CEZ. PETRESCU, O. P. 80 (completivă indirectă).

Pe lângă că ai asculta o prelegere interesantă, ai întâlni-o și pe colega ta (cumulativă).

Pleacă la plimbare cu cine s-ar nimeri (sociativă).

Cînd ar ști omul ce-ar păți, dinainte s-ar păzi. CREANGĂ, P. 31 (condițională).

În propoziții comparative condiționale, condițional-optativul prezent exprimă acțiuni ireale.

Îmi spune că mă iubește ca și cum m-ar întreba ce mai fac. NEGRUZZI, S. I 55.

b. Cu condițional-optativul perfect (acțiuni ireale) :

Inginerul rămase cu mîna pe clanță și, după o ezitare, în loc să deschidă ușa, adăugă, cu alt ton, ca și cînd și-ar fi adus amînte de ceva în ultima clipă. TUDORAN, D. R. 253 (modală).

Luna lumina odaia așa de bine încît ai fi crezut că s-a revărsat de ziuă. DELAVRANCEA, T. 48 (consecutivă).

2. a. Cu conjunctivul prezent (acțiuni realizabile) :

Dar ai pe căpităneasa Marga, frate dragă, este cine să te mîngîie. SADOVEANU, O. XVIII 128 (subiectivă).

Am căutat să stabilesc toate cifrele care să ne poată lămuri. SADOVEANU, O. VIII 146 (atributivă).

Am venit ca să tăiem și să poprim lăptocul morii tale. SADOVEANU, O. XVIII 123 (finale).

Să am eu o slugă așa de vrednică și credincioasă ca Harap-Alb, aș pune-o la masă cu mine. CREANGĂ, P. 229 (condițională).

Dar ce scriu eu? Oricum să scriu

E ne-mplinit. COȘBUC, B. I. 20 (concesivă).

Observație. Propoziția concesivă introdusă prin locuțiunea conjuncțională *fără să*, deși se construiește cu conjunctivul, este enunțiativă propriu-zisă (exprimă un fapt real); vezi § 433.

b. Cu conjunctivul perfect (acțiuni ireale):

Să fi fost eu în locul lui Bozzari... nu atacam pe la aripa dreaptă. GHICA, s. 223 (condițională).

Chiar să fi insistat, tot n-aș fi plecat pe asemenea vreme (concesivă condițională).

3. Propozițiile potentiale condiționale, concesive condiționale sau comparative condiționale se pot construi și cu imperfectul indicativului și exprimă acțiuni ireale:

Dacă învăța, trecea clasa.

Casa părea pustie, ca și cum nu era locuită.

PROPOZIȚIA ENUNȚIATIVĂ DUBITATIVĂ

§ 446. Propoziția enunțiativă dubitativă exprimă o îndoială, o nehotărâre, o nesiguranță sau o bănuială cu privire la o acțiune, la cel care săvârșește o acțiune, la obiectul unei acțiuni sau la împrejurările în care se realizează o acțiune.

Enunțiativele dubitative pot fi propoziții principale sau secundare.

Principale:

Vor fi fost fericiți în țara lor. SADOVEANU, O. XVIII 166.

Lupul să fi fost la o sută de pași de țeve și tot mai urla încă. AGIRBICEANU, D. T. 63.

Doar la Iași să fi fost așa ceva și la mănăstirea Neamțului. CREANGĂ, A. 19.

Subordonate:

Satele să prindă și să deie în mâna oștenilor măriei-sale pe slujitorii păgâni care vor fi umblînd în țară după dabile, peșcheșuri și plocoane. SADOVEANU, O. XVIII 382 (atributivă).

Nu a venit pentru că nu o fi știut (cauzală).

A plecat unde o fi crezut de cuvîntă (circumstanțială de loc).

Și oricît oi fi mers eu de tare, vreme trecuse la mijloc. CREANGĂ, A. 54 (concesivă).

Pe lîngă că o fi departe, o fi și scump (cumulativă).

O fi plecat cu cine o fi crezut de cuvîntă (sociativă).

Aghiută s-a pus să-i tragă la soamne... și dormi! și dormi! ș-o fi dormind ș-acuma, dacă nu cumva s-o fi sculat, mititelul, să se apuce iar de cine știe ce drăcii. CARAGIALE, O. II 243 (condițională).

§ 447. Propozițiile dubitative (principale și secundare) se construiesc cu prezumtivul sau cu conjunctivul, mai rar cu indicativul (timpul viitor) și exprimă o acțiune sau o stare realizabilă.

1. Prezumtivul:

Or fi crezut oamenii, firește, că n-am fost prost să plec. CARAGIALE, O. I 144.

2. Conjunctivul :

Cea gravă și puținel tristă sau plictisită era mai în vîrstă... să fi avut treizeci de ani. SADOVEANU, O. XV 132.

Să fi mers o bucată bună de drum. Vîforul creștea. CARAGIALE, O. I 143.

3. Indicativul viitor, cu valoarea modală a prezumtivului :

Așa a fi, n-a fi așa, zise mama, vreau să-mi fac băietul popă. CREANGĂ, A. 13.

Propozițiile enunțiative optative, potențiale și dubitative au unele caracteristici comune : exprimă o acțiune realizabilă (uneori ireală), toate se pot construi cu modul condițional-optativ. Delimitarea dintre ele, cînd sînt construite cu același mod, se face numai prin conținutul pe care îl exprimă (o acțiune dorită, posibilă, îndoielnică).

PROPOZIȚIA ENUNȚIATIVĂ IMPERATIVĂ

§ 448. Propoziția enunțiativă imperativă exprimă un enunț sub formă de poruncă, îndemn, sfat, rugăminte adresate de obicei persoanei cu care se vorbește.

Deoarece o dată cu exprimarea poruncii, a îndemnului, a sfatului etc. se exprimă, de cele mai multe ori, și starea afectivă a vorbitorului, enunțiativele imperative sînt, de obicei, afective.

a. O poruncă, o dispoziție sau un ordin categoric :

Dumitre, pune tot ce avem în lada de bagaje. Bagă de seamă. CAMIL PETRESCU, U. N. 257.

b. O invitație, un îndemn, un sfat :

Sui, jupîneșică, și haidem să mergem de-acum. CREANGĂ, P. 135.
Domnule, altă casă neocupată nu se află acum aici decît bordeiul acestui străjer : mergi cu dînsul și noapte bună. ALECSANDRI, O. C. 263.

*Frunză verde foi de fragă,
Mărită-te, mîndră dragă,*

Mărită-te, nu ședea,

Nu ședea-n nădejdea mea. JARNÍK-BİRSEANU, D. 238.

c. O rugăminte :

Dă-mi o părăluță, draga mea, că trii zile n-am mîncat și mor de foame. ALECSANDRI, O. C. 224.

Propoziția imperativă negativă se numește prohibitivă :

Dragul tatei, nu da, că eu sînt. CREANGĂ, P. 198.

Dar să nu adormi, că mori ! Vasile Alecsandri, *Teatru*, vol. I (București, 1952), p. 459.

Uneori imperativele prohibitive pot fi întărite lexical prin adverbul *cumva* sau prin expresia *care cumva* :

Să nu care cumva să faci asta.

§ 449. Propozițiile imperative sînt propoziții principale. De cele mai multe ori ele sînt propoziții independente.

Vreau... mandatul de deputat... Mi se cuvîne! ...Te rog! ...Nu mă combate... Susține-mă... Alege-mă. CARAGIALE, O. VI 118.

Uneori imperativele pot fi coordonate între ele sau pot constitui regenta unei subordonate :

Aide, Fănică, luptă, zdrobește-mă. CARAGIALE, O. VI 113.

O rămâi, rămâi la mine,

Te iubesc atât de mult! EMINESCU, O. I 110.

Nu! se împotrivi căpitanul, cu un zîmbet crud. Acum, dac-am intrat în horă, să jucăm pînă la sfîrșit! TUDORAN, P. 279.

Dadă Irină, să faci și mamei foc, că mult e bine la căldură! DELAVRANCEA, H. T. 257.

§ 450. Propozițiile imperative se construiesc în mod obișnuit cu modul imperativ :

Vin' tu, Mihule,

Vin', voinicule,

Să benchetuiim

Și să veselim. ALECSANDRI, P. P. 66.

Propozițiile imperative se construiesc și cu modul conjunctiv, care prezintă avantajul că, avînd forme pentru toate persoanele, exprimă o voință a cărei îndeplinire e așteptată de la oricine :

Pers. a II-a sg. :

Eu sînt luceafărul de sus,

Iar tu să-mi fii mireasă. EMINESCU, O. I 170.

Tu să taci... marș de-aici. CAMILAR, N. I 36.

Pers. a III-a sg. :

Să vie aici tovarășul Ion Niculaie și să-mi spună; nu mă mișc d-aici și nu primesc critica pînă nu-l aud pe Ion Niculaie. PREDĂ, D. 216.

Pers. I pl. :

Să dăm foc satului și să luăm calea pădurilor. DELAVRANCEA, S. 199.

Pers. a II-a pl. :

Să mă-ngropați, pe cînd

Trec stoluri zburînd

La marginea mării. EMINESCU, O. I 221.

Pers. a III-a pl. :

— *Punem rănițile, domnule sublocotenent?*

— *Da, da, să pună rănițile.* BRĂESCU, V. A. 106.

Conjunctivul poate alterna cu imperativul într-o înșirare de propoziții imperative :

Stinge focul... să dai cărbunii și cenușa înapoi!... Aruncă ciorba... și să dai fulgii și bucățelele înapoi! DELAVRANCEA, H. T. 39.

Uneori se folosește în propozițiile imperative modul indicativ la timpul prezent (cu valoare de viitor) sau la viitor :

Cu patru oameni pătrunzi la el, cu armele întinse, și-i explici că s-a declarat războiul, că nu-i facem nimic, dacă se predă. Ceilalți oameni năvălesc în cazarmă apoi. Și, către căpitanul Floroiu, d-ta, firește, vii imediat după el și înconjuri cazarma. CAMIL PETRESCU, U. N. 261.

Vei merge și vei explica situația.

O serie de construcții impersonale, folosite în anumite stiluri, formate cu modul infinitiv la forma reflexivă sau nereflexivă (vezi § 219), prin care se fac recomandări sau se dau dispoziții de ordin general, sînt propoziții enunțiative imperative :

A se scutura bine înainte de întrebuintare.

A nu se pleca în afară.

A se feri de soare.

A nu exagera.

PROPOZIȚIILE ENUNȚIATIVE AFECTIVE (EXCLAMATIVE)

§ 451. Propozițiile enunțiative cu nuanță afectivă sînt propozițiile prin care se comunică ceva, în legătură cu un obiect sau cu un fenomen, exprimîndu-se, în același timp, starea afectivă a vorbitorului.

Ce plăcere neașteptată! VLAHUȚĂ, D. 198.

În construirea propozițiilor enunțiative afective joacă un rol important ordinea cuvintelor, anumite cuvinte introductive, folosirea unor construcții nominale în locul celor verbale și accentul propoziției, cu ajutorul cărora se pune pe primul plan elementul cel mai important din punctul de vedere al vorbitorului. Aceste propoziții au intonație exclamativă, marcată în scris, de obicei, prin semnul exclamării, mai rar, prin puncte de suspensie. Intonația poate fi singurul element care deosebește o propoziție enunțiativă exclamativă de una neexclamativă construită în același fel.

PROPOZIȚIA ENUNȚIATIVĂ PROPRIU-ZISĂ EXCLAMATIVĂ

§ 452. La acțiunea sau starea reală pe care o exprimă enunțiativa propriu-zisă se adaugă starea afectivă a vorbitorului, ca : admirație, plăcere, surprindere, indignare, regret, disperare etc.

Era strașnic om Cozma Răcoare! SADOVEANU, O. I 167 (admirație).

Și te-or purta și mult și greu;

Lăsa-te-vor flămînd! COȘBUC, B. I. 101 (regret, durere).

Vai de mine și de mine, copila mea au străpuns-o turcii! CREANGĂ, A. 21 (disperare).

Aoleo, Spiridoane, nu te-oi prinde odată! CARAGIALE, O. VI 13 (amenințare).

Spiridon: Mi-a dat și biletul ăsta ca să ți-l aduc.

Zița: Și nu mi-l dai mai curînd! CARAGIALE, O. VI 18 (reproș).

De multe ori enunțiativele exclamative exprimă stări afective mai complexe, admirația asociindu-se cu regretul, surprinderea, cu durerea etc.

Ce frumoasă mi-apare astăzi copilăria!

§ 453. Enunțiativa propriu-zisă exclamativă se construiește cu pronumele relativ *ce* (singur sau în expresii de tipul : *ce mai, ce de mai, ce de*), cu adverbele *asa, atît, cît, cum, unde, cînd*, cu modul conjunctiv, cu unele interjecții etc.

1. Pronumele relativ *ce* (*ce mai*, *ce de mai*, *ce de*), cu valoare adverbială sau adjectivală :

Eu văd de-atâtea dați

Ce cuminte-i firea! COȘBUC, P. I 264.

Și abia plecă bătrînul ... ce mai freamăt, ce mai zbućium! EMINESCU, O. I 147.

Cede lume pleca din București ... VLAHUȚĂ, D. 17.

Vlad Țepeș îl privește și zice cu gînd rău :

„*Ce de mai țepi aș face, stejar, din codrul tău!*” ALECSANDRI, P. III 131.

2. Adverbele de mod *atît* (*de*), *așa* (*de*), *cît* (*de*), *cum* :

Cît îmi sînt de urîte unele dobitoace,

Care cred despre sine că prețuiesc ceva! ALEXANDRESCU, O. 209.

Cît de sfioasă creștea noaptea, pășind încet din scară-n scară. ANGHEL, I. G. 37.

Și mă-sa biata! Cum gemea

Și blăstema și se izbea

Să sară-n groapă. COȘBUC, B. I. 153.

3. Folosirea conjunctivului, propoziția avînd o intonație specială :

Rîdeau și exclamau că în fine a venit Ilie de-acasă... of! Să nu mai cunoască el lumea din sat... PREDĂ, D. 100.

Tii, să nu-ți vie să crezi!... Ia uite, domnule... PREDĂ, D. 101.

4. Conjuncția *că*, de obicei precedată de o interjecție :

Eh... că mînios mai era Darie cel bătrîn în sara aceea! CAMILAR, N. II 407.

5. Adverbul *unde* (în propoziții principale) :

Și unde-am croit-o la fugă spre Humulești... CREANGĂ, A. 58.

Adverbul *unde* este urmat adeseori de negația *nu*, care nu schimbă însă valoarea pozitivă a propoziției :

Și unde nu ne trezim într-o bună dimineață plini ciucur de rîie căprească, de la caprele Irinucăi. CREANGĂ, A. 27.

6. Interjecțiile însoțesc adesea o propoziție exclamativă și de multe ori constituie ele însele propoziții exclamative (vezi § 417) :

O, bietul om! De mult simțea

Că Radu-i dus de pe-astă lume. COȘBUC, B. I. 85.

Afară, la fereastră, toamna a spus :

Of ... BACOVIA, O. 66.

7. În afară de unele cuvinte introductive și de interjecții, se folosese și alte elemente prin care se marchează propoziția exclamativă : de exemplu, adverbul *mai* sau unele adverbe expresive prin care se exprimă superlativul absolut, ca *grozav de*, *strașnic de*, *uimitor de* etc.

Repede mai trece timpul!

Bunul Ion Niculce

Oftînd strecoară printre lacrimi glume

Din zile vechi, — și-n grai nespus de dulce! IOSIF, P. 23.

§ 454. În construirea propozițiilor exclamative joacă un rol important schimbarea ordinii cuvintelor, care e dictată de afectivitate. Judecata

care s-ar exprima printr-o enunțiativă propriu-zisă neafectivă astfel :
Îmi era drag satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul... devine, prin intervenția atitudinii afective a scriitorului :

Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindește cu mîhnire Cetatea Neamțului, de atîtea veacuri! CREANGĂ, A. 117.

În astfel de cazuri autorul pune pe primul plan cuvîntul pe care îl consideră mai important în frază : de obicei atributele, numele predicative, unele complemente circumstanțiale, mai ales cele de mod :

Frumoasă ești, pădurea mea. TOPÎRCEANU, O. I 63
sau pronumele relativ *ce* după numele predicativ :

Pe izlaz nu-i multă hrana,

Dar vezi albă ce-i Joiana! COȘBUC, B. I. 77.

Uite, graurii pe luncă,

Veseli, fericți ce sînt! COȘBUC, P. I 264.

§ 455. Datorită intensității emoției, vorbitorul se exprimă cît mai concis, omițînd uneori predicatul (de cele mai multe ori lipsește numai verbul copulativ ; vezi § 499). Construcții ca : *frumos trandafir! strașnic om!* sînt mult mai expresive decît : *trandafirul acesta e frumos; el este un om strașnic.*

Ce miros, ce căldură, ce lumină! DELAVRANCEA, V. V. 115.

§ 456. În unele situații, pentru a face narațiunea mai vie, se folosește modul imperativ în locul modului indicativ.

Pe noi, din spatele lui... ne bufni un rîs strașnic, și rîzi, și rîzi...
DELAVRANCEA, H. T. 13.

Cît p-aci să puie zînele mîna pe ei. Și fugi, zînele după dînșii; ei fugi!
zînele după dînșii. ISPIRESCU, L. 164.

Enunțiativele exclamative, construite cu ajutorul unuia dintre procedeele enumerate, au o intonație exclamativă (vezi § 1034).

Variatățile de intonație exclamativă se pot constata în funcție de sentimentul pe care vrem să-l exprimăm și de intensitatea emoției produse de el. Spunînd *ce oameni!* putem exprima :

a. admirație (« ce oameni cumsecade ! ») ;

b. dezaprobare, indignare (« ce oameni neînțelegători, răi ! » etc.) ;

c. mirare (« ce fel de oameni ! »).

PROPOZIȚIA ENUNȚIATIVĂ OPTATIVĂ EXCLAMATIVĂ

§ 457. Este propoziția în care la dorința de realizare a acțiunii se adaugă starea afectivă a vorbitorului :

Dac-aș ști să cînt cum spui d-ta... ce fericit aș fi... VLAHUȚĂ, C. L. 70.

Optativa exclamativă are aceleași trăsături caracteristice ca și enunțiativa propriu-zisă exclamativă (unele cuvinte introductive, unele

interjecții, schimbarea topicii, propoziții concise, intonație exclamativă care diferă după intensitatea dorinței):

Ah! mai bine-mi răsucea mama gîtu de mică. SADOVEANU, O. III 106.

Busuioace, busuioace,

N-ai mai crește, nici te-ai coace! ALECSANDRI, P. P. 341.

§ 458. Imprecațiile, injuriile și blestemele sînt propoziții optative exclamative.

Aceste construcții se caracterizează prin :

a. inversarea formei verbale :

Lua-te-ar hengherul, Bubico! CARAGIALE, O. II 97.

b. repetarea verbului la moduri deosebite (optativul și conjunctivul) :

Am izbutit, măicuță, să facem și acum pe cheful spinului, rămînere-aș păgubaș de dînsul să rămîn. CREANGĂ, P. 227.

Să nu crezi că doarme Smaranda, dormire-ai somnul cel de veci, să dormi! CREANGĂ, A. 17

sau în forme diferite ale aceluiași mod (conjunctivul cu și fără să) :

Bată-vă pustia să vă bată!

Uneori avem a face cu aparente injurii sau blesteme, care exprimă contrariul față de ceea ce spun (nu ura, dezgustul, ci dragostea, simpatia) :

Dar ce frumoasă se făcu

Și mîndră, arz-o focul. EMINESCU, O. I 174.

PROPOZIȚIA ENUNȚIATIVĂ POTENȚIALĂ EXCLAMATIVĂ

§ 459. Enunțiativa potențială este exclamativă cînd exprimarea posibilității este însoțită de starea afectivă a vorbitorului :

Ce-aș mai rîde să te văd întorcîndu-te cu nasul în jos! ISPIRESCU, L. 15.

Enunțiativele potențiale exclamative se caracterizează prin aceleași trăsături ca și enunțiativele propriu-zise exclamative.

Observație. Deși în principiu orice enunțiativă potențială poate fi exclamativă, în realitate aceste propoziții nu se folosesc cu nuanță afectivă decît rareori.

PROPOZIȚIA ENUNȚIATIVĂ DUBITATIVĂ EXCLAMATIVĂ

§ 460. Este propoziția prin care, o dată cu exprimarea îndoielii, a nesigurăței etc., se exprimă și starea afectivă a vorbitorului :

Numai de nu le-o fi încornorînd omul nostru! CARAGIALE, O. II 287.

Or fi fugit!... Cine știe?... la vro crîșmă poate... ALECSANDRI, T. 397.

Are aceleași trăsături ca și celelalte enunțiative exclamative.

PROPOZIȚIA ENUNȚIATIVĂ IMPERATIVĂ EXCLAMATIVĂ

§ 461. Este propoziția prin care porunca, sfatul, îndemnul etc. sînt exprimate cu participarea afectivă a vorbitorului.

Fănică! Fănică! hotărăște-te! CARAGIALE, O. VI 120.

Ia-ți cartea ! Deschide-o la foaia 50 și citește ! DELAVRANCEA, H. T. 95.

Uneori, sub forma unei propoziții imperative pozitive, se exprimă de fapt o imperativă prohibitivă. Astfel de propoziții au o valoare afectivă deosebită.

Judecă-mă, Fănică, judecă-mă... Da, așa e... am fost o copilă... am făcut o nerozie fără seamăn; dar acuma trebuie îndreptată. CARAGIALE, O. VI 110.

În unele propoziții imperative verbul poate lipsi; astfel de propoziții redau cu mai multă intensitate voința vorbitorului.

Mîncare, mîncare, mor de foame ! Vasile Alecsandri, *Teatru*, vol. I (București, 1952), p. 394.

La Peleş ! și mai iute ! CARAGIALE, O. II 130.

Capul sus... sus... așa... Boculei. CAMILAR, N. I 45.

Nuanță afectivă puternică au și propozițiile imperative al căror predicat este exprimat printr-o interjecție :

Ci ca ho, voinice, prea o iei repede. DELAVRANCEA, S. 199.

Aho! car nebun, aho! Cînd te-oi încărca zdravăn cu saci de la moară, ori cu fîn din țarină, atunci să mergi așa ! CREANGĂ, P. 41.

Sst...taci... tăcere... se auzi din toate părțile. CAMILAR, N. II 180.

Intonația joacă un mare rol pentru a determina nuanța unei propoziții imperative. Astfel, propoziția imperativă *deschide poarta !* poate exprima, după cum a fost intonată, o poruncă sau o rugămintă. Prin intonație se pune în evidență sensul prohibitiv al unei propoziții imperative pozitive :

Rîdeți voi, rîdeți. DELAVRANCEA, H. T. 17.

Propoziția imperativă *mai vino tu pe la mine !*, după felul în care este intonată, poate fi prohibitivă, însemnînd « să te mai prind eu că vii pe la mine », sau hortativă. O intonație specială au și propozițiile imperative cu verbul neexprimat :

Hai repede, înainte, repede ! CAMIL PETRESCU, U. N. 277.

Uneori comunicarea unui ordin, a unei rugămînți se poate face sub formă interogativă. Astfel de propoziții sînt echivalente, într-o anumită măsură, cu propozițiile imperative, dar forma interogativă le atenuază caracterul imperativ :

Te superi dacă te-oi ruga pentru un pahar cu apă?... Teribil mi-e de sete!... Mersi... Dacă nu te superi... mai îmi dai unul? CARAGIALE, O. II 35—36.

II. PROPOZIȚIA INTEROGATIVĂ

§ 462. Propoziția interogativă este propoziția prin care se formulează o întrebare. Cînd întrebarea este adresată direct interlocutorului, fără să depindă de un verb cu sens de informare, propoziția este interogativă directă.

— *Moș Pricop, dumneata n-ai mai potcovit cumva cai în părțile Tarcăului?*

— *Ba am potcovit.*

— *Nu s-a oprit cumva la covălia dumnitale, astă-toamnă, un om cu un cal negru, ținut în frunte?*

— *Ba s-a oprit.*

— *Și-ți aduci aminte cum era îmbrăcat acela om?*

— *Îmi aduc aminte. Purta căciulă brumărie. Avea cojoc în clinuri, de miel negru, scurt pînă la genunchi, și era încălțat cu botfori. SADOVEANU, O. X 585.*

Uneori întrebarea e folosită ca mijloc retoric, cel ce o pune neașteptînd vreun răspuns (vezi § 469):

Nu ești frumoasă, nu ești înavuțită?... N-ai ficiori mulți care te iubesc? N-ai cartea de vitejie a trecutului și viitorul înaintea ta? RUSSO, S. 126.

Cînd întrebarea apare ca o propoziție subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă sau indirectă care depinde de un termen regent cu sens de informare, propoziția este interogativă indirectă:

Nu se putea ști de pe acuma dacă fugarul a stîrnit ieri ori alaltăieri aceleași dropii. SADOVEANU, O. XIII 318.

Tu nu știi cine-i mămuca, n-ai mîncat niciodată moarea ei. CREANGĂ, P. 8.

§ 463. Propoziția interogativă poate fi totală sau parțială.

Cînd întrebarea se referă la predicatul propoziției sau la predicat împreună cu o parte a propoziției se numește *interogativă totală*.

Cînd întrebarea nu se referă la predicat, ci la altă parte de propoziție se numește *interogativă parțială*; interogativa parțială, spre deosebire de interogativa totală, este totdeauna marcată gramatical: elementul introductiv al interogativei parțiale este un pronume, un adjectiv pronominal sau un adverb pronominal interogativ (vezi § 465).

Observație. Nu sînt interogative parțiale propozițiile neintroduse prin pronume sau adverbe interogative, în care accentul propoziției poate da impresia că întrebarea se referă la altă parte de propoziție decît predicatul: *Tu ai sunat?* Propozițiile de acest fel sînt interogative totale, întrucît întrebarea privește predicatul împreună cu partea de propoziție accentuată, după cum rezultă din posibilitatea de a răspunde prin *da* sau *nu*.

PROPOZIȚIA INTEROGATIVĂ DIRECTĂ

§ 464. Întrebarea pe care o formulează propoziția interogativă directă este legată, de obicei, de un răspuns, pentru că scopul celui care o folosește este de a afla ceva.

— *Ai avut dumneata două pîni?*

— *Da, domnule judecător; două am avut.*

— *Tovarășul dumnitale avut-a trei pîni?*

— *Da, domnule judecător; trei a avut.* CREANGĂ, A. 147.

Răspunsul la o interogativă totală se poate da printr-o afirmație sau o negație (exprimată prin adverbe, prin repetarea unei părți din întrebare etc.).

— *De cînd m-ai deșteptat pe mine, ai mai auzit ceva?*

- **Nu.** CARAGIALE, O. VI 66.
- **Așa crezi tu, Ionuț?**
- **Așa știu.**
- **Iar măria-sa nu se mai duce la Cetate?**
- **Ba se duce.** SADOVEANU, O. XIII 517.
- **Da slănină nu-i în pod? Unt nu-i? Oua nu-s?**
- **Ba sînt de toate.** CREANGĂ, P. 9.

Uneori răspunsul la o interogativă totală poate fi exprimat printr-o propoziție interogativă retorică :

- **Și m-au văzut cuscrii cum dormeam?**
- **D-apoi cum să nu te vază, mămucă?** CREANGĂ, P. 11.

Întrebarea formulată prin interogativa parțială se poate referi la orice parte de propoziție (cu excepția predicatului verbal sau a verbului copulativ) :

Subiect :

Cine trînti poarta? DELAVRANCEA, V. V. 233.

Nume predicativ :

Ce este tata?

Atribut :

- **Măi Hartă, se vede că ai uitat cosorul!**
- **Ce cosor, domnule?** ALECSANDRI, T. 284.

Complement direct :

Ce cereai în petiție? CARAGIALE, O. II 38.

Complement circumstanțial de loc :

— **De unde vii, părinte Isaie?** CREANGĂ, A. 141.

Răspunsul la interogativele parțiale este exprimat de obicei prin partea de propoziție asupra căreia se întrebă :

Pe cât își aducea mai limpede aminte domnul Lefter, pe atît madam Popescu se turbura, se roșea, se-ngălbenea...

— *Leftere, zice femeia, punînd mîna la sînul stîng, ca și cum ar fi simțit un junghi grozav.*

- **Ce?**
- **Am... dat-o.**
- **Ce ai dat?**
- **Jacheta.**
- **C a r e jachetă?**
- **A cenușie!...**
- **C u i? C u i ai dat-o, nenorocito!**
- **La o chivuță.**
- **P e n t r u c e?**
- **Pe farfurii.**
- **C î n d?**

— **Alaltăieri.** CARAGIALE, O. I 150.

De obicei propozițiile interogative exprimă o singură întrebare, răspunsul referindu-se la partea de propoziție despre care se întrebă :

- **D-voastră ciocăneți așa?**
- **Da.** CARAGIALE, O. II 34.

§ 465. Mijloacele specifice de a exprima întrebarea sînt :

1. Unele cuvinte interogative :

a. La interogativele parțiale : pronumele, adjectivele pronominale și adverbele pronominale interogative :

Cum merge treaba, Culi? SADOVEANU, O. XV 69.

Cîte ceasuri sînt? CARAGIALE, O. VI 107.

Cine ești? De unde ești?

Pe la noi ce rătăcești? ALECSANDRI, P. II 11.

Aceste cuvinte interogative sînt o caracteristică obligatorie a propozițiilor interogative parțiale.

b. Atît la interogativele totale, cît și la cele parțiale : adverbele și locuțiunile adverbiale interogative *au, oare, nu cumva, oare nu cumva* :

Avea el oare talentele trebuincioase ca să puie bine în lucrare un plan ce avusese mărimea a face? BĂLCESCU, în MAG. IST. I 384.

Au nu-ți pare că te cheamă,

Tainic și cu mari cuvinte,

Lupta vremii tale? NECULUȚĂ, Ț. D. 19.

Tu, ciocîrlane, nu cumva știi unde se află mănăstirea de tămîie? CREANGĂ, P. 93.

Oare pe unde se pot găsi așa pietre? CREANGĂ, P. 217.

Aceste adverbe și locuțiuni adverbiale nu sînt obligatorii nici la interogativele totale, nici la cele parțiale.

2. Intonația interogativă.

De obicei interogativele totale sînt marcate numai prin intonație. Interogativele parțiale nu se pronunță totdeauna pe un ton interogativ, deoarece ele au o marcă interogativă suficientă în pronume, adjective pronominale, adverbe pronominale interogative (vezi § 1036).

Observație. Propozițiile interogative parțiale sînt pronunțate fără intonație interogativă numai dacă sînt scurte. Atunci cînd ele fac parte dintr-o frază mai dezvoltată, intonația este ușor ridicată (vezi § 1036).

3. Ordinea cuvintelor.

În propozițiile interogative ordinea cuvintelor este de multe ori diferită de cea din propozițiile enunțiative. Astfel, la interogativele parțiale, cuvintele interogative se găsesc de obicei la începutul propoziției; la interogativele totale apare, în limba vorbită, arhaic și regional, inversiunea formelor verbale compuse (auxiliarul, singur sau însoțit de un pronume în dativ sau în acuzativ, apare în urma verbului la infinitiv sau la participiu) :

Pi-vor aceste rînduri de vreun folos celor ce-și dau aere impunătoare și fac pe grozavii cu cei mici și cu cei pe cari-i cred ei neînsemnați și proști? Putea-vor ele trezi o licărire de bun simț în sufletul acelor oameni deșerți, oameni-actori, cari nu-și trăiesc viața, ci și-o joacă...? VLAHUȚĂ, F. R. 56.

Gătitu-le-ați ceva bob fiert, găluște? CREANGĂ, A. 10.

În aceleași situații, verbul copulativ stă în urma numelui predicativ :

Cu dreptu-i?... frumosu-i?... Apoi să nu fii paraponisit? ALECSANDRI, T. 89 (vezi § 974, 975).

De multe ori interogativa totală începe cu predicatul, altă ordine nefiind obișnuită : *Vine cineva? Ai cumpărat ceva? Pleci undeva?*

De obicei interogativele directe sînt propoziții principale, independente sau coordonate :

Mata n-ai auzit porunca lui vodă ori nu vrei s-o ascuți? REBREANU, R. II 192.

După cum întrebarea se referă la o acțiune reală, posibilă, îndoielnică, dorită etc., propoziția interogativă poate fi :

1. interogativă propriu-zisă ;
2. interogativă optativă ;
3. interogativă potențială ;
4. interogativă dubitativă.

Aceste propoziții interogative pot fi lipsite de afectivitate sau pot fi afective.

PROPOZIȚIILE INTEROGATIVE DIRECTE NEAFECTIVE (NEEXCLAMATIVE)

§ 466. 1. Propoziția interogativă propriu-zisă formulează o întrebare cu privire la o acțiune sau o stare despre care nu se știe nimic sau se cunoaște parțial și care e considerată ca reală ; se construiește cu modul indicativ :

Mă, care ești hoțul de-ai furat porumbul boierului? REBREANU, R. I 111.

Da ce cauți prin aceste locuri, copilă, și cine ești? CREANGĂ, P. 288.

2. Interogativa optativă pune o întrebare cu privire la o dorință ; se construiește cu modul optativ :

Ai pleca la mare?

3. Interogativa potențială formulează o întrebare sub forma unei posibilități ; se construiește cu modul conjunctiv și optativ :

Ce să facem, dom'perceptor, ce să facem? REBREANU, R. I 199.

Macar tu să fii acela, ce ai zice cînd ți-ar strica cineva somnul? CREANGĂ, P. 253.

4. Interogativa dubitativă formulează o întrebare prin care se exprimă îndoiala, nesiguranța vorbitorului în ce privește realizarea acțiunii sau se emite o ipoteză ; se construiește cu modul prezumtiv, conjunctiv și indicativ (viitor, cu valoare prezumtivă) :

Vei fi fiind flămînd? Nu pari. SADOVEANU, O. XIII 736.

Să fie acel cărbune iarbă de pușcă? SADOVEANU, O. XVIII 91.

N-o fi vrun dușman, vrun calic care-l pîndește la întoarcere? CAMILAR, N. II 551.

Cînd nehotărîrea, îndoiala vorbitorului se manifestă prin oscilarea între două sau mai multe posibilități, interogativa dubitativă se numește deliberativă :

Să fie rață? — Mă-sa găină!

Să fie găină? — Botul lătăreț! ODOBESCU, S. III 13.

Interogativele deliberative se caracterizează printr-o mare varietate de intonație ; la unele intonația interogativă este evidentă, la altele mai puțin evidentă.

Ce să facă Harap-Alb? Stă el oleacă și se sfătuiește cu gândul: «să trec peste dînsele, am să omor o mulțime; să dau prin apă, mă tem că m-oi îneca». CREANGĂ, P. 237.

Și cum sta el în cumpene să-l ieie, să nu-l ieie, calul se și scutură de trei ori și îndată rămîne cu părul lins-prelins. CREANGĂ, P. 195.

Propozițiile interogative optative, potențiale sau dubitative pot apărea sub formă pozitivă sau negativă cu același sens:

N-ai pleca în excursie? — Ai pleca în excursie?

N-o fi telefonat prea tîrziu? — O fi telefonat prea tîrziu?

Propozițiile interogative corespund, în ce privește modurile cu care se construiesc, propozițiilor enunțiative.

PROPOZIȚIILE INTEROGATIVE AFECTIVE (EXCLAMATIVE)

§ 467. Întrebarea pe care o formulează propoziția interogativă cuprinde uneori și atitudinea afectivă a vorbitorului; propozițiile de acest fel se numesc interogative afective. Dintre interogativele afective vor fi discutate numai cele exclamative, pentru că numai acestea sînt marcate gramatical (vezi și § 436). Ele se caracterizează printr-o intonație interogativă exclamativă (vezi § 1037), marcată în scris, de obicei, prin semnul întrebării și al exclamării:

Adică să fiu eu în adevăr stăpînitorul credincioșilor?! CARAGIALE, O. II 279.

Uneori propozițiile interogative exclamative pot fi precedate de o interjecție:

A! de ce mai dă Dumnezeu omului fericire, dacă e să i-o ia înapoi!? De ce nu moare omul cînd e fericit!? De ce am mai trăit eu s-ajung la așa ceva!? CARAGIALE, O. VI 24.

De obicei interogativele exclamative sînt retorice.

§ 468. Pot fi exclamative toate propozițiile interogative; ele pot exprima stări afective variate, ca admirația, plăcerea, surprinderea, indignarea, regretul, reproșul etc.

Interogativă propriu-zisă:

Cum, șefule, sosirăm? REBREANU, R. I 12 (mirare, surpriză).

Nu mai stăteai, dom'le Pascu? PREDĂ, D. 32 (reproș).

Interogativă optativă:

Cum? Ai pleca singur pe munte!? (neîncredere).

Interogativă potențială:

După atîția ani ai mai recunoaște casa!? (mirare).

Interogativă dubitativă:

Să fie într-adevăr așa de mulți, măria-ta? SADOVEANU, O. X 164 (neîncredere).

PROPOZIȚIA INTEROGATIVĂ RETORICĂ

§ 469. Propoziția prin care se comunică ceva sub formă interogativă se numește interogativă retorică. Vorbitorul își exprimă sub formă interogativă constatarea pe care o are de făcut, cu scopul de a accentua

că adevărul pe care-l exprimă este incontestabil. Interogativa retorică este echivalentă, prin conținutul pe care îl comunică, cu o propoziție enunțiativă, dar se deosebește de aceasta prin tonul interogativ și prin mijloacele de construire, specifice interogativei.

Adesea aceste propoziții au formă negativă și înțeles pozitiv și, mai rar, formă pozitivă și înțeles negativ :

Îmi speriași somnul, mormăi Stan bosumflat. Nu știi că eu dorm aici? PREDA, D. 212 (= știi doar că eu dorm aici!).

Unde se pomenea trotuar sau bulevard pe acel timp! GHICA, S. 65 (= nu se pomenea...).

Și iar lua mama nănașa din coardă, și iar ne jnăpăia, dar noi parcă bindiseam de asta? CREANGĂ, A. 40 (= dar noi nici nu bindiseam de asta).

Avînd formă interogativă, propoziția retorică are aceleași caracteristici ca și propoziția interogativă : poate fi parțială sau totală și folosește mijloace specifice pentru exprimarea întrebării.

PROPOZIȚIA INTEROGATIVĂ INDIRECTĂ

§ 470. Propoziția interogativă indirectă este propoziția prin care vorbitorul reproduce o întrebare ; ea apare numai ca o propoziție subordonată (subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă sau indirectă) care depinde de un termen regent cu sens de informare (un verb, un substantiv, o expresie) :

Și atunci Harap-Alb se și înfățișază înaintea împăratului Roș, spunîndu-i de unde, cum, cine și pentru ce anume au venit. CREANGĂ P. 249.

Nu știu cine te-a îndreptat la casa mea, că știu că ești berechet bun. CREANGĂ, P. 162.

Observație. În anumite situații termenul regent al interogativei indirecte poate să nu fie exprimat și anume :

a. Cînd se anunță conținutul unei povestiri sau al unui capitol al unei cărți :

[Se vede, se povestește] *În ce chip Jder cel mititel a ajuns la dragostea lui.* SADOVEANU, O. XIII 149.

b. Cînd se reia o interogativă a cărei regentă este subînțeleasă :

— *Eu nu prea văd ce ai putea să-i reproșezi.*

— *Ce aș putea să-i reproșez ... dar tatăl.* CEZ. PETRESCU, în SG III, p. 155.

De obicei în reproducerea unei întrebări nu intervine starea afectivă a vorbitorului.

§ 471. Propozițiile interogative indirecte pot îndeplini în frază următoarele funcțiuni :

a. Completive directe :

Ridicai capul, dorind a ști cine pricinuisese acea tulburare în sală. ALECSANDRI, O. C. 10.

Să-mi răspunzi cînd a plecat măria-sa Alexandrel. SADOVEANU, O. XIII 201.

b. Completive indirecte :

Ea a doua zi se miră cum de firele sînt rupte. EMINESCU, O. I 79.

c. Subiective (după verbe sau expresii unipersonale) :

Se vede cum se leagă o frăție de cruce și se arată mai ales despre ce vorbesc tinerii din toate timpurile. SADOVEANU, O. XIII 40.

d. Predicative (rar) :

Întrebarea era dar cine să deie cinstea, cine să ducă vorba și să primească răspunsul. SLAVICI, N. I 89.

e. Atributive (rar) :

Problema dacă vine sau nu vine și-au pus-o și alții.

Interogativele indirecte parțiale se introduc, ca și interogativele directe, prin pronume, adjective și adverbe pronominale interogative :

Și de aceea se întreabă Ion Ursu ce să facă, de aceea e năcăjit și plin de amar. SADOVEANU, O. I 372.

Nu se poate ști cine a tras manivela. CARAGIALE, O. I 272.

Întreabă care oraș ți-a plăcut mai mult.

Nu se mai pricepe fiul craiului acum încotro să apuce și pe unde să meargă. CREANGĂ, P. 201.

Interogativele indirecte totale se introduc prin conjuncțiile *dacă* și *de* (cu sensul „dacă”);

Mam'mare așază frumușel beretul lui Goe... îl întreabă dacă-l mai doare nasul și-l sărută dulce. CARAGIALE, O. I 272.

La picioare-ți cad și-ți caut în ochi negri-adînci ca marea,

Și sărut a tale mîne, și-i întreb de poți ierta. EMINESCU, O. I 30.

§ 472. Propozițiile interogative indirecte se pot construi cu toate modurile, afară de imperativ, și pot exprima acțiuni reale, dorite, posibile :

— cu indicativul :

P-atunci nu erau jurnale, nici reporteri, ca să poată lumea afla cine se bate și cum se bate. GHICA, S. 47;

— cu conjunctivul :

El nu știa cum să facă, cum să dreagă ca să împlinească voia aceluia împărat. ISPIRESCU, L. 11.

Se mirau vecinele ce să aibă. SADOVEANU, O. I 617;

— cu condițional-optativul :

După ce-l văzu pe Ionuț trecut la hodină în chilioara lui, stătu gîndindu-se dacă n-ar fi bine să-l afume prin somn cu păr de lup. SADOVEANU, O. XIII 82;

— cu prezumtivul :

Cît o fi tăiat voinicul la dușmani, nu știu ! RĂDULESCU-CODIN, L. 83.

BIBLIOGRAFIE

1. ELENA CARABULEA, *Clasificarea propozițiilor după scopul comunicării*, în LR XI (1962), nr. 4, p. 366—374.
2. ALEXANDRU GRAUR, *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în SG I, p. 121—139.
3. RODICA OCHESEANU, *Observații asupra propoziției interogative indirecte*, în SG III, p. 151—159.
4. MAGDALENA POPESCU-MARIN, *Cu privire la propoziția interogativă și intonația ei în limba română*, în SG III, p. 179—186.
5. SORIN STATI, *Contribuții la studiul definiției și clasificării propozițiilor*, în SCL IV (1955), p. 305—309.

AFIRMAȚIA ȘI NEGAȚIA

NOȚIUNI GENERALE

§ 473. Din punctul de vedere al calității, judecățile pot fi pozitive (de exemplu : *fierul este bun conducător de electricitate*) sau negative (de exemplu : *lemnul nu este bun conducător de electricitate*). Potrivit cu această situație propozițiile pot fi pozitive sau negative.

Negația se poate referi la o propoziție întreagă : *nu mă mai duc la teatru* sau numai la o parte din propoziție : **nu mult după aceea a venit mama** ; în cazul întâi stă pe lângă predicatul propoziției, deci propoziția e negativă, în celălalt ea neagă altă parte de propoziție (vezi și § 479), propoziția rămânând pozitivă.

Așadar negarea diferitelor părți de propoziție nu e la fel de esențială pentru caracterul negativ al întregului enunț.

O judecată negativă poate fi exprimată în mai multe feluri. Să se compare :

Tovarășul acesta nu are rebuturi (se neagă predicatul).

Nu acest tovarăș are rebuturi (se neagă subiectul).

În cazul în care se neagă altă parte de propoziție decât predicatul, avem de-a face, de obicei, cu o subînțelegere. De exemplu, în propoziția de mai sus : *Nu acest tovarăș are rebuturi* [ci altul].

Pe planul frazei pot exista propoziții pozitive și negative. Așa cum propoziția e pozitivă sau negativă după natura predicatului, la fel caracterul frazei cu propoziții subordonate e dat de felul regentei.

Astfel : **N-am vizitat Arhivele statului, când am fost la Iași** este o frază negativă, deși propoziția subordonată e pozitivă.

În opoziție cu aspectul pozitiv al propoziției, propoziția negativă este marcată.

Observație. Două negații dintr-o frază care împreună dau o afirmație mai puternică sau mai slabă (după natura intonației) constituie o litotă.

Glasul ei nu-mi era necunoscut. ALECSANDRI, O. C. 21.

Nu putem să nu fim de acord cu această concluzie.

§ 474. Orice enunț sau întrebare poate apărea sub aspect pozitiv sau negativ. De exemplu :

Propoziții enunțiative p o z i t i v e :

Zările, de farmec pline,

Strălucesc în lumină. COȘBUC, B. I. 5.

Șiruri lungi de cară trec încet, pe drumuri cotite. SADOVEANU, O. I 465.

Propoziții enunțiative n e g a t i v e :

Mihai nu-și mai făcea acum iluzii asupra dușmanilor. BĂLCESCU, O. I 465.

Pe uliță nu venea nimeni de nici într-o parte, iar șipotul nu se zărea din dosul răchităilor. Ion Istrati, *Grâu înfrățit* (București, 1959), p. 47.

Propoziții interogative p o z i t i v e :

Plecă la munte?

Propoziții interogative n e g a t i v e :

Nu mai vine lupul, moș Nichifor? CREANGĂ, P. 121.

În vorbirea afectivă se folosește propoziția interogativă retorică nu pentru a se afla un răspuns la întrebare, ci pentru a se sublinia o convingere, pentru a confirma conținutul unei constatări. Pentru aceasta se recurge la un schimb de construcție între pozitiv și negativ, propoziția interogativă negativă având sens de enunțiativă pozitivă, iar propoziția interogativă pozitivă având sens de enunțiativă negativă (vezi § 431 și 469).

Interogativa pozitivă are sens de enunțiativă negativă :

Acum șasezeci de ani trecuți, unde se pomeneau școli ca a lui Balș în Moldova? CREANGĂ, A. 19.

Din codru rupi o rămurea,

Ce-i pasă codrului de ea? COȘBUC, P. I 153.

Multe trec pe dinainte,

În auz ne sună multe,

Cine ține toate minte

Și ar sta să le asculte? EMINESCU, O. I 194.

Interogativa negativă are sens de enunțiativă pozitivă :

Nu ți-am spus să nu te mai apropii de mașină, când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama? CARAGIALE, O. I 274.

Nu ești frumoasă, nu ești înavuțită . . . N-ai ficiori mulți, care te iubesc? N-ai cartea de vitejie a trecutului și viitorul înaintea ta? RUSSO, S. 126.

În aceeași categorie intră și unele propoziții enunțiative exclamative în care nu e precedat de ce, cât.

Cîte n-am văzut și eu

De atunci pe lume! COȘBUC, P. I 262.

Tot sens pozitiv au și propozițiile exclamative în care nu e precedat de unde.

S-au adunat cu toatele la priveghi, și unde nu s-au așternut pe mîncate și pe băute, veselindu-se împreună . . . CREANGĂ, P. 34.

Observație. Aceeași judecată poate fi exprimată uneori atât printr-o propoziție pozitivă, cât și printr-o propoziție negativă, ambele exclamative. De exemplu :

Cite i s-au întâmplat în viața lui!

Cite nu i s-au întâmplat în viața lui!

§ 475. Aspectul pozitiv al unei propoziții nu se realizează cu mijloace speciale, așa cum se exprimă aspectul negativ : propozițiile pozitive se opun celor negative numai prin lipsa negației la predicat. Există însă mijloace speciale de exprimare a afirmației în dialog, ca răspuns la o întrebare.

Paragrafele următoare se ocupă de afirmația în dialog, iar de negație atât în dialog, cât și în orice fel de propoziții și fraze (propoziții și fraze negative sau părți de propoziție negate).

AFIRMAȚIA

§ 476. Afirmația este mijlocul prin care se confirmă, se adevărește, se aprobă ceva sau se exprimă un consimțământ.

Afirmația este sigură și nesigură. Un aspect al afirmației nesigure este afirmația făcută cu ezitare. Afirmația sigură poate fi uneori întărită.

AFIRMAȚIA SIGURĂ

§ 477. Posibilitățile de exprimare a afirmației sigure sînt variate :
1. Cu ajutorul adverbilor de afirmație. Principalul adverb de afirmație este *da*.

— *Și să viu și eu cu tine, nu?*

— *Da! mărturisi Felix.* CĂLINESCU, E. O. I 222.

— *Ai înțeles ce ți-am spus?*

— *Da, mămucă.* CREANGĂ, P. 6.

Observație. În secolul trecut cu valoarea lui *da* era folosit și adverbul *dar* :

Arghirița: Cu Zinca, taică?

Coconu Anastase: Dar, cu Zinca. C. CARAGIALI, în PR. DRAM. 218.

Alte adverbe de afirmație, de cele mai multe ori mai expresive și mai puternice decît *da*, sînt *așa* (uneori *așa + este, să fie*), *bine*, *sigur*, *desigur*, *firește*, *exact*, *într-adevăr*, *adevărat*, *negreșit*, *neapărat*, *întocmai* etc.

— *Aici e satul Podari?*

— *Așa, domn'părinte.* STĂNOIU, C. I. 48.

— *Învată, măriu-ta, că cei mai mici sînt cei mai mari.*

Împăratul, cam de voie, cam de nevoie, răspunde :

— *Așa e, Neghiniță, așa e.* DELAVRANCEA, V. V. 44.

— *Vreau să mă duc ... să-i spun ceva.*

— *Bine, Ivane, du-te.* CREANGĂ, P. 312.

— *Să-i dea ! de ce să nu-i dea ? Și el e d-ai noștri, băiat din popor ...*

— **Firește**, dicorățiile nu sînt făcute tot din sudoarea poporului? CARAGIALE, O. VI 13.

— *Te întorci la Pașcani?*

— **Desigur**; iau cu mine și pe un năcăjit de aicea. SADOVEANU, O. XVII 569.

— *Și crezi că vine?*

— **Mecanicul? Sigur**. Nu se poate să nu vie. SEBASTIAN, T. 21.

— *Mi se pare că ne-am cunoscut. Domnul Ion Ozun, gazetar, nu?*

— **Exact**. CEZ. PETRESCU, C. V. 160.

— *Preacuvioase, asta e poiana lui Gratie?*

— **Adevărat**. GALACTION, O. I 211.

— *Atunci să-i anunt eu pe ceilalți?*

— **Perfect**. La revedere și nu uita. CEZ. PETRESCU, 1907 II 102.

Tot în sens afirmativ se folosește, în răspunsul la o interogativă negativă, adverbul de negație *ba*, fie cu adverbul de afirmație *da*, fie cu repetare (vezi § 482).

— *Nu-ți place?*

— **Ba-mi place**. SADOVEANU, O. XVII 188.

— *Dumneavoastră nu știți că biroul se deschide la șapte?*

— **Ba da**. CARAGIALE, O. II 34.

— *De ce să rămîn dator? N-o să muncesc la vară?*

— **Ba da**. Atuncea te răscumperi. SADOVEANU, P. M. 137.

O serie de locuțiuni și expresii au de asemenea sens afirmativ: *nici vorbă*, *nici discuție*, *de bună seamă*, *fără doar și poate*, *de acord*, *ba bine că nu*, *fără îndoială* etc.

— *Să trăiți! A fugit un civil. O femeie. S-a furișat aici.*

— *Știi bine?*

— **De bună seamă!** CAMILAR, N. I 82.

2. Cu ajutorul repetării în formă enunțiativă a propoziției interogative sau a unei părți din propoziția interogativă asupra căreia cade accentul (de obicei lipsese celelalte părți de propoziție):

a. Subiectul.

La subiectul pronume personal pot apărea schimbări de persoană, cînd întrebarea privește persoana I și se schimbă în răspuns la persoana a II-a sau cînd întrebarea privește persoana a II-a și se schimbă în răspuns la persoana I:

— *Tu ești?*

— **Eu**, nășico. SADOVEANU, O. XVII 305.

Fără schimbări de persoană:

— *Și le-a spus el?*

— **El**, desigur. G. Mihăiescu, *Zilele și nopțile unui student întîrziat* (București, 1934), p. 336.

b. Predicatul (cu schimbarea persoanei verbului, după situație). Verbul e la același timp și mod ca în propoziția interogativă:

— *Cutezi să mă înfrunți?*

— **Cutez**. STANCU, D. 27.

— *Am făcut bine?*

— **Ai făcut bine.** SADOVEANU, O. XV 78.

Verbul e la alt timp și mod, cu diverse nuanțe afective :

— *Taci o dată!*

— **Am tăcut.** CARAGIALE, O. I 35.

— *O să fac cum e drept și tu să taci.*

— **Tac.** SADOVEANU, O. XVII 179.

— *Înțelege o dată!*

— **O să înțeleg.**

c. Numele predicativ :

— *E gata Marina?*

— **Gata, gata, răspunse o femeie.** CĂLINESCU, E. O. I 35.

— *Măi Ioane, dragi ți-s fetele?*

— **Dragi.** CREANGĂ, A. 51.

— *Așa e bine, mă?*

— **Bine.** SADOVEANU, O. XVII 182.

Uneori se repetă atît numele predicativ, cît și copula :

— *Așa este, Vidro fa?*

— **Așa-i, Stoiene, așa.** HEM, 1966.

Copula nu e exprimată în întrebare (vezi § 499) :

— *Bine te-am găsit, mamă Anghelina. Bune toate?*

— **Bune, domnu' inginer al nostru.** SADOVEANU, O. XVII 408.

În locul predicatului exprimat prin perfectul compus, se poate răspunde prin participiul trecut :

— *Ai înțeles ce spun eu, diece?*

— **Înțeles, prietene Ghiță.** SADOVEANU, O. XVII 95.

— *Ați adus ceva coniac?*

— **Adus, îl incredință Micșunea.** SADOVEANU, O. XVII 256.

d. Atribut :

— *Teribilă căldură a fost astăzi! zice Naie, ștergîndu-și sudoarea.*

— **Teribilă, răspunz eu.** CARAGIALE, O. I 282.

e. Complement direct :

— *Vra să zică asta ți-au spus!...*

— **Asta.** SADOVEANU, O. III 183.

f. Complement circumstanțial :

— *A murit de boala asta... de tifosul ista care a venit cu războiul...*

— *De aceea ați avut aici spital?*

— **De aceea.** SADOVEANU, O. VII 632.

— *Tot pe aici?*

— **Tot.** CEZ. PETRESCU, C. V. 133.

În vorbirea familiară afirmația sigură se exprimă și prin repetarea unor instrumente gramaticale :

un pronume reflexiv neaccentuat :

— *Ne întîlnim mîine?*

— **Ne.**

o prepoziție :

— *Pe ce ai mai scump?*

— **Pe.** BRĂESCU, S. P. 68.

o conjuncție (+ pronume) :

— *Să-i sară ochii?*

— **Să-i.** ARGHEZI, V. 184.

Acest procedeu, dotat cu un pronunțat caracter afectiv, nu este literar; el apare în literatură în vorbirea personajelor.

Observație. Repetarea adverbului *mai* în exemple ca :

— *Ce zici, Mitreo, e mai bine așa?*

— **Mai.** SADOVEANU, O XVII 246

e mai admisibilă decât repetarea celorlalte instrumente gramaticale citate.

3. Cu ajutorul verbului *a fi* la persoana a III-a singular a indicativului prezent sau a conjunctivului prezent.

Este a ajuns să fie simțit ca element de afirmație, de aprobare, indiferent de verbul din propoziția interogativă. S-a pornit de la dialoguri în care se repetă *a fi* :

— *Domnul Niță e zapciu?*

— **Este!** DELAVRANCEA, H. T. 230,

ajungându-se la fraze de tipul :

Mai zice Conu Fănuță :

— ... *Eu unul însă sînt fericit o dată pe săptămîină la baia de abur, iar în celelalte zile ale săptămîinii sînt mulțămîit că am lăsat în urmă o zi de fericire și că înainte mă așteaptă alta. Aud?*

— **Este, Coane Fănuță.** TEODOREANU, M. U. 173.

Conjunctivul verbului *a fi* apare des cu această funcțiune, exprimînd ideea de aprobare, consimțire, concesie, mai ales în vorbirea familiară :

— *Și să-i las să doarmă la leasa lui Crăciunete?*

— **Fie; lasă-i acolo ca să nu se mai ostenească.** SADOVEANU, O. XV 97.

Observație. În afară de verbul *a fi*, limba română mai cunoaște și alte verbe apte de a deveni instrumente pentru exprimarea afirmației, indiferent de predicatul propoziției precedente: *a crede, a înțelege, a putea, a vedea, a zice* etc.

— *Vrei să înveți rotăria?*

— **Se-nțelege.** SADOVEANU, O. VII 470.

— *Tu erai, Costea?*

— **Precum mă vezi.** CEZ. PETRESCU, C. V. 254.

Afirmația sigură poate fi uneori și întărită.

Afirmația întărită se exprimă prin repetarea propoziției sau a unei părți de propoziție căreia i se adaugă un adverb întăritor (*da, curat, sigur* etc.) :

— *Îi auzi, Hoancă, omule?*

— **Da, Georgină, îi aud.** CAMILAR, N. II 303.

— *Ai aflat?*

— **Sigur că am aflat.** SEBASTIAN, T. 59.

— *El să fie?*

— **Curat el.** AGÎRBICEANU, S. P. 95.

Cînd întrebarea privește un adjectiv sau un adverb, un fel de afirmație este și repetarea adjectivului sau a adverbului la unul din gradele de comparație.

— *Trebuie să-ți spun ceva.*

— *Grav?*

— **Foarte grav.** SEBASTIAN, T. 97.

— *Și e pustiu [în mănăstire]?*

— *Pe onoarea mea. Mai pustiu ca-n Thebaida.* CĂLINESCU, E.O. II 53.

— *Frig, părinte?*

— **Strașnic frig.** TOPÎRCEANU, O. I 219.

Altă posibilitate de a exprima o afirmație este răspunsul afirmativ redat printr-o negație.

— *Ce ziceți, cucoanelor și domnilor, n-ar fi bine să facem o plimbare cu sâniile?...*

— **Cum nu, cum nu!** strigară toți... SADOVEANU, O. I 122.

— *Fă-mi și mie rost, mă băiete, poți?*

— **Cum să nu ?** BRĂESCU, V. A. 32.

— *Nu-i așa că se cunoaște că n-am dormit?*

— **Ba bine că nu.** CARAGIALE, O. II 37.

— *E grav? nu poți să-l dregi?*

— **Ba bine că nu.** Pîndă numeri trei e gata. SEBASTIAN, T. 53.

— *Dumnealui îi cuconașul d-tale? Nicușor?*

— *Dar ... nu-l cunoști?*

— **Ba că bine zici, cucoane Grigori... Ia privește-l cum a crescut de mare. S-o făcut holtei!** ALECSANDRI, T. 42.

AFIRMAȚIA NESIGURĂ

§ 478. Afirmația nesigură se redă cu ajutorul adverbelor *mda, mnda, cam* (cu ultimul se exprimă, de obicei, aproximația).

— *Păi te văz destul de îmbrăcat.*

— **Mda; mi-a dăruit niște trențe...** SADOVEANU, O. XVII 194.

În răspunsul său prin *mda*, vorbitorul exprimă și o oarecare nemulțumire.

— *Ei, ce zici?*

— **Mnda. Frumos afiș.** CEZ. PETRESCU, C. V. 157.

— *Ți-e frig?*

— **Cam.**

Un aspect al afirmației nesigure este și afirmația făcută cu ezitare, cu îndoială. Afirmația, în asemenea cazuri, e însoțită de anumite adverbe (și locuțiuni adverbiale) sau e exprimată eliptic prin (*se*) *poate, parcă, posibil, cam așa (ceva).*

— *Poate o fi fiind din Păuna-Mică, s-a bucurat meșterul.*

— **Se pcate, a încuviințat Mînecuță.** SADOVEANU, P. M. 176.

— *Poate te iubește!*

— **Posibil! dar pe tine ce te privește?** CĂLINESCU, E. O. I 187.

— *Care va să zică tu te-ai ținut după noi și știi unde mergem noi noaptea.*

— *Cam așa, măria-ta.* ISPIRESCU, L. 239.

În ultimul exemplu ezitarea este numai aparentă (*cam așa*); avem de-a face, de fapt, cu un răspuns întărit la care se adaugă și o nuanță ironică sau de atenuare.

În exprimarea afirmației nesigure un rol important îl are un anumit fel de intonație.

Observație. Îndoiala, nesiguranța, probabilitatea este exprimată, de cele mai multe ori, cu ajutorul prezumtivului.

NEGAȚIA

§ 479. Mijlocul sintactic care dă expresie aspectului negativ al unei propoziții este *ne g a ț i a*.

Caracterul pozitiv sau negativ al propoziției îl dă felul predicatului verbal sau al copulei din cadrul predicatului nominal (vezi și § 473). Dacă comparăm propozițiile *cartea aceasta nu e folositoare* și *cartea aceasta e nefolositoare*, observăm că ele exprimă idei apropiate. Dar din punctul de vedere al caracterului pozitiv sau negativ al propoziției există deosebiri: în prima se neagă verbul copulativ, e deci propoziție negativă; a doua, în care se neagă numele predicativ, e pozitivă, deși are înțeles negativ.

Pot exista și situații intermediare. În exemplul:

Nu! Nu-s eu vinovat. SADOVEANU, O. II 317

din punct de vedere formal predicatul e negativ, propoziția fiind deci negativă, dar de fapt e negat subiectul.

Uneori negația, deși însoțește predicatul, se referă la altă parte a propoziției:

Nu căta în depărtare,

Fericirea ta, iubite! EMINESCU, O. I 54 (= cată nu în depărtare).

O situație asemănătoare este și pe planul frazei, în cazul în care verbul din regentă se referă de fapt la subordonată:

N-am venit să-ți tulbur somnul. VLAHUȚĂ, P. 107 (= am venit, dar nu ca să-ți tulbur somnul).

În afară de predicat, pot primi negația și celelalte părți de propoziție.

Subiect:

Nu lumina

Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele și vina...

Toate micile mizerii unui suflet chinuit

Mult mai mult îi vor atrage decât tot ce ai gândit. EMINESCU, O. I 134—136.

Nume predicativ:

Și totuși nu a lui era vina. M. CARAGIALE, CR. 58.

Atribut:

Ți-am cerut un creion bun, nu cu vârful rupt.

Complement direct :

Nu frică, ci rușine să însuflați la copii. GOLESCU, la ZANNE, P. VIII 239.

Nu, uite, să mi-l dai p-ăsta și p-ăla... **Nu p-ăla**, mă, ălălalt. BRĂESCU, S. P. 182.

Mergînd spre căruțe, era mîhnit, amărît, că parcă ducea în brațe nu pelerina, ci un stîrv. CĂMILAR, N. I 163.

Complement indirect :

Nu unui corp sterp și degradat, nu unei națiuni ce se condamnă de sineși la o umilitoare inacțiune, va veni cuiva gîndul să-i acorde prerogativa neutralizării. ODOBESCU, S. III 385.

Complement circumstanțial de loc :

Nu pe acolo, domnule, nu pe din față, ca să nu te-ntîlnești cu d-lui. ALECSANDRI, T. 1162.

Complement circumstanțial de timp :

Nu totdeauna străbunii noștri au dispus ... de mijloace ca cele ce ne stau a mînă în prezent. ODOBESCU, S. III 383.

Complement circumstanțial de cauză :

Nu fugind la Brașov... s-a deșteptat simțul național al romînimii. ODOBESCU, S. III 386.

Nu pentru greșală să te întristezi, ci pentru că nu vrei să te îndreptezi. GOLESCU, la ZANNE, P. VIII 197.

Complement circumstanțial instrumental :

Nu cu gura să te lauzi, ci fapta să te laude mai mult decît gura ta. GOLESCU, la ZANNE, P. VIII 285.

CUVINTELE DE NEGAȚIE

§ 480. Negația se exprimă cu ajutorul unor cuvinte specifice, care însoțesc părțile de propoziție negate (*Trenul nu se oprește aici*), au rol de părți de propoziție (*Nu am întîlnit pe nimeni*), sînt propoziții neanalizabile (*Ai fost în oraș? — Nu*), arată un raport între două părți de propoziție (*Nu are liniște, nici odihnă*) sau între două propoziții (*Nu te văd, nici nu te aud*).

Cuvintele de negație sînt : 1) adverbele *nu, ba* și adverbul și conjuncția *nici* ; 2) adverbe și locuțiuni adverbiale ca : *de loc, de fel, niciodată, nicăieri* ; 3) pronumele *nimeni, nici unul, nimic* și 4) o întregă serie de mijloace de natură afectivă. În ce privește prepoziția *fără*, și ea neagă cuvîntul pe care-l precedă (de exemplu *Am venit fără pălărie*), fără ca folosirea ei să fie legată de propozițiile negative.

Observație. Forma negativă a verbului la modul gerunziu, participiu și supin se construiește cu *ne-*.

NU

§ 481. Adverbul *nu* se folosește fie în cadrul unei propoziții (în care neagă propoziția în întregime, prin negarea predicatului, sau numai o parte a ei), fie singur, rezumînd o propoziție negativă, răspons la o în-

trebare, replică la o enunțare neacceptată, acceptare a unei enunțări negative, întrebare negativă, în opoziție cu *da*.

Românii nu suferiră în tăcere tirania și reducerea lor din stare de nație liberă la starea iobăgiei. BĂLCESCU, O. II 210.

Nu vă supără fumul de tutun? întreb eu pe madam' Popescu. CARAGIALE, O. I 275.

— *N-are datorii? ... nu se amestecă în politică?*

— *Nu.* ALECSANDRI, T. 756—757.

— *Dormi? Încă nu, a răspuns Mitrea.* SADOVEANU, O. XVII 208.

— *Dar atunci, Doamne, un copil va putea îmbătrâni într-o clipă?*

— *Nu, Petre, m-am gândit la asta.* VLAHUȚĂ, Ș. I. 47.

— *N-am grijă despre asta ... Vă cunosc eu ...*

— *Nu?*

— *Nu.* ALECSANDRI, T. 1209.

După un predicat pozitiv în prima propoziție, poate apărea *nu* singur într-o propoziție următoare în locul formei negative a predicatului :

Bunicul știa să scrie, dar bunica nu.

Ai înțeles ceea ce ți-am spus sau nu?

Chiar pentru o copilă de paisprezece ani, femeie încă nedesăvârșită, o podoabă e frumoasă sau nu și de preț ori nu, numai după cum îi vine ei bine sau nu. CEZ. PETRESCU, R. DR. 65.

Să-mi aduci pe stăpîna acestei cosițe; căci de nu, unde-ți stau talpele îți va sta și capul. ISPIRESCU. L. 23.

Iubește-mă dacă-ți plac.

Dacă nu, silă nu-ți fac. JARNÍK-BİRSEANU, D. 47.

Nu poate rezuma un întreg șir de situații opuse celor din propozițiile precedente :

Ce aș face eu, dacă aș fi în situația lui, și el ar merge alături cu mine, fiind în situația mea?... L-aș maltrata, desigur... M-ar irita apropierea lui așa de mult, încât l-aș acuza d-a dreptul că el, ocrotit de stăpînul destinului omenesc, mi-a răpit partea mea de bine în această scurtă trecere pe sub lumina soarelui!... Ești bine, el — nu... el mă pofteste la un aperitiv. CARAGIALE, O. II 46 (*nu* = nu face nimic din ceea ce s-a spus mai sus).

În propoziții interogative *nu* apare față în față cu *da*, repetînd în rezumat forma pozitivă și negativă a întrebării și cerînd totodată răspunsul afirmativ sau negativ :

Ați luat parte la sesiunea științifică? Da sau nu?

Negația *nu* e repetată atunci cînd vorbitorul ține să-și exprime convingerea sau hotărîrea cu mai multă intensitate :

Orice s-ar întîmpla, nu se poate să sprijinim pe mizerabilul, nu, nu, nu. CARAGIALE, O. VI 112.

Nu, nu, nu! nu vorbi așa. SADOVEANU, O. II 317.

«*Nu, nu, eu nu admit*», zise hotărît un domn masiv. BRĂESCU, C. S. 51.

Expresia *nu și nu* are înțelesul verbelor „a se împotrivi, a se îndărăt-nici”, fără a indica însă timpul și persoana :

Cucoana nu și nu! că i-i urît grecul. SADOVEANU, O. I 169.

Nu poate fi însoțit de adverbe sau locuțiuni adverbiale, care întăresc sau precizează negația (vezi § 484).

Observație. Dacă transformăm propoziția nominală pozitivă *Păcat* din fraza *Păcat că nu știu a ceti.* NEGRUZZI, S. I 59 în propoziție negativă, trebuie să introducem copula *a fi*: *Nu e păcat că nu știu a ceti.*

BA

§ 482. Adverbul *ba* apare regional, rezumînd o propoziție negativă, în opoziție cu *da* (ca și adverbul *nu*).

— *Măi, da la cutare babă căutat-ați?*

— **Ba.** VASILIU, P. 50.

Apoi în treacăt ne-ntreba

De mergem la vro nuntă.

Noi răspundeam în hohot: ba,

Zburăm la luptă cruntă. ALECSANDRI, POEZII 437.

Ca și *nu*, după un predicat pozitiv în prima propoziție, poate apărea *ba* singur într-o propoziție următoare în locul formei negative a predicatului:

Era frumoasă de mama focului; la soare te puteai uita, iar la dînsa ba. CREANGĂ, P. 276 (= nu te puteai uita).

Acolo dacă ajunse, bătu în poartă... Dară nu-i răspunse nimeni. Mai bătu o dată, dar ca să răspunză cineva, ba. ISPIRESCU, L. 100 (= nu a răspuns).

Cîteodată *ba* corespunde adverbului *dimpotrivă*; el apare în replici, anunțînd o părere opusă celei exprimate de interlocutor și însoțînd: a) un adverb de afirmație sau negație; b) cuvintele sau propoziția răspuns sau c) și una și alta:

a. — *Nu ai fost la școală?*

— **Ba da.**

— *Era mișel?*

— **Ba nu, de loc!** COȘBUC, P. I 229.

b. — *Atunce-i fericire-n casă.*

— **Ba în hulubărie** ALECSANDRI, T. 340.

— *Nu te duce.*

— **Ba mă duc chiar astăzi.**

c. — *Pardon de iertăciune, duduică.*

— **Ba nu; nu vreu să te iert, pînă nu-i face ce ți-oi zice eu...**

ALECSANDRI, T. 346.

— *Tu, cîrlane, ai pofti și vin?*

— **Ba nu, zic, am apă din gîrlă și uneori o ceapă; mi-e de-ajuns.** SADOVEANU, O. XVII 188.

Observație. Caracterul adversativ al lui *ba* se vede în faptul că, uneori, *ba* nu poate fi înlocuit cu *da(r) nu* :

Aș bea parcă o cafea... zise el cu trudă către Voinea. Da' nu, — mai bine mă duc acasă.
SADOVEANU, O. V 35.

Negația *ba* apare amplificată în locuțiunile :
ca mai ba, care exprimă ideea de „nici vorbă”, „absolut nu” :

A doua zi, Nică Oșlobanu ca mai ba să deie pe la școală.
CREANGĂ, A. 79.

*Fost-a împărat odată și trei fete el avea
Cît puteai privi la soare, da la ele ca mai ba.* EMINESCU, L. P. 124 ;
ba că chiar sau ba aia-i vorbă „nicidecum”, „de loc” :

— *Ba n-ai frică, soro, că ești cu mine.*

— *Ba că chiar!* ALECSANDRI, T. 186.

— *Ba aia-i vorbă!* Mai pune-ți pofta-n cui. ISPIRESCU, L. 210.

Ca și a zice *nu*, locuțiunea a zice *ba* înseamnă „a se opune”, iar a nu zice *ba* „a nu se opune, a fi de acord” :

Nu zi ba de te-oi cuprinde. EMINESCU, O. I 209.

E bună mîncarea, nu zic ba.

Regional, cu nuanță arhaică, se folosește și negația *baiu* „nicidecum”, „de loc” :

*Ș-apoi și vouă, nu știu, zău, cum v-a mai intra cineva în voie. Vorba ceea :
hai în car! — Baiu! — Hai în căruță! — Baiu! — Hai în teleagă! —
Baiu! — Hai pe jos! — Baiu!* CREANGĂ, A. 115.

Ispravnicul: Ți-oi da salbă de mărgele,

Și paftale și inele.

Dochița: Baiu! marfa de la voi

Nu se trece pe la noi. ALECSANDRI, T. 228.

NICI

§ 483. Întărește negația :

Și nici n-aveți idee ce bun e Radu al meu. VLAHUȚĂ, O. A. I 109.

În unele situații se subînțeleg cuvintele *măcar*, *chiar* :

Pentru-un pic de sărutat

Nici [măcar] popa nu-ți dă păcat. JARNÍK-BİRSEANU, D. 367.

*Totdeauna mă silești să vorbesc niște lucruri pe care nici nu le ascuți
[măcar].* EMINESCU, N. 89.

Eu pe cinstea mea vă spun :

De m-ați bate-n toată ziua,

Nici de dascăl n-aș fi bun! COȘBUC, P. I 204.

Urmat de că, *nici* formează locuțiunea adverbială cu sensul „de loc nu” :

Mai mare pedeapsă decît asta, nici că se mai poate! CREANGĂ, P. 320.

Observație. Învechit, *nici* apare nefinsoțit de negația *nu* :

Nici incline a ei limbă

Recea cumpăn-a gândirii. EMINESCU, O. I 194.

— O, tu *nici* visezi, bătrâne, cîți în cale mi s-au pus. EMINESCU, O. I 146.

Nici (uneori precedat de *și*) poate exprima cumularea în sens negativ (vezi și § 727) :

Dorul meu odihnă n-are

Nici la umbră, *nici* la soare. JARNÍK-BİRSEANU, D. 381.

Să nu ocolești *nici* deal, *nici* vale, *nici* munte, *nici* iaz. DELAVRANCEA, O. II 49.

În corelație cu un verb negativ :

Neavînd femeie, *nici* copii... a închinat toată averea sa mănăstirii Neamțului. CREANGĂ, A. 21.

Două măsute *neavînd* aceeași formă și *nici* aceeași înălțime. PĂTRĂȘCANU, PR. 17.

Nici apare uneori însoțit de *tu* :

Nici tu casă, *nici tu* masă, *nimic, nimic, dar nimic n-aveau* după sufletul lor. ISPIRESCU, L. 174.

Femeia lui Ipate și cu baba, cînd se trezesc din amețală, *nici tu* drumet, *nici tu* copil, *nici tu* nemica. CREANGĂ, P. 174.

Observație. În exemplele de mai sus nu avem de-a face cu pronumele *tu*, ci cu un element de altă proveniență, nefincaurat într-o categorie gramaticală clară.

Adverbul *nici* intră în construirea unor pronume și adverbe negative : *nici* unul, *niciodată*, *niciicît*, *niciicum*.

ALTE ADVERBE ȘI LOCUȚIUNI ADVERBIALE NEGATIVE

§ 484. Adverbele și locuțiunile adverbiale de negație însoțesc negația *nu*, fie intensificînd-o, fie precizînd sensul negației în ceea ce privește timpul sau locul.

Dintre cele care întăresc negația, cele mai folosite sînt : *de loc, de fel, nici de fel, nicidecum, nicicum, nicidecît, (nici) cîtuși de puțin* etc.

Baba sta întinsă pe laiță și înțepenită ca moartă ... Ea era ca trunchiul și nu se mișca *de loc*. EMINESCU, L. P. 185.

Documentele antice dovedesc fără îndoială că ei [turcii] au dreptul de a se bucura de bunăvoința și de dărnicia țărilor românești, dar nu, *de fel, că ei au pe acela de a regulamenta înșși* acea dărnicie. ODOBESCU, S. II 49.

Altele sînt mai frumoase, mult mai mîndre, mai bogate.

Dar ca marmura cea rece nu au inimă *de fel*. EMINESCU, O. I 464.

Eu ... nu mă-nșel *nicidecum*. ALECSANDRI, T. 1201.

Pesemne nu știi că pe noi femeile, dacă un paing ne sparie, moartea *nicicum* nu ne îngrozește. NEGRUZZI, S. I 22.

Ba, zău n-ar avea haz *nicidecît*. ALECSANDRI, T. 1095.

Vă încredințez că nu fac nici cîtuși de puțin dintr-un spirit de prezumțiune. ODOBESCU, S. III 619.

Nu protestează cîtuși de puțin față cu așa sălbăticie. CARAGIALE, O. I 201.

Observație. Învechite și regionale sînt: *de leac, nici ca cît*.

Vezi că pricepură ei că n-are să se mai vază. Poate că în cer, dar aci pe pămînt *de leac*. ISPIRESCU, L. 108.

— Calul ... nu s-a dezlipit de domnul lui *nici ca cît*. ISPIRESCU, M. V. 52—53.

Altele reprezintă complementele circumstanțiale de timp și de loc negative (*niciodată, nicăieri*):

Niciodată n-am să uit scena aceea dureroasă indescritibilă. VLAHUȚĂ, F. R. 215.

D. Georgescu îndoiește pasul... intră în parc: caută peste tot... Madam Georgescu — fatalitate! **nicăieri**. CARAGIALE, O. II 5.

De multe ori, în răspunsuri, aceste cuvinte țin locul negației nu: — Ei draga mamei, nu-ți pare rău că-ți petreci tinerețele în poiata aceea?

— **Nici de fel, mamă**. VASILIU, P. 101.

Pentru întărirea negației popular și regional se folosesc și locuțiunile adverbiale *pînă-i lumea*, „niciodată”, (*da*) *de unde*, formate fără cuvinte care exprimă negația:

Eu mă duc, mîndruță, duc...

Nu mai vin pînă-i lumea. JARNÍK-BİRSEANU, D. 114.

Îi trecu un fier ars prin inimă, gîndindu-se că poate i-au călcat porunca. Și de unde să nu fie așa! ISPIRESCU, L. 52.

— *Stai culcat, c-adormi îndată...* — **Da de unde!** CONTEMPORANUL I 198.

PRONUME ȘI ADJECTIVE NEGATIVE

§ 485. Verbul negativ este însoțit de multe ori de pronume sau de adjective negative: *nimeni, nimic, nici unul, nici una, nici un, nici o*, în funcțiune de subiecte, atribute sau complemente:

Nu ne vede nimeni, c-au plecat toți de la cancelarie. GHICA, S. 494 (*nimeni* subiect).

Mă cuprinde dor adînc de țară

Și n-am pe nimeni să-mi potoale dorul. IOSIF, P. 22 (*pe nimeni* complement direct).

Taina voastră-n veci de veci

La nimeni n-o s-o spui. COȘBUC, P. I 232 (*la nimeni* complement indirect).

— *Ce este? ce s-a întîmplat, pentru Dumnezeu?!*

— **Nimic** nu s-a întîmplat! SADOVEANU, O. V 146 (*nimic* subiect).

Pe urmă el nu mi-a mai răspuns la nici una din scrisorile mele lungi. VLAHUȚĂ, F. R. 212 (*la nici una* complement indirect).

Nici o adiere

Nu tulbură în treacăt a nopții dulci mistere. ALECSANDRI, P. III 277 (*nici o* atribut).

NEGAȚIA DUBLĂ ȘI MULTIPLĂ

§ 486. Pe lângă negația verbului mai pot fi una sau mai multe negații : pronume, adjective pronominale sau adverbe pronominale negative cu rol de părți de propoziție (vezi și § 484, 485) :

Nici unul din ei n-a făcut nici o ispravă. CREANGĂ, P. 78.

Pe o astfel de garanție, nimeni, cu drept cuvânt, nu pune nici cel mai mic temei. ODOBESCU, S. III 377.

Niciodată n-au avut nici o comunicație. CURIER A. S. IV 93.

Nu învăța nimeni nimic. DELAVRANCEA, H. T. 100.

Observație. Unele expresii apar, cu același înțeles, sub forma negativă :

Nu putea pricepe nici în ruptul capului năzdrăvana întâmplare de la birt. CAMIL PETRESCU, O. II 12,

dar și pozitivă :

Abia se mai purta pe picioare, și-n ruptul capului nu s-ar fi înduplecat să intre într-un spital. VLAHUTĂ, N. 6.

În ambele fraze verbul regent e negativ (*nu putea, nu s-ar fi înduplecat*).

Cîteodată verbul negativ apare însoțit de pronume sau adjective pronominale pozitive (nehotărîte) : *cineva* (în loc de *nimeni*), *ceva* (în loc de *nimic*), *vreun, vreo, orice, oricare* (în loc de *nici un, nici o*) sau de adverbul *vreodată* în loc de *niciodată*. Asemenea construcții apar mai ales în propoziții interogative negative :

Nu a venit cineva?

N-ai vreun prieten?

Nu e vreo pagubă?

Ele par firești dacă :

a. pronumele nehotărît e determinat de o propoziție :

Nu a venit cineva să întrebe de mine?

b. valoarea pronumelui e mai puțin nehotărîtă :

Nu ți-a spus cineva (anumit) asta?

În ce privește raportul dintre *vreun, vreo* și *nici un, nici o*, trebuie observat că primele pronume, ca și adverbul *vreodată*, în situațiile amintite, se folosesc atunci când sensul e mai puțin categoric, mai reticent.

Astfel, dacă din propoziția :

Faptul nu pare să aibă vreo explicație. BL VII (1939), p. 174

am scoate cuvîntul *pare*, atunci propoziția ar fi :

Faptul nu are nici o explicație.

De asemenea : *Nu este probabil să aibă vreo întrevvedere.* BL VIII (1939), p. 174.

Vreo însoțit de *fără* apare în locul lui *nici o* :

Fără vro întârziere se întoarce la rostul său. GORJAN, H. I 3.

Uneori apare *orice* în locul lui *nici* o :

A declarat ... că orice încercare de încercuire nu va schimba...
BL VII (1939), p. 175.

Dacă propoziția începe cu *nici* se întrebuintează, de obicei, cuvinte formate cu *vreo-*, în locul celor cu *nici*, pentru a evita repetiția :

Nu poți ști, nici nu vei ști vreodată. BL VII (1939), p. 173.

Observație. *Vreun, vreo* apar în propoziții negative și cu sensul normal de „oarecare” :

N-ai fost vreun lucru mare. EMINESCU. O. I 184.

Dacă numai asupra-mi nu poți s-aduci vreun bine. ALEXANDRESCU, O. 87.

MIJLOACE AFECTIVE DE REDARE A NEGAȚIEI

§ 487. În limbajul afectiv negația se poate exprima prin interjecții, adverbe, locuțiuni și expresii.

Uneori aceste cuvinte exprimă negația :

— *Ți-a luat-o?*

— *Ași! Am băgat-o în buzunar.* CARAGIALE, O. VI 96.

Alteori ele întăresc negația :

Dar cuconu Andrieș tot nu-și venea în fire: fetița ce zice?

— *Țț! nu știu... nu știu... Fetița nu știu ce face...* SADOVEANU, O. II 321.

Cară-te fuguța că te pușc!

Teaaa!... Nu mă puști, că ți-i frică. POPA, V. 11.

— *Moșnege, zice ea, rușinată; dă-mi și mie niște galbeni!*

— *Ba pune-ți pofta-n cui, măi babă.* CREANGĂ, P. 69.

Unele expresii înseamnă „de loc, de fel” :

Mult e dușmanul jurat:

Te vede că plîngi de foc,

Lui nu-i pasă nici de loc. TEODORESCU, P. P. 318.

Acum, dragușu, nu mai zice nici cîrc, căci i-a astupat gura pămîntu.
ALECSANDRI, T. 101.

Am doi copilași... care nu-mi seamănă nici de frică. ALECSANDRI, T. 112.

Voi priveghea nurorile... și nu le-oi lăsa nici pas a ieși din casă, în lipsa feciorilor mei. CREANGĂ, P. 4.

Locuțiunile din ultimele fraze sînt construite cu *nici* (*nici de leac, nici de frică, nici cîrc, nici pas*). Toate întăresc adverbul *nu* (*nu mai zice nici cîrc, nu-mi seamănă nici de frică* etc.).

Alte mijloace afective au înțelesul de „niciodată, nimic” :

— *N-am să-l văd cît veacul!* COȘBUC, B. I. 34 („niciodată”).

Buzduganul ista îl avem moștenire de la strămoșul nostru; și nu-l putem da nici pentru toată lumea. CREANGĂ, P. 57 („pentru nimic”).

Unele expresii negative, de natură afectivă, sînt legate de superstiții și într-însele sînt invocați Dumnezeu, sfinți, dracul; altele pornesc de la formule de jurămint.

Doamne păzea! să lucri, că te pîrjolește. GR. N. I 236.

Cînd stăpînul casei se juca cu dînsul, **ferit-a sfîntul** să-l zgîrie, pare că-și pîlise ghearele. ISPIRESCU, L. 286 („nu-l zgîria”).

Ce păcat mi-am găsit cu tine! **dracul știe** ce să fac. CREANGĂ, P. 174 („nu știu ce să fac”).

Bagă bine de seamă, să poți scăpa, că de nu — mîne mîncăm **pe dracul**, vezi că sîntem hămesiți de foame? RETEGANUL, P. III 51 („nimic”).

— Ei, întreabă sergentul-major, făcuși ceva?

— **Pă dracu ghem.** A. Bacalbașa, *Moș Teacă. Din cazarmă* (București, 1893), p. 179 („nimic”).

Uneori ironia din enunțul pozitiv dă comunicării un înțeles negativ. În afară de context, un rol important îl are și intonația.

— Te-a ajutat la redactarea lucrării?

— Da, m-a ajutat („nu m-a ajutat”).

Asta ne mai lipsea („nu ne lipsea”).

Mare nevoie am de banii tăi („nu am nevoie”).

Ți-ai găsit prostul care să facă asta („n-o să fac”).

PREPOZIȚIA FĂRĂ

§ 488. Prepoziția *fără* are sens lexical negativ. Ea apare, singură sau însoțită de prepoziția *de*, în construirea formei negative a numelui predicativ, a atributului, a complementului circumstanțial sociativ, instrumental sau de mod, opunîndu-se prepoziției *cu*.

Atribut :

Vă iert, ca pe niște copii **fără minte**. ALECSANDRI, T. II 37.

Circumstanțial sociativ :

Pascal zice că toate părțile lumii sînt lănțuite într-astfel de chip, că este peste puțință de-a cunoaște una **fără celelalte și fără totul**, BĂLCESCU, O. II 11.

Simți că, de aci înainte, **fără dînsa nu va putea trăi**. ISPIRESCU, L. 35.

Circumstanțial instrumental :

Pot scrie și **fără stilou**.

Circumstanțial de mod :

Ea a închis ochii **fără nici o vorbă, fără nici un suspin**, ca un copil cuminte. BART, E. 389.

Mă tem să nu te întorci **fără nici o ispravă**. ISPIRESCU, L. 13.

În exemplele de mai sus nici întărește prepoziția *fără* (s-ar putea spune, de exemplu, *fără vorbă*).

Fără (a) apare în construcții infinitivale :

Dar știu atîta, că ei mergeau, **fără a simți că merg**, pîrîndu-li-se calea scurtă și vremea și mai scurtă. CREANGĂ, P. 276.

Cu prepoziția *fără* (*fără de*) sînt alcătuite multe locuțiuni adverbiale și adjectivale : *fără cale, fără căpătîi, fără greș, fără îndoială, fără (de) margini, fără (de) minte, fără soț* etc. (Vezi § 327.)

Prepoziția *fără* intră în alcătuirea locuțiunii conjuncționale *fără (ca) să*, cu care se construiesc unele propoziții circumstanțiale de mod, concesive sau opoziționale cu sens negativ :

Gingașa copilă ceti răvașul fără să zică nimic, fără să verse măcar o lacrimă. NEGRUZZI, S. I 25.

Căpitanul Dimiu, comandantul batalionului, un soi de flăcău ardelean, fără să fie din Ardeal, ... aproba fără codire hotărîrea juraților. CAMIL PETRESCU, U. N. 9.

El și-a ridicat de lîngă scorbură săculețul cu pește și a purces în fugă spre tîrg, fără să-și ia de la mine rămas-bun. SADOVEANU, O. XVII 424.

NEGAȚIA ÎN COORDONARE ȘI SUBORDONARE

§ 489. Negația în coordonare și în subordonare este marcată, în general, prin elemente specifice. Astfel, în coordonarea copulativă, față de pozitivul *și*, apare negativul *nici* : *e (și) deștept și frumos — nu e (nici) deștept, nici frumos* ; *(și) rîde și plînge — (nici) nu rîde, nici nu plînge*. Un circumstanțial de mod, care în exprimarea pozitivă nu se poate construi decît cu gerunziul de tipul *m-a însoțit ținîndu-mă de braț*, se construiește cînd e vorba de un fapt negativ fie cu gerunziul negat cu *ne-* : *m-a însoțit neținîndu-mă de braț*, fie cu infinitivul precedat de prepoziția *fără (a)* : *m-a însoțit fără a mă ține de braț*, sau devine propoziție circumstanțială de mod (cu locuțiunea conjuncțională *fără să*) : *m-a însoțit fără să mă țină de braț*.

NEGAȚIA ÎN COORDONARE

§ 490. De negație este legată propoziția sau partea de propoziție adversativă cu *ci* ; în mai mică măsură cu *însă* și *dar* :

nu...ci :

Făt-Frumos vîjia prin aer așa de iute, încît i se părea că nu fuge, ci cade din înaltul ceriului. EMINESCU, L. P. 184.

nu...dar :

De uitat, n-am uitat nemica, tată, dar ia, prin dreptul unui pod, mi-a ieșit înaintea un urs grozav, care m-a vîrît în toți spărieții. CREANGĂ, P. 186.

De negație este legată propoziția sau partea de propoziție copulativă construită cu :

nu numai ... ci și, nu numai ...dar și sau nu numai... ci încă (arhaic) :

Orînduirea democrat-populară a asigurat nu numai avîntul rapid al economiei țării, ci și creșterea considerabilă a bunei-stări materiale a oame-nilor muncii. SCÎNTEIA 2859 (1953), p. 4.

Noile materiale permit nu numai reducerea consumului..., dar și aplicarea unor soluții constructive avantajoase. L.C. 1 (1962), p. 12.

Dar nu numai artistul și naturalistul, ci încă strategicul, politicul și arheologul au de multe a se minuna într-acest împodobit ținut. BĂLCESCU, O. II 208.

nici nu...nici nu :

Nici nu vine, nici nu-mi scrie.

nu...nici nu :

Iar patima lui Negrea nu era întâmplare, nici n-avea izvoare apropiate. SADOVEANU, O. II 315.

nici...nici :

La părți de propoziție într-o propoziție negativă :

Nu are nici timp, nici dispoziție.

La propoziții (învechit fără nu) :

S-au îndulcit de o picătură inefabilă, care nici se vinde, nici se poate cumpăra. SADOVEANU, O. XVI 451.

Negația se referă atât la complemente, cât și la predicat în construcții populare :

Nici pe dracul să-l vezi, da nici cruce să-ți faci. CREANGĂ, P. 28. (Vezi și § 361, 483, 693 și 727.)

nu...nici :

La părți de propoziție :

Nu are timp, nici dispoziție.

La propoziții (învechit fără nu în a doua propoziție) :

Nu caut vorbe pe ales,

Nici știu cum aș începe. EMINESCU, O. I 173.

NEGAȚIA ÎN SUBORDONARE

§ 491. În fraze cu subordonate pot fi negative : fie numai regenta (în acest caz fraza e negativă) sau numai secundara, fie ambele propoziții.

A. Cu regenta negativă. De exemplu :

Chiar de voi fi avînd asemenea dragoste, fericit nu sînt. SADOVEANU, O. XIII 44.

B. Cu subordonata negativă. De exemplu :

În casa unui prietin eu am să mă așez chiar dacă nu mă poștește nimeni. SADOVEANU, O. X 561 (concesivă).

E atât de rea, încît nimeni nu calcă pe moșia ei. ISPIRESCU, L. 4 (consecutivă).

Boierii de la noi anume au zidit munții aceia negri, pentru ca să nu vedem ce-i dincolo. CAMILAR, N. I 393 (finală).

C. Regenta și subordonata negative. De exemplu :

Pentru că nu l-a chemat la timp, de aceea n-a venit.

În propozițiile de mai sus, conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale sînt aceleași ca în subordonatele pozitive, însoțite fiind de adverbul *nu*.

Există totuși unele elemente specifice anumitor secundare negative.

Opozițională :

În loc să asculte rugăciunea, dete drumul ogarului. ISPIRESCU, L. 296.

Secundara de mai sus, deși din punct de vedere formal e pozitivă, este totuși negativă ca înțeles.

Temporală :

De răpit nu mă poți răpi, pînă ce nu-i avea un cal asemenea cu acela ce-l are tatăl meu. EMINESCU, L. P. 182.

Nu se lasă pînă ce nu găsește un buștean. CREANGĂ, P. 238.

Propoziția temporală este negativă din punct de vedere formal, dar pozitivă ca înțeles.

O situație asemănătoare poate fi întilnită și la completivele indirecte cu verbe care arată teama în regentă. În acest caz, propozițiile secundare introduse prin *să nu* pot fi înlocuite prin *că* : *Mă tem să nu vină tata, dar și Mă tem că vine tata.*

Concesivă :

Că bine și-a făcut rîs de găină și-a ucis-o fără să-i fie vinovată cu nemica sărmana. CREANGĂ, P. 70.

Modală :

Cîrdul [de oi] mergea... încet, fără să atingă iarba miriștilor ori a măturilor. PREDA, I. 145.

În ultimele două exemple, propozițiile subordonate sînt pozitive din punct de vedere formal, deși au înțeles negativ.

În asemenea situații se răspîndesc din ce în ce mai mult construcțiile în care subordonatele (sau construcțiile infinitivale) au formă negativă, mai puțin corectă, în principiu :

a. *Nu putea asculta povestirea... fără să uite o clipă de supărarea lui.*

Nu putea asculta povestirea... fără să nu uite o clipă de supărarea lui. PREDA, M. 267.

b. *Nu m-am putut împiedica de a-i zice.*

Nu m-am putut împiedica de a nu-i zice. W. Scott, *Rob Roy* (București, 1957), p. 61.

Îl opresc să se joace.

Îl opresc să nu se joace.

În situațiile de sub a., se introduce negația în secundară deoarece vorbitorul nu simte caracterul negativ al locuțiunii conjuncționale *fără să*. În situațiile de sub b., verbul din regentă exprimă o restricție, o interdicție (caracterul negativ al acestor verbe nu e totdeauna sesizat de vorbitor).

Observație. În locuțiunile conjuncționale negative *să nu cumva să, nu care cumva să* etc. prezența lui *cumva* și *care cumva* adaugă la negație o nuanță modală de întărire.

BIBLIOGRAFIE

1. FL. DIMITRESCU, *Procedee de afirmație în limba română*, în SCL VI (1955), p. 265—286.
2. A. GRAUR, *Vreo en fonction négative*, în BL VII (1939), p. 173—176.
3. AL. NICULESCU, *Afirmarea prin *da* în limba română*, în SCL XII (1961), p. 479—485.
4. H. OLSEN, *Om bekræftende og benægtende svar i rumænsk uden anvendelse of *da* og *nu**, în *In Memoriam Kr. Sandfeld*, Kopenhaga, 1943, p. 104—183.

CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR DUPĂ STRUCTURĂ

§ 492. Prin structura unei propoziții se înțelege modul ei de organizare după funcțiunea sintactică a părților care o alcătuiesc și după felul predicăției.

La majoritatea propozițiilor se pot distinge părțile componente din punctul de vedere al funcțiunii lor sintactice. Aceste propoziții au o structură analizabilă.

A venit vara.

Se înserează.

Pe lângă imaginea mea, printre șuvițele fine ale plantelor de apă, la adânc, apăru un pește mare cu mișcări line. SADOVEANU, O. IX 359.

Există însă și propoziții care nu pot fi analizate din punctul de vedere al organizării lor sintactice, deoarece nu se poate recunoaște funcțiunea sintactică a părților componente : ele sînt propoziții cu o structură neanalizabilă.

PROPOZIȚIILE NEANALIZABILE

§ 493. Propozițiile neanalizabile sînt alcătuite din interjecții sau din adverbele de afirmație sau de negație : *da, nu, ba*. Ele constituie comunicări care pot apărea singure, pot însoți alte propoziții analizabile sau pot fi subordonate ale unor propoziții :

Madam Georgescu mă aștepta foarte nerăbdătoare :

— *Ei?*

— *Ei, le dă la toți.* CARAGIALE, O. II 33.

Na! Car mi-a trebuit, car am găsit! CREANGĂ, P. 41.

Unde a putut pieri? A intrat în pămînt?

Nu... Ț la han... CARAGIALE, O. I 220.

Sigur că da.

Propozițiile neanalizabile formate din adverbe apar de obicei în dialog, ca răspuns la propozițiile interogative totale.

- *Așa a spus?*
- **Da.** SADOVEANU, O. IX 173.
- *Nu-ți dă de mâncare?*
- **Ba da.** CARAGIALE, O. I 135.

Alte adverbe și locuțiuni adverbiale de afirmație sau de negație, atunci când apar singure, fie în dialog, ca răspuns la întrebări, fie în alte împrejurări (de exemplu ca propoziții incidente), prezintă situații diferite.

Adverbele și locuțiunile adverbiale de afirmație ca : *desigur, negreșit, firește, într-adevăr, cu siguranță* trebuie considerate mai curînd propoziții analizabile în care adverbul sau locuțiunea adverbială poate îndeplini o anumită funcțiune sintactică (predicat sau complement circumstanțial de mod), decît propoziții neanalizabile :

Cîtorul a înțeles, desigur, însă eu îmi fac totuși datoria de a-i explica unele puncte. CARAGIALE, O. III 276.

- *Te întorci la prînz?*
- **Firește.**

Propozițiile formate din adverbe și locuțiuni adverbiale de negație : *nicidecum, de loc, de fel* pot fi considerate ca o fază de trecere între propozițiile analizabile, în care aceste adverbe sînt părți de propoziție (de obicei complemente circumstanțiale de mod), și cele neanalizabile, în care funcțiunea lor sintactică nu se poate recunoaște :

- *Dar nu se ia [boala]?*
  - **De loc; n-ai nici o grijă.** CARAGIALE, O. II 221.
- (Vezi § 299 și 480.)

Observații. 1. Trebuie deosebite interjecțiile care constituie propoziții incidente neanalizabile intercalate într-o propoziție analizabilă :

Că și d-ta, șău, vîi c-o falcă-n cer și cu una-n pămînt. REBREANU, I. I 63, de interjecțiile care joacă rol de părți de propoziție :

El, de frica tontoroiului, șbughi pe ușă-afară! CARAGIALE, O. III 21 și de cele care exprimă adresarea, însoțind sau nu un vocativ :

Ai rînduit toate, măi Culai? SADOVEANU, O. XVII 430.

2. Interpretarea propozițiilor neanalizabile exprimate prin adverbul *nu* și mai ales prin *da, ba* drept fragmente analizabile, în care restul comunicării se subînțelege, este greșită. Ca și în cazul interjecțiilor, aceste adverbe pot fi pe de o parte propoziții neanalizabile, iar pe de altă parte, în anumite situații speciale, pot îndeplini rol de parte de propoziție în propozițiile analizabile (vezi § 496 A b).

PROPOZIȚIILE ANALIZABILE

§ 494. În funcție de prezența sau de absența anumitor părți de propoziție, propozițiile analizabile se clasifică în :

s i m p l e sau **d e z v o l t a t e** — după cum în propoziție există numai părți principale (subiect, predicat) sau, pe lângă părțile principale, mai există și părți secundare (attribute, complemente, elemente predicative suplimentare);

b i m e m b r e sau **m o n o m e m b r e** — după cum în propoziție există ambele părți principale sau numai una dintre ele.

În funcție de existența sau inexistența unui verb la un mod predicativ sau a unei interjecții cu funcțiune de predicat, propozițiile analizabile se clasifică în *verbale* sau *nominale*. (Pentru propozițiile care se află într-o situație intermediară vezi § 528.)

Orice propoziție analizabilă, privită sub aceste trei aspecte diferite ale structurii ei, este în același timp: simplă sau dezvoltată, bimensbră sau monomembră, verbală sau nominală (vezi § 500).

PROPOZIȚIILE SIMPLE ȘI PROPOZIȚIILE DEZVOLTATE

§ 495. 1. Se numește *simplă* propoziția în care există numai părți principale, atît subiectul, cît și predicatul sau numai una dintre ele.

De obicei propoziția simplă cuprinde amîndouă părțile principale:
Soarele strălucește.

Roadă-i slabă. COȘBUC, P. I 96.

Alteori nu există decît o singură parte principală, mai ales predicatul:
Ninge.

În unele propoziții nominale trebuie să considerăm că avem numai subiect, deoarece și în propozițiile verbale asemănătoare aceeași parte de vorbire îndeplinește funcțiunea sintactică de subiect. ✓

Să se compare din acest punct de vedere propoziția nominală:

Primăvară!

cu propoziția verbală:

E primăvară!

În amîndouă propozițiile substantivul *primăvară* este subiect.

Observație. Propozițiile nominale simple alcătuite numai din subiect nu au predicat, dar nu sînt lipsite de predicatie (vezi § 430 și 502).

Existența unui subiect sau a unui nume predicativ multiplu nu face ca propoziția simplă să devină dezvoltată:

Elevul și eleva învață.

Privești era sinistru și grandioasă. CĂLINESCU, E. O. I 119.

Propoziția este simplă și atunci cînd conține un vocativ, înscît sau nu de o interjecție, sau o interjecție care nu joacă rol de parte de propoziție:

Dumneata, moș Pricope, ești vînător? SADOVEANU, O. XVI 410.

Stăi, mă! nu te-apuca de năzbîtii. CREANGĂ, P. 48.

2. Se numește *dezvoltată* propoziția care, pe lîngă părți principale, cuprinde și una sau mai multe părți secundare (attribute, complemente, elemente predicative suplimentare):

Doi oameni, cunoscuți unul cu altul, călătoreau odată, vara, pe un drum. CREANGĂ, A. 143.

Ce vezi? întreb-o fată. COȘBUC, P. I 192.

Observație. Propozițiile în care una dintre părțile principale (de obicei subiectul) este exprimată printr-un cuvînt compus sînt propoziții simple:

Curtea-de-Arges este un oraș.

Tot simple sînt și propozițiile al căror predicat este un verb la diateza reflexivă (vezi § 202):

Copilul se joacă.

Propoziția este simplă și atunci cînd numele predicativ este exprimat printr-un adjectiv sau adverb la gradul comparativ sau superlativ, exprimat prin construcțiile gramaticalizate formate cu *mai, mai puțin, cel mai, cel mai puțin, foarte, tot atît de*.

Ea este mai harnică.

Cartea este foarte interesantă.

În propoziții al căror predicat ar putea fi considerat locuțiune verbală, interpretarea propoziției drept simplă sau dezvoltată depinde de felul cum se admite că e exprimat predicatul (vezi și § 514).

Să se compare:

Iepurele a luat-o la fugă (propoziție simplă cu predicatul locuțiune verbală)

cu

Instalația a făcut explozie (propoziție dezvoltată cu predicat + complement direct).

PROPOZIȚIILE BIMEMBRE ȘI PROPOZIȚIILE MONOMEMBRE

§ 496. Se numește propoziție b i m e m b r ă propoziția în care există atît subiect, cît și predicat (sau elemente din grupul predicatului).

În mod obișnuit sînt exprimate amîndouă părțile principale:

Pădurea fumegă. GIRLEANU, L. 56.

Tăceau acum toți. REBREANU, I. I 86.

Rațele evoluau fără grijă în unda limpede și rece. SADOVEANU, O. VIII 334.

E dimineată.

Observație. Propoziția *E dimineată* trebuie considerată bimembră, deoarece verbul *a fi* joacă rol de predicat verbal exprimînd existența, ca în construcțiile de tipul *mi-e foame*, iar substantivul *dimineată* este subiect.

Adeseori una dintre părțile principale poate să nu fie exprimată, propoziția fiind totuși bimembră.

A. Subiectul propoziției nu este de obicei exprimat în următoarele situații (vezi și § 520, 522, 523):

a. cînd este inclus în forma verbului (persoanele I și a II-a singular și plural):

Dormi!... Un val de aer umed am adus cu mine-n casă. TOPÎR-CEANU, O. I 125.

Observație. De asemenea, este de obicei inclus în forma verbului (persoanele a II-a singular sau I plural) și subiectul nedeterminat cu valoare generală:

Deși Arnota se vede din curtea mănăstirii, dar îndată ce începi a sui, desimea pădurii și înălțimea vechilor stejari îți astupă vederea. ALEXANDRESCU, P. 244.

Să nu ne luăm după cîte se aud. STANCU, D. 114.

b. când este subînțeles din context, deoarece a mai fost amintit :
Cocostîrcul s-a sculat cu ncaptea-n cap. A intrat în baltă. Pe picioarele lungi, subțiri ca niște lugere, trupul lui se leagănă agale. Din când în când își udă pliscul. GÎRLEANU, L. 77.

c. când este dedus dintr-o întregă situație exprimată mai înainte :
 — *Păcat numai că are un tată ticălos — observă dăscălița.*
 — *Așa-i, doamnă, murmură flăcăul.* REBREANU, I. I 86.

În citatul acesta, ca subiect al predicatului *așa-i* trebuie subînțeles pronumele demonstrativ *asta* sau un substantiv ca *fapt, lucru* (într-o construcție ca *faptul acesta*), care se referă la fraza : *păcat numai că are un tată ticălos*.

Trebuie considerate bimembre cu subiectul exprimat pe planul frazei propozițiile (care au ca predicat un verb personal sau impersonal, un verb la diateza reflexivă cu valoare impersonală, o construcție impersonală sau un adverb predicativ) regente ale unor propoziții subiective, deoarece subordonatele lor joacă rol de subiect față de regentă.

Cine vrea să se facă frumos mîncă și tăieței. ARGHEZI, P. T. 241.
Îți pare că trăiești un vis. TOPÎRCEANU, O. I 68.

Se poate ca bolta de sus să se spargă. EMINESCU, O. I 38.

La urma urmei, poate să trag și în lișiți un singur foc, îmi urmam eu monologul interior. SADOVEANU, O. XVI 418.

B. Predicatul propoziției poate să nu fie exprimat în următoarele situații :

a. când se subînțelege din context, deoarece a apărut într-o propoziție anterioară.

Subînțelegerea din context a predicatului se întîlnește foarte des în dialog, unde comunicarea este redusă, de obicei, la elementul sau la elementele noi, esențiale. Propozițiile interogative parțiale în care întrebarea privește subiectul propoziției pot fi constituite numai dintr-un pronume interogativ cu funcțiune de subiect, restul fiind subînțeles :

— *Să-mi scoată calul !*

— *Cine?... Argații s-au culcat.* CARAGIALE, O. I 142.

Răspunsul la o propoziție interogativă parțială cu întrebarea referitoare la subiect poate fi dat printr-un fragment de propoziție alcătuită numai din subiect :

— *Cine câștigă ?*

— *Aglaie — șopti Costache.* CĂLINESCU, E. O. I 28.

Deși neexprimat, predicatul poate avea determinări (complemente de toate felurile) :

Unele paseri spuneau una, altele alta. GÎRLEANU, L. 70.

Ahasverus răsuflă din greu ; scoate o basma murdară cu care-și curăță fruntea de sudoare și pornește... Eu, după el. CARAGIALE, O. IV 7.

Dacă predicatul unei propoziții pozitive bimembre este reluat într-o propoziție negativă următoare, verbul poate să nu fie exprimat, rolul de predicat îndeplinindu-l negația :

Numai eu trebuie să plec, tu nu.

Dacă însă predicatul unei propoziții negative bimembre este reluat în propoziția pozitivă care urmează, în locul verbului neexprimat apare o afirmație cu rol de predicat :

Eu nu trebuie să plec, tu însă da.

b. când propoziția e eliptică :

— *Și să nu te miri, zise conul Petrache întorcându-se iar spre tînăr : nu-i plasă primprejuri în care să fie cineva mai iubit de oameni, ca mine. Și sătenii au și bani, căci hîrțile țin parale... Ei, tinere, ce zici?*

— *Ce să zic? Da vezi că bătaia...* GIRLEANU, O. A. 211.

Cocoana : Lac să fie, că broaște... CARAGIALE, O. II 89.

Și în acest caz pot apărea determinări ale predicatului :

„Așa e, Doamne?” *întrebă Aghiută.*

Da Dumnezeu nu răspunse.

„Așa e, sfinte Petre?”

Sîmpietru... nimic. CARAGIALE, O. III 40 (complement direct).

C. Amîndouă părțile principale pot să nu fie exprimate, propoziția fiind alcătuită numai din determinantele lor, atribute, complemente, elemente predicative suplimentare :

a. subiectul și predicatul se subînțeleg deoarece au mai fost amintite. În acest caz apar numai determinări ale lor. Această situație se întîlnește în special în dialog :

— *Unde ai căzut, ticălosule?*

— *În colț la ulicioară.* CARAGIALE, O. I 133 (complement).

— *Cîți domni a avut Țara Romînească?*

— *Mulți, domnule.* CARAGIALE, O. I 131 (atributul unui complement care lipsește).

b. subiectul și predicatul sînt eliptice, deduse din situația în care se realizează comunicarea :

Da-ncotro,-ncotro, flăcăule? întrebă cineva din urmă pe tînărul călăreț. CARAGIALE, O. I 219.

§ 497. Sînt monomembre propozițiile în care nu există decît o singură parte de propoziție principală, subiectul sau predicatul, fără ca cealaltă parte să fie presupusă, subînțeleasă sau exprimată pe planul frazei.

A. Nu au subiect propozițiile monomembre cu predicatul exprimat :

a. printr-un verb unipersonal cu valoare impersonală, la diateza activă sau reflexivă : *a tuna, a ninge, a fulgera, a ploua, a se însera, a se întuneca, a se lumina* etc. care exprimă acțiuni legate de fenomene ale naturii :

Se-nserase bine. COȘBUC, P. I 249.

Ziua plouă, plouă pe-nserat,

Și cînd se crapă iar de ziuă, — plouă. TOPÎRCEANU, O. I 343.

Ca și în cazul propozițiilor bimembre, cînd predicatul unei propoziții pozitive monomembre e reluat într-o propoziție negativă următoare, verbul poate să nu fie exprimat, negația avînd rolul de predicat :

Am crezut că plouă, dar nu.

Cînd predicatul primei propoziții e un verb negativ, în propoziția următoare poate fi înlocuit printr-o afirmație :

La șes nu plouă mult, la munte însă da.

b. prin persoana a III-a singular cu valoare impersonală a verbului *a fi*, care exprimă existența :

Era într-o după-amiază de toamnă tîrzie. SADOVEANU, O. VIII 327.

c. printr-o expresie impersonală care conține un verb la persoana a III-a singular cu valoare impersonală : *a fi bine* (sau *rău*) *de cineva*, *a(-i) fi scris*, *a-i merge bine* (*rău* etc.), *a i se năzări* etc. :

E bine de voi.

Mă!... că rău mi-a mai mers astăzi, CREANGĂ, P. 46.

Ne doare c-a fost scris așa. COȘBUC, P. I 150.

d. prin persoana a III-a singular cu valoare impersonală a unui verb personal la diateza reflexivă :

La cabană se mănîncă bine.

Du-te odată, ori ți s-a făcut pesemne de vun conflict. CARAGIALE, O. VI 37.

Observație. Pentru cazul în care propoziții cu un predicat de felul celor de mai sus sînt regente ale unor subiective vezi § 496 A c.

Propozițiile care conțin verbe personale ca *a zice*, *a spune*, *a chema*, la diateza activă, persoana a III-a singular, în construcțiile : *a zice* sau *a spune cuiva într-un fel*, *a chema pe cineva într-un fel* constituie o categorie intermediară între propozițiile monomembre și cele bimembre. Deși la origine ele sînt bimembre, avînd subiecte subînțelese ca *cineva*, *oamenii*, *lumea*, astăzi aceste subiecte nu mai sînt prezente în mintea vorbitorilor.

— *Cum te cheamă, măi copile?* — *Ca pe tată-meu* — *Călin.* EMINESCU, O. I 84.

B. Nu au predicat propozițiile nominale formate numai din subiect (vezi § 499 pct. 2 A și observația de la § 495).

— *Toamnă! Pădurea fumegă.* GÎRLEANU, L. 56.

PROPOZIȚIILE VERBALE ȘI PROPOZIȚIILE NOMINALE

§ 498. 1. Se numesc verbale propozițiile care au în structura lor un verb la un mod predicativ sau o interjecție cu funcțiune de predicat.

Propozițiile care conțin un adverb predicativ trebuie considerate nominale, adverbul îndeplinind funcțiunea de nume predicativ, cu excepția lui *poate*, care datorită originii sale verbale nu poate fi considerat decît predicat verbal. (Vezi § 528.)

După felul verbului care alcătuiește predicatul sau care intră în componența predicatului, propozițiile verbale sînt : propoziții verbale cu predicat verbal și propoziții verbale cu predicat nominal.

A. Propozițiile verbale cu predicat verbal conțin :

a. un verb predicativ :

Flăcăii tăcură. GÎRLEANU, O. A. 132.

Oștenii erau în șa. SADOVEANU, O. XVIII 88.

b. o interjecție echivalentă cu un verb predicativ :

Deodată sare mînios, din birlog, haț ! dracul subsuoară și-l strînge, cu atîta putere, de era bietul drac să-și dea sufletul. CREANGĂ, P. 53.

Verbul poate să fie subînțeles din context sau eliptic (vezi § 496).

B. Propozițiile verbale cu predicat nominal au în structura lor verbul copulativ exprimat :

Lina-i vinovată ! COȘBUC, P. I 246

sau subînțeles din context pentru că a fost exprimat înainte :

Piețele, ogrăzile, locurile virane sînt mări și lacuri ; ulițele, fluviuri și niagare... CARAGIALE, O. II 162.

§ 499. Se numesc nominale propozițiile în structura cărora nu există un verb la un mod predicativ.

În odaie liniște. GÎRLEANU, L. 84.

Ele pot conține însă un predicat format din nume predicativ :

Cuminte mama ! Dumnezeu s-o odihnească. CARAGIALE, O. III 159.

După conținutul lor, propozițiile nominale sînt de două feluri : calitative, care exprimă atribuirea unei calități (vezi exemplul din Caragiale), și existențiale, care exprimă existența, prezența obiectului denumit de substantivul subiect (vezi exemplul din Gîrleanu).

Spre deosebire de propozițiile eliptice de un verb de mișcare, de declarație etc., cu care aparent se aseamănă, propozițiile nominale nu exprimă deci mișcarea, ci o calitate sau existența. Să se compare următoarea propoziție eliptică de un verb de mișcare :

Repede, flăcăi ! toți pe plocat !... CARAGIALE, O. I 121,

unde se presupune un verb ca *a se sui, a se urca*, cu propoziția nominală existențială :

Mam'mare se ridică bătrînește și se duce în coridor :

— *Goe ! pușorule ! Goe ! Goe !*

Goe nicăieri. CARAGIALE, O. I 270.

Apropiate din punctul de vedere al conținutului de propozițiile nominale sînt propozițiile sau fragmentele de propoziții în care se subînțeleg verbele *a fi* (copulativ sau predicativ), *a exista, a se afla*, exprimate mai înainte. Aceste propoziții trebuie considerate verbale :

— *Ei, ce-a fost, Ioane ? întrebă dînsul frecîndu-și mîinile.*

— *Nimic — murmură flăcăul liniștit.* REBREANU, I. I 48.

Propozițiile nominale trebuie deosebite de propozițiile verbale în care scriitorul, pentru a obține efecte stilistice, izolează în mod voit, cu ajutorul punctului sau a altor semne de punctuație echivalente cu punctul, anumite părți de propoziție (subiecte, complemente, atribute).

O cireadă de boi și de viței... Pasc... Iarbă... CARAGIALE, O. II 139 (subiect și complement direct izolate).

Uneori în acest caz este greu să ne dăm seama dacă avem de-a face cu părți de propoziție izolate sau cu propoziții nominale, ambele interpretări fiind posibile :

Și zilnic s-au curtat. Pichirea, mică și pestriță, dar șireată ; pă-unul, mare, minunat de frumos, dar cam sec. GÎRLEANU, L. 71 (subiecte izolate cu determinantele lor sau propoziție nominală).

Mi-a scos alta! Măsea nevinovată, domnule!... CARAGIALE, O. VI 204 (apozitie dezvoltată sau propoziție nominală).

Nu pot fi considerate propoziții nominale substantivele izolate în nominativ, urmate sau nu de determinări :

Războiul — *iată evenimentul cel mare!* CARAGIALE, O. V 362.

Atît propozițiile nominale calificative, cît și cele existențiale pot fi monomembre și bimembre. Pe cîtă vreme propozițiile calificative sînt de obicei bimembre și mai rar monomembre, propozițiile existențiale sînt mai ales monomembre.

1. Propozițiile nominale calificative, în care elementul esențial este numele predicativ, sînt :

A. bimembre :

a. cu subiect exprimat în cadrul propoziției respective :

Gîgîlicii — *bofuri de aur, cu două picături de rubin drept ochi.* GIRLEANU, O. A. 233.

b. cu subiectul exprimat în context :

— *Da ... coana Veta ce zice?*

— *Consoarta mea? ... Ce să zică? ... De ! ca muierea ... mai ursuză.*

CARAGIALE, O. VI 9.

c. cu subiectul (pronume personal de persoana I sau a II-a) subînțeles din situația în care are loc vorbirea :

Bucuroși de oaspeți?

d. cu referire la un subiect neexprimat, care ar fi un pronume demonstrativ cu valoare concretă reprezentînd obiectul cunoscut vorbitorilor în momentul respectiv. (Obiectul este denumit în grupul numelui predicativ, unde apare însoțit de un adjectiv calificativ.)

Fragede flori, gîndi fluturașul. GIRLEANU, L. 30 (= acestea sînt flori fragede).

e. cu referire la un subiect neexprimat, care ar fi un pronume demonstrativ cu valoare abstractă, neutră, reprezentînd înlocuirea contextului precedent :

Spune Filip că făcea de-acestea și cînd îi trăia cucoana. Acuma treaba lui, ce-avem să ne amestecăm noi în așa prostii? SADOVEANU, O. VIII 50 (= asta e treaba lui).

f. care constituie predicatul unei propoziții subiective (vezi § 496 A c) :

Bine că nu-s acasă; și de n-ar veni degrabă și mai bine-ar fi... CREANGĂ, A. 48.

B. monomembre impersonale în care numele predicativ exprimă o apreciere de situație, referitoare uneori la un obiect indicat de un complement indirect :

Ferice de părinții cari l-au născut. CREANGĂ, A. 19.

2. Propozițiile nominale existențiale, în care elementul esențial îl constituie subiectul, la exprimarea căruia se poate reduce întreaga structură a propoziției, sînt :

A. monomembre, în care nu este exprimat decît subiectul sau grupul subiectului (substantivul subiect cu atributele lui) și care afirmă doar existența (prezența) sau inexistența (absența) obiectului respectiv :

Duminecă. Satul e la horă. REBREANU, I. I 13.

Nimeni?... și dobitocul de fecior mi-a spus că Fănică și Zoe sînt aici. CARAGIALE, O. VI 121.

B. bimembre, în care, pe lângă subiect, sînt exprimate elemente din grupul predicatului cu indicații asupra existenței obiectului denumit de subiect; elementele din grupul predicatului pot fi:

a. complemente indirecte și circumstanțiale:

Un zgomot și o tevatură la poarta raiului, de gîndeari că vin tătarii. CARAGIALE, O. III 40.

b. propoziții subordonate (în această împrejurare structura propoziției nominale existențiale este redusă numai la subiect sau la grupul subiect. Propoziția nominală poate fi considerată bimebră numai pe planul frazei, în raport cu subordonatele care o determină. Luată izolat, ea este monomembră):

Încotro te întorci numai îndemnuri la veselie și desfrîu! REBREANU, R. I 255.

CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR ANALIZABILE DUPĂ DIFERITE ASPECTE ALE STRUCTURII LOR

§ 500. După cum s-a arătat la începutul acestui capitol, orice propoziție analizabilă, privită sub diferite aspecte ale structurii ei, este: simplă sau dezvoltată, bimebră sau monomembră, verbală sau nominală.

Există opt tipuri de propoziții diferite ca structură:

1. verbale simple bimebre:

Sună clopotele... *E primăvară.* CARAGIALE, O. II 182.

2. verbale simple monomembre:

Plouă, ninge, îngheață, se topește. CARAGIALE, O. II 172.

3. verbale dezvoltate bimebre:

Pe uliță trecu o caleașcă elegantă în goana căilor. REBREANU, I. I 86.

4. verbale dezvoltate monomembre:

De-abia se înnoptase, toți dormeau SLAVICI, O. I 140.

5. nominale simple bimebre:

Pun mîna iute la desagă: desaga goală. CARAGIALE, O. I 145.

6. nominale simple monomembre:

Iarnă. GÎRLEANU, L. 92.

7. nominale dezvoltate bimebre:

Vorba multă, sărăcia omului. Proverb.

8. nominale dezvoltate monomembre:

Noapte lucie. GÎRLEANU, L. 92.

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *Cu privire la clasificarea propozițiilor după structură.* în *Culegere de studii. Limbă—Literatură—Metodică* (Institutul pedagogic de limbă și literatură rusă „Maxim Gorki”), București, 1962, p. 23—31.

PĂRȚILE PROPOZIȚIEI

NOȚIUNI GENERALE

§ 501. Propoziția este constituită din cuvinte care stau în anumite raporturi între ele, îndeplinind diferite funcțiuni. Cuvintele sau grupurile de cuvinte din alcătuirea unei propoziții care pot fi identificate ca unități sintactice aparțin după funcțiunea specifică îndeplinită în cadrul ei se numesc părți de propoziție.

Părțile propoziției sînt subiectul, predicatul, atributul, complementul (direct, indirect, de agent și circumstanțial de diferite feluri) și elementul predicativ suplimentar.

PĂRȚILE PRINCIPALE ȘI PĂRȚILE SECUNDARE ALE PROPOZIȚIEI

§ 502. Dintre cele cinci părți de propoziție, subiectul și predicatul sînt părți principale, iar atributul, complementul și elementul predicativ suplimentar sînt părți secundare.

Părțile principale sînt cele care constituie minimumul necesar pentru existența unei propoziții. Există propoziții (simple) alcătuite numai din părți principale, din amîndouă sau numai din una dintre ele:

Lumina scădea. SADOVEANU, O. III 253.

Nu e nimeni... plouă. BACOVIA, O. 106.

Iarnă. GIRLEANU, L. 92.

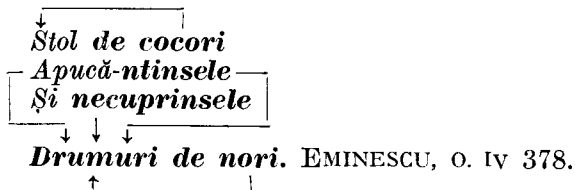
În propozițiile dezvoltate părțile principale reprezintă miezul propoziției, centrul ei de organizare în jurul cărora se grupează celelalte părți:

Mița blîndă zgîrie rău. Proverb.

În ce privește raportul ierarhic dintre cele două părți de propoziție, se poate spune că mai important este predicatul, deoarece prin el se realizează în mod obișnuit predicăția, care este esența propoziției (vezi § 419, 430). Relația dintre predicăție și predicat face ca pînă și propozițiile monomembre (nominale) reduse numai la subiect să dea impresia referirii la un predicat neexprimat datorită prezenței predicăției, pe cînd propo-

zițiile monomembre (impersonale) reduse numai la predicat sînt în mod evident nelegate de existența unui subiect. Importanța mai mare a predicatului, în comparație cu subiectul, pentru identificarea și caracterizarea propoziției rezultă din faptul că, spre deosebire de subiect, predicatul nu poate fi multiplu, din faptul că negarea predicatului este singurul element care dă caracter negativ propoziției în întregime, precum și din faptul, înrudit cu acesta, că întrebarea referitoare la predicat se răsfrînge asupra întregii propoziții, care tocmai de aceea se numește interogativă totală.

Părțile secundare ale propoziției se grupează în jurul părților principale, le complinesc înțelesul, adaugă diferite informații. Ele pot determina nu numai cuvinte cu rol de părți principale, ci și cuvinte care la rîndul lor sînt părți secundare de propoziție: un atribut poate avea atribute sau complemente, după cum un complement poate fi determinat de atribute sau de alte complemente.

Distincția între părțile de propoziție principale și cele secundare este o distincție exclusiv gramaticală și nu se referă la importanța pe care o are într-o comunicare concretă una dintre părțile propoziției. Părțile secundare de propoziție sînt secundare din punct de vedere gramatical în sensul că sînt subordonate altora. O parte secundară de propoziție poate avea însă într-o comunicare o importanță mai mare decît părțile principale. În propoziția *De ce ai scris cu creionul?* complementul circumstanțial de cauză (*de ce?*) sau cel instrumental (*cu creionul*) pot avea o importanță mai mare decît predicatul (*ai scris*) și decît subiectul (inclus: *tu*); de aceea ele poartă accent în propoziție.

DEFINIREA ȘI CLASIFICAREA PĂRȚILOR DE PROPOZIȚIE

§ 503. Părțile principale de propoziție se definesc una prin alta, avîndu-se în vedere sensul, rolul uneia față de cealaltă: subiectul este partea de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului, el arată cine săvîrșește acțiunea exprimată de predicatul verbal sau cui i se atribuie o însușire ori o caracteristică exprimată prin numele predicativ, iar predicatul este partea de propoziție care atribuie subiectului o acțiune, o stare sau o însușire.

Părțile secundare de propoziție se definesc în raport cu termenul determinat, care este calificat de obicei din punct de vedere morfologic: atributul este partea de propoziție care determină un substantiv sau un substitut al unui substantiv, iar complementul este partea de propoziție care determină de obicei un verb, un adjectiv, un adverb sau o interjecție.

Probleme speciale pune determinarea unui substantiv. În general, dacă o parte secundară de propoziție determină un substantiv ea este atribut, chiar atunci când substantivul determinat este de origine verbală sau cu sens verbal — nume de acțiune sau de agent — și determinantul are aparență de complement. De exemplu, în propoziția :

Solul lui Apletin a început a vorbi cu glas gros și cumpănit, arătând ieșirea la lume a pîrcalabului Irimia. SADOVEANU, O. XVIII 420, *la lume* este atribut al substantivului *ieșirea*, pe cînd în *a ieși la lume*, aceeași construcție este complement circumstanțial.

Cu toate acestea, există situații în care un substantiv este determinat de un complement. Un substantiv cu funcțiune de atribut (prepozițional sau apozitiv), de obicei izolat, poate avea și complemente :

Adăogîndu-se și sfaturile din cancelarie ale domnului Burlă, atunci director, înărul suplînitor s-a împăcat cu noi. SADOVEANU, O. XVI 458.

Un element de tangență între atribut și complement îl constituie categoria atributelor circumstanțiale, care determină un substantiv sau un substitut al unui substantiv și de aceea sînt atribute, dar se referă ca sens la un verb, față de care exprimă o nuanță circumstanțială, și prin aceasta se apropie de complemente :

Rămas singur, zvrîlîi cartea pe poclăzile din fundul patului. SADOVEANU, O. VII 421.

§ 504. Partea de propoziție numită element predicativ suplimentar are o situație specială în rîndul părților secundare de propoziție prin faptul că se referă în același timp la un nume și la un verb : stă pe lîngă un verb, prin intermediul căruia determină un nume cu anumite funcțiuni sintactice (subiect, complement direct, indirect sau de agent).

Ca înțeles, această parte de propoziție se apropie mult de predicat, deci de o parte principală de propoziție ; între construcțiile nominale ale acestor două părți de propoziție apropierea se manifestă nu numai prin conținut, ci și prin construcție (în primul rînd prin acord). Deosebirea constă în verbele pe lîngă care apare numele predicativ propriu-zis (verbe copulative, mai mult sau mai puțin lipsite de sens lexical) și elementul predicativ suplimentar (în general verbe cu sens lexical deplin) ; există însă o trecere, cu diverse grade, de la verbe cu sens lexical deplin la verbe cu sens lexical din ce în ce mai slab, pînă la verbul copulativ prin excelență *a fi*.

Întrucît apare pe lîngă un verb, elementul predicativ suplimentar poate da impresia că se apropie de complemente. Această impresie este sporită în situațiile în care el are nuanțe circumstanțiale (de mod, de timp, de cauză etc.). Prin caracterul secundar al acestor nuanțe elementul predicativ suplimentar se apropie mai mult de atributul circumstanțial, de care totuși se deosebește clar prin apartenența la grupul verbului.

Elementul predicativ suplimentar este deci o parte secundară de propoziție care se situează la limita cu părțile principale prin asemănarea cu predicatul. De celelalte două părți secundare de propoziție el se deosebește prin dubla sa dependență (care în același timp îl apropie de amîndouă) și prin definirea în raport cu un termen calificat din punct de vedere sintactic.

§ 505. În ce privește clasificarea din cadrul fiecăreia, părțile de propoziție sînt tratate în mod diferit.

Subiectul nu este supus nici unei clasificări propriu-zise. Mijloacele de exprimare au aici un caracter unitar (substantiv sau altă parte de vorbire cu valoare de substantiv), fără probleme speciale în afară de cele puse de neexprimarea subiectului printr-un cuvînt special în propoziția dată (subiectul inclus și subînțeles) sau de repetarea exprimării lui (subiectul reluat), iar funcțiunea, sensul gramatical nu impun decît distingerea categoriei subiectului nedeterminat. Categoriile menționate nu sînt tratate însă ca elemente ale unei clasificări.

Predicatul este clasificat după mijloacele de exprimare în predicat verbal și predicat nominal. (Între cele două feluri de predicate deosebirea este legată și de sensul referirii la subiect — unul îi atribuie o acțiune, celălalt o însușire, o caracteristică —, dar clasificarea se bazează pe mijloacele de exprimare.) Clasificarea aceasta nu este pur formală, deoarece ține seama și de valoarea unei anumite părți de vorbire: așa se explică faptul că la predicatul verbal se include nu numai predicatul exprimat printr-un verb sau o locuțiune verbală, ci și predicatul exprimat prin interjecții și prin unele adverbe predicative; tot astfel, la predicatul nominal, numele predicativ nu este exprimat numai prin părți de vorbire din categoria numelui (substantiv, adjectiv, numeral, pronume), ci și prin forme verbale nominale și chiar prin adverbe.

Într-un mod similar se face și clasificarea „după formă” a **atributului** în atribut adjectival, substantival, pronominal, verbal și adverbial (unele dintre aceste specii au diverse subdiviziuni tot după caracteristici de exprimare: de exemplu, atributul substantival și cel pronominal se împart în atribute în genitiv, în dativ, cu prepoziție și apozitii). Întrucît speciile respective sînt distinse după valoarea pe care o are cuvîntul atribut, numeralul atribut nu constituie o specie aparte, ci este repartizat la atributul adjectival sau la cel substantival după valoarea lui, participiul este atribut adjectival, deși există o specie de atribut verbal pentru modurile cu alt specific etc.

Atributul este supus și unor clasificări referitoare la conținut. Dintre acestea una este iarăși comună cu o clasificare întîlnită la predicat în cadrul numelui predicativ: clasificarea în atribute, respectiv nume predicative, de identificare și de calificare. Asemănările dintre atribut și predicat în ceea ce privește cele două clasificări menționate sînt legate de asemănări mai importante dintre aceste părți de propoziție, mai exact dintre atribut și numele predicativ: asemănări de conținut (și unul și altul caracterizează elemente cu valoare substantivală, numai că numele predicativ „atribuie” caracteristica respectivă printr-un act de predicție realizat de obicei prin intermediul verbului copulativ) și de formă (aceleași mijloace de exprimare și procedeul comun al acordului, cu multe situații identice).

Alte două clasificări ale atributului pot fi considerate comune cu complementul, deși ponderea lor este diferită la cele două părți secundare de propoziție. Una dintre acestea este clasificarea după conținut care se face în cadrul celor mai multe specii de atribute (la cel adjectival, sub-

stantival, pronominal, mai puțin la cel verbal), în sensul distingerii valorilor gramaticale și chiar lexicale ale atributelor respective față de termenul determinat: atribute subiective, obiective, posesive etc. Acest criteriu de clasificare, secundar la atribut, este pentru complementele fundamentale. În schimb, clasificarea după gradul de legătură cu elementul regent, deși privește ambele părți secundare de propoziție, este aplicată numai la atribute, unde se studiază față în față categoria atributelor izolate și a celor neizolate, întrucât aici există indici speciali ai celor două categorii.

În cadrul atributului se fac deci mai multe clasificări, după criterii variate: în primul rând clasificarea, tradițională, după formă sau după calitatea morfologică a cuvântului atribut, în cadrul căreia se face o clasificare după valori; altă clasificare după gradul de legătură cu termenul determinat și, în cadrul categoriei atributelor izolate, clasificarea în atribute circumstanțiale și necircumstanțiale; în sfârșit, altă clasificare după conținut în atribute de identificare și de calificare.

Complementele se clasifică după conținut și anume după ceea ce exprimă ele față de termenul determinat; așa se deosebesc speciile principale de complemente: direct, indirect, de agent, circumstanțial de loc, de timp, de cauză, de scop, de mod etc. și tot așa se deosebesc mai departe unele subdiviziuni ale acestor complemente (de exemplu, subdiviziunile complementului circumstanțial de mod — de mod propriu-zis, comparativ, consecutiv — sau valorile complementului indirect). În cadrul fiecărui complement se urmăresc mijloacele de exprimare, după părțile de vorbire folosite și după felul de construcție a acestor părți de propoziție (de exemplu, complementul direct cu și fără *pe*), dar aceste elemente nu constituie criteriile unei clasificări propriu-zise.

Elementul predicativ suplimentar cunoaște o clasificare după mijloacele de exprimare de același fel ca la predicat: se distinge și aici construcția nominală de cea verbală. Mai importantă este însă clasificarea după partea de propoziție la care se referă elementul predicativ: subiect, complement direct, indirect sau de agent.

RAPORTURILE DINTRE PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE

§ 506. Între părțile de propoziție există ambele feluri de raporturi sintactice posibile: în mod necesar raporturi de subordonare, dar și raporturi de coordonare.

Observație. Pentru raporturile de subordonare din cadrul propoziției se folosește mai obișnuit termenul (*raporturi de*) *determinare*.

Raporturi tipice de subordonare sau de determinare sînt cele exprimate de părțile secundare de propoziție (atît față de părțile principale, cît și față de părți care sînt la rîndul lor secundare). La acestea se disting clar termenii raportului de subordonare: într-un raport atributiv, ca cel din îmbinarea *casă mare*, de exemplu, atributul adjectival *mare* este determinantul substantivului *casă*, care are astfel calitatea de

termen determinat (sau regent); tot așa, complementul este determinant al unui termen determinat care poate fi verb, adjectiv, adverb, interjecție (vezi § 593). Mai puțin clară este situația elementului predicativ suplimentar din cauza dublei sale subordonări.

Raportul dintre cele două părți principale de propoziție se încadrează tot în categoria raporturilor de determinare sau de subordonare, deși acest raport se găsește într-o situație destul de deosebită: determinarea dintre subiect și predicat este oarecum reciprocă, ea are aspectul unei corelații de inerență, ceea ce se oglindește și în modul de definire a părților de propoziție respective (vezi § 516, 526). Expresia raportului de determinare dintre subiect și predicat este acordul dintre ele. Faptul că predicatul se acordă cu subiectul arată că, dacă se pune problema distingerii unui determinant și a unui termen determinat în acest raport de un tip aparte, subiectul poate fi considerat termenul determinat, iar predicatul determinantul lui. Este vorba aici de raportul strict gramatical dintre subiect și predicat, și nu de raportul ierarhic dintre ele din punctul de vedere al importanței pentru propoziție (pentru acesta vezi § 502).

O problemă mai dificilă este aceea a raportului dintre o apozitie și termenul la care se referă ea. De altfel apozitia ridică și alte probleme, legate de încadrarea ei între părțile propoziției. În mod tradițional apozitia este considerată o specie de atribut (substantival și pronominal), deci ca termen determinant într-un raport de subordonare. În această calitate ea apare, ca orice atribut, pe lângă un substantiv sau un echivalent al unui substantiv (pronume, numeral), dar, spre deosebire de celelalte atribute (și, în general, de părțile secundare de propoziție), ea nu este subordonată din punct de vedere logic față de termenul determinat de ea din punct de vedere gramatical: apozitia exprimă o noțiune identică, pentru vorbitor, cu noțiunea exprimată de termenul determinat. Această situație specială poate da impresia, uneori, că apozitia îndeplinește aceeași funcțiune sintactică cu termenul pe care, de fapt, îl determină. Pe de altă parte, apozitia are o poziție aparte în cadrul atributului și prin aceea că ea poate determina și o propoziție, precum și prin existența unor construcții în care identitatea de noțiuni specifică apozității apare între adverbe, adjective, verbe la gerunziu, deci în situații care nu pot fi cuprinse în sfera apozității ca specie de atribut; pentru construcțiile de acest fel nu se poate găsi un loc mai potrivit nici printre complemente, fiind vorba de construcții oarecum intermediare între apozitia propriu-zisă și complement, de aceea ele sînt studiate totuși în legătură cu apozitia, pe baza apropierii de conținut.

Raporturi de coordonare există și între părțile principale, și între părțile secundare, ba chiar și între o parte principală și una secundară dacă între ele nu există un raport de determinare. Coordonarea apare de obicei între părți de propoziție de același fel; în această situație părțile de propoziție coordonate pot fi considerate ca elemente ale unei părți de propoziție multiple. Se pot coordona însă și părți de propoziție diferite între ele care se referă la același cuvînt.

EXPRIMAREA PĂRȚILOR DE PROPOZIȚIE [ȘI A RAPORTURILOR DINTRE ELE

§ 507. Părțile de propoziție se exprimă prin cuvinte din categoria părților de vorbire cu înțeles de sine stătător (substantiv, adjectiv, pronume, numeral, verb, adverb, interjecție) sau prin cuvinte de acest fel însoțite de cuvinte ajutătoare (prepoziție, articol, verb copulativ). Nu toate părțile de vorbire cu înțeles de sine stătător pot exprima orice parte de propoziție: adverbul, de exemplu, nu poate fi subiect și nici complement necircumstanțial; la verb există deosebire mare, după forme, între funcțiunile modurilor personale și ale celor nepersonale: la moduri personale (care tocmai de aceea se numesc predicative) verbul este predicat, pe cînd la moduri nepersonale (nepredicative) el poate fi subiect (cu excepția participiului nesubstantivizat și a gerunziului), atribut, complement sau element predicativ suplimentar.

§ 508. Raporturile de subordonare sau de determinare dintre părțile de propoziție au diferite mijloace de exprimare:

1. **Flexiunea** (schimbarea formei cuvîntului) poate exprima raporturi foarte variate, uneori prin aceeași formă. Ea face posibil și procedeul sintactic al acordului.

Acordul este potrivirea de formă între părți de propoziție legate prin anumite raporturi de determinare în ce privește expresia categoriilor gramaticale pe care le au în comun (gen, număr, caz, persoană). Se face acord între subiect și predicat, între anumite atribute și termenul lor determinat, între elementul predicativ suplimentar și subiectul sau complementul la care se referă acesta.

Observație. Într-un sens mai larg se vorbește de acord și pentru potrivirea dintre forma unui pronume și forma substantivului căruia îi ține locul, dar această situație nu interesează problema acordului ca procedeu sintactic de legătură între unele părți de propoziție.

Acordul poate fi de trei feluri: acord gramatical, acord după înțeles și acord prin atracție. Acordul gramatical (propriu-zis sau după formă) este cel la care se ține seama exclusiv de forma cuvintelor acordate: de exemplu, dacă subiectul sau substantivul determinat de un atribut au formă de singular, predicatul sau atributul adjectival sînt puse tot la singular. Acordul după înțeles se orientează după conținutul, după sensul cuvîntului cu care se face acordul: dacă subiectul are formă de singular, dar înțeles de plural (de exemplu, cînd este exprimat printr-un substantiv colectiv), predicatul stă la plural. Acordul prin atracție prezintă concordanța formală a cuvîntului determinant nu cu cel determinat de el, ci cu alt cuvînt din propoziție care este așezat mai aproape sau care se impune mai mult atenției: astfel, din cauza apropierii de un complement direct sau indirect la plural, un predicat care ar fi trebuit să stea la singular poate lua formă de plural atras de numărul complementului.

Observație. Acordul după înțeles și acordul prin atracție reprezintă abateri de la regulile acordului. Pe lângă fapte care constituie greșeli incontestabile (de exemplu, acordul

prin atracție al predicatului cu un complement), există însă fapte de acord după înțeles sau prin atracție care s-au generalizat și au fost acceptate de limba literară, avind perspective să devină chiar reguli.

Pentru întrebuintărea, în afara acordului, a cuvîntului determinant la o formă flexionară cerută de termenul determinat se folosește uneori termenul *reciune* sau *regim*: de exemplu, pentru forma casuală a unui complement cerută de raportul față de verb.

2. **J o n c ți u n e a** se realizează prin prepoziții la diferite raporturi (atribut, nume predicativ, complement, element predicativ suplimentar), prin verbe copulative la raportul dintre subiect și numele predicativ și prin articole (articolul posesiv și demonstrativ) la unele atribute și nume predicative.

Observație. Într-o anumită măsură pot fi considerate elemente de joncțiune și formele flexionare neaccentuate ale pronumelui personal care reiau sau anticipă complementele directe și indirecte (mai ales cînd complementele propriu-zise nu au formă specifică).

3. **J u x t a p u n e r e a** (sau simpla alăturare, fără elemente de legătură, a cuvintelor între care există un raport de determinare) se folosește la exprimarea apozitiei, precum și a numelui predicativ în propoziții nominale.

4. **T o p i c a** sau ordinea cuvintelor poate marca următoarele funcțiuni sintactice ale acestora: calitatea de nume predicativ (în raport cu subiectul), de complement direct (tot în raport cu subiectul) și de apozitie (în raport cu termenul determinat); acest rol al topicii se manifestă atunci cînd forma singură a cuvintelor respective nu este suficientă pentru înlăturarea confuziei posibile cu privire la funcțiunea îndeplinită de ele.

5. **I n t o n a ție** marchează funcțiunea de predicat a unui nume lipsit de copulă.

6. **P a u z a** nu exprimă raporturi sintactice propriu-zise, ci nuanțe ale unor raporturi; prin ea se marchează deosebirea de conținut dintre o parte secundară izolată față de aceeași parte de propoziție cînd e neizolată.

§ 509. Raporturile de **c o o r d o n a r e** dintre părțile de propoziție se exprimă prin:

1. **j o n c ți u n e**, realizată prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale (coordonatoare);

2. **j u x t a p u n e r e**;

3. **i n t o n a ție**, mijloc însoțitor al fiecăruia dintre cele două mijloace.

PĂRȚI SIMPLE, DEZVOLTATE, RELUATE ȘI MULTIPLE

§ 510. În mod obișnuit o parte de propoziție este constituită dintr-un singur cuvînt cu sens lexical de sine stătător sau dintr-un cuvînt de acest fel însoțit de un cuvînt ajutător. În aceste situații părțile de propoziție sînt **s i m p l e**. De exemplu, în propoziția:

O sprînceană / alburie / se ivește / pe coama / dealului. CARAGIALE, O. I 52, toate părțile de propoziție sînt simple; dintre acestea atributele *alburie*

și *dealului* sînt exprimate prin cîte un singur cuvînt, subiectul *o sprînceană* printr-un substantiv însoțit de articol nehotărît, predicatul *se ivește* printr-un verb însoțit de pronume reflexiv, iar complementul circumstanțial *pe coama* printr-un substantiv însoțit de prepoziție.

În aceeași categorie, a părților de propoziție simple, intră în mod firesc părțile de propoziție exprimate prin forme verbale compuse (de exemplu, un predicat exprimat printr-un verb la perfectul compus sau la viitor, un subiect, atribut sau complement exprimat printr-un infinitiv perfect activ sau prin orice mod nepersonal al diatezei pasive), dar și construcțiile cu un verb copulativ, la un mod personal sau nepersonal, și un nume predicativ (dat fiind că verbul copulativ nu are sens lexical de sine stătător):

Ești fecior de împărat și ai să fii împărat. CARAGIALE, O. I 119.
E rău / a fi supus

La oricare tiran. ALEXANDRESCU, O. 240.

§ 511. Există însă și părți de propoziție constituite din îmbinări de două sau mai multe cuvinte cu sens lexical de sine stătător; părțile de propoziție de acest fel sînt *d e z v o l t a t e* (sau complexe).

În categoria părților de propoziție dezvoltate intră cele exprimate prin cuvinte compuse, locuțiuni cu valoarea unor părți de vorbire care au sens lexical de sine stătător (locuțiuni verbale sau adverbiale, de exemplu):

Ții minte tu, iubita mea,

O noapte de argint în care

Mi-ai arătat pe cer o stea

Din carul-mare? TOPÎRCEANU, O. I 300.

Dacă acestea pot fi considerate ca reprezentînd îmbinări lexicale cu un singur înțeles, altelei îmbinările sînt mai libere, mai gramaticale. În această categorie intră, de exemplu, construcții ca *acum doi ani, de azi înainte, prima oară* etc.:

Întăia oară m-ai văzut acum cîțiva ani. SADOVEANU, O. XVI 106.

Există cîteva tipuri de părți de propoziție dezvoltate care pun și unele probleme specifice; așa sînt construcțiile absolute, construcțiile infinitivale relative, unele construcții cu repetiție, construcțiile comparative și construcțiile restrictive.

1. Construcțiile absolute sînt construcții circumstanțiale participiale, gerunziale și infinitivale care sînt izolate și au o structură complexă, cu un subiect al lor diferit de subiectul propoziției din care formal fac parte:

Acestea zise, a murit liniștit. SADOVEANU, O. XVI 541.

Odată, slujind un episcop oare, are de hramul bisericii, la Buna Vestire ain Iași, părintele Duhu întră în biserică. CREANGĂ, A. 137.

Observație. Și un infinitiv neizolat poate avea un subiect diferit de restul propoziției, formînd împreună o parte dezvoltată de propoziție: *El, citind însuși, o lipsea de mulțumirea de a-i citi ea.* SLAVICI, N. I 260.

2. Construcțiile infinitivale relative sînt formate dintr-un infinitiv și un pronume sau un adverb relativ cu diverse funcțiuni față de verbul la infinitiv (subiect, complement direct, circumstanțial etc.); construcția în întregime are rol de subiect pe lingă verbul *a fi* (mai rar) sau, mai des, pe lingă *a avea* cu sensul „a exista, a se găsi” sau rol de complement direct pe lingă verbul *a avea* :

a. construcție infinitivală relativă cu rol de subiect :

Cînd e minte, nu-i ce vinde. CREANGĂ, P. 45.

Acu n-are cine mă spăla, n-are cine mă îngriji... n-are cine-mi spune o vorbă bună. SADOVEANU, O. VI 599.

Era de unde sătura și mai mari mulțimi. SADOVEANU, O. XIII 9.

b. construcție infinitivală relativă cu rol de complement direct :

Așa-i blăstămul nostru, cucoane, n-ai ce ne face... SADOVEANU, O. VI 203.

Iarna vine, vara trece

Și n-am cu cine-mi petrece. TOPÎRCEANU, O. I 124.

Și din spaîma cea, am fugit noi mai jumătate de sat înapoi, fără să avem cînd îi zice popei... CREANGĂ, A. 42.

Construcțiile infinitivale relative sînt echivalente directe ale unor propoziții subiective sau complementive directe cu verbul la conjunctiv. Cf. :

Dac-ar fi să iasă toți învățați, după cum socoți tu, n-ar mai avea cine să ne tragă ciubotele. CREANGĂ, A. 13.

3. Unele construcții alcătuite dintr-un cuvînt repetat cu prepoziție prezintă particularitatea că în ansamblu îndeplinesc o anumită funcțiune sintactică (de cele mai multe ori sînt complemente circumstanțiale de mod) care nu poate fi atribuită cuvîntului de bază. În propoziția :

Braț de braț pășesc alături. EMINESCU, O. I 154, imbinarea *braț de braț* are funcțiunea de complement circumstanțial de mod pe care nu o poate îndeplini substantivul *braț* singur.

În aceeași situație sînt și construcțiile cu pronumele nehotărît *unul* și *altul* în diverse forme : *unul altuia*, *unul pe altul*, *unul după altul* etc. care exprimă reciprocitatea. În propoziția :

Tatăl meu și maică-mea au venit unul spre altul din două extremități ale teritoriului românesc. SADOVEANU, O. XVI 390, *unul spre altul* reprezintă în ansamblu un complement circumstanțial de mod ; această funcțiune nu este îndeplinită nici de *unul*, care e în nominativ, apropiat mai curînd de subiect, nici de *spre altul*, care este în mod evident un circumstanțial de loc.

4. Construcțiile comparative, care pot avea funcțiune de complement circumstanțial de mod (comparativ), de atribut sau de nume predicativ, au caracter complex întrucît în interiorul lor se poate distinge calitatea sintactică a termenului cu care se face comparația : subiect, complement de diverse feluri, mai rar atribut sau nume predicativ. Comparația este marcată de prezența lui *ca* (*și*), *cît* (*și*) sau *decît* ; funcțiunea termenului cu care se face comparația rezultă din modul de construcție al acestor elemente comparative, care nu e unitar tocmai pentru că depinde de funcțiunea termenului cuprins în construcția comparativă cu caracteristicile sale formale — caz sau prepoziție specifică (pentru excepția

referitoare la comparația cu un subiect, la care se folosește acuzativul în loc de nominativ, vezi § 298). Astfel, în :

Ți-am dat ca și lui,
întreaga construcție *ca și lui* este un complement circumstanțial de mod comparativ, în cadrul căruia comparația se face cu un complement indirect, ceea ce explică prezența dativului.

5. Construcții restrictive se găsesc la diverse părți de propoziție, care apar însoțite de adverbe ca *numai, doar* sau, în propoziții negative, *decît* pentru exprimarea exclusivității. De exemplu, în propoziția :

Nu putem primi lângă noi decît barbați fără șovăire. SADOVEANU, O. XIII 479,

construcția restrictivă *decît barbați* cuprinde complementul direct.

Interpretarea tuturor construcțiilor menționate drept părți de propoziție dezvoltate nu exclude analiza internă a construcțiilor respective, identificarea lui *întîia* din *întîia oară* ca atribut, a lui *cînd* din *cînd îi zice popii* ca circumstanțial de timp etc.

Observație. Trebuie evitată folosirea noțiunii de parte dezvoltată de propoziție numai după criteriile logice, de înțeles unitar, cum ar fi, de exemplu, la analiza atributelor neizolate de identificare împreună cu substantivele determinate de ele. În proverbul :

Pisica cu clopoței nu prinde șoareci,

subiectul este numai *pisica*, deși ceea ce se afirmă prin predicat e valabil numai pentru *pisica cu clopoței*.

§ 512. Unele părți de propoziție pot fi reluate sau anticipate prin alte cuvinte cu aceeași funcțiune.

Subiectul poate fi anticipat printr-un pronume personal pentru accentuarea predicatului (vezi § 521) :

Dar o să vie ea o vreme cînd să se găsească cineva să scrie și despre vitejii romînilor. GHICA, S. 47.

În același timp subiectul așezat mai departe de predicat poate fi reluat printr-un pronume pentru precizarea subiectului (vezi § 521). Precizarea subiectului prin reluare se poate face și atunci cînd subiectul nu e despărțit de predicat ; în această situație subiectul reluat stă după predicat :

Tinereța ne înșală poate ea pe noi, dar noi nu putem înșela nicicînd tinereța. I. Agîrbiceanu, *Scene* (București, f. a.), p. 153.

Tot după predicat stă subiectul reluat precedat de și adverbial :

Safta însă, văzînd că el nu mai zice nimic, tăcu și ea. SLAVICI, N. I 126.

Complementul direct și cel indirect pot fi reluate sau anticipate prin forme neaccentuate de acuzativ sau de dativ ale pronumelui personal și reflexiv. Acest fenomen are loc în anumite condiții, legate de felul complementului (nume de lucru sau de ființă, articulat sau nearticulat, categorii de pronume etc.) ; în general reluarea este mai frecventă decît anticiparea (vezi și § 147). Exemple :

a. complement direct :

Pe bunicii după tată nu i-am apucat. SADOVEANU, O. XVI 391.

Să-i trimetem pe copii să se plimbe pînă la lume un an. CARAGIALE, O. I 120.

b. complement indirect :

Nevestei mele să-i mai spui

Să-mi cumpere o coasă. COȘBUC, P. II 59.

Din codru rupi o rămurea,

Ce-i pasă codrului de ea :

Ce-i pasă unei lumi întregi

De moartea mea! COȘBUC, B. I. 158.

§ 513. Părțile de propoziție de același fel (cu aceeași funcțiune sintactică) coordonate între ele se numesc multiple.

Bărbați și femei alergau la uși și la ferestre ca să vadă cine trece. GHICA, S. 206.

La tabăra din Lunca-Mare, Potcoavă s-a întâlnit cu un vechi prieten de lupte, bucurii și năcazuri. SADOVEANU, O. XVIII 300.

Poate fi multiplă orice parte de propoziție cu excepția predicatului. Coordonarea între două predicate este o coordonare între două propoziții diferite, chiar dacă subiectul sau un complement sînt aceleași :

Tu taci și-ascuți povestea ei

Și stai îngîndurată. COȘBUC, P. I 192.

Numele predicativ (cu un singur verb copulativ) poate fi însă multiplu :

Atunci copila părintelui, cum era sprințară și plină de incuri, a bufnit de rîs. CREANGĂ, A. 3.

Părțile de propoziție multiple pun unele probleme specifice lor : probleme de acord la subiectul multiplu (vezi § 537, 538, 541 și 544), probleme legate de repetarea sau nerepetarea unor cuvinte ajutătoare (prepoziții, articole, adverbe de comparație) la numele predicative, atribute și complemente (vezi § 695—697, 700—701 și 704).

LOCUȚIUNILE

§ 514. Anafiza sintactică a părților de propoziție depinde adesea de recunoașterea sau nerecunoașterea caracterului de locuțiune al unui grup de cuvinte.

Cînd este vorba de locuțiuni care au valoarea unor părți de vorbire cu sens lexical de sine stătător, cum sînt locuțiunile verbale sau cele adverbiale, deosebirile dependente de cele două interpretări opuse constau în extinderea acordată unei părți de propoziție, în descrierea modului ei de exprimare și în interpretarea determinărilor care urmează. De exemplu, locuțiunile verbale al căror verb de bază este predicativ și se găsește la un mod personal sînt considerate ca formînd în bloc predicatul propoziției, dar aceasta mai ales datorită conținutului, datorită unității de înțeles : *dau zor* „zoresc”, *se dă de-a rostogolul* „se rostogolește” etc. Din punct de vedere sintactic ele pot fi analizate după funcțiunea elementelor componente : verbul *a da* este predicatul propriu-zis, iar față de el *zor* este complement direct, *de-a rostogolul* complement circumstanțial de mod. Interpretarea locuțiunii verbale în bloc drept predicat nu exclude deci posibilitatea și chiar necesitatea analizei sintactice în cadrul locu-

țiunii; numai la locuțiunile cu un grad înalt de sudură poate fi uneori neclară funcțiunea unor elemente componente față de verb, de exemplu *bag de seamă* (vezi § 17). În analiza restului propoziției trebuie distinse elementele care determină locuțiunea în ansamblu de cele care determină numai un element din cadrul locuțiunii: *am curaj(ul)* sau *am nădejde(a)* pot fi considerate locuțiuni verbale cu sensul „îndrăznesc”, respectiv „nădăjduiesc”, dar complinirea care arată obiectul îndrăznelii sau al nădejzii în *am curaj(ul) (de) a spune, am nădejde(a) (de) a termina* nu este complement direct, așa cum ar fi complinirea verbelor *a îndrăzni, a nădăjdui*, ci atribut pe lângă substantivul *curaj(ul), nădejde(a)* (vezi § 581).

Observație. Complinirile unor locuțiuni în ansamblu sînt aceleași ca și ale părților de vorbire simple echivalente cu locuțiunile, de aceea în descrierea elementelor determinate de diversele feluri de componente e suficient să se vorbească de verbe, adverbe și adjective, fără a se adăuga de fiecare dată și locuțiunile corespunzătoare.

Interpretarea unui grup de cuvinte drept îmbinare liberă sau locuțiune prepozițională are consecințe importante pentru analiza părților secundare de propoziție. Dacă îmbinarea *în ipoteza* ar fi considerată o locuțiune prepozițională, atunci *în ipoteza reușitei* ar forma împreună o singură parte de propoziție (complement circumstanțial); construcția este însă analizabilă în două părți de propoziție: *în ipoteza*, complement condițional, + *reușitei*, atribut (vezi și § 665, iar, pentru fapte asemănătoare, § 633 și 650).

CUVINTE CARE NU SÎNT PĂRȚI DE PROPOZIȚIE

§ 515. Există cuvinte care fac parte din propoziție, dar nu sînt „părți de propoziție”.

Unele dintre ele nu pot fi nici măcar atrase în analiza altor părți de propoziție, ci au un rol aparte. În această situație se pot găsi substantive și pronume în vocativ sau interjecții.

Altele pot fi înglobate în cadrul unei părți de propoziție. De exemplu, pronumele personal cu valoare neutră în acuzativ (*o*) sau în dativ (*-i*) se analizează împreună cu verbul regent:

Mă așteptam că ai s-o pățești odată cu lecțiile d-tale. REBREANU, R. I 242.

Face ca și atunci cînd îi curgea sîngele șiroi și el îi da că n-are nimic. SADOVEANU, O. I 245.

Tot așa se analizează și adverbul negativ *nu* însoțitor al unui verb.

Cuvintele ajutoare din cadrul propoziției, cum sînt prepozițiile și locuțiunile prepoziționale, articolele, adverbele instrumente ale gradelor de comparație, intră în construcția unor părți de propoziție. Conjunțiile nu constituie părți de propoziție și nici nu intră în componența unor asemenea părți: ele fac legătura între părți de propoziție coordonate și între propoziții aflate în raport de coordonare. Dintre elementele de legă-

tură între propoziții numai pronumele, adjectivele pronominale și adverbele pronominale relativ-interogative și nehotărâte au și rol de părți de propoziție în cadrul propoziției subordonate.

Unele cuvinte din cadrul propoziției au situații mai puțin clare din punctul de vedere al calificării lor ca părți de propoziție : așa sînt adverbe de felul lui *tocmai*, *chiar*, și care pot apărea pe lângă orice parte de propoziție. De exemplu :

*Și fata s-a-ndrăgit de el,
Că doară tocmai Viorel
I-a fost menit.* COȘBUC, B. I. 17.

BIBLIOGRAFIE

1. D. D. DRASOVEANU, *Despre natura raportului dintre subiect și predicat*, în CL III (1958), p. 175—182.
2. MARIA GABREA, *Probleme de teorie și analiză gramaticală. B. Părți de propoziție complexe*, în LL VI (1962), p. 141—148.
3. ȘTEFAN GIOSU, *Indicații practice cu privire la analiza sintactică*, în AUI III (1957), p. 167—185.
4. AL. GRAUR, *Părțile principale ale propoziției*, în LL VI (1962), p. 47—52.
5. VALERIA GUTU-ROMALO, *Despre clasificarea părților secundare de propoziție*, în LR XII (1963), nr. 1, p. 25—35.
6. MIRCEA MITRAN, *Despre apozitie și raportul apozitiv*, în LR XII (1963), p. 36—45.
7. ȘORIN STATI, *Elementele regent în relația de subordonare*, în SCL VIII (1957), p. 263—273.
8. LAURA VASILIU, *Părțile de propoziție multiple*, în SG III (1931), p. 79—81.

SUBIECTUL

§ 516. Subiectul este partea de propoziție care arată cine săvîrșește acțiunea exprimată de predicatul verbal sau cui i se atribuie o însușire ori o caracteristică exprimată prin numele predicativ. Subiectul este deci partea de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului :

Boierii ieșiră mîhnîți. NEGRUZZI, S. I 140.

Rada-i slabă. COȘBUC, B. I. 78.

Cînd predicatul propoziției este un verb la pasiv sau la reflexiv pasiv, subiectul arată pe cel care suferă acțiunea exprimată de predicat, iar autorul acțiunii, dacă este exprimat, este redat printr-un complement de agent :

Niță a fost îndemnat de camarazi... să iasă la plimbare. CARAGIALE, O. I 25.

Pomul care nu face roadă se taie și în foc se aruncă.

Observație. Gerunziul și infinitivul, deși forme verbale nepredicative, pot avea subiect, care poate fi comun sau diferit de subiectul verbului predicativ (vezi § 219, 221). Cînd e comun cu subiectul verbului predicat, subiectul poate fi neexprimat sau exprimat, dar nici

În ultimul caz, nu se poate vorbi de subiectul propriu gerunziului sau infinitivului, ci de subiectul întregului grup format din verbul predicat + gerunziu sau infinitiv. Astfel, în exemplul :

La cea din urmă, stringînd părintele Duhu para cte para, și-a comisionat cărți spiritiste. CREANGĂ, A. 141,

subiectul *părintele Duhu* este atât subiectul gerunziului (*stringînd*), cît și al predicatului (*și-a comisionat*), cu toate că e așezat lângă gerunziu. De același tip este și exemplul :

Am intenția de a merge eu la gară.

Cînd însă e diferit de subiectul verbului predicat, subiectul gerunziului sau al infinitivului trebuie să fie exprimat. Acestea sînt de fapt singurele situații care interesează sintaxa subiectului :

Și cătră sară, ajungînd moșneagul și cu purcelul acasă, pe babă o și apucă un tremur, de spaimă, și începe a se vâdicăra. CREANGĂ, P. 84.

Vine vremea de a pricepe omul ce-i bine și ce-i rău. CREANGĂ, A. 35.

PRIN CE SE EXPRIMĂ SUBIECTUL

§ 517. Subiectul poate fi exprimat printr-un substantiv sau prin orice altă parte de vorbire cu valoare de substantiv (pronume, adjectiv substantivizat etc.).

1. Substantiv (propriu sau comun) :

Pavel făcu o păreche de ciubote de iuft vărului mieu Ioan. CREANGĂ, A. 103.

Caii mergeau la pas. SADOVEANU, O. III 47.

Dar un luceafăr, răsărit

Din liniștea uitării,

Dă orizon nemărginit

Singurătății mării. EMINESCU, O. I 175.

Acolo, între goruni, le-a fost descălecatul. SADOVEANU, O. XVIII 91.

Întoarcerea lui Măgură stîrni mare bucurie în toată unitatea. CAMILAR, N. I 418.

2. Pronume :

a. personal :

Tu mă știi. Eu rîd într-una. COȘBUC, B. I. 194.

— *Da de unde vii dumneata, măculiță...?* CARAGIALE, O. II 246.

b. posesiv :

Ai mei pierduți sînt, pașă, toți. COȘBUC, B. I. 97.

Ale noastre sînt flori la ureche pe lângă cele ce spune în cărți. CREANGĂ, O. 190.

c. demonstrativ :

S-or topi răcelile zăpezii

Cînd va fi de-aicea să mă duc

Și va fi nu peste mult aceasta. BENIUC, V. 78.

d. relativ-interogativ :

Și cine l-a fermecat?...

Mîndruțița lui din sat. JARNIK-BİRSEANU, D. 11.

e. nehotărît :

Cînd unul trece, altul vine

În astă lume a-l urma. EMINESCU, O. I 204.

f. negativ :

Nu-i nimeni drac și nimeni sfînt! COȘBUC, B. I. 154.

3. Adjectiv substantivizat :

Scumpul mai mult păgubește, leneșul mai mult aleargă. NEGRUZZI, S. I 248.

Cel mic era harnic și cuminte. CREANGĂ, P. 19.

La vederea acestei minunății, toți au rămas încremențiți. CREANGĂ, P. 229.

Observație. Adjectivul substantivizat poate fi și participiu :

Mutilatul pleacă de lângă mine. SAHIA, N. 20.

Cel întrebât se apropie de masă.

4. Numeral :

a. cardinal :

Trei mă țin, trei mă poartă, cinci mă duc de mă adapă. SBIERA, P. 322.

Trecu o zi, trecură trei

Și iarăși, noaptea, vine

Luceafărul deasupra ei

Cu razele-i senine. EMINESCU, O. I 171.

b. ordinal :

Așa-i și la 104... răspunse al treilea. CAMILAR, N. I 12.

5. Veib :

a. la infinitiv :

E ușor a scrie versuri

Cînd nimic nu ai a spune. EMINESCU, O. I 226.

D-tale îți e lesne a vorbi cu așa ușor ton! NEGRUZZI, S. I 45.

A se lupta desfășurînd grația trupului, puterea membrilor și înșeala mișcărilor a fost pururea o desfătare predilectă a grecilor. ODOBESCU, IST. ARH. 141.

Vă puteți închipui ce vra să zică a te scărda în Bistrița. CREANGĂ, O. 193.

Observație. Subiectul la infinitiv precedat de prepoziția *de*, care apare la unii scriitori din secolul al XIX-lea, nu este admis de limba literară actuală (vezi § 219) :

Era oprit d-a ținea porțile închise, de-a arde gunoii în curte sau de a lua vreo altă măsură profilactică. GHICA, S. 235—236.

b. la supin cu prepoziția *de* :

De văzut e ușor, de explicat e greu.

Observație. După cum se vede din cele de mai sus, subiectul exprimat printr-o formă verbală are adesea ca predicat o expresie unipersonală ca formă și impersonală ca conținut : *e ușor, îți e lesne* etc. Aceleași predicate le întâlnim uneori ca regente ale propozițiilor subiective (vezi § 762). Situația se datorește echivalenței dintre infinitiv sau supinul cu *de*, pe de o parte, și conjunctiv, pe de alta.

CAZUL SUBIECTULUI

§ 518. Substantivul și substitutele lui, când au funcțiune de subiect, se pun în mod obișnuit în cazul nominativ (vezi exemplele de la § 51C, 517).

Sînt însă și situații când subiectul stă în alt caz decît nominativul. Aceste situații sînt uneori excepții doar aparente, în realitate ele fiind construcții în care substantivul (respectiv substitutul lui) este atributul unui substantiv subînțeles. Alteori sînt excepții propriu-zise, care însă se explică, fiecare în parte, prin context sau prin construcții mai vechi pe baza cărora s-au format.

Aparente excepții :

a. Substantiv sau pronume în genitiv :

Vin oaspeți și cîelele latră;

Le ies înaintea grăbiți

Ai casei pe pragul de piatră. COȘBUC, P. II 46.

Și-ai lui întîrziaru! COȘBUC, P. I 100.

În această construcție articolul *ai*, în nominativ, ține locul unui substantiv în nominativ (sau al unui substitut al lui) pe care îl determină genitivul : *ai casei* înseamnă *locatarii casei*; *ai lui*, *feciorii lui*. Astfel se vede că adevăratul subiect al propoziției este și aici la nominativ.

b. Substantive sau pronume precedate de prepozițiile *din* sau *dintre* :

Au mai plecat din (dintre) oameni.

Dar erau și din aceia care nu se lăsau ademeniți de aburii farfuriei cu borș. CAMILAR, N. I 112

și pronume precedate de prepoziția *de*, uneori și de adjectivul pronominal *alde* :

Ah! Sînt printre voi de-aceia, care nu cred tabla legii. EMINESCU, O. I 48.

De-alde ăia nu inspiră nici o încredere.

Aici construcțiile prepoziționale *din oameni*, *de aceia*, *de-alde ăia* etc. sînt atribute cu sens partitiv sau calificativ ale unor pronume nehotărîte sau substantive subînțelese, în nominativ : *(unii) din oameni*, *(unii) din aceia*, *(oameni) de-alde ăia* etc.

c. Adjectivul *tot* la numărul plural precedat de prepoziția *cu* :

Și ca mumii egiptene stau cu toții-n scaun țepeni. EMINESCU, O. I 155.

Apoi începem cu toții a mînca. CREANGĂ, A. 60.

În exemple ca cele de mai sus avem a face cu omiterea pronumelor personale la cazul nominativ (*ei cu toții*, *noi cu toții*) care pot lipsi pentru că desinențele formelor verbale respective (*stau*, *începem*) exprimă suficient persoana. Aceste pronume subînțelese sînt subiectele propriu-zise ale propozițiilor, iar construcțiile prepoziționale (*cu toții* etc.) sînt complementele circumstanțiale.

§ 519. Excepții propriu-zise :

a. Pronume relativ-interogative în genitiv, dativ sau acuzativ cu prepoziție care introduc o propoziție subordonată și au, în această propoziție, funcțiunea de subiect :

Hai, fiecare pe la casa cui ne are, că mai bine-i pare. CREANGĂ, A. 44.

O dau cui vrea s-o ia.

Îl trimit pe care termină mai repede.

Pronumele *cui* și *pe care*, subiecte ale unei propoziții atributive, complementive indirecte și directe (*cui ne are* etc.), apar în cazurile genitiv, dativ și, respectiv, acuzativ cu *pe*, datorită faptului că fiecare din ele este, pe de o parte, subiect în propoziția subordonată, pe de alta, element introductiv al propoziției atributive, complementive indirecte ori directe care determină un substantiv sau un verb din regentă (*casa, dau, trimit*); vezi § 166.

b. Substantive precedate de propoziția *la* :

Au venit la oameni!

Această construcție, în care prepoziția are valoare afectivă exprimând ideea de cantitate, se explică prin construcția paralelă cu funcțiune de complement direct de tipul: *mănâncă la plăcinte*. (Pentru explicația originii construcției cu complementul direct precedat de *la*, vezi § 599 III.)

SUBIECTUL INCLUS

§ 520. Când subiectul e un pronume personal de persoana I sau a II-a, el este adesea neexprimat prin pronume, fiind inclus în desinența verbului :

Citim ziarul (subiect : *noi*).

Citești scrisoarea (subiect : *tu*).

În ambele propoziții, subiectele (*noi, tu*) sînt marcate prin desinențele verbale (ale verbului predicativ sau, alteori, ale verbului copulativ), care fac de prisos exprimarea subiectului prin pronumele respectiv.

Pronumele personal subiect e exprimat însă atunci când vrem să punem în relief subiectul pentru a-l preciza, pentru a sublinia o antiteză, pentru a exprima anumite nuanțe afective etc. (vezi § 150 și, mai jos, § 521).

Eu sînt trimisul timpurilor noi. BENIUC, v. 86.

Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau... și dacă voi nu mă iubiți, eu vă iubesc pre voi. NEGRUZZI, s. I 139.

RELUAREA SUBIECTULUI

§ 521. Subiectul exprimat printr-un pronume personal poate relua uneori un subiect exprimat printr-un substantiv. Această situație apare mai ales când subiectul este despărțit de predicat printr-o altă parte de propoziție sau printr-o propoziție și este reluat printr-un pronume așezat în imediata apropiere a predicatului. Procedeu este mai ales popular sau arhaic :

Virtutea pentru dînșii ea nu există. EMINESCU, O. I 56.

Cînele care ține mai mult la om, el latră mai mult la oameni. ZANNE, p. I 367.

În limba actuală, se întîlnește reluarea subiectului, în aceleași condiții, printr-un pronume demonstrativ :

El e vîl care învață bine, acela ia note bune.

Uneori subiectul exprimat printr-un pronume demonstrativ este reluat printr-un pronume personal :

A c e l a care va ajunge mai repede, el va lua premiul.

În astfel de exemple reluarea are rolul de a preciza subiectul.

În stilurile familiare și populare subiectul apare uneori reluat fără ca între el și predicat să fie intercalată vreo altă parte de vorbire. Pronumele personal care reia subiectul poate apărea fie înaintea predicatului, fie după el :

C u z e a, el a dat pământ la clăcași. GR. N. I 178.

Noi am făcut o greșală, am crezut că c h i a b u r i nu îndrăznesc ei să ridice capul. PREDA, D. 197.

În astfel de exemple reluarea nu are alt rol decât acela de a accentua subiectul.

În aceleași aspecte ale limbii însă, reluarea subiectului în cadrul aceleiași propoziții apare cu valoare afectivă în construcții de tipul *vine el tata*, unde atât pronumele prin care se reia subiectul, cât și predicatul propoziției sînt așezate înaintea subiectului (vezi § 151).

Ștăi, măi porcane, că te căpușește e a Mărioara acuş! CREANGĂ, A. 49.

A veni el Drăguș la căuş. Proverb.

A trecut el așa un răstimp. SADOVEANU, O. I 600.

— *Helbet! s-a găsi el cineva pe lume care s-o clironomisască.* ALECSANDRI, T. 900.

În aceste exemple, predicatul pus la începutul propoziției e subliniat prin subiectul dublu și prin modificarea intonației în cursul propoziției. Pronumele a fost considerat insuficient pentru a exprima subiectul și, de aceea, acesta din urmă este marcat prin substantivul respectiv. Pronumele ajunge astfel să piardă legătura cu subiectul pe care-l reprezintă, nemaiifiind în mod necesar acordat în gen și număr cu acesta, încît în vorbirea populară se întîlnesc uneori expresii ca :

Ei las', bre, că mi-a veni el apa la moară. VASILIU, P. 129.

Se-mpacă el mîța și cu cîinele, darmite omul! CEZ. PETRESCU, I. I 293.

Tot o reluare a subiectului este în realitate pronumele așezat după predicat din construcții cu verbul la persoana I sau a II-a ca :

Vii tu pe la mine și ai să vezi!

Aici subiectul, deși inclus în forma verbului *vii*, este reluat prin pronumele *tu*, iar verbul este pronunțat cu o intonație specială. Construcția are valoare afectivă, exprimînd amenințarea.

Reluarea afectivă a subiectului (exprimat sau inclus) prezintă diverse tipuri în ce privește conținutul semantic. Astfel, reluarea afectivă a subiectului poate să exprime :

amenințarea : *vine el tata* (vezi și exemplul de mai sus) ;

convingerea : *știu eu ce trebuie să fac ; știe el tata ;*

speranța : *După vreme rea, a fi el vrodată și senin.* CREANGĂ, O. 104 ;

concesia : *se ostenesc ei, dar nu prind nimic.*

SUBIECTUL SUBÎNȚELES

§ 522. Într-un context în care subiectul e cunoscut întrucît a fost deja exprimat în aceeași frază sau într-o frază anterioară, menționarea lui nu mai e necesară :

— *Băiatu ăla unde e?*

— *Păi e la școală...* PREDA, M. 148.

Cu noi ședea și Bodrîngă, un moșneag fără căpătîi, însă de tot hazul. Pentru puțină mîncare și cîte oleacă de pașcă de cea de trei ocă la para, slujea toată casa : tăia lemne, ațîta focul, aducea apă, ne spunea la povești nopți întregi, șezînd cu nasul în tăciuni, și ne cînta din fluier. CREANGĂ, A. 82.

Moromete se apropie de prispă tăcut. Acum se uita în altă parte, întocmai ca și cînd n-ar fi auzit nimic din ceea ce i se spusese. Se răzimă liniștit de stîlpul casei și începu să se caute prin buzunarele flaneliei. Scoase din fundul buzunarului puțin praf de tutun. PREDA, M. 155.

Tot subînțeles e și subiectul care, fără a fi fost exprimat înainte, poate fi dedus dintr-o întregă situație expusă în fraza sau frazele anterioare :

— *Să n-ai nici o grijă, mămuică, apucară cu gura înaintea cei mai mari. Noi sîntem o dată băieți și ce-am vorbit o dată vorbit rămîne.*

— *Dacă-i așa, apoi veniți să vă sărute mama!* CREANGĂ, P. 20.

Propoziția *dacă-i așa* are subiect subînțeles care poate fi pronumele demonstrativ *asta* sau substantivul *lucrul, situația* etc., rezumînd relatarea din fraza anterioară (*sîntem o dată băieți...*).

În frazele în care două predicat coordonate au același subiect, acesta nu este exprimat decît o dată și anume înaintea primului predicat : *Ion scrie și citește.*

În asemenea situații repetarea subiectului marchează accentuarea lui, ca în exemplele :

Capul face, capul trage.

Ana era tînără și frumoasă, Ana era fragedă și subțirică, Ana era sprintenă și mlădioasă. SLAVICI, O. I 117.

SUBIECTUL NEDETERMINAT

§ 523. În unele propoziții, deși predicatul este la un mod personal, totuși subiectul este nedeterminat, fie pentru că nu se indică precis persoana care săvîrșește acțiunea (de exemplu *Bate la ușă*), fie pentru că e vorba de o acțiune cu valoare generală care nu poate fi raportată numai la o anumită persoană, ci poate fi atribuită oricărei persoane (de exemplu, *Unde dai și unde crapă!* adică nu numai *dai tu*, ci și *eu și el* etc.).

Pentru a exprima un subiect nedeterminat, limba romînă dispune, în general, de următoarele mijloace :

a. persoana a II-a singular :

Îndată ce intri în acest canal, ți se deschide dinaintea ochilor o vedere încîntătoare. GHICA, S. 588.

Unde te duci, unde te întorci, dai de-alde Daudescu. STANCU, D. 12.

Nu știi de unde sare iepurele. Proverb.

b. persoana a III-a singular sau plural a unui verb activ:

Scria-n gazetă că s-a dat

Poruncă să rentoarcă-n țară

Toți cei plecați de astă vară. COȘBUC, B. I. 84.

Pinza mesii și șervetele erau de filaliu țesute în casă. Tipsiile pe care aduceau bucatele, talgerile și păharele erau de argint. NEGRUZZI, S. I 151.

c. persoana a III-a singular a reflexivului:

Elisabeta, de câte ori se mănâncă la noi pe zi? SAHIA, N. 57.

d. persoana I plural:

Pe spusele oamenilor, firește, mare temei nu putem pune, fiindcă-i știm ce iubitori de adevăr sînt. CARAGIALE, O. II 217.

Să nu ne luăm după câte se aud. STANCU, D. 114.

Observație. Pentru exprimarea subiectului nedeterminat se pot folosi de asemenea perifraze cu substantivul *omul*:

Nu știe omul din ce se îngrașă. Proverb.

A fost o zi îngrozitor de fierbinte. Tocmai pe la unu după miezul nopții, parcă s-a mai potolit puțin cuptorul, parcă începe să mai poată respira omul. CARAGIALE, O. I 288.

De obicei, după cum se vede din exemplele de mai sus, subiectul nedeterminat este inclus. Totuși, rar, subiectul nedeterminat poate fi exprimat prin persoana a II-a a pronumelui personal:

Ce e rău și ce e bine

Tu te-ntreabă și socoate. EMINESCU, O. I 194.

În cadrul diverselor posibilități de a exprima subiectul nedeterminat se pot distinge, după conținut, două subcategorii:

— a subiectului care nu poate fi identificat, exprimat prin persoana a III-a a unui verb activ (vezi exemplele de la b);

— a subiectului autor al unei acțiuni cu valoare generală, exprimat prin persoana a II-a singular, prin persoana I plural și prin persoana a III-a a reflexivului (vezi exemplele de la a, c, d, inclusiv observațiile).

LIPSA SUBIECTULUI

§ 524. Propozițiile al căror predicat, verb unipersonal prin formă și impersonal prin conținut, redă fenomenele atmosferice nu au subiect, deoarece acțiunea exprimată de astfel de verbe nu poate fi atribuită unei persoane (vezi § 235 A).

Afară plouă, ninge! ALECSANDRI, P. III 3.

O, cum fulgeră de strașnic... groaznece tunete o să avem. NEGRUZZI, S. I 58.

Observație. În vorbirea populară verbele și expresiile impersonale de felul celor de mai sus au uneori subiect. Acesta este exprimat de cele mai multe ori printr-un substantiv din aceeași rădăcină cu verbul și se numește, atunci, subiect intern :

Căci **ploua** când ar ploua,

Aurul ți l-ar strica! JARNÍK-BİRSEANU, D. 509.

Vîntu bate,

Nu străbate;

Neaua ninge,

Nu-l atinge. JARNÍK-BİRSEANU, D. 506.

De-ar veni luna lui mai

Să-mi aud **cerul** tunînd,

Să vad **norii** fulgerînd. ANT. LIT. POP. I 72.

CONSTRUCȚII SUBIECTIVE

§ 525. Predicatele exprimate prin verbe cu sensul „a se găsi, a se afla” au uneori ca subiect o construcție infinitivală introdusă prin pronume sau adverbe relativ-interogative (vezi § 511 pct. 2). În această construcție pronumele este subiectul infinitivului :

Ai să te duci în fundul iadului și n-are să aibă cine te scoate.
CREANGĂ, A. 17.

Jele-i, Doamne, cui i-i jele,

Jele-i, Doamne, codrului

De armele hoțului,

Că le plouă și le ninge

Și n-are cine le-ncinge. JARNÍK-BİRSEANU, D. 288.

BIBLIOGRAFIE

1. B. CAZACU, *Sur l'expression du sujet indéterminé en roumain par la deuxième personne du singulier*, în BL XIII (1945), p. 140—154.
2. GH. V. POALELUNGI, *Despre propozițiile impersonale în limba română*, în *Materiale ale sesiunii științifice a Institutului pedagogic București pe anul 1956*, p. 45—81.
3. CLAUDIA TUDOSE, *Subiectul nedeterminat în limba română în perioada 1830—1850*, în SCL XII (1961), p. 73—88.

PREDICATUL

§ 526. Predicatul este partea principală de propoziție care atribuie subiectului o acțiune, o stare sau o însușire, partea care arată ce face, ce este sau cum este subiectul :

Eol pe-a sa arpă blînd răsunătoare

Cînt-a nopții dulce, mistică cîntare. EMINESCU, O. I 9.

Stimabilă doamnă, la redacția noastră se află un document iscălit de amabilul nostru prefect. CARAGIALE, O. VI 88.

Ah! garafa pîntecoasă doar de sfeșnic mai e bună! EMINESCU, O. I 46.

După părțile de vorbire prin care e exprimat, predicatul este de două feluri: verbal și nominal. (Pentru categoria intermediară a adverbilor predicative, vezi § 528.)

PREDICATUL VERBAL

§ 527. Predicatul verbal poate fi exprimat printr-un verb la un mod personal, o locuțiune verbală sau o interjecție.

a. Verbe la orice mod personal (indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, prezumtiv și imperativ), la diateza activă, pasivă sau reflexivă.

Diateza activă:

— modul indicativ:

În numărul de mâine al foii noastre vom reproduce o interesantă scrisoare sentimentală a unui înalt personaj din localitate către o damă de mare influență. CARAGIALE, O. VI 110.

— modul conjunctiv:

Împăratul acela... a scris carte frăține-său craiului, să-i trimită grabnic pe cel mai vrednic dintre nepoți. CREANGĂ, P. 184.

— modul condițional-optativ:

Unii spun că, după ce-a mâncat foarte mulți oameni și a ros toată coaja copacilor din codru, ar fi crepat chiar aici în locul acesta. CREANGĂ, P. 122.

— modul prezumtiv:

Nu știu; va fi fiind; îl cunoaște poate măria-sa. SADOVEANU, O. XII 428.

— modul imperativ:

Trăiește-ți, doamnă, viața ta!

Și-a morții lege n-o căta! COȘBUC, B. I. 156.

Infinitivul e singurul mod nepersonal care poate avea rol de predicat. Aceasta se întâmplă însă numai atunci când are valoare de imperativ (vezi § 213, 219):

A nu se pleca în afară.

A se scutura bine înainte de întrebuintare.

Diateza pasivă:

Potcoavă a fost întîmpinat, în preajma Lipșei, de căpitanul Cozmuță. SADOVEANU, O. XVIII 227.

Observație. Pentru distincția față de un predicat nominal cu numele predicativ exprimat printr-un participiu, vezi § 534 pct. 2.

Diateza reflexivă:

Se perindau unii după alții nourii cenușii. SADOVEANU, O. XVII 305.

b. Locuțiuni verbale (cu verbul de bază la un mod personal):

Ne-am dat seama că fără popor nu putem face revoluția. CAMIL PETRESCU, B. 67.

Toate trebile și le pune la cale singurel. CREANGĂ, P. 140.

Zaharia se dădea în vînt în toate părțile. SADOVEANU, O. I 640.
Cam cîți oameni te bate gîndul să aibă Galibardi? CARAGIALE, O. VI 61.
Gură fac ca roata morii. COȘBUC, P. I 224.

Observație. Considerarea locuțiunilor verbale ca formînd în bloc predicate verbale nu exclude analiza sintactică a fiecăreia din părțile lor componente. Bineînțeles, această analiză e mai ușor de făcut atunci cînd elementele locuțiunilor își păstrează mai bine individualitatea semantică (*gură fac* = complement direct + predicat, *bate gîndul* = predicat + subiect) și mai greu de făcut atunci cînd conținutul lor este mai șters (ca în exemplele: *ne-am dat seama, puneam la cale, se dădea în vînt*).

c. Interjecții care redau o acțiune :

Bîzîiam la strană și hîrști! cîte un colac. CREANGĂ, A. 9—10.

Pupăza zbrrr! pe-o dugheană. CREANGĂ, A. 57.

Dacă vede ea și vede că nu mă dau, zvîrr! de vreo două, trei ori cu bulgări în mine. CREANGĂ, A. 49.

Se scoală împăratul necăjit foc și șart! o palmă lui Prîslea de a răsunit tot palatul. CARAGIALE, O. I 119.

ADVERBELE PREDICATIVE

§ 528. Adverbele și locuțiunile adverbiale predicative (vezi § 299) au o poziție intermediară în ce privește tipul de predicat la care aparțin. Astfel, unele dintre ele se comportă la fel cu predicatele verbale pentru că nu admit pe lîngă ele un verb copulativ (unul dintre ele, *poate*, e chiar verb la origine) :

Alții, ca oamenii cu multă trecere, puteau să-l apere pe sub mîndă, deși poate că-l bănuiau. SLAVICI, O. I 174.

Bine, frate, firește că sînt curios să aflu ce se spune pe socoteala mea, mai ales de amici, ca să știu cui să mă încrez, cum să mă apăr. CARAGIALE, O. I 226.

Pesemne că d-ta ai luat biletul ăsta de mult și ai plecat din București. CARAGIALE, O. VI 176.

Desigur că mă duc la școală.

Altele însă, de exemplu: *probabil, posibil, sigur*, sînt predicate nominale întrucît admit pe lîngă ele prezența unor verbe copulative. Astfel, există construcții paralele :

Probabil că s-au întîlnit pe drum.

E probabil că în clipa aceasta hîrțiile se află la tribunal. REBREANU, R. I 250.

Sigur că îmi place.

E sigur că el a făcut asta?

Observație. Adverbele și locuțiunile adverbiale predicative au ca subiect un infinitiv sau o propoziție subiectivă (vezi § 517 pct. 5 a și 762).

VERBELE DE MODALITATE ȘI DE ASPECT

§ 529. Verbele care exprimă modalitatea (*a putea, a trebui, a vrea, a fi, a avea, a părea și a-i veni*), precum și cele care exprimă aspectul (*a începe, a prinde, a da, a (se) lua, a sta* etc.), urmate de verbe la conjunctiv, la infinitiv și, mai rar, la supin sau la participiu sau coordonate cu un verb la aceeași formă cu ele ar părea, în unele situații, că formează, împreună cu acestea, un predicat verbal compus. De exemplu:

Multe sărindare dăduse el pînă atunci pe la popi în toate părțile ca să-i poată izgoni dracii de la casă. CREANGĂ, P. 305.

Și trebuie să luptate războaiele aprinse. EMINESCU, O. I 56.

Ce-i dă făcut să scăpăm de-această osîndă? GR. N. I 103.

Cînipa mi-am semănat,

Dar cînd fu pe adunat

Boala-n trupu-mi a intrat! ALECSANDRI, P. P. 310.

Începură a vorbi cu glas omenesc. RETEGANUL, P. I 29.

Dragoș dădu să coboare scara, dar iute o sui înapoi. HOGAȘ, DR. II 96.

Și așa sfînta Duminecă se ia și se întoarnă singură acasă. CREANGĂ, O. 225.

Stînca stă să se prăvale

În prăpastia măreață. EMINESCU, O. I 54.

În construcții de tipul acestora, accentul semantic, rolul de a exprima acțiunea propriu-zisă cade pe verbul la conjunctiv sau la una din formele verbale amintite.

Categoria predicatului compus nu e însă suficient de ferm delimitată din punct de vedere gramatical și, de altfel, nici verbele de modalitate și, mai ales, cele de aspect nu formează o categorie gramaticală precis constituită în limba noastră, de vreme ce criteriul fundamental (și uneori singurul) de delimitare este cel semantic. De aceea preferăm să analizăm în aceste construcții funcțiunea sintactică a fiecăruia din elementele lor componente: verb predicat + complement (completivă) direct(ă), în cazul celor mai multe, verb predicat + subiect (subiectivă) în cazul lui *a trebui* (+ conjunctiv sau infinitiv) etc.

LIPSA PREDICATULUI VERBAL SAU A UNOR ELEMENTE
DIN CADRUL LUI

§ 530. Uneori predicatul verbal lipsește. Această situație poate apărea, la predicatul verbal propriu-zis, atunci cînd verbul se subînțelege din context, întrucît a fost exprimat în propoziția sau fraza anterioară (vezi și § 940):

Atunci iepurele sare, și dracul după el. CREANGĂ, P. 51.

De asemenea, în cazul a două predicate coordonate exprimate prin verbe la forme compuse, auxiliarul poate să nu fie repetat pentru al doilea predicat:

Am mîncat și băut tot ce mi s-a dat (vezi și § 724).

Mai poate fi omis verbul de declarație în vorbirea directă sau indirectă (vezi § 944):

— *Ai visat, Bocuțo...*

Și ea tot încet și șiret:

— *Cînd ne-om mărita noi împreună... tu... ai să fii popă.* B. Delavrancea, *Sultănica* (București, 1941), p. 174
sau verbul din locuțiunile verbale:

Mișu meu, una și bună: vrea să mă ducă să văd pe Mateescu jucînd pe „Millo director”! GHICA, S. 189.

Unde veni scroafa c-o falcă în cer și cu una în pămînt, și năvală la argatul orbului să-l sfîșie și mai multe nu. ISPIRESCU, L. 263.

PREDICATUL NOMINAL

§ 531. Predicatul nominal este alcătuit dintr-unul sau mai multe nume predicative și dintr-un verb copulativ la un mod personal:

Și asta-i o avere, cînd e omul sănătos. CREANGĂ, A. 27.

Fata babei era shută, leneșă, țifnoasă și rea la inimă... Fata moșneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare și bună la inimă. CREANGĂ, P. 283.

Observații. 1. Într-o frază, numărul predicatelor nominale e egal cu numărul verbelor copulative; în componența unui singur predicat nominal pot intra însă mai multe nume predicative.

2. Numele predicativ poate sta și pe lingă un verb copulativ la un mod nepersonal, dar construcția în ansamblu nu are rol de predicat:

Acești săcui, fiind cei mai mulți țărani, libertatea ce voiau era d-a nu mai fi tobagi la nobilii locului. BĂLCESCU, O. II 102-103.

VERBELE COPULATIVE

§ 532. Verbul copulativ cel mai abstract și, de aceea, cel mai gramaticalizat este *a fi* (vezi § 196). Datorită trăsăturilor aici menționate și largii lui întrebuințări, verbul *a fi* este considerat copulativ prin excelență:

Educațiunea lui fu de la început prea îngrijită. ODOBESCU, S. I 260.

Nevoia este cel mai bun învățător. SLAVICI, N. I 25.

Tu ești om întreg acuma, și ai venit la noi de la școli înalte cu multă carte. SADOVEANU, O. III 477.

Liniștea-i acum deplină. COȘBUC, B. I. 6.

Observație. Verbul *a fi*, cînd are înțelesul de „a exista, a se afla, a se găsi, a trăi, a se întimpla, a se duce”, nu e copulativ, ci formează singur predicat verbal:

Că-i iarbă de noi

Și umbră de voi. ALECSANDRI, P. P. 1.

Afară era o vreme urtă de toamnă. SADOVEANU, O. I 606.

De amîndouă părțile podului... erau două cantoane, cu pereții albi. CEZ. PETRESCU, S. R. 39.

Erau odată într-un sat doi frați. CREANGĂ, P. 37.

Ș-apoi ce-a mai fi, a mai fi. CREANGĂ, P. 269.

Am fost cu biletul la o spîfărie. CARAGIALE, O. VI 189.

În construcțiile de tipul *e noapte* sau *mi-e foame*, verbul *a fi* este predicativ (exprimă existența), iar substantivul are funcțiune de subiect (vezi § 496).

În afară de *a fi*, se mai pot folosi cu funcțiune copulativă și alte verbe care, în anumite situații, au conținut semantic mai slab și, de aceea, nu pot forma predicatul decît împreună cu un nume predicativ (vezi § 196). Iată cîteva din aceste verbe: *a deveni*, *a se face*, *a ieși*, *a ajunge*, „*a se face*, *a deveni*”, *a însemna* și altele.

Monumentele antice devin toate fortificațiuni. ODOBESCU, IST. ARH. 208.

Radu deveni iarăși trist. VLAHUȚĂ, N. 66.

Vei ajunge și tu odată mare și tare. CREANGĂ, P. 223.

Gîndul se făcu mai limpede și mai tare. SADOVEANU, O. I 376.

Dac-ar fi să iasă toți învățați, după cum socoți tu, n-ar mai fi cine să ne tragă ciubotele. CREANGĂ, A. 13.

Un han lîngă un șleah însemnează lucru mare. SADOVEANU, O. VIII 518.

După cum se vede, între verbele de mai sus se poate stabili o ierarhie în ce privește sensul: unele, ca *a deveni*, *a se face*, au autonomie lexicală mai mică, iar altele, ca *a ieși*, au autonomie mai mare. Uneori conținutul lor lexical depășește condiția necesară pentru a fi verbe copulative și atunci verbele respective intră în categoria verbelor predicative. Astfel, verbul *a se naște*, cu sensul „a apărea, a se forma”, apropiat de al verbelor copulative, este totuși suficient pentru a alcătui singur predicatul:

O carte se naște magistrală și vie ca un prunc sănătos. CONTEMPORANUL, 843 (1962), p. 1/5.

Observație. Verbele de felul celor de mai sus, ca și *a fi*, formează singure predicat verbal (nu sînt deci copulative) atunci cînd au înțeles de sine stătător:

Ajunsese pînă în cele mai depărtate măhălăi vestea întimplărilor înfricoșate de la curte. SADOVEANU, O. XVIII 437.

După ce au fost dărtimate boierii și lăcomiile, iată ieși dreptate pentru omul muncitor. SADOVEANU, O. XVII 315.

§ 533. În unele predicate nominale copula nu este exprimată. În propoziții nominale (vezi § 1040), cînd subiectul precedă numele predicativ, ideea de predicatie poate fi marcată prin pronunțarea pe un ton ascendent a subiectului, indiferent de intonația restului propoziției, și în scris prin virgulă sau prin linia de pauză:

Fețișoara lui,

Spuma laptelui;

Mustăcioara lui,

Spicul grîului;

Perișorul lui,

Pana corbului;

Ochișorii lui,

Mura cîmpului! ALECSANDRI, P. P. 3.

Religia — o frază de dînșii inventată. EMINESCU, O. I 59.

Vorbă multă, sărăcia omului. Proverb.

Cînd ordinea e inversă, intonația se schimbă, accentul căzînd pe numele predicativ :

O frumusețe, fata pe care mi-ai arătat-o ieri!

Copula mai poate fi subînțeleasă în propoziția răspuns, atunci cînd a fost exprimată în propoziția întrebare anterioară :

— *Ești multumită?*

— **Tare multumită, mamă.** ZAMFIRESCU, V. T. 35.

— *Îți place? E simplă, nu-i așa?...*

— **Minunată!** ZAMFIRESCU, V. T. 85.

— *Doar nu vei fi fata lui Badea Costea?*

— **Ba a lui.** AGÎRBICEANU, S. P. 195.

Alteori poate lipsi numele predicativ :

în dialog, cînd a fost exprimat într-o propoziție anterioară :

— *Ești cîntăreț la biserică?*

— **Sînt.** SADOVEANU, O. XVIII 13.

livresc, în vorbirea aceleiași persoane, cînd va fi exprimat într-o propoziție următoare :

Oricum, chiar dacă nu mai sînt, am fost și eu literat. CARAGIALE, O. III 240.

NUMELE PREDICATIV

§ 534. Numele predicativ poate fi exprimat printr-un substantiv, un adjectiv substantivizat sau un pronume (în nominativ și, precedat de o prepoziție, în genitiv sau în acuzativ), un adjectiv, un numeral, un verb la supin sau la infinitiv, un adverb sau o interjecție.

1. Substantiv, adjectiv substantivizat sau pronume :

a. în nominativ

— substantiv sau adjectiv substantivizat :

Pupăza era ceasornicul satului. CREANGĂ, A. 55.

Vornicel e-un grierel. EMINESCU, O. I 87.

Locomotivele sînt copiii noștri, sînt copiii de fier. SAHIA, N. 30.

Tu ești deșteptul?

— pronume :

Te-aș cere doar pe tine, dar nu mai ești a ta. EMINESCU, O. I 127.

Spună lumii large steaguri tricolore,

Spună ce-i poporul mare, românesc. EMINESCU, O. I 15.

Cînd sorii se sting și cînd stelele pică,

Îmi vine a crede că toate-s nimică. EMINESCU, O. I 38.

Observații. 1. Numele predicativ exprimat printr-un substantiv sau printr-un pronume personal sau demonstrativ este uneori exprimat prin același cuvînt ca și subiectul :

Și inima aceea, ce geme de durere.

*Și sufletul acela, ce cîntă amorfit,
E inima mea tristă, ce n-are mîngiere,
E sufletu-mi, ce arde de dor nemărginit.* EMINESCU, O. I 8.

Cînd numele predicativ exprimat prin același substantiv ca și subiectul nu are nici un determinant, trebuie să fie la forma nearticulată (vezi § 958) :

Casa-i casă și masa-i masă.

Dacă este nume propriu sau asimilat cu acestea, substantivul poate fi articulat și în asemenea situații :

Mama-i mama și tu ești tu.

Prahova-i Prahova.

2. Numele predicativ exprimat printr-un substantiv sau printr-un pronume este uneori, aparent, la cazul genitiv :

Casa... este a lui Marcu Florii Cucului. SLAVICI, N. I 29.

Istoria umană în veci se desfășoară,

Povestea-i a ciocanului ce cade pe ilău. EMINESCU, O. I 62.

Tot ce respiră-i liber, a tuturor e lumea. EMINESCU, O. I 24.

Ca și în cazul subiectului aparent genitival (vezi § 518 a), și aici articolul genitival este la nominativ (și ține locul unui substantiv în nominativ identic cu substantivul subiect), iar substantivul sau pronumele în genitiv sînt determinantele acestuia : *casa este casa lui Marcu, lumea e lumea tuturor* etc. Numele predicativ de felul celor menționate mai sus este astfel în realitate tot la nominativ.

b. în acuzativ sau genitiv cu prepoziție sau cu locuțiune prepozițională

— substantiv sau adjectiv substantivizat :

E contra regulamentului.

Am iubit slujba ta care mie mi-a fost cu credință și cu dreptate. SADOVEANU, O. VIII 478.

Masa e, firește, de brad. CAMIL PETRESCU, U. N. 8.

Părul aspru, creț, era de un negru cu reflexe albastre. BART, E. 100.

Capra mea nu-i de cele săritoare și-i bună de lapte. CREANGĂ, P. 42.

Cu ploaia ne-om împăca noi, că-i de la Dumnezeu. Cu celelalte mai greu, că sînt ale oamenilor. CEZ. PETRESCU, I. I 141.

Noi sîntem cei mai mulți de pe Argeș. STANCU, D. 113.

S-a întîmplat să fie de prin părțile noastre și un vechi prieten al lui tată-meu. GALACTION, O. I 64.

Fetele și tinerii care nu erau din cercul lor. REBREANU, I. I 112.

Fiindcă nu sînt dintre acei autori, prefer să vă spun drept. CARAGIALE, O. I 163.

A fost crudă-nvinuirea,

A fost crudă și nedreaptă, fără razem, fără fond. EMINESCU, O. I 26.

Este împotriva regulilor buneii-cuvîințe.

Viața ta e în primejdie.

Rochia e pentru soru-sa.

— pronume :

Ea nu e ca mine?

Ești contra mea, Haralambie. SAHIA, N. 104.

Apoi doar eu nu-s de-acelea de cari crede el. CREANGĂ, P. 28.

Tată-său era de-ai noștri. SADOVEANU, O. III 262.

Cartea asta e de la mine.

El e dintre aceia care...

El e împotriva noastră.

Acest răvaș e pentru tine. NEGRUZZI, S. I 22.

După cum se vede din exemplele de mai sus, prepozițiile și locuțiunile prepoziționale care apar la numele predicativ sînt cele care apar și la atribut (vezi § 561 și 562). Această situație se explică prin aceea că între numele predicativ și atribut există un paralelism general, care se datorește conținutului foarte apropiat al celor două părți de propoziție (vezi § 505).

2. Adjectiv (inclusiv participiu):

Iară cel mic era harnic și cuminte. CREANGĂ, P. 19.

Sacul nu e mare, dar trebuie să fie greu, fiindcă pasagerul, ridicîndu-se, trebuie să-l țină și de dedesubt cu mîna dreaptă. CARAGIALE, O. I 198.

Grădina în care se odihnește el este cea mai frumoasă din Olteni. DELAVRANCEA, T. 52.

Margareta era sprintărară, șagalnică, și neastîmpărată. VLAHUȚĂ, N. 48.

Observație. Uneori este foarte greu de făcut distincția între un predicat nominal cu numele predicativ exprimat printr-un participiu și un predicat verbal exprimat printr-un verb la diateza pasivă. Această confuzie poate apărea, bineînțeles, numai atunci cînd avem a face cu un participiu al unui verb tranzitiv:

Cartea este deschisă.

Adesea însă conținutul ne ajută să distingem între cele două tipuri de predicate. Astfel, în exemplul următor e clar că avem a face cu un predicat nominal și nu cu un verb la pasiv:

Satul Broștenii fiind imprăștiat mai ca toate satele de la munte, nu se rușina lupul și ursul a se arăta ziua mare prin el. CREANGĂ, A. 26.

3. Numeral:

Cu noi se fac zece. SADOVEANU, O. I 623.

Iată, Gălăciuc e al șaselea care se prăbușește cu puntea. SAHIA, N. 41.

4. Verb la supin sau la infinitiv cu sau fără de:

Frica cele coprînsese pe amîndouă era de nepovestit. ISPIRESCU, L. 120.

Mama, în slăbăciunea ei pentru mine, ajunsese a crede că am să ies un al doilea Cucuzel. CREANGĂ, A. 12.

Jurămîntul eteriștilor era a sacrifica familie, avere și viață pentru libertatea patriei și supunere oarbă ordinelor comitetului. GHICA, S. 99.

Care e oare scopul... civilizațiunii, dacă nu este de a lăsa omului independența cea mai largă...? ODOBESCU, S. I 378.

Observații. 1. Construirea numelui predicativ cu infinitivul fără de după verbul a fi (vezi exemplul din Ghica) este un procedeu astăzi învechit.

2. Când subiectul este exprimat tot prin infinitiv construcția numelui predicativ cu infinitivul e obligatorie :

A crede că iubirea sufletelor e o astfel de combinare simplistă înseamnă, firește, a discuta ca toată lumea, prosteste. CAMIL PETRESCU, U. N. 18.

5. Adverb :

Deși nu e decât femeie,

E totuși altfel, «nu știu cum». EMINESCU, O. I 208.

Numele predicativ exprimat prin adverb apare mai frecvent pe lângă forma de persoana a III-a singular a verbului *a fi* în expresii unipersonale prin formă și impersonale prin conținut :

D-tale îți e lesne a vorbi cu așa ușor ton! NEGRUZZI, S. I 45.

E prea greu pentru noi de răspuns la așa întrebare. CARAGIALE, O. III 315.

Prin scris e imposibil să explici o stare de suflet atât de anormală. IBRĂILEANU, A. 32.

Observații. 1. Predicatele exprimate prin expresii unipersonale au ca subiect un verb la infinitiv sau la supin sau o propoziție subiectivă (vezi § 517 și 762).

2. Pentru predicatele reprezentate de adverbe ca *posibil, probabil, sigur* etc. fără copulă vezi § 528.

6. Interjecție :

Și cu străjuirea voastră, era vai de pielea noastră! CREANGĂ, P. 269.

§ 535. Prin conținutul său, numele predicativ, ca și atributul, califică sau identifică subiectul.

Numele predicativ de calificare atribuie subiectului o notă sau o însușire (calificare propriu-zisă) ori îl încadrează într-o noțiune supraordonată (clasare). Numele predicativ de identificare exprimă o noțiune singulară a cărei sferă logică se suprapune sferei subiectului.

Între categoriile de conținut ale numelui predicativ și categoriile de părți de vorbire prin care este exprimat el, se poate stabili o relativă corespondență, după cum urmează :

a. Numele predicativ de calificare este, în general, redat printr-un substantiv nearticulat sau articulat cu articol nehotărît, printr-un substantiv în genitiv sau în acuzativ cu prepoziție, printr-un adjectiv, un pronume nehotărît, un numeral cardinal sau multiplicativ, un verb la supin sau un adverb :

Eu nu sînt călugăr, sînt domn! NEGRUZZI, S. I 161.

Eu sînt un om cărui-a-i place să joace pe față. CARAGIALE, O. VI 116.

Șoimăreștii au fost trup și suflet ai lui Tomșa. SADOVEANU, O. V 702.

Ei sînt contra abuzurilor.

Înfloresc grădinele,

Ceru-i ca oglinda. IOSIF, V. 79.

Dar fusul e de vină

Că se-nvîrtea mereu. COȘBUC, P. I 59.

Tu ești mai bun decât mine, Ghiță. SADOVEANU, O. XVIII 64.

*Eu nici... nici nu susțin că-s băiat sărac... Părinții mei erau ... erau **altceva**.* GALAN, B. 79.

*Cînd eram la mama **trei***

Aveam șapte bobocei. Cîntec popular.

*Folosul e **înmiit**.*

*Agitația este **de nedescris**.* CAMIL PETRESCU, B. 97.

*Asta e **bine**; căci fără d-l Mandache cu greu s-ar putea governa în acel județ.* CARAGIALE, O. I 111.

b. Numele predicativ de identificare este, în general, redat printr-un nume propriu sau printr-un substantiv cu articol hotărît, printr-un pronume personal sau demonstrativ, prin pronumele *cine*, printr-un numeral ordinal sau un verb la infinitiv :

Iar cerul este tatăl meu

*Și mumă-mea e **marea**.* EMINESCU, O. I 170.

*S-a gîndit, a chibzuit și singura soluție este **asta**.* REBREANU, R. II 15.

— *Și **cine** ești d-ta, mă rog, care îmi spui aceasta?...*

— *Sînt Cicerone Popescu!...* CARAGIALE, O. II 125.

*Aceea a fost cea mai cumplită lovitură pentru bieții părinți. Mai cumplită decît cele ce aveau să vie — pentru că era **cea dintîi**.* VLAHUȚĂ, O. A. II 266.

*Unul din obiceiurile mele, bune sau rele, este **a spune** adevărul.* FILIMON, O. I 112.

Unele părți de vorbire pot exprima atît nume predicative de calificare, cît și nume predicative de identificare. Așa sînt, de exemplu, pronumele posesiv și pronumele *ce* :

*Pămîntu-i **al nostru** că noi îl muncim.* REBREANU, R. I 136 (calificare).

*Caietul e **al meu*** (identificare).

Ce sînteți dumneavoastră, mă rog? Vagabonți de pe uliță? CARAGIALE, O. VI 102 (calificare).

Ce este literatura de nu chiar expresia vieții unei nații? RUSSO, S 39 (identificare).

ACORDUL PREDICATULUI CU SUBIECTUL

§ 536. Predicatul verbal și verbul copulativ se acordă cu subiectul în persoană și în număr :

Andrieș Hamură... se întorcea de la învățătură din Țara Leșască. SADOVEANU, O. III 151.

Măreș e bradul munților

Ce-n codri înverzește. ALECSANDRI, P. II 156.

Cînd predicatul este exprimat printr-un verb la diateza pasivă, acordul se face în persoană, în număr, în gen și în caz :

De atunci și pînă astăzi colonii de lumi pierdute

Sînt atrase în viață de un dor nemărginit. EMINESCU, O. I 132.

Numele predicativ exprimat printr-un adjectiv sau printr-o parte de vorbire cu valoare de adjectiv se acordă cu subiectul în număr, în gen și în caz :

Conacul din Lespezi era bătrîn, modest și prietenos. REBREANU, R. I 162.

Pușini erau la număr ostașii Romîniei. ALEXANDRESCU, O. 82.

Numele predicativ exprimat printr-un substantiv sau printr-o parte de vorbire cu valoare de substantiv se acordă cu subiectul în caz și, cînd se poate, în număr și în gen. (Bineînțeles, acordul în caz nu se face atunci cînd numele predicativ este exprimat printr-un substantiv cu prepoziție, dar de cele mai multe ori numele predicativ e în nominativ și, de aceea, acordul se realizează foarte frecvent.)

Ceata noastră era un amestec de tineri de la Drept, de la Științe și de la Litere. DELAVRANCEA, T. 5.

Fără să fie popular era una din figurile bucureștene. CAMIL PETRESCU, U. N. 26.

Ei erau... stăpînii tuturor fetelor și flăcăuanilor din sat. SADOVEANU, O. III 22.

ACORDUL ÎN PERSOANĂ

§ 537. Cînd subiectul exprimă o colectivitate cu care se solidarizează și vorbitorul, predicatul poate sta la persoana I plural :

Am ajuns. Toți pasagerii ne dăm jos. CARAGIALE, O. I 296.

În mod similar, cînd subiectul exprimă o colectivitate cu care interlocutorul se solidarizează sau este considerat solidar de către vorbitor, predicatul poate sta la persoana a II-a plural :

Toți locatarii din imobilul acesta vă mutați în blocul de alături.

În ambele situații discutate aici, posibilitatea de a face acordul cu persoana I și a II-a este determinată de prezența adjectivului *toți*.

Predicatul atributivei a cărei regentă cu predicat nominal are ca subiect un pronume personal de persoana I sau a II-a poate sta : a) la persoana I, respectiv a II-a, cînd vrem să accentuăm asupra faptului că atributiva determină subiectul regentei sau întreaga propoziție regentă, și b) la persoana a III-a, cînd vrem să accentuăm asupra faptului că atributiva determină numele predicativ al regentei exprimat printr-un substantiv :

a. *Sînt un om care iubesc adevărul și fiindcă-l iubesc, știu să-l caut.* CARAGIALE, O. I 244.

Eu sînt unul ce știu de inel. PANN, P. V. I 35.

b. *Sînt un june tînăr și nefericit, care suferă peste poate și iubește la nemurire.* CARAGIALE, O. VI 34.

În cazul subiectelor multiple, formate din pronume personale la diferite persoane sau parțial din pronume personale și parțial din substantive, persoana I are preponderență asupra celorlalte persoane, iar persoana a II-a are preponderență asupra persoanei a III-a (incluzînd în ea și substantivele). Astfel, dacă între subiecte este unul exprimat printr-un

pronume personal de persoana I (singular sau plural), predicatul se pune la persoana I plural, indiferent de persoana celorlalte subiecte :

Cît n-om fi morfi voi cinci și eu... ALECSANDRI, POEZII 441.

Eu și el lucrăm în raionul ăsta.

Dacă între subiecte se găsește unul exprimat printr-un pronume de persoana a II-a (singular sau plural) și nu este nici unul exprimat printr-un pronume de persoana I, predicatul se pune la persoana a II-a plural :

Selim și tu-mpreună peri-veți amîndoi! ALECSANDRI, P. III 352.

Tu și ei veți merge înainte.

ACORDUL ÎN NUMĂR

§ 538. Cînd subiectul e format din mai mulți termeni care se află în raport de coordonare copulativă (subiect multiplu), predicatul se pune la plural :

Și atunci odată pornesc și turturica și calul fugînd pe întrecute. CREANGĂ, P. 273.

Atît ea, cît și sora mai mică, Polixenia, se întreceau în griji. BASSARABESCU, S. N. 27.

Nic-a lui Costache, dușmanul meu, și cu Toader a Catincăi, alt hojmalău, autrecut pe lîngă mine. CREANGĂ, A. 6.

Cugetul și sentimentul tău aurămas cel puțin aceleași ca în cea din urmă a noastră întrevedere. GALACTION, O. I 225.

Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile și băieții satului, tovarășii mei din copilărie. CREANGĂ, A. 117.

Cînd termenii subiectului se confundă într-unul singur din punctul de vedere al raportului cu realitatea, adică nu desemnează obiecte perfect distincte, predicatul se pune la singular :

Vezi domnișoru-acela care toate le știe,

Căruia vorbă, duhul, îi stă în pălărie,

În chipul d-a o scoate cu grații prefăcute? ALEXANDRESCU, O. 192.

Să ne îndesască mai mult cu udeala, pentru că acolo stă toată puterea și îndrăzneala. CREANGĂ, P. 258.

E ură și turbare,

În ochii lor cei negri, adînci și desperați. EMINESCU, O. I 62.

Observație. La ultimele două exemple acordul cu singularul este determinat nu numai de conținutul termenilor subiectului, ci și de poziția predicatului înaintea acestuia (vezi și § 544 B).

Cînd subiectul este format din mai mulți termeni care se află în raport de coordonare disjunctivă, predicatul se pune tot la singular :

Dumnezeu sau dracul mă va însănătoșa. NEGRUZZI, S. I 161.

Boierul sau locțiitorul lui, arendașul, e stăpînul satului. REBREANU, R. I 107.

În aceeași situație este subiectul din exemplul următor, format din mai mulți termeni legați între ei prin coordonare copulativă negativă :

Nici mama, nici sora mea n-a venit.

Cînd subiectul este legat prin (*împreună*) cu de o parte de propoziție care denumește pe un participant la acțiune, acordul predicatului se face în două feluri :

a. cu predicatul la plural, dacă (*împreună*) cu exprimă un raport copulativ :

Iaca vin și Făt-Frumos cu Sfarmă-Piatră. CREANGĂ, O. 166.

El împreună cu fata se puseră în carîta zmeoaicei. ISPIRESCU, L. 197.

Acordul cu pluralul ne dovedește că în această situație avem a face cu un subiect multiplu.

b. cu predicatul la singular, dacă (*împreună*) cu exprimă un raport sociativ :

În zadar, tînărul Coriolan Drăgănescu, împreună cu toată tinerimea, a protestat în numele drepturilor înscrise în constituție. CARAGIALE, O. I 247.

Acordul cu singularul dovedește că, de data aceasta, avem a face cu un subiect format dintr-un singur cuvînt urmat de un complement sociativ :

§ 539. Uneori numele predicativ e la alt număr decît subiectul. Și în acest caz verbul copulativ se acordă în număr cu subiectul.

Gospodăria în miniatură era numai movili de moloz, cărămidă, figlă pisată și cenușă din gura sobelor. CEZ. PETRESCU, I. II 5—6.

Nu știu ce mințe au unii părinți, zicea ea privind spre un stîlp al cerdacului, ca și cum acela era părinții. SADOVEANU, O. XIII 72.

Minciuni și fraze-i totul ce statele susține. EMINESCU, O. I 59 (aici subiectul este *totul*, iar *minciuni și fraze* e numele predicativ).

Cazurile în care acordul verbului copulativ se face cu numele predicativ, și nu cu subiectul, sînt considerate necorecte, mai ales atunci cînd copula este aproape de subiect :

Părul ei sînt valuri crețe,

Spumă albă-i pieptul ei! COȘBUC, B. I. 178 (vezi și § 544 A).

§ 540. Cînd subiectul este un pronume la pluralul politeții sau al modestiei etc. (vezi § 151), verbul copulativ se pune la plural, dar numele predicativ și participiul din predicatul verbal la diateza pasivă se pun la singular :

Dacă pînă mine dimineată n-avem raportul dv., veți fi considerat ca demisionat. CARAGIALE, O. I 184.

Sărutăm dreapta măriei-tale, se închină ea către boierul cel măreț. Primiți să vă spunem toate cu dreptate și adevărat, deoarece noi sîntem muieră judelei, și alte țigănci nu îndrăznesc să ne calce înainte. SADOVEANU, O. XIII 139.

Observație. Este greșită construcția *veți fi considerați* cînd se adresează unei singure persoane.

ACORDUL ÎN GEN

§ 541. Acordul în gen al predicatului cu un subiect multiplu alcătuit din substantive sau pronume de gen diferit se face în felul următor :

Cînd substantivele sînt nume de ființe, masculinul are prioritate :

Atunci și împăratul Verde și fetele sale au rămas încremeniți de ceea ce au auzit. CREANGĂ, P. 278.

Cînd substantivele sînt nume de lucruri, tipurile de acord sînt mult mai diferite. Cele mai multe dintre ele sînt însă greoaie și, de aceea, se evită în limba curentă. Vom ilustra totuși, mai jos, toate tipurile posibile de acord cu subiectul alcătuit din nume de lucruri pentru a servi de îndreptar atunci cînd e nevoie.

a. Cu nume de lucruri de genul neutru și feminin, numele predicativ stă la feminin-neutru.

Observație. Întrucît forma de feminin plural a adjectivului și a participiului (de exemplu *văruite*) servește și pentru genul neutru, nu se poate defini precis genul numelui predicativ cu o asemenea formă; așa se explică termenul de feminin-neutru folosit pentru desemnarea situațiilor de acest fel.

Gardul și poarta sînt văruite.

Poarta și gardul sînt văruite.

Gardurile și poarta sînt văruite.

Poarta și gardurile sînt văruite.

Gardul și porțile sînt văruite.

Porțile și gardul sînt văruite.

Gardurile și porțile sînt văruite.

b. Cu nume de lucruri de genul masculin și feminin, numele predicativ stă la feminin-neutru cînd substantivul masculin e la singular :

Peretele și poarta sînt văruite.

Poarta și peretele sînt văruite.

Peretele și porțile sînt văruite.

Porțile și peretele sînt văruite.

Cînd substantivul masculin e la plural, predicatul se acordă cu cel mai apropiat :

Pereții și poarta sînt văruite.

Poarta și pereții sînt văruți.

Pereții și porțile sînt văruite.

Porțile și pereții sînt văruți.

c. Cu nume de lucruri de genul masculin și neutru, numele predicativ stă la neutru, cînd substantivul masculin e la singular :

Peretele și gardurile sînt văruite.

Gardurile și peretele sînt văruite.

Peretele și gardul sînt văruite.

Gardul și peretele sînt văruite.

Cînd substantivul masculin e la plural și substantivul neutru e la singular, numele predicativ e la masculin :

Pereții și gardul sînt văruiți.

Gardul și pereții sînt văruiți.

Cînd și substantivul masculin și cel neutru sînt la plural, predicatul se acordă cu cel mai apropiat :

Pereții și gardurile sînt văruite.

Gardurile și pereții sînt văruiți.

EXCEPȚII ȘI ABATERI DE LA REGULILE ACORDULUI

§ 542. Excepții și abateri de la regulile menționate în paragrafele de mai sus se ivesc mai ales acolo unde acordul se face după înțeles sau prin atracție (vezi § 508), precum și în cadrul predicatului exprimat printr-un verb pasiv reflexiv.

ACORDUL DUPĂ ÎNȚELES

§ 543. A. În propozițiile în care subiectul este exprimat printr-un substantiv la singular cu sens colectiv determinat printr-un alt substantiv la plural care indică elementele componente ale colectivului, predicatul se acordă uneori cu substantivul determinant la plural, atunci cînd acesta, impunînd ideea de pluralitate, este luat drept adevăratul subiect al propoziției. Acordul se face deci după înțeles și în același timp prin atracție :

Deodată însă circulația se oprește, și dinspre Copou se văd venind o grămadă de oameni, gesticulînd și strigînd foarte mișcați. CARAGIALE, O. I 58.

Și unde nu s-au adunat o mulțime de băieți și fete la școală. CREANGĂ, A. 2.

În același fel se poate face acordul cînd subiectul este *jumătate, sfert, parte* etc. și urmează o determinare la plural : *Jumătate din eleri erau în clasă.*

Alteori determinantul la plural este subînțeles, continuînd însă să funcționeze ca adevăratul subiect al propoziției. Astfel se ajunge la construcții ca :

O samă se cățaraseră și pe zidul de împrejmuire al mănăstirii, ca să vadă trecînd alaiul. SADOVEANU, O. X 226.

Rar, predicatul se acordă după înțeles cu un subiect exprimat printr-un substantiv cu sens colectiv care nu are o determinare la plural (nici măcar subînțeleasă), mai ales cînd subiectul este despărțit de predicat printr-un grup de cuvinte. Această situație constituie o greșeală indiscutabilă :

Îl jeliră ai săi, îl jeliră boierii, îl jeliră și poporul. ISPIRESCU, L. 42.
Iară oastea vrăjmașilor, văzînd că au căzut cel mai mare al lor, întin-seră fuga. CALENDARUL din 1814, 122.

Observație. Acordul din ultimul exemplu este favorizat de prezența pronumelui *al* lor care marchează sensul colectiv al substantivului *oastea*.

O situație asemănătoare există atunci când subiectul este exprimat prin pronumele nehotărîte sau negative *fiecare, câte unul, nimeni, nici un(ul)* etc. urmate de un atribut partitiv :

Și rînd pe rînd veneau în sat

Și ieri și astăzi câte unul

Din cei care-au plecat. COȘBUC, B. I. 84.

Nici unul dintre gonaci putură

Să-l ajungă, așa repede-l poartă

Calul ușor. BUDAI-DELEANU, T. 255.

Fiecare, chiar neînsoțit de o determinare la plural, poate fi acordat cu un predicat la plural, dacă acesta are un complement distributiv :

Au adus fiecarele câte un car. SBIERA, P. 165.

Altfel, folosirea predicatului la plural e greșită când subiectul e *fiecare* :

Stați, ziseră fiecare, nu cumva să-l dezlegăm. PANN, P. A. II 103.

Observație. Acordul cu pluralul din exemplul următor :

Au sărutat fiecare mîna taichii și maichii și și-au luat rămas bun de la Ileana, și-au plecat tustrei călări. CARAGIALE, O. I 120

este acceptabil pentru că e justificat de existența în aceeași frază a unor predicate referitoare la același subiect exprimat în formă de plural (*tustrei*).

Se mai poate construi cu predicatul la plural la persoana I sau a II-a, deși nu are determinant la plural, subiectul exprimat prin pronumele negativ *nici unul*, atunci când este echivalent ca sens cu *toți* :

Nici unul nu dormeam. STANCU, D. 108 (= toți eram treji).

Se poate construi în același fel și pronumele nehotărît *unul*, când este echivalent ca sens cu *toți* sau cu corespondentul lui negativ pe plan semantic *nici unul*, precum și pronumele nehotărîte *cineva, careva* :

Unul (din noi) nu mai scăpăm! (= nici unul (din noi) nu mai scăpăm, toți sîntem pierduți).

Dacă veniți cineva pe la mine, să nu spuneți... ce v-am destăinuit. GİRLEANU, L. 46 (adresarea are ca obiect întregul grup, nu numai o eventuală persoană care va răspunde îndemnului).

În ce privește acordul în persoană, pronumele (*nici*) *unul* și *cineva, careva* se comportă în aceste situații la fel ca substantivele care exprimă o colectivitate (vezi § 537) : verbul e la persoana I sau a II-a pentru că vorbitorul se solidarizează sau solidarizează pe interlocutor cu colectivitatea respectivă.

Pronumele nehotărît *unul* însă, când are sensul lui propriu, nu se poate construi niciodată cu predicatul la plural. De aceea exemplele următoare sînt greșite (pentru că, de fiecare dată, o singură persoană urmează să facă acțiunea) :

Lighioanelor! zise, viu să vă dau de știre

Că astăzi din noi unul trebuie să murim. ALEXANDRESCU, O. 216.

În săbii să ne lovim,

Unul din noi să murim. PANN, P. A. II 140.

Tot un acord după înțeles apare în exemplul următor :

Vin pe-aicea tot felul de oameni.

De data aceasta însă acordul nu se poate face decît într-un fel, și anume cu pluralul, deoarece avem a face cu o construcție inversă : un atribut al termenului determinat. Atributul la plural, care este, de fapt, subiectul logic al propoziției, împiedică acordul cu subiectul gramatical (atributul real), care este la singular.

B. Cînd subiectul este un nume propriu de oraș, singular ca înțeles, dar plural ca formă, predicatul stă uneori la singular, alteori la plural :

Cucuietii e hăt înainte, în vale. SADOVEANU, O. VII 272.

Hii! opt-un cal, că nu-s departe Galații, hii! CREANGĂ, P. 100.

Dintre aceste două construcții, literară este numai cea cu predicatul la plural. Mult mai frecvent însă, subiectului i se construiește o nouă formă de singular, care rezolvă contradicția dintre formă și înțeles și nu mai pune nici o problemă specială de acord :

Piteștiul e așezat în regiunea dealurilor (vezi § 2 și 66 d 2).

ACORDUL PRIN ATRACȚIE

§ 544. Uneori predicatul nu se acordă cu subiectul lui, ci cu alt cuvînt din propoziție, de care e mai aproape sau care se impune mai mult atenției ; în acest caz acordul se face prin atracție.

A. Cînd subiectul este la alt număr decît numele predicativ, este firesc ca verbul copulativ să se acorde în număr cu subiectul. Totuși, adesea acordul se face cu numele predicativ. Se aude, de exemplu, mult mai des, construcția greșită *Două sute de lei este o sumă* decît *Două sute de lei sînt o sumă*, care este construcția corectă (vezi și § 539).

Cînd verbul copulativ este mai aproape de numele predicativ decît de subiect, acordul prin atracție cu numele predicativ este mai ușor de justificat :

Obiectivul principal al bugetelor țărilor imperialiste sînt înarmările. Cocioaba . . . , bărbatul, fata și boii . . . , un țap și două capre slabe și rîioase ce dormeau pururea în tindă era toată averea Irinucăi. CREANGĂ, A. 27.

De obicei însă se evită asemenea construcții.

B. În propozițiile cu subiect multiplu așezat după predicat și format din mai mulți termeni la singular în raport de coordonare copulativă, predicatul se poate pune la singular, adică se acordă, prin atracție, numai cu subiectul așezat imediat după el :

Era odată un moșneag ș-o babă. CREANGĂ, P. 283.

Li iese înainte împăratul Verde, fetele sale, spinul și toată curtea împărătească. CREANGĂ, P. 277.

Gheața sticlea, și pe luciul ei tremura lumina lunii și focul stelelor. SADOVEANU, O. I 626.

Dacă am inversa ordinea și am zice : ***lumina lunii și focul stelelor tremura***, construcția ar fi greșită, căci aici, în momentul cînd pronunțăm predicatul, este evident că avem un subiect multiplu.

C. Uneori, rar, predicatul se acordă cu complementul direct sau indirect, cu un atribut sau chiar cu un complement circumstanțial :

Dacă citirea acestor rînduri v-au făcut să pierdeți prea mult din pretiosul dv. timp... VR 11 (1937), p. 78.

Mai rar se aud de bărbați cari-s fermecători. ȘEZ. IV 181.

Parcă le scosese ră cineva în inimile din ei. GÎRLEANU, în BL VII (1939), p. 143.

De același tip sînt construcțiile destul de dese din limba actuală ca :

În ce privesc studiile, faptele.

Ce-s cu astea?

Acest acord este incorect.

ACORDUL PREDICATULUI EXPRIMAT PRINTR-UN VERB PASIV REFLEXIV

§ 545. O confuzie se produce uneori cu privire la subiectul verbelor pasive reflexive. Deoarece se consideră greșit că reflexivul este impersonal și că subiectul verbului este *se*, la singular, se pune verbul la singular, cu toate că adevăratul lui subiect este la plural; astfel se ajunge la fraze greșite de felul următoarei :

În timpul pauzei se va servi răcoritoare în pahare curate... Pîinea se va da din economie, iar măslinile se va procura din comerț. BRĂESCU, V. A. 18.

Subiectele sînt răcoritoare, măslinile, la plural, deci predicatul trebuie pus și ele tot la plural : *se vor servi, se vor procura*; formula echivalează cu *vor fi servite răcoritoare, măslinile vor fi procurate*.

SITUAȚII MORFOLOGICE REGIONALE ȘI ÎNVECHITE CARE DAU IMPRESIA UNUI ACORD GREȘIT

§ 546. În unele regiuni din sudul țării, persoana a III-a plural a tuturor verbelor este identică cu persoana a III-a singular, prin urmare se spune *ei face, oamenii merge* etc. :

Haiducii cail potcovește

Și la luptă să gătește. GR. S. III 172.

Aici nu avem un caz de acord greșit, ci o modificare de ordin morfologic a persoanei a III-a plural a verbelor, neacceptată de limba literară.

La scriitorii din secolul trecut apar uneori forme vechi de imperfect cu persoana a III-a plural egală cu persoana a III-a singular :

Feliuri de pasări frumoase, care cînta cu un glas prea dulce. DRĂGHICI, R. 97

sau de perfect compus cu persoana a III-a singular egală cu persoana a III-a plural :

Ce-i mîna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus? EMINESCU, O. I 147.

Bineînțeles, nici acestea nu constituie situații de acord greșit.

La fel, nu este problemă de acord întrebuintărea la persoana a III-a plural a formelor identice cu persoana I singular, de felul *ei se joc, se cobor în vale* etc. (Pentru aceste forme vezi § 248.)

BIBLIOGRAFIE

1. FINUTA ASAN și LAURA VASILIU, *Unele aspecte ale sintaxei infinitivului în limba română*, în SG I, p. 100–103, 109.
2. G. BELDESCU, *Contribuții la cunoașterea numelui predicativ*, Societatea de științe istorice și filologice, București, 1957.
3. J. BYCK, *L'accord du verbe avec l'objet*, în BL VII (1939), p. 140–144.
4. PAULA DIACONESCU, *Rolul elementului verbal în componența predicatului nominal*, în SG II, p. 105–120.
5. AL. GRAUR, *Acordul după înțeles*, în VR (1937), nr. 11, p. 76–85.
6. M. MANOILESCU, *Despre funcțiunile numelui predicativ*, în LR VI (1957), nr. 5, p. 38–41.
7. ALEXANDRU NICULESCU, *Observații asupra folosirii construcțiilor eliptice de predicat în stilul narativ al lui B. Delavrancea*, în SG I, p. 181–192.
8. LAURA VASILIU, *Părțile de propoziție multiple*, în SG III, p. 79–91.

ATRIBUTUL

§ 547. Se numește atribut partea de propoziție care determină un substantiv sau un substitut al lui.

Visez ca vijeliile cumplite

Ei să le-auză numai povestite. BENIUC, V. A. I 30.

Bordeiul moșneagului se prefăcuse într-un palat. CREANGĂ, P. 85.

Noi cei mândri și tineri.

După formă sau, mai exact, după valoarea părților de vorbire prin care sînt exprimate, se disting mai multe feluri de atribute:]a d j e c t i v a l, s u b s t a n t i v a l, p r o n o m i n a l, v e r b a l și a d v e r b i a l.

Atributele se împart în izolate și neizolate după cum legătura cu elementul determinat este mai strînsă sau mai puțin strînsă. Atributele care exprimă și o nuanță circumstanțială se numesc a t r i b u t e c i r c u m s t a n ț i a l e. După cum precizează, identifică obiectul determinat sau îl califică, arătîndu-i o însușire, o trăsătură oarecare, atributele sînt de i d e n t i f i c a r e și de c a l i f i c a r e.

I. CLASIFICAREA ATRIBUTULUI DUPĂ FORMĂ

ATRIBUTUL ADJECTIVAL

§ 548. Atributul adjectival este exprimat printr-un adjectiv propriu-zis sau prin alte părți de vorbire cu valoare de adjectiv: numeral, adjectiv pronominal, verb la participiu sau la gerunziu, care se acordă cu substantivul determinat.

ATRIBUTUL ADJECTIVAL EXPRIMAT PRINTR-UN ADJECTIV PROPRIU-ZIS

§ 549. Atributul adjectival poate fi exprimat prin adjective la diferite grade de comparație.

Pozitiv :

În acea pictură... se simte domnind un adînc simțămînt de jale, de întristare. ODOBESCU, 1ST. ARH. 335.

Comparativ :

Oare ce desfătare vînătorească mai deplină, ... mai senină și mai legănată în dulci și duioase visări, poate fi pe lume decît aceea care o gustă cineva cînd, prin pustiile Bărăganului, căruța în care stă culcat abia înainteașă pe căi fără urme? ODOBESCU, S. III 15.

Harap-Alb vede altă drăcărie și mai mare. CREANGĂ, P. 241.

Superlativ :

Stăpîină-sa avea inima cea mai bună din lume. GALACTION, O. I 304.

Duceți-mă acolo pe țărături fericite,

Ziceam, unde Neapöl p-al mării sîn prea lin

Răsfrînge dealuri, stele de nori neînvelite. ALEXANDRESCU, O. 256.

Adjectivul apare uneori însoțit și de articolul demonstrativ :

Copilul cel sfios și palid a biruit. GALACTION, O. I 59.

Alunga nourii cei negri de pe deasupra satului. CREANGĂ, A. 34.

Cînd precedă substantivul adjectivul poate fi articulat cu articolul hotărît :

Și cerul se dezbracă de viforoșii nori. ALEXANDRESCU, O. 138.

Să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat. CREANGĂ, A. 2.

ATRIBUTUL ADJECTIVAL EXPRIMAT PRINTR-UN NUMERAL CU VALOARE ADJECTIVALĂ

§ 550. Numeralesle cardinale propriu-zise, multiplicative, distributive, colective și numeralesle ordinale, cu valoare de adjectiv, sînt atribute adjectivale.

— Numeral cardinal propriu-zis :

Eram băiat de vreo treisprezece ani, cînd am învățat să dau cu pușca. ODOBESCU, S. III 21.

Doi tineri eleganți de pe treapta platformei de dinainte se dau jos scuturându-și pantalonii. CARAGIALE, O. I 279.

Observație. Numerele cardinale începând de la *douăzeci* în sus se comportă din punct de vedere formal ca și când ele ar fi determinate: *douăzeci de cai* (vezi § 178). După conținut însă, substantivul e determinatul, iar numeralul este determinantul. Aceste numere se deosebesc de cele pînă la *nouăsprezece* inclusiv prin prezența prepoziției de între numeral și substantivul determinat (vezi § 563 sub 11).

— Numeral multiplicativ:

A fost un geamăt întreit

Din totul inimii pornit. COȘBUC, P. I 287.

— Numeral distributiv:

S-a tăiat fiecare pîne în cîte trei bucăți deopotrivă de mari. CREANGĂ, O. 160.

— Numeral colectiv:

Nu semănau amîndouă surorile. VLAHUȚĂ, O. A. I 108.

— Numeral ordinal:

S-a lăsat peste pămînt întîia căldură. SAHIA, N. 63.

Compania întîi... străbătea stradă cu stradă. CAMILAR, N. II 53.

Cu toții, prieteni din liceu, sfîrșeam anul al doilea de facultate.

DELAVRANCEA, T. 5.

Numeralul ordinal poate fi articulat cu articolul demonstrativ cel urmat de prepoziția de:

Îmi pare rău că n-am luat măcar spînul cel de-al doile cu mine. CREANGĂ, P. 201.

ATRIBUTUL ADJECTIVAL EXPRIMAT PRIN ADJECTIVE PRONOMINALE

§ 551. În grupa atributelor exprimate prin adjective pronominale intră attributele reprezentate de adjectivele posesive, relativ-interogative, demonstrative, nehotărîte, negative și de întărire.

Iar te-ai cufundat în stele

Și în nori și-n ceruri nalte?

De nu m-ai uita încalte,

Sufletul vieții mele. EMINESCU, O. I 54.

Care om nu ține la viață? CREANGĂ, P. 206.

Sedeau amîndoi de vorbă și puneau la cale că ce rost să-i facă fetei ăsteia. CARAGIALE, O. I 118.

El singur, cîteodată, lăsa să se priceapă unele lucruri. SADOVEANU, O. I 555.

Era convins de mult că nici o scăpare nu mai există. BART, E. 388.

La persoana I și a II-a adjectivul de întărire poate apărea ca atribut numai pe lingă pronumele personal (vezi § 155):

Eu însumi printre umbre o umbră,

Pe cine să chem? BENIUC, V. 97.

La persoana a III-a adjectivul de întărire poate apărea și pe lângă substantive :

Însuși împăratul se va duce. ISPIRESCU, L. 31.

ATRIBUTUL ADJECTIVAL EXPRIMAT PRINTR-UN VERB
LA PARTICIPIU CU VALOARE ADJECTIVALĂ

§ 552. Participiile, acordându-se cu termenul determinat, sînt atribute adjectivale :

Eroic este astăzi copilul cel pierdut! EMINESCU, O. I 63.

Lunecă peste vitralii

Chipul uman regăsit. BANUȘ, P. 99.

ATRIBUTUL ADJECTIVAL EXPRIMAT PRINTR-UN VERB
LA GERUNZIU CU VALOARE ADJECTIVALĂ

§ 553. Gerunziul acordat ca un adjectiv a fost folosit mai ales de către scriitorii din secolul trecut :

Pe-o coastă rîzîndă, ce-n mare își pierde

Picioru-nflorit,

Apare prin arbori cu creștetu-i verde

Un chioșc aurit. BOLINTINEANU, P. I 294.

Iar dacă se duse cu inima tremurîndă și auzi de la împăratul șirentenia cu florile, el se dezvinovăți. ISPIRESCU, L. 165.

Metalica, vibrînda a clopotelor jale

Vuiește în cadență și sună întristat. EMINESCU, O. I 1.

În limba literară contemporană, gerunziile acordate se folosesc mai ales în unele îmbinări: *ordine crescîndă* sau *descrescîndă*, *femeie suferîndă*, *ruini fumegînde*, *inimi fremătînde*, *buze sîngerînde*, *forme născînde* (vezi și § 260).

VALORILE ATRIBUTULUI ADJECTIVAL

§ 554. Rolul principal al atributului adjectival exprimat prin adjectiv, participiu și gerunziu cu valoare adjectivală este de a arăta felul obiectului denumit de substantivul determinat. El se acordă cu substantivul care numește acel obiect.

Nuanțele exprimate de atributul adjectival sînt nenumărate și nu se disting totdeauna între ele cu destulă precizie. Ele sînt mai mult de natură lexicală decît gramaticală, întrucît sînt legate de sensul substantivului determinat și al adjectivului și de felul cum este format substantivul sau adjectivul.

Felul substantivului poate fi marcat în diferite chipuri, prin precizarea a diverse detalii :

1. Calitatea sau felul propriu-zis (cea mai obișnuită valoare a atributului adjectival) :

Un captor e roșul soare. COȘBUC, P. I 222.

Îți trebuie o geantă de piele, ori de pînză groasă. SADOVEANU, O. IX 356.

2. Cantitatea :

Ei aud cu urechile toată acea nenumărată lume de insecte ce se strecoară printre ierburi. ODOBESCU, S. III 19.

Toți trecătorii simțeau deodată

O sete mare în pieptul lor ;

Beau multă apă, cătînd la fată

Și urmau drumul oftînd de dor. ALECSANDRI, P. I 20.

3. Posesia :

a. posesia propriu-zisă (posesorul) :

Humuleștii... erau... sat vechi, răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvîntului. CREANGĂ, A. 1.

b. dependența :

Flămînzîla a început... a zvîrli cu ciolane în oamenii împărătești, cari erau acolo de față. CREANGĂ, P. 261.

4. Subiectul (agentul) acțiunii exprimate de un substantiv de origine verbală sau cu sens verbal :

Activitatea scriitoricească rămîne, cum e natural, închinată colectivului. SADOVEANU, E. 186.

[Curtezanul] *O chioresțe cu lornionul, butonat cu o garofă,*

Operă croitorească și în spirit și în stofă. EMINESCU, O I 162.

O variantă a acestui tip este atributul autorului, folosit în cazul operelor literare, științifice sau artistice, al scrisorilor etc.

Vers eminescian.

5. Acțiunea :

Căci de lumea muncitoare

Și de glia strămoșească

Nu-i putere pe sub soare

Cîndva să mă despărțescă. BENIUC, M. 125.

Coșuri fumegînde.

6. Relația (limitarea acțiunii la un anumit sector) :

Învoielile agricole, deși sînt obligațiuni de natură civilă, sînt executate la nevoie, de către autorități, manu militari, ca și așa-numita în dreptul penal „muncă silnică”. CARAGIALE, O. V 169.

7. Originea :

Căci vîntul adunat-a de flori de tei troiene

Și le așterne-n calea reginei dunărene! EMINESCU, O. I 97.

8. Locul (unde se găsește sau cu care are legătură obiectul denumit de substantivul determinat) :

Vezi printr-a nopții stele ce rază luminoasă

Revarsă-n a sa cale luceafărul ceresc? ALECSANDRI, P. I 136.

Monahi, cunoscătorii vieții pămîntene,

Cu barbele lor albe, cu ochii stînși sub gene. EMINESCU, O. I 92.

9. Timpul (perioada sau momentul cărora le este proprie noțiunea exprimată de substantivul determinat):

Chiar pe această zăpadă ce se topește acum sub adierea încropită a zefirului primăvărat, n-au fost oare tipărite urme încrucișate ale copoilor? ODOBESCU, S. III 41.

10. Materia :

a. materia propriu-zisă :

Pe metalice tripede ard parfumuri arăpești. MACEDONSKI, O. I 104.

Familia rozaceelor... [are] trunchi ierbos sau lemnos. NEGRUZZI, S. I 103.

b. elementele constitutive :

Echipele sportive studențești.

11. Destinația (scopul în care este folosit obiectul denumit de substantivul determinat) :

Construcții școlare.

Atributul adjectival exprimat prin numeral are valorile corespunzătoare speciilor de numere (vezi § 176, 180, 181, 182, 184, 186, 187, 189, 191).

Atributul exprimat prin adjective pronominale prezintă, în privința valorilor, o situație oarecum aparte în cadrul atributului adjectival.

La atributele exprimate prin adjectivele relativ-interogative, demonstrative, nehotărâte, negative și de întărire nu se pot distinge valori semantice deosebite pentru că nici pronumele respective nu au valori multiple :

Se lăsa în dusul pașilor domoli pînă ce scăpăta dincolo de muche, în valea cealaltă. VLAHUȚĂ, N. 23.

Fiecare pom, fiecare bulgăre, fiecare colț de iarbă au văzut și au închis în ei goana nebună a tatii din cîmp. SAHIA, N. 62.

Atributul exprimat printr-un adjectiv posesiv exprimă în schimb o serie de raporturi identice cu cele ale atributului pronominal în genitiv (vezi § 573).

1. Posesia (raportul fundamental) :

a. posesia propriu-zisă (posesorul sau obiectul posedat) :

Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă

Au venit și-n țara noastră de-au cerut pămînt și apă. EMINESCU, O. I 147.

Deasupra casei tale ies

Și azi aceleași stele. EMINESCU, O. I 186.

b. dependența (arată legătura — în general reciprocă — de filiație, inrudire, prietenie, vecinătate etc.) :

Zîmbiră între dînșii bătrînii tăi prieteni

Și singuri ne lăsară. EMINESCU, O. I 91.

Săptămîna viitoare nu poate fi o zi solemnă; ea nu va fi decît un moment trist pentru concetățenii noștri! CARAGIALE, O. I 79.

c. apartenența (arată în general că obiectul sau obiectele denumite de substantivul determinat aparțin, se integrează în obiectul sau obiectele denumite de atribut) :

Unul caută-n oglindă de-și buclează al său păr,

Altul caută în lume și în vreme adevăr. EMINESCU, O. I 130.

Subdiviziunile din cadrul raportului fundamental sînt mai mult de natură lexicală decît gramaticală.

2. Subiectul acțiunii exprimate de un substantiv de origine verbală, cu sens verbal sau care face parte dintr-o locuțiune verbală (atributul subiectiv corespunde unei construcții în care substantivul determinat ar fi verb, iar adjectivul pronominal cu funcțiune de atribut ar fi subiect):

Și te-ai dus, dulce minune,

Ș-a murit iubirea noastră. EMINESCU, O. I 55.

Eu știu că, în lipsa mea, baba îi bocește în voie pe feciori. SADOVEANU, O. XVIII 11.

3. Obiectul acțiunii exprimate de un substantiv de origine verbală, cu sens verbal sau care face parte dintr-o locuțiune verbală (atributul obiectiv corespunde unei construcții în care substantivul determinat ar fi verb, iar adjectivul pronominal cu funcțiune de atribut ar fi complement direct sau indirect):

a. echivalent cu un complement direct:

Am aflat de numirea ta în postul de redactor.

b. echivalent cu un complement indirect:

Mă dor de crudul tău amor

A pieptului meu coarde. EMINESCU, O. I 172.

Deosebirea de valoare dintre atributul exprimat prin adjectivul posesiv și celelalte atribute exprimate prin adjective pronominale se datorește faptului că adjectivul posesiv este singurul care are și conținut de pronume, deoarece și cînd însoțește, ca adjectiv, numele obiectului posedat, continuă să țină locul numelui posesorului (vezi § 159).

ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL

§ 555. După mijloacele de exprimare atributul substantival este de patru feluri:

- A. atribut substantival în genitiv;
- B. atribut substantival în dativ;
- C. atribut substantival cu prepoziție;
- D. apozitie.

Dintre acestea categoria atributului substantival în dativ este în vechită.

A. ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL ÎN GENITIV

§ 556. Atributul substantival în genitiv se exprimă prin:

1. Genitivul substantivului:

Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,

Prin care trece albă regina nopții moartă. EMINESCU, O. I 69.

Izbuinea... larma cu chiote și împuşcături a nunților din cîșlegi. SADOVEANU, O. I 637.

Atunci ne oprirăm la marginea unei poieni. SADOVEANU, O. VI 505.

Observație. Substantivele nume de rudenie sau cele asimilate cu acestea care formează o unitate cu adjectivul posesiv următor (vezi § 161) trebuie considerate ca reprezentând o singură parte de propoziție, anume un atribut în genitiv :

*Bătea în geam la cocioaba **bunică-sii**.* CARAGIALE, O. I 135.

*Mama Elena Dudeasca, sora **bunică-mea**, ... avea sipeturi pline cu sineturi.* GHICA, S. 227.

2. Construcția cu valoare de genitiv alcătuită din prepoziția *a* și forma de acuzativ a substantivului, care apare la atributele substantive exprimate prin numeral, prin substantiv + numeral sau la atributul substantival nearticulat precedat de adjectiv (vezi § 311 C) :

*Intrai apoi... printre străvechii fagi, peste care trecuseră mâniile **a o sută de ierni**.* SADOVEANU, O. III 125.

*Luările de poziție în favoarea **păcii a numeroase personalități**... reflectă faptul că ideile coexistenței pașnice... câștigă teren pe zi ce trece.* SCÎNTEIA 5879 (1963), p. 1/2.

Observație. Asimilată cu atributul în genitiv este și construcția regională cu valoare de genitiv alcătuită din prepoziția *la* și forma de acuzativ a substantivului (vezi § 332 B).

*Craiul apoi porunci de legară pe șașanca de coadele **la două iepe sirepe**.* RETEGANUL, P. I 50.

§ 557. Atributul genitival poate determina un substantiv în cazul genitiv care este la rîndul lui atributul genitival al altui substantiv. Într-o asemenea succesiune de substantive în genitiv (nedespărțite între ele prin virgulă sau conjuncție), fiecare este atributul genitival al substantivului imediat precedent.

*El s-ar lăsa bucuros la o dulce reverie, dacă pocnetele **biciuștei poziționului**... nu l-ar tulbura* NEGRUZZI, S. I 191.

E bine totuși să se evite înșirarea de prea multe substantive în genitiv :

Problemele îmbunătățirii tehnicii securității și respectării regulilor de protecția muncii să stea în centrul atenției conducerii uzinei, a inginerilor, maiștrilor, a tuturor muncitorilor. MUNCA 2906 (1957), p. 2/3.

Valorile atributului substantival în genitiv

§ 558. Atributul substantival în genitiv are diferite valori, toate fiind subordonate însă valorii fundamentale de *posesi e*.

Multiplele valori exprimate de atributul genitival depind atât de sensul substantivului determinat, cât și de acela al substantivului determinant ; aceste valori pot fi gramaticale și lexicale. (Pentru definirea unora dintre ele vezi § 554.)

Cele mai importante sînt valorile gramaticale :

1. Posesia (raportul fundamental), cu cîteva subdiviziuni lexicale :

a. posesia propriu-zisă (posesorul sau obiectul posedat) :

*Intrai la otelul lui **Petrică Brașoveanu**.* GHICA, C. E. 230.

Proprietarul casei era om vesel.

b. dependența :

Totuși plăcu mamei și surorilor lui Gheorghe acest băiat tihnit și atât de gînditor. VLAHUȚĂ, N. 48.

c. apartenența :

[Caii] *se ridicau în două picioare pînă-n grinzile bagdadiei.* COCEA, F. SL. 8.

Fiecare moment al dramei cinegetice avea cîntecul său consacrat. ODOBESCU, S. III 96.

2. Subiectul (genitivul subiectiv) :

Se auzea scîrțîitul pănușilor. SADOVEANU, O. I 601.

*Și prin vuietul de valuri,
Prin mișcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină*

Mersul cîrdului de cerbi. EMINESCU, O. I 110.

De genitivul subiectiv se leagă și genitivul autorului :

Chiar cele mai ușoare din piesele lui Molière erau grele pentru unii actori. NEGRUZZI, S. I 343.

3. Obiectul (genitivul obiectiv) :

a. echivalent cu un complement direct :

Irimia vînzătorul s-ar afla în Iași la curtea domnească, venit cu strîngătorii haraciului. SADOVEANU, O. XVIII 292.

b. echivalent cu un complement indirect :

*E același cîntec vechi,
Setea liniștii eterne, care-mi sună în urechi.* EMINESCU, O. I 157.

4. Denumirea (atributul denumește prin nume proprii sau explică prin nume comune substantivul determinat) :

a. prin nume proprii topice sau prin nume de luni :

Și pe lîngă minciuni înțelepte fără de care nu poate fi divan în țara Moldovei, nu uitau să-și împărtășească veștile din primăvara aceea. SADOVEANU, O. XVIII 8.

Luna lui iulie era caldă și veselă. DELAVRANCEA, T. 38.

b. prin nume comun :

Nu vorbesc de ucenica presviterii, o filipeancă ce vrea să învețe meșteșugul tămăduirii bolilor. SADOVEANU, O. XVIII 51.

În aceste cazuri atributul este esențial pentru înțelegerea comunicării : substantivul determinat poate lipsi fără să schimbe sensul celor exprimate.

5. Scopul sau destinația :

Cine nu știe că Răcoare are iarba fierului! SADOVEANU, O. I 168.
Această valoare apare foarte rar.

6. Termenul calificat :

Nemărginirea firii... pătrundea adînc în sufletul învățătorului. REBREANU, I. II 81.

Boarea amiezii lungi mîna apa galbenă a grînelor pînă sub cenușiiul pădurilor. CAMILAR, N. I 255.

7. Termenul comparat :

N-ai în lume cui să spui

Iadul vieții tale. NECULUȚĂ, Ț. D. 15.

În construcțiile aparținând acestor două tipuri din urmă avem a face cu o inversare a raportului dintre cei doi termeni: termenul care în realitate este determinat devine din punct de vedere gramatical determinant, iar adevăratul determinant devine termen determinat. Substantivul în genitiv nu este astfel decât formal atribut, pentru că de fapt pe el îl determină calificativul sau termenul de comparație respectiv: *pădurile sînt cenușii, viața era ca un iad.*

8. Genitivul intră în construcții echivalente cu superlativul, în care determinantul repetă la cazul genitiv determinatul.

Ieși la lumină frumoasa-frumoaselor și credincioasa-credincioaselor. SADOVEANU, O. XV 435.

Lumea toată de pe lume

Ne-a și pus urîte nume:

.....

Mie floarea florilor... JARNÍK-BİRSEANU, D. 66.

Observație. Pentru felul deosebit în care se prezintă echivalența cu superlativul a genitivului din cele două exemple, vezi § 136 e.

În afară de valorile menționate, atributul genitival mai exprimă o serie de nuanțe lexicale datorate sensului celor două substantive (determinat și determinant). De exemplu:

1. Materia:

a. materia propriu-zisă din care este făcut un obiect:

Stăpînul... ținuse cu zgîrcenie să nu piardă nici un ungher din fișia pămîntului îngust. CEZ. PETRESCU, S. R. 5.

b. elementele constitutive ale unui colectiv:

Dar dintr-al prinților șirag,

Cîți au trecut al casei prag,

De bună seamă cel mai drag

A fost ales. COȘBUC, P. I 54.

Atributul care exprimă materia este, în comunicare, un element mai important decât substantivul determinat de el.

2. Conținutul obiectului denumit de substantivul determinat:

Ș-apoi fost-au fost poftiți la nuntă crăiasa furnicelor, crăiasa albinelor și crăiasa zînelor, minunea-minunilor din ostrovul florilor. CREANGĂ, P. 279.

3. Originea, proveniența:

Cad. popii îngrozîți și se apleacă

Cu fruntea în pămînt

Și murmură: zloții vînzării. BENIUC, V. 164.

4. Calitatea sau felul:

A hăulit undeva glas cîntat care li s-a părut celor ce coborau vîers al bucuriei. SADOVEANU, O. XVIII 30.

5. Locul:

Flăcăii Moldovei sînt harnici.

6. Timpul :

În tăcerea zilelor de iarnă, doar copiii gălăgioși . . . băteau ghețușurile.
SADOVEANU, O. I 390.

B. ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL ÎN DATIV

§ 559. Atributul exprimat printr-un substantiv în cazul dativ determină substantive nearticulate care denumesc de obicei grade de rudenie sau atribuții sociale :

Acesta-i vestitul Ochilă . . . nepot de soră lui Pîndilă. CREANGĂ, P. 244.

Alta-i fata Banului,

Și-alta-i a Sultanului,

Stăpîn Terigradului. ANT. LIT. POP. I 263.

Acest fel de atribut constituie o categorie specifică limbii vechi și populare folosită rar în limba literară contemporană.

Valorile atributului substantival în dativ

§ 560. Dat fiind sensul substantivului determinat, atributul substantival în dativ exprimă îndeosebi dependența, legătura de filiație, înrudire, prietenie, dușmănie, vecinătate sau alte relații sociale.

El poate avea însă și alte valori :

— Dativ obiectiv

Se bate miezul nopții în clopotul de-aramă,

Și somnul, vameș vieții, nu vrea să-mi ieie vama. EMINESCU, O. I 203.

— Dativ final

Smulge munților durerea, brazilor destinul spune,

Și bogat în sărăcia-i ca un astru el apune,

Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet. EMINESCU, O. J 32.

Toate aceste raporturi se exprimă în limba de astăzi printr-un atribut substantival în genitiv, dar, spre deosebire de acesta, dativul atributiv determină numai substantive nearticulate și trimite astfel spre un predicat nominal față de care substantivul în dativ ar avea funcțiunea de complement indirect.

C. ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL PREPOZIȚIONAL

§ 561. Atributul substantival prepozițional se exprimă printr-un substantiv precedat de o prepoziție, de o locuțiune prepozițională sau de un adverb de comparație cu valoare de prepoziție.

Delegații au adoptat hotărîrea privind stabilirea unor contacte mai strînse între partidele comuniste în scopul intensificării luptei lor comune împotriva politiciii monopolurilor. SCINTEIA 5826 (1963), p. 5.

Văd poeți ce-au scris o limbă ca un fagure de miere. EMINESCU, O. I 31.

Atributul substantival prepozițional poate fi exprimat și printr-o locuțiune adjectivală :

Să-l osîndim să trăiască ca să-și poarte chinul din loc în loc, ca o moarte de toate zilele („obișnuită”). GANE, N. I 214.

Clasificarea atributelor prepoziționale după prepozițiile folosite

§ 562. În privința prepozițiilor folosite se disting două categorii de atribute prepoziționale :

1. Atributul prepozițional propriu-zis se construiește cu prepoziția *de* — cea mai frecventă prepoziție a atributului — sau cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale compuse cu *de*, cu prepozițiile *către*, *cu*, *fără (de)*, *în*, *pentru* și cu adverbele de comparație *ca* și *cît*.

Dintr-un colton de sură, Savastița, nevasta lui domnu Gherasim, slobozise un țipăt de spaimă. SADOVEANU, O. VI 620.

Spui șapte fără de-nfeles,

Și ochii tăi stau țință. COȘBUC, P. I 192.

Arde-n candel-o lumină cît un sîmbure de mac. EMINESCU, O. I 84.

Observație. Atributul prepozițional care se construiește cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale compuse cu *de* ca prim element se deosebește de celelalte atribute prepoziționale prin faptul că în propozițiile atributive corespunzătoare complementul rezultat nu-l mai are pe *de* :

Priveam florile de la piept și priveam omătul de pe culmi. GALACTION, O. I 334 (= florile care erau la piept, omătul care era pe culmi).

2. Atributele prepoziționale determinînd substantive care exprimă o acțiune verbală (nume de acțiune ori de agent) sau cele pe lângă care se subînțelege un verb sint echivalente cu complementul indirect, de agent sau circumstanțial pe care l-ar avea verbul respectiv. Acest fel de atribut prepozițional se construiește cu prepoziția sau locuțiunea prepozițională cu care s-ar fi construit complementul corespunzător :

Sluga mea intră cu un bilet. Aceasta era o poftire la prînz. NEGRUZZI, S. I 56 (= eram poftit la prînz).

Valorile atributului substantival prepozițional

§ 563. Cu ajutorul prepoziției atributul prepozițional poate exprima raporturi variate (unele gramaticale, altele lexicale), care depind însă și de sensul substantivului determinat și de acela al substantivului determinant.

Valoarea fundamentală a atributului substantival cu prepoziție este felul. Această valoare poate fi exprimată printr-o serie de detalii referitoare la posesor, subiect, obiect, conținut, materie etc. Orice valoare

exprimată de atributul prepozițional cuprinde în sine ideea de fel, căreia îi este subordonată.

Valorile gramaticale exprimate de atributul substantival prepozițional sînt următoarele :

1. posesia, care la rîndul ei are cîteva subdiviziuni lexicale :

a. posesia propriu-zisă (posesorul sau obiectul posedat) :

Să te primească cu bine la casă de oameni. DELAVRANCEA, H. T. 254.

Era dascăl în Butucani, bun sat și mare, oameni cu stare.

SLAVICI, N. I 5.

b. dependența :

Sîntem pe moșia unei scorpii, soră cu Gheonoaia. ISPIRESCU, L. 5.

c. apartenența :

Iese luna din brădet

Gînditoare ca o frunte

De poet. COȘBUC, B. I. 7.

Flori de tei în păru-i negru. EMINESCU, O. I 66.

2. subiectul :

Scîrțîirea de condeie dădea farmec astei liniști. EMINESCU, O. I 141.

Prepoziționalul autorului :

Poezii de Eminescu.

3. obiectul :

a. echivalent cu un complement direct :

Te urmărește săptămîni

Un pas făcut alene,

O dulce strîngere de mîni. EMINESCU, O. I 189.

b. echivalent cu un complement indirect :

Amintirile despre părinții ei i-au rămas copilei adînc săpate și-n suflet, și pe trup. SADOVEANU, O. I 631.

4. partitivul :

Unii dintre tovarăși și-au depășit angajamentele.

5. relația :

Ăsta-i Ile Caraiman de la Runc, tovarăș de cărăușie cu mine. SADOVEANU, O. XVIII 19.

6. denumirea :

Ziua de joi dă o viață nînchipuită aceluî tîrg mort. CAMILAR, N. II 305.

7. scopul sau destinația :

Aceasta însă nu-i oprește de a avea mărfuri fine de vînzare. GHICA, S. 319.

8. comparația :

Bîrzov era, cum zice românul, un om cît un munte. GHICA, S. 399.

9. termenul calificat :

Ticălosul aceluî Tomșa v-au învățat? NEGRUZZI, S. I 139.

10. termenul comparat :

Bre! ce pari de lumînări! DELAVRANCEA, H.T. 147.

11. termenul numărat :

Treizeci de copii.

La ultimele trei categorii raportul este inversat : termenul care în realitate este determinat devine determinant.

12. Atributul prepozițional intră în alcătuirea unor construcții echivalente cu superlativul în care determinantul precedat de prepoziție repetă determinatul.

Dar taina voastră-n veci de veci

La nimeni n-o s-o spui. COȘBUC, P. I 232.

Observație. Atributele prepoziționale de acest fel se întâlnesc în expresii ca *veci de veci*, *neam de neam*, care exprimă o idee de totalitate sau de exclusivitate, apropiată de ideea de superlativ.

Afară de categoriile enumerate, atributul prepozițional mai poate exprima diferite nuanțe lexicale datorate sensului determinatului și al determinantului. Iată câteva mai importante :

1. materia :

a. materia propriu-zisă (atributul arată materia din care este făcut un obiect sau materia măsurată) :

Își punea, ca la o zi sfântă, rochia cea nouă de cit și bușmachii de iuft. VLAHUȚĂ, N. 9.

Am cumpărat un kilogram de unt.

b. elementele constitutive :

Siroaie de lacrimi curgeau din frumoșii ei ochi. NEGRUZZI, S. I 52.

În această ultimă categorie esențial este atributul.

2. calitatea :

Cum se poate, Dumitrache, să scoți pe pitarul Matache, om de ispravă, ... și să-mi pui iar pe hoțomanul ăla de Chiriac? GHICA, S. 573.

Uneori calitatea este indicată prin locul unde s-a produs întâi un obiect :

Mirosul foilor de dafin acum galbene ca tutunul de Havana se răspîndi puternic și plăcut. GALACTION, O. I 120.

3. conținutul :

Dă-mi un pahar de rachiu și unul de rom, o sticlă de vin. GHICA, C. E. 251.

4. originea :

Calul de dar nu se caută în gură. Proverb.

5. măsura :

Era cale de o oră. GALACTION, O. I 39.

6. timpul :

Tu, vînt de seară, -n calea ta

Nu l-ai văzut venînd cumva? COȘBUC, P. I 283.

7. locul :

În țarinile de pe față oamenii arau și semănau. SLAVICI, O. I 64.

§ 564. Marea majoritate a valorilor exprimate de atributul genitival și de cel prepozițional corespund deci între ele ; o analiză atentă poate scoate însă în evidență deosebiri. Mulțimea de valori ale atributului genitival și cele ale atributului prepozițional sînt subordonate, la fiecare, unei valori fundamentale care diferă de la unul la altul : în timp ce la atributul genitival valoarea fundamentală este posesia (întrebarea *al cui?*) la atributul prepozițional valoarea fundamentală este felul (întrebarea *de care? ce fel de?*).

D. APOZIȚIA

§ 565. Apoziția este atributul substantival pus în cazul nominativ, indiferent de cazul termenului determinat, sau acordat în caz cu acesta :

Doi căinuți... trăgeau cu încordare, îndemnați din când în când de glasul stăpînului lor, un român nalt și uscat, negricios la obraz. SADOVEANU, O. III 496.

Duca-voievod cu armata turcească se trăgea îndărăt dinaintea mîntuitorului Vienei, regele Sobieski. BĂLCESCU, în MAG. IST. I 140.

Șezînd astfel pe bancă-n parc, în prada unor gînduri destul de nefavorabile cucoanei Anichii, d. Georgescu nu ia seama că muzica a plecat. CARAGIALE, O. II 5.

Cucule

Voinicule,

Cucușule porumbac,

Dacă vrei să-mi fii pe plac,

Netezește-ți penele. JARNÍK-BİRSEANU, D. 400.

În limba contemporană apoziția acordată cu termenul determinat este folosită rar. Ea este simțită ca procedeu arhaic și popular.

Structura apoziției și modul ei de exprimare

§ 566. Apoziția poate fi simplă și dezvoltată. Apoziția simplă se exprimă printr-un substantiv propriu sau comun sau printr-un adjectiv substantivizat :

Uncheșul Haralambie s-a oprit cu ochii adînciți în sine și în trecut. SADOVEANU, O. XVII 384.

Stăteau tovarășii lui Potcoavă, cu Niță Frunză, logofătul, și cu alți slujitori. SADOVEANU, O. I 216.

Nicoară, oblicînd că Irimia vînzătorul ar fi fiind la Iași, n-a mai pregetat. SADOVEANU, O. I 186.

Apoziția dezvoltată se exprimă printr-o îmbinare de cuvinte : substantiv urmat de atribute sau chiar de propoziții atributive.

În spate aveam culmea întinsă a Penteleului, starostele munților din Buzău. ODOBESCU, S. III 174.

Unul și același termen poate avea o serie întregă de apoziții (simple și dezvoltate), fiecare apoziție determinînd termenul inițial :

Deodată răsare ca o nălucă el, nenorocitul, ocașul, mortul! SADOVEANU, O. I 547.

Era casa lui Dănilă, starostele ciobanilor din partea locului, venetic de pe plai, dar mare baci la bătrînețe. GALACTION, O. I 155.

Substantivul prin care este exprimată apoziția poate fi articulat cu articolul hotărît sau nehotărît sau nearticulat (vezi exemplele de mai sus).

§ 567. Apoziția este de obicei juxtapusă față de termenul determinat. Ea este izolată de acesta printr-o pauză sau neizolată (vezi și § 584) :

Mezinul, Alexandru, ... își contenise de multă vreme pornirile mînioase. SADOVEANU, O. I 187.

Cumătra Marghioala schimbă fețe-fețe. SADOVEANU, O. I 243.

Uneori, mai ales în limba veche și în cea populară, apoziția este precedată de adverbe explicative ca *adică, anume* :

*În alt colț un pat, **adică** câteva scînduri pe doi căpriori.* EMINESCU, N. 38.

*În anii domniei lui Mihnea-vodă se căsătorii și fiul său Mircea și luă de soție pe fata lui Rareș vodă de la Moldova, **anume** domnița Chiajna.* ODOBESCU, S. I 86.

Construcții apozitionale de tip special

§ 568. În limba populară există un tip de aparente apozii echivalente cu un atribut prepozițional în care lipsește prepoziția *cu* :

*Moș Radule, **barbă sură,***

Eu nu crez pe cei ce jură. TEODORESCU, P. P. 592.

Văd poeți ce-au scris o limbă ca un fagure de miere :

*Cichindeal **gură de aur,** Mumulean **glas cu durere.*** EMINESCU, O. I 31.

În construcțiile de tipul *zece vagoane cărbune, o sută coroane amendă* (în care lipsește *de, respectiv ca*), frecvente în limbajul comercial și administrativ, avem a face cu un tip de aparentă apozii pe lângă substantive care indică măsura.

Unele apozii, care au la bază tot o elipsă, sînt imitate după limbi străine :

*Ajutorul, un înotător de forță — **premiul întâi la băi de mare la Constanța** — zise cu aer grav...* BRĂESCU, V. A. 21.

Aceste construcții, care apar în stilul publicistic, sînt nerecomandabile.

În vorbirea neîngrijită graba de a comunica un amănunt important poate provoca înlocuirea unei construcții (prepoziționale) cu o construcție în care cuvintele respective apar juxtapse. În felul acesta, din punct de vedere formal avem o apozii care din punctul de vedere al conținutului nu are legătură cu ceea ce reprezintă, în mod obișnuit, această parte de propozii.

*N-ai fost tu, o-nterupe d. Lefter... la... madam' Lefter Popescu, o damă naltă, subțirică, frumoasă, oacheșă, **casele ale verzi cu geamlac,** care are o aluniță cu păr dasupra sprîncenii din stînga și se poartă **legată la cap cu roșu?*** CARAGIALE, O. I 153.

Valorile apozii

§ 569. Valorile semantice ale apozii depind atît de sensul termenului determinat, cît și de cel al apozii.

Cele mai frecvente valori ale apozii sînt următoarele :

1. indicarea numelui :

*Tată-său, **Hasanache,**... rămăsese tot prost.* SADOVEANU, O. I 590.
*Strada **Chopin;** fluviul **Dunărea;** lacul **Bilea.***

Observație. Numele și prenumele, ca și apelative ca *moș, nea* etc. pe lângă unele substantive proprii, au fost alcătuite la origine cu apozii (*Ion Popescu, moș Gheorghe* etc.); astăzi ele sînt, într-o măsură mare, sudate și de aceea le analizăm ca pe un întreg.

2. indicarea profesiei, a situației sociale :
Ion, vizitiul, își încearcă biciul pe spinarea noastră. CEZ. PETRESCU,
 S. R. 19.
Și d. Mișu locotenentul? CARAGIALE, O. II 7.
Irina studenta.
3. Indicarea naționalității, a provinciei de origine :
Ali turcul; Ilie dobrogeanul.
4. indicarea unei însușiri sau a unei caracteristici la termenului determinat :
Paracliserul, un drac și jumătate, îi arată jos... o firfirică.
 DELAVRANCEA, H. T. 12.
5. precizarea concretă a obiectului, când acesta a fost desemnat printr-un cuvânt cu sens vag, neprecis :
Dar și ea, copila vorbăreață și nebunatică de totdeauna, deveni gânditoare, tăcută și spăsită. VLAHUȚĂ, N. 67.
6. analiza termenului determinat când acesta e la plural sau are valoare colectivă :
Răduțu sui întâi pe tovarășii lui : pe popi, pe notar... și pe baba Maranda. SADOVEANU, O. I 622.
- Majoritatea apozitiilor stau din punct de vedere semantic pe același plan cu determinatul, exprimind o identitate cu termenul determinat. Identitatea dintre cei doi termeni nu este totdeauna existentă în realitate, ci este așa cum o vede vorbitorul într-o anumită împrejurare.

Construcții similare cu apozitia care depășese sfera atributului

§ 570. Apozitia substantivală (vezi și apozitia exprimată prin numeral, § 571 c, sau pronume, § 576) determină, ca orice atribut, un substantiv sau un echivalent al lui (pronume, numeral) :

1. Substantiv (sau o construcție echivalentă cu un substantiv) :

a. comun :

Fluviul Dunărea.

Rîul Olt.

b. propriu :

Unde era Lăbuș, cîinele meu? DELAVRANCEA, H. T. 165.

2. Pronume :

Ori voi câștiga eu reclamantul, partea adversă fiind condamnată să-mi plătească. CARAGIALE, O. IV 371.

Celălalt, deputatul, făcuse cîndva câteva glume. CAMIL PETRESCU, U.N. 22.

3. Numeral :

Al doilea un moșneag, baciul, rămase liniștit la locul lui. SADOVEANU, O. I 509.

În același fel ca și substantivul și echivalentele lui pot fi determinate printr-o construcție similară cu aceea a apozității și părți de vorbire ca verbul, adverbul și chiar propoziții întregi :

Verb :

L-am văzut a d m o n e s t î n d u - ș i , a d i c ă c e r t î n d u - ș i c o p i l u l .

Adverb :

A ici, lîngă Ialomicioara, l-a ajuns într-o zi vestea. GALACTION, O. I 157.

Propoziție :

Și acuma, culmea batjocurii, îl mai și insultăm că e rău și trîndav. REBREANU, R. I 40.

Aceste construcții de tip apozitional pe lîngă un verb, un adverb sau o propoziție pot determina părerea că apozitia este un procedeu mai larg, specific și pentru alte părți de propoziție, nu numai pentru atribut. Construcțiile de acest tip sînt categorii intermediare între atribut și complement sau propoziții aparte, neclarificate încă suficient.

ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL EXPRIMAT PRINTR-UN NUMERAL
CU VALOARE DE SUBSTANTIV

§ 571. Tot în cadrul atributului substantival trebuie considerat și atributul exprimat printr-un numeral cu valoare de substantiv. Acest atribut poate fi genitival, prepozițional sau apoziție :

a. în genitiv :

Silînțele celor patru de a se ținea bine pe picioare. SADOVEANU, O. I 580.

Știa... să-și împestrițeze vocabularul lui redus cu cîteva cuvinte exotice ca : ciucalată și odicolon, fiindcă în odaia ofițerului... dase de gustul celei dintîi. COCEA, F. SL. 10.

b. prepozițional :

Iată un grup de doisprezece. SADOVEANU, O. I 541.

Am încărcat cîteva trenuri de cîte șaiszeci de vagoane numai cu motoare bune. CAMILAR, N. II 96.

c. apoziție :

*Brazi și pîlținași
I-am avut nuntași,*

.....

*Păsărele mii,
Și stele făclii!* ALECSANDRI, P. P. 2.

ATRIBUTUL PRONOMINAL

§ 572. Atributul pronominal este exprimat prin pronume propriuzise. El prezintă multe analogii cu atributul substantival atît din punctul de vedere formal, al speciilor și al mijloacelor de exprimare, cît și din punctul de vedere al raporturilor exprimate, lucru explicabil, deoarece pronumele e un substitut al substantivului.

După mijloacele de exprimare, atributul pronominal este de patru feluri :

- A. atribut pronominal în genitiv ;
- B. atribut pronominal în dativ ;
- C. atribut pronominal cu prepoziție ;
- D. apoziție.

A. ATRIBUTUL PRONOMINAL ÎN GENITIV

§ 573. Atributul pronominal în genitiv poate fi exprimat prin cazul genitiv al pronumelor personale, posesive, relative-interogative, demonstrative, nehotărâte și negative :

Suieram l-a ei chemare

Ș-am ieșit în câmp rîzînd. EMINESCU, O. I 111.

Tatăl dumisale fusese... cojocar subțire. CARAGIALE, O. I 310.

Sta și se mira de îndrăzneala alor noștri. BĂLCESCU, O. II 101.

Alături era pușca lui din a cărei țevă ieșea încă fum. ODOBESCU, S. III 189.

Totdeauna, după ce am urmat pe unul... mă căiesc că n-am urmat povăța celuilalt. CARAGIALE, O. I 124.

Astfel încăput pe mîna a oricărui, te va drege. EMINESCU, O. I 134.

N-ar fi ochii nimărui

Dulci ca ochisorii lui. ALECSANDRI, P. I 81.

La atributul pronominal nu se întîlnește nici o valoare în plus față de atributul substantival. Valorile exprimate de atributul pronominal sînt mai puține : atributul pronominal în genitiv nu are categoria genitivului denumirii, nu face parte din construcții echivalente cu superlativul, nu are genitivul conținutului, al originii, al calității etc. pe care atributul substantival le exprimă cu ajutorul sensului lexical al substantivului în genitiv ; alte raporturi — scopul sau termenul calificat — ar putea fi în principiu exprimate și de atributul pronominal în genitiv, însă construcțiile de acest fel sînt foarte rare. Cele mai importante și cele mai frecvente valori exprimate de atributul pronominal în genitiv sînt următoarele :

1. Posesia :

a. posesorul și obiectul posedat :

Și plîngînd înfrîmă calul,

Calul ei cel alb ca neaua. EMINESCU, O. I 66.

La castel în poartă calul

Stă a doua zi în spume,

Dar frumoasa lui stăpîină

A rămas pierdută-n lume. EMINESCU, O. I 68.

b. dependența :

E sănătoasă... sărută pe părintii și pe frații ei, și-ncepe iar să rîză ca mai înainte. CARAGIALE, O. I 122.

c. apartenența :

Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită. EMINESCU, O. I 32.

Dacă la răspîntea vreunei ulițe vezi arătîndu-se nutra unuia, așteaptă puțin și vei vedea și pe celălalt. CARAGIALE, O. I 303.

2. Subiectul :

Un an și nouă luni s-au petrecut de la pieirea lui. SADOVEANU, O. XVIII 9.

Genitivul autorului :

*Noi avem în veacul nostru acel soi ciudat de barzi,
Care-ncearcă prin poeme să devie cumularzi,
Închinând ale lor versuri la puternici, la cucoane.* EMINESCU, O. I 137.

3. Obiectul :

a. echivalent cu un complement direct :

De-a lui laudă e plină orice gură. EMINESCU, O. I 166.

*Cine e acesta ce a să deie piste noi cu droșca? Să ne ferim de întil-
nirea lui, dacă nu vrem să ne asurzească.* NEGRUZZI, S. I 238.

b. echivalent cu un complement indirect :

Tot alături călăresc,

Nu au grija nimănuia. EMINESCU, O. I 104.

B. ATRIBUTUL PRONOMINAL ÎN DATIV

§ 574. Atributul pronominal în dativ se exprimă prin forma neaccentuată de dativ a pronumelui personal sau reflexiv (vezi § 145, 146 și 154).

Cînd pronumele neaccentuat în dativ stă pe lîngă un substantiv, el este clar atribut pronominal :

Scînteie desperarea în ochii-i crunți de sînge. EMINESCU, O. I 88.

Putut-au oare-atîta dor

În noapte să se stîngă,

Cînd valurile de izvor

N-au încetat să plîngă,

Cînd luna trece prin stejari

Urmînd mereu în cale-și...? EMINESCU, O. I 186.

În aceeași situație este și pronumele atașat la atributul adjectival al substantivului pe care-l determină :

Și negrele-i bucle ondoa'ă-n zefire,

Scîlpesc fluturînd. EMINESCU, O. I 4.

Cînd pronumele neaccentuat în dativ stă pe lîngă un verb, dar se referă la un substantiv de pe lîngă acel verb (cu rol de subiect, nume predicativ sau complement de diverse feluri), el poate fi echivalent cu un atribut, ca în exemplele :

*Directorul se duce la o extremitate a peronului și-și aruncă privirile
la mulțimea adunată pînă în cealaltă extremitate.* CARAGIALE, O. I 80.

Vezi-ți de treabă,

deși în general este complement indirect (vezi § 606) :

Gurîta nu-ți tace. TEODORESCU, P. P. 435.

Copilele ți s-au culcat. COȘBUC, P. I 193.

Spre deosebire de atributul substantival în dativ, care nu determină decît substantive nearticulate, atributul pronominal în dativ determină mai ales substantive articulate (în unele situații și nearticulate).

Atributul pronominal în dativ apare rar sub forma de plural, mai ales la scriitorii din secolul trecut (vezi § 146).

Dativul cu rol de atribut pronominal este cunoscut sub denumirea de **d a t i v p o s e s i v**. De fapt, valorile exprimate de atributul în dativ sînt mai numeroase și, în general, paralele cu acelea exprimate de atributul pronominal în genitiv.

1. Posesia :

a. posesorul :

Calu-i alb, un bun tovarăș,

Înșeuat așteapt-afară. EMINESCU, O. I 103.

Lîngă cortu-i, unul dintre fiii falnicului domn

Sta zîmbind de-o amintire. EMINESCU, O. I 148.

În cuptor îmi vîr colacii. TOPÎRCEANU, O. I 316.

b. apartenența :

Las'să mă uit în ochii-ți ucizător de dulci. EMINESCU, O. I 95.

Și deasupra tuturor, oastea să și-o recunoască,

Își aruncă pocitura bulbucății ochi de broască. EMINESCU, O. I 150.

c. dependența :

În negru și în lacrimi prietenii-mi s-arată. MACEDONSKI, O. I 43.

2. Subiectul :

Cînd însuși glasul gîndurilor tace,

Mă-ngîndă cîntul unei dulci eclavii —

Atunci te chem; chemarea-mi asculta-vei? EMINESCU, O. I 120.

Unul dintr-înșii... răpi în lipsă-mi pe scumpa mea surioară și fugi cu dînsa. ODOBESCU, S. I 155.

3. Obiectul :

echivalent cu un complement indirect :

Căci scris a fost ca viața ta

De doru-i să nu-ncapă,

Căci te-a cuprins asemenea

Lianelor din apă. EMINESCU, O. I 190.

Exemple cu pronumele în dativ echivalent cu un complement direct se întîlnesc foarte rar.

C. ATRIBUTUL PRONOMINAL PREPOZIȚIONAL

§ 575. Atributul pronominal prepozițional se exprimă printr-un pronume personal, reflexiv, posesiv, demonstrativ, relativ-interrogativ, nehotărit sau negativ precedat de o prepoziție, de o locuțiune prepozițională sau de un adverb de comparație cu valoare de prepoziție :

Mai ales unul dintre ei nu te poate suferi, și ți-e amic. CARAGIALE, O. I 226.

Nu mă pun eu cu unul ca dumneata. SADOVEANU, O. I 620.

Accastă îndoială de sine... îi stinse, încetul cu încetul, energia lui, nebiruită altădată. VLAHUȚĂ, N. 19.

Glas ca al meu nu se află în nouă hotare. SADOVEANU, O. XVIII 13.

Un sultan dintre accia, ce domnesc peste vro limbă. EMINESCU, O. I 142.

Cum se poate ca un bărbat ca acesta, care s-a bătut în multe locuri și a fost de șapte ori rănit, să slăbească într-atîta? SADOVEANU, O. XVIII 26.

În comparație cu atributul substantival prepozițional, atributul pronominal prepozițional are mult mai puține valori :

1. obiectul :

a. echivalent cu un complement direct :

Lauda de sine nu miroase a bine. Proverb.

b. echivalent cu un complement indirect :

Dorul de ea îl urmărea mereu.

2. posesia (raport de dependență) :

Se duce să ia învățătură de la o presviteră bătrînă, ... care trăiește în satul filipenilor, frați cu noi. SADOVEANU, O. XVIII 22.

3. partitivul :

Lunca de sălcii vechi deschidea bolți în jur; pe subt ele unii din ei duseseră caii la păscut. SADOVEANU, O. XVIII 31.

După cît bag de samă... domnia-ta nu ești moldovan de-ai noștri; după viersul vorbirii, pari muntean. SADOVEANU, O. XVIII 13.

4. comparația :

Doamna mea, o multămire ca aceasta n-o mai voi! EMINESCU, O. I 166.

Oșteni ca noi se mai găsesec; voievod ca măria-ta, ba. SADOVEANU, O. XVIII 17.

Observație. Construcția atributivă de tipul *ca aceea*, cu valoare comparativă la origine, are valoare de superlativ al unui adjectiv neexprimat :

Unde nu dă o căldură ca aceea și se topește omătul. CREANGĂ, A. 27.

5. termenul calificat :

Oh! nenorocitul de mine! strigă Moșoc. NEGRUZZI, S. I 155.

D. APOZIȚIA

§ 576. Apoziția pronominală are de obicei o valoare de precizare :

Și astăzi ca și odinioară, sus, între crengi, o mierlă, alta, își fluieră neastîmpărul. CEZ. PETRESCU, S. R. 141.

Își luă într-o basma lucrșoarele lui, mai nimic, și ieși. CARAGIALE, O. I 135.

ATRIBUTUL ADVERBIAL

§ 577. Atributul adverbial se exprimă printr-un adverb sau printr-o locuțiune adverbială precedate de obicei de prepoziția *de* sau *din*, dar uneori și fără prepoziție (mai ales cînd determină substantive verbale) :

a. adverb și locuțiune adverbială precedate de prepoziție :

Bătrîna asculta vorba și gălăgia de-afară. SADOVEANU, O. I 559.

Vom ține minte... răspunse feciorul din dreapta. CAMILAR, N. II 249.

În vremile bătrâne... acest fel de pereți se aflau cu partea de din sus privind tocmai spre cer. SLAVICI, N. I 9.

Pacea măreacă a văilor de primprejur, frumusețea dăătoare de visuri a codrului... dădeau iubirii mele pentru el o aprindere exagerată. VLAHUȚĂ, N. 161.

Observație. Sensul prepoziției de care intră în componența unor locuțiuni adverbiale sudate este slăbit și atunci prepoziția de se repetă în limba contemporană. Față de construcția mai veche :

Aste lacrimi strecurându-se pe lângă zbirciturile nasului... ajungeau sub buza dedesubt. NEGRUZZI, S. I 6,

se spune astăzi :

Nu este însă nevoie ca adăpostul de dedesubt să comunice nici cu palatul, nici cu strada. CAMIL PETRESCU, B. 91.

Cf. și :

Când ti atingea numai cu șesala pe sub burtă, încercau să-l lovească cu copitele de dinădrăt. COCEA, F. SL. 8.

b. fără prepoziție :

Masele populare... prin activitatea lor creatoare asigură mersul înaintea al societății. CONTEMPORANUL 358 (1953), p. 2/1.

§ 578. Adverbele de mod *aietvea, anevoie, alene* se folosesc ca atribute fără prepoziție :

Crezu și el că este lucru aietvea. GORJAN, H. I 60.

Nu este vreo propunere anevoie la un filozof. GORJAN, H. IV 43.

În repaosul nopții se auzea... susurul alene al vîntulețului de vară. ODOBESCU, la HEM 822.

În asemenea situații atributele adverbiale sînt greu de distins de cele adjectivale invariabile.

Adverbul *astfel* prepus apare cu prepoziție între el și substantiv : *Astfel de vorbe mă supără.*

§ 579. Substantivele care cuprind o idee verbală pot fi determinate de un atribut adverbial exprimat printr-un adverb sau printr-o locuțiune adverbială, precedate sau nu de prepoziție :

Căratul sus se face cu macaraua.

Urcatul pe jos este greu.

Vînzarea cu amînuntul.

Plecarea rînd pe rînd.

Uneori atributul adverbial este confundat de către unii vorbitori cu cel adjectival. Se spune : *sarcină grea de îndeplinit* în loc de *sarcină greu de îndeplinit* ; *munți nespui de înalți* pentru *munți nespus de înalți*.

ATRIBUTUL VERBAL

§ 580. Atributul verbal este exprimat, de obicei, prin verbe la infinitiv sau supin și, mai rar, la gerunziu :

S-a dus... la împăratul turcesc, ca să-i ceară învoirea de a domni. RĂDULESCU-CODIN, L. 106.

Semănau ghindă de creșteau dumbrăvi pentru ca să aibă strănepoții lemne de ars. NEGRUZZI, S. I 246.

Lung sat, sărac sat... Cîteva glugi de strujeni și cîinii lătrînd întărități la fiecare poartă. CEZ. PETRESCU, S. R. 79.

ATRIBUTUL VERBAL EXPRIMAT PRINTR-UN INFINITIV

§ 581. Atributul verbal exprimat printr-un infinitiv stă mai ales pe lîngă substantive abstracte verbale sau care cuprind o idee verbală și e echivalent cu un verb la conjunctiv, care ar forma o propoziție atributivă pe lîngă abstractul verbal :

învoirea de a domni = învoirea să domnească.

De obicei infinitivul este precedat de prepoziția *de* (pe lîngă *a*) :
Nu cumva să se întîmple ca vreunui cititor... să-i vină răul gînd de a lepăda cartea ta din mîină. ODOBESCU, S. III 11.

Humuleștenii... au fericirea de a vedea lume de toată mîina. CREANGĂ, A. 74.

Pe lîngă abstracte verbale care intră în componența unor locuțiuni verbale, atributul verbal poate fi precedat de prepoziția *de* sau ea poate lipsi :

Crez că e o înaltă datorie d-a vă face cunoscut esența celor ce voi avea onoarea d-a spune corpului profesoral. DELAVRANCEA, PAR. 122.

Are aerul a spune că face neguțătorie. CĂLINESCU, IST. 433.

Înainte atributului exprimat prin infinitiv apar mai rar prepozițiile *fără* sau *pentru* :

Pîndea cu nerăbdare numai prima ocaziune pentru a apuca de mult visatul tron al Moldovei. HASDEU, I. V. 14—15.

ATRIBUTUL VERBAL EXPRIMAT PRINTR-UN SUPIN

§ 582. Atributul verbal exprimat prin supin arată destinația și, mai rar, proveniența și se construiește cu prepozițiile *de*, *pentru* etc.

Aveau pămînt de arat. SADOVEANU, O. I 567.

Cal de furat.

ATRIBUTUL VERBAL EXPRIMAT PRINTR-UN GERUNZIU

§ 583. Atributul verbal poate fi exprimat și prin gerunziu neacordat cu substantivul determinat.

Nici o țipenie de om în ogrăzile băltoase, cu cară dejugate, părăsite în ploaie, cu viței mugind sub șoproane sparte. CEZ. PETRESCU, S. R. 79.

Cînd substantivul e la masculin sau la neutru singular nu se cunoaște dacă avem de-a face cu un atribut adjectival sau verbal.

Uneori se socotește că atributul e verbal cînd are compliniri :
Constantin era copil frumos, semănînd foarte mult cu Filofteia.
 GALACTION, O. I 114.

II. ATRIBUTE IZOLATE ȘI NEIZOLATE

§ 584. Atributele, ca și complementele, pot fi izolate și neizolate de elementul regent (vezi § 423).

În vorbire, atributul izolat se distinge de cel neizolat prin pauza care se face între el și elementul regent, precum și printr-o intonație deosebită (elementul regent se pronunță cu o intonație mai înaltă cînd este însoțit de un atribut izolat, dar cu aceeași intonație cu atributul neizolat), iar în scris prin prezența unui semn de punctuație între atribut și substantivul determinat.

În unele situații atributul nu poate fi izolat :

a. cînd determinatul este un substantiv cu prepoziție articulat cu articolul hotărît :

Trecură de Tigveni și încăpură în noaptea verde și nesfîrșită.
 GALACTION, O. I 280.

Substantivul este articulat datorită prezenței atributului.

Fac excepție de la această regulă substantivele considerate unice pentru vorbitor care pot fi articulate cînd sînt precedate de prepoziție fără să urmeze obligatoriu un determinant — numele proprii feminine și substantive ca : *mama, tata, bunica* etc. (vezi § 104).

b. cînd un substantiv este determinat de mai multe atribute dintre care fiecare determină întreaga construcție (substantiv + atribut) după care urmează : *celule germinative epiteliale primare.*

Germinative determină pe *celule, epiteliale* construcția *celule germinative* ș.a.m.d.

Observație. Uneori, cînd avem a face cu o înșiruire de atribute despărțite prin virgulă unul de altul nu putem ști precis dacă sînt izolate sau nu față de termenul determinat : *Fusta roșie, scurtă, învechită era pe frînghie.*

Pe lângă nume proprii atributul adjectival nearticulat este numai izolat :

Constantin, dezmeticit, înfipse în ea cuțitul. GALACTION, O. I 148.
Dezmeticit, Constantin înfipse...

Frusina, cochetă și nesentimentală, ... s-a ascuns în odaia ei și și-a mușcat perna, ca să nu i se audă plînsul. GALACTION, O. I 141.

În general sînt izolate atributele pe lângă pronume personale și pe lângă nume proprii, pentru că, din punct de vedere logic, folosind pronumele sau numele propriu, vorbitorul știe dinainte despre cine este vorba :

Ei, îngrădiți de lege, plăcerilor se lasă. EMINESCU, O. I 59.

Atunci el cu o privire nălucirea i-ar discoasă

Cum că ea — frumoasa fată — a ghicit că e frumoasă. EMINESCU, O. I 80.

În situații destul de rare, când avem a face cu o opoziție, atributul poate fi neizolat și pe lângă nume proprii sau pronume personale atunci când e însoțit de articolul *cel* :

Ioana cea mică serie frumos.

Noi cei de azi nu mai sîntem aceiași cu cei de ieri.

Se izolează mai des atributele care la rîndul lor sînt urmate de compliniri :

De-ar putea acum să iasă deasupra, din acest pămînt, plin de avuții ascunse, cincizeci de bucăți de aur. GALACTION, O. I 145.

Iar izvorul, prins de vrajă,

Răsărea sunînd din valuri. EMINESCU, O. I 104.

Uneori, din cauza unui adjectiv care cere o explicație, apare atributul izolat :

Dintr-alte țări, de soare pline,

Pe unde-ați fost și voi străine,

Veniți, dragi păsări, înapoi. COȘBUC, B. I. 68.

Se izolează mai ales atributul adjectival, cu precădere cel exprimat prin participiu, apozitia și, mai rar, atributul substantival prepozițional sau genitival :

Două semilune de dinți... spuneau că pe crengile și pe foile de dafin adormise o femeie — tînără, frumoasă și desigur mult iubită. GALACTION, O. I 120.

Iar între aceste soroace, neclintite ca niște stîlpi de fontă, țesutul, torsul din furcă, munca în grădină. GALACTION, O. I 365.

Niciodată n-o să iasă

Luna — palidă crăiasă —

Să te-nvăluie cu raze. BENIUC, V. A. I 31.

Aveam o piele-n pod, de miel,

Doar nu veți fi vîndut-o. COȘBUC, P. II 59.

Am intrat într-o curte, a unor țărani.

III. ATRIBUTUL CIRCUMSTANȚIAL ȘI DESCRIPTIV

§ 585. Atributul izolat poate fi circumstanțial sau descriptiv. Atributul circumstanțial exprimă o caracteristică suplimentară a elementului determinat care este în același timp legată și de ideea exprimată de predicat ; el exprimă deci, o dată cu caracterizarea obiectului, și o idee circumstanțială referitoare la predicat. În exemplul următor atributul arată, pe lângă descrierea obiectului, și o nuanță circumstanțială (de cauză) :

Fascinat de prăpastia păcatului, Constantin își descleștă mîinile... și-și dădu drumul să cadă. GALACTION, O. I 138.

Atributul necircumstanțial sau descriptiv nu se referă la predicatul propoziției, ci descrie sau explică numai substantivul determinat. De exemplu :

Căteii, rotunzi și plini ca niște săcușori, începură a scheuna subțirel tirîndu-se spre mine. SADOVEANU, O. XII 628.

Atributele circumstanțiale pot avea nuanță temporală, cauzală, condițională și concesivă.

Uneori este un amestec de nuanțe circumstanțiale și este greu de decis care e cea mai pregnantă. De exemplu, în :

Dară ochiu, -nchis afară, înlăuntru se deșteaptă. EMINESCU, O. I 142 poate fi și nuanță condițională, și de timp, și de cauză sau de concesie. Nuanțele circumstanțiale sînt indicate uneori precis de modul verbului (cînd verbul e la condițional — și nuanța e condițională) sau de corelativul concesiv în cazul atributelor concesive.

a. atribute cu nuanță temporală :

El ades suit pe-o piatră cu turbare se-nfășoară

În stîndardul roș și fruntea-i aspră-adîncă, încrețită,

Părea ca o noapte neagră de furtune-acoperită. EMINESCU, G. I 52.

Ba copil chiar, era să fiu sfîșiat de un buldog, care se năpustise asupra mea. CAMIL PETRESCU, U. N. 16.

b. atribute cu nuanță cauzală :

Fumul căminelor, zăpăcit de bătaia crivățului, se zvîrcolea pe loc. DELAVRANCEA, H. T. 249.

El, zelos, primea fără a crîcni. REBREANU, R. I 240.

Om prudent, Busuioc trăgea mereu cu coada ochiului într-acolo. REBREANU, R. I 136.

c. atribute cu nuanță condițională :

Atunci îi veni o nouă inspirație; numai îmbrăcat țărănește, ar putea să se strecoare, fără riscul de a fi recunoscut, prin cele cîteva sate pînă la Costești. REBREANU, R. II 208.

Mai ales dacă-i pierit cată să-l găsească; căci, viu, se poate întoarce și singur. SADOVEANU, O. X 570.

Zece porci țigănești, cu boturi puternice, ar fi rîmat, într-o jumătate de zi, toate întăriturile de pe valea Prahovei, cu rețele de sîrmă și cu „gropi de lup” cu tot. CAMIL PETRESCU, U. N. 5.

d. atribute cu nuanță concesivă :

Mirat de întrebarea neașteptată, Grigore totuși răspunse cu un gest de indiferență. REBREANU, R. I 122.

Dar ticălos cu trupul, Jap rămase neînvins cu inima. GALACTION, O. I 311.

IV. ATRIBUTUL DE IDENTIFICARE ȘI DE CALIFICARE

§ 586. Atributele neizolate pot fi de identificare sau de calificare. Aceasta poate să depindă de prezența sau absența articolului enclitic la substantivul determinat, de sensul determinatului și al determinanțului și de topica atributului.

Atributul de identificare arată care este obiectul, îl definește, îl individualizează prin notele sale proprii care-l deosebesc de celelalte obiecte din aceeași clasă :

Podul de lemn din ulița cea mare era înțesat de roiuri de oameni. SADOVEANU, O. X 226,

pe cînd atributul de calificare arată în general ce fel este obiectul, exprimînd o caracteristică oarecare, o însușire care poate fi comună și altor obiecte și prin care obiectul respectiv nu poate fi identificat :

Un soare superb anunță dimineața. SAHIA, N. 27.

În cadrul calificării putem distinge atît felul unui obiect (calificarea propriu-zisă), cît și clasa din care face el parte (clasarea).

Calificarea propriu-zisă se face în general prin atribute care exprimă aprecieri ale vorbitorului :

Se sculă cu mișcări ușoare... Pășii prin flori de lumină și se opri la intrare. SADOVEANU, O. XI 109.

Clasarea obiectului are loc după caracteristicile distinctive ale obiectelor din aceeași clasă sau din același grup :

Între cele două ferestî de la stînga, o masă de brad, alb odată. HOGAȘ, DR. I 246 (din cele de brad).

Atributul de identificare răspunde la întrebarea *care*, atributul de calificare propriu-zisă răspunde la întrebarea *ce fel*, iar atributul de clasare la întrebarea *de care* sau *din care*. Calificarea propriu-zisă poate deveni clasare în anumite împrejurări sau invers. De pildă *un săpun mic* (ce fel?) poate fi la drogherie „din cele mici“ (clasare) în opoziție cu cele mari.

Împărțirea în atribute de identificare și de calificare, respectiv de clasare, e valabilă numai la atributele neizolate, întrucît atributele izolate, putînd lipsi, au o altă situație. Ele nu identifică și nici nu califică obiectul, ci îl descriu sau arată o circumstanță a verbului. Între descriere și calificare există asemănări. Descrierea ar putea fi inclusă în cadrul calificării, dar în timp ce atributele de calificare sînt necesare pentru înțelegerea comunicării, atributele descriptive sînt neesențiale pentru comunicare.

Categoriile semnalate se disting cel mai bine la atributul adjectival propriu-zis și la cel exprimat prin gerunziu acordat sau participiu și la atributul substantival prepozițional. Ele pot fi de identificare (*dă-mi jucăria cea mică*), de clasare (*cumpăr o jucărie mică*), de calificare propriu-zisă (*îmi plac micile jucării*).

Atributul adjectival prepus califică aproape în toate situațiile substantivul determinat, deoarece în limba romînă se prepun mai ales adjectivele care exprimă o apreciere, o calitate a obiectului atribuită de vorbitor :

Necăjiții cărauși

Merg pe lîngă care. IOSIF, V. 74.

La vreo săptămînă... tînăra împărăteasă... s-a dus să-și mai vadă părinții. CREANGĂ, P. 86.

Adjective ca *amar, cald, prost, scump* etc. pot preceda și deci califica substantivul cînd au sens figurat. Nu se spune *un cald lapte, un amar medicament, un dulce zahăr*, dar se spune *o caldă îmbrățișare, o amară decepție, un dulce grai* etc. (Vezi § 976).

La atributul pronominal prepozițional și la atributul adverbial și cel verbal valoarea de identificare sau de calificare este legată în general de articularea enclitică a substantivului. La aceste atribute nu avem de-a face cu nuanța de clasare, întrucît prin ele nu se exprimă clase de obiecte.

De un trai ca ăsta... sînt ca și sătul. STANCU, D. 127 (ce fel?).

Mă apuca câteodată dorul așa de tare de tine, Gheorghe, că parcă-mi venea să mă duc, să mă tot duc ca o nebună pe drumul Galațului! BUJOR, s. 149 (care?).

În principiu și la atributul verbal se poate pune întrebarea *care* sau *cefel*. În exemplul: *Avem pământ de arat*, supinul *de arat* este echivalent cu adjectivul *arabil* și deci califică. În exemplul *cer permisiunea de a mă așeza*, infinitivul atribut *de a mă așeza* identifică substantivul.

O situație aparte în cadrul atributelor adjectivale prezintă atributele exprimate prin numerale. Acestea nu arată de fapt o însușire sau o calitate, ci arată numărul sau ordinea în șir. Numeralele cardinale pot fi socotite totdeauna de calificare cantitativă: *Treceau trei oameni* (câți?).

Atributul exprimat prin numeral ordinal identifică în general obiectul, indiferent de articularea enclitică a substantivului:

Al treilea pui e șchiop (al câtelea? care?).

Puiul al treilea e șchiop (al câtelea? care?).

Atributele adjectivale exprimate prin adjective pronominale identifică totdeauna, indiferent dacă regentul este sau nu articulat:

Altul este al tău suflet,

Alții ochii tăi acum. EMINESCU, O. I 112.

Nu se putea ști de pe acuma dacă fugarul a stîrnit ieri ori alaltăieri aceleași dropii. SADOVEANU, O. XIII 318.

Pe acest deal, Smarandă, am fugit în vremea zaverei. CREANGĂ, A. 20.

Observații. 1. Identificarea substantivului e mai slabă în cazul adjectivelor nehotărte și relative-interogative din cauza sensului nehotărît al acestora.

De-a lui laudă e plină orice gură. EMINESCU, O. I 166.

Întreabă care drum duce în poiană.

2. Pentru adjectivul posesiv vezi mai jos discuția asupra atributului genitival.

Atributul substantival genitival, prin faptul că indică în general pe posesorul obiectului, identifică sau clasează substantivul determinat numai în funcție de prezența sau absența articolului enclitic: *casa vecinului* (care?, a cui?), dar *o casă a vecinului* (din ale cui?, din care?); substantivul nearticulat sau articulat cu articolul nehotărît este într-un fel clasat prin apartenența lui la un posesor (știm numai că respectiva *casă* face parte din grupul de două sau mai multe case care aparțin vecinului). În același fel este clasat obiectul determinat de un adjectiv posesiv (*o casă a mea*).

E un bun prietin al meu, cu care am petrecut ani frumoși. SADOVEANU, O. X 16.

În aceeași situație cu atributul genitival care exprimă posesia se află și atributul substantival în dativ atunci cînd el are valoare de posesie: *frate maică-mii—un frate al maică-mii*.

Cînd atributul genitival exprimă calitatea obiectului, apropiindu-se astfel de sensul unor adjective, nuanța conferită substantivului este de calificare, mai ales că în acest tip de îmbinări avem de-a face în general

cu construcții figurate : *un copil al nimănui, un om al dracului, viers al bucuriei* etc.

La atributul substantival în genitiv și în dativ cu valoare obiectivă, unde raportul dintre atribut și regent este asemănător cu raportul dintre un verb și un complement, problema identificării sau calificării substantivului nu se poate pune (*examinarea studenților, semnelor vremii profet*).

La atributul pronominal în genitiv și în dativ, raportul de posesie fiind predominant, situația este asemănătoare cu a atributului substantival în genitiv, cu singura excepție că la aceste atribute nu apare valoarea de exprimare a calității :

Căci sub frunte-i viitorul și trecutul se încheagă. EMINESCU, O. I 132 (identificare).

E un bun prieten al ei (clasare).

Spre deosebire de celelalte atribute, apozitia poate fi de identificare sau de calificare și atunci când este izolată. Funcțiunea ei principală este identificarea obiectului, ea exprimând aceeași realitate cu substantivul pe care-l determină :

Îl durase, din birne și vălătuci, bunicul lui Gorașcu — unul Popa Ilie. SADOVEANU, O. XVIII 8.

Diacul Radu Suliță și logofătul Iorgu au căutat sămînță de vorbă. SADOVEANU, O. XVIII 49.

Apoziția poate califica obiectul mai ales când este fără articol hotărît.

Badea, om cuminte, își vedea de afaceri. GALACTION, O. I 144.

Și Constantin, suflet imprecis și sugestionabil, ... a pus jos tunica soldățească. GALACTION, O. I 136.

Erau în cotuna țiganilor niște copii numai piele și oase. CAMILAR, N. II 148.

Numele proprii și pronumele sînt în general calificate atunci când sînt însoțite de atribute. De obicei folosirea numelui propriu și a pronumelui arată că obiectul este cunoscut.

Sfârîmați statuia goală a Venerei antice. EMINESCU, O. I 60.

Dintre mese, aceasta pătrată îmi place mai mult.

Cînd numele propriu sau pronumele nu este suficient de clar pentru a fi identificat, deoarece, în cazul numelor proprii, avem de-a face cu mai multe persoane cu același nume, iar în cazul pronumelor cu o opoziție, atunci atributul poate identifica (vezi și § 584).

Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare (pentru că există în istorie mai mulți domnitori cu numele de Mircea sau Ștefan).

Eu cel de azi gîndesc altfel decît în anii trecuți.

ACORDUL ATRIBUTULUI CU SUBSTANTIVUL DETERMINAT

ACORDUL ATRIBUTULUI ADJECTIVAL

§ 587. Atributul adjectival se acordă în gen, număr și caz cu substantivul pe care-l determină.

Purta în buzunarul unei haine măslinii poeziele lui Giusti. DELAVRANCEA, T. 6.

Cele trei săbii înfipte pînă la plăsele în trup — inspirau dezgust publicului. SAHIA, N. 67.

M-am mutat într-o casă nouă, într-un cartier nou.

M-am oprit în fața unei case noi.

În București se înalță nenumărate case noi.

Atributul adjectival se acordă cu substantivul pe care-l complinește întocmai cum numele predicativ exprimat printr-un adjectiv se acordă cu subiectul, cu deosebirea că atributul poate sta în orice caz, pe cînd numele predicativ numai în nominativ. Se spune *casa nouă*, întocmai cum se spune *casa este nouă*.

§ 588. Un singur substantiv poate fi complinit prin mai multe adjective, care, fiecare în parte, se acordă cu substantivul :

Era o zi de iunie, luminoasă și caldă. GALACTION, O. I 37.

Ar fi dorit să aibă vreme, puțință și mijloace d-a studia societatea noastră «rece, egoistă, săracă, leneșe, fudulă, sceptică, incultă și nemiloasă». DELAVRANCEA, T. 9.

Dar cifrele fugare, invizibile, scăpărătoare, haotice erau prea grele pentru capul lui. COCEA, F. SL. 15.

ACORDUL ÎN CAZ

§ 589. Adjectivul nearticulat nu are forme cazuale speciale decît pentru genitiv-dativul feminin singular (se spune *unei prietene credincioase*, față de nominativul *o prietenă credincioasă*, dar *unui prieten credincios*, față de *un prieten credincios*); adjectivul articulat are forme speciale de genitiv-dativ la toate genurile și la ambele numere, dar substantivul care-l urmează nu are marcat cazul decît tot numai la feminin singular. Astfel singura categorie la care acordul apare clar este genitiv-dativul singular feminin :

Deasupra criptei negre a sfîntului mormînt

Se scutură salcîmii de toamnă și de vînt. EMINESCU, O. I 129.

Chiar și la genitiv-dativul singular feminin se găsesc însă numeroase exemple fără acord, în care atributul păstrează aceeași formă ca la nominativ.

Acest lucru se întîmplă în special cu participiile, deoarece acestea pot fi considerate și ca verbe, echivalente cu predicatul unor propoziții atributive, mai ales cînd sînt urmate de compliniri. Într-o construcție ca :

Prepelile tăvălite în mălai și bicați prăjiți în mustul lor. ODOBESCU, S. III 39,

putem înțelege atributele *tăvălite* și *prăjiți* ca predicate ale unor propoziții atributive (*care au fost tăvălite și care au fost prăjiți*). De aceea găsim adesea atributul pus greșit la nominativ :

Filozofia meschină a unei realități redusă la aspectele ei mărunte. I. L. 6 (1957), p. 108.

Unii vorbitori socotesc că trebuie să folosească nominativul, pentru a evita confuzia cu pluralul (*reduse* ar fi luat drept un nominativ plural) ;

această confuzie este însă mult mai puțin gravă (substantivul precedent avînd destul de clară marca singularului) decît confuzia cu nominativul singular. În exemplul dat atributul *reducă* s-ar putea interpreta ca determinînd substantivul *filozofia*, ceea ce nu este just din punct de vedere semantic.

În exemplul :

În atmosfera sumbră și închistată a familiei burgheze, stăpînită de prejudecăți. INF. BUC. 897 (1955), p. 1/5

adjectivul *stăpînită* este izolat de substantivul *familiei*, ceea ce face ca legătura dintre ele să fie mai slabă ; în asemenea situații lipsa acordului în caz este tolerabilă.

Acordul e mai greu de făcut atunci cînd între substantiv și atributul lui sînt intercalate alte cuvinte ; cu cît intercalarea e mai dezvoltată, cu atît mai mult se pierde legătura causală a atributului cu substantivul pe care-l complinește :

Mentalitatea unei fete de pension din timpul burgheziei, învățată să aștepte totul de la părinți.

Aici forma acordată, *învățate*, ar putea fi legată de substantivul cel mai apropiat, *burgheziei*. Pentru a evita atît confuziile de acest fel, cît și dezacordul, se repetă uneori la nominativ substantivul pe care-l complinește atributul :

Se împlinesc astăzi 30 de ani de la izbucnirea răscoalei populare armate a oamenilor muncii din orașele și satele Bulgariei, răscoală desfășurată sub conducerea Partidului Comunist Bulgar împotriva regimului monarho-fascist. SCÎNTEIA 2774 (1953), p. 3.

Trebuie evitat însă și abuzul de asemenea repetiții.

Atributul se pune uneori la nominativ chiar cînd e exprimat printr-un adjectiv propriu-zis (nu printr-un participiu), mai ales cînd acesta este izolat de substantivul determinat :

N-o umilește pe Reveica, amintindu-i că a fost slujită de valeți, camerieră, costumieră și coafeză, ca să ajungă pe mîna unei slujnice, surdă, uitucă și fără știință de carte. Cez. Petrescu, *Duminica orbului* (București, f.a.), p. 77.

Uneori se întîlnește acordul greșit al unui atribut adjectival cu un atribut substantival apropiat care determină același substantiv :

Trăsătura cea mai proprie a stilului său este întrebuițarea propozițiilor cu ordinea cuvintelor inversate. I. L. 6 (1956), p. 96.

Articolul demonstrativ se acordă în caz cu substantivul determinat de adjectivul pe care-l însoțește (vezi § 109).

ACORDUL ÎN GEN ȘI NUMĂR

§ 590. Cînd e vorba de un singur substantiv și un singur atribut adjectival sau cînd e vorba de un singur substantiv determinat de mai multe atribute adjectivale, acordul în gen și în număr al atributului adjectival nu prezintă nici o dificultate. (Vezi exemplele de la § 587, 588.) Cînd însă un singur atribut adjectival determină mai multe substantive se pune problema numărului care se va da atributului, iar dacă substantivele sînt de genuri diferite, se ridică și problema genului. Situația este

aceeași ca la acordul numelui predicativ adjectival cu subiectul (vezi § 541), cu deosebirea că la atribut există și posibilitatea de a face acordul numai cu ultimul substantiv, lăsînd atributul la singular, dacă ultimul substantiv este la singular :

Dealul și cîmpia olteană ;

Dealurile și cîmpia olteană.

În limba contemporană, aceste construcții încep să fie evitate, deoarece din ele nu rezultă clar că atributul se referă și la primul substantiv. Atributul se pune însă rar la plural, mai des el este repetat :

Dealul oltean și cîmpia olteană ;

Dealul oltean și cîmpiile oltene etc.

Faptul că adjectivul se acordă și cu primul substantiv este evident atunci cînd substantivul e precedat de o prepoziție care exclude posibilitatea folosirii articolului fără o determinare următoare :

Pe dealul și pe cîmpia olteană ;

Pe dealurile și pe cîmpiile oltene etc.

Dacă primul substantiv, *dealul*, n-ar fi și el determinat de atributul adjectival acordat formal numai cu al doilea substantiv, *cîmpia*, prezența articolului la un substantiv precedat de prepoziție n-ar fi posibilă ; în acest caz s-ar spune :

Pe deal și pe cîmpia olteană ;

Pe dealuri și pe cîmpiile oltene.

Cînd atributul precedă două substantive, acordul se face cu cel din imediata apropiere :

Un semn de la un bun frate și prieten.

Cînd atributul care determină două substantive este exprimat printr-un adjectiv pronominal posesiv, el se acordă cu cel pe lîngă care stă :

Fratele și sora mea.

Cînd două substantive de genuri diferite sînt complinite de un singur atribut adjectival la plural, situația este la fel ca la acordul numelui predicativ adjectival cu subiectul, dacă suprimăm verbul copulativ :

Împăratul Verde și fetele sale, încremeniți de ceea ce au auzit...

Gardul și poarta vărute...etc.

Uneori se acordă greșit adverbul confundat cu un atribut adjectival (vezi § 579).

§ 591. Cînd un substantiv e determinat de mai multe atribute adjectivale, uneori el se orientează după atribute și capătă forma de plural. Această situație se răspîndește în limba romînă contemporană.

Astfel, de la formulări ca :

Pline de cărți, și cele mai multe vechi, în limba ungrească, latinească, nemțescă, romînească, elinească și franțuzească.
GOLESCU, I. 34,

s-a ajuns în limba contemporană la :

Limbile franceză și germană.

Epocile sclavagistă și feudală.

Limba vorbită nu folosește această formulă, care dă impresia de dezacord, deoarece nu se simte imediat că va urma un al doilea atribut.

**ACORDUL ARTICOLULUI POESIV LA ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL ȘI PRONOMINAL
ÎN GENITIV ȘI LA ATRIBUTUL ADJECTIVAL EXPRIMAT PRIN ADJECTIVE POESIVE**

§ 592. Când atributul substantival sau pronominal în genitiv sau atributul adjectival exprimat prin adjective posesive este precedat de articolul posesiv *al, a, ai, ale*, articolul se acordă în gen și număr cu substantivul pe care-l determină atributul :

Băiatul acesta al vecinului (al lui sau al meu).

Fata aceasta a vecinului (a lui sau a mea).

Băieții aceștia ai vecinului (ai lui sau ai mei).

Fetele acestea ale vecinului (ale lui sau ale mele).

Totuși, în acest răstimp, în sufletul amînduror fraților care ascultau, se împletea un cîntec stîns abia auzit ca în somnie, cîntec al aducerii amînte a rîndurilor de oameni care s-au petrecut ca florile fără roadă, sub robii mute, în viață fără bucurie, în moarte fără răscumpărare. SADOVEANU, O. XVIII 143.

Regional apare adeseori *a* ca formă unică a articolului (vezi § 107).

Noroc bun!... Pe cîmpul neted

Ies românii cu-a lor pluguri! ALECSANDRI, P. III 41.

Ce-ar zice văru Axente a dascălului? Tiberiu Vornic, *Oameni sub pa-trafir* (București, 1950), p. 68.

Cînd între substantivul determinat și atribut se intercalează un determinant cu prepoziție, poate exista șovăire în privința acordului, atributul acordîndu-se greșit cu substantivul mai apropiat :

Nivelul de cunoștințe ale studenților, în loc de nivelul de cunoștințe al studenților.

Alteori, cînd atributul determină un substantiv care la rîndul lui este atribut al altui substantiv, acordul articolului se face în mod greșit cu primul substantiv :

Operațiile de găurire ale piesei. Știință și tehnică 4 (1956), p. 28, în loc de *găurire a piesei*.

Numai analiza corectă a conținutului propoziției arată la ce formă trebuie pus articolul posesiv. Există însă și situații mai puțin clare. În literatura lingvistică se întîlnește și *legile interne de dezvoltare a limbii* și *legile interne de dezvoltare ale limbii*. Ambele formulări sînt admisibile, depinde de ce înțelege cel care scrie : în prima e vorba de legile după care are loc dezvoltarea limbii, iar în a doua de legile de dezvoltare pe care le are limba.

BIBLIOGRAFIE

1. FINUTA ASAN, *Propoziția apozitivă și apozitia*, în LR X (1961), nr. 4, p. 312—316.
2. FINUTA ASAN și LAURA VASILIU, *Unele aspecte ale sintaxei înfinitivului în limba română*, în SG I, p. 103—104.
3. MIOARA AVRAM, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în SG I, p. 157—161.
4. A. GRAUR, *Locul adjectivului în romînește*, în VR XXX (1938), p. 75—81.

5. MIOARA GRIGORESCU, *Atributul substantival în limba română*, în SCL V (1954), p. 99—130.
 6. FLORA ȘUTEU, *Atribut pronominal sau complement indirect?* în LR XI (1962), nr. 3, p. 267—276.
 7. LAURA VASILIU, *Părțile de propoziție multiple*, în SG III, p. 83—84.

COMPLEMENTUL

NOȚIUNI GENERALE

§ 593. Complementul este partea secundară de propoziție care determină un verb (predicativ sau nepredicativ), un adjectiv, un adverb, o interjecție cu funcțiune de predicat, iar în anumite condiții chiar și un substantiv :

a. verb :

Repede camarazii plătesc consumațiile. CARAGIALE, O. II 63.

Apele plîng clar izvorînd în fîntîne. EMINESCU, O. I 231.

b. adjectiv (sau numeral cu valoare adjectivală) :

A purces să caute tocmai în sat la Goruni niște cuscri și alți cumătri, oameni cumsecade și mai cu samă vrednici la treburile pe care le puneau el la cale. SADOVEANU, O. XVIII 426.

Se accentuează artificiful protocolului... prin mișcări amintitoare de balet. CAMIL PETRESCU, T. III 395.

Sfetnicii, nouă la număr, povesteau, și fiecare

Înșira câte-o legendă, câte-un basm ori o-ntîmplare. COȘBUC, P. II 125.

c. adverb :

Lira spînzurată-n cui

Cam de mult am părăsit-o. TOPÎRCEANU, O. I 292.

d. interjecție cu funcțiune de predicat :

Hai și noi la craiul, dragă. EMINESCU, O. I 100.

e. substantiv cu funcțiune de atribut (prepozițional sau apozitie), de obicei izolat :

Era un tip elegant, pieptănat cu îngrijire, cu mustăcioara cărunță micșorată din foarfec, totdeauna în redîngotă cenușie și cu un cilindru de aceeași culoare. SADOVEANU, O. XVI 461.

Nunuța, acuma fată de liceu, nu văzuse niciodată un iezer. SADOVEANU, O. VII 425.

Nu ai cumva vrun omonim,

Funcționar la minister? TOPÎRCEANU, O. I 322.

Complementul poate determina și un predicat nominal (atît unul cu copula exprimată, cît și unul redus la numele predicativ). În această situație uneori e greu de precizat dacă complementul determină construcția în ansamblu sau numai numele predicativ.

Cînd numele predicativ este un substantiv, complementul este al predicatului nominal în ansamblu (verb copulativ + nume predicativ) :

Leonică era șeful registraturii în unul din cele 7 ministere. CARAGIALE, O. I 306.

Observație. În propozițiile nominale cu predicatul exprimat printr-un substantiv complementul determină substantivul în calitatea de predicat a acestuia. De exemplu :

Femeia tot femeie, zise Lăpușneanul zmbind, NEGRUZZI, s. I 157.

Acest fapt explică și situația curioasă descrisă mai sus sub pct. e a complementelor care determină substantive cu funcțiune de atribut : atributele respective sînt echivalente cu numele predicative.

Cînd numele predicativ este un adjectiv, un adverb sau un substitut al acestora, complementul poate fi considerat atît al construcției întregi, cît și numai al părții de vorbire respective cu rol de nume predicativ, mai ales atunci cînd complementul este din categoria celor care determină în mod obișnuit adjective și adverbe cu orice funcțiune sintactică (complement indirect, circumstanțial de mod, de relație și de cauză) :

Șiretenia... este proprie tuturor fîntelor viețuitoare. BOLINTINEANU, O. 299.

Puțini erau la număr ostașii Romîniei. ALEXANDRESCU, O. 82.

Observație. Alte complemente, ca cele circumstanțiale de loc și de timp, determină mai curînd predicatul nominal în ansamblu :

Frigul începea să se moaie; omătul însă era gros prestutindeni. SADOVEANU, O. VII 461.

Problema termenului determinat este mai complexă la unele complemente care sînt strîns legate ca înțeles nu de cuvîntul determinat de ele din punct de vedere gramatical, ci de altă parte de propoziție, ceea ce face ca și definițiile lor să se refere la aceste părți de propoziție și nu la determinatul propriu-zis. În această situație se găsesc următoarele complemente : circumstanțialul sociativ, în a cărui definiție se vorbește de însoțirea subiectului sau a complementului direct, și circumstanțialul opozițional, cel cumulativ și de excepție, care arată o opoziție, o adăugire sau o excepție cu referire la subiect, complement, atribut etc.

Termenul determinat apare mai puțin clar și într-o enumerare de complemente circumstanțiale în care fiecare aduce o precizare în plus, lăsînd impresia că primul complement este determinat de cele următoare :

În odaie, prin unghere

S-a țesut pînjenis. EMINESCU, O. I 105.

În propozițiile nominale existențiale bimembre (vezi § 499 pct. 2 B) complementul nu determină propriu-zis nici un cuvînt, el dă indicații cu privire la existența subiectului și, prin aceasta, reprezintă grupul predicatului :

Sara, la ispravnic, adunare mare. SADOVEANU, O. VI 627.

FELURILE COMPLEMENTELOR

§ 594. Complementele se clasifică după ceea ce exprimă ele față de termenul determinat : cine suferă o acțiune (complementul direct), cui i se atribuie o acțiune, o stare sau o însușire (complementul indirect), de cine este săvîrșită o acțiune pasivă (complementul de agent), în ce împrejurări se săvîrșește o acțiune sau există o însușire (diversele specii de complemente circumstanțiale : de loc, de timp, de cauză etc.).

Ele se grupează în două categorii mari : complementele circumstanțiale se disting de celelalte complemente (direct, indirect și de agent), cărora cu un singur nume li se poate spune complemente necircumstanțiale.

Observație. Pentru complementul direct și indirect se folosește și termenul *obiect*.

Complementele circumstanțiale sînt de loc, de timp, de cauză, de scop, de mod, instrumental, sociativ, de relație, condițional, concesiv, opozițional, cumulativ și de excepție. Circumstanțe sau împrejurări propriu-zise (exterioare) exprimă numai unele dintre acestea, de exemplu complementele circumstanțiale de loc și de timp, mai puțin cele de mod, care caracterizează o acțiune sau o însușire, și încă și mai puțin cel de relație, care arată la ce se limitează o acțiune sau o însușire.

Între diversele feluri de complemente limitele nu sînt categorice. Valorile mixte constituie un fenomen frecvent, mai ales la complementele circumstanțiale, dar și la unele necircumstanțiale (indirect și de agent). Există numeroase apropieri de conținut între unele complemente, deosebite numai prin particularități de construcție (între complementul direct și indirect, complementul de agent și cel instrumental etc.). După cum rezultă și din exemplele date aici, delimitarea nu este categorică nici măcar între grupul complementelor necircumstanțiale față de cele circumstanțiale (vezi § 603, 615 și 618).

Nu orice fel de complement poate determina toate părțile de vorbire la care se referă definiția generală a complementului (§ 593). Posibilitatea cea mai generală, singura comună tuturor speciilor de complemente, este determinarea unui verb. Interjecțiile cu valoare verbală pot fi determinate de multe feluri de complemente, totuși nu pot avea complemente de agent sau circumstanțiale de relație. Adjectivele sînt determinate în mod obișnuit de mai puține complemente : indirect, circumstanțial de mod, de cauză și de relație ; alte feluri de complemente, circumstanțiale, apar pe lîngă adjective care au întrebuintări apropiate de funcțiunea predicativă : complementele circumstanțiale de loc sau de timp determină adjective cu rol de atribute mai ales cînd atributul e izolat. Adverbele sînt determinate de și mai puține complemente : în primul rînd de mod, dar și de relație.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTELE

§ 595. Complementele se exprimă prin substantive sau substitute ale unui substantiv (pronume, numerale), adjective (participii sau numerale cu valoare adjectivală), verbe la moduri nepredicative, adverbe și interjecții.

1. Substantivul, pronumele sau alt substituit (numeralul cu valoare substantivală) pot fi la o formă cazuală (acuzativ sau dativ) fără prepoziție sau construite cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale.

Nu ră dau nici o bucățică de purcel. CREANGĂ, A. 109.

Într-o zi fierbinte a lunii lui cuptor, pe la nămiezi, apăsa deasupra mahalalii Mihai-vodă o pîclă strașnică. CARAGIALE, O. III 126.

Pentru mine toate erau lucruri nouă. SADOVEANU, O. VII 464.

Prin substantiv (cu prepoziție) se poate exprima orice fel de complement: formele cazuale fără prepoziții apar mai ales la complementele necircumstanțiale (direct și indirect), la complementele circumstanțiale asemenea forme sînt rare și adesea au valoare adverbială. Pronumele se folosește mai rar la complementele circumstanțiale.

2. Adjectivul (participiul sau numeralul cu valoare adjectivală) constituie un mijloc de exprimare numai pentru cîteva feluri de complemente, în cîteva construcții: complementul indirect care arată obiectul unei transformări, complementul circumstanțial de cauză, de relație, de mod comparativ și de timp. Totdeauna este construit sau cu o prepoziție sau cu un adverb comparativ:

Tu din tînăr precum ești

Tot mereu întinerești. EMINESCU, O. I 123.

3. Dintre formele verbale prin care se pot exprima complemente mai obișnuite sînt infinitivul cu și fără prepoziție și gerunziul, mai rar supinul:

Erai deprins a trăi singur. CREANGĂ, P. 161.

Observînd ochii lui înghețați, avu o tresărire de spaimă. SADOVEANU, O. VII 448.

Imposibil de răbdat... CARAGIALE, O. I 75.

4. Adverbul este un mijloc de exprimare specific pentru complementele circumstanțiale. El poate apărea atît singur, cît și cu prepoziție:

O șterseși din casă frumușel, fără să spui nimic! GALACTION, O. I 407.

De departe i s-au umflat nările ca răspuns la chemarea generosului miros de pe vatră. CARAGIALE, O. I 153.

5. Prin interjecții se pot exprima numai complemente circumstanțiale de mod:

Seara se întoarce acasă, tot pe jos, — lipa, tipa, tipa, lipa... STANCU, D. 64.

Complementele circumstanțiale se pot exprima și prin construcții mai complexe (vezi § 511), între care o categorie importantă este aceea a construcțiilor absolute din exemple ca:

Dar o dată exprimată această meditație, fiecare simțea emulația de a dovedi prințesei că „oamenii de jos” nu sînt cîinoși. CĂLINESCU, S. N. 299.

PROBLEME SPECIALE ALE COMPLEMENTELOR NECIRCUMSTANȚIALE

§ 596. Complementele necircumstanțiale (direct, indirect și de agent) sînt în general strîns legate de termenul determinat. Această legătură se vede chiar în definițiile unora dintre ele și anume în definiția complementului direct și a complementului de agent făcute prin referire la felul verbului determinat (existența complementului direct este legată de verbele tranzitive, a celui de agent de verbele pasive).

Conținutul complementelor necircumstanțiale este mult mai abstract și de aceea mai greu de definit decât la complementele circumstanțiale. Problema aceasta se pune mai ales pentru distincția dintre complementul direct și cel indirect, care în practică se deosebesc relativ ușor, dar sînt greu de definit în așa fel încît să se distingă categoric unul de altul cu toate situațiile lor. Uneori complementul direct și cel indirect se deosebesc numai prin formă, prin felul construcției, conținutul fiind același :
Tot orașul... se adunase ca să privească alergarea de cai. NEGRUZZI, S. I 35 (complement direct).

Să privească la lupta lor. ISPIRESCU, L. 28 (complement indirect).

Atunci cînd forma nu e specifică, de exemplu cînd complementul este exprimat printr-un verb la infinitiv fără prepoziție, este mai greu de stabilit dacă e vorba de un complement direct sau indirect (aceasta se întîmplă mai ales după verbe reflexive dinamice sau după verbe care pot avea ambele construcții) :

Somnul meu... a zburat în fuga mare și nici nu m-am mai gîndit a-l prinde. GHICA, S. 32. [Cf. *Mă gîndesc la ceva* — complement indirect — și *mă gîndesc ceva* — complement direct.]

O deosebire între complementul direct și cel indirect există în ce privește gradul de legătură cu verbul determinat. În general complementul direct este mai legat de acțiune, arătînd obiectul care suferă acțiunea, care este modificat sau chiar creat prin această acțiune. Situația mai independentă de verb a complementului indirect se oglindește în faptul că acesta nu suferă nici o schimbare la transformarea construcției active într-o construcție pasivă, pe cînd complementul direct din construcția activă devine subiect gramatical în cea pasivă :

Construcție activă : *Dau ovăz* [complement direct] *calului* [complement indirect].

Construcție pasivă : *Ovăzul* [subiect gramatical] *este dat* *calului* [complement indirect].

Faptul că, la transformarea construcției active în una pasivă, complementul direct devine subiect gramatical arată o apropiere între complementele necircumstanțiale și subiect. Această apropiere se manifestă și în corespondența dintre complementul de agent, care există numai în construcții pasive, și subiectul gramatical al construcției active :

Construcție activă : *Tractoriștii* [subiect gramatical] *ară ogoarele* [complement direct].

Construcție pasivă : *Ogoarele* [subiect gramatical] *sînt arate de tractoriști* [complement de agent].

Complementul indirect are legătură cu subiectul în alt sens : în unele construcții, de tipul *mi-e foame*, *mi-e dor* sau *îmi place*, *îmi trebuie*, el exprimă subiectul logic al construcției, arătînd cine are senzația de foame, sentimentul de dor, de plăcere etc. (cf. echivalența dintre *mi-e foame* și *sînt flămînd*, dintre *îmi place* și *iubesc* sau *am plăcere* etc.).

Observație. Există și un complement circumstanțial care are legătură cu subiectul : complementul sociativ. Această situație specială față de restul complementelor circum-

stanțiale face ca sociativul să fie considerat ca având o poziție de mijloc între complementele circumstanțiale și cele necircumstanțiale.

O caracteristică formală, comună complementului direct și celui indirect, este posibilitatea reluării sau anticipării acestor complemente, în anumite condiții, printr-o formă neaccentuată a pronumelui personal cu aceeași funcțiune (vezi și § 147, 512).

COMPLEMENTUL DIRECT

§ 597. Complementul direct este partea de propoziție care determină un verb sau o interjecție indicând obiectul asupra căruia se exercită o acțiune sau care este rezultatul unei acțiuni :

A-mpiedicat calul și și-a pregătit culcuș. STANCU, D. 19.

Infanteriile... străluciră cîmpii, sate, orașe. CAMILAR, N. I 7.

În darn Scavinschi seria imne asupra fericirii patriei, sonete pentru răsărîta stea a Moldaviei. NEGRUZZI, S. I 206.

Găina se ouase o mărgică. CREANGĂ, P. 70.

Și nici una, nici două, haț! pe ied de gît. CREANGĂ, P. 23.

Iaca lăcașul unchiului meu. CREANGĂ, P. 52.

Verbele care au complement direct sînt tranzitive. (Pentru categoria verbelor tranzitive vezi § 197.) În anumite situații complementul direct poate determina și un verb intransitiv (vezi § 602).

PRIN CE SE EXPRESSĂ COMPLEMENTUL DIRECT

§ 598. Complementul direct poate fi exprimat :

a. printr-un substantiv sau prin substitutul unui substantiv (pronume, adjectiv substantivizat, numeral) :

Uriașii munți... sloboziseră, din coamele lor zbîrlite pînă la cer, ploile, trăsnetele și șuvoaiele. GALACTION, O. I 154—155.

Dacă le-i duce, dascăle, ți le dau degeaba. CREANGĂ, A. 83.

Intru într-un birt modest să gust ceva. CARAGIALE, O. II 132.

Mai nainte vreme bătrîna multe îndurase. SADOVEANU, O. I 556.

Îi mai sărută de cîteva ori pe amîndoi. CREANGĂ, P. 199.

b. printr-un verb la infinitiv, gerunziu, supin :

Și a vorbi de la dînsa am învățat. CREANGĂ, A. 35.

Dar aud chemîndu-mă. NEGRUZZI, S. I 40.

După ce sfîrșea de dus așă la case, stropea ulița mare. CAMILAR, N. I 26.

Observație. Complementul direct poate fi exprimat, după verbe ca *a învăța*, și prin adverbe cu valoare substantivală (folosite ca nume ale unor limbi) : *învață rusește* = *învață limba rusă*. (Pentru valoarea substantivală a adverbului vezi § 295 pct. 1 a.)

CUM SE CONSTRUIEȘTE COMPLEMENTUL DIRECT

§ 599. Complementul direct exprimat printr-un substantiv sau prin altă parte de vorbire cu valoare de substantiv poate fi construit în mai multe feluri.

I. În acuzativ precedat de prepoziția *pe*, când este exprimat prin :

a. Nume de lucruri (obiecte neînsuflețite) :

Apucă bucățica de zahăr și-ncepe s-o ronțăie. CARAGIALE, O. II 97.

O capră lasă păscutul și se catără pe răchită. SADOVEANU, O. I 404.

Trec de colo pînă colo prin coridor, să văz în care compartiment aș găsi un loc mai comod. CARAGIALE, O. II 95.

Face ea sarmale, face plachie, face alivenci. CREANGĂ, P. 29.

b. Nume comune de ființe, în următoarele situații :

Numele comune de persoane, de obicei neidentificate :

De întîlnea pe drum neveste și fete mari, cînta cîntece șagalnice.

CREANGĂ, P. 108.

Lelea Sofe începu a urî copiii. RETEGANUL, P. I 43.

Numele de animale, de păsări etc. :

Nu vrei să facem schimb? să-ți dau capra asta și să-mi dai gîsca.

CREANGĂ, P. 43.

Un om legase o vacă cu funia de gît și suindu-se pe o șură... trăgea din răsputeri de funie. CREANGĂ, O. 156.

c. Formele neaccentuate ale pronumelor personale și reflexive, pronumele demonstrative când au sens neutru, pronumele negative și pronumele nehotărîte când țin locul numelor de lucruri, pronumele relativ-interogativ ce :

Înșfacă iedul de urechi și-l flocăiește și-l jumulește și pe acela.

CREANGĂ, P. 24.

Acestea zicînd la poale-i au căzut fără simțire. CONACHI, P. 86.

Au venit o mulțime de cunoscuți aici, dar n-am văzut nici unul.

Pe urmă se mai învîrte ce se mai învîrte prin casă, dor a mai găsi ceva, dar nu găsește nemic. CREANGĂ, P. 24—25.

Să sfîrșesc ce am pus de gînd. SPIRESCU, L. 16.

II. În acuzativ precedat de prepoziția *pe*, când este exprimat prin :

a. Nume proprii de persoane sau de animale :

Poate să găsim aicea și pe Ionuț. SADOVEANU, O. XIII 420.

Coboară-te în rîpă după cîne... Aud pe Lupu dînd glas. SADOVEANU, O. X 629.

b. Nume comune de persoane, cu sau fără articol (vezi § 104), identificate de vorbitori :

Trezește pe mama și du-te la împăratul de-i spune că eu îi fac podul.

CREANGĂ, P. 79.

Îmi făcu semn să-l privesc încă o dată pe colonel. CEZ. PETRESCU, S. 129.

Se duce în treaba lui și lasă pe boieri în pace. CREANGĂ, P. 67.

Nu pot să-l aștept aici pe domnul director? CAMIL PETRESCU, T. I 189.

I-am văzut pe frații mei.

Eu cer poeziei să glorifice viitorul, cer să cânte pe femeia cetățeană. GHEREA, ST. CR. I 305.

Construcțiile cu funcțiune de complement direct, formate din substantiv precedat de articolul posesiv, sînt precedate de asemenea de prepoziția *pe* :

O vezi pe-a lui Gulie? Pe Măndica? Lipa-lipa cu papucii, toată ziua. STANCU, D. 28.

Observații. 1. În limba contemporană se manifestă tendința de a nu se folosi prepoziția *pe* înaintea complementului direct în situații în care prezența ei este necesară :

Voi, mame!

Învățați pruncii voștri

Înainte de cuvîntul mamă,

Înainte de cuvîntul pline —

Cuvîntul pace! BRESLAȘU, în POEZ. N. 92.

2. Cînd în locul adjectivului posesiv apare pronumele personal sau reflexiv în dativ, pus pe lîngă verb, folosirea prepoziției *pe* nu este posibilă :

Își părăsește părinții.

Îi cunosc părinții.

c. În vorbirea populară și familiară, unele nume comune care desemnează un animal :

Opri pe dobitoace, de le îmblînzi și le trimise la locul lor. ISPIRESCU, L. 7.

d. Nume comune de lucruri :

— cînd subiectul și complementul direct care se găsesc înaintea predicatului sînt exprimate prin același substantiv, pentru a se evita confuzia dintre ele :

Cui pe cui scoate.

Mîna pe mîna spală și amîndouă obrazul ;

— în comparații, precedat de *ca*, pentru a se evita confuzia cu subiectul :

Nu mă lăsa ici străină

Ca pe-o floare-ntr-o grădină. JARNÍK-BİRSEANU, D. 109—110 ;

— în unele situații cînd complementul direct este anticipat sau reluat printr-un pronume personal neaccentuat :

Pe trandafir l-a lăsat albina la urmă ;

— ori de cîte ori se citează un cuvînt :

L-am eliminat pe cu (dar : Am eliminat prepoziția cu).

Am înlocuit pe doi cu cinci.

e. Toate formele accentuate ale pronumelor personale și reflexive, pronumele posesive, pronumele demonstrative (cu excepția celor cu valoare neutră), pronumele negative și nehotărîte cînd țin locul numelor de persoane și pronumele relativ-interogative (cu excepția pronumelui *ce*) :

Cînd v-a întreba pe voi, să dați vina pe mine și să lăsați să vorbească eu pentru toate. CREANGĂ, P. 9.

De ar fi fost alții în starea lui, el le putea da ajutor ; pe sine însuși nu se putea mîngăia. SLAVICI, N. I 17.

Și ajungînd pe Făt-Frumos și pe ai săi merse cu dînșii. ISPIRESCU, L. 79.

I-a intrat un cui în ochi. L-a pierdut și pe celălalt. STANCU, D. 60.
Toceau pe oricine. COCEA, F. SL. 9.

Mai avea el un câine la casă; dar acesta era lenș... și nu lătra pe nimeni. SLAVICI, O. I 122.

Ia ascultă, dascăle Mogoroge... Pe cine faci cârpaci? CREANGĂ, A. 106.
 f. Numeralele ordinale, cardinale colective și cele cardinale propriuzise când sînt precedate de *cei, cele* (și substantivele precedate de aceste numerale):

Cele două femei o duceau de subțiori pe-a treia care tușea și picioarele i se împleteceau. CAMILAR, N. I 392.

Să-mi cresc copiii, să mi-i văd mari și voinici... S-ajung să mi-i văd cosind pe tuspătru. MIRONESCU, S. A. 37-38.

I-am întîlnit pe cei doi prieteni la teatru.

g. Adjectivele substantivizate sau construcții prepoziționale cu articolul *cel, cea, cei, cele*:

Bunicul l-a însurat pe cel mai mic dintre băieții lui, pe tata. STANCU, D. 383.

Cei ageri să călăuzească pe cei cu virtute. SADOVEANU, O. XIII 697.

Observație. Prepoziția *pe* a devenit, într-o anumită măsură, semn al acuzativului. În această calitate ea se folosește peste tot unde poate elimina o confuzie între subiect și complementul direct; de exemplu, într-o propoziție ca *elevii admiră studenții*, în care subiectul și complementul direct sînt exprimate prin substantive cu aceeași formă, *pe* aduce precizarea necesară: *elevii admiră pe studenți* sau *studenții admiră pe elevi*.

III. Uneori complementul direct poate fi exprimat printr-un substantiv nearticulat, de obicei la plural, precedat de prepoziția *la*. Această construcție, în care prepoziția are valoare afectivă, exprimă o cantitate mare, nedeterminată și apare în special în vorbirea populară și familiară:

Romîinii, crezînd a-și asigura libertatea și a stinge aristocrația, se puneau de ucideau la aristocrați. BĂLCESCU, O. II 261.

A băut la apă până s-a răcorit... a mîncat la pere... CREANGĂ, P. 290.

Culegea la flori domnești;

Culegea și nu-i plăcea. JARNÍK-BİRSEANU, D. 123.

Spărgea la alune pe nicovală. ISPIRESCU, L. 92.

Observații. 1. Construcția cu *la* își are originea într-o construcție cu valoare locală. Cea care i-a servit ca model trebuie să fi determinat un verb tranzitiv construit cu un complement de loc care să poată fi înțeles și ca complement direct, de tipul *treieră la grîu, sapă la șanțuri* (vezi § 333 C 2).

2. Construcțiile cu valoare partitivă, cu prepozițiile *de* sau *din* (*dintr-*), aparente excepții de la regula construirii complementului direct în cazul acuzativ, sînt, în realitate, atribute pe lângă un complement direct subînțeles:

Robinson de aceste... nici ave în cuget. DRĂGHICI, R. 5 (= lucruri de aceste...).

Arde la căldări, în loc de cărbuni, din grîul ce transporta în hambarele vaporului. BART, E. 324 (= ... o parte din grîul...).

**RELUAREA SAU ANTICIPAREA COMPLEMENTULUI DIRECT PRINTR-UN
PRONUME NEACCENTUAT**

§ 600. În anumite situații, complementul direct este reluat sau anticipat prin formele neaccentuate de acuzativ ale pronumelui personal :

Straiele cele de fudulie le avea în ladă. SADOVEANU, O. XVIII 116.

Pe aceștia îi frigem în unt proaspăt. SADOVEANU, O. XVII 394.

Logofătul a lăsat-o pe soția lui. GR. N. I 98.

(Pentru diferitele situații în care complementul direct este reluat sau anticipat vezi § 147.)

VERBE CU DOUĂ COMPLEMENTE DIRECTE

§ 601. Există verbe care pot avea două complemente directe, de obicei unul al ființei și altul al lucrului sau al acțiunii :

Frate-meu mă mai învățase cele patru socoteli și fracțiile. DELAVRANCEA, H. T. 90.

Complementul care se referă la ființe este exprimat printr-un pronume sau printr-un substantiv, cel care se referă la un lucru sau la o acțiune printr-un substantiv, pronume nehotărît sau verb la infinitiv. Astfel de construcții sînt posibile după verbe ca *anunța, asculta, examina, întreba, învăța, ruga, sfătui* :

Mă voi îndeletnici a vă învăța lucruri dumnezeiești. DRĂGHICI, R. 48.

Se silea din răspuțeri să învețe pe Briceag un cîntec nou. REBREANU, I. I 24.

Domnul Vucea... întreba pe fiecare în parte o sumedenie de lucruri cu răspunsurile lor știute de mai nainte. DELAVRANCEA, H. T. 106—107.

Tomșa! El te-a învățat a vorbi cu atîta dîrzie? NEGRUZZI S. I 139.

Examinați pe elevi declinările.

După unele verbe ca *a trece* sînt posibile nu numai construcții ca cele de mai sus, cu un complement direct al ființei și altul al lucrului :

Îl trec clasa [pe elev],

ci și construcții în care amîndouă complementele directe sînt nume de lucruri :

[Mărfurile] *le trece Dunărea.*

VERBE INTRANZITIVE CU COMPLEMENT DIRECT INTERN

§ 602. În mod obișnuit numai acțiunea verbelor tranzitive trece nemijlocit asupra complementului direct. Prin analogie cu acestea, unele verbe intransitive au putut fi și ele construite cu un astfel de complement, care exprimă conținutul acțiunii verbului intransitiv :

Dă-mă, maică, unde trag,

*Să trăiești **traiul** cu drag.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 273.

*Domnul Euharistic odihnea **odihna-i** sfântă în tronul de împărat.* GALACTION, O. I 42.

Complementul direct care determină un verb intransitiv se numește complement intern, deoarece este exprimat printr-un substantiv care are aceeași rădăcină cu verbul respectiv sau face parte din aceeași sferă semantică cu acesta.

Observație. Complementul intern al verbelor intransitive are la bază o construcție similară din cadrul complementului direct al verbelor tranzitive care exprimă rezultatul acțiunii (*a cînta **cîntecul** cerut, a dansa **dansul** dorit, a povesti **povestea** cerută*):

Vodă ce-mi făcea?

***Porunci** poruncea.*

.....

Stau și tot privesc,

***Planuri** plănuiesc.* TEODORESCU, P. P. 468.

Substantivul prin care se exprimă complementul direct al verbelor intransitive este articulat sau nearticulat. Cînd este nearticulat, apare totdeauna însoțit de un atribut:

*Stăi, **bădiță**, nu te duce,*

*Ș-om trăi **viață** dulce.* SEVASTOS, C. 44.

*Ați luptat **luptă** deșartă.* EMINESCU, O. I 36.

*Care va fi acela ce nu va lăcrăma **lacrămă** de bucurie la o așa vedere. ...?* Const. Goleșcu, *Însemnare a călătoriei mele făcută în anul 1824, 1825, 1826* (București, 1910), p. 115.

Observație. Complementul direct exprimat printr-un substantiv nearticulat însoțit de un atribut poate fi echivalent cu un complement circumstanțial care se referă la verbul respectiv, de obicei un circumstanțial de mod (cu sens asemănător cu al întregii construcții):

*Om trăi **viață** dulce* (= bine, plăcut).

*Ați luptat **luptă** deșartă* (= în deșert, zadarnic).

Construcțiile cu complement direct pe lângă verbe intransitive apar rar și aparțin vorbirii populare sau sînt arhaice.

COMPLEMENTUL DIRECT ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 603. În anumite construcții, complementul direct exprimat printr-un substantiv precedat de un numeral poate da impresia că se apropie de complementul circumstanțial care arată măsura:

*Ia, poate să am vreo **treisprezece ani**.* CREANGĂ, P. 148.

*Lui dascălul Vasile a Vasilcăi plăteam numa **cîte un sorocovăț** pe lună.* CREANGĂ, A. 16.

*El o scapă pe fată dacă i-or da **o sută de galbeni**.* CARAGIALE, O. II 235.

***Nouă țări** cutreiera,*

***Nouă mări** că răzbătea.* TEODORESCU, P. P. 438.

Această apropiere rezultă din faptul că vorbitorul poate pune accent nu pe obiectul gramatical, ci pe mărimea sau cantitatea acelui obiect (exprimată gramatical prin numeralul cu rol de atribut).

Delimitarea complementului direct de complementul circumstanțial de mod care arată măsura este mai greu de făcut după unele verbe ca *a costa* :

O trăsură costă pe zi douăzeci de lei. CAMIL PETRESCU, O. II 430.

CONSTRUCȚII COMPLETIVE

§ 604. În calitate de complement direct poate apărea o construcție infinitivală introdusă prin pronume sau adverbe relativ-interogative (vezi § 511 pct. 2).

BIBLIOGRAFIE

1. PETRU CRETIA, *Complementul intern*, în SG I, p. 115—120.
2. N. DRĂGANU, *Morfemele românești ale complementului în acuzativ și vechimea lor*. Lucrare postumă. București, 1943.
3. A. GRAUR, *A mîncă la pline*, în BL VII (1939), p. 183—184.
4. A. GRAUR, *Contributions à l'étude du genre personnel en roumain*, în BL XIII (1945), p. 97—98.
5. A. NICULESCU, *Sur l'objet direct prépositionnel dans les langues romanes*, în *Recueil d'études romanes*, București, 1959, p. 167—185.
6. C. RACOVITĂ, *Sur le genre personnel en roumain*, în BL VIII (1940), p. 154—158.

COMPLEMENTUL INDIRECT

§ 605. Complementul indirect este partea de propoziție care determină un verb, o locuțiune verbală, un adverb, un adjectiv, o locuțiune adjectivală sau o interjecție, indicînd, în general, obiectul căruia i se atribuie o acțiune, o însușire sau o caracteristică.

Lună tu, stăpîn-a mării, pe a lumii boltă luneci

Și gîndirilor dînd viață, suferințele întuneci. EMINESCU, O. I 130.

Căuta pricină flăcăului într-una. SADOVEANU, O. I 641.

Un sentiment de groază, analog cu acel pe care-l avem cînd ne visăm căzînd de la înălțimi mari, îi strîngea inima. VLAHUȚĂ, O. A. III 43.

Un om în stare a face acte de eroism.

Halal de tine, voinice. ALECSANDRI, P. P. 156.

De multe ori rezultă un folos sau o pagubă pentru obiectul căruia i se atribuie o acțiune, o însușire :

Îți cedez biletul meu de concert.

Cela ce se bate pentru a lui țară,

Sufletu-i e focul soarelui de vară. BOLINTINEANU, O. 37.

S-a supărat pe mine.

VALORILE COMPLEMENTULUI INDIRECT

§ 606. Valoarea principală a complementului indirect este a tri-
buirea sau adresarea:

Matei explică bătrînului cum se petrecuseră lucrurile. D. ZAMFIRESCU,
V. T. 189.

A trecut la birou să anunțe că pleacă și a predat altora grijile sale.
CEZ. PETRESCU, A. N. 467.

Să știi că nu-mi comunicî nimic nou. SEBASTIAN, T. 56.

Ce voivod ai menit Moldovei? DAVILLA, V. V. 180.

*Îndată se făcu loc moldovenilor, carii luîndu-și răniții se îndreptară
spre munți.* NEGRUZZI, S. I 175.

Locurile care încunjură satul nostru încă-s vrednice de amintire.
CREANGĂ, A. 71.

Înclinat spre literatură.

*Horatiu zice că iambul e născut pentru acțiune și propriu pentru
dialog.* HELIADE, O. II 176.

Uneori atribuirea nu e manifestarea unei acțiuni, ci e statică:
Gurița nu-ți tace. TEODORESCU, P. P. 435.

Observație. De aceea în asemenea construcții complementul indirect se apropie
de atribut (vezi § 574).

De atribuire sînt legate și următoarele valori:

— obiectul la care se referă o acțiune, o însușire, o caracteristică:

Mutu înțelegea că e vorba despre el. SADOVEANU, P. M. 267.

Î... ra! moș Nichifor, nu mai spune de lup, că tare mă tem. CREANGĂ,
P. 120.

A făcut haz băiatul de vorba babei. CARAGIALE, O. II 246.

Cîntați, păsări ale cerului, nepăsătoare la durerile noastre.
DELAVRANCEA, O. II 25.

— obiectul unei atașări sau al unei separări:

Și tu mi te alături cu umărul fierbinte. STANCU, D. 103.

Văd pe mama cum se da în vînt după trebi. CREANGĂ, A. 68.

*Bizuîndu-se cu încredere pe reazimul lor ostășesc... petrecea zilele
în vesele ospete.* ODOBESCU, S. I 171.

Leagă-te de fată-ți, ce te legi de mine? COȘBUC, P. I 252.

Între ziduri, printre arbori ce se scutură de floare,

Cum revarsă luna plină liniștita ei splendoare! EMINESCU, O. I 136.

Nu pot să renunț la aceasta.

Înaintează paralel cu el.

Observație. Atribuirea, adresarea, atașarea pot fi reciproce:
Se sfătuiră între dînsii.

— obiectul cu care se face o asemănare :

Pasărea numită de latini „turdus”... se aseamănă cu mierla. ODOBESCU, S. III 26.

Cînd te vei întoarce, nu vei mai găsi pe Ruben, ci un alt om analog cu mine. EMINESCU, N. 54.

— interioritatea acțiunii față de obiect, față de elementele constitutive ale obiectului :

Tînărul, după invitația lui Iuga, se adîncește în studiul listei de bucate. REBREANU, R. I 34.

Bagajul... consista într-un geamantan și câteva cărți. CARAGIALE, O. II 90.

— obiectul față de care se ia atitudine, cu care intră în opoziție :
Se poartă bine cu oamenii.

Atîta năduh am eu asupra lor, că parcă-mi vine să-ți mai spun o dată istoria. SADOVEANU, O. V 480.

Cînd o să ne cunoaștem mai bine, ai să fii mai îngăduitor față de mine. Lucia Demetrius, *Cumpăna* (București, 1949), p. 28.

Există și unele nuanțe mai îndepărtate de valoarea principală de atribuire, de exemplu originea. În cadrul ei distingem :

— complementul unui verb care arată proveniența propriu-zisă :
Ce naște din pisică șoareci mîncă. Proverb.

Toate de la dînsa au purces. SADOVEANU, O. VII 288.

De se trag din neam mare,

Asta e o-ntîmplare. ALEXANDRESCU, O. 209.

Din vîna populară extrage Delavrancea și unele motive de basm. T. Vianu, *Arta prozatorilor romîni* (București, 1941), p. 172.

Din această lipsă de bogăție și de mlădiere a limbii decurge în mod firesc nesiguranța... cu care e nevoit să-și prezinte capitalul lui de cunoștințe și de observații orice scriitor. VLAHUȚĂ, O. A. I 235.

Complementul unui verb care arată trecerea dintr-o stare în alta, obiectul în care se schimbă :

Faceți din piatră aur și din îngheț văpaie. EMINESCU, O. I 94.

Bordeiul moșneagului se prefăcuse într-un palat mult mai strălucitor decît al împăratului. CREANGĂ, P. 85.

— schimbul :

Vai, mîndrușo, gura ta

Pentru multe nu-o aș da. JARNÍK-BİRSEANU, D. 26.

Pe cușma dumitale pot să-ți dau și o mie de lei. SBIERA, P. 274.

Ce-mi dai tu pe piele? TEODORESCU, P. P. 120.

Uneori verbul este determinat de două complemente indirecte :

De cîte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte

Oceanul cel de gheață mi-apare înaintea. EMINESCU, O. I 114.

Primul complement (*de noi*) indică referirea, celălalt (*mi-*) adresarea.

FELUL VERBELOR DETERMINATE DE COMPLEMENTUL INDIRECT

§ 607. Complementul indirect poate determina verbe la diateza activă, pasivă sau reflexivă.

1. În cadrul diatezei active distingem :

a. verbe intransitive :

Harap-Alb, strângînd aripa cu îngrijire, multămește furnicii pentru ajutorul făgăduit. CREANGĂ, P. 237.

b. verbe tranzitive :

— cu două complemente — direct și indirect :

Asta îi aduse lui Mîtreă prea puțină ușurare. SADOVEANU, O. XVII 216.

— absolute (numai cu complementul indirect) :

Ruștei lui Valică și Măriucăi lui Onofrei, găsești să le dai și să le răz dai? CREANGĂ, A. 17.

Apoi cînd m-am dus acasă ș-am spus babei, ea a avut ce se bate cu mîna peste gură. SADOVEANU, O. V 479.

2. Diateza pasivă :

Virtuți mari, fapte cumplite îți sînt ție cunoscute. ALEXANDRESCU, O. 72.

3. Diateza reflexivă :

M-oi ruga la Precista. JARNÍK-BIRSEANU, D. 60.

Du-te și-i spune să vie să cînte pușintel fetiței, căci stă supărată și se gîndește cu lacrimi la măicuța ei. SADOVEANU, O. V 448.

Huțu o cunoștea și s-a dus să-i sărute mîna, dar ea n-a primit, ci i-a zis că s-a făcut mare și s-a uitat la el. SLAVICI, N. I 168.

Observație. Pronumele în dativ cu care se construiesc verbele reflexive în situații ca :

Și-a croit cărare prin grădini. SADOVEANU, O. II 355

sînt complemente indirecte care exprimă atribuirea (obiectul căruia i se atribuie acțiunea verbului, în interesul căruia se săvîrșește această acțiune).

COMPLEMENTUL INDIRECT AL UNUI ADVERB

§ 608. Complementul indirect pe lîngă un adverb este destul de rar. El poate fi întîlnit mai ales în cadrul unui complement circumstanțial format din mai multe cuvinte.

Astfel, în propoziția : *Încăpășinarea lui crește potrivit cu stăruințele ei.* CARAGIALE, O. I 37, există un complement circumstanțial de mod : *potrivit cu stăruințele ei* („în conformitate cu . . .”), dar în interiorul acestui complement circumstanțial se poate distinge complementul indirect al adverbului *potrivit*. De asemenea, propoziția : *Plutonierul se întoarce din nou lîngă dulap și rămase cu ochii la furca proptită de zid, aproape de el.* MIHALE, O. 525 cuprinde un complement circumstanțial de loc (*aproape de el*) ; adverbul *aproape*, care aparține acestui complement circumstanțial, poate fi delimitat la rîndul lui de un complement indirect : *de el*.

Observație. Grupurile de cuvinte, din exemplele de mai sus, *potrivit cu*, *aproape* de pot fi socotite și locuțiuni prepoziționale.

COMPLEMENTUL INDIRECT CU LIPSA VERBULUI DETERMINAT

§ 609. Uneori complementul indirect exprimat prin dativ poate determina un verb subînțeles. Aceste construcții sînt frecvente în titluri, în lozinci etc. :

Imn patriei (= imn închinat patriei).

În cazul substantivelor de origine verbală (sau cu înțeles de acțiune) lipsa verbului pare mai firească, aceste construcții fiind vechi în limba română.

Slavă marelui Lenin!

Dar patriei.

Construcțiile de acest fel cu complement indirect pe lângă un substantiv care nu e de origine verbală sînt mai noi. Ele sînt imitate după alte limbi :

Patriei — mai mult cărbune.

Ritm intens — lucrărilor agricole de toamnă. SCÎNTEIA, 5328 (1961), p. 1.

Indiferent de felul substantivelor, dacă complementul indirect le precedă, complementul e izolat :

Rafinăriilor patriei — numai țigete de bună calitate (= să dăm).

Muncii patriotice — un conținut bogat. SCÎNTEIA TINERETULUI, 3698 (1961), p. 2.

Vieții, o rugă. VR 6 (1961), p. 4.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL INDIRECT

§ 610. Complementul indirect poate fi exprimat printr-un substantiv sau altă parte de vorbire (pronume, adjectiv, numeral) care substituie un substantiv; de asemenea printr-un adjectiv propriu-zis și printr-un verb.

1. Substantivul și părțile de vorbire cu valoare de substantiv se pot construi :

a. fie cu dativul fără prepoziție :

Solului nu i se taie capul, zise Spancioc. NEGRUZZI, S. I 39.

Femeile bisericose din sat îi băgase mamei o mulțime de bazaconii în cap. CREANGĂ, A. 12.

Am jurat ca peste dînșii să trec falnic, fără păs,

Din pristolul de la Roma să dau calului ovăz. EMINESCU, O. I 147.

Tu-mi cei chiar nemurirea mea. EMINESCU, O. I 173.

Siretenia ... este proprie tuturor ființelor viețuitoare. BOLINTI-NEANU, O. 299.

Credincios jurămîntului, ca un domn constituțional, el nu putea preface nimic în țară, fără de învoirea dietei. BĂLCESCU, O. II 272.

Și-ascunse mînia cu fineța aceea proprie fanarioților. FILIMON, O. I 113.

Au găsit într-un loc niște pietre... din care au ales una potrivită trebuinții sale. DRĂGHICI, R. 53.

Scumpă mie.

Bravo vouă.

b. fie cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale (în cazul cerut de acestea):

Nobilul meșteșug nu se lipea de dînsul. COCEA, F. SL. 8.

Amănunt fără importanță. Dar adăugat la atîtea altele... ținea munca în loc. CĂLUGĂRU, O. P. 177.

Și cînd gîndesc la viața-mi, îmi pare că ea cură

Încet repovestită de o străină gură. EMINESCU, O. I 71.

Fulgeretele adunat-au contra fulgerului care

În turbarea-i furtunoasă a cuprins pămînt și mare. EMINESCU, O. I 146.

Destul ai viclenit asupra tatălui meu. EMINESCU, N. 7.

Înaintează paralel cu el.

Sigur de izbîndă.

Sigur de mine.

Apt pentru serviciul militar.

Beșica s-o umplu cu grăunțe, ... s-o zurăiește... și-apoi, vai de urechile mamei. CREANGĂ, A. 41.

Observație. Complementul indirect construit cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale ca *asupra*, *contra*, *împotriva* poate fi exprimat și prin adjective posesive.

Toți aceia care au gînduri rele *asupra noastră* să fie ostinziți, spre pedeapsa lor, a citi dintr-un capăt pînă-ntr-altul toată Precuvițarea la Manualul vîntătorului. ODOBESCU, S. III 217.

Cele mai frecvente prepoziții și locuțiuni prepoziționale care introduc complementul sînt: *cu*, *de*, *despre*, *față de*, *contra*, *împotriva*, *între*, *la*, *pentru*.

2. Complementul indirect exprimat prin adjectiv se construiește totdeauna cu prepoziție:

Din albastru s-a făcut roșu.

3. Complementul indirect exprimat printr-un verb poate fi la:

√ — infinitiv cu prepoziția *a* (uneori precedată de prepozițiile *de* sau *în*): [1] *vor da pe mîna justiției implacabile și incapabile a-l apuca fără ajutorul lor.* CARAGIALE, O. II 20.

Îl bănuia de a fi înțeles cu pașa de la Silistra. GHICA, S. 109.

Politica grecilor consistă în a da bani. NEGRUZZI, S. I 277.

Observație. Construcția infinitivală cu *întru* e învechită:

Singura prerogativă ce le mai rămăsese consista întru a prezenta domnului la Anul nou o piine mare și sare. ALECSANDRI, la NEGRUZZI, S. I X.

— gerunziu:

√ *Nu ne mai săturam privindu-l.* CREANGĂ, A. 75.

✓ — supin :
M-am săturat de stat acasă.

Observație. Gerunziul și supinul cu funcțiune de complement indirect se folosesc mai ales după verbele care arată o anumită stare fiziologică, psihică, ca : *a se sătura, a se plictisi, a-i fi silă* etc.

CONSTRUCȚII PREPOZIȚIONALE ECHIVALENTE CU DATIVUL

§ 611. Acuzativul cu *la* corespunde de cele mai multe ori complementului indirect în dativ ; construcția cu *la* este folosită îndeosebi în limba vorbită, familiară și în limba literaturii populare :

— *Cui? Cui ai dat-o, nenorocito!*

— *La o chivuță.* CARAGIALE, O. I 150.

✓ *Iar la cea măicuță*

Să nu spui, drăguță,

Că la nunta mea

A căzut o stea. ALECSANDRI, P. P. 3.

Verbele construite în mod obișnuit cu dativul pot primi și în limba literară construcția prepozițională cu *la* atunci când complementul e nume de persoană la plural (și mai ales însoțit de un numeral sau alt determinant cu sens cantitativ) :

S-au dat prime la zece fruntași în producție.

Comunică la toți tovarășii.

✓ De asemenea, când complementul e exprimat prin :
— numerale :

La trei le-au tăiat capul cu satrul ... celorlalți le-au băgat pumnul pe beregată... DELAVRANCEA, H. T. 104.

✓ — substantivele : *mama, tata, domnul* (cu sensul învechit de „profesor”) :

Te spun la mama.

✓ — adjective substantivizate :

Închinînd ale lor versuri la puternici... EMINESCU, O. I 137.

Construcția cu *la* e folosită și cu anumite pronume : *altul, cineva, nimeni.*

Nimic din tot ce-a spus la alții. MINULESCU, V. 49.

Taina voastră-n veci de veci

La nimeni n-o s-o spui! COȘBUC, P. I 232.

Pot primi construcția prepozițională cu *la* verbele mai vechi care indică adresarea, atribuirea, opoziția, interesul : *grăi, zice, spune, mărturisii ; sluji, închina ; da, face* etc. Mai puțin cele noi cu înțeles apropiat : *reproșa, relata, semnala, impune, acorda.*

Observație. Construcția alcătuită dintr-un acuzativ cu prepoziția *la* în locul dativului se datorește uneori imitării unei construcții prepoziționale dintr-o limbă străină, de cele mai multe ori franceza sau germana :

La o artistă. EMINESCU, O. I 18.

Intorcându-ne privirile către alte manifestări mai pacinice ale vieții sociale, vom constata și aici un mare număr de obiecte... propuse la cercetările arheologului. ODOBESCU, IST. ARH. 22.

Este posibil însă ca unele construcții de acest fel să reprezinte o tendință analitică proprie limbii române.

Pe de altă parte există și tendința inversă a întrebuințării complementului indirect în dativ în locul unei construcții prepoziționale. Și în această situație avem de-a face cu imitarea unor construcții străine :

Cantități sporite de legume de calitate, eșalonate în mod corespunzător nevoilor de aprovizionare a populației. Grădina, via și livada, nr. 4 (1962), p. 1.

Puteau fi înglobate limbii literare artistice aceste cuvinte. I. L. nr. 1 (1957), p. 88.

Tot unui dativ îi corespunde și construcția alcătuită dintr-un acuzativ cu prepoziția *către*, care este des întâlnită în textele arhaizante și regionale. Construcția apare, mai ales, după verbele : *a zice, a spune, a scrie* etc.

De din vale de Rovine

Grăim, doamnă, către tine. EMINESCU, O. I 149.

Zise el către oameni. SADOVEANU, O. VII 196.

Zis-a mîndra către mine. JARNÍK-BİRSEANU, D. 231.

§ 612. Verbele și adjectivele determinate de complementul indirect indicînd obiectul căruia ne adresăm, căruia îi atribuim ceva se pot construi (vezi § 610) atît cu dativul, cît și cu prepoziție.

a. Unele verbe și adjective se construiesc mai ales cu dativul : *a aminti* (cuiva), *a anunța, a comunica, a declara, a divulga*; *a atribui* (cuiva), *a da, a destina, a decerna, a încredința, a preda a (se) împotrivi* (cuiva), *a opune, a supune* etc.; *propriu, adecvat, scump, credincios, ostil* etc.

b. Altele se construiesc în aceeași măsură atît cu dativul, cît și cu prepoziție :

— verbe :

A se încrede cuiva/ ~ în cineva.

Cutezătorul ce se încredea perfidelor unde. EMINESCU, N. 33.

A contraveni dispozițiilor date/ ~ la dispozițiile date.

A se sustrage influențelor / ~ de la influențele (cuiva).

A rezista cuiva/ ~ la ceva.

Rezistă torentelor de ploaie. EMINESCU, N. 34.

— adjective :

Părtaș cuiva/ ~ la ceva.

Cine vrea părtaș să fie

Dreptului pe-acest pămînt

După Tudorin să vie! COȘBUC, P. II 110.

Prielnic cuiva/ ~ la ceva.

Favorabil cuiva/ ~ la ceva.

Propriu cuiva/ ~ pentru ceva.

În anumite stiluri (publicistic, științific) se folosește mai des dativul.

Deosebit de necesare muncitorilor noi. ȘCÎNTEIA, 5292 (1961), p. 1/5.

Ca tovarăș, era părtaș la toate. CREANGĂ, P. 247.

Utilă jocului de teatru. GAZ. LIT. 393 (1961), p. 2.

Roluri similare propriei lor biografii. GAZ. LIT. 393 (1961), p. 8.

Observație. Sint și cazuri în care același verb se poate construi în mod diferit după sensul pe care-l are. De exemplu :

Dacă m-aș potrivi („a se conforma”) nevestii, ar trebui să cumpăr tăt ttrgu. CEZ. PETRESCU, I. II 128.

Nalt e de statură

Și-ndesat pășește

Și se potrivește („se aseamănă”),

Potrivește bine,

Draga mea, cu tine. COSBUC, P. II 145.

c. Se construiesc numai cu prepoziție :

— verbe și locuțiuni verbale :

a colabora la

a se complace în

a se obișnui cu

a se pricepe la

a se mulțumi cu

a scăpa de

a persista în

a umbla după

a tremura după

a lăsa gura apă după etc.

— adjective :

analog, similar cu ;

înclinat spre, vrednic de etc.

Observații. 1. În unele situații, adjectivele verbale sau cu sens verbal determinate de un complement indirect cu prepoziție le corespund verbe tranzitive, urmate de un complement direct.

Să se compare :

Era un om bun milostiv și iubitor

de patria sa. BĂLCESCU, O. I 185.

Om care-și iubește patria.

Sint doritor de vești bune CARAGIALE, O. VII 79. *Doresc vești bune.*

2. Sint și verbe care se construiesc cu diferite prepoziții după cum diferă și înțelesul verbului : *a se ocupa cu* „a se îndeletnici cu ceva”, *a se ocupa de* „a se dedica unei preocupări temporare”. Alteori prepoziția diferă după cum e vorba de o etapă mai nouă sau mai veche a limbii : *a se interesa de* (*Au început să se intereseze de folclor* cântării poporului nostru. BENIUC, P. 7), față de construcția mai veche : *a se interesa la* (*Dacă ne interesăm la starea de cultură a compatrioților noștri — de ce să ne facem o glumă din mijloacele ce avem pentru a-i instrui?* ODOBESCU, S. II 288).

RELUAREA SAU ANTICIPAREA COMPLEMENTULUI INDIRECT PRINTR-UN PRONUME NEACCENTUAT

§ 613. Complementul indirect în dativ sau cu *la* echivalent cu dativul exprimat printr-un nume comun de persoană, printr-un nume propriu sau printr-un nume de lucru plasat înaintea verbului apare totdeauna reluat :

Lui Guladel bine să nu-i pară. BUDAI-DELEANU, T. 54.

Dacă materialului uman al lui Horia i-ar corespunde un munte... muntele acestuia ar trebui să fie ceva de neînchipuit. BOGZA, A. I. 147.

Poeziei nu-i poți hotărî un stil. BOLLIAC, O. 38.

Complementul indirect — așezat după verb — exprimat printr-un nume comun de persoană sau printr-un nume propriu este uneori anticipat, alteori nu :

Eu zic lui Ion cu binișorul. CREANGĂ, A. 109.

Pînă la optzeci de ani nu i s-a întîmplat nimic serios Hagiului. DELAVRANCEA, H. T. 34.
(Vezi § 147.)

COMPLEMENTUL INDIRECT CU ROL DE SUBIECT LOGIC

§ 614. Complementele indirecte care determină verbe unipersonale sau forme unipersonale ale unor verbe personale au rol de subiect logic :

Dar pentru ca să poată scrie, îi trebuia liniște. VLAHUȚĂ, O. A. III 57.

Mie mi se cuvine această cinste. CREANGĂ, P. 184.

De asemenea, pe lângă verbul *a fi* în expresii ca : *mi-e dor, ți-e milă*, complementul indirect (*mi, ți*) are rol de subiect logic (iar substantivele *dor, milă* sînt subiecte gramaticale).

COMPLEMENTUL INDIRECT CU NUANȚE CIRCUMSTANȚIALE

§ 615. Complementul indirect poate avea uneori anumite nuanțe circumstanțiale :

a. de cauză :

Trage, mîndro, dor de mine

Că eu am tras pentru tine. JARNÍK-BİRSEANU, D. 193.

Complementul indirect cu nuanță cauzală apare mai ales după verbele *a regreta, a se căi, a mulțumi*, construite cu prepoziția *pentru*.

b. de scop :

Mă pregătesc de examen.

c. de loc :

Se uita galeș la dînsul. ISPIRESCU, L. 34.

Cînd ne-am răscolat la 1907, au tras cu armele în noi. GAZ. LIT. 365 (1961), p. 1.

d. de condiție :

M-aș bucura de venirea ta.

Nuanța condițională se datorește modului condițional din propoziția regentă. (Cf. *M-aș bucura dacă ai veni.*)

BIBLIOGRAFIE

1. IORGU IORDAN, *L'emploi du datif en roumain*, în BL VII (1939), p. 60—61.
2. I. RIZESCU, *Observații asupra complementului indirect sau al atribuirii*, în LR X (1961), nr. 5, p. 432—445.
3. FLORA ȘUTEU, *Atribut pronominal sau complement indirect?*, în LR XI (1962), nr. 3, p. 267—277.

COMPLEMENTUL DE AGENT

§ 616. Complementul de agent determină un verb la diateza pasivă (construcție cu *a fi*, modul participiu sau reflexivul cu valoare pasivă), arătând de cine este făcută acțiunea. El este subiectul logic al acțiunii exprimate de verb :

Am săvârșit toate câte-mi fuseseră poruncite de către mazilul nostru. SADOVEANU, O. XVIII 61.

Șiruri de căruțe trase de căluți slabi... abia mișcau la dealuri. CAMILAR, N. I 9.

O asemenea cercare s-a făcut de către d. Timoteu Cipariu. ODOBESCU, S. I 352.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL DE AGENT

§ 617. Complementul de agent se poate exprima printr-un substantiv sau un substitut al substantivului precedate de prepoziția *de* sau *de către* :

Intr-un punct anumit, mi se părea chiar că zmeurișul e vînzolit de o rietate puternică. HOGAȘ, M. N. 161.

Punctul de vedere susținut de către acest publicist urmărește, cred, și un scop practic. LR 3 (1962), p. 285.

Așa, vorbeau oamenii multe, și mai ales povestea lui Gherasim era de mulți crezută. SADOVEANU, O. I 567.

Bine-i stă mîndrei gătată

Cu veșminte de la șatră,

Dar mai bine i-ar șede

De-ar fi țesute de ea. JARNÍK-BİRSEANU, D. 424.

Ce nu răbda ca asupra să fie

Cel mai slab de către cel mai tare. BUDAI-DELEANU, T. 239.

Prepoziția compusă *de către* se folosește în special cînd complementul de agent e nume de persoană, de instituție, de țară și verbul poate avea și un complement indirect construit cu prepoziția *de*. În aceste situații, dacă ar fi introdus prin prepoziția *de*, complementul de agent ar putea fi interpretat drept complement indirect și sensul ar fi echivoc. Într-un exemplu ca :

S-au spus de studenți multe lucruri interesante,
complementul de agent *de studenți* poate fi interpretat și ca indirect „despre studenți”. Folosirea prepoziției compuse *de către* contribuie deci la claritatea propoziției și din această cauză se răspîndește.

COMPLEMENTUL DE AGENT ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 618. Pe lângă autorul acțiunii, complementul de agent poate arăta în același timp și cauza care a determinat acțiunea :

Un vînt cald masiv ca o undă marină, sporit și de alergătura trăsorii, făcea ca pălăria Otiliei să fluture. CĂLINESCU, E. O. I 103.

Nu vezi că gura-mi arsă e de sete? EMINESCU, O. I 200.

Cînd autorul acțiunii nu este persoană, complementul de agent se apropie uneori de complementul circumstanțial instrumental. Cele două complemente se deosebesc formal, prin prepozițiile specifice, deși exprimă același lucru :

În textul citat avem două acțiuni viitoare, exprimate prin verbele va fi și vom fi în vins. Forma verbală va fi arată o acțiune viitoare, fără a preciza distanța în timp față de momentul actual. Vom fi în vins arată o acțiune viitoare care se petrece înaintea acțiunii exprimate de primul verb. LR 2 (1955), p. 53.

BIBLIOGRAFIE

PAULA DIACONESCU, *Exprimarea complementului de agent în limba română*, în LR VIII (1959), nr. 2, p. 3-18.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

§ 619. Complementul circumstanțial de loc determină un verb, arătînd locul unde se petrece o acțiune, precum și punctul de plecare, direcția și limita în spațiu a unei acțiuni, spațiul străbătut etc. :

A fost tîst de vardiști de noapte la Ploiești. CARAGIALE, O. VI 209.

Intrînd pe poartă, Grigore Iuga văzu... pe servitorii lui. REBREANU, R. I 18.

Podul se clăti cu greu de la mal. ODOBESCU, S. I 387.

Cînd porneau, dimineata, spre dugheni, cinsteau ceva. SADOVEANU, O. I 553.

Hatmanul mai are de făcut un drum pînă la hotarul nohailor. SADOVEANU, O. XVIII 337.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

§ 620. Complementul circumstanțial de loc poate fi exprimat :
a. prin substantive (sau prin substitute ale acestora) precedate de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale :

Apoi iar vine la fereastră, întinde aripile în dreptul soarelui, de întunecă de tot casa boierului. CREANGĂ, P. 66.

Tîrziu, prin lumina de lună, trecură pe deasupra brazilor paseri străine. SADOVEANU, O. X 633.

De-a lungul zidului ce se-ntindea pe malul gîrlei, se adăposteau saielile cu vite și zathanaua curții domnești. ODOBESCU, S. I 126.

Dă-mi voie, te rog, să viu mai tîrziu la dumneata, ca să mă tîlmăcesc. ALECSANDRI, T. 198.

Rareori pătrundea pînă la dînsul cîte un țipăt. REBREANU, R. I 183.

Flăcăul... ar fi dorit numai să aibă în preajma lui un suflet viu.
SADOVEANU, O. X 632.

b. prin adverbe cu sau fără prepoziții și prin locuțiuni adverbiale :
Cît om fi stat acolo nu știu, dar parcă întunericul bătea în fumuriu.
DELAVRANCEA, H. T. 278.

Aici sînt, aici, ascunși. Trebuie să fie aici o luminare, o lampă... Cine a fost aici, pentru ce a fugit cînd am venit noi?... Că a fost cineva aici. CARAGIALE, O. VI 233.

Oamenii priveau de departe. SADOVEANU, O. I 648.

Se uită el în dreapta, nu vede nemica; se uită în stînga, nici atîta; și cînd se uită în sus, ce să vadă? Un roi de albine se învîrtea în zbor deasupra capului său și umblau bezmetice de colo pînă colo, neavînd loc unde să se așeze. CREANGĂ, P. 238.

c. prin substantive în acuzativ fără prepoziție (însoțite sau nu de numerale). Aceste construcții, care exprimă spațiul străbătut, au și nuanță de timp sau de măsură (vezi § 622) :

N-ai umblat toată ziua două poștii ca mine, pe jos. CARAGIALE, O. II 247.

Pentru sprîncene-mbinate

Umblu țara jumătate. JARNÍK-BİRSEANU, D. 18.

d. (rar și învechit) prin substantive în cazul dativ (vezi § 78 pct. 4) :

Ar fi voit să plece, dară parcă îl pironise cineva locului.
INSPIRESCU, L. 35.

Fug caîi duși de spaimă și vîntului s-aștern. EMINESCU, O. I 98.

PREPOZIȚIILE ȘI LOCUȚIUNILE PREPOZIȚIONALE CU CARE SE CONSTRUIEȘTE COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

§ 621. Complementul circumstanțial de loc se construiește cu foarte multe prepoziții și locuțiuni prepoziționale : *către, (în) contra, de (de după, de la, de lîngă, de pe, de peste, de pînă, de prin, de sub), (pe) deasupra, din, dinspre, dintre, dintru, după, în, înspre, între, întru, la, lîngă, pe (pe după, pe la, pe lîngă, pe sub), peste, pînă (pînă către, pînă în, pînă la, pînă peste), prin, printre, spre, sub; afară din, alături de, aproape de, de-a curmezișul, departe de, dincoace de, dincolo de, din jos de, din josul, din sus de, din susul, în dosul, în fața etc.*

Ale turnurilor umbre . . .

Către țărnul dîmpotrivă se întind, se prelungesc. ALEXANDRESCU, O. 71.

Cu cofița, pe-ndelete,

Vîn neveste de la rîu. COȘBUC, P. I 47.

De ce m-ați dus de lîngă voi,

De ce m-ați dus de-acasă? GOGA, P. 32.

Cei doi muncitori nu plîng, își șterg de pe frunte sudoarea și sîngele. SAHIA, N. 45.

Strîmbă-Lemne, stîlcit cum era, vedea de sub laiță tot ce se petrecea.
CREANGĂ, O. 166.

- Se arătau deasupra răsăritului zările zilei.* SADOVEANU, P. M. 301.
 [Umbrele] pornesc **pe deasupra** câmpiilor. BOGZA, C. O. 10.
Din munți și văi, **de peste** mări,
Din larg cuprins de multe zări,
 Nuntași din nouăzeci de țări
 S-au răscolit. COȘBUC, P. I 55.
 Era austrul care venea **dinspre** apa Moldovei. SADOVEANU, O. XVIII 355.
 Începea a se ivi soarele **dintre** nori, după o ploaie îndelungată. CREANGĂ, A. 34.
 Soarele se cufundase **după** câmpiile depărtate. SADOVEANU, O. XV 127.
 Noaptea potolit și vînat arde focul în cămin;
Dintr-un colț **pe-o** sofă roșă eu în fața lui privesc. EMINESCU, O. I 42.
 Era **înspre** acea parte a cerului un pîlc de nouri. SADOVEANU, O. XVIII 367.
 Erau odată **într-un** sat doi frați, și amîndoi erau însurați. CREANGĂ, P. 37.
 Dincolo se vedeau scruntare **între** sălcii bătrîne ș-un drumeag ce suia **din** rîpa rîului la malul înalt. SADOVEANU, O. XVIII 231.
 Veneau doi inși; îngîrbovit
 Un moș cu umblet lîn
 Și-o copilîță. S-au oprit
Sub tei, **lîngă** străin. COȘBUC, P. I 228.
 Că și eu trimite-voi
 Ce-i mai mîndru **pe** la noi. EMINESCU, O. I 149.
 Trandafiri nu mai văzusem niciodată și îndeosebi niciodată nu ajunsese **pînă** la mine turburătorul lor parfum. GALACTION O. I 57.
Pe lîngă plopii fără soț
 Adesea am trecut. EMINESCU, O. I 191.
 Treceam acum cinci minute **pe sub** ferestrele voastre. CEZ. PETRESCU, C. V. 187.
Peste apa limpede ca lacrima se apleacă sălcii pletoase. SADOVEANU, O. II 544.
 De-acuma tot **pe apă** merg **pînă** acasă. SADOVEANU, O. X 572.
 Cîți domnitori și mitropoliți s-au rînduit **la** scaunul Moldovei, de cînd e țara asta, au trebuit să treacă măcar o dată **prin** Humulești, **spre** mînăștiri. CREANGĂ, A. 73.
Printre crengi scînteie stele
 Farmec dînd cărării strîmte. EMINESCU, O. I 209.
 El a trecut apoi **sub** gang și s-a pus s-ascută **pe** treapta de piatră a pragului securea de tăiat lemne. CARAGIALE, O. I 61.
 Bibescu simți pași moi **în dosul** ușii. SADOVEANU, P. M. 58.
 Și-odată zboară Harap-Alb **pînă** la nouri, apoi o ia **de-a curmezișul** pămîntului, **pe deasupra** codrilor. CREANGĂ, P. 213.
 Se folosește mai rar și alte prepoziții: *asupra* și *despre* învechite; *de pe deasupra* în situații speciale etc.
 Des-de-dimineață, **pînă** a nu fi ziuă, cocoșul cînta **asupra** bordeiului. EMINESCU, G. P. 103.

Bătrînul Matei Cîrjă are-mpregiurul lui
Cinci sute de năpraznici ce vin despre Vaslui. ALECSANDRI, P.
 III 204.

Fumul se strîngea de pe deasupra pămîntului urcînd în văzduh. CAMILAR, N. I 387.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 622. Uneori complementul circumstanțial de loc poate avea și alte nuanțe :

a. de timp :

Ne-om da sărutări pe cale,

Dulci ca florile ascunse. EMINESCU, O. I 55.

b. de mod :

Voi să mergeți grămadă, mă, mai în urmă, mai departe, mă, să nu se surpe vreun mal. DELAVRANCEA, H. T. 277.

Ograda lui de toate părțile era îngrădită. DRĂGHICI, R. 100.

Merg (în) contra vîntului.

c. de complement indirect :

Asupra lumii năvăli o ploaie cumplită. SADOVEANU, O. VI 338.

Complementul circumstanțial de loc care exprimă spațiul străbătut poate cuprinde și ideea duratei în timp a acțiunii respective :

Și se duse, și se duse Făt-Frumos cale lungă depărtată. ISPIRESCU, L. 108

sau ideea modală de măsură :

A mers zece kilometri pe jos.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

§ 623. Complementul circumstanțial de timp determină un verb sau un adjectiv, arătînd timpul în care se petrece o acțiune, adică momentul, epoca, răstimpul, durata, limita sau frecvența acțiunii etc.

Din copilărie și eu am trăit cu tămădăienii, vînători de dropii din baștină. ODOBESCU, S. III 14.

Cu capul crăpat, bătrînul fu lăsat pe trotuar pînă a doua zi. CAMILAR, N. I 113.

Nu mai vorbesc cu nimeni cîte o săptămînă. ALEXANDRESCU, O. 193.

Lunca se despuiase în cîteva nopți. CEZ. PETRESCU, S. R. 169.

Cînd, o dată sau de două ori, i s-a întîmplat să se aventureze pînă în sufragerie, nici n-a apucat bine să se dumirească pe ce lume e. COCEA, F. SL. 16.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

§ 624. Complementul circumstanțial de timp poate fi exprimat :
a. prin substantive în acuzativ fără prepoziție, de obicei însoțite de determinative (adjective, numerale) :

Tămădăienii... , mînînd în pas alene gloabele lor de călușei, au dat roată, ore, zile și luni întregi, împrejurul falnicilor dropioi. ODOBESCU, S. III 14.

O luptă care trebuia să fie mai patru secolî începu atunci. BĂLCESCU, O. II 12.

Trei ani de-a rîndul ieșise premiant întîi la liceul Sfîntul Sava. VLAHUȚĂ, D. 83.

b. prin substantive (mai rar prin substitute ale acestora) cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale :

Era prin septembrie. VLAHUȚĂ, N. 7.

Rămasă fără mamă, la vîrsta de nouă ani, Ana crescuse pînă la 16 ani în pensionul doamnei Raspal. VLAHUȚĂ, D. 17.

Unii boieri șopteau într-adevăr... cum că s-ar fi zărit într-aceia noapte oameni d-ai lui Stoica. ODOBESCU, S. I 78.

Sigismund... se îndreptă pe altă cale mai lungă, pe lîngă hotarul Poloniei și, în timp de noapte, ajunsese fără veste la Cluj, în Transilvania, în douăzeci ale lunii lui august. BĂLCESCU, O. II 196.

Dar în tot lungul celor trei luni de iarnă cît a răbdat foamea și gerul pe cheiurile gării, s-a învățat că trenurile... sosesc și pleacă la ore anumite. COCEA, F. SL. 8.

Observație. Cu ajutorul unor substantive care exprimă noțiuni privitoare la împărțirea timpului se formează locuțiuni adverbiale care îndeplinesc rolul de circumstanțiale de timp și redau ideea de durată, frecvență, succesiune, alternanță, periodicitate, progresie : cu lunile ; zi de zi ; la săptămîină, la săptămîină ; din an în an etc.

c. prin adverbe cu sau fără prepoziții și prin locuțiuni adverbiale :

Mîine, poimîine, poate, soarele fericirii

Se va arăta vesel pe orizon senin. ALEXANDRESCU, O. 85.

Atunci începură să cînte

Încet, din umbră, izvoarele. BANUȘ, P. 102.

Eu voi de-această lume să fiu în veci departe. ALEXANDRESCU, O. 478.

Printre adverbele de timp care îndeplinesc funcțiunea de circumstanțial de timp figurează și substantivele cu rol de adverb care denumesc zilele, o parte a zilei sau anotimpurile : *lunea, marțea, dimineața, seara, primăvara, toamna* (vezi § 292) :

Primăvara următoare a plecat cu o trupă ambulantă de teatru prin Moldova. Am așteptat toamna pe Eminescu în zadar — trupa s-a întors fără dînsul. CARAGIALE, O. III 3.

În aceeași categorie intră și unele substantive cu pluralul articulat ca : *lunile, joile, serile, nopțile* etc.

Duminecile bîzîiam la strană. CREANGĂ, A. 9—10.

Sărbătorile, și-n zile de ploaie, n-aveam ce face. SADOVEANU, O. VI 520.

d. prin adjective referitoare la vîrstă construit cu prepoziție :
Noi pe Hanora o știm de mică (=din timpul cînd era mică). CAMILAR,

N. I 317.

e. prin verbe la gerunziu sau la infinitiv precedate de prepozițiile *pînă* sau *înainte de* :

Avu de la dînsa șase fii... și șase fete pe care le-a măritat, trăind el.

BĂLCESCU, în MAG. IST. I 318.

Și plecîndu-mă repede spre el, mi se păru că, dîndu-și sufletul, a șoptit. DELAVRANCEA, T. 50—51.

Și pînă a nurăsări soarele, gospodăria lui și tot satul cu ea s-au zvîrcolit în flăcări. GALACTION, O. I 156.

(Pentru folosirea infinitivului cu *pînă (a)* în construcție negativă vezi § 491 și 804.)

PREPOZIȚIILE ȘI LOCUȚIUNILE PREPOZIȚIONALE CU CARE SE CONSTRUIEȘTE COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

§ 625. Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cu care se construiesc complementele circumstanțiale de timp sînt : *către, cu, de (de cu, de la, de prin), din, dinspre, după, în, înspre, întru, la, pe (pe la), peste, pînă (pînă după, pînă în, pînă la, pînă spre), prin, spre, sub; dincolo de, înainte de, începînd cu, în cursul, în timp de, în timpul, în vremea, în vreme de, la data, la începutul, la mijlocul, la sfîrșitul, o dată cu, pe timpul, pe vremea etc.*

Cînd îi colea către seară,

Badea murgul și-l înșală. JARNÍK-BİRSEANU, D. 286.

De atunci și pînă astăzi colonii de lumi pierdute

Vin din sure văi de haos pe cărări necunoscute. EMINESCU, O. I 132.

De la optsprezece ani, el își ia coroana... și sceptrul. CARAGIALE, O. III 121 (= din vremea cînd avea...).

D. Haret, ministrul instrucției publice, încă de prin mai trecut s-a adresat prin două circulări către artiștii și oamenii noștri de cultură. CARAGIALE, O. III 249.

Îți spun ca la un frate că din cruda copilărie slujesc prin străini. CREANGĂ, P. 200.

Poposiră dinspre ziuă într-o pădure, de unde se auzea, în depărtare, lătratul cîinilor. GALACTION, O. I 277.

După aceste incidente, care atacau în mod atît de grav poziția gravă de copist, trebuia neapărat să mai urmeze ceva. EMINESCU, S. P. 239.

În sfîrșit în două zile ajunge la Brăila. În alte două își vinde marfa și-n alte două se-ntoarce. VLAHUȚĂ, F. R. 149.

Era înspre seară, pe cînd natura pare că e în așteptare de un eveniment misterios. ALECSANDRI, PR. 508.

Într-o dimineată, era prin sărbătorile Crăciunului, mă duceam la Eminescu. VLAHUȚĂ, F. R. 102.

A doua zi, sîmbăta, plecără la răsăritul soarelui, învăliți în cojoace. SADOVEANU, O. X 546.

De cîte ori seara, pe lună, cînd sebeau amîndoi în grădină nu-și croiau visuri copilărești. VLAHUȚĂ, D. 130.

În noaptea trecută, pe la un ceas după douăsprezece am fost trezit din somnul dulce ce gustam prin un zinghet metalic. ALECSANDRI, PR. 39.

Peste vreun ceas, iată și mocanii cu negustorul. CARAGIALE, O. III 129.

Pînă mîni dimineată să gătești fuioarele aceste de tors. CREANGĂ P. 5.

Răpede să te arunci în groapă și să șezi acolo într-însa pînă după asfințitul soarelui. CREANGĂ, P. 225.

Petrecu pînă în amurgul serii la joc. SLAVICI, N. I 132.

A pus soroc de două săptămîni pînă la nuntă. GALACTION, O. I 71.

Au hotărît amîndoi dobînda și două soroace, pentru capete, unul la Sfîntă Mărie și altul mai spre iarnă. GALACTION, O. I 177.

Țara, înălțată și întinsă sub Ștefan cel Mare, stătea încă tare, cu un cuib de zimbri. SADOVEANU, O. I 9.

Țăranii se sculară împreună cu soarele ca și altă dată. REBREANU, R. II 108.

Baba, care se culcase o dată cu găinele, se sculă cu noaptea-n cap. CREANGĂ, P. 6.

Se folosea mai rar și alte prepoziții (învechite: *asupra*, *despre*, *pe sub*):

Asupra iernii coboară la locuri largi și-și pun turmele la iernat în bălți. SADOVEANU, O. X 516.

Pe patu-mi de trudă dormeam obosit:

Era *despre* ziuă... ALEXANDRESCU, O. 90.

El era cel care îi lua, în zilele de sărbători, să-i ducă, *pe sub* seară, la cofetărie. MACEDONSKI, O. III 93.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 626. Uneori complementul circumstanțial de timp are și alte nuanțe:

a. de loc:

Pe drum, îl mai apucă ploaia, i se mai îmbolnăvește calul. VLAHUȚĂ, F. R. 149.

Știi tu, mîndră, ce ți-am spus

La cules de cucuruz. Cîntec popular.

b. de mod:

Domnul Alecu Russo... fu aruncat într-o căruță de poștă și dus *pe un ger aspru* la Schitul Soveja. ALECSANDRI, PR. 559.

c. de instrument:

Cu căderea acestor doi bravi căpitani a dispărut orice urmă de luptă în Principate. GHICA, S. 115.

d. sociativă:

— Cînd au spus că vin la Primărie?

— Au venit *o dată cu mine*. SADOVEANU, O. X 612.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

§ 627. Complementul circumstanțial de cauză determină un verb sau un adjectiv, arătând cauza unei acțiuni, a unei stări sau însușiri :

M-am înfiorat de mulțămire. SADOVEANU, O. XVII 553.

L-a găsit sub trei grăunțe

Mort de inanție. TOPÎRCEANU, O. I 102.

Din automobile, ofițeri mînioși scoteau obrazuri roșii de minie. CAMILAR, N. I 9.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

§ 628. Complementul circumstanțial de cauză poate fi exprimat :
a. prin substantive (sau substitute ale substantivelor) precedate de prepoziții sau de locuțiuni prepoziționale :

Ea nu putea să înainteze de mulțime. ODOBESCU, S. I 12.

Și pentr-o vorbă rea ce-i spui

El toată ziulica lui

Muncește supărat! COȘBUC, P. I 94.

Nu l-ar fi durut capul de asta. REBREANU, R. I 46.

Pentru aceea îi era atât de greu să sară din Butucani la Sărăceni. SLAVICI, N. I 7.

Observație. Pronumele demonstrative în forma de feminin singular (cu sens neutru) cu prepoziții ca *de*, *pentru* pot constitui locuțiuni adverbiale de cauză (vezi § 295 pct. 4).

b. prin adjective (sau participii cu valoare adjectivală) precedate de prepoziția *de* :

Lupului îi scăpărau ochii și-i sfîrîia gîtlejul de flămînd ce era. CREANGĂ, P. 23.

Se juca cu baloturile plesnind de încărcate, și cu lăzile de-o sută. COCEA, F. SL. 8.

c. prin verbe la gerunziu :

Luptîndu-se cu o repede boală de piept... se decisă a porni la Constantinopole ca să obțină voia de a se reîntoarce la căminul părintesc. ODOBESCU, S. III 497.

PREPOZIȚIILE ȘI LOCUȚIUNILE PREPOZIȚIONALE

CU CARE SE CONSTRUIEȘTE COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

§ 629. Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cu care se construiește un complement circumstanțial de cauză sînt : *de*, *din*, *dintru*, *pentru*, *din cauza*, *din cauză de*, *din pricina* :

Și ea mergînd spre Viorel

.....

Roșînd s-a zăpăcit de drag. COȘBUC, P. I 57.

M-au trimis... din greșeală. CAMILAR, N. I 13.

Cum să moară stupid, ca proștii, dintr-o ambiție a cuiva, acum în plină amiază? CAMILAR, N. I 384.

Ipate... era mîhnit pentru pierderea lui Chirică. CREANGĂ, P. 178.

A făcut și politică: a părăsit totdeauna opoziția, din cauza nemărginitei și injusteii ei violențe, în ajunul venirii ei la putere. CARAGIALE, O. I 136.

Constantin avea nu numai aerul, dar pe jumătate și dreptul unui soldat îngăduit din cauză de boală. GALACTION, O. I 142.

Din pricina alergăturilor zadarnice rămăsese în urmă cu munca câmpului. REBREANU, I. II 195.

Se folosesc mai rar și alte prepoziții, care introduc, de obicei, complemente circumstanțiale de cauză cu alte nuanțe secundare (de timp, de mod etc.): *cu, în, la, pe, sub*:

Eu mă las puțin că mi-a trecut ciolan prin ciolan, cu nunta voastră. CREANGĂ, P. 5.

La blînda ta muștrare simt glasul cum îmi seacă. EMINESCU, O. I 91.

Începe a face un tărăboi, de s-a sculat toată ograda în gura lui. CREANGĂ, P. 304.

Trupul tău se va gîrbovi sub bătaie. RUSSO, S. 143.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 630. Uneori complementul circumstanțial de cauză are și alte nuanțe:

a. de mod:

Din nebagare de seamă... am călcat pe coprinsul tău. ISPIRESCU, L. 42.

Constantin cel Mare, în dorința-i de a răspîndi de îndată asupra tinerei sale capitale toate splendorile vechii reședințe împărătești, organizează o transferare continuă a tuturor obiectelor de preț și de artă care se puteau duce din Roma în Bizanț. ODOBESCU, IST. ARH. 203.

Dar ochii-i ard în friguri. EMINESCU, O. I 96.

Un profesor... era destituit pe spusa unui călugăr... că auzise pe acest profesor enunțînd idei liberale. GHICA, S. 216.

Își sleia toate puterile minții pe certuri. VLAHUȚĂ, la TDRG s. v. pe.

b. de timp:

Drumul se înfundă în viroage cleioase, după atîtea săptămîni de ploaie. CEZ. PETRESCU, S. R. 74.

La cea mai mică greșală dregătorească, la cea mai mică plîngere ce i se arăta, capul vinovatului se spînzura în poarta curții cu o fidulă vestitoare greșalei lui. NEGRUZZI, S. I 143.

Teaca neagră, ferecată în alamă și înflorită cu argint, a sabiei încovoiate sclipea la soarele verii. SADOVEANU, O. III 154.

Lumînarea cîzînd se stîNSE, și odaia rămase luminată numai de candelă icoanelor și de tăciunele din vatră. CARAGIALE, O. I 180.

Alteori nuanța cauzală apare la alte complemente (vezi § 615, 618 și 652). De la construcții în care complementul instrumental introdus prin datorită are nuanță secundară cauzală se poate ajunge uneori ca valoarea cauzală să fie predominantă:

A murit datorită unui atac de angină pectorală. CAMIL PETRESCU, T. I 222.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

§ 631. Complementul circumstanțial de scop determină un verb, arătând scopul unei acțiuni :

O pocitanie de om umbla cu arcul după vînat paseri. CREANGĂ, P. 244.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

§ 632. Complementul circumstanțial de scop poate fi exprimat :

a. prin substantive (sau substitute ale acestora) cu prepoziții :
Dimineața țata Eliza pornea cu mireasa în oraș după tirguiele de nuntă. BRĂESCU, C. S. 98.

Mă duc după cîștig. SADOVEANU, O. I 377.

Am consultat pentru aceasta toate dicționarele noastre. ODOBESCU, S. III 28.

Observație. Pronumele demonstrative în forma de feminin singular (cu sens neutru) cu prepoziții ca *de*, *pentru* pot constitui locuțiuni adverbiale de scop (vezi § 295 pct. 4).

b. prin verbe la supin sau infinitiv cu prepoziții :

A doua zi iarăși așa făcu... fără să-și mai aducă aminte că plecase în peșit. ISPIRESCU, L. 34.

Tuși spre a-și drege glasul. NEGRUZZI, S. I 8.

I-am strigat ceva, la întîmplare, în urechea surdă, pentru a-i strămuta gîndul în altă parte. CEZ. PETRESCU, S. R. 12.

PREPOZIȚIILE ȘI LOCUȚIUNILE PREPOZIȚIONALE
CU CARE SE CONSTRUIEȘTE COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

§ 633. Prepozițiile prin care se introduc complemente circumstanțiale de scop sînt : *după*, *în*, *la*, *pentru*, *spre*.

Cutreiera întînderile albastrii ale omătului, cu pușca după vînat. SADOVEANU, O. I 640.

O vulpe rău stricătoare

Ducîndu-se în vînătoare... PANN, P. V. I 69.

Cînd punea mama laptele la prins, eu, fie post, fie cîșlegi, de pe a doua zi începeam a linchi groșciorul de pe deasupra oalelor. CREANGĂ, A. 44.

E o vînturătoare ce cutrieră lumea pentru plăcerile ei. NEGRUZZI, S. I 44.

Eu, pentru a scăpa, răspunsei „da”. CONV. LIT. XIX 562.

Moșoc... întrebuița creditul ce... avea spre împilarea gloatei. NEGRUZZI, S. I 150.

Ieronim se-ntînsese pe patu-i și dedese-ntro parte perdeaua de la fe-reastră, spre a se uita cum luna apunea în rîu. EMINESCU, N. 124.

Complementul circumstanțial de scop se mai poate construi și cu prepoziția *întru* (învechit și arhaizant) :

Ieșiră în poartă întru întîmpinarea domnilor. REBREANU, I. I 22.

Locuțiunile cele mai folosite prin care se introduc complemente circumstanțiale de scop sînt toate analizabile : *în vederea*, *în scopul*, *cu scopul*.

I-a convocat în vederea ședinței festive care va avea loc în luna aceasta. A venit cu scopul de a cerceta mersul lucrărilor.

Observație. Locuțiunile *în scopul* și *cu scopul* sînt urmate de obicei de un substantiv care exprimă o idee verbală și mai ales de un infinitiv precedat de prepoziția *de*.

FALSE COMPLEMENTE DE SCOP

§ 634. Uneori infinitivul precedat de prepozițiile *pentru* sau *spre* are numai în aparență funcțiune de circumstanțial de scop, de fapt construcția este echivalentă cu două propoziții copulative sau adversative:

Dispare într-o companie veche spre a reapărea în una nouă. EMINESCU, N. 84 (= dispare într-o companie veche și apare în una nouă).

A încetat cusutul pentru a-l relua peste câteva momente. IBRĂILEANU, A. 108 (= a încetat cusutul și îl varelua peste câteva momente).

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 635. Uneori complementul circumstanțial de scop are și alte nuanțe:

— de loc:

S-au dus la scaldat.

Alteori nuanța de scop apare la alte complemente (vezi § 615).

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

§ 636. Complementul circumstanțial de mod arată cum se desfășoară ori se înfățișează o acțiune sau o calitate, progresia într-o acțiune sau o calitate, conformitatea cu ceva; determinarea circumstanțială poate fi făcută independent sau poate fi arătată prin comparație ori în consecință.

De aceea se disting mai multe feluri de complemente circumstanțiale de mod: complementul de mod propriu-zis, complementul de măsură, complementul comparativ și complementul consecutiv.

Circumstanțialul de mod poate determina:

a. verbe (sau interjecții cu valoare verbală):

Cu respect și cu dragoste mă ridic și-i fac loc la masa mea. CARAGIALE, O. I 299.

Vaaa! Vai! păcatele mele, că mult mi-e foame. DELAVRANCEA, S. 255.

Haid e, murgule, mai tare. HODOȘ, P. P. 46.

b. adjective:

Am încercat să-l fac să-și schimbe viața, să-l transform... dar n-am izbutit. E iremediabil ratat. CAMIL PETRESCU, P. 18.

c. adverbe:

Această cercetare... făcută cam pe sărite. ODOBESCU, IST. ARH. 124.

Miron Iuga surise puțin ironic. REBREANU, R. I 261.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD PROPRIU-ZIS

§ 637. Complementul circumstanțial de mod propriu-zis arată în mod independent cum se desfășoară ori se înfățișează o acțiune sau o calitate, conformitatea cu ceva :

Lupii se reped la vale nebunește. GALACTION, O. I 49.

Cîte un greier rar mai fîrîia a noapte și a tîrziu. HOGAȘ, DR. I 198.

Munca se vede după rezultat. CAMIL PETRESCU, T. II 437.

M-a apăsat destul personalitatea marelui profesor. CAMIL PETRESCU, T. III 290.

Toți avem în căleala firii noastre o picătură cît de mică de deșertăciune. CARAGIALE, O. III 47.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD PROPRIU-ZIS

§ 638. Complementul circumstanțial de mod propriu-zis poate fi exprimat prin adverbe sau locuțiuni adverbiale, numerale, substantive, verbe la gerunziu sau infinitiv și interjecții :

a. adverb sau locuțiune adverbială :

Mam'mare se ridică bătrînește și se duce în coridor. CARAGIALE, O. I 270.

Amurgurile mureau repede. CAMILAR, N. I 7.

Așa se porniră tăgădele. BANUȘ, P. 102.

Am cunoscut foarte de aproape pe un om de o superioară înzestrare intelectuală. CARAGIALE, O. III 6.

A luat pe departe pe român și i-a vorbit de multe lucruri. SADOVEANU, O. I 388.

Observație. Adverbele prin care se exprimă complementul circumstanțial de mod pot fi ca sens fundamental de loc sau de timp (vezi § 299).

Trebuia cu de-a sila să mă puie la masă. DELAVRANCEA, T. 20.

Și iubind-o fără margini, scrie „visul de poet”. EMINESCU, O. I 32.

Și din codri noaptea vine

Pe furiș. COȘBUC, B. I. 5.

Logodna s-a făcut pe vrute, pe nevrute. GALACTION, O. I 70.

Într-o școală de mahala, se zbat claie peste grămadă o mulțime de mici cetățeni. CARAGIALE, O. III 54.

Mitralierele prinseră a răpăi de mama focului. CAMILAR, N. I 196.

Toma i-a povestit de-a fir a păr neazurile lui. CAMIL PETRESCU, O. I 599.

Cîntecul se apropie din ce în ce, dar cu o încetineală care înfiora. PREDĂ, M. 31.

De ce, de ce se tot depărta. VASILIU, P. 134.

Icoanele se strecoară una după alta. SADOVEANU, O. I 631.

Sîntem datori a ne ajuta unii pe alții. CREANGĂ, P. 330.

Observație. În propoziția de mai sus *unii pe alții* este considerat complement de mod, deoarece în exemple de tipul acesta are însemnătate funcțiunea sintactică a grupului de cuvinte luat global (vezi § 511 pct. 3).

b. numeral, de obicei precedat de prepoziție :

Oamenii se depărtau cîte unul. CAMILAR, N. I 40.

Se opresc cîte două. SADOVEANU, O. I 405.

Spuma lighioanelor se tăie în două, în trei și pieri. GALACTION, O. I 49.

Ipate se îmbogățise însutit și înmiit de cînd a venit Chirică în slujbă la dînsul. CREANGĂ, P. 153.

Și-a încordat grumazul și s-a pregătit să-i răspundă întreit pentru fiece cuvîntel. GALAN, B. I 146.

Piereau oamenii cu zecile. CARAGIALE, O. IV 136.

Păpușoi care erau chiar atunci prășii de-al doilea. CREANGĂ, A. 6.

c. substantiv fără prepoziție, cu valoare adverbială :

Niște dulăi... culcați covrig. GHICA, S. 501.

Moromete se uită țintă la el. PREDA, M. 8.

Observație. Uneori aceste construcții pornesc de la o comparație.

d. substantiv (sau o parte de vorbire cu valoare de substantiv) cu prepoziție :

Bătrînii ceilalți prinseră a rîde cu hohot. SADOVEANU, O. III 480.

După datinile țării să cinstim pe Întîi Mai. BELDICEANU, P. 54.

Trăia acuma Negoită în huzur. CARAGIALE, O. II 237.

Te înclini pînă la pămînt. SAHIA, N. 102.

A joacă sunau clopoței. BANUȘ, P. 131.

Uneori complementul de mod este exprimat printr-o construcție complexă, formată dintr-un substantiv repetat și o prepoziție, care poate face impresia că e locuțiune (vezi § 511 pct. 3 și 949) :

Stăteau umăr lîngă umăr, înghesuși, masa fiind prea mică. PREDA, M. 24.

Se va plimba zi și noapte în trăsură, picior peste picior. GHICA, S. 609.

e. verb la modul infinitiv precedat de o prepoziție sau la gerunziu :

Știu atîta, că ei mergeau, fără a simți că merg. CREANGĂ, P. 276.

El supărat plecă înainte, fără a băga de seamă că barba și părul îi albise. ISPIRESCU, L. 9.

E nedemn pentru noi să ne înjosim meritul real, punîndu-i mai presus în conștiința noastră o răsplată din partea altuia. CARAGIALE, O. III 47.

Iepuri roșcați se strecurau țupăind prin luminișuri. SADOVEANU, O. I 228.

f. interjecție :

[11] *trîntește liop!* pe paveaoa Iașilor. NEGRUZZI, S. I 237.

A intrat tipa-tipa în cetate. CARAGIALE, O. III 39.

Hadaragul toca regulat în teică, tac-tac, tac-tac. SADOVEANU, O. I 568.

PREPOZIȚIILE CU CARE SE CONSTRUIEȘTE COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD PROPRIU-ZIS

§ 639. Prepozițiile caracteristice circumstanțialului de mod propriu-zis sînt *cu, fără (de), a, pe, în, întru, după, din, din(tru)*, mai rar *la* și *prin* :

Amicul meu a intrat în viață cu îndrăzneală. GALACTION, O. I 358.

Din nebăgare de seamă și fără de voia mea am călcat pe coprinsul tău. ISPIRESCU, L. 42.

Ș-apoi intrat în asemenea școală, mai numai barba și punga, bat-o pustia, te făcea să calci a popă. CREANGĂ, A. 86.

Cu cofița pe-ndelete

Vin neveste de la rîu. COȘBUC, B. I. 6.

Mîncară în tăcere. CĂLINESCU, S. N. 447.

Încă tînăr, întîrzia întru jale și văduvie. ARGHEZI, P. T. 5.

Numai clopotul de la cal suna lîn, după pas, în tăcere. SADOVEANU, O. IV 486.

S-a închinat după obicei și apoi s-a tologit așa îmbrăcat. CREANGĂ, P. 302.

A strigat și Sfînta Duminecă o dată din răspuțeri. CREANGĂ, P. 92.

Căruța mergea la pas. CAMIL PETRESCU, O. II 132.

Să presupunem prin absurd că pămîntul e pătrat.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD CARE ARATĂ MĂSURA

§ 640. Cînd complinirea modală arată măsura determinată a obiectelor, exprimată prin unități convenționale de greutate, capacitate, dimensiune, temperatură, sau valoarea lor, exprimată prin preț, complementul se numește de măsură :

Urcase zidul înalt de peste cincisprezece coți pe o scară îngustă. CAMIL PETRESCU, O. II 60.

Noaptea, în odăi, temperatura s-a coborît pînă la 35°. CARAGIALE, O. VII 102.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL DE MOD CARE ARATĂ MĂSURA

§ 641. Complementul de măsură se exprimă printr-un substantiv cu prepoziție, însoțit de un numeral. Prin numeral se exprimă unitățile de valoare, de greutate, de dimensiune și prin substantiv felul unității :

Actorul îi propuse să-l ia sufler cu șapte galbeni pe lună. CARAGIALE, O. III 1.

- Să-mi rămâi zălog pe o sută de galbini.* SADOVEANU, O. XV 482.
Mă-ntîlnii c-o copilă, / Cerui gură de-o groșiță. JARNÍK-BİRSEANU, D. 404.
Se urcase luna cam de două sulîți, cînd iacă, i se pare babei că / vin pași de la deal. CARAGIALE, O. II 245.
 [Vinătorul] *reduse coada vulpei pînă la vreo doi stînji.* ODOBESCU, S. III 46.

PREPOZIȚIILE CU CARE SE CONSTRUIEȘTE COMPLEMENTUL DE MĂSURĂ

- § 642. Complementul de măsură se construiește cu prepozițiile *cu*, *de*, *pentru*, *pe*, *pînă (la)* :
Mîndra cînd e rumenită / Cu cinci sute nu-i plătită. JARNÍK-BİRSEANU, D. 440.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD COMPARATIV

- § 643. Cînd determinarea circumstanțială de mod se face în comparație cu alte obiecte sau acțiuni, complementul se numește comparativ :
Un fior rece ca gheața îi trece prin vine. CREANGĂ, P. 26.

Comparația poate fi :

- a. de egalitate, cînd exprimă termenul unei comparații de același grad :

Grîul crește cît palma și păpușoiul cît cotul. SLAVICI, O. I 55.

- O grămadă de cățeluși, mici cît pumnul și orbi ca sobolii.* ODOBESCU, S. III 42.

- b. de inegalitate, cînd exprimă termenul unei comparații de superioritate sau de inferioritate (fie la gradul comparativ, fie la gradul superlativ relativ) :

- Știu grecește mai mult decît oricare tînăr de vrîsta mea.* NEGRUZZI, S. I 9.

Sînt mai mult bătrîn decît tînăr. CREANGĂ, P. 154.

- E tare bun poștalionul ăsta, care uruie mai puțin decît oricare droșcă pe caldarîmul cel nou.* CAMIL PETRESCU, O. I 177.

Acesta era cel mai deștept dintre ei.

- În genere comparația e o construcție complexă în care intră părți de propoziție cu funcțiuni sintactice diferite.

Comparația se poate stabili :

- a. cu subiectul :

Două, trei zile trec ca o părere. SADOVEANU, O. I 200.

- b. cu complementul direct :

I-a prins ca pe șoareci. CĂLINESCU, S. N. 623.

- c. cu un complement indirect :

M-am săturat de ei, ca de mere pădurefe. CREANGĂ, A. 38.

d. cu un complement circumstanțial :

Toată vara trecută am stat mai mult la mînăstire decît la Bălcești.
CAMIL PETRESCU, O. I 200.

Mai bine să te tocmești înții, decît pe urmă. CREANGĂ, P. 151.

e. cu un nume predicativ :

Erau mai mult morți decît vii.

Uneori comparația se stabilește cu o construcție mai complicată, în cadrul căreia se pot distinge mai multe părți de propoziție :

Creșteți, flori, cît gardurile

Să vă bată vînturile,

Ca pe mine gîndurile. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 209.

În interiorul celei de-a doua comparații din acest exemplu se distinge subiectul *gîndurile* și complementul direct *pe mine*.

PRIN CE SE EXPRESSĂ CIRCUMSTANȚIALUL DE MOD COMPARATIV

§ 644. Circumstanțialul de mod comparativ de egalitate se exprimă prin substantive, pronume, adjective, verbe la participiu sau infinitiv introduse prin adverbele de comparație sau locuțiunile prepoziționale *ca (și), cît (și), asemenea, în chip de* :

O porni, luînd cu sine pe un flăcăiandru cu care se avea bine ca frații. ÎSPIRESCU, U. 34.

Nicoară Potcoavă șopti ceva, ca o mulțămire. SADOVEANU, O. I 207.

Cine a fost la teatru a trebuit să observe, ca și mine, un fenomen foarte curios. CARAGIALE, O. III 192.

Totul este prevăzut și orînduit! răspunse uscățivul căpitan, tot fără chef de vorbă, ca și pînă acum. CAMIL PETRESCU, O. II 175.

Am să merg mai înspre seară

Prin dumbrăvi, ca mai de mult. COȘBUC, B. I. 8.

Nicu se ținea ca vrăjit de acest flăcăiandru care abia împlinise 15 ani.
CAMIL PETRESCU, O. I 150.

Ca unse cu var

Lucesc zidiri, ruine pe cîmpul solitar. EMINESCU, O. I 69.

Observație. Complementele construite cu adjective participiale sînt comparative condiționale.

Își pusese pe masă ișlicul mare cît o căldare. CAMIL PETRESCU, O. I 194.

Căci scris a fost ca viața ta

De doru-i să nu-ncapă,

Căci te-a cuprins asemenea

Lianelor din apă. EMINESCU, O. I 190.

Se vedeau, asemeni unor cîrduri de grauri, trasoarele. CAMILAR, N. II 459.

În vârful satului, adecă la cel mai înălțat loc, este o alcătuială pe care sărăcenii o numesc „biserica”. Ce să fie și asta? Este o grămadă de groși bătrîni, puși unii peste alții în chip de pereți. SLAVICI, O. I 56.

Mîna dreaptă e ridicată în sus în chip de a turna ceva. ODOBESCU, IST. ARH. 157.

Adverbele de comparație *ca* (*și*) și *cît* (*și*) pot fi construite în corelație cu: *tot atît*, *tot așa*; corelativul precedă regentul și adverbul comparativ introduce circumstanțialul:

Sarea era tot atît de vînată ca zahărul. CEZ. PETRESCU, I. II 166.

Construcția corelativă *tot așa de... cît și de...* stabilește comparația între două însușiri și nu între două obiecte, fiecare însușire găsindu-și mijlocul de comparație în cealaltă:

Încercarea, drumul către Nirvana, a fost tot așa de dureroasă cît și de strălucită. CARAGIALE, O. III 5.

§ 645. Complementul comparativ de inegalitate se exprimă prin aceleași părți de vorbire ca cel de egalitate, introduse prin adverbele *decît*, *ca* și mai rar prin prepoziția *de*:

E oare un mijloc mai puternic ca să ne scăpăm de toată haotica năvălire a lumii întregi în bietul nostru suflet, decît divina muzică? CARAGIALE, O. III 16.

Nu-i plac îndeosebi Sevastița și Marghioala, care sînt mai mari decît ea cu doi-trei ani. CAMIL PETRESCU, O. I 206.

Intră foarte vesel un mușteriu nou, un om mai mult tînăr ca bătrîn. CARAGIALE, O. I 193.

Se dusesese acuma supărarea, ba era chiar mai vesel ca alaltăieri. CARAGIALE, O. III 3.

Cîrciuma nu era mai răsărită ca alte case din sat. REBREANU, I. I 37.

Sînt trei feluri de produceri intelectuale: unele mai presus, altele mai prejos de orice critică, iar altele la nivelul criticei. CARAGIALE, O. III 101.

Observație. Adverbele *ca*, *cît*, *decît* care introduc comparația de egalitate și de inegalitate prezintă anumite particularități de construcție (vezi § 298 și 511 pct. 4).

Al doilea termen al superlativului relativ se exprimă printr-un substantiv cu sens colectiv, un substantiv sau un substitut al lui la plural, introdus prin prepozițiile *dintre*, *din*, mai rar *între*:

Împăratul... a scris carte frăține-său craiului, să-i trimită grabnic pe cel mai vrednic dintre nepoți. CREANGĂ, P. 184.

Vijelia își trimesese înainte pe cel mai ager dintre vestitorii săi înari-pați. HOGAȘ, DR. I 274.

Este elevul cel mai silitor din clasă.

Este omul cel mai deosebit între oameni.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD CONSECUTIV

§ 646. Cînd complinirea modală se face în raport cu consecințele pe care le are sau le poate avea acțiunea sau calitatea, complementul se numește consecutiv:

Planul lui Cassian izbuti de minune. VLAHUȚĂ, O. A. I 153.

Căzu la pat bolnavă de moarte. CREANGĂ, P. 13.
A mîncat de speriat.

Observație. De obicei complementul consecutiv este cristalizat în expresii în care uneori nu se mai simte ideea de consecință, ci numai ideea de mod propriu-zis. Vezi însă și situația descrisă la § 338 B.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 647. Complementul circumstanțial de mod propriu-zis este uneori greu de delimitat de cel instrumental (vezi § 652) sau de cel sociativ (vezi § 657). Cu complementul circumstanțial de mod care exprimă măsura se poate confunda uneori complementul direct exprimat printr-un substantiv precedat de numeral (vezi § 603).

Complementul circumstanțial de mod are nuanță locală în situațiile în care prin el se exprimă atît modul, cît și locul acțiunii :

Ei să meargă în pădure pînă la o căsoaie părăsită, dar să nu intre în căsoaie, ci să mai meargă o sută de pași. CAMIL PETRESCU, O. II 27.

În propoziții negative complementul comparativ de inegalitate care se referă la un pronume, adjectiv pronominal sau adverb pronominal negativ sau cu sens negativ exprimă și ideea de excepție, apropiindu-se de complementul circumstanțial de excepție :

Nicăierea n-am văzut vardiști mai grași și cu ochii mai somnoroși decît în târgul nostru. SADOVEANU, O. VI 215.

Nimic nu mi se pare mai solemn decît a merge pe jos. CĂLINESCU, S. N. 61.

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 119—121.
2. ELENA CARABULEA, *Unele observații asupra termenilor comparativului și superlativului relativ în limba română*, în SG II, p. 19—29.
3. AL. IONASCU, *Cu privire la construcția comparativă în limba română*, în SCL XI (1960), p. 513—517.
4. I. RIZESCU, *Complementul circumstanțial de măsură și propoziția subordonată corespunzătoare*, în SCL X (1959), p. 357.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL

§ 648. Complementul circumstanțial instrumental determină un verb, arătînd mijlocul în sens larg (lucru, ființă, acțiune) prin care se săvîrșește o acțiune :

Ridînger... lucră neobosit mai mult de o jumătate de secol, cînd cu pînsula pictorului, cînd cu plumbul desemnatorului, cînd cu dăltița gravorului. ODOBESCU, S. III 142.

Cucerind Dacia, o coloniză cu romani. NEGRUZZI, S. I 200.
Se întreține din poleitul lentilelor. CAMIL PETRESCU, T. II 212.
 Circumstanțial instrumental este și complementul care arată materia (deoarece și materia poate fi înțeleasă ca mijloc de realizare a unei acțiuni):

Negru, mic, muiat în tuș

Și pe-aripi pudrat cu brumă. TOPÎRCEANU, O. I 107.

Pină iese Gica, tratează-ne cu ceva, țață Salomio, spune Tunsu. STANCU, D. 296.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL

§ 649. Complementul circumstanțial instrumental poate fi exprimat :
 a. printr-un substantiv sau printr-un substitut al substantivului (precedat de anumite prepoziții sau locuțiuni prepoziționale):

Dacă vede lupul și vede că nu mai găsește nemic... unge toți păreții cu sînge. CREANGĂ, P. 25.

Roza se exprimă

Prin al ei ferice și plăcut miros. BOLINTINEANU, O. 103.

Printr-însul românii au putut cunoaște pe Racine, pe Corneille, pe Molière și pe Alfieri. GHICA, S. 620.

Dintre autobuzele care circulă pe strada mea călătoresc mai ales cu două.

b. printr-un verb la gerunziu :

Știa a face multe și mari minunății: alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți înfingînd toporul în pămînt afară, dinaintea ușii. CREANGĂ, A. 34.

PREPOZIȚIILE CU CARE SE CONSTRUIEȘTE COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL

§ 650. Complementul circumstanțial instrumental se construiește cu următoarele prepoziții: *cu, din, dintru, după, în, întru, la, prin, printru.*

Suspina și bocea încet, dar cu coada ochiului priveghea în toate părțile la oamenii aceia străini, în straie negre, și cu urechea era atentă la tot ce se spunea și se șoptea. SADOVEANU, O. X 641.

Pocnind din bici pe lîngă boi,

În zori de zi el a trecut

Cu plugul pe la noi. COȘBUC, B. I. 74.

După năframă și turtă l-au putut cunoaște ca frate. SBIERA, P. 134.
Oamenii s-au grăbit să coase în cuie capacul sicriului. SADOVEANU, O. X 653.

Cîntă la pian.

Din atîți feciori... al său se deosebea prin istețimea, boiul și înțelepciunea lui. ISPIRESCU, L. 185.

Frata-său i-a răspuns și el printr-o scrisoare lungă. VLAHUȚĂ, N. 7.

Dintre aceste prepoziții cea mai des folosită este *cu*.

În vorbirea populară instrumentalul este construit și cu prepoziția *pe* :

Poruncitu-mi-a mîndra

Pe un pui de rîndunea

Să mă duc pînă la ea. JARNÍK-BİRSEANU, D. 132.

În afară de prepozițiile amintite, mai ajută la construirea circumstanțialului instrumental și alte părți de vorbire cu valoare de prepoziție : *datorită, grație, mulțumită*, după care substantivul sau substitutul lui stă în cazul dativ. Aceste construcții apar mai ales în stilul științific și în publicistică.

Datorită unor foi de învălit marfa ale neguțătorului meu de cafea Hogeia Becîr și unui prietin pripășit de mult în Moldova, de neamul său din Persia, am descoperit versiunea cea bună a acestei povestiri. SADOVEANU, O. XV 344.

Grație ei i-a revenit inspirația poetică. REBREANU, R. I 209.

Știm, mulțumită lor, cine era Zulnia. IORGA, L. II 505.

Circumstanțialul instrumental apare uneori exprimat prin substantive ca *ajutorul, mijlocirea, intermediul, bunăvoința* etc. precedate de o prepoziție și urmate de un atribut. Datorită faptului că atributul exprimă instrumentul propriu-zis, aceste construcții pot fi interpretate, în mod greșit, ca locuțiuni prepoziționale :

Tu vei deveni... cu ajutorul cărței atotputernic. EMINESCU, N. 61.

Prin mijlocirea fetei el află multe. POPESCU, B. III 81.

Prin intermediul sfaturilor populare, oamenii muncii de la orașe și sate, cărora le aparține întreaga putere în țara noastră, își exercită puterea de stat. L. C. II (1953), p. 5.

Aspectul negativ al complementului circumstanțial instrumental se exprimă cu ajutorul prepoziției *fără (de)* :

Se-nțelege, răspunse Patrocle, fără cușit nu facem nici o ispravă. SADOVEANU, O. VII 508.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL ÎN LOCUȚIUNI

§ 651. Circumstanțialul instrumental intră în alcătuirea unor locuțiuni verbale, ca de exemplu : *a face cu ochiul, a trage cu urechea, a da cu gura, a da cu piciorul, a duce cu vorba.*

De asemenea, circumstanțialul instrumental stă la baza unor locuțiuni adjectivale ca : *din topor.*

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 652. Complementul circumstanțial instrumental este foarte apropiat și uneori greu de delimitat de cel modal, după cum se vede din exemple ca :

Se repezi fata la zmeul cellalt... și dintr-o lovitură îl făcu în două bucăți. ISPIRESCU, L. 19.

*Prea v-ați arătat arama, sfîșiind această țară,
Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară.* EMINESCU, O. I 151,
ceea ce este firesc, deoarece mijlocul de realizare a unei acțiuni poate
fi conceput ca felul, chipul cum se săvîrșește acțiunea.

În aceeași situație este și complementul exprimat printr-un verb
la infinitiv precedat de prepoziția *prin*, care apare după verbe ca *a începe*,
a sfîrși :

Nu cumva și ei vor fi început prin a se împrumuta? DELAVRANCEA,
PAR. 53.

Uneori circumstanțialul instrumental, în special cel exprimat prin
verb la gerunziu, are și o nuanță condițională :

*Știe oare ea că poate ca să-ți dea o lume-ntreagă,
C-aruncîndu-se în valuri și cercînd să te-nțeleagă
Ar împle-a ta adîncime cu luceferi luminoși?* EMINESCU, O. I 162.
De asemenea, instrumentalul introdus prin *datorită*, *grație*, *mulțu-*
mită are adesea o nuanță cauzală :

Uite unde am ajuns datorită ție!

BIBLIOGRAFIE

MATILDA CARAGIU, *Sintaxa gerunziului romnesc*, în SG II, p. 78.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV

§ 653. Complementul circumstanțial sociativ determină un verb,
arătînd ființa sau lucrul care însoțește subiectul sau complementul direct
în săvîrșirea unei acțiuni.

A. Însoțește subiectul :

a. ființă :

*Ba și pe la scîldat am tras o raită cu prietenul meu Chiriac a lui
Goian.* CREANGĂ, A. 16.

b. lucru :

Noroc bun!... Pe cîmpul neted ies românii cu-a lor pluguri!
ALECSANDRI, POEZII 41.

B. Însoțește complementul direct :

a. ființă :

Își ia nevasta cu copii cu tot.

b. lucru :

Părintele Trandafir cumpăruse casa cu loc cu tot. SLAVICI, O. I 62.

Observație. În unele fraze lipsește verbul determinat, fiind subînțeles. Astfel,
în exemplul :

Se cuvine să poftesc și pe acei gospodari, cu nevestele. SADOVEANU, O. X 640, !
nu este exprimat verbul *să vină* pe care îl determină circumstanțialul sociativ *cu nevestele*.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV

§ 654. Complementul circumstanțial sociativ poate fi exprimat printr-un substantiv sau printr-un substitut al substantivului (precedat de anumite prepoziții sau locuțiuni prepoziționale):

Odată, la un sfântul Vasile, ne prindem noi vro câțiva băieți din sat, să ne ducem cu plugul. CREANGĂ, A. 41.

Cred, nevestă, că n-ar fi rău să mergi și dumneata cu mine acolo. SADOVEANU, O. X 640.

Am plecat cu trei dintre ei.

PREPOZIȚIILE CU CARE SE CONSTRUIEȘTE COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV

§ 655. Complementul circumstanțial sociativ se construiește cu prepoziția *cu* sau cu locuțiuni prepoziționale în alcătuirea cărora intră această prepoziție: *împreună cu, dimpreună cu, laolaltă cu, la un loc cu, cu... cu tot, cu tot cu*:

În timp ce Petre cu ai lui ajungea în uliță, Ion Pravilă spuse prefectului... că băiatul... e foarte de treabă și așezat. REBREANU, R. II 96.

Poftim, om bun, de-i ospăta împreună cu noi, ziseră cei doi drumetei călătorului străin. CREANGĂ, O. 158.

A intrat în războiul de front, nu de birouri, dimpreună cu ceilalți unsprezece frați ai lui. ARGHEZI, P. T. 148.

Culege o poală de somnoroasă pe care o fierbe la un loc cu o vadră de lapte dulce. CREANGĂ, P. 214.

Dispăru cu fată cu tot. EMINESCU, N. 15.

Cît era el de boier și de fudul — ea și cucoana Maria îl puteau vinde și răscumpăra, jucîndu-l pe degete, cu tot cu doftor, cu tot cu Bogza și Cuțui și cu tot cu nevestele lor. SADOVEANU, O. X 641.

Aspectul negativ al circumstanțialului sociativ se construiește cu prepoziția *fără (de)*.

Simți că de aci înainte, fără dînsa, nu va putea trăi. ISPIRESCU, L. 35.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV ȘI SUBIECTUL

§ 656. Prepoziția *cu*, ca și locuțiunile *împreună cu, laolaltă cu* etc. îndeplinesc uneori rolul conjuncției copulative și. În asemenea împrejurări circumstanțialul sociativ care însoțește subiectul devine și el subiect, fapt care se recunoaște după acordul dintre subiect și predicat. Predicatul la singular din prepoziția *Mihai cu ostașii săi, la 6 ianuarie, trecu iarăși Dunărea* (BĂLCESCU, O. II 46) arată că *Mihai* este subiect, iar *cu ostașii* circumstanțial sociativ. Dimpotrivă, forma de plural a predicatului se gătiră din *Mihai cu Kiraly se gătiră îndată de oaste* (BĂLCESCU, O. II 46) este un indiciu al faptului că prepoziția are două subiecte coordonate: *Mihai* și *Kiraly* (vezi § 538).

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 657. Circumstanțialul sociativ exprimat prin nume de lucru este foarte apropiat de circumstanțialul instrumental nume de lucru construit cu prepoziția *cu*.

Într-un exemplu ca *țărani ară cu plugul, cu plugul* este circumstanțial instrumental pentru că indică mijlocul cu ajutorul căruia se realizează acțiunea verbului *a ara*, pe cînd în *ies românii cu-a lor pluguri, cu pluguri* este sociativ, deoarece arată lucrul care însoțește subiectul *românii* în săvîrșirea acțiunii.

Uneori delimitarea dintre cele două circumstanțiale este greu de făcut. În fraza :

Vornicul, părintele, fruntașii au năvălit cu furci și topoare la han.
SADOVEANU, O VII 361,
circumstanțialul *cu furci și topoare* poate fi interpretat ca sociativ (*vornicul, părintele, fruntașii însoțiți de furci și topoare au dat buzna...*), dar și ca instrumental (arată mijlocul, instrumentul cu care au tăbărit — cu gîndul de a omori, distruge). Confuzia este cauzată de verbul *a năvăli*, care are mai multe sensuri și care în acest context poate fi înțeles în două feluri.

Circumstanțialul sociativ este foarte apropiat (și uneori greu de delimitat) și de cel modal, deoarece, arătînd asocierea unui obiect la săvîrșirea unei acțiuni, indică, în sens larg, modul cum se face acțiunea. Într-un exemplu ca :

Proletariatul... în alianță cu țărănimea muncitoare a sfărîmat puterea economică și politică a moșierimii. REZ. HOT. 88,
complementul *în alianță cu țărănimea* poate fi interpretat ca sociativ, dar și ca modal. În această situație sînt toate complementele introduse prin construcțiile : *la rînd cu, cot la cot cu, umăr la umăr cu.*

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE RELAȚIE

§ 658. Complementul circumstanțial de relație indică un obiect la care se limitează o acțiune sau o calitate :

Ai știut, chiar și în materie de vînătorie, să urmezi părinteștile... povețe. ODOBESCU, S. III 11.

Și cea dintîi școlărită a fost însăși Smărăndița popii, o zgîtie de copilă ageră la mințe și așa de silitoare, de întrecea mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii. CREANGĂ, A. 2.

Complementul circumstanțial de relație poate indica și obiectul din al cărui punct de vedere este emisă comunicarea din restul propoziției :

Pentru un alpinist Clăbucetul e deal.

Complementul circumstanțial de relație poate determina :

a. un verb :

*De foame ar fi ce-ar fi,
Dar n-am cu ce mă-nveli;
De-nvelit aș mai lăsa,*

Dar n-am cu ce mă-ncălța. JARNÍK-BİRSEANU, D. 464.

b. un adjectiv sau un substitut al acestuia :

*Nu fi zgîrcit, căci banii strîngătorului intră în mîna cheltuitorului,
...dar nici scump la tărițe și ieftin la făină.* NEGRUZZI, S. I 248.

Bun la matematică.

Fluieră pe drum și cîntă

Și e cel dintîi la trîntă. COȘBUC, P. I 144.

c. un substantiv, la bază termen al unei comparații :

La treabă, spirt.

d. un adverb :

Un granit greu de înlăturat. EMINESCU, N. 127.

PRIN CE SE EXPRESSĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE RELAȚIE

§ 659. Complementul circumstanțial de relație poate fi exprimat :

a. printr-un substantiv sau printr-un substitut al substantivului (precedat de anumite prepoziții sau locuțiuni prepoziționale) :

Iuai un fiacru și vizitai orașul, pe care îl găsi sporit în mărime, de nu și în frumuseță. NEGRUZZI, S. I 67.

Decît să tot vii la noi,

Mai bin' meri, badeo, la boi;

Nici l-aceia nu ești bun,

Cînd li-i sete le dai fin. JARNÍK-BİRSEANU, D. 460.

N-a acceptat lista invitațiilor: cu trei n-a fost de acord.

b. printr-un adjectiv precedat de anumite prepoziții :

*Paraschiv... e flăcău cuminte, singur la părinți, muncitor, gospodar;
de voinic și de frumos, slavă domnului.* VLAHUȚĂ, la TDRG, S. V. de.

c. printr-un adverb :

În întreg intervalul de la 23 August 1944 încoace, partidul nostru a trebuit nu numai să stea în primele rînduri ale luptei pentru realizarea diferitelor obiective, dar și să ducă această luptă în condiții de plină reorganizare a cadrelor sale, grav atinse numeric de teroarea perioadei de ilegalitate. GHEORGHIU-DEJ, ART. CUV. 30.

d. printr-un verb la supin :

Un exemplu ușor de găsit.

Observație. În literatura populară circumstanțialul de relație apare uneori exprimat și prin infinitiv :

De numele d-tale am auzit, dar a vedea nu te-am văzut. ANT. LIT. POP. II 249.

PREPOZIȚIILE CU CARE SE CONSTRUIEȘTE COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE RELAȚIE

§ 660. Complementul circumstanțial de relație se construiește de obicei cu prepozițiile *de, în, la* și *asupra* :

Era mic de stat și aprig și punea ușor mîna pe sabie. SADOVEANU, O. XVI II 57.

Nu era în țară om mai priceput decât el în asemenea negoț. SADOVEANU, O. XVIII 75.

Bădișor la grai duios,

Eu din fire mi te-am scos. JARNÍK-BİRSEANU, D. 29.

*Nu ne putem pronunța **asupra** acestei maxime.* FILIMON, O. I 123.

În afară de aceste prepoziții apar, mai rar, și următoarele : *cu, despre, din, după, pentru :*

*Nimenea nu te va întrece **cu** frumseța.* RETEGANUL, P. IV 5.

***Despre** partea închinării însă, doamne, să ne ierți.* EMINESCU, O. I 146.

*Să ne întrecem **din** fugă.* CREANGĂ, P. 51.

*Un bătrîn atît de simplu **după** vorbă, **după** port.* EMINESCU, O. I 146.

*Primesc bucuros, ... dar **pentru** porter, foarte mulțămesc. Nu mi-am urît zilele ca să mă otrăvesc.* NEGRUZZI, S. I 222.

De asemenea se folosesc pentru construirea circumstanțialului de relație, mai ales în stilul științific și în publicistică, locuțiunile prepoziționale în privința, relativ la, din punct de vedere (sau din punctul de vedere), cu privire la, cît despre, în materie de :

Cîntecul dascălului... , fără îndoială, este, în privința regulilor prozodice, cu mult mai prejos de ingenioasă improvizațiune a vîndătorului de curci. ODOBESCU, S. III 10.

*Orice primiți de la Costică **relativ la** venirea lui, rog să-mi faceți și mie cunoscut.* CARAGIALE, O. VII 29.

*Industrie multilateral dezvoltată **din punct de vedere** tehnic.*

***Cu privire la** întrebuițarea banilor, oamenii se împărțeau în tabere.* SADOVEANU, O. X 581.

***Cît despre** căruța mea, doară numai luîndu-o mîrșoagele la fugă poate că m-ar scăpa... de așa năpaste!* ODOBESCU, S. III 77.

*Un ajutor sistematic și statornic **în materie de** producție.* CONTEMPORANUL, 11 (1948), 8/5.

La scriitorii mai vechi se găsesc și circumstanțiale de relație cu prepoziția *întru*, care astăzi apare cu această funcțiune mai ales în expresii încheiate :

*Acest frate al nostru... m-a deslușit **întru totul**.* SADOVEANU, O. XVIII 348.

***Jură-mi-te** ... că mi-i da ascultare și supunere **întru toate**.* CREANGĂ, P. 206.

Circumstanțialul de relație construit cu locuțiunea prepozițională *Cît pentru*, întrebuițat de scriitorii secolului al XIX-lea, poate fi astăzi considerat ca ieșit din uz :

***cît pentru** mine unul, fieștecine știe*

C-o am de bucurie

Cînd toată lighioana, măcar și cea mai proastă,

Cîine sadea îmi zice. ALEXANDRESCU, O. 209.

**RELUAREA CUVÎNTULUI PRIN CARE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL
CIRCUMSTANȚIAL DE RELAȚIE**

§ 661. Cuvîntul prin care se exprimă circumstanțialul de relație poate reprezenta uneori anticiparea unei alte părți de propoziție. Astfel, circumstanțialul de relație exprimat printr-un adjectiv cu prepoziție și, mai rar, printr-un substantiv reprezintă anticiparea unui nume predicativ :

De conștiincioasă, e conștiincioasă, dar nu are inițiativă.

De frate, frate să-mi fii,

Dar la noi mai rar să vii. PANN, P. V. III 6.

La fel, circumstanțialul de relație exprimat printr-un verb la supin (sau la infinitiv, vezi § 659 d.) poate constitui anticiparea predicatului :

De urat am mai ura,

Dar ne-i că vom însera

Pe la curtea dumneavoastră. TEODORESCU, P. P. 147.

În aceste cazuri, circumstanțialul de relație este adesea corelativ al conjuncției adversative care introduce propoziția următoare. Circumstanțialul de relație arată aici că acordul vorbitorului se limitează la prima dintre cele două propoziții coordonate : „am fi de acord să mai urăm, însă nu sîntem de acord să întîrziem”.

Circumstanțialul de relație construit cu una din locuțiunile prepoziționale *cît despre, cît pentru, în privința* poate anticipa un subiect sau un complement :

Cît pentru străinul brunet, el părea că nu bagă de samă că e lîngă o frumuseță. NEGRUZZI, S. I 37.

În situația în care circumstanțialul anticipă o altă parte a propoziției, el nu mai limitează propriu-zis o acțiune sau o calitate, ci reprezintă o întărire, o accentuare a elementului anticipat.

IZOLAREA COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE RELAȚIE

§ 662. Circumstanțialul de relație care reprezintă anticiparea unor părți de propoziție este totdeauna izolat (vezi exemplele de la § 661). În afară de această construcție, circumstanțialul de relație mai apare, uneori, izolat, cînd este așezat în propoziție înaintea predicatului :

Cît despre mine, poți pleca.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE RELAȚIE ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 663. Complementul circumstanțial de relație introdus prin *pentru*, mai ales cel care exprimă punctul de vedere, poate fi interpretat în unele cazuri și ca indirect. În fraza care urmează :

De unde știi că nu s-or schimba lucrurile în bine și pentru d-ta !
CREANGĂ, P. 235,
pentru d-ta poate însemna (potrivit intenției vorbitorului) fie „cu

privire la dumneata, în ceea ce te privește pe dumneata”, fie „în interesul, în favoarea dumatăle”.

De asemenea, circumstanțialul de relație exprimat printr-un verb la supin are uneori și o nuanță temporală.

În exemplul :

Și-am fost și prost la numărât

Și n-am ce spune. COȘBUC, P. I 198,

la numărât are sensul „în ceea ce privește numărâtul”, dar și „când am numărât” (nu am fost prost totdeauna, ci numai atunci când am numărât).

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

§ 664. Complementul circumstanțial condițional exprimă o ipoteză sau o condiție de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din propoziție :

Dîndu-mi din ochiul tău senin

O rază dinadins,

În calea timpilor ce vin

O stea s-ar fi aprins. EMINESCU, O. I 191.

Complementul circumstanțial condițional se întrebuințează de obicei în propoziții al căror predicat este la o formă verbală cu valoare ipotetică : modul condițional sau indicativul imperfect, viitor sau prezent cu valoare de viitor.

Observație. Raportul sintactic de condiție se exprimă mai des și mai clar prin propoziția subordonată condițională. Complementul condițional este slab reprezentat în limbă și ca frecvență și ca mijloace specifice de construcție.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

§ 665. Circumstanțialul condițional poate fi exprimat :

a. prin substantive care exprimă lexical ideea de condiție (*caz, condiție, ipoteză, eventualitate*), de obicei precedate de prepoziția *în*, sau prin orice fel de substantive în acuzativ precedate de locuțiunea prepozițională *în caz de* :

În cazul acesta, nu ne mai rămîne decît să ne culcăm. CEZ. PETRESCU, R. DR. 175.

În ipoteza unei retrageri neprevăzute, grupa voastră va acoperi șoseaua cu foc intens. PEDA, în GAZ. LIT. 123 (1957), p. 3.

Observație. După cum se vede din ultimul exemplu, complementele condiționale în cazul, în ipoteza, cu condiția pot fi urmate de un atribut în genitiv ; în construcții de acest fel ele se apropie de situația unor locuțiuni prepoziționale. Aceleași complemente pot fi urmate și de propoziții atributive introduse prin *că, să, sau cînd* ; împreună cu aceste conjunții, îmbinări ca *în cazul că, cu condiția să* etc. se apropie de situația unor locuțiuni conșuncționale.

În caz de nevoie, întreg postul va ieși complet înarmat ca să facă impresie mai puternică. REBREANU, R. II 149.

Observație. În limba vorbită se folosește și locuțiunea neliterară *la caz de* :

Căci la un caz cumva de-neurcătură,

Nu văd nici uși deschise, nici ferestre. TOPIRCEANU, O. I 143-144.

Cînd complementul condițional exprimă presupunerea unei substituiri (de persoane), el poate fi exprimat printr-un substantiv sau un substituit al unui substantiv în cazul genitiv, printr-un pronume personal în dativ sau printr-un adjectiv posesiv, precedate de locuțiunea prepozițională *în locul* :

În locul lui vodă, eu nici nu vă mai judecam. CAMIL PETRESCU, O. I 361.

Eu, în locul dumitale, m-aș grăbi să răspund. SADOVEANU, O. VII 605.

b. prin adverbele *altfel* și *altminteri* folosite după enunțarea singurei posibilități admisibile și exprimînd, în rezumat, o supoziție contrară a acesteia :

Singura soluție este asta. Altfel ar avea în fiecare moment controverse care i-ar paraliza orice mișcare. REBREANU, R. II 15-16.

Dar să nu te uși, dragul mătușii, că-i fricoasă ca o căprioară — că și ea arde de dragostea dumitale. Altfel n-ar veni... SADOVEANU, O. VI 527.

c. printr-un verb la gerunziu :

Trăind și nemurind ai să vezi cine sînt eu. CREANGĂ, P. 80.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 666. În propozițiile cu predicatul la un mod ipotetic (vezi § 664), cuvinte sau grupuri de cuvinte cu diverse funcțiuni sintactice pot căpăta și nuanță condițională. Un rol hotărîtor are în acest sens intonația, uneori și pauza.

Astfel, pot avea nuanță condițională construcții care țin de diferite complemente circumstanțiale :

1. complemente circumstanțiale instrumentale :

Cu un sacrificiu relativ neînsemnat s-ar putea îmbunătăți viața tuturor. REBREANU, R. I 296.

2. complemente circumstanțiale sociative :

Și-a dat seama că fără ea viața lui ar fi zdrobită. REBREANU, R. I 173.

3. complemente circumstanțiale de mod :

Poimîine după amiază, cu voia ta, mă înapoiez la București. GALAC-TION, O. I 408.

4. complemente circumstanțiale de timp :

Acuma era sigur că, în alte împrejurări, adică de n-ar fi fost îndrăgostit, nu s-ar fi mișcat din Amara. REBREANU, R. II 214.

Împletirea circumstanței de condiție cu alte circumstanțe — de mod, de instrument, de timp, de cauză — se întâlnește adesea la complementele exprimate prin gerunzii. Iată un exemplu cu nuanțe mixte :

*Știe oare ea că poate ca să-ți dea o lume-ntrăagă,
C-aruncându-se în valuri și cercînd să te-nțeleagă
Ar împlea-a ta adîncime cu luceferi luminoși?* EMINESCU, O. I 162.

BIBLIOGRAFIE

MIOARA AVRAM, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*
în SG I, p. 153—157.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

§ 667. Complementul circumstanțial concesiv determină un verb sau un adjectiv, indicînd un obiect sau o situație care ar fi fost de așteptat să împiedice realizarea unei acțiuni sau existența unei calități :

Cît de tînăr se păstrează... cu tot părul alb. CEZ. PETRESCU, I. II 123.

Observație. De obicei raportul sintactic de concesie se exprimă cu ajutorul propozițiilor : complementele concesive se întîlnesc destul de rar. Pentru situațiile care pot duce la confuzii între propoziția concesivă și complementul concesiv vezi § 861.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

§ 668. Circumstanțialul cncesiv poate fi exprimat :

a. printr-un substantiv sau un substitut al unui substantiv precedat de locuțiunile prepoziționale *cu tot* (*cu toată, cu toți, cu toate*), *în ciuda, în pofida, împotriva sau în contra* :

Eram trist cu tot timpul frumos a primăverii. NEGRUZZI, S. I 95.

M-am gîndit cîtă prăpastie este între educațiunea spiritului și educațiunea inimii și cum neglijînd pe aceasta din urmă nu poți, cu toată înrățătura, produce decît monștri sociali. CARAGIALE, O. II 122.

Din inima lor nu s-a șters purtarea necuviincioasă a spînului, cu toate îndreptările și înrudirea lui. CREANGĂ, P. 209.

Observație. Pronumele demonstrative *acesta, ăsta* în forma de feminin-neutru plural împreună cu locuțiunea prepozițională *cu tot...* în forma corespunzătoare alcătuiesc locuțiuni adverbiale cu valoare concesivă :

Cu mine zilele fi-adaogi,

Cu ieri viața ta o scazi

Și ai cu toate astea-n față

De-apururi ziua cea de azi. EMINESCU, O. I 204.

Verișoara ta tot tînără rămîne în ciuda vremii ce trece. I. NEGRUZZI,
în CONV. LIT. VII (1874), p. 4.

Observații. 1. Locuțiunea prepozițională *în pofida*, echivalentă cu *în ciuda*, este mai puțin întrebuințată, avînd un caracter regional și învechit.

2. Atît *în ciuda*, cît și *în pofida* apar construite mai ales cu substantivul *fapt* urmat de o propoziție atributivă introdusă prin *că*: *în ciuda* (sau *în pofida*) *faptului* *că*.

Împotriva așteptărilor, nenea Iorgu nu sări de pe canapea, nici nu începu să se plimbe ca de obicei. CEZ. PETRESCU, S. R. 103.

b. printr-un verb la gerunziu, uneori precedat de adverbul *chiar* (negativ *nici*), sau la infinitiv cu prepoziția *fără* :

Părînd pe veci a răsări

Din urmă moartea-l paște. EMINESCU, O. I 178.

Chiar îngrijindu-se la cei mai buni medici, nu se mai putea vindeca.

Fără a fi din partea locului, el cunoștea bine drumul.

CORELATIVUL COMPLEMENTULUI CONCESIV

§ 669. Complementul circumstanțial concesiv este construit adesea cu un corelativ pe lîngă cuvîntul regent; în această calitate se folosesc adverbe ca *totuși* sau *tot*. De exemplu, în citatul din I. Negruzzi de la § 668, complementul concesiv *în ciuda vremii* are drept corelativ adverbul *tot*.

Corelativul se întrebuințează în special atunci cînd complementul concesiv nu are o construcție specifică, de exemplu cînd e exprimat printr-un gerunziu :

Slugărînd de dimineața pînă noaptea, plină de griji, de treburi și de nemulțumiri, ea venea totuși cît putea de des... ca să-și rotească ochii în gospodăria dragă ei. V. Demetrius. *Nuvele* (București, 1956), p. 160.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL OPOZIȚIONAL

§ 670. Complementul circumstanțial opozițional arată obiectul sau acțiunea care se opune celor exprimate prin subiectul, prin complementul sau prin predicatul propoziției.

Exprimă opoziția față de :

a. subiect :

O beșică-n loc de sticlă e întinsă-n ferăstruie. EMINESCU, O. I 84.

În locul lui am fost eu.

b. complement (direct, indirect sau circumstanțial) :

În loc de carne de vacă, ar fi trebuit să-i prezenți dobe de mistreț și chebapuri de căprioară, în loc de pui de găină fripți, prepelițe tăvălite în mălai și bicați prăjiți în mustul lor. ODOBESCU, S. III 39.

Scuturarăm, pe cît cu puțință, cu mâinile în loc de perie, colbul de pe noi. HOGAȘ, DR. II 6.

c. predicat :

În loc de a-și vedea de școală, umblă să pescuiască. SLAVICI, O. II 14.

Dar vremea trecea cu amăgele și eu creșteam pe nesimțite; și tot alte gânduri îmi zburau prin cap și alte plăceri mi se deșteptau în suflet; și în loc de înțelepciune, mă făceam tot mai neastîmpărat. CREANGĂ, A. 36.

Cînd complementul opozițional se referă la subiect sau la alt complement, raportul de subordonare opozițională este echivalent, din punctul de vedere al sensului, cu un raport de coordonare adversativă între două părți de propoziție. Construcția în care apare *în loc de* poate fi transpusă într-o construcție adversativă de tipul: *nu... ci*. Astfel, în citatul din Eminescu, înlocuind raportul de subordonare opozițională printr-unul de coordonare adversativă, vom avea: *Nu o sticlă, ci o bășică e întinsă-n ferăstruie*.

Cînd complementul opozițional se referă la un predicat verbal, raportul de subordonare opozițională dintre părțile de propoziție este echivalent cu un raport de coordonare adversativă între propoziții. De exemplu, în citatul din Slavici: *În loc de a-și vedea de școală umblă să pescuiască*, dacă înlocuim raportul de subordonare opozițională cu un raport de coordonare adversativă, complementul opozițional devine propoziție adversativă precedată de conjuncția *ci*: *Nu-și vede de școală, ci umblă să pescuiască*.

PRIN CE SE EXPRESSĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL OPOZIȚIONAL

§ 671. Complementul circumstanțial opozițional se exprimă:

a. printr-un substantiv sau printr-un substitut al acestuia (pronume, numeral) precedat de locuțiunile prepoziționale *în loc de* și *în locul*:

Știți voi povestea, cînd un fiu

De împărat odată,

În piept cu dor turbat de viu,

S-a îmbrăcat în fată,

Și-avînd, în loc de paloș, fus,

Și-n loc de coif, năframă,

Pe pieptul tînăr el și-a pus

Altiță-n loc de-aramă? COȘBUC, P. 1 70.

În loc de acestea venim din contră cu mîinile goale, dar cu un plan bine statorit în mințile noastre. ODOBESCU, S. II 399.

În locul lui se trimise un alt sergent, a cărui trupă fu într-adevăr „făcută praf” fără nici un folos. ARGHEZI, P. T. 149.

b. printr-un verb la infinitiv precedat de locuțiunea prepozițională *în loc de* (a):

Mirosul... , în loc de a face bine, ar fi adus amețală. CONACHI, P. 268.

Observație. De obicei, complementul opozițional exprimat printr-un substantiv realizează o opoziție față de subiect sau de un complement din propoziție, iar cel exprimat printr-un infinitiv se opune predicatului propoziției, după cum s-a arătat mai înainte. Uneori însă complementul opozițional exprimat printr-un substantiv se poate opune predicatului:

Ucigașul lui Andrei, în loc de răsplata ce aștepta de la Mihai, fu ostndit a i se tăia capul pentru fărâdeleaga ce făcuse. BĂLCESCU. O. II 260 (vezi și citatul din CREANGĂ, A. 36 de la § 670)

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL OPOZIȚIONAL ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 672. Uneori complementul circumstanțial opozițional cuprinde și nuanțe de sens ale altor complemente.

El poate să conțină o nuanță locală :

În locul umărului drept avea un deget de forma degetului cel mare.
ALEXANDRESCU, P. 215.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CUMULATIV

§ 673. Complementul circumstanțial cumulativ arată lucrul, ființa sau situația căreia i se adaugă cele exprimate prin subiect, prin complement sau prin predicatul propoziției.

Observație. Partea de propoziție care adaugă ceva nu este complementul circumstanțial cumulativ, cum ar fi de așteptat datorită denumirii; situația este asemănătoare cu cea de la raportul concesiv.

a. Complementului cumulativ i se alătură subiectul :

Pe lângă undiță, poate ar fi bună și o manta de ploaie? SADOVEANU, O. XIV 547.

În afară de Pascalopol și Otilia, pe bancheta din fața lor ședea ghemuit și moș Costache. CĂLINESCU, E. O. I 48.

b. Complementului cumulativ i se alătură complementul (de obicei direct sau indirect) :

Era cât p-aci să scoale pe nevastă-sa, să se sfătuiască ce să ia de prin casă afară de bani și bijuterii. REBREANU, R. II 128 (complement direct).

Între toate acestea, una suferă mai grozav — e cucoana Luxița; fiindcă toate celelalte suferă numai de căldură și de sete, pe câtă vreme dumneaei suferă pe lângă astea și de foame. CARAGIALE, O. I 278 (complement indirect).

c. Complementului cumulativ i se alătură predicatul :

Mîni îmi vine un foarte bun cort de campanie... Pe lângă asta, a n g a j e z imediat oameni ca să-mi facă o colibă de scînduri. SADOVEANU, O. XII 490.

Da Vinci pe lângă pictor mai era și sculptor și arhitect.

PRIN CE SE EXPRIMĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CUMULATIV

§ 674. Complementul circumstanțial cumulativ se exprimă printr-un substantiv sau un substitut al acestuia (pronume, numeral), precedat de locuțiunile prepoziționale (*în*) *afară de*, *în afara* sau de prepoziția compusă *pe lângă* :

Și fiindcă era spre sară, cucoana Mărioara, spre mai multă lumină, lîpea prin crîngile alunilor o mulțime de lumînărele de ceară albă, afară de cele două lămpi mari, ce ardeau pe masă. HOGAȘ, DR. II 104.

Toate aceste lucruri, și altele **afară de acestea**, ajunsese să le știe și Constantin Fierăscu. GALACTION, O. I 121.

În afară de cei cincisprezece se mai strânsese în ogradă un pîlc de oameni. REBREANU, R. I 113.

În afara cercetării aspectelor distribuționale ale limbii, descriptiviștii se ocupă și de forma concretă sub care se prezintă morfemul în cadrul vorbirii. LR XII (1963), p. 13.

Pelîngăfoame, simțea apăsînd-o străînătatea. SADOVEANU, O. XII 678.

Observație. În limba mai veche complementul cumulativ se putea construi și cu locuțiunea prepozițională (*de*)osebit de :

Deosebit de romîni... chiar sașii și săcuii erau cu totul în favorul lui Mihai-vodă BĂLCESCU, O. II 225.

Pronumele demonstrativ *acesta*, *ăsta* la forma sa de feminin singular cu valoare de neutru, precedat de elementele prepoziționale amintite sau de locuțiunea prepozițională *plus de*, care nu apare decît în această construcție (și numai în limba vorbită), formează locuțiunile adverbiale (*în*) **afară de asta** (sau *aceasta*), **pe lîngă asta** (sau *aceasta*), (*în*) **plus de asta** (sau *aceasta*). Aceste locuțiuni adverbiale rezumă o întregă situație expusă anterior, fiind echivalente cu o propoziție cumulativă :

Nu spune nimene că asemenea gospodari cu vază ar fi în stare a săvîrși o faptă rea, — dar e bine să-și arate îndreptările. Afară de asta, a mai spus nu știu cine că numai decît cinstiții gospodari trebuie să arate martorul ori martorii care s-au găsit față la vînzare și la numărătorea banilor. SADOVEANU, O. X 624.

Nu pot pleca deoarece este frig și plus de asta și plouă.

În anumite situații complementul circumstanțial cumulativ mai poate fi construit și cu *decît* urmat de un acuzativ cu sau fără propoziție sau de un dativ, avînd de obicei o construcție asemănătoare cu cea a părții de propoziție la care se referă :

Ceteam și alte cărți decît cele de învățatură! GALACTION, O. I 11.

Uneori *decît* poate fi urmat direct de un acuzativ, chiar dacă partea de propoziție la care se referă este un acuzativ cu propoziție :

Am mai văzut și pe alții decît tine.

CORELATIVELE COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL CUMULATIV

§ 675. Complementul circumstanțial cumulativ poate să aibă drept corelative adverbele *și*, *încă și*, care stau lîngă partea de propoziție cumulată, *mai*, care stă pe lîngă verb, și *apoi*, *apoi* (...) și, care pot sta atît pe lîngă partea de propoziție cumulată, cît și pe lîngă verb. Adeseori apar mai multe corelative la un loc : *încă mai și*, *apoi mai și*. Ele au scopul de a sublinia și mai puternic cumului :

Grigoriță al meu, pe lîngă toate coltoanele sfintelor locașuri, cunoștea și toate sfintele coltoane ale vieții și regulilor călugărești. HOGAȘ, DR. II 6.

Pe lângă acestea mai avea strânse și părăluțe albe pentru zile negre. CREANGĂ, P. 3.

Afară de tata, de mama, de unchiul Luca și de tanti, afară de bunici și de bunică. . . mai sînt și alții, oameni necunoscuți. SADOVEANU, O. II 538.

Adverbul cumulativ și apare în mod obligatoriu atunci cînd complementul cumulativ este introdus prin *decît*.

Aveam și alte legături și prietînii decît cele literare. SADOVEANU, O. XVI 442.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CUMULATIV ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 676. Uneori, mai ales atunci cînd se referă la subiect, complementul cumulativ se apropie ca sens de cel sociativ :

Pe lângă tendința de a se despărți prin punct (sau punct și virgulă) anumite propoziții, în scrierile contemporane acționează și tendința contrarie. SG III 136.

Negarea posibilității de realizare a cumulului apare la complementul circumstanțial de excepție negativ (vezi § 680).

BIBLIOGRAFIE

FULVIA CIOBANU, *Cu privire la construcțiile care exprimă cumulul și excepția*, în LR XI (1962) nr. 4, p. 375—386.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE

§ 677. Complementul circumstanțial de excepție exprimă obiectul care constituie o excepție față de subiect, de complement, de atribut sau de numele predicativ. El prezintă două aspecte : unul pozitiv și altul negativ.

Complementul de excepție pozitiv se caracterizează prin faptul că stă pe lângă un verb pozitiv și constituie o excepție față de o parte de propoziție, de asemenea pozitivă.

Toți erau încîntați, afară de Gogu. REBREANU, I. II 185.

Complementul de excepție negativ se deosebește de cel pozitiv prin faptul că determină un verb negativ și exprimă obiectul care constituie o excepție față de altă parte de propoziție negativă sau cu înțeles negativ :

Afară de tîrgurile din Moldova, eu n-am cunoscut n i m i e a. SADOVEANU, O. X 375.

Complementul circumstanțial de excepție, atît pozitiv, cît și negativ, exprimă excepția :

a. față de subiect :

Toate luntrile fură mistuite prin foc, afară de vreo zece. BĂLCESCU, O. II 75.

N-a fost altceva decît gura lumii. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II 31.

b. față de complement (de obicei direct, mai rar indirect și circumstanțial) :

El umplu toți sacii cu făină, afară de unul. ANT. LIT. POP. II 217 (complement direct).

Nu se teme de nimeni afară de tine (complement indirect).

c. (rar) față de atribut :

Apariția ei presupune mai mult o femeie severă, dedicată orbeste muncii sale, fără căldură omenească (în afara dragostei pentru cele două fete ale sale). MAGAZIN, 213 (1961), p. 4.

d. (rar) față de numele predicativ :

M-am încredințat că amicul meu este un mare politic, un bun matematic, un bun mineralog, în sfârșit că este orce alt afară de pictor. ALEXANDRESCU, p. 217.

CARACTERISTICI ALE PĂRȚII DE PROPOZIȚIE LA CARE SE REFERĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE

§ 678. Partea de propoziție la care se referă complementul circumstanțial de excepție poate fi exprimată diferit, după cum complementul este pozitiv sau negativ.

1. Când complementul de excepție este pozitiv, partea de propoziție la care se face referirea este exprimată prin :

a. substantive, însoțite sau nu de adjective pronominale nehotărâte sau de adjective care exprimă o totalitate : *orice, oricare, fiecare, fiecare tot, întreg* etc. Când substantivul apare singur, stă la plural sau, mai rar, la singular, exprimând de asemenea obiectul luat ca o totalitate :

Orice călătorie, afară de cea pe jos, e după mine o călătorie pe picioare străine. HOGAȘ, DR. I 1.

Tovarășii lui Mantu Miu, însă, erau tot atât de haiduci cât și de negustori (afară de câțiva...). GALACTION, O. I 265.

Afară de niște boarfe, zestre n-aducea. REBREANU, I. II 133.

În aceeași categorie intră și adjectivele cu valoare de substantiv : *Răspunseră toți, afară de doi juni boieri.* NEGRUZZI, S. I 149.

b. pronume nehotărâte : *oricine, orice, oricare, fiecare* etc.

Citește orice afară de romane de aventuri.

c. adverbe nehotărâte : *oriunde, oriîncotro, oricând* etc.

Poți să vii oricând, afară de joia viitoare.

2. Când complementul de excepție este negativ, partea de propoziție la care se referă excepția este exprimată prin :

a. substantive, de obicei însoțite de adjective pronominale negative sau nehotărâte : *nici un, vreun, alt* etc.

N-am cumpărat alt lucru decât cărți.

b. pronume negative sau nehotărâte : *nimeni, nimic, altceva, altcineva* etc.

— *N-ai găsit nimic în casă?*

— *Nimic, afară de niște mărunțiș.* CĂLINESCU, E. O. II 293.

c. adverbe negative sau nehotărâte : *niciodată, nicicînd, nicăieri, vreodată, altundeva* :

Rîndunica nu-și face cuib nicăieri decît la noi.

Adeseori, atît adjectivele pronominale, cît și pronumele și adverbele pot apărea cîte două :

N-a venit nimeni altcineva afară de el.

PRIN CE SE EXPRESSĂ COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE

§ 679. Complementul circumstanțial de excepție, atît pozitiv, cît și negativ, poate fi exprimat prin :

a. substantive sau substitute ale acestora (pronume, numerale) precedate de locuțiunile prepoziționale (*în*) *afară de, în afara, cu excepția* :

Morarul, cum văzu că toate apele au înghețat, afară de apa de la moara lui, pe loc se gîndi că asta este o minune. DELAVRANCEA, V. V. 190.

Dat fiind că în limba noastră substantivele... au (cu excepția singularului femininelor) o singură formă pentru toate cazurile, articolul a devenit desinentă. IORDAN, L. R. C. 248.

Accidentul, în afara unui dramatism exterior și a unor cadre filmate în avion, ... nu aduce nimic nou. CONTEMPORANUL, 849 (1963), p. 5.

Scaunele erau rezervate numai pentru doamne, căci domnii, în afară de cîțiva mai bătrîni, seșeau în picioare. REBREANU, I. I 160.

b. adverbe precedate de locuțiunea prepozițională (*în*) *afară de* :

Te aștept în orice zi a săptămînii în afară de poimîine.

Complementul circumstanțial de excepție negativ poate fi introdus și prin adverbul *decît*. În acest caz, el are, de obicei, o construcție asemănătoare cu cea a părții de propoziție la care se referă, putînd fi exprimat printr-un acuzativ cu sau fără prepoziție, un genitiv, un dativ sau un adverb, după cum partea de propoziție la care se referă este un acuzativ cu sau fără prepoziție, un genitiv, un dativ sau un adverb :

Ținea mînele tinerei dame strînse întru ale sale cu o familiaritate neiertată altui decît unui bărbat. NEGRUZZI, S. I 37.

D-altceva să nu vorbești

Decît de nou-mpărat. TEODORESCU, P. P. 110.

Uneori *decît* poate fi urmat direct de un acuzativ, nemaipăstrînd construcția asemănătoare celei pe care o are partea de propoziție la care se referă :

Căci pentru care altă minune decît tine

Mi-aș risipi o viață de cugetări senine

Pe basme și nimicuri. EMINESCU, O. I 232.

Observații. 1. Complementul de excepție introdus prin (*în*) *afară de* apare uneori întărit de adverbul numai :

Toți fiii oamenilor periră, afară numai de cîțiva. ODOBESCU, S. III 276.

Mai rar, se întîlnește și construcția *afară decît* :

Nimeni, în adevăr, n-a supărat pe d-l Stavrache, afară decît popa Iancu volintirul. CĂRĂGIALE, O. I 172.

2. În limba mai veche și astăzi regional complementul de excepție negativ mai poate fi introdus prin prepoziția *fără*, adeseori însoțită de unul dintre adverbele *numai* și *decît* sau chiar de amîndouă :

Alți boieri mai aproape nu se aflare, fără numai Preda Buzescu și frate-său. BĂLCESCU, O. II 202.

Fără decît noi, nimîni nu îndrăznește să intre aici. SADOVEANU, O. X 44.

Era burlac, — și altă patimă n-avea pe lume, fără decît numai femeile. SADOVEANU, O. II 69.

CORELATIVUL COMPLEMENTULUI CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE

§ 680. Complementul circumstanțial de excepție negativ, spre deosebire de cel pozitiv, exprimă totodată și o idee de cumul negativ, deoarece neagă orice posibilitate de realizare a cumulului.

Uneori, atunci cînd vorbitorul vrea să insiste asupra imposibilității de a se realiza cumulul, complementul circumstanțial de excepție negativ are drept corelativ adverbul *mai*, care stă pe lîngă verb.

Afară de tîrgurile din Moldova, eu n-am mai cunoscut nimica.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE ȘI ALTE COMPLEMENTE

§ 681. Complementul circumstanțial de excepție construit cu *decît* se apropie uneori de complementul circumstanțial de mod comparativ (vezi § 647).

BIBLIOGRAFIE

FULVIA CIOBANU, *Cu privire la construcțiile care exprimă cumulul și excepția*, în LR XI (1962), nr 4, p. 375—386.

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR

§ 682. Elementul predicativ suplimentar este partea secundară de propoziție care însoțește un verb, exprimînd o caracteristică sau o acțiune simultană cu acțiunea verbului și referitoare la nume (sau construcții echivalente) cu diferite funcțiuni pe lîngă acel verb :

— *Măi babă, noi ne ducem, zise el. Să te găsească sănătoasă.*

Mătușa Varvara oftă și-i întinse traista.

— *Să vii sănătos.* SADOVEANU, O. VII 413.

Conținutul elementului predicativ suplimentar privește numele (pentru funcțiunile acestuia vezi § 683), dar este exprimat prin intermediul verbului însoțit ; în felul acesta elementul predicativ suplimentar apare drept o parte secundară de propoziție cu dublă subordonare.

§ 683. Caracteristica sau acțiunea exprimată de elementul predicativ suplimentar se poate referi :

a. la subiect :

*S-a întors **bolnavă** și **plângînd** la părinții săi.* SADOVEANU, O. VIII 485.

*Am rămas noi acum numai trei la Pavel ciubotarul: eu, Gîțlan, vărul-meu Ioan, poreclit **Mogorogea**, și moș Bodrîngă pe deasupra.* CREANGĂ, A. 103.

b. la complementul direct :

*O tînră doamnă italiancă, văzînd-o **bolnavă** și **plîngînd**, veni lîngă ea să-i dea ajutor.* SADOVEANU, O. VIII 314.

*Pe consoarta amicului meu o cheamă din botez **Nastasia**.* CARAGIALE, O. II 145.

c. la complementul indirect :

*Îmi place să stau ore, zile și vieți în atelierul tău, numai ca să mă uit la tine **lucrînd**, mai mult în aer decît în materie, **umblînd** cu mîna pe deasupra cutiilor tale mici.* ARGHEZI, P. T. 181.

*De mult toată lumea îi zicem **Graziella**.* CARAGIALE, O. II 145.

d. la complementul de agent :

*Lui nu-i tîhnea țigara decît fumată **singur**.* CEZ. PETRESCU, I. I 6.

Dintre aceste patru tipuri sînt frecvente construcțiile referitoare la subiect și la complementul direct.

PRIN CE SE EXPRESSĂ ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR

§ 684. Elementul predicativ suplimentar poate fi exprimat prin :

1. substantive :

a. fără prepoziții :

*Măria-sa nu vine **voievod** din mila necredincioșilor ismailiteni.* SADOVEANU, O. XVIII 390.

b. cu prepoziții, între care mai obișnuite sînt *ca*, *de*, *drept* și *cu* :

*Am decretat tricolorul **ca steag** național.* CAMIL PETRESCU, B. 106.

*Dincoaci îndemnul firii trece **de vină** mare.* ALEXANDRESCU, O. 462.

*Și alesese **drept profesor** pe verișorul ei.* ALECSANDRI, PR. 193.

*După puțină vreme își potoli iar mersul, **cu inima** bătînd.* SADOVEANU, O. VIII 212.

c. în construcții comparative cu adverbele *ca* sau *cît* :

Și-l găsirăm

*În pai **ca trestia**,*

*În spic **ca vrabia***

*Și-n bob **ca mazărea**.* TEODORESCU, P. P. 139.

2. adjective și participii (și adjective provenite din gerunziu) :

a. fără prepoziții :

*Razele soarelui străbăteau **slabe** și **abia călduțe** printre crengi goale.* CEZ. PETRESCU, I. I 21.

*Mahalaua înțelenise **îngropată** în troieni.* DELAVRANCEA, H. T. 249.

*Atunci tu prin întuneric te apropii **surîzîndă**.* EMINESCU, O. I 42.

b. cu prepoziții (*de, drept*):

Nu mă știu de vinovat. TEODORESCU, P. P. 295.

Observație. Și locuțiunile adjectivale pot fi un mijloc de exprimare a elementului predicativ suplimentar:

Oricum însă, eu găseam de vină pe tovarășul meu. HOGAȘ, DR. I 2.

Îl cred în stare de orice. DAVIDOGLU, M. 15.

3. pronume:

a. fără prepoziții:

De când ți-am mărturisit prostia care-mi umblă prin cap, te văd alta
SADOVEANU, O. VIII 160.

b. cu prepoziții (aceleași ca la substantiv 1 b):

Drept cine mă iei oare? MACEDONSKI, O. II 2.

c. în construcții comparative (vezi 1 c):

L-am lăsat cât tine.

4. numerale:

Plecat-am nouă din Vaslui. ALECSANDRI, P. III 436.

Era incredințat de iubirea ei și n-avea nici un motiv să n-o socotească întâia. SADOVEANU, O. VIII 223.

5. verbe:

a. la gerunziu (de obicei fără prepoziție, uneori cu prepoziția *ca* sau *drept*):

Tocmai atunci s-auzi miorlăind la ușă cotoiul. DELAVRANCEA, H. T. 40.

Reflexivele impersonale pot fi considerate ca făcând parte din diateza reflexivă. SCL XI (1960), nr. 3, p. 347.

b. la infinitiv:

Acum întâiași dată vedem ideea de unitate a se arăta. BĂLCESCU, O. II 13.

Mijloacele de exprimare comune celor patru tipuri ale elementului predicativ suplimentar distinse după partea de propoziție la care se referă (subiect, complement direct, indirect sau de agent) sînt substantivele, adjectivele și verbele la gerunziu, toate fără prepoziții. Tipurile referitoare la subiect și la complementul direct au mai multe mijloace de exprimare, în general comune sau deosebite numai prin frecvență; există totuși unele mijloace care se folosesc numai în construcții referitoare la complementul direct sau la subiectul unor verbe pasive și reflexive: adjectivele cu prepoziții, substantive cu prepoziții ca *pentru* sau *contra*, verbele la infinitiv și verbele la gerunziu construite cu prepoziții.

§ 685. O caracteristică formală a elementului predicativ suplimentar exprimat prin substantive și adjective este nearticularea: adjectivele apar totdeauna nearticulate, iar substantivele atunci cînd nu sînt construite cu prepoziții (și însoțite de determinări) sau cu adverbe de comparație.

Lipsa articolului hotărît enclitic la adjectiv poate servi ca mijloc de deosebire a elementului predicativ suplimentar de atribut atunci cînd adjectivul apare înaintea substantivului subiect. În exemplul:

De la gîrlă-n pîlcuri dese

Zgomotoși copiii vin. COȘBUC, B. I. 6,
folosirea nearticulată a adjectivului (*zgomotoși*) înaintea unui substantiv

articulat (*copiii*) arată clar că adjectivul nu se grupează cu substantivul și deci nu e atribut.

Pentru adjectivul așezat după substantiv există o marcă negativă în imposibilitatea folosirii articolului demonstrativ *cel, cea, cei, cele*.

Dacă în exemple ca :

Trec zilele voioase și orele surîd. EMINESCU, O. I 56, ar exista îndoială asupra funcțiunii sintactice a adjectivului, verificarea se poate face cu ajutorul introducerii articolului demonstrativ (e evident că nu e vorba de *zilele cele voioase*, ci de *zile care trec voioase*).

Dintre prepozițiile folosite cu diverse părți de vorbire (substantive, adjective, pronume și verbe la gerunziu), specifice pentru elementul predicativ suplimentar sînt *drept, de* și *ca* (cu același sens). Celelalte prepoziții sînt în general comune cu atributul și cu numele predicativ.

ASPECTUL NOMINAL ȘI ASPECTUL VERBAL AL ELEMENTULUI PREDICATIV SUPLIMENTAR

§ 686. După mijloacele de exprimare și după faptul dacă exprimă o caracteristică sau o acțiune, elementul predicativ suplimentar este de două feluri : nominal și verbal. În general, cînd este exprimat prin substantive, adjective, pronume și numerale în construcțiile arătate la § 684 punctele 1—4 elementul predicativ suplimentar este nominal, iar cînd este exprimat prin verbe la gerunziu sau la infinitiv (vezi § 684 sub 5) el este verbal, dacă verbul la gerunziu sau la infinitiv nu este copulativ.

Elementul predicativ suplimentar de tip nominal se acordă cu numele la care se referă în număr și gen la fel ca numele predicativ (vezi § 536—541).

Aspectul verbal al elementului predicativ suplimentar cunoaște și un tip special reprezentat de o construcție complexă în care, în absența elementului verbal însuși, apar numai determinante referitoare la verbul absent (verb cu sens de existență) și la subiectul lui ; aceste determinante sînt mai ales complemente (și prepoziții) circumstanțiale de loc :

U n d e te visezi, de umbli cu porci după tine? CREANGĂ, P. 83.

După asta o vreme nu s-a mai întors la Caranasuf. Iusuf îl credea a casă; maică-sa îl credea la Iusuf. SADOVEANU, O. XVI 84, mai rar de timp !

Nici rău nu-i pare-acuma, nici bine nu... ea moare,

Visîndu-se-ntro clipă cu anii în apoi. EMINESCU, O. I 114.

GRADUL DE DEPENDENȚĂ FAȚĂ DE VERB A ELEMENTULUI PREDICATIV SUPLIMENTAR

§ 687. Elementul predicativ suplimentar își exprimă caracterul predicativ prin intermediul verbului însoțit, de care apare dependent.

Dependența de verb a elementului predicativ suplimentar se manifestă prin legătura în timp cu verbul însoțit : elementul predicativ supli-

mentar exprimă o caracteristică sau o acțiune simultană cu acțiunea verbului însoțit, fie că există numai atunci, fie că e permanentă, dar atunci devine actuală și remarcabilă, fie că apare în timpul respectiv. De exemplu :

— caracteristici limitate la durata verbului însoțit :

Prin ce ținuturi rătăcești

Pribeagă ? TOPÎRCEANU, O. I 241.

— caracteristici permanente actualizate :

*O pisică trecu **allă** pe linia gardului.* CEZ. PETRESCU, I. I 257.

— caracteristici apărute în timpul desfășurării acțiunii (care pot continua să existe) :

*Ploaia asta te face **neom**.* SADOVEANU, O. VI 561.

În ce privește gradul de dependență a elementului predicativ suplimentar față de verbul însoțit se disting două situații :

a. situații în care dependența de verb e foarte slabă, întrucât verbul indică doar acțiunea în cursul căreia se manifestă o anumită caracteristică a subiectului sau a unui complement ; în aceste situații elementul predicativ suplimentar nu are nuanțe circumstanțiale :

*Luna pe cer trece-așa **sfântă și clară**.* EMINESCU, O. I 231.

b. situații în care caracterizarea numelui în momentul acțiunii are legătură cu modul de desfășurare a acestei acțiuni. În aceste situații elementul predicativ suplimentar are nuanțe circumstanțiale (de mod, de timp, de cauză sau de concesie) :

— nuanțe de mod :

*Tatarii mîncau **grăbiți** lângă capetele cailor.* SADOVEANU, O. V 502.

— nuanțe de timp :

*Am cunoscut-o **tinără**.*

— nuanțe de cauză :

*Primarul Ion Pravilă intră în cîrciumă frecîndu-și mîinile **mulțumit**.* REBREANU, R. II 73.

ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR ȘI ALTE PĂRȚI DE PROPOZIȚIE

§ 688. Elementul predicativ suplimentar este foarte apropiat de predicat atît prin conținut, cît și prin mijloacele de exprimare și acord. Spre deosebire de predicat însă, elementul predicativ suplimentar este o parte secundară de propoziție care își exprimă conținutul predicativ prin intermediul unui verb din afara structurii sale.

Verbele pe lângă care apare elementul predicativ suplimentar sînt în general verbe cu sens lexical autonom (vezi exemplele de la § 682 și 683 : *a găsi, a veni, a se întoarce, a fi poreclit, a vedea, a se uita, a fuma* etc.). Verbele cu sens lexical mai slab se plasează la limita dintre verbele care pot fi construite cu un element predicativ suplimentar și verbele copulative, cu nume predicativ ; așa sînt verbe ca *a rămîne, a sta, a părea, a se arăta* etc.

Asemănarea cu predicatul rezultă și din echivalența elementului predicativ suplimentar cu predicatul unei propoziții coordonate sau subordonate : *s-a întors bolnavă și plîngînd* poate fi înțeles ca *s-a întors și*

era bolnavă și plîngea, iar am văzut-o bolnavă și plîngînd înseamnă am văzut că era bolnavă și plîngea.

Prin faptul că apare pe lîngă un verb, elementul predicativ suplimentar pare apropiat de un complement, în primul rînd de un complement circumstanțial de mod. Asemănarea cu un complement circumstanțial de mod se manifestă și în posibilitatea echivalenței elementului predicativ suplimentar, în unele situații, cu adverbe sau cu alte construcții circumstanțiale: *mînceau grăbiți* poate echivala cu *mînceau grăbit, mînceau în grabă* etc.

Elementul predicativ suplimentar se deosebește de complement din punctul de vedere al conținutului prin referirea sa la nume, iar în mod special de complementele circumstanțiale prin posibilitatea absenței oricăror nuanțe circumstanțiale (vezi § 687, situațiile de sub a). Din punct de vedere formal un element deosebitor poate fi acordul.

Observație. În construcțiile cu mijloace de exprimare identice, cum sînt verbele la gerunziu, delimitarea elementului predicativ suplimentar de complementul circumstanțial de mod se face ținînd seama de sensul lexical al verbelor la gerunziu și al verbelor însoțite. Dacă e vorba de gerunzii ale unor verbe care pot caracteriza acțiunea verbului însoțit, ele sînt complemente circumstanțiale de mod: *vine aiergînd*; dacă gerunziul nu poate caracteriza verbul însoțit, ci arată doar o acțiune săvîrșită simultan, el este element predicativ suplimentar: *vine plîngînd*.

Prin referirea la un nume, elementul predicativ suplimentar pare apropiat de atribut; asemănarea cu atributul se explică însă de fapt prin asemănarea cu predicatul (vezi § 534, 535). Referirea simultană la un nume și la verb constituie un punct de asemănare particulară cu categoria atributului circumstanțial (din cadrul atributului); elementul predicativ suplimentar se deosebește însă de atributul circumstanțial prin gruparea cu verbul, manifestată și în topică, și prin posibilitatea absenței nuanțelor circumstanțiale.

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *În legătură cu discuția asupra „numelui predicativ circumstanțial”*, în LR X (1961), nr. 6, p. 539—545.
2. G. BELDESCU, *Contribuții la cunoașterea numelui predicativ*, 1957, p. 96—104.
3. MATILDA CARAGIU, *Sintaxa gerunziului românesc*, în SG II, p. 72—74, 79—86.
4. ION DIACONESCU, *Complementul calității*, în LR IX (1960), nr. 2, p. 14—18.
5. PAULA DIACONESCU, *Rolul elementului verbal în componența predicatului nominal*, în SG II, p. 114—120.
6. GH. N. DRAGOMIRESCU, *„Atributul predicativ” în limba română*, în LL VI (1962), p. 99—121.
7. SILVIA NITĂ, *Le „doplnoĳ” et son correspondant en roumain*, în *Romanoslavica* I (1958), p. 63—69.
8. SILVIA NITĂ, *Predicatul circumstanțial*, în LR VII (1958), nr. 4, p. 93—98.
9. MARIA RĂDULESCU, *Numele predicativ circumstanțial*, în SG II, p. 121—129.
10. MARIA RĂDULESCU, *Tot despre numele predicativ circumstanțial*, în LR VII (1958), nr. 6, p. 76—80.

COORDONAREA PĂRȚILOR DE PROPOZIȚIE

OBSERVAȚII GENERALE

§ 689. Părțile de propoziție care se găsesc pe același plan, nici una dintre ele nefiind subordonată celeilalte, sînt părți de propoziție coordonate.

Părțile de propoziție coordonate pot fi două sau mai multe. Ele pot avea în propoziție aceeași funcțiune sintactică sau pot fi diferite. Astfel, pot fi coordonate :

1. Părți de propoziție de același fel :

a. principale (subiecte care se referă la același verb sau nume predicative care au același verb copulativ) :

Frumos era pe atunci: căci și părinții și frații și surorile îmi erau sănătoși. CREANGĂ, A. 33.

Copacul este înalt, dar subțire.

b. secundare (atribute care depind de același substantiv și complementele dependente de același verb) :

Iară tei cu umbra lată și cu flori pînd-n pămînt

Înspre apa-ntunecată lin se scutură de vînt. EMINESCU, O. I 154.

Se va întoarce... ori luni, ori marți, ori miercuri, ori în altă zi! CARAGIALE, O. II 24.

2. Părți de propoziție cu funcțiuni sintactice diferite care se referă la același cuvînt :

a. părți secundare de propoziție (un complement circumstanțial de loc cu unul de timp, de mod sau instrumental, ~~un circumstanțial de loc cu unul de timp, de mod sau instrumental~~, un circumstanțial de mod cu unul de timp etc. sau un complement circumstanțial cu unul direct, indirect sau de agent) :

Cîteva tablouri... pe cari niciodată și cu nici un preț n-a vrut să le vîndă. Alexandru Vlahuță, *Pictorul N. I. Grigorescu* (Craiova, 1936), p. 63.

b. o parte principală de propoziție, cum este subiectul, cu o parte secundară, cum este complementul :

Leșanii au fost primii care s-au grămădit la muzeu să vadă cloșca cu puii de aur. Altădată și alții — ne spunea unul din ei — ar fi căutat un făgădău bun. CONTEMPORANUL, 550 (1957) p. 2.

§ 690. Între părțile de propoziție cu aceeași funcțiune sintactică pot exista raporturi de coordonare copulativă, disjunctivă, adversativă și, mai rar, conclusivă; între părțile de propoziție cu funcțiuni sintactice diferite există, de obicei, raporturi de coordonare copulativă și, mai rar, raporturi de coordonare disjunctivă.

§ 691. Raporturile de coordonare se realizează cu ajutorul conjuncțiilor de coordonare sau prin juxtapunere. Juxtapunerea se folosește mai ales la părți de propoziție copulative, mai puțin la cele adversative; la părțile de propoziție disjunctive juxtapunerea poate apărea numai combinată cu coordonarea conjuncțională, iar la cele conclusive juxtapunerea nu e posibilă.

§ 692. Topica părților de propoziție legate prin coordonare copulativă și disjunctivă este în general liberă; cele legate prin coordonare adversativă sau conclusivă se caracterizează prin topica de obicei fixă a termenilor coordonați (vezi § 991—994).

Între părțile de propoziție coordonate pot fi intercalate alte părți de propoziție; astfel, între subiectele coordonate din exemplul:

Nimic nu-l putea opri și nimeni. CEZ. PETRESCU, O. P. 463 este intercalat predicatul.

PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE LEGATE PRIN COORDONARE COPULATIVĂ

§ 693. Părțile de propoziție copulative sînt prezentate de vorbitor ca asociate:

Numai ca din poveste-și mai aducea aminte de părinții și de frații săi. SLAVICI, O. I 241.

Urechile erau albe și umflate. TUDORAN, D.R. 588.

Părțile de propoziție copulative sînt legate prin conjuncțiile (uneori cu valoare adverbială) și locuțiunile conjuncționale *și*, *și cu*, *precum și*, *nu numai... ci (și)*, *atît... cît și*, *și... (dar) și*, *iar și* prin prepoziția *cu* și locuțiunea prepozițională *împreună cu* folosite cu valoare de conjuncție; pentru negație se folosește *nici*:

Mi-am adus atunci aminte de o copilă frumoasă și subțire. GALACTION, O. I 358.

L-au prins Lascar țiganu și cu Gheuca. SADOVEANU, O. VIII 184.

Mai au ismailitenii o rînduială: că nu beau vin. Ca să-și aibă mintea limpede, cînd cîștigă cu sabia haraciurile și plocoanele sultanului, precum și dobînzile de război ce li se cuvin lor. SADOVEANU, O. XVIII 64—65.

Treizeci de ani a cetit litera, literă cît un purice, neagră, murdară, nu numai pe hîrtie, ci de-a dreptul, pe plumb. CAMIL PETRESCU, T. I 276.

Ca scriitor ce iubesc nu numai viața, dar și reflexele ei minunate în opere de artă... SCÎNTEIA, 5583 (1962), p. 3.

Atît treburile, cît și glasul lui erau, nu se știe de ce, foarte odihnitoare. PREDA, M. 120.

Fete mîndre cari știau a învîrți și hora, dar și suveica. CREANGĂ, A. 1.

Mare de inimă, iar de gură și mai mare. CREANGĂ, A. 134.

În urma lui, la cîtiva pași, veneau primarul cu plutonierul. REBREANU, R. II 98.

El împreună cu fata se puseră în carîta zmeoaicei. ISPIRESCU, L. 197.

Observație. Pentru distincția dintre situațiile cînd *cu și împreună cu* leagă părți de propoziție sau introduc un complement sociativ, vezi § 538.

Neavînd femeie, nici copii... a închinat toată averea sa Mănăstirii Neamțului. CREANGĂ, A. 21.

Uneori două părți de propoziție copulative negative pot fi legate și prin adverbul *necum* cu valoare de conjuncție :

*D-sa nu poate înghiți scrierile mediocre, **necum** pe cele proaste și insiduoase.* CARAGIALE, O. III 217.

*Pasăre măiastră nu vine pe aici, **necum** om pământean.* CREANGĂ, P. 90.

Coordonarea copulativă a unor părți pozitive se poate exprima și prin adverbul *plus* :

*Comunismul este Puterea Sovietică **plus** electrificarea întregii țări.*

*D. Anghelache își plătește consumația **plus** un pahar, care trebuie să vie.* CARAGIALE, O. II 61,

iar a unor părți negative prin adverbul *minus* :

*Găsești aici toată colecția „Vieții Rumânești”, **minus** două numere, ce nu se mai găsesc.* CARAGIALE, O. VII 152.

Conjunțiile și locuțiunile conjuncționale care leagă părți de propoziție copulative se găsesc uneori în corelație cu un element pus la termenul coordonat precedent. Conjuncția corelativă (cu valoare adverbială) poate fi aceeași, repetată o dată sau de mai multe ori : *nici...nici, și...și* :

Părea totuși că se născuse în noi ceva din firea pieilor-roșii ; — atîta mergeam de tăcuți și atîta călca de ușor și om și cal. HOGAȘ, DR. I 108.

*Intrînd cinevași într-acele locuri... nu va vedea **nici** biserică, **nici** gard împrejurul casei, **nici** car, **nici** vacă, **nici** pasăre, **nici** pătul.* CAMIL PETRESCU, O. I 270.

Alteori elementele corelative pot fi diferite : *atît...cît și, nu numai...dar și* etc. (vezi exemple la p. 213).

Părțile de propoziție copulative pot fi coordonate și prin juxtapunere :

Îl apucase decodată dorul de casă, de satul lui, de oamenii cu care și-a petrecut viața. SLAVICI, O. I 241.

Cei opt drepti judecători și-au uitat oboseala, foamea, setea. SADOVEANU, O. XVIII 30.

La părțile de propoziție cu aceeași funcțiune sintactică, al căror număr de termeni coordonați este mai mare de doi, pe lângă coordonarea realizată numai prin juxtapunere sau numai prin conjuncții, se poate întîlni și îmbinarea coordonării prin conjuncție cu cea prin juxtapunere. Se disting astfel următoarele situații :

a. Toți termenii sînt juxtapuși (vezi exemplele de mai sus).

b. Conjuncția leagă toți termenii coordonați :

ieși o femeie înaltă și tînără și frumoasă. ISPIRESCU, L. 113.

Să-mi arătați că sînteți cuminți și cinstiți și muncitori. REBREANU, R. II 87.

c. Conjuncția se pune și înaintea primului termen. În acest caz conjuncția are valoare adverbială :

Scoală-te, că am găsit și secure, și frînghie, și sfredel. CREANGĂ, P. 134.

d. Conjunția se pune numai înaintea ultimului termen, ceilalți fiind juxtapuși :

Albastrul adînc al nopții, luna în declin pe dealurile vagi și fuga aiurită a gărilor pustii jucau sub ochii mei. GALACTION, O. I 357.

e. Părțile de propoziție legate prin conjuncție alternează cu cele juxtapuse, fiind grupate după sens :

Trebuie să aibă și el simpatiile și preferințele, antipatiile și aversiunile sale. CARAGIALE, O. I 208—209.

În tine încap așa de comod nenumărate înțeleșuri : bucurii și necazuri, merit și infamie, vină și pățenie, drept, datorie, sentimente, interese, convingeri . . . CARAGIALE, O. III 199—200.

Există unele conjuncții și locuțiuni conjuncționale copulative specifice coordonării între părți de propoziție, eventual între propoziții subordonate, spre deosebire de coordonarea între propoziții principale. Dintre acestea, *cu, și cu, împreună cu* leagă numai părți de propoziție cu funcțiune de subiect. Altele, *ca precum și, atât . . . cît și*, se folosesc la orice părți de propoziție și propoziții subordonate coordonate între ele.

Observație. Părțile de propoziție copulative coordonate prin conjuncție sau prin juxtapunere au o intonație specifică, de enumerare, redată în scris printr-o anumită punctuație (vezi § 1033).

PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE CARE POT FI COORDONATE COPULATIVE

694. Raportul de coordonare poate exista între două sau mai multe părți de același fel sau diferite.

Părți de propoziție de același fel :

Subiecte :

Bătrînul, Alexandru și diacul au sărit, sprijinindu-l. SADOVEANU, O. XVIII 32.

Nume predicative :

Căci drept vorbind, și moș Vasile era un cărpănos ș-un pui de zgîrie-brînză, ca și mătușa Mărioara. CREANGĂ, A. 50.

Atribute :

Sub înfățișarea lui de altfel modestă, izbutise să-și facă un nume de om înimos, devotat, priceput și muncitor. TUDORAN, D. R. 289.

Complemente directe :

Are atunci în mîină și pînea și cuțitul. CREANGĂ, P. 248.

Complemente circumstanțiale de loc :

Pandurul sfătui oamenii să se tragă în stînga și în dreapta drumului noroios. CAMIL PETRESCU, O. III 295.

Complemente circumstanțiale de mod :

În acea zi, presvitera ajuna pînă la asfințitul soarelui, fără pine și fără apă. SADOVEANU, O. XVIII 114.

Complemente circumstanțiale instrumentale :

Fără de dînsul nu se putea nici un fel de veselie în sat la noi, fiindcă 'el cînta mai bine decît toți și din vioară, și din cimpoi, și din fluier. SLAVICI, N. I 147—148.

Adesea pot fi coordonate complemente circumstanțiale cu funcțiuni diferite :

de loc și de timp :

Încotro mergeți d-voastră la vremea asta și pe locurile aistea, domnișorule? HOGAȘ, DR. I 199.

de loc și de mod :

— *Da-ți hi viind de departe, domnișorule, mă întrebă el, cu luleaua între dinți ; — umblați cu treabă pe la noi?...*

— *Și de departe și cam cu treabă.* HOGAȘ, DR. I 286—287.

de timp și de mod :

Murășan rînjise mai departe, gîndindu-se că Obreja va 'putea plăti bine și multă vreme. VR 2 (1956), p. 125.

de timp și de relație :

Printre inculpații din ultimele dosare se numărau prea îndestui pe care uneori și în unele îi înțelegeam mai bine decît ne înțelegeam noi. CEZ. PETRESCU, O. I 562.

sociativ și de loc :

Joacă cărți cu oricine și oriunde. SADOVEANU, O. II 671.

Complementele circumstanțiale se coordonează uneori și cu complemente necircumstanțiale (directe, indirecte sau de agent) :

complement circumstanțial de timp și complement direct :

Oana: ... Așa aducea paharul la gură...

Doamna Tana: După biruinți...

Oana: Da, și toată viața, căci toată [toată viața] și pe toți a biruit. DELAVRANCEA, O. II 82.

complement circumstanțial de loc și complement de agent :

Era mîndră de întîietatea ce i se dă fiecei sale pretutindenea și de cătră toți. SLAVICI, N. I 87.

Uneori elementul predicativ suplimentar poate fi coordonat cu un atribut :

Locotenentul Comșa să fie mutat imediat din sala aceasta comună într-o cameră mai mică și singur. CEZ. PETRESCU, I. II 49.

Subiectul poate fi coordonat uneori cu un complement :

subiect și complement circumstanțial de loc :

Oricine și de oriunde poate să asculte la posturile de radio bucureștene muzica lui Debussy. GAZ. LIT. 5 (1957), p. 4.

De obicei părțile de propoziție copulative cu funcțiuni diferite sînt legate cu ajutorul conjuncției și ; rar pot fi și juxtapuse. Cînd sînt legate prin conjuncție, nu există nici o îndoială asupra interpretării lor drept părți coordonate. Cînd sînt juxtapuse, ele pot fi însă interpretate fie ca părți de propoziție coordonate, fie ca părți de propoziție diferite, necoordonate :

Altădată, în alt loc, cu alți cameni vom mai vorbi despre aceasta. Ce mîndre ni-s frunțile!

*Nimeni, nicicînd,
nu va izbuti să le plece*

din nou la pămînt. N. Cassian, *Versuri alese* (București, 1955), p. 171.

Din acest motiv, juxtapunerea nu poate fi considerată un mijloc de coordonare copulativă a părților de propoziție cu funcțiuni diferite.

Observație. Exemple de coordonare a părților de propoziție cu funcțiuni diferite, în special a complementelor, sînt mai numeroase la propozițiile interogative (directe și indirecte) decît la cele enunțative:

Bine să fii primiți la casa noastră!... Dar cum și unde și în ce treabă? SLAVICI, N. I 93.

Pînă să-l întrebe [cineva ce și cum, tînăra s-a potolit din dîrdială. CARAGIALE, O. II 237.

În exemplele date sînt legate prin conjuncții copulative mai multe adverbe și pronume interogative, specifice pentru introducerea propozițiilor interogative; de aceea ele pot fi interpretate ca propoziții eliptice.

Uneori scriitorii înșiși le repartizează prin punctuație la propoziții diferite, dintre care în a doua se subînțelege predicatul celei dintîi:

S-a întîmplat ceva? Și cui? DELAVRANCEA, O. II 121.

Cine te-aduse pe tine pe tărîmul ăsta? Și de unde? DELAVRANCEA, O. II 38.

FOLOSIREA INSTRUMENTELOR GRAMATICALE ÎNAINTEA PĂRȚILOR DE PROPOZIȚIE COPULATIVE

§ 695. La părțile de propoziție copulative de același fel se remarcă adesea evitarea repetiției unor cuvinte, mai ales a instrumentelor gramaticale (prepoziții, articole proclitice, adverbul *mai* etc.) înaintea fiecărui termen coordonat.

1. Prepoziția poate apărea numai înaintea primului termen coordonat atunci cînd termenii coordonați nu dau naștere la confuzii în ce privește interpretarea funcțiunii lor sintactice, și anume cînd părțile de propoziție coordonate au același determinant sau depind de același substantiv determinat:

Pentru menținerea și consolidarea păcii în lume există o cale sigură: înfăptuirea dezarmării generale și totale. SCÎNTEIA, 5583 (1962), p. 1.

Pe masa și scaunul din bibliotecă sînt cărți.

S-au întrunit pentru a discuta și organiza timpul liber al elevilor.

Sarcina de a îndeplini și depăși planul revine întregului colectiv.

Tînărul Edgar Bostandaki este suplînitor la catedrele de muzică, desen, gimnastică, scrimă și religie de la gimnaziul clasic. CARAGIALE, O. I 208.

În astfel de situații prepoziția poate apărea numai înaintea primului termen, dar ea poate să se repete înaintea fiecărui termen coordonat:

Se vedeau ici-colo uliți umbrite de nuci și de tei. CEZ. PETRESCU, O. P. 38.

Cercuri speciale de pregătire și cultivare a elevilor.

Cînd la doi dintre copii le veni timpul de școală, Iocan îi îmbracă frumos, cu haine ca la oraș și cu încălțăminte bună. PREDA, M. 117.

Femeia, pe care o speriasem, intră cu apă și dulceți. HOGAȘ, DR. I 170.

În aceeași înșiruire de părți de propoziție coordonate, unele pot fi introduse prin propoziție, iar altele nu :

În fața fierăriei se afla o poiană mare cu pământul bătătorit, plină de caiele rupte, de unghii de cal, cuie și belciugării arse. PREDĂ, M. 118.

Atâta puderie de vaci, de cai, de oi, care, căruțe, mașini. CEZ. PETRESCU, I. I 133.

Observație. În limba contemporană se observă tendința spre economie în vorbire, nerepetându-se propoziția înaintea fiecărui termen coordonat :

Sarcinile istorice ale clasei muncitoare în eliberarea omenirii și construirea societății socialiste. VR I (1956), p. 12.

Congresul mondial pentru dezarmare generală și pace. ȘCINTEIA, 5583 (1962), p. 3.
Republica Populară Română este patria celor ce muncesc de la orașe și sate.

Unele propoziții ca *între, dintre, printre*, avînd sens lexical reciproc, se folosesc, de obicei, numai înaintea primului termen coordonat.

Între slujbă și școală nu mai venea acasă. TUDORAN, D. R. 152.

Experiență valoroasă în organizarea legăturilor dintre școală și părinți. ȘCINTEIA, 5582 (1962), p. 2.

Observație. În vorbirea populară se repetă uneori propoziția cu sens reciproc înaintea fiecărui termen coordonat (vezi și § 331 B III) :

Printre munți și printre văi trece o căruță.

2. Propoziția trebuie repetată înaintea fiecărui termen coordonat :

a. Cînd părțile de propoziție copulative sînt juxtapuse :

Veselia și cîntecele elevilor se aud pretutindeni: în curtea taberei, în grădină, în parc, în pădure.

b. Cînd părțile de propoziție copulative sînt legate prin elemente corelative (conjunctii, locuțiuni conjuncționale, adverbe) :

Întrecea mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii. CREANGĂ, A. 2.

Visarea în care se cufundase Elenuța... începu să se arate și în fața și în privirile ei. AĞIRBICEANU, A. 239.

Cîntă nu numai la vioară, ci și la pian.

Nu merg nici în pădure, nici în parc.

c. Cînd părțile coordonate sînt complemente directe, nume de persoane, construite cu propoziția *pe*, dacă acestea formează unități distincte :

I-am văzut pe Ion și pe Vasile plecînd spre școală.

Dacă substantivele formează un grup unitar, propoziția *pe* se poate pune numai înaintea primului termen :

I-am văzut la film pe Stan și Bran.

Uneori, într-o înșiruire de mai multe complemente sau atribute coordonate formate din grupuri de cuvinte sau locuțiuni, se pot suprima anumite elemente pentru a se evita repetiția. Astfel, la numeralul adver-

bial sau la unele construcții cu numerale ordinale, substantivele *oară*, *ori* se pun numai înaintea ultimei părți coordonate :

Au fost de-a rîndul peste tot, de cîte două și trei ori. CARAGIALE, O. II 64.

Achîm îl lovi a doua, a treia și a patra oară. PREDĂ, M. 114.

La părțile de propoziție introduse prin locuțiuni prepoziționale care au ca ultim element o prepoziție, înaintea celui de-al doilea termen coordonat poate apărea numai prepoziția, omițîndu-se elementul adverbial sau substantival :

Sînt vinovată față de tine și de mama ta.

Nu a mai venit nimeni în afară de mine și de tine.

În expresii familiare se întîlnesc și cazuri în care se suprimă substantivul, pronumele etc. cu funcțiune de complement, rămîinînd numai prepozițiile care introduc complementele; substantivul sau pronumele este exprimat, în unele situații, numai la ultima parte coordonată, iar în altele, fie la prima, fie la ultima parte coordonată :

Născută din, prin și pentru popor. CARAGIALE, O. III 156.

Acțiunile nu există în și prin ele înseși. IORDAN, L.R.C. 531.

Ia un medicament înainte de masă și altul după.

Ia un medicament înainte și altul după masă.

Observație. În ultimul exemplu s-a suprimat și prepoziția *de*, element al locuțiunii prepoziționale *înainte de*.

§ 696. Cînd sînt coordonate mai multe atribute genitivale sau mai multe genitive cerute de o prepoziție, regula e ca articolul posesiv *al*, *a*, *ai*, *ale* să se pună înaintea fiecărui termen începînd cu al doilea termen inclusiv :

Mari artiști, scriitori cu renume universal, filozofi, savanți, care dau strălucire acestui veac, vor aduce la această mare adunare glasul rațiunii, al înțelegerii, al iubirii de om. SCÎNTEIA, 5583 (1962), p. 3.

Am ieșit înaintea călăreților și a căruței.

Observație. În limba contemporană există tendința ca articolul să nu se pună înaintea fiecărui termen coordonat :

Tratarea multilaterală a problemelor de creație din domeniul literaturii, teatrului, plasticii, muzicii, cinematografului. CONTEMPORANUL, 401 (1954), p. 1.

Vom încerca să arătăm cititorului modul în care apare studiul limbii române în proiectele planului și programei de învățămînt ale școlii. CONTEMPORANUL, 777 (1961), p. 2.

Să se elaboreze... instrucțiuni corespunzătoare determinate de cerințele actuale ale instrucțiunii și educației. SCÎNTEIA, 5582 (1962), p. 2.

Articolul hotărît proclitic se repetă, de obicei, înaintea fiecărei părți coordonate :

Lui Nicu și lui Dumitru le-am spus să plece.

Cînd aceste părți coordonate formează o unitate, articolul proclitic se pune numai înaintea primului termen coordonat :

Am citit cartea lui Ilf și Petrov „Douăsprezece scaune”.

Articolul demonstrativ *cel, cea, cei, cele* apare, de obicei, numai înaintea primului termen coordonat când atributele exprimă însușiri referitoare la același substantiv determinat :

El își simțea sufletul trecut în trupul ei cel tânăr și plin de viață. SLAVICI, O. I 242.

Doar zefirul

Musafirul

Cel săgalnic și pribeag

A trecut pe lângă prag. IOSIF, V. 137.

Articolul demonstrativ se pune înaintea fiecărui termen coordonat când al doilea termen are valoare substantivală (desemnând alt obiect) :

Iedul cel mare și cu cel mijlociu dau prin băț de obraznici ce erau. CREANGĂ, P. 19.

Când mai multe superlative relative se referă la același substantiv, articolul *cei* se pune de obicei o singură dată, iar adverbul *mai* trebuie repetat înaintea fiecărui termen coordonat :

Brațele, umerii, trunchiul, mijlocul, șoldurile, picioarele păreau piese turnate în cauciucul cel mai dens, mai lucios, mai trandafiriu și mai elastic. TUDORAN, D. R. 150.

Este studiul cel mai documentat și mai vast întreprins până acum. SCÎNTEIA, 5582 (1962), p. 5.

§ 697. Adverbele cu ajutorul cărora se formează comparativul și superlativul absolut (*mai, foarte* etc.) trebuie puse înaintea fiecărui termen coordonat :

N-aș trăi la câmp, Doamne ferește! Halal pe la noi! Apele-s dulci, limpezi ca cristalul și reci ca gheața... Oamenii mai sănătoși, mai puternici, mai voinici și mai voioși, iar nu ca iști de pe la câmp. CREANGĂ, A. 126.

Locuința este foarte frumoasă și foarte spațioasă.

Observație. Nerepetarea adverbului înaintea fiecărei părți coordonate produce echivocuri. Într-un exemplu ca : *Găsesc această idee foarte justă și utilă.* SCÎNTEIA, 5583 (1962), p. 3, este greu de precizat dacă adjectivul *utilă* este la gradul pozitiv sau superlativ. În vorbire, intonația poate ajuta la distingerea gradului de comparație al unui adjectiv sau adverb, dar în scris trebuie repetat instrumentul gramatical dacă și al doilea termen este la gradul comparativ sau superlativ, iar dacă al doilea termen este la gradul pozitiv, trebuie pus înaintea celuilalt : *Găsesc această idee utilă și foarte justă.*

PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE LEGATE PRIN COORDONARE DISJUNCTIVĂ

§ 698. Părțile de propoziție disjunctive exprimă o opoziție între noțiuni care se exclud :

Mai bine repede-te tu, acum sau niciodată! TUDORAN, D. R. 589.
Nu știu dacă fac bine ori rău. SLAVICI, O. I 247.

De obicei părțile de propoziție disjunctive sînt în număr de două, dintre care numai una poate fi adevărată într-un anumit moment : *Trebuie să pleci ori tu, ori eu*, dar nu sînt excluse situații în care apar mai mult de două părți de propoziție disjunctive, dintre care numai una se realizează : *Un unghi e sau drept, sau ascuțit, sau obtuz*.

Între părțile de propoziție disjunctive se situează și cele care exprimă numai o alternativă între noțiuni care nu sînt contrare și nu se opun una alteia, putînd fi adevărate toate sau nici una.

Oricum însă, fie din greșeală, fie după sfatul meu, Vasilică sorbi întîi borșul. HOGAȘ, DR. I 75.

Observații. 1. Între părțile disjunctive propriu-zise și cele care exprimă alternativa nu se poate face o delimitare strictă, ele fiind legate de intenția vorbitorului; în vorbire, ele sînt marcate, de cele mai multe ori, printr-o intonație specială.

2. Părțile de propoziție care exprimă alternativa se situează la limita dintre coordonarea disjunctivă și cea copulativă, în unele cazuri fiind greu de stabilit dacă avem de a face cu o alegere sau cu o asociere, ca în exemplul :

Cînd sună la urechea noastră istorisirii din vechime ori din locuri depărtate, noi moldovenii petrecem ca într-o clipă nopțile. SADOVEANU, O. XVIII 46.

Conjunțiile care leagă părțile de propoziție disjunctive propriu-zise sînt *ori*, *sau* și *fie* :

Dumnezeu sau dracul mă va însănătoșa. NEGRUZZI, S. I 161.

Eu ori el va trage ponoasele.

Fie azi, fie mâine, tot am să plec.

Conjunția poate fi pusă înaintea fiecărei părți de propoziție disjunctive, fiind obligatorie numai înaintea ultimei (cînd părțile disjunctive sînt mai mult de două, se poate combina deci juxtapunerea cu coordonarea prin conjuncție) :

Trebuie să se hotărască ce profesiune își alege : [ori] medic, [ori] inginer, ori profesor.

Dacă conjuncția se repetă înaintea fiecărei părți coordonate, disjuncția e mai puternică :

Să-mi dai sau banii, sau cartea.

Părțile de propoziție disjunctive care exprimă alternativa sînt legate prin conjuncțiile (*sau...*) *sau*, (*ori...*) *ori* și (*fie...*) *fie* sau prin adverbele corelative cu valoare de conjuncție *acum... acum*, *ba... ba*, *cînd...* *cînd* :

Toate statele, mari sau mici, sînt interesate în prevenirea unei catastrofe termonucleare. SCÎNTEIA, 5583 (1962), p. 1.

La toate trenurile, fie accelerate, fie de persoane, mixte sau de marfă. CARAGIALE, O. II 142.

Acu și subprefectul... a început a-l încolți... Ba drumurile, ba clădirea primăriei, ba pregătirea delegaților pentru alegeri. SADOVEANU, O. IV 497.

Fetița își ridică genele, lunecându-și căutătura ei de-o dulce și nevinovată sfială, când pe chipul liniștit al stăreții, când pe șiragul de mătănii, .. când pe rasa largă de mohair. VLAHUȚĂ, N. 137.

Ca și la părțile disjunctive propriu-zise, coordonarea prin conjuncții poate fi îmbinată uneori cu cea prin juxtapunere :

Avea cineva cap să treacă pe-aici, fără să fie jăfuit, bătut ori omorît? CREANGĂ, P. 119.

PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE CARE POT FI COORDONATE DISJUNCTIVE

§ 699. Raportul de coordonare disjunctivă se stabilește între două sau mai multe părți de propoziție de același fel :

Subiecte :

Copilul sau părinții sînt vinovați.

Nume predicative :

Lucrarea este ori foarte bună, ori foarte slabă.

Complemente circumstanțiale de timp :

Mai curînd ori mai tîrziu trebuia să moară. SLAVICI, O. I 242.

Complemente circumstanțiale de loc :

De l-oi găsi în pat,

Culcat,

Ori în sat la sfat,

Cu ciocul să-l ciocnești. MAT. FOLK. I 688.

Mai rar pot fi legate prin coordonare disjunctivă și părți de propoziție cu funcțiuni diferite :

Complement circumstanțial de mod și complement circumstanțial instrumental :

Plec sau pe jos, sau cu mașina.

Complement circumstanțial de mod și complement circumstanțial sociativ :

Plec ori singur, ori cu mama.

Complement circumstanțial de mod și complement indirect :

Într-o vreme l-au auzit vorbind singur, ori poate cu feciorașul său Demonul. SADOVEANU, O. XIII 837.

FOLOSIREA INSTRUMENTELOR GRAMATICALE ÎNAINTEA PĂRȚILOR DE PROPOZIȚIE DISJUNCTIVE

§ 700. Cînd părțile de propoziție disjunctive cu aceeași funcțiune sintactică sînt introduse prin propoziție, aceasta este obligatorie înaintea fiecărei părți disjunctive, dacă conjuncția apare înaintea fiecărui termen coordonat :

Cîteodată mai simt și eu!... O, atunci îmi place să trec prin lume cu ochii închiși și să trăiesc sau în trecut sau în viitor. EMINESCU, G. P. 27.

Plec ori la munte ori la mare.

Cînd conjuncția nu se pune înaintea fiecărui termen coordonat, repetarea prepoziției este facultativă. Uneori ea apare înaintea fiecărui termen disjunctiv :

Se îmbrăca mai mult în taior... de șantung sau de olandină. TUDORAN, D. R. 295.

Alteori al doilea termen disjunctiv poate apărea și fără prepoziție :

Diateza reflexivă se construiește cu pronumele reflexiv în acuzativ sau dativ.

§ 701. Cînd sînt coordonate două atribute în genitiv, articolul posesiv este obligatoriu înaintea fiecărui atribut :

Spune-mi, Iorgule, la ce nevoie voiți să mă duceți cu căruța mazălului? La o durere a trupului ori a sufletului? SADOVEANU, O. XVIII 52.

De asemenea, articolul demonstrativ se repetă înaintea fiecărui termen, întrucît e vorba de obiecte diferite :

Va veni copilul cel mare sau cel mic.

Se va dovedi ori cel mai bun, ori cel mai slab element.

PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE LEGATE PRIN COORDONARE ADVERSATIVĂ

§ 702. Părțile de propoziție adversative se opun una alteia fără a se exclude :

N-am vrut un lucru uimitor, ci cumpănit. Nu-ți dau pe mîna sufletul, ci trupul. DELAVRANCEA, O. II 68.

Nevasta și-o găsisse într-o familie de oameni necăjiți, dar fără cusur. TUDORAN, D. R. 100.

Raportul adversativ presupune o opoziție între doi termeni :

Era cam slăbuș, dar frumușel. TUDORAN, D. R. 155.

Observație. Uneori în interiorul unei opoziții pot fi mai mulți termeni legați prin raport de coordonare copulativă sau disjunctivă.

I-o spuse bătrînul nu cu graiul, nu cu ochii, ci cu mîna cea uscată. SLAVICI, O. I 251.

Buzele ei nu erau urite, ci pline, răsfrînte, roșii și umede. TUDORAN, D. R. 144.

Nu plec astăzi, ci mîine sau poimîine.

Părțile de propoziție adversative se leagă cu ajutorul conjuncțiilor *ci, dar, însă, iar* :

Nu pumnul, ci ochii omului mă sperie. DELAVRANCEA, H. T. 47.

Era odată o babă, care avea trei feciori nați ca niște brazi și tari de vîrtute, dar slabi de minte. CREANGĂ, P. 3.

Era un bărbat nu prea nalt, însă lat în spete. SADOVEANU, O. XVIII 43.

Prieteșugul... acea sfîntă legătură

Ce se-ntărește prin fapte, iar nu cu vorbe. CONACHI, P. 84.

Uneori opoziția dintre doi termeni poate fi exprimată prin *și (nu)* :

Zgomotul și nu cîntecul e supărător.

În special în limba vorbită conjuncțiile adversative apar uneori întărite ; *dar însă*, astăzi neliterar, era folosit în secolul trecut și de scriitori :

Sîngele de martiri e plantă ce rodește,

Curînd, tîrziu, odată, dar însă nelipsit. ALEXANDRESCU, O. 79.

Dintre conjuncții, *ci* exprimă cel mai puternic opoziția, primul termen coordonat fiind întotdeauna o parte de propoziție negativă :

De din vale de Rovine

Grăim, doamnă, cătră tine,

Nu din gură, ci din carte,

Că ne ești așa departe. EMINESCU, O. I 149.

Celelalte conjuncții enumerate au o valoare adversativă mai slabă ; de aceea ele exprimă uneori raporturi care se găsesc la limita dintre raportul adversativ și cel copulativ, ca în exemplul :

Ostilitatea Aglaiei se îndreaptă încet, dar sigur și în direcția lui Felix. CĂLINESCU, E. O. I 136,

unde cele două componente circumstanțiale de mod coordonate pot fi legate printr-o conjuncție copulativă (*încet și sigur*).

Raportul adversativ dintre două părți de propoziție se realizează prin juxtapunere, cu ajutorul intonației, numai atunci cînd unul din termeni este negativ :

În loc să vibreze de revoltă, zise, stăpînindu-și glasul, nu și amărăciunea care-l invadase. TUDORAN, D. R. 593.

Nu copilul, mama a strigat. §

PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE CARE POT FI COORDONATE ADVERSATIVE

§ 703. În raport de coordonare adversativă pot fi de obicei numai părțile de propoziție cu aceeași funcțiune sintactică.

Subiecte :

Nu întîmplarea îi adusese pe amîndoi în acest șantier unde munceau astăzi, ci o veche legătură suflătească. TUDORAN, D. R. 162.

Nume predicative :

Olga e minunată... , dar purure tristă. NEGRUZZI, S. I 47.

Atribute :

Vede un păr înflorit, dar plin de omizi. CREANGĂ, P. 286.

Complemente directe :

N-am voit să ucig pe Potoschi, ci pe tine, Sobietchi. ALECSANDRI, T. 1523.

Complemente circumstanțiale de timp :

Avea să fie nebun după ea, dar mîine, nu astăzi. TUDORAN, D. R. 156.

Complemente circumstanțiale sociative :

Nu merge cu tine, ci cu mine.

**FOLOSIREA INSTRUMENTELOR GRAMATICALE ÎNAINTEA PĂRȚILOR
DE PROPOZIȚIE ADVERSATIVE**

§ 704. Dintre părțile de propoziție coordonate adversative, numai cele legate prin conjuncția *ci* sînt precedate de aceeași prepoziție. În astfel de situații, folosirea prepoziției înaintea fiecărui termen coordonat este obligatorie :

Nu discută cu tine, ci cu mine.

Nu plec la munte, ci la mare.

Plec nu peste trei zile, ci peste zece zile.

Am primit o scrisoare nu de la sora mea, ci de la o prietenă.

Obligatorie este și folosirea articolului posesiv înaintea celui de-al doilea genitiv coordonat :

Avea în el puteri care îl chinuiau ca și cînd nu ar fi fost ale lui, ci ale dușmanilor. TUDORAN, D.R. 586.

Cînd sînt coordonate două atribute adjectivale, articolul demonstrativ se pune numai înaintea primului termen, dacă atributurile se referă la același subiect determinat, și se repetă înaintea celui de-al doilea termen, dacă atributele nu se referă la același substantiv determinat :

Copilul cel mic, dar voinic al vecinului.

Elevul cel leneș, și nu cel sirguincios e pedepsit.

**PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE LEGATE
PRIN COORDONARE CONCLUSIVĂ**

§ 705. Partea de propoziție conclusivă exprimă concluzia părții de propoziție cu care se coordonează :

Voi veni mîine, deci la 17 ianuarie.

Raportul de coordonare conclusivă apare rar între părțile de propoziție. De cele mai multe ori partea de propoziție conclusivă are și sens explicativ față de coordonata ei.

Părțile de propoziție conclusive sînt legate prin conjuncția *deci*, mai rar prin *așadar* :

Am predat lucrarea la sfîrșitul anului, deci în termen.

Plec pe data de 6 februarie, așadar peste trei săptămîni.

§ 706. Raportul de coordonare conclusivă poate exista numai între părți de propoziție cu aceeași funcțiune sintactică :

Nume predicative :

Individul clasic este... normal..., deci canonic. G. Călinescu,

Impresii asupra literaturii spaniole (București, 1946), p. 17.

Complemente circumstanțiale de timp :

Trenul sosește în gară peste două ore, deci la ora 12.

BIBLIOGRAFIE

MIOARA AVEAM, *Observații asupra coordonării*, în SG II, p. 152—154, 158—159.

NOȚIUNI GENERALE

§ 707. Fraza este unitatea sintactică superioară propoziției, alcătuită dintr-o îmbinare de două sau mai multe propoziții.

După natura propozițiilor din care este constituită (vezi § 429) fraza poate exprima mai multe judecăți, eventual reunite într-un raționament, mai multe idei cu caracter afectiv sau volițional, mai multe idei dintre care unele sînt judecăți și altele nu, dar chiar și o singură judecată (simplă sau complexă) sau o singură idee cu caracter afectiv sau volițional; fraza poate exprima deci un conținut mai complex decît propoziția, dar și un conținut identic cu al unei propoziții (independente). Exemple:

Eu o iubeam pentru că era veselă, expansivă și bună prietenă cu mine și pentru că-mi povestea frumos și tainic lucruri „de la noi de la Moldova”. SADOVEANU, O. XVI 392 (mai multe judecăți).

Du-te, copilă, dar întoarce-te curînd! SADOVEANU, O. VII 585 (două indemnuri).

Ești comunist, fii deci erou! BENIUC, V. A. II 346 (o judecată și un îndemn).

E cu neputință să mai stea. VLAHUȚĂ, N. 31 (o singură judecată).

TIPURI DE FRAZĂ

§ 708. Îmbinarea propozițiilor într-o frază se poate realiza cu ajutorul raporturilor de coordonare și de subordonare.

Există fraze alcătuite numai prin coordonare. În această situație fraza este alcătuită exclusiv din propoziții principale, adică din propoziții care nu depind gramatical de alte propoziții:

Ea iubea în mine pe primogenitul ei și avea și bucuria asemănării mele cu ea. SADOVEANU, O. XVI 392.

Există de asemenea fraze alcătuite numai prin subordonare. În această situație fraza are o singură propoziție principală și una sau mai multe propoziții secundare sau subordonate (propoziții care depind de altă propoziție, îndeplinind, în formă de propoziție, funcțiunea unei părți de propoziție a regentei); cînd subordonatele sînt două sau mai multe, ele pot fi toate subordonate față de propoziția principală,

dar se poate și ca unele dintre ele să fie subordonate ale unei propoziții care la rîndul ei este subordonată față de principală :

Un lăstun, în frac, apare

Sus pe-un vîrf de trestie

Ca să ție-o cuvîntare

În această chestie. TOPÎRCEANU, O. I 100.

Cînd liliicii goneau d-a lungul drumurilor, copiii măricei părăseau scurteica bunichii pentru ca să arunce după ei cu căciulele. DELAVRANCEA, S. 217.

Apoi să nu zicem că e după modelul românesc al logofătului Matache de la care Teodorosul nostru a învățat carte? GHICA, S. 257.

În sfîrșit, există fraze realizate prin împletirea raporturilor de coordonare și de subordonare, fie în sensul că fraza are mai multe propoziții principale coordonate între ele, dintre care unele au și subordonate, fie în sensul că subordonatele aceleiași propoziții sînt coordonate între ele, fie și într-un sens și în altul, deci cu coordonare și între principale și între subordonate.

M-a ajutat să mă îmbrac și m-am dus împăcat. SADOVEANU, O. XVI 393.

Admiram cum Arago și Dumas făceau inteligibile, chiar diletanților științei, cestiunile cele mai complicate și mai transcendente ale filozofiei naturii și cum învățații secolului al XIX-lea înavuteau pe toată ziua știința cu o mulțime de descoperiri. GHICA, S. 611.

Am trecut din întîmplare

Și-mi venea, așa, să intru

Și să suflu-n lumînare... TOPÎRCEANU, O. I 110.

PROPOZIȚII INDEPENDENTE ȘI FRAZE FRAGMENTATE

§ 709. Fraza este o unitate sintactică de sine stătătoare, a cărei existență este condiționată de prezența cel puțin a unei propoziții principale. De sine stătătoare sînt și propozițiile principale așa-numite *i n - d e p e n d e n t e*, care constituie singure comunicări încheiate, fără a intra în îmbinări cu alte propoziții :

— *Îi lipsește mult?*

— *Nimic nu lipsește!* CARAGIALE, O. II 67.

Propozițiile principale independente dintr-o comunicare mai lungă sînt despărțite una de alta în pronunțare prin intonația caracteristică sfîrșitului unei comunicări, iar în scris prin punct (sau semnele echivalente de întrebare și de exclamare) :

Se așternuse zăpadă de trei palme. De pe coșurile caselor se ridicau suluri de fum ca niște copaci. Pe seară, ceața se lăsă ușurel... DELAVRANCEA, H. T. 146.

Intonația și punctuația pot separa însă și unități legate între ele din punct de vedere gramatical, creînd aparența independenței unor propoziții coordonate sau chiar subordonate :

Vocea lui e tristă, tremurătoare, parcă ar dîrdîi de frig. Dar este și muștrătoare în același timp. Ca și cum le-ar face o vină celorlalți băieți. I. Călugăru, *Lumina primăverii* (București, f. a.), p. 15.

Acest fel de izolare a subordonatelor se întîlnește mai ales cînd pe lîngă o regentă există mai multe subordonate de același fel. Uneori una dintre ele e cuprinsă normal în fraza în care e regenta și numai celelalte sînt izolate, altelei sînt izolate toate :

Mă gîndesc cu bucurie că nu m-am înșelat. Că probabil femeia mă iubește. CAMIL PETRESCU, U. N. 216.

Iar eu mă duc așa cu nevasta asta. Să-i țin de urît. Să-i arăt unde-i casa comunei. Să aibă și ea un avocat și-un martor. SADOVEANU, O. X 610.

Propozițiile subordonate izolate prin intonație și punctuație sînt numai aparent, formal, independente. Unitatea sintactică a frazei este fragmentată în asemenea situații, dar este evident că propozițiile respective țin de rest.

Cînd este vorba de coordonare, nu totdeauna e la fel de ușor să se demonstreze existența unei unități fragmentate. La separarea unei singure propoziții de coordonata ei este evident că avem a face cu o singură frază, fragmentată :

El concepușe ideea unirii principatelor într-o Dacie. Dar evenimentele politice erau contrarii. BOLINTINEANU, O. 234.

Alteori însă coordonarea apare într-un context mai larg, cu o întregă frază anterioară și atunci este adesea greu de cuprins cele două unități în una singură, cu atît mai mult cu cît uneori nu e clar de ce propoziție se leagă direct conjuncția coordonatoare de la începutul unei fraze.

RAPORTURILE DE COORDONARE ȘI DE SUBORDONARE

§ 710. În principiu raporturile de coordonare și cele de subordonare se deosebesc clar între ele, în frază ca și în propoziție : la raportul de subordonare unul dintre elemente depinde de celălalt, pe cînd la raportul de coordonare ambele stau pe același plan, fără a depinde unul de celălalt.

Propozițiile coordonate nu depind una de alta din punct de vedere formal, dar ca înțeles nu sînt independente. Se poate spune că totdeauna propozițiile coordonate sînt interdependente, prin legătura făcută de vorbitor între acțiunile propozițiilor respective, iar, în afară de această interdependență generală, între numeroase propoziții coordonate există raporturi de sens din categoria subordonării.

Două tipuri de propoziții coordonate sînt apropiate de cele mai multe ori, ca sens, de subordonare : coordonata adversativă și coordonata conclusivă. Raportul dintre o propoziție adversativă și coordonata ei se aseamănă cu raportul dintre o subordonată concesivă și regenta ei, iar coordonata conclusivă corespunde subordonatei consecutive.

Pe lângă aceste corespondențe între specii în ansamblu, nuanțe de sens din categoria subordonării se întâlnesc și la alte propoziții coordonate. Între propozițiile coordonate copulative pot exista nuanțe de subordonare condițională, temporală sau finală :

Cere-mi un dar și ți-l voi da. SADOVEANU, O. XI 584 (nuanță condițională).

Abia am adormit și am visat (nuanță temporală).

Olecuță de odihnă și să întreamează zmeul bătrîn. DELAVRANCEA, O. II 34 (nuanță condițională și temporală).

Veniți jos și vedeți. SADOVEANU, O. XI 613 (nuanță finală).

Pe de altă parte există propoziții subordonate apropiate ca înțeles de coordonare: subordonatele cumulative și opoziționale, mai puțin unele apozitive. Subordonatele cumulative exprimă un conținut asemănător cu coordonatele copulative, subordonatele opoziționale se aseamănă cu unele coordonate adversative, iar unele apozitive pot fi apropiate ca înțeles de coordonatele copulative sau de cele conclusive.

Aceste apropieri între unele propoziții subordonate și coordonate explică și o particularitate de construcție a unor propoziții subordonate: faptul că în regentă le poate corespunde drept corelativ o conjuncție coordonatoare. Asemenea situații se întâlnesc la subordonatele concesive, cumulative și opoziționale.

Lipsa unor limite nete între coordonare și subordonare are drept consecință dificultățile de interpretare a construcțiilor cu formă mai puțin clară: propozițiile juxtapuse și unele tipuri asemănătoare (vezi § 712 și 713).

EXPRIMAREA LEGĂTURII DINTRE PROPOZIȚII

§ 711. Mijlocul cel mai important și mai general de exprimare a raporturilor dintre propozițiile unei fraze este *j o n c ț i u n e a*.

Atât pentru coordonare, cât și pentru subordonare se folosește joncțiunea prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale. În această privință este de remarcat faptul că nu există conjuncții sau locuțiuni comune celor două raporturi — de coordonare și de subordonare —, ci fiecare are elementele sale specifice; există numeroase conjuncții cu mai multe valori, dar toate sînt din cadrul aceluiași tip de raport (de coordonare sau de subordonare).

Observație. Conjuncția subordonatoare *de* cu valoare finală sau consecutivă face uneori impresia că e coordonatoare prin felul ei de construcție (vezi § 818).

Tocmai de aceea conjuncțiile pot servi ca indicii de deosebire în situațiile în care un anumit raport de subordonare se aseamănă cu unul de coordonare și invers; de exemplu, la deosebirea dintre o coordonată consecutivă și o coordonată conclusivă au rol important, în practică, elementele de construcție: *deci, așadar, așa* sînt conclusive, pe cînd *încît, așa că* sînt consecutive.

Afară de conjuncții, pentru subordonare se folosește și joncțiunea prin pronume, adjective pronominale și adverbe relativ-interogative sau nehotărâte.

§ 712. La coordonare este larg folosită și *j u x t a p u n e r e a*, fie singură, fie în combinație cu joncțiunea (cînd se coordonează mai mult de două propoziții, unele pot fi legate prin conjuncții, iar altele juxtapuse). În ce privește subordonarea, juxtapunerea ridică unele probleme speciale.

Prin juxtapunere pot fi exprimate destul de multe raporturi de sens din categoria subordonării; se poate pune însă problema dacă echivalența de sens a propozițiilor juxtapuse caracter de subordonate sau ele sînt coordonate, eventual cu sens apropiat de subordonate. Într-o frază ca :

Abia ți-ai întins mîna, sare ivărul la ușă. EMINESCU, O. I 155, prima propoziție poate fi înțeleasă ca „îndată ce ți-ai întins mîna”, dar raportul gramatical dintre cele două propoziții este mai curînd de coordonare copulativă. De asemenea, în :

Plugurile intră-n sat,

Nevestele zac în pat. ANT. LIT. POP. I 121,

se poate găsi un sens temporal, dar cel puțin în aceeași măsură propozițiile pot fi interpretate drept coordonate adversative.

În general, propozițiile juxtapuse exprimă mai puțin clar decît cele conjuncționale raporturile sintactice. În fața unei fraze ca :

Toate mi-s dragi, căci toate au fost atinse de Raluca: aici a murit ea, aici vreau să mor și eu. SADOVEANU, O. I 63, e greu de decis care e raportul dintre propozițiile juxtapuse *aici a murit ea, aici vreau (să mor și eu)* : copulativ, conclusiv, cauzal (propriu-zis sau condițional). Dar raportul de subordonare cauzală reprezintă reversul celui de coordonare conclusivă, deci optînd pentru coordonare nu se pierde nuanța de sens cauzală.

De cîte ori e posibilă interpretarea unor propoziții juxtapuse drept coordonate, această interpretare trebuie preferată, întrucît pe de o parte se bazează pe existența unor situații sigure de folosire a juxtapunerii în coordonare, iar pe de alta este mai ușor de demonstrat, operația de „subînțelegere” a unei conjuncții fiind aici mult mai simplă. Bineînțeles, nuanțele de subordonare ale unor asemenea propoziții trebuie remarcate, așa ca și la propozițiile coordonate legate prin conjuncții.

Situații relativ clare de subordonare exprimată prin juxtapunere se întîlnesc la propozițiile condiționale (uneori și cu alte nuanțe) și la cele concessive, unde se pot găsi elemente care ar face dificilă încadrarea lor la coordonare. Aceste elemente sînt intonația și modul verbului predicat. Astfel, în exemplul :

Găsește, mînîncă; nu, rabdă! SADOVEANU, O. III 488,

intonația exclude interpretarea celor două grupe de propoziții drept coordonate copulative, arătînd că e vorba de subordonate condiționale (eventual cu nuanță temporală) + regentele lor.

§ 713. Între joncțiune și juxtapunere există un tip de tranziție neclar organizat, reprezentat de propoziții introduse prin elemente cu

caracter adverbial ca *doar* (cu sens cauzal sau final), *pasămite* (cauzal), *parcă* (comparativ condițional). În exemple ca :

La urmă s-au sărutat, doar erau prietini vechi. SADOVEANU, O. I 586.

Nu știa ce să mai facă, doar va scăpa de cucoș. CREANGĂ, P. 67, propozițiile introduse prin *doar* au sensuri de subordonare (prima de cauzală, a doua de finală), dar legătura cu propoziția însoțită este foarte slabă; ele au un caracter evasi-independent, care le apropie de juxtapunere.

Într-o situație asemănătoare pot fi considerate, la coordonare, propozițiile adversative legate prin *totuși*, *cu toate acestea* etc. și chiar conclusivile introduse prin *deci* sau *așadar*, într-un cuvânt orice propoziție introdusă printr-un element care are caracter adverbial (nerelativ).

ASPECTE ALE LEGĂTURII DINTRE PROPOZIȚII

§ 714. Legătura dintre propozițiile unei fraze se manifestă în diferite feluri.

Un fenomen care apare și la coordonare și la subordonare este posibilitatea ca două sau mai multe propoziții dintr-o frază să aibă părți de propoziție comune. De exemplu :

subiectul :

Căpitanul de barieră scosese un petic de hârtie din buzunar și însemna cu creionul zisele mele. GHICA, S. 241.

subiectul și complementul circumstanțial de mod :

Toamna începuse și se isprăvise în secetă. SADOVEANU, O. VII 411

subiectul, complementul direct și complementul de timp :

Cînd am vrut și am spus eu asta, bădîță Simioane? SADOVEANU, O. XIII 268.

În același fel se poate ca două sau mai multe propoziții coordonate să aibă o subordonată comună (vezi § 751).

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *Observații asupra coordonării*, în SG II, p. 156—157.
2. GH. BULGĂR, *Izolarea subordonatelor în proza artistică contemporană*, în SGI, p. 165—180.
3. GH. BULGĂR, *Note despre structura frazei*, în *Culegere de studii* (Institutul pedagogic de limbă și literatură rusă „Maxim Gorki”), 1962, p. 13—17.
4. AL. GRAUR, *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în SG I, p. 129—134, 137—138

PROPOZIȚIILE PRINCIPALE

§ 715. Propozițiile principale, după relația lor cu alte propoziții, se împart în următoarele categorii : propoziții independente, coordonate și regente.

PROPOZIȚII PRINCIPALE INDEPENDENTE

§ 716. Se disting două feluri de propoziții principale independente :

1. Propoziții suficiente pentru a realiza o comunicare. Aceste propoziții au atît sens autonom, cît și valoare gramaticală autonomă :

Grație ei i-a revenit inspirația poetică. REBREANU, R. I 209.

E foarte cald în vagon. CARAGIALE, O. II 106.

Dincoace de sat ei deteră peste o ceată de husari unguri. BĂLCESCU, O. II 322.

2. Propoziții insuficiente pentru a realiza o comunicare. Aceste propoziții, deși din punct de vedere sintactic sînt suficiente, din punct de vedere lexical sînt insuficiente. Ele conțin un verb la un mod predicativ sau nepredicativ din categoria verbelor de declarație sau asimilate cu acestea care marchează vorbirea directă, putînd fi așezat înaintea, în urma sau în cuprinsul vorbirii reproduse :

Zice cu îndrăzneală fiului de crai : — Bun întîlnișul, voinice! CREANGĂ, P. 199.

A intrat strigînd...

A intrat pentru a spune...

Dar ce-i acolo? strigă baba înspăimîntată! CREANGĂ, P. 11.

Care dintre băieții ai mici e aicea? întrebă jupinul. CARAGIALE, O. I 134.

Stăpîne — zise el — o ceată de oameni ne-a înconjurat toată curtea. ODOBESCU, S. I 156.

PROPOZIȚII PRINCIPALE COORDONATE

§ 717. Principalele coordonate au o independență relativă, independența fiecăreia fiind limitată prin existența celeilalte coordonate.

După gradul lor de relativă independență, propozițiile principale coordonate se pot grupa în trei categorii :

1. propozițiile copulative și disjunctive ;
2. propozițiile adversative ;
3. propozițiile conclusive.

1. Propozițiile copulative și disjunctive sînt foarte aproape de independente.

a. Gradul de independență al copulativelor și al disjunctivelor este mai mare atunci cînd acestea sînt legate între ele printr-o conjuncție plasată între cele două copulative sau cînd sînt juxtapuse.

Încalecă și pornește cu bucurie. CREANGĂ, P. 185.

Nicola sta în grădină pe banca de piatră ... și trăgea din ciubuc fum plin de mireșme. SADOVEANU, O. I 173.

În anii amărîți cu gust de fiere,

Gemea norodul nostru schingiuit,

Se lăfăia ciocoiul la putere. D. Deșliu, *Versuri alese* (București, 1953), p. 89.

Era să țip obraznic,

Ori ce era să fac? COȘBUC, F. T. 135.

Vii, nu vii, ce faci?

b. Legătura dintre copulative sau dintre disjunctive este mai strînsă atunci cînd conjuncția se repetă înaintea fiecărei propoziții coordonate sau cînd există și un corelativ :

Și cîntă și lucrează.

Nici nu vede, nici n-aude. TOPÎRCEANU, O. I 132.

Ori mă lasă-n calea mea,

Ori dă-mi dulce gurița. JARNIK-BÎRSEANU, D. 45.

2. La propozițiile coordonate adversative gradul de independență este mai mic decît la prima categorie. Se poate spune chiar că există o oarecare subordonare, prin faptul că numai cea de a doua propoziție poate fi introdusă printr-o conjuncție, iar ordinea propozițiilor nu se poate schimba fără a se modifica sensul :

Drumurile au și popasuri, dar au și sfîrșit. SADOVEANU, O. XIII 823.

Fața ei nu mai era trasă, ci se rotunzea vădit. EMINESCU, N. 120.

Poate îi era foame, însă trebuia să aștepte pe bădița său. SADOVEANU, O. XVIII 195.

Era pe cînd nu s-a zărit,

Azi o vedem, și nu e. EMINESCU, O. I 234.

Tara piere și baba se piaptănă.

Cînd în propoziția cu care adversativa este coordonată există un element care o anunță (vezi § 739) legătura dintre coordonate este, desigur, mai strînsă.

3. La propozițiile coordonate conclusive, gradul de independență este foarte mic. Din acest punct de vedere ele se găsesc la limita dintre coordonare și subordonare, mai aproape de subordonare decît adversativele.

Ca și la adversative, ordinea propozițiilor nu se poate schimba, deoarece se schimbă sensul :

Vînătorile mării-sale iarăși s-au împuținat... deci nici din partea asta domnia-sa n-are mulțămire. SADOVEANU, O. XIII 647.

Fiecare își aduse amînte de alte petreceri; deci fiecare începu să povestească. SADOVEANU, O. I 53.

Văduva e o femeie care știe să ție piept nevoilor; să iau o văduvă. SADOVEANU, O. I 372.

Observație. Afirmațiile făcute pentru principalele coordonate se aplică și la propozițiile subordonate coordonate între ele.

PROPOZIȚII PRINCIPALE REGENTE

§ 718. Propozițiile principale regente pot fi, ca și principalele independente, propoziții suficiente sau insuficiente pentru a realiza o comunicare. Există și o categorie de regente care, fără să fie insuficiente, sînt foarte strîns legate de subordonatele lor.

A. Propoziții principale regente suficiente pentru a realiza o comunicare :

De altfel pe aici, oriîncotro te întorci, numai moșii boierești ai să vezi. REBREANU, R. I 78.

Tînărul, de cînd plecase conductorul, se uita pe fereastra vagonului. REBREANU, R. I 13.

B. Propoziții principale regente insuficiente pentru a realiza o comunicare. Aici se disting două tipuri :

1. Propoziții principale regente insuficiente din punct de vedere lexical, dar complete din punct de vedere sintactic. Aceste propoziții conțin un verb (la un mod predicativ sau nepredicativ) al cărui sens este insuficient pentru a realiza o comunicare.

Doream să fiu transferat undeva lîngă Tulcea. SADOVEANU, P. M. 166.

Am visat astă noapte că am împușcat o duzină de rațe. SADOVEANU, O. VII 337.

Așteptau să vie lumina de aur a primăverii. SADOVEANU, O. I 637.

Verbul din principală este de cele mai multe ori un verb de modalitate sau de aspect :

Să începem cu Damian... prin el am putea să răzbatem printre calfele din Tăbăcari și din Scaune. CAMIL PETRESCU, O. I 444.

Căpitanul începu să cotrobăiască într-un dulap de cărți. BART, E. 270.

În cele mai de pe urmă izbuti fata să rănească pe balaur.
ISPIRESCU, L. 18.

Apucă-te de-ți fă părul. ALECSANDRI, T. 331.

Ottul continua să plece în lume, încărcat de toate întâmplările acestor piscuri. BOGZA, C. O. 36.

Un verb de declarație care introduce vorbirea indirectă :

Curat îți spun că nu mai ai ce căuta la casa mea. CREANGĂ, P. 193.

Întrebați dacă nu se află în tren un doctor! CEZ. PETRESCU, C. V. 34.

Observație. Dacă acest verb are o complinire exprimată printr-un complement direct, asupra căruia se răsfringe acțiunea, propoziția principală independentă e suficientă.

2. Propoziții principale regente insuficiente din punct de vedere sintactic.

În această categorie distingem următoarele tipuri de propoziții :

a. propoziția principală este regenta unei subiective :

Ah! atunci ți se pare

Că pe cap îți cade cerul. EMINESCU, O. I 227.

Ți-ar fi plăcut să mă omori? CARAGIALE, O. I 275.

Destul că foarte de dimineață, dumnealor... așteptau cu multă nerăbdare, pe peronul din urbea X... trenul accelerat. CARAGIALE, O. I 267.

b. propoziția principală este regenta unei predicative :

Grija mea e să nu se mai întoarcă. SLAVICI, O. I 254.

Uneori propoziția principală este regenta și a unei subiective și a unei predicative, deci ea se reduce la verbul copulativ :

Cînd măriți o fată e parcă ți-ar arde casa. REBREANU, I. II 7.

c. propoziția principală regentă conține un element în suspensie, care obligă la o continuare stabilind de fapt legătura cu subordonata :

— propoziția principală regentă cuprinde corelativul unei propoziții subordonate, de exemplu al unei subordonate consecutive :

Pînă într-atît mi-e de somn, că aș dormi și în picioare.

Observație. Uneori propoziția principală de acest tip este suficientă pentru a realiza o comunicare dacă o considerăm exclamativă.

De exemplu :

E atît de aproape cerul, încît ți se pare că-l atingi cu mîna.

E atît de aproape cerul!

— principala regentă are ca nume predicativ, atribut sau complement un substantiv articulat precedat de o prepoziție (afară de *cu*) și determinat de o propoziție atributivă determinativă :

Cipicii îi erau îmbibați de glodul prin care venise. CAMILAR, T. 15.

Observație. În exemplul de mai sus se vede legătura strînsă a regentei cu atributiva ei. Prezența subordonatei influențează și construcția regentei, în sensul că, dacă s-ar suprima atributiva *prin care venise*, substantivul *glodul* n-ar mai putea fi articulat, deci subordonata este aici indispensabilă în forma dată a regentei.

— propoziția principală regentă cuprinde un cuvânt ca *menită, sortită, aptă, capabilă* etc., urmat de o propoziție completivă indirectă :

Am găsit o teorie menită să revoluționeze știința.

d. principala regentă cuprinde în funcțiune de apoziție un substantiv nearticulat, identic cu substantivul determinat :

Suferința ei în tot timpul acesta, suferință care acum îmi pare absolut certă, confirmă această părere.

C. Propoziții principale regente care, fără să fie insuficiente, sînt totuși strîns legate de subordonatele lor din punctul de vedere al sensului.

În această categorie intră principalele regente care au ca subordonate propoziții condiționale :

Dacă nu fugeam, îmi crăpa țeasta. STANCU, D. 28.

Legătura strînsă dintre propoziția principală regentă și subordonata ei se vede și în faptul că modul regentei este uneori dictat de modul dependentei. Astfel, de regulă, regenta unei condiționale se pune la același mod ca și subordonata ei. Regenta unei condiționale ireale poate fi pusă chiar la imperfectul indicativ, care, în acest caz, capătă valoare de condițional (vezi § 934) :

Dacă m-ați fi luat, mergeam și eu cu voi.

Dacă eram jurat, și eu îl achitam. CAMIL PETRESCU, U. N. 9.

Observație. Aceleași categorii de propoziții insuficiente se găsesc și la propozițiile subordonate regente.

BIBLIOGRAFIE

1. AL. GRAUR, *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în SG I, p. 121—141.
2. SORIN STATI, *Dependența semantică a propozițiilor și rolul lor sintactic*, în SG II, p. 141—149.

COORDONAREA

NOȚIUNI GENERALE

§ 719. Coordonarea este raportul dintre două sau mai multe unități sintactice (părți de propoziție, propoziții, fraze) care stau pe același plan. În cadrul frazei unitățile sintactice coordonate între ele sînt pe același plan în sensul că sînt fie toate principale, fie toate subordonate ale aceluiași element regent. (Pentru coordonarea din cadrul propoziției, între părți de propoziție, vezi § 689—706.)

§ 720. În frază pot fi coordonate :

a. propoziții principale :

Tresărind scînteie lacul

Și se leagănă sub soare. EMINESCU, O. I 121.

b. propoziții subordonate :

Nu știu nici cum am sărit din pat, nici cînd m-am îmbrăcat.
GHICA, s. 33.

c. o parte de propoziție cu o propoziție subordonată :

Năpădiră asupra lui și-i mai trîntiră în cap cu bolovani și cu ce-au apucat, pînă-l omorîră de tot. CREANGĂ, P. 33.

De obicei, cerința de a fi pe același plan se extinde, la propozițiile subordonate coordonate între ele sau cu părți de propoziție (ca și la părțile de propoziție), și asupra naturii subordonării, în sensul că se coordonează unități sintactice cu aceeași funcțiune : ambele circumstanțiale de loc, de timp, de mod, un subiect cu o subiectivă etc. (vezi exemplele de la b și c). Se găsesc însă excepții — relativ rare — mai ales la coordonarea copulativă (vezi § 726), mai rar la cea adversativă sau disjunctivă ; iată un asemenea exemplu de coordonare copulativă între o propoziție temporală și o completivă directă :

Dar cine poate visa și cînd vrea și ce-i place? CARAGIALE, O. I 21.

Uneori sînt legate printr-un raport de coordonare grupuri de unități sintactice între care există de asemenea coordonare. Astfel, raportul de

coordonare disjunctivă poate exista între propoziții care sînt urmate fiecare de o coordonată copulativă, adversativă sau conclusivă :

Ori tu mă iubești, ... și atunci lupta e peste putință cu Cațavencu... ori nu, și atuncea mor, și dacă mă lași să mor, după ce-oi muri poate să se-ntîmple orice. CARAGIALE, O. VI 113.

Raportul conclusiv, de asemenea, poate lega grupuri de unități sintactice între care există raporturi copulative, disjunctive sau adversative :

Nu-i rămîne nici o posibilitate de victorie, deci ori se supune, ori moare.

Raportul adversativ poate apărea între doi termeni dintre care amîndoi sau numai unul pot fi legați prin coordonare copulativă, disjunctivă sau conclusivă; iată exemple cu coordonare copulativă la primul termen, la al doilea și la amîndoi :

Să-mi faci bucate;... să le găsec nici reci, nici fierbinți, ci cum îs mai bune de mîncat. CREANGĂ, P. 289.

Eu întorceam capul de la coșniță, dar jimbla și salamul miroseau, iar alunele și migdalele sunau. DELAVRANCEA, H. T. 117.

Și ne-o da această învățătură nu pentru că trebuia și pentru că i se plăcea, dar pentru că avea un prisos de bunătate în el și pentru că în acest suflet era ceva din credința și din curățenia unui apostol. SADOVEANU, O. III 52.

Se poate întîmpla chiar ca în cadrul unui grup care constituie un termen al coordonării adversative să existe alt raport adversativ :

Aceleași glasuri cîntă, dar n-o mai mîngîie, ci - i amintesc cu cruzime de nopțile trecutului. SADOVEANU, O. II 629.

Și cînd se uită fata, ce să vadă? Ograda se umpluse și pădurea fojgăia de-o mulțime de balauri și de tot soiul de jivine mici și mari; însă tare în credință... fata nu se spărie, ci le ia pe cîte una și le lă și le îngrijește, cît nu se poate mai bine. CREANGĂ, P. 289.

§ 721. Coordonarea între fraze reprezintă în realitate un aspect al coordonării între propoziții. Acest fapt este evident atunci cînd se poate reconstitui imaginea unei fraze unice, de exemplu la separarea unei propoziții singure față de coordonata ei (vezi și § 709) :

L-au dus joimirii spre hotar. Dar la craiul leșesc n-a mai ajuns. SADOVEANU, O. VIII 566.

Alteori însă e vorba de o coordonare într-un context mai larg, cînd e mai greu de unit frazele respective într-o frază unică și e greu chiar de identificat propoziția de care se leagă direct conjuncția coordonatoare de la începutul unei fraze; asemenea situații apar la raportul copulativ, adversativ și conclusiv, nu și la cel disjunctiv.

§ 722. După natura logică a raportului dintre elementele pe care le leagă, coordonarea în frază (ca și în propoziție) poate fi copulativă, disjunctivă, adversativă și conclusivă. Pentru gradul de legătură dintre propozițiile coordonate vezi § 717.

§ 723. Coordonarea se poate realiza atît prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale, cît și prin juxtapunere. Fiecare dintre cele patru tipuri de coordonare are unele conjuncții specifice; așa sînt, de exemplu, *nici*

sau *precum* și la coordonarea copulativă, sau și *ori* la cea disjunctivă, însă și *ci* la coordonarea adversativă și *deci* sau *așadar* la cea conclusivă.

Există însă și conjuncții comune mai multor tipuri de coordonare : de exemplu *și*, care poate fi copulativ, adversativ și conclusiv, sau *iar*, care poate fi copulativ și adversativ (vezi și § 359, 365).

§ 724. Coordonarea între propoziții pune unele probleme referitoare la omiterea repetării unor elemente exprimate în una dintre coordonate.

1. Când propozițiile coordonate au predicat identic, el poate fi exprimat o singură dată, ceea ce dă aparența unei singure propoziții :

Erau ocări în larma lunaticii orhestre

Și rugă arzătoare în tainicul ei zvon. TOPÎRCEANU, O. I 91.

Dacă între cele două coordonate există opoziție între aspectul pozitiv și negativ al predicatului, în locul predicatului nerepetat apare un adverb de afirmație sau de negație :

Ori oi putea izbuti ori nu, dar îți făgăduiesc dinainte că o dată pornit din casa d-tale, înapoi nu m-oi mai întoarce. CREANGĂ, P. 192.

La coordonarea între propoziții subordonate cu funcțiuni diferite, când predicatul este identic, pot apărea legate prin coordonare, pe lângă un singur predicat, două sau mai multe conjuncții specifice unor subordonate diferite, ca și cum ar fi o singură propoziție :

Și de-acolo năpădesc când și unde nu te aștepți. CEZ. PETRESCU, O. I. 354.

2. Când se coordonează propoziții cu predicate diferite, dar cu structură asemănătoare (predicate verbale exprimate prin aceleași forme compuse sau predicate nominale de același fel) se poate omite repetarea elementului comun (verb auxiliar, verb copulativ, nume predicativ), chiar dacă forma nu ar fi identică la repetare :

După ce te-am găzduit, te-am ospătat și cinstit boierește, tu, gogemite flăcău în putere, să-i tragi la aghioase... CARAGIALE, O. II 248.

Altul este al tău suflet,

Alții ochii tăi acum. EMINESCU, O. I 112.

El nu e deștept, dar ea este.

3. La coordonarea unor propoziții subordonate de același fel se poate să nu se repete elementul introductiv (conjuncție, pronume etc.) care ar fi identic :

După ce feciorul sări de pe capră și deschise ușa cu geamuri a trăsuri, se ivi o doamnă ca de douăzeci și opt de ani. SLAVICI, O. I 146 (vezi și mai sus, CARAGIALE, O. II 248).

Mama era o cocheta, rea și neînduplecată, care chinuia pe tata și-i făcea zile negre pentru orice lucru. VLAHUȚĂ, N. 167.

Când elementul introductiv al subordonatelor coordonate între ele este o locuțiune conjuncțională, repetarea locuțiunii poate fi înlocuită prin exprimarea numai a elementului de legătură din componența ei (mai ales când acesta e conjuncția *că* sau *să*) :

Măcar că eram mai mare decât tine și c-am ieșit mai înainte să mă mărit, nu ți-am jurat să-ți fiu prietenă pentru totdeauna? KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 425.

COORDONAREA COPULATIVĂ

§ 725. Unitățile sintactice coordonate prezentate de vorbitor ca asociate se numesc copulative.

Numai luna printre ceață

Varsă apelor văpaie

Și te află strînsă-n brațe,

Dulce dragoste bălaie. EMINESCU, O. I 210.

§ 726. Raportul de coordonare copulativă poate lega două sau mai multe unități sintactice, care în cadrul frazei pot fi :

1. două sau mai multe propoziții principale :

Oamenii mei au sărit șanțul șoselei și, întorcîndu-se ca într-o arie, au început fuga. CAMIL PETRESCU, U. N. 268.

2. două sau mai multe propoziții subordonate, de obicei de același fel :

Sfaturile acestea îl înălțau, mai ales că toți băteau în struna lui și-l linguseau ca pe un stăpin. REBREANU, I. II 15.

3. o parte de propoziție cu o propoziție subordonată, de obicei cu funcțiune corespunzătoare :

Vra să zică cu laptele mînzatului și cu făina din sac și cu ce ți-am mai pus eu acolo, o duci tu aceste trei zile. SADOVEANU, O. X 559.

Mai rar, se pot găsi însă în raport de coordonare copulativă și anumite unități sintactice care nu sînt de același fel :

1. Propoziții subordonate de natură diferită :

Ș-apoi acel unul are atunci în mînă și pîinea și cuțitul și taie de unde vrea și cit îi place. CREANGĂ, P. 248 (o circumstanțială de loc coordonată cu o circumstanțială modală).

Armă nu port, ca să pot fi mai ușor și pentru că simt că de aproape, nu voi putea ucide niciodată. CAMIL PETRESCU, U. N. 310 (circumstanțială finală coordonată cu o cauzală).

Leagă-mi ce știi și cu ce știi, numai să nu mor. CREANGĂ, P. 55 (completivă directă coordonată cu o circumstanțială instrumentală).

2. O parte de propoziție cu o propoziție subordonată de natură diferită :

Au făcut atîta de fierbinți legăminte că vor da ajutor la vreme și cum se cuvîne soldaților lîngă care au luptat cot la cot. CEZ. PETRESCU, O. I. 235 (complement circumstanțial de timp coordonat cu o propoziție modală).

Coordonare copulativă poate exista și între două fraze (vezi § 721) :

Trăsnetul din cer de ar fi căzut nu i-ar fi făcut mai mult rău ca ceea ce i-a făcut citirea acestor vorbe. P-aci, p-aci era să moară de mîhnire. Și dacă n-o țineau surorile, își spîrgea capul căzînd. ANT. LIT. POP. II 276.

PRIN CE SE LEAGĂ ÎNTRE ELE UNITĂȚILE COORDONATE COPULATIVE DIN CADRUL FRAZEI

§ 727. Unitățile sintactice coordonate copulative din cadrul frazei se leagă între ele prin : a. conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale *și, iar, nu numai (că)...* dar (*și*), *nu numai...* *ci (și)*, (*pre*)*cum și, atât...* *cît și* sau b. prin juxtapunere ; c. adeseori raporturile de coordonare copulativă se exprimă prin îmbinarea acestor două procedee.

Spre deosebire de celelalte tipuri de coordonare, coordonarea copulativă are și construcții speciale pentru formele negative, care se realizează cu ajutorul conjuncției (*și*) *nici (nu... nici, nici... nici)*, popular și cu ajutorul adverbului *necum*.

a. *Stă și-așteaptă fără glas.* TOPÎRCEANU, O. I 65.

Focul pîlpîie în sobă,

Iară eu pe gînduri cad. EMINESCU, O. I 105.

Vizite ca ale dumitale nu numai că nu mă supără, dar îmi fac chiar mare plăcere. CARAGIALE, O. VII 511.

Nu erau tovarăși numai la biserică, ci... erau și mușteriii lui moș Precu. SADOVEANU, O. II 575.

Obişnuiește să se plîmbe după-amiaza atât cînd e vreme frumoasă, cît și cînd plouă.

A prelextat că e obosit, precum și că se simte rău.

Nu mai rîdea, nu mai vorbea, nici nu mai ofta și nici că spunea cuiva vreodată ce vrea, ce-l mistuie, ce-l doare. VLAHUȚĂ, N. 127.

Nu mai putea nici picioarele să și le miște, necum să mai tîrască și căruțul cu butoiul de rachiu. ISPIRESCU, L. 373.

b. *Ea nu mai voia să mănînce, nu se mai gătea, nu mai ieșea la plîmbare.* ANT. LIT. POP. II 277.

c. *În lipsa mea băgați de seamă să fiți cumiști, să vă purtați bine și să îngrijiți de trebile casei.* ANT. LIT. POP. II 275.

§ 728. În cea mai mare parte a lor, conjuncțiile copulative pot apărea între orice fel de unități sintactice coordonate. Fac excepție numai *atît... cît și și (pre)cum și* care nu pot lega propoziții principale, ci numai propoziții subordonate sau o parte de propoziție cu o propoziție subordonată (și părți de propoziție, pentru care vezi § 693); iar apare mai frecvent între propoziții principale și între fraze. Cea mai frecventă conjuncție copulativă este *și*, care poate apărea :

a. fie numai înainte de ultima unitate sintactică dintr-un lanț de coordonate copulative :

*Voi lansa un strigăt de luptă
și de asalt...*

*Împotriva lotoii banului,
ce mișună, suduie, scheaună,
se-ascunde, se-aruncă, se cațără,
țipă și țiuie-n spaimă.* BANUȘ, P. 171.

b. fie înaintea fiecărei unități (inclusiv prima) dintr-un lanț de coordonare copulativă :

Și-și făcea ochii dulci, și ofta, și-și pițigăia glasul, și se mlădia ca o pisică, într-un fel de milogeală dezgustătoare. VLAHUȚĂ, N. 16.

c. fie înaintea fiecărei unități în afară de prima :

Toți vorbesc și dau din mâini ș-un murmur adânc, ca dintr-un stup, vine pînă în cerdacul cu geamlîc. SADOVEANU, O. II 536.

Nici, corespondentul negativ al lui *și*, se folosește în același fel.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIILE COPULATIVE

§ 729. Coordonarea copulativă nu impune, prin ea însăși, nici un fel de restricții în folosirea modurilor și a timpurilor. De obicei, propozițiile copulative se construiesc cu același mod :

— indicativ :

În nopțile căzute la fereastră

Citesc și-apoi adorm și mă-nfior

Și-un vis frumos, ca pasărea măiastră

Cu zboru-i alb mă poartă-n viitor. BACONSKY, P. 105.

— conjunctiv :

Nu sîntem carne de ospețe.

Să știe corbii și să-nvețe. BANUȘ, P. 128.

— imperativ :

Nu te teme de nimic și vino cu mine în această pădure și fă ce ți-oi zice eu. ANT. LIT. POP. II 271.

Propozițiile copulative se pot construi însă și cu moduri diferite :

1. indicativ și condițional :

Așa am procedat atunci și tot așa aș face și acum dacă mi s-ar cere.

2. imperativ și conjunctiv :

Du-te și să vii repede.

Nu sînt însă decît foarte rar posibile fraze cu propoziții copulative dintre care una să aibă predicatul la conjunctiv, iar cealaltă la condițional.

COORDONAREA DISJUNCTIVĂ

§ 730. Unitățile sintactice coordonate care sînt prezentate de vorbitor ca excluzîndu-se una pe alta într-o măsură mai mare sau mai mică se numesc disjunctive.

Țările romîne ori vor fi unite,

Ori vor fi în parte la străini robite. BOLINTINEANU, P. I 40.

De obicei, coordonarea disjunctivă se stabilește numai între două unități sintactice, dintre care numai una poate fi adevărată într-un moment :

Ascultă ce-ți spun eu, din asta ori moare, ori înnebunește. VLAHUȚĂ, D. 166.

Se întîlnesc însă destul de des și situații în care coordonarea disjunctivă de acest fel leagă trei sau mai multe unități sintactice :

Un unghi sau e drept, sau e ascuțit, sau e obtuz.

De obicei, cu cît numărul unităților sintactice coordonate disjunctive este mai mare, cu atît opoziția, raportul de excludere reciprocă slăbește, ajungînd să se confunde cu raportul copulativ.

Într-o frază ca aceasta :

Cînd uităm un obiect, o întîmplare, e din cauză că am avut interes s-o uităm, sau pentru că ne-a fost dezagreabilă întîmplarea, sau am fi vrut să ascundem obiectul. CAMIL PETRESCU, T. III 81, raportul disjunctiv se apropie de cel copulativ tocmai din cauză că există mai multe posibilități.

Raportul disjunctiv poate fi însă apropiat de cel copulativ și atunci cînd unitățile coordonate sînt numai două, dacă nu există obligația de a alege o singură situație :

Doriți să vă hodiniți ori doriți să gustați ceva, vă rog porunciți. SADOVEANU, O. XVIII 148. (Răspunsul ar putea fi : *doresc și una și alta sau nici una, nici alta.*)

§ 731. Raportul de coordonare disjunctivă leagă, spre deosebire de coordonarea copulativă, aproape numai unități sintactice de același fel, care au aceeași funcțiune. În frază pot fi legate prin coordonare disjunctivă :

1. propoziții principale :

Ori pe mîndra vamă dă-m.

Ori să stai să ne luptăm. PANN, Ș. T. II 69.

Ori te poartă cum ți-e vorba, ori vorbește cum ți-e portul. Proverb.

2. propoziții subordonate, de obicei de același fel :

Poate să ne ajungă cineva din urmă ori să ne întîmpine cineva dinainte. CREANGĂ, P. 126.

Bărbatu-meu... nu s-a putut plînge că l-am înșelat ori că i-am răsipit casa. CREANGĂ, P. 4.

3. o parte de propoziție cu o propoziție subordonată, care, de obicei, are în frază o funcțiune identică :

Nimeni nu s-a plîns de judecățile lui în vreme de pace ori că-n războaie n-a sărit unde a fost mai greu, însufletînd pe cei cu inima scăzută. DELAVRANCEA, O. II 31.

PRIN CE SE LEAGĂ ÎNTRE ELE UNITĂȚILE COORDONATE DISJUNCTIVE DIN CADRUL FRAZEI

§ 732. a. Coordonarea disjunctivă se exprimă de obicei prin conjuncții.

Cele mai importante conjuncții disjunctive sînt *ori* și *sau*, singurele care pot exprima raportul disjunctiv în toate aspectele lui, adică de la

opozitia ireductibilă de excludere reciprocă pînă la simpla alternare sau identificare cu raportul copulativ.

Alte conjuncții disjunctive, care exprimă însă numai simpla alternare și leagă de multe ori unități sintactice al căror raport de coordonare se situează la granița dintre coordonarea disjunctivă și cea copulativă, sînt: *aci... aci, acum... acum, ba... ba, cînd... cînd, fie... fie, fie că... fie că*.

Cînd leagă două unități sintactice, *ori* și *sau* pot apărea fie numai între ele, fie, mai frecvent, în fața fiecăreia dintre cele două unități: *Și în jur parcă-mi colindă dulci și mîndre primăveri*

Sau văd nopți ce-ntînd deasupra-mi oceanele de stele. EMINESCU, O. I 31.

Ori părerea mă înșală, ori s-a strica vremea... CREANGĂ, P. 265.
Poporul deștept sau se ridică mare, triumfător, și recîștigă independența din afară și libertatea dinlăuntru, sau suferă în nemîscare, cerșind dreptul de a trăi de la celelalte nații. BĂLCESCU, O. I 190.

Cînd sînt legate prin coordonare disjunctivă mai multe unități sintactice, conjuncția poate fi pusă înaintea fiecăreia dintre ele (inclusiv la cea dintîi), între toate unitățile sau numai înaintea celei din urmă (în această ultimă situație primele unități sînt juxtapuse):

Ori îmi dai înapoi calul, ori mi-l plătești, ori te dau în judecată.

Observații. 1. Conjuncția trebuie să fie aceeași la toate propozițiile: *ori... ori, sau... sau*. Nu sînt corecte fraze ca:

Ori trimite sol la scaunul domniei-mele un boier credincios sau să binevoiască mîria-ta să ne înțelegem gură în gură. ISPIRESCU, M. V. 11.

2. Pentru deosebirea de accent dintre *sau* și *ori* cu valoare disjunctivă propriu-zisă și aceleași conjuncții cu valoare apropiată de copulative vezi § 1022.

Celelalte conjuncții disjunctive se folosesc înaintea fiecărei unități:

Luna aci s-arată, aci iar se ascunde:

Abia cîteodată întunericul pătrunde. ALEXANDRESCU, O. 142.

Luntrea...

Cînd la umbră se dosește, cînd s-arată la lumină. ALECSANDRI, POEZII, 63.

b. În afară de situațiile în care juxtapunerea se combină cu joncțiunea, în sensul că primele unități disjunctive sînt juxtapuse, iar înainte de ultima se folosește o conjuncție, juxtapunerea poate apărea, mai rar, și ca singur mijloc de exprimare a coordonării disjunctive:

Vrei, nu vrei, bea Grigore agheasmă.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIILE DISJUNCTIVE

§ 733. Propozițiile disjunctive se construiesc cu toate modurile predicative, valoarea modurilor fiind aceeași ca și în propoziții independente. De regulă, predicatele propozițiilor disjunctive stau la același mod:

Nu știu zilele mi-s rele,

Ori mă bat faptele mele. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 194.

Ori să se revizuiască, primesc ! dar să nu se schimbe nimica ; ori să nu se revizuiască, primesc ! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, și anume în punctele... esențiale. CARAGIALE, O. VI 133.

Pot apărea însă și moduri diferite :

Măi bărbate... alege-ți una din două : ori merg eu de unde-am venit, ori alungă-ți copiii de la casă. RETEGANUL, P. I 43.

COORDONAREA ADVERSATIVĂ

§ 734. Unitățile sintactice coordonate care se opun una alteia fără a se exclude se numesc adversative.

Observație. Opoziția dintre unitățile sintactice coordonate adversative se deosebește de opoziția caracteristică coordonării disjunctive prin faptul că nu conține ideea de alegere. Prin raportul de coordonare adversativă se exprimă numai constatarea opoziției dintre stări, acțiuni etc., fără a se exprima gramatical ideea că într-un moment dat numai una este valabilă, posibilă etc.

În raport de coordonare adversativă nu pot sta decît doi termeni, două unități sintactice (una dintre ele putînd însă să aibă o coordonată copulativă, disjunctivă sau concludivă, vezi § 720) :

Mîinile mari nu se mai întind, ci atîrnă leneșe. SADOVEANU, O. I 405.

Nu e soare, dar e bine

Și pe rîu e numai fum. COȘBUC, P. I 223.

§ 735. Raportul de coordonare adversativă poate lega în frază două propoziții principale, două propoziții subordonate sau o parte de propoziție cu o propoziție subordonată. Ca și coordonarea copulativă, coordonarea adversativă poate lega între ele atît unități sintactice subordonate de același fel, cu aceeași funcțiune sintactică în frază, cît și unități cu funcțiuni diferite :

1. propoziții principale :

Vru s-o scoale și pe muiere, dar o mai lăsă. PREDA, D. 5.

2. propoziții subordonate, de obicei de același fel :

Blestemul părinților, pe care nu-i asculta, ci îi tot necăjea, a făcut-o să fie gheonoaie. ISPIRESCU, L. 4.

3. o parte de propoziție cu o propoziție subordonată, de obicei de același fel :

Și numai iacă îl și vede viind repede, dar nu așa cum se dusesese. CREANGĂ, P. 186 (circumstanțial de mod cu o subordonată modală).

Coordonare adversativă poate exista și între fraze (vezi § 721) :

După ce atîta vreme

Laolaltă n-am vorbit,

Mie-mi pare că uitaram

Cît de mult ne-am fost iubit.

Dar acum te văd nainte-mi

Dulce, palidă cum șezi —

Lasă-mă ca altădată

Umilit să-ngenunchez.

Lasă-mă să-ți plîng de milă,

Să-ți sărut a tale mâni... EMINESCU, O. IV 370.

§ 736. Spre deosebire de coordonarea copulativă și de cea disjunctivă, la coordonarea adversativă găsim o mai mare interdependență între cele două unități și chiar un început de subordonare a celei de-a doua unități față de prima. Apropierea de subordonare se manifestă în faptul că propozițiile adversative nu-și pot schimba locul între ele fără a se modifica sensul (vezi § 998), ceea ce arată că, în frază, cele două propoziții nu sînt absolut egale, precum și în corespondența de sens dintre multe propoziții adversative (cele introduse prin *ci* după o coordonată negativă fac excepție) și subordonatele concesive :

De-abia înserase, ulițele erau însă pustii (NEGRUZZI, S. I 15) este aproape egal cu *deși de-abia înserase...* (vezi și § 863).

Observație. Apropierea dintre raportul de coordonare adversativă și cel de subordonare concesivă se oglindește și în faptul că se pot găsi adversative legate de concesive :

Deși ești diavol, dar ți-e tigva goală. PANN, P. V. I 54.

PRIN CE SE LEAGĂ UNITĂȚILE COORDONATE ADVERSATIVE DIN CADRUL FRAZEI

§ 737. Unitățile sintactice coordonate adversative se leagă a. cu ajutorul conjuncțiilor *dar, însă, ci, iar, și*, al locuțiunii conjuncționale *numai că* sau b. prin juxtapunere.

a. *El e frumos și tinerel,*

Dar e sfios cînd e cu fete. COȘBUG, P. I 87.

Știu că trebuie să cobor la gară, însă n-o iau într-acolo. SAHIA, N. 24.

Să nu te sperii, ci să fii gata cu arcul, ca să o săgetezi. ISPIRESCU, L. 4.

Poate de mult s-a stins în drum

În depărtări albastre,

Iar raza ei abia acum

Luci vederii noastre. EMINESCU, O. I 234.

Căuta acum un petic ca să i-o cîrpească și nu mai găsea. PREDĂ, D. 6.

E deștept, numai că nu învață.

b. *Era pe cînd nu s-a zărit,*

Azi o vedem și nu e. EMINESCU, O. I 234.

Observație. În vorbirea populară și regională propozițiile adversative pot fi introduse și prin *decît, fără, numai și numai cît* :

Postelnicul Andronache mi-a vorbit despre fie-mea și nu m-am împotrivit, decît l-am făcut să înfeleagă că nu-i voi da-o de soție fără învoirea ei. FILIMON, O. I 112.

Fetele de la Veza

Nu știu toarce cînepa,

Făr-o-ndrugă ca lîna! JARNÍK-BİRSEANU, D. 452.

Asta mie mi-o plăcut,

Numai maică-sa n-o vrut;

Asta mie mi-o plăcea,

Numai maică-sa n-o vrea. JARNÍK-BIRSEANU, D. 366.

E tare frumoasă. Numai eșt nu-i adevărată. AGÍRBICEANU, S.P. 21

Între diversele conjuncții adversative există deosebiri de întrebuințare și o gradatie în ce privește intensitatea opoziției exprimate. Opoziția cea mai puternică este exprimată de *ci* după o coordonată negativă; *dar* și *însă* sînt sinonime între ele și exprimă un grad mediu de opoziție; iar are o valoare adversativă foarte slabă, sînd la limita cu raportul copulativ (vezi și § 359). Și adversativ poate apărea atît cu valoarea mai puternică a lui *dar* sau *însă*, cît și cu valoarea mai slabă a lui *iar*.

Observație. În limba vorbită *ci* se întrebuințează astăzi puțin. În limba literară *ci* este înlocuit adesea cu *dar*, în ciuda deosebirii de nuanță (cf. și locuțiunea copulativă *nu numai (că).. dar* și în loc de *nu numai (că) ... ci și*

Regional, *ci* este adesea înlocuit prin *și*, ceea ce se explică printr-o confuzie fonetică: *Nu-i la vie, și-i în casă*

Cu paloșul gol pe masă. ALECSANDRI, P.P. 124.

Și nu-nșiră cum se-nșiră,

Și cite-un bob ș-o mărgea. SEZ. XIV 184.

§ 738. Conjuncțiile adversative apar adesea însoțite de adverbe (sau locuțiuni adverbiale) care le întăresc. Se întîlnesc astfel îmbinări ca: *ci dimpotrivă, dar* (sau *însă*) *în schimb, dar* (sau *și*) *totuși* (sau *cu toate acestea*).

Șarlota ta nici a murit, ... nici s-a bolnăvit...ci din improtivă, a doua zi s-a aruncat în brațele unui tînăr ofițer. NEGRUZZI, S. I 63.

N-au mirosit duhoarea cocsului, dar în schimb fură hrana muncitorilor. SAHIA, N. 31.

E adevărat că vagonul din urmă al unui tren se clatină mai mult; în schimb însă, nu e priveliște mai plăcută, într-o călătorie cu drumul de fier, decît la fereastra din spatele trenului. CARAGIALE, O. I 293.

Se întîmplă câteodată și mai altfel de cum gîndești. Nici lene, nici prostie, nici răutate să nu fie la mijloc, și totuși sare omului țifna din senin din iarba verde. DELAVRANCEA, H. T. 129.

Observație. La scriitorii din secolul trecut și în limba vorbită se găsesc și asocieri de cite două conjuncții adversative și *însă* sau *dar* *însă*, care astăzi ne apar pleonastice:

Un om care iubește cu tinerețe pe gingașa lui soție, și însă nu o poate vedea. NEGRUZZI S. I 56.

Potera l-a-ncunjurat

Și burduș mi l-a legat,

Dar lui însă nu-i păsa. SEZ. V 94.

§ 739. Cînd leagă două propoziții, raportul de coordonare adversativă are, pe lângă conjuncția caracteristică de la a doua propoziție, și alte mijloace de exprimare, de întărire, care anunță conjuncția încă din prima coordonată.

Astfel sînt :

a. adjective de felul lui *drept, adevărat* cu rol de nume predicativ :

Un bou în post mare? — Drept, cam ciudat vine,

Dar asta se-ntîmplă în oricare loc. ALEXANDRESCU, O. 230.

b. un complement de relație, fie construit cu prepoziția *de* și exprimat prin același cuvînt ca și predicatul :

Îl durea de durut; dară răbda în piele ca un drac. ISPIRESCU, L. 252,

fie cu tautologie și cu o intonație specială :

Oșlobanu, prost, prost, dar să nu-l atingă cineva cu cît e negru sub unghie. CREANGĂ, A. 78.

c. inversiunea subiectului cu predicatul :

Face m a m a plăcinte, dar n-are cine le mînca.

În această situație poate fi vorba și de întrebuintarea afectivă a pronumelui personal subiect :

Toți erau toropiți de somn, mai cu samă Cocoran, stătea el cu ochii holbați, dar își tot scăpa capul în jos. CAMILAR, TEM. 234.

Cercați voi marea cu degetul, dar ia! să vedem cum i-ți da de fund? CREANGĂ, P. 260.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIILE ADVERSATIVE

§ 740. Propozițiile adversative se pot construi cu toate modurile predicative, ținînd seama de modul la care ar sta verbele cînd propozițiile ar fi independente.

De obicei predicatele ambelor propoziții stau la același mod :

— indicativ :

Pe dumneata nu știu unde te-oi fi văzut, om bun, dar tovarășul dumitale a mai umblat pe aici. SADOVEANU, O. XVIII 444.

— imperativ :

Nu mă omori, Făt-Frumos, ci mai bine dă-mi drumul în apă. ISPIRESCU, L. 43.

Se găsesc însă și coordonate adversative cu predicatele la moduri diferite :

Rămîneți aci, dar trebuie să vă ascunz foarte bine. ANT. LIT. POP. II 270.

Te-aș viri în sîn, dar nu încapi de urechi. CREANGĂ, P. 253.

COORDONAREA CONCLUSIVĂ

§ 741. Se numește coordonare conclusivă raportul care leagă două unități sintactice dintre care a doua arată o urmare, o concluzie care decurge din acțiunea, starea etc. exprimată de prima. Coordonarea conclusivă se află, din punctul de vedere al dependenței dintre unitățile pe care le leagă, la limita dintre coordonare și subordonare. Faptul se poate vedea din imposibilitatea schimbării locului pe care-l ocupă con-

clusivă față de coordonată și din corespondența de sens dintre propoziția conclusivă și o propoziție subordonată consecutivă.

Măria-sa îi dăduse ș-un pitac; deci îl socotea prietin al său. SADOVEANU, O. XVIII 117.

§ 742. Coordonarea conclusivă leagă de obicei în frază propoziții principale; rar, se pot găsi însă în raport de coordonare conclusivă și propoziții subordonate (de același fel) sau părți de propoziție cu propoziții subordonate (de același fel).

1. propoziții principale :

Văd eu că-i greu — și de aceea mi-i inima cătrănită. SADOVEANU, O. VII 368.

2. propoziții subordonate :

Țăranii între dânșii vorbesc că și de vor face învoiceli cu boierii, la muncă nu vor ieși pînă ce nu li se va împărți moșia Babaroaga care nu-i face trebuință cucoanei. . . că ei nu vor mai sta fără pămînt, că ei asudă și singerează muncindu-l și deci al lor trebuie să fie. REBREANU, R. I 293.

Adesea coordonarea conclusivă apare între fraze (vezi § 721) :

Dar apoi își aduse aminte că făgăduise a răpi pe fata Genarului, și ceea ce făgăduiește voinicul anevoie o lasă nefăcută. Deci se porni și înspre sară ajunse la castelul Genarului ce strălucea în întunerecul serei ca o uriașă umbră. EMINESCU, L. P. 181.

Împăratul prea-nălțatul

M-a trimis s-adun tot satul,

Să dau știre tuturor

Că el caută în latul

Lumii-acestei p-un ficior,

Ce din toți va fi mai tare,

Mai frumos și mai cuminte.

Deci vă strîngeți mic și mare

Și să țineți bine minte.

Căci se poate, — cine știe,

Că la voi prin sat să fie

Voinicel a-i fi pe plac

Să-i dea fata de soție. EMINESCU, L. P. 144.

PRIN CE SE LEAGĂ ÎNTRE ELE UNITĂȚILE} COORDONATE CONCLUSIVE DIN CADRUL FRAZEI

§ 743. Coordonarea conclusivă se realizează a. cu ajutorul conjuncțiilor și locuțiunilor conjuncționale *deci*, *dară*, *așadar*, *prin urmare*, *de aceea*, *în concluzie*, *în consecință*, (*care*) *va să zică*, și (singur sau în combinație cu *deci*, *de aceea*, *prin urmare* etc.) și b. prin juxtapunere.

a. În limba literară conjuncția cea mai folosită este *deci* :

S-a dus amorul, un amic

Supus amîndurora,

Deci cînturilor mele zic

Adio tuturora. EMINESCU, O. I 184.

Conjuncția *dar* (sau *dară*) se folosește pentru exprimarea raportului conclusiv mai rar și numai în mijlocul propoziției :

*Vom spune cât e de frumoasă viața
Cîmpul, orașul, nopțile și zorii;*
.....

Vom spune dar cât de frumoasă-i lumea. BANUȘ, P. 162—163.

Iar tovarășului dumitale i se cuvin patru lei, fiindcă patru bucăți de pâine a avut de întrecut. Acum dară, fă bine de înapoieste un leu tovarășului dumitale. CREANGĂ, O. 161.

Mai des decît *dar* se folosește *așadar* :

Munca pe om niciodată nu-l lasă a flămînzi,
.....

Așadar, d-aci-nainte să nu ședem lenevoși. PANN, P. V. II 91.

Observație. Adverbul *așa*, care intră în compunerea lui *așadar*, poate avea și singur sens conclusiv :

Toamă în ziua aceea bucătarii curții se îmbătaseră... Și așa, rugată fiind cu stăruință, se apucă și ea de găti niște bucate înfricoșate. ISPIRESCU, L. 23.

Locuțiunea conclusivă *care va să zică* se folosește în limba vorbită :

Un sfert de ceas pînă la hanul lui Mînjoală... de-acelea, pînă-n Popești-de-Sus, o poștie : în buiestru potrivit, un ceas și jumătate... Buiestrașu-i bun... dacă-i dau grăunțe la han și-l odihnesc trei sferturi de ceas... merge. Care va să zică, un sfert și cu trei, un ceas, și pînă-n Popești, unul și jumătate, fac două și jumătate. CARAGIALE, O. I 139.

Conjuncția și se folosește cu valoare conclusivă mai rar singură :
Mi-a fost milă și i-am ajutat.

Ea apare însă des asociată cu *decî*, de aceea sau alte elemente conclusive (vezi exemple la § 742).

b. *Văduva e o femeie care știe să ție piept nevoilor ; să iau o văduvă.* SADOVEANU, O. I 372.

Ține, frate, partea dumitale și fă ce vrei cu dînsa. Ai avut două pîini întregi, doi lei ți se cuvin. CREANGĂ, O. 159.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIILE CONCLUSIVE

§ 744. Propozițiile conclusive se pot construi cu toate modurile predicative (care se folosesc la fel ca în propozițiile independente). Nu este obligatorie folosirea aceluiași mod în ambele coordonate. Foarte frecvent apare în propoziția a doua modul imperativ sau conjunctivul hortativ, întrucît concluzia echivalează adesea cu un îndemn sau cu o hotărîre (vezi exemplul din EMINESCU, L. P. 144 de la § 742, CREANGĂ, O. 161, PANN, P. V. II 91 și SADOVEANU, O. I 372 de la § 743).

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *Observații asupra coordonării*, în SG II, p. 151—159.
2. G. BELDESCU, *Coordonarea simplă, complexă și contextuală*, în LR IX (1958), nr. 3, p. 19—38.
3. AL. GRAUR, *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în SG I, p. 129—134.

SUBORDONAREA

NOȚIUNI GENERALE

§ 745. Subordonarea este raportul sintactic existent între doi termeni dintre care unul îl determină pe celălalt, depinde de el din punct de vedere gramatical. În cadrul frazei, cei doi termeni ai raportului de subordonare sînt propoziția regentă (cea care este determinată) și propoziția subordonată (cea care determină).

Regentă poate fi atît o propoziție principală, cît și o propoziție care la rîndul ei este subordonată alteia :

A fost o primăvară cum n-am apucat niciodată alta. SADOVEANU, O. XVI 403 (propoziție principală regentă).

**Cine-ar putea/să spună/
Cîți secolii au trecut**

De-o lună/,

De cînd nu te-am văzut?... TOPÎRCEANU, O. I 83

(trei propoziții regente, dintre care numai prima e principală : a doua e subordonată față de prima și regenta celei de-a treia, a treia e subordonată față de a doua și regenta celei de-a patra).

Observații. 1. Termenii *propoziție regentă* și *propoziție principală* nu sînt deci echivalenți, atît pentru cele arătate aici, că nu orice regentă este principală, cît și pentru că nu orice principală este regentă (există principale independente și principale coordonate). Un termen echivalent pentru regentă este termenul *propoziție supraordonată*.

2. Pentru *propoziția subordonată* se folosește și termenul *propoziție secundară*, care este perfect echivalent, dar prezintă unele inconveniente : pe lîngă faptul că poate crea ideea unei opoziții numai față de principală, e mai greu de folosit în construcții care ar trebui să precizeze de cine depinde propoziția respectivă.

Din punct de vedere strict gramatical, propozițiile subordonate depind direct de un anumit cuvînt din cadrul propoziției regente. Cele mai multe depind astfel direct de verb, ceea ce se oglindește și în definițiile lor, care vorbesc de „acțiunea” din propoziția regentă, dar se pot referi la întreg conținutul propoziției regente și pot fi legate chiar de o parte secundară a regentei, care determină într-un fel oarecare acțiunea. În fraza :

Seara făcură de mîncare într-o groapă adîncă, să nu se vadă lumina focului. GALACTION, O. I 297,

subordonata finală nu arată scopul determinant al acțiunii propriu-zise (*făcură de mâncare*) din regentă, ci explică de ce s-a făcut de mâncare într-o groapă adâncă și nu într-un loc deschis.

CORESPONDENȚA DINTRE PROPOZIȚIILE SUBORDONATE ȘI PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE

§ 746. Propoziția subordonată este o propoziție care depinde din punct de vedere gramatical de altă propoziție, îndeplinind, în formă de propoziție, funcțiunea unei părți de propoziție a regentei. Propozițiile subordonate corespund deci, în planul frazei, părților de propoziție și această corespondență se oglindește în înseși denumirile lor: propoziția subiectivă corespunde subiectului, atributiva corespunde atributului, complementiva directă corespunde complementului direct, propozițiile circumstanțiale de diferite feluri corespund complementelor circumstanțiale etc.; propoziția predicativă nu corespunde însă chiar predicatului, ci numai numelui predicativ din cadrul unui predicat nominal. Subcategoriile distinse în cadrul diverselor propoziții subordonate corespund și ele de cele mai multe ori cu cele ale părților de propoziție respective: ca și atributele, propozițiile atributive pot fi izolate și neizolate, există atributive circumstanțiale așa cum există atribute circumstanțiale, există propoziții apozitive cu aceeași situație specială în cadrul atributivelor pe care o are și apozitia în cadrul atributelor. Cuvintele din regentă determinate de o subordonată sînt aceleași ca și la partea de propoziție corespunzătoare: atributiva, de exemplu, determină, ca și atributul, un substantiv, un pronume sau alt echivalent. Propoziția predicativă apare pe lângă aceleași verbe copulative ca și numele predicativ și, tot ca la numele predicativ, verbul copulativ poate lipsi.

Correspondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție este un fenomen cu importante consecințe de ordin practic: definiția și descrierea categoriilor propozițiilor subordonate poate face mereu apel la elementele corespunzătoare de la părțile de propoziție. Din punct de vedere teoretic, acest fenomen este important pentru că evidențiază caracterul sistematic al limbii; în același timp, el explică și lipsa deosebirii dintre propoziție și frază în ce privește gradul de complexitate a conținutului exprimat (întrucît propoziția subiectivă este echivalentă cu un subiect, fraza formată dintr-o principală regentă și o subiectivă exprimă aceeași judecată ca și o propoziție cu subiect).

Correspondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție are însă și unele limite, există și deosebiri între aceste două feluri de unități sintactice.

O primă deosebire o constituie faptul că, în timp ce subiectul și predicatul ca părți de propoziție sînt părți principale, propoziția subiectivă și propoziția predicativă nu sînt propoziții principale, ci propoziții secundare, subordonate. De aceea, dacă părțile de propoziție puse la un loc constituie o propoziție, propozițiile subordonate îmbinate între ele nu pot constitui o frază fără prezența unei propoziții principale. Se poate spune că „predicativitatea” unei fraze se realizează prin propozițiile principale.

Corespondență există între specii de propoziții în ansamblu și părți de propoziție, dar nu orice construcție în parte se poate realiza în ambele feluri. De exemplu, conținutul propoziției circumstanțiale de loc din fraza :

Merge unde îl duce curentul

nu poate fi redat printr-un complement de același fel, după cum conținutul complementului indirect :

Rolul lor constă în a arăta...

nu poate fi redat printr-o propoziție. Că nu e vorba aici de superioritatea sau de inferioritatea propoziției subordonate sau a părții de propoziție la speciile respective se poate vedea din faptul că asemenea situații se întâlnesc și la aceeași specie : propoziția circumstanțială de mod din fraza :

Face cum i-a arătat mama

nu poate fi redată printr-un complement, dar nici complementul circumstanțial de mod din :

Cîntă încet

nu poate fi redat printr-o propoziție.

Uneori există deosebiri de sferă între posibilitățile unei construcții în ansamblu față de cealaltă. Astfel, propoziția consecutivă este mult mai bine reprezentată decît complementul consecutiv, care se limitează la câteva expresii încadrate la complementul circumstanțial de mod. Datorită acestei situații, numărul propozițiilor subordonate este mai mare cu 1 decît acela al părților de propoziție.

Propoziția condițională, concesiva și opoziționala sînt mult mai bine reprezentate decît complementele corespunzătoare. În schimb, complementul instrumental, sociativ, de agent și mai ales cel de relație sînt mai bine reprezentate decît propozițiile corespunzătoare.

Din punctul de vedere al modului de exprimare, propozițiile subordonate se deosebesc în multe privințe de părțile de propoziție corespunzătoare. De obicei construcția propozițiilor introduse prin conjuncții și unele adverbe nu are nici o legătură cu propozițiile folosite la părțile de propoziție. Uneori însă și la cuvintele ajutătoare se manifestă legătura dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție : pe de o parte la folosirea pronomelor și a unor adverbe cu aceleași propoziții ca la părțile de propoziție corespunzătoare (vezi propoziția *cu* la propoziția instrumentală și la cea sociativă, *de* sau *de către* la cea de agent), pe de alta la locuțiunile conjuncționale care au ca element de bază o propoziție (de exemplu : *pentru că* — *pentru* ; *pe lângă că* — *pe lângă*) sau au formație asemănătoare cu o locuțiune propozițională (de exemplu : *din cauză că* — *din cauza* sau *din cauză de* ; *în caz că* — *în caz de*).

LEGĂTURA DINTRE REGENTĂ ȘI SUBORDONATĂ

§ 747. În raportul de subordonare, propoziția subordonată este termenul care depinde total de celălalt termen, de propoziția regentă. Dar și propoziția regentă, chiar dacă e principală, este adesea strîns legată de subordonata ei.

Există propoziții regente care sînt „insuficiente” din punct de vedere gramatical sau lexical pentru a realiza o comunicare fără întregirea printr-o subordonată. În această situație sînt, de exemplu, orice regentă a unei subiective sau a unei predicative și cu atît mai mult o propoziție redusă la un verb copulativ care e în același timp regentă a unei subiective și a unei predicative sau orice regentă care are ca predicat un verb semiauxiliar de modalitate sau de aspect (vezi și § 718 B pct. 2) :

Cine rîde la urmă rîde mai cu folos. ISPIRESCU, I. 36.

Dar ce e mai frumos e că n-am sfant, monșer. CARAGIALE, O. II 46.

Lișițele-ncep să strige

Ca de mama focului. TOPÎRCEANU, O. I 100.

Strînsa legătură dintre regentă și subordonată poate duce și la unele modificări în cadrul regentei : folosirea corelativelor în regentă, transmiterea negației de la subordonată la predicatul regentei sau influențarea aceluiași predicat în ce privește modul.

CATEGORII DE PROPOZIȚII SUBORDONATE

§ 748. Propozițiile subordonate se pot clasifica în două grupe mari : subordonate necircumstanțiale (subiective, predicative, atributive, complementive directe, indirecte și de agent și predicative suplimentare) și subordonate circumstanțiale (toate celelalte : de loc, de timp, de cauză, de scop, de mod, consecutive, instrumentale, sociative, de relație, condiționale, concesive, opoziționale, cumulative și de excepție). Gruparea aceasta are în vedere unele caracteristici comune de formă și de conținut.

O deosebire între cele două categorii de propoziții subordonate privește felul lor de identificare, de definire. Existența subordonatelor necircumstanțiale este legată de obicei de un anumit element regent și cu ajutorul acestuia pot fi identificate ; interesează aici, de exemplu : caracterul copulativ al verbului, tranzitivitatea, diateza. De aceea, subordonatele necircumstanțiale pot să nu aibă mijloace de construcție specifice fiecăreia, întrucît, construite exact în același fel, au valori diferențiate după natura elementului regent. Exemple :

— cu conjuncția *că* :

Se crede că va veni (subiectivă).

Credința mea e că va veni (predicativă).

Credința că va veni mă face să rămîn (atributivă).

Cred că va veni (completivă directă).

Sînt încredințat că va veni (completivă indirectă).

— cu un pronume cu prepoziție :

Dorul de cine bănuiești mă aduce aici (atributivă).

Mi-e dor de cine bănuiești (completivă indirectă).

Scrisoarea a fost trimisă de cine bănuiești (completivă de agent) etc.

Subordonatele circumstanțiale se identifică prin conținutul lor, care este mai puțin abstract, și prin mijloace de construcție specifice (deși și aici există multe elemente de construcție cu valori multiple, diversele ra-

porturi au de obicei și câte un element specific prin care se poate verifica interpretarea dată). La aceste subordonate natura elementului regent contează mult mai puțin, de aceea după aceeași regentă pot apărea subordonate foarte diferite, deosebite prin elementul introductiv :

- Vin unde-mi spui* (de loc).
- Vin când îmi spui* (de timp).
- Vin pentru că-mi spui* (de cauză).
- Vin ca să-mi spui* (de scop).
- Vin după cum îmi spui* (modală).
- Vin dacă-mi spui* (condițională).
- Vin deși nu-mi spui* (concesivă).

Poate exista cumul de valori, nuanțe mixte în cadrul subordonatelor circumstanțiale (de exemplu : o propoziție condițională cu nuanță temporală sau o cauzală cu nuanță temporală etc.) sau între subordonatele necircumstanțiale și cele circumstanțiale (cf. atributivele circumstanțiale, completivele indirecte cu nuanță circumstanțială), dar nu și în cadrul subordonatelor necircumstanțiale.

Observație. Între propoziția completivă directă și cea indirectă există un tip nediferențiat clar, mai greu de încadrat, dar nu cu nuanțe mixte.

§ 749. Propozițiile subordonate necircumstanțiale sînt, în general, strîns legate de regentă în ce privește conținutul : în această situație sînt mai ales propozițiile subiective și predicative, ale căror regente sînt chiar insuficiente, dar și completivele directe, indirecte și de agent ; mai puțin legate de regentă sînt unele atributive (se deosebesc aici atributivele izolate de cele neizolate).

O trăsătură comună referitoare la formă este aceea că toate tipurile de propoziții subordonate necircumstanțiale se construiesc în largă măsură cu pronume și adjective pronominale (cu relative și nehotărîte toate cele șapte specii de subordonate necircumstanțiale ; cu interogative toate cu excepția completivei de agent), ceea ce la subordonatele circumstanțiale se întâlnește în general mult mai rar. Cele mai multe dintre ele se construiesc și cu adverbe relativ-interogative sau nehotărîte și cu conjuncții, care, pe lângă faptul că sînt aceleași la toate, se caracterizează prin conținutul foarte abstract (cf. *că, să, ca să*).

O problemă comună specifică pentru propoziția subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă și indirectă este problema categoriei propozițiilor interogative indirecte existente în cadrul acestor propoziții. Propozițiile interogative indirecte formulează o întrebare ca și propoziția interogativă directă, dar o întrebare care nu așteaptă răspuns, fiind subordonată unui element regent cu sens de „informare” sau de „îndoială, ezitare” ; ele sînt deci interogative pentru că formulează o întrebare, dar indirecte pentru că sînt subordonate (de aceea nici nu au intonație interogativă și în scris nu se marchează prin semnul întrebării). Spre deosebire de celelalte feluri de propoziții subiective, predicative, atributive, completive directe și indirecte, propozițiile interogative directe depind deci numai de elemente regente care au sens de informare (în ambele sensuri : comunicarea și primirea unei in-

formații) sau de îndoială : în prima categorie intră verbe și substantive ca *a întreba, a cerceta, a povesti, a afla, a ști, întrebare, problemă, chestiune* etc. ; în a doua *a se îndoii, a ezita, a se gândi, a fi de mirare* etc. Propozițiile interogative indirecte sînt frecvente printre subiective și complementive directe, mai puțin printre complementive indirecte ; la predicative și la atributive sînt rar întîlnite. Ca orice interogative, interogativele indirecte pot fi parțiale sau totale : cele parțiale se construiesc exact la fel ca interogativele directe parțiale (cu pronume, adjective pronominale sau adverbe pronominale interogative), pe cînd cele totale au o construcție deosebită, cu conjuncțiile *dacă* sau *de*. (Pentru întreaga problemă a interogativelor indirecte vezi și § 470—471.)

Observație. Regional și popular, atît la cele parțiale, cît și la cele totale, apare uneori conjuncția *că* înaintea elementului interogativ, probabil din nevoia de a se sublinia caracterul subordonat al interogativei, legătura ei cu regenta.

Probleme comune numai propoziției complementive directe și indirecte sînt, ca și pentru complementele corespunzătoare (vezi § 596), dificultatea definirii și a delimitării în unele situații (după verbe care pot fi și tranzitive și intransitive, cînd propoziția nu are un element formal specific) și posibilitatea reluării sau a anticipării acestor subordonate printr-o formă neaccentuată a pronumelui personal așezată pe lingă verbul regent.

§ 750. Propozițiile subordonate circumstanțiale se caracterizează printr-o mare bogăție a mijloacelor de construcție, între care pe primul loc stau conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale, apoi adverbele relative și nehotărîte (construcția cu pronume e mai rară, cu excepția circumstanțialelor instrumentale și sociative, care se construiesc numai sau aproape numai cu pronume). Elementele conjuncționale au în general un sens mai concret și mai specific decît cele folosite la subordonatele necircumstanțiale.

O problemă de conținut pe care o pun unele propoziții subordonate circumstanțiale este problema subordonării indirecte. Există situații în care unele propoziții circumstanțiale nu sînt subordonate direct față de propoziția în a cărei tovarășie apar : adevărata regentă lipsește și subordonatele respective apar însoțind o propoziție care presupune existența regentei „logice” a acestor subordonate. Astfel, în fraza :

De-ar mai veni vara, să se mai joace și pe-afară ; că m-am săturat de ei ca de mere pădurețe. CREANGĂ, A. 38,

există o propoziție principală *de-ar mai veni vara* și două subordonate circumstanțiale — o finală și o cauzală. Din punct de vedere gramatical ambele circumstanțiale sînt subordonate primei propoziții. Ca înțeles însă, e clar că ele nu arată scopul și cauza acțiunii din propoziția *de-ar veni vara*, ci scopul și cauza pentru care este formulată această propoziție, scopul și cauza „dorinței” de a veni vara ; circumstanțiala finală și circumstanțiala cauzală din această frază sînt deci subordonate indirect față de propoziția *de-ar veni vara* (care din punct de vedere logic trebuie înțeleasă drept completivă directă a unui verb de dorință subînțeles).

În situații de acest fel apar mai ales propozițiile cauzale și finale după un verb la imperativ :

Las-o-ncolo, că nu mai era bună de nimic. PREDĂ, D. 8.

Nu da așa de iute din mâni, să nu ți se întîmple vrun năcaz!
SADOVEANU, O. VII 524.

Un aspect al subordonării indirecte îl constituie subordonatele circumstanțiale incidente lipsite de regentă și de legătura gramaticală cu comunicarea în care apar (vezi § 967).

PROPOZIȚII SUBORDONATE CU MAI MULTE REGENTE

§ 751. O propoziție regentă poate avea mai multe subordonate, care pot fi coordonate între ele sau independente una de alta.

Dar și o propoziție subordonată se poate găsi în situația de a avea mai multe regente. Aceasta se întîmple atunci cînd două sau mai multe regente coordonate între ele au o complinire comună :

Cinstite jupîne, grăi el, domniei-tale nu se poate și nici nu se cuvine să-ți ascund ce este. SADOVEANU, O. XIII 325.

(Propoziția subiectivă *să-ți ascund domniei-tale* determină aici nu numai pe *se cuvine*, ci și pe *se poate*.)

În asemenea construcții se poate ajunge chiar ca subordonata să aibă valori diferite după cum e raportată la una din cele două regente. Astfel, în fraza :

Ah! cui ar fi trecut prin gînd

Ș-ar fi crezut vrodată

Că mulți lipsi-vor în curînd

Din mîndra noastră ceată! ALECSANDRI, P. III 438,

subordonata *că mulți lipsi-vor...* este completivă directă față de regenta *ar fi crezut vrodată* și subiectivă față de *cui ar fi trecut prin gînd*. (Este o subordonată necircumstanțială, a cărei natură depinde de natura elementului regent, vezi § 748.)

PRIN CE SE LEAGĂ O PROPOZIȚIE SUBORDONATĂ DE REGENTA EI

§ 752. Propozițiile subordonate se leagă de regentă prin conjuncții, adverbe pronominale relativ-interogative sau nehotărîte, pronume sau adjective pronominale relativ-interogative sau nehotărîte; ele pot fi și numai juxtapuse față de regenta lor. Exemple :

a. printr-o conjuncție (simplă sau compusă) sau printr-o locuțiune conjuncțională :

Se roagă să-i deie și lui ceva de mîncare. CREANGĂ, P. 143.

Îmi apăs șapca pe ochi și mă rezem cu ochii mijijiți, ca și cum m-aș așeza pe somn. CARAGIALE, O. II 106.

b. printr-un adverb pronominal relativ-interogativ sau nehotărît :

El plecat-au dintr-un loc

Unde iarba, când răsare,

Sub o arșiță de foc

Se usucă și dispăre. ALECSANDRI, P. III 362.

Unde s-a dus nu se știe. SADOVEANU, O. XVI 348.

În cale

Ti-am umblat și-n deal și-n vale

Și-orîșiunde te-am știut. COȘBUC, B. I. 12.

c. printr-un pronume sau adjectiv pronominal relativ-interogativ sau nehotărît :

Hanul lui Haramin se afla așezat la o răspîntene de drumuri care apucau spre Roman și Piatra. SADOVEANU, O. XVIII 8.

Mă gîndesc ce-i de făcut

S-o feresc de neștiut. ARGHEZI, V. 577.

Orice sume ar fi trecut prin mînă-i, el tot nefericit ar fi fost. CARAGIALE, O. III 8.

d. prin juxtapunere :

Zic zece, tu taie una. NEGRUZZI, S. I 249.

§ 753. Între cele trei mijloace de joncțiune — cu conjuncții, adverbe sau pronume — există deosebiri în privința rolului lor sintactic. În timp ce conjuncțiile au numai rol de elemente de legătură și nu pot fi părți de propoziție, pronumele și adjectivul pronominal au totdeauna un dublu rol: sînt și elemente de joncțiune, dar și părți de propoziție în cadrul subordonatei introduse. De exemplu, în fraza :

Vîntul e copil zburdalnic fără milă, nici muștrare,

Care-mpinge-n rea furtună toate vasele pe mare. ALECSANDRI, P. III 145, pronumele relativ *care* face legătura subordonata atributivă și regenta ei, iar în cadrul atributivei are funcțiune de subiect.

Adverbele au o situație intermediară. Cele mai multe dintre ele (totdeauna cele interogative și nehotărîte, dar și cele relative cu valoare propriu-zis adverbială) au, ca și pronumele, un dublu rol: sînt elemente de joncțiune, dar și părți de propoziție. De exemplu, în :

Spus-a încotro se duce? SADOVEANU, O. XIII 830,

adverbul *încotro* introduce completiva directă (interogativă indirectă), iar în cadrul ei este complement circumstanțial de loc. Unele adverbe relative însă ajung să se transforme în adevărate conjuncții; în aceste situații ele pierd legătura cu sensul lexical specific al adverbului și nu mai au nici rol de parte de propoziție. Așa e *cum* în propoziții temporale, *unde* în propoziții cauzale etc. :

Cum mureau amurgurile, tunurile s-auzeau mai tare. CAMILAR, N. I 3.

Adverbele pot introduce subordonate nu numai singure, ci și cu prepoziții. Pronumele pot fi și ele însoțite de prepoziții.

Eu viu de unde nimeni nu mai vine... TOPÎRCEANU, O. I 137.

Sufletul meu își mai aduce-amînte

Și-acum și nencetat de ce-a trecut. ARGHEZI, V. 56.

În felul acesta propozițiile subordonate folosesc și mijloace de joncțiune specifice părților de propoziție, cu deosebirea că aici prepozițiile sînt un element secundar, însoțitoare ale adverbilor sau pronumelor. Folosirea prepozițiilor la adverbele și pronumele care introduc subordonate este dictată uneori de raportul cu regenta, alteori de rolul adverbului sau pronumelui în cadrul subordonatei.

Pronumele și adjectivele pronominale care introduc subordonate pot apărea în diverse forme flexionare, iar la genitiv pot fi însoțite sau nu de articol genitival. Uneori forma pronumelui corespunde și rolului lui de element introductiv și rolului lui de parte de propoziție în subordonată; de exemplu, atunci cînd introduce o subiectivă în cadrul căreia are funcțiune de subiect, pronumele stă în mod normal în cazul nominativ sau dacă introduce o completivă directă în cadrul căreia e complement direct stă în mod normal în cazul acuzativ. Cînd însă între cele două roluri sintactice există o contradicție, forma pronumelui se poate orienta fie după rolul subordonatei față de regentă și atunci ea nu corespunde cu rolul pronumelui în subordonată:

Carte frumoasă, cinste cui te-a scris. ARGHEZI, V. 47,
fie după rolul pronumelui în subordonată și atunci ea nu corespunde cu rolul subordonatei față de regentă:

E, lasă!

Că de-o fată cui-i pasă

Nu să ia după părut! COȘBUC, B. I. 13.

§ 754. Analiza unei fraze cu propoziții subordonate depinde adesea de felul cum sînt considerate unele elemente de legătură. Probleme de acest fel pun, pentru pronume, *cel ce*, iar pentru conjuncții (locuțiuni conjuncționale) îmbinări ca *în ciuda faptului că*, *pentru motivul că* etc.

Cel ce este un pronume relativ nesudat perfect (vezi § 165). Dacă e considerat în bloc pronume relativ compus, atunci el poate apărea ca element introductiv al unor subordonate de diferite feluri, echivalent cu *cine*, *ce* (subiective, completive directe, indirecte și de agent, circumstanțiale sociative etc.); dacă *cel* e considerat pronume demonstrativ separabil, atunci el face parte din regentă, iar subordonata introdusă prin *ce* nu poate fi decît atributivă față de acest demonstrativ.

Observație. Datorită faptului că situația lui *cel ce* nu este încă rezolvată, el nu a fost folosit în descrierea propozițiilor subordonate în nici un sens. Forma feminină cu valoare neutră *ceea ce* este însă mai bine sudată și ea a fost analizată totdeauna în bloc ca un element de joncțiune.

În privința îmbinărilor care ca înțeles se apropie de locuțiunile conjuncționale, situația este aceeași ca și pentru locuțiunile prepoziționale la părțile de propoziție (vezi § 514; acestea trebuie avute în vedere și pentru analiza frazei, cînd după ele urmează pronume relativ-interogative sau nehotărîte). Îmbinări ca *pentru motivul că*, *în ciuda faptului că*, *cu condiția că* pot constitui mijloace echivalente, pe planul frazei, cu conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale propriu-zise (de cauză, concesie sau condiție), dar ele sînt analizabile în unități de frază separate: un com-

plement de cauză (*pentru motivul*), de concesie (*în ciuda faptului*) sau de condiție (*cu condiția*) în regentă + o atributivă introdusă prin *că*. Cu atât mai mult se impune o asemenea analiză atunci când intervin și nuanțe lexicale negramaticalizate pentru o anumită subordonată, cum se întâmplă la îmbinări ca *sub pretextul că, avînd în vedere că* etc.

§ 755. Probleme în parte asemănătoare se pun și pentru unele subordonate cu corelative în regentă.

Propozițiile subordonate pot avea în regentă un cuvînt corelativ, care are de obicei rolul de a sublinia raportul respectiv, de a atrage atenția asupra subordonatei, iar alteleori numai rolul de legătură între subordonată și regentă :

Fiindcă nu ești atent, de aceea nu știi.

Dacă nu mai avem nici o pricină de întîrziere și putem porni către ținta pe care o avem, atunci ieșirea noastră nu se va face cu alai, nici ziua și chiar dac-ar ști-o prietenii gospodari de la Dăvideni, apoi află că noi poftim să nu fie dumnealor de față cînd ne-om încălăra. SADOVEANU, O. XVIII 110.

Corelativele pot fi adverbe și locuțiuni adverbiale, conjuncții coordonatoare și pronume demonstrative.

a. Adverbe și locuțiuni adverbiale :

De-ar iubi bădița zece,

De dorul meu tot nu-i trece. JARNÍK-BIRSEANU, D. 154.

Foarte des se folosesc cu rol de corelativ adverbe pronominale demonstrative (care corespund de obicei unui adverb relativ în subordonată : *unde... acolo, cînd... atunci* etc.) sau locuțiuni adverbiale în componența cărora intră un pronume demonstrativ (*de aceea, cu toate acestea* etc.). În mod excepțional corelativul poate fi același cu elementul introductiv (relativ) al subordonatei : la propoziția temporală în construcția *cum... cum* și la propoziția modală de măsură progresivă în construcția *de ce... de ce*.

Corelativele adverbiale pot apărea atât înaintea subordonatei, cît și după ea. Cînd corelativul precedă subordonata, el poate fi așezat imediat înaintea elementului introductiv al subordonatei, încît ajunge să formeze corp comun cu acesta. În asemenea situații este uneori greu de hotărît dacă avem a face cu un corelativ urmat de un element conjuncțional sau de o locuțiune conjuncțională (*asa cum, atunci cînd* etc.).

b. Conjuncții coordonatoare singure sau însoțite de adverbe :

O sută de ani să mă fi lăsat și n-aș fi ghicit. SADOVEANU, O. VII 678.

Mort d-ar fi cineva și tot îl deșteptați. ISPIRESCU, L. 215.

Corelativele coordonatoare apar la propozițiile subordonate cu sens apropiat de coordonare (vezi § 710). Ele se întrebunțează numai cînd subordonata precedă regenta, avînd rolul unui element de legătură, de trecere de la subordonată la regentă. Folosirea conjuncțiilor coordonatoare singure drept corelative, poate cu excepția lui *și*, reprezintă o construcție învechită (cf., la concesive, tipul *deși... dar, deși... însă* etc.). De obicei se asociază o conjuncție cu un adverb : la concesive *și totuși*, la cumulative *dar și, dar nici* etc.

c. Pronume demonstrative :

Cine zice ă la e.

Cu ce mă hrăniți, cu aceea am să vă hrănesc. CREANGĂ, A. 109.

Pronumele demonstrative corespund unui pronume relativ în subordonată. Construcțiile de acest fel pot fi interpretate în două feluri din punctul de vedere al subordonatei : 1. subordonata are funcțiunea indicată de raportul cu regenta făcând abstracție de demonstrativul de acolo (în exemplele de mai sus : prima subiectivă, iar a doua instrumentală) și în acest caz pronumele demonstrativ este sau corelativ, sau apozitie ; 2. subordonata este atributivă determinînd pronumele demonstrativ din regentă. Într-adevăr, dacă subordonata este precedată de regentă, ea devine atributivă. Pusă însă înainte, e mai greu să fie considerată atributivă, cu atît mai mult atunci cînd în subordonată se folosește pronumele relativ *cine* (care nu introduce atributive decît în forma *cui* sau cu prepoziție) sau cînd accentul frazei scoate în evidență corelația. Această corelație este analogă cu cea întîlnită între adverbe demonstrative și relative (vezi punctul a) în tipul *Unde prindea omul, acolo îl ocăra.* SLAVICI, N. I 16.

Corelativele au un rol important în marcarea unor raporturi sau nuanțe sintactice cu formă nespecifică. De exemplu, prezența corelativului *totuși* în regenta unei atributive marchează faptul că atributiva este circumstanțială cu nuanță concesivă :

El, care e bolnav, totuși a venit.

Într-un mod asemănător corelativele pot fi o marcă a raportului de subordonare în juxtapunere.

§ 756. Caracterul de subordonate al propozițiilor juxtapuse poate fi marcat prin intonație, modul verbului predicat sau prin corelative, adesea prin mai multe mijloace în același timp :

În republică omul se rădică

La vrednicia sa cea deplină.

Fie de viață mare sau mică,

A i b ă avuție multă sau puțină,

T o t u ș asemene drepturi are

Cu cela care este mai mare. BUDAI-DELEANU, T. 360.

(Pentru problemele juxtapunerii în subordonare vezi și § 712.)

ASPECTE FORMALE ALE DEPENDENȚEI SUBORDONATEI

§ 757. Dependența subordonatei de regentă are și consecințe formale, în corespondența timpurilor sau în diverse fenomene de atracție.

Predicatul subordonatei este adesea influențat de regentă în ce privește timpul. De exemplu, dacă regenta are predicatul la un timp trecut, în completiva directă se poate pune prezentul, deoarece timpul din regentă e suficient pentru a arăta că și acțiunea din subordonată s-a săvîrșit în trecut :

Îi auzeam pe domni cum latră. BENIUC, *Noi comunistii.*

Fenomenul atracției se exercită asupra predicatului unei subordonate în sensul că verbul nu ia forma cerută de subiectul lui gramatical,

ci forma cerută de subiectul regentei care îi este și lui subiect logic. Este situația regentelor cu subiect de persoana I sau a II-a și cu predicat nominal urmat de o atributivă a numelui predicativ :

Sînt om care iubesc adevărul. CARAGIALE, O. I 244.

Predicatul atributivei ar fi trebuit să fie *iubește*, acordat cu subiectul *care*. Verbul a luat însă forma persoanei I datorită atracției exercitate de verbul din regentă, al cărui subiect corespunde și cu realitatea.

IMPLETIREA SUBORDONATEI CU REGENTA

§ 758. Există situații în care subordonata apare împletită cu regenta ei, încît pot fi greu de separat.

Cu o regentă principală acest fenomen de împletire este mai redus : apare numai în construcții interogative și în construcții cu verbe ca *a trebui*, *a se cuveni* și în ambele tipuri se poate considera că e vorba mai mult de o problemă de topică. De exemplu :

a. *Unde spune că a fost?*

Cine vezi că vine?

b. *Tu trebuia să te cuprinzi*

De acel farmec sfînt. EMINESCU, O. I 192.

Cînd regenta este și ea subordonată, situația este mai complicată. Împletirea se produce între o subordonată introdusă prin pronume, adjectiv pronominal sau adverb relativ sau nehotărît și una introdusă prin conjuncție :

Cînd vuia în sobă tăciunile aprins, care se zice că face a vînt și vreme rea, sau cînd țiuia tăciunile, despre care se zice că te vorbește cineva de rău, mama îl muștra acolo, în vatra focului. CREANGĂ, A. 35.

Oricîtă fericire ar fi crezut Pascu să-i vie din căsătoria aceasta, chipul lui nu se putea lumina. I. Agîrbiceanu, *Opere*, vol. al III-lea (București, 1962), p. 232.

Îl pofti ca să-i arate un loc unde el zicea că se pot găsi multe faguri de miere. ODOBESCU, S. III 236.

Împletirea dintre subordonată și regentă constă în faptul că, deși propozițiile introduse prin pronume, adjective sau adverbe pronominale sînt regente ale celor conjuncționale, elementele lor introductive au rol de părți de propoziție în propozițiile introduse prin conjuncții.

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în SG I, p. 141—164.
2. GH. BULGĂR, *Note despre structura frazei*, în *Culegere de studii* (Institutul pedagogic de limbă și literatură rusă „Maxim Gorki”), 1962, p. 17—20.
3. ION G. DIACONU, *O completare sintactică*, în LR VII (1958), nr. 2, p. 91—93.
4. ALEXANDRU GRAUR, *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în SG I, p. 134—139.
5. I. RIZESCU, *Propoziții subordonate paratactice*, în SG III, p. 107—137.
6. SORIN STATI, *Elementul regent în relația de subordonare*, în SCL VIII (1957), nr. 3, p. 263—273.

PROPOZIȚIA SUBIECTIVĂ

§ 759. Propoziția subiectivă îndeplinește funcțiunea de subiect al propoziției regente :

Cine-a face altă dată ca mine ca mine să pățească. CREANGĂ, P. 253.

Bine-ar fi s-o pot scoate la capăt. CREANGĂ, A. 58.

Că te-am zărit e a mea vină

Și vecinic n-o să mi-o mai iert. EMINESCU, O. I 118.

Destul că foarte de dimineață, dumnealor... așteaptă cu multă nerăbdare, pe peronul din urbea X, trenul accelerat. CARAGIALE, O. I 267.

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE SUBIECTIVĂ

§ 760. Propoziția subiectivă poate fi introdusă :

a. printr-un pronume sau adjectiv pronominal relativ-interogativ sau nehotărît :

Deasupra tuturor se ridică cine poate. EMINESCU, O. I 133.

Cari nu pierise de sabia slujitorilor domnești fugise în pribegie. ODOBESCU, S. I 160.

Ce-i e scris omului în frunte-i e pus. CREANGĂ, P. 220.

El e stăpînul averii, întîmple-se orice s-o întîmpla ! CARAGIALE, O. I 170.

Cîți domnitori și mitropoliți s-au rînduit la scaunul Moldovei, de cînd e țara asta, au trebuit să treacă măcar o dată prin Humulești spre mănăstiri. CREANGĂ, A. 73.

Observație. În exemplele de mai sus, pronumele care introduc propozițiile subiective au, în secundară, funcțiunea de subiect și, în consecință, stau în cazul nominativ. Pronumele pot avea însă în propoziția subiectivă și altă funcțiune decît pe aceea de subiect și atunci stau în alt caz decît nominativul. Astfel, pronumele relativ-interogative apar în cazurile genitiv, dativ sau acuzativ cu sau fără prepoziție și au în subordonată funcțiunile de nume predicativ, atribut, complement direct, indirect sau circumstanțial (vezi § 166).

Se vede ușor al cui e copilul ăsta.

Cine-mi place, eu nu-i plac... Cui plac eu nu-mi place mie.

Pe cine nu lași să moară nu te lasă să trăiești. Proverb.

Băbornița, cum aude aceasta, pe loc trimete s-o cheme, zicînd în gîndul său :

— *După ce tîmblă ea nu se mintcă.* CREANGĂ, P. 99.

Se vede cu cine ești prieten.

b. printr-un adverb sau o locuțiune adverbială relativ-interogativă :
Într-adevăr, e bine cum spune uncheșul, a încuviințat Potcoavă; așa să se facă. SADOVEANU, O. XVIII 32.

Oamenii ca dînsul sînt atît de rari... încît e de mirare cum de se mai găsesc încă. NEGRUZZI, S. I 244.

Încotro vin Răzoarele... e fără însemnătate. GALACTION, O. I 38.
N-a fost anevoie de înțeles de ce orașul vostru... nu-mi mai păru o vale a desfătărilor. CEZ. PETRESCU, S. R. 6.

c. prin conjuncțiile *că, să, ca... să, de* (cu sensurile „că”, „să” sau „dacă”) și *dacă* :

E adevărat că pînă acolo nu ajunsese, dar nu e mai puțin adevărat că tot eu mă simțeam în pagubă. CAMIL PETRESCU, U. N. 130.

Dacă se întâmplă să plouă, ori răcoare? CARAGIALE, O. I 269.

Și fost-ar fi mai bine

Ca niciodată-n viață să nu te văd pe tine. EMINESCU, O. I 92.

Nu știu cum s-a întâmplat de a rămas pictura cu totul înlăturată din cărarea mult cotitei mele colinde de vînător-hoinar. ODOBESCU, S. III 113.

Nu știam că-i tot aceea

De te razimi de o umbră

Sau de crezi ce-a zis femeia. EMINESCU, O. I 113.

Observație. În limba mai veche și populară apare și locuțiunea conjuncțională *cum că*, rar întrebuințată astăzi în limba literară :

Și adnc privind în ochii-i, ți-ar părea cum că înveși

Cum viața preț să aibă și cum moarlea s-aibă preț. EMINESCU, O. I 160.

OBSERVAȚII ASUPRA FOLOSIRII DIFERITELOR CONJUNCȚII

§ 761. Dintre conjuncțiile folosite la construirea unei propoziții subiective, cele mai frecvente sînt *că* și *să*. Conjuncția *de* (cu sensul „că” sau „să”) apare foarte rar cu această funcțiune.

Conjuncția *ca...să* are valoarea lui *să* și se întrebuințează în limba literară atunci cînd între predicatul regentei și predicatul subiectivei sînt intercalate părți de propoziție aparținînd dependentei : aceste părți de propoziție sînt așezate între cele două elemente ale conjuncției (*ca* și *să*) :

Se poate ca bolta de sus să se spargă,

Să cadă nimicul cu noaptea lui largă. EMINESCU, O. I 38.

Însă tu îmi vei răspunde că e bine ca în lume

Prin frumoasă stihuire să pătrunză al meu nume. EMINESCU, O. I 137.

De asemenea, *ca...să* se întrebuințează în limba literară cînd între cele două elemente ale ei se intercalează o propoziție subordonată subiectivei :

Trebuie ca, pînă nu prind ele de veste, oamenii dinainte să se strecoare unul cîte unul în spatele lor. CAMIL PETRESCU, U. N. 309.

În limba mai veche și astăzi în vorbirea neîngrijită găsim propoziții subiective introduse prin *ca* *să* fără nici o intercalare.

Ca să trecem prin pădure e peste poate. ISPIRESCU, L. 6.

(Pentru întrebuințarea conjuncției *ca...să*, vezi și § 367.)

CONSTRUIREA PROPOZIȚIILOR SUBIECTIVE ÎN FUNCȚIE DE FELUL PREDICATULUI REGENT

§ 762. Verbele personale (predicate verbale sau nominale) au ca subiect propoziții subiective introduse prin pronume sau adjective pronominale :

Cine a cunoscut pe unul a cunoscut pe celălalt. CARAGIALE, O. I 303.

Nu-i ordinea firească ce ei a fi susțin. EMINESCU, O. I 59.

Predicatele verbale sau nominale exprimate prin verbe și expresii unipersonale prin formă și impersonale prin conținut, formele impersonale ale unor verbe personale și adverbele predicative au de obicei ca subiect propoziții subiective introduse prin conjuncțiile *că, cum că, să, ca... să* și *de* (cu sensul „că” sau „să”):

a. pe lângă verbe unipersonale prin formă și impersonale prin conținut :

Dar de-acum trebuie să ne mai punem și câte pe-oleacă de carte.

CREANGĂ, A. 100.

Bucuros, cumnate, numai cât se cuvine să se așeze mai întâi și mai întâi cumnata Leuna. SADOVEANU, O. XVII 378.

Povețe în privința timpului când se cuvine ca vânătorul să-și pună pușca și pofta în cui. ODOBESCU, S. III 38.

b. pe lângă forme impersonale ale unor verbe personale :

Ne doare c-a fost scris așa. COȘBUC, B. I. 155.

Când este să dai peste păcat, dacă-i înainte te silește să-l ajungi, iară dacă-i în urmă stai și-l aștepti. CREANGĂ, P. 223.

Ah! atuncea ți se pare

Că pe cap îți cade cerul. EMINESCU, O. I 227.

Ți-ar fi plăcut să mă omori? CARAGIALE, O. I 275.

Se vede că ești născută în codru. V. Alecsandri, *Teatru*, vol. I (București, 1952), p. 432.

Și nouă nu ne mai rămâne decât să ne întindem lângă ei. CAMILAR, N. I 221.

c. pe lângă expresii unipersonale prin formă și impersonale prin conținut :

Era mai bine ca negura să nu se mai ieie. CAMILAR, N. I 8.

Fiul n-avea poftă de mâncare; îi era degrabă să meargă la neica Stavrance, hangiul, frate-său mai mare. CARAGIALE, O. I 165.

Așa-i că s-a deocheat vremea. CREANGĂ, A. 30.

Dar fost-a scris părintelui Duhu să nu asculte în totul sfaturile curiosului stariț, ci să ne învețe și cite oleacă de aritmetică, de gramatică, de geografie. CREANGĂ, A. 76.

Bine-ți șede, coșogeme coblizan, să umbli lela pe drumuri...! CREANGĂ, A. 69.

Observație. Uneori verbul *a fi* din expresiile unipersonale poate lipsi :

Ce folos că ești bine crescut și simpatie și că timp îndelungat ai fost aproape îndatoritor, dacă atunci când te obligi să faci un lucru, fugi? ARGHEZI, P. T. 388.

d. pe lângă adverbe predicative :

Și poate că nici este loc

Pe-o lume de mizerii

Pentr-un atât de sfânt noroc

Străbătător durerii! EMINESCU, O. I 185.

Poate să te faci și popă aici. CREANGĂ, A. 7.

Biletul era în pamblica pălăriei, și, dacă a zburat pălăria, firește c-a zburat cu pamblică și cu bilet cu tot. CARAGIALE, O. I 268.

Adevărat că la Moldova și vremea umblă fără noimă ca multe altele. SADOVEANU, O. XVIII 139.

Probabil că un sentiment de răzbunare pentru ostilitatea categorică a fiarelor l-a făcut pe om vînător. ARGHEZI, P. T. 381.

Predicatele verbale sau nominale exprimate prin verbe sau expresii unipersonale pot avea ca subiect și propoziții subiective introduse prin pronume (mai ales *ce*), prin adverbe interogative sau prin conjuncțiile *dacă* și *de* (cu sensul „dacă”) :

Socoți domnia-ta, diece, că acel cal... nu înțelege că ce se petrece nu-i bine? SADOVEANU, O. XVIII 42.

E de văzut cum va orîndui lucrurile la masa cea mare. SADOVEANU, O. XIII 388.

De-aceea una-mi este mie

De ar vorbi, de ar tăcè. EMINESCU, O. I 208.

Să nu fie cu supărare dacă înștiințăm pe cinstita gazdă să nu treacă slujitori ai săi prin tînda asta. SADOVEANU, O. XVIII 45.

Verbele reflexive impersonale pot avea ca subiect și propoziții subiective introduse prin adverbe interogative și prin conjuncția *dacă* :

Se vede foarte bine cum ai ajuns tu aici.

Se va vedea în curînd dacă tu ai avut dreptate.

PROPOZIȚII INTEROGATIVE INDIRECTE

§ 763. Propozițiile subiective introduse prin pronume sau adjective pronominale interogative, prin adverbe interogative sau prin conjuncțiile *dacă* și *de* (cu sensul „dacă”) atunci cînd depind de verbe care înseamnă „a se interesa”, „a cunoaște”, „a se gîndi” etc. (cu un cuvînt, verbe de informare) sau de predicate nominale care au acest sens sînt interogative indirecte (vezi § 749).

Se vede cum se leagă o frăție de cruce și se arată mai ales despre ce vorbesc tinerii din toate timpurile. SADOVEANU, O. XIII 40.

Nu se poate ști cine a tras manivela. CARAGIALE, O. I 272.

Observație. Regional, înaintea unei interogative indirecte introduse printr-un pronume sau adjectiv pronominal interogativ sau printr-un adverb interogativ se pune uneori și conjuncția *că* (vezi § 749):

Nu se știe că cine a făcut asta.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA SUBIECTIVĂ

§ 764. Predicatul propoziției subiective este pus în general la modul la care ar fi stat dacă propoziția ar fi fost independentă: *e bine că lucrează* și *e bine să lucreze*; *mi s-a spus cine vorbește* și *mi s-a spus cine să vorbească*.

Propozițiile subiective introduse prin pronume, prin adjective pronominale, prin adverbe sau prin conjuncția *dacă* se pot construi cu modurile indicativ, conjunctiv, condițional-optativ sau prezumtiv:

— indicativ:

El perfect adevărat ce bănuieți. CAMIL PETRESCU, U. N. 127.

— conjunctiv:

El de mirare cum să facă el una ca asta.

— condițional-optativ:

Nu se știe ce s-ar fi întâmplat dacă n-aș fi sosit tocmai atunci.

— prezumtiv:

Nu se știe cine o fi făcut aceasta.

Propozițiile subiective introduse prin conjuncțiile *că* și *de* se construiesc cu indicativul, cu condițional-optativul sau cu prezumtivul:

— indicativul:

Și prin ferestre sparte, prin uși țiuie vântul —

Se pare că vrăjește și că-i auzi cuvântul. EMINESCU, O. I 69.

— condițional-optativul:

Părea că-n somn un înger ar trece prin infern. EMINESCU, O. I 95.

Pesemne că m-o fi cunoscînd dumnezeului! zise hangiul. CARAGIALE, O. I 179.

Subiectivele introduse prin conjuncțiile *să* și *ca...să* au, firește, predicatul la modul conjunctiv:

Nu-i nici un folos să stea două gospodării certate. SADOVEANU, O. I 586.

Este drept ca fiecare să poarte ponosul faptelor și ziselor sale. ODOBESCU, S. III 10.

BIBLIOGRAFIE

ȘTEFAN GIOSU, *Propoziția subiectivă*, în SCȘt (Iași), XII (1961), nr. 1, p. 65—73.

PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ

§ 765. Propoziția predicativă îndeplinește funcțiunea de nume predicativ al unei propoziții regente. Ea joacă rol de nume predicativ al unui verb copulativ care aparține propoziției regente și care, ca și la numele predicativ propriu-zis, este exprimat prin verbe ca : *a fi, a deveni, a se face, a ieși, a ajunge, a însemna* etc. (vezi § 532).

Înțelegerea a fost să ne aștepte la drumul Păstrăvenilor. SADOVEANU, O. XVIII 28.

Bine, băiete, bine, fă-te și tu ce-i putea, dar mai ales un om cumsecade să te faci! SADOVEANU, O. III 13.

Leonida a tăcut... și a trecut la loc. Dar dacă a tăcut, asta nu înseamnă că n-a gândit. CARAGIALE, O. I 262.

Observații. 1. Verbul copulativ poate fi și la un mod nepredicativ :

Moșneagul fiind un gură-cască, sau cum își vrea să-i ziceși, se uita în coarnele ei. CREANGĂ, P. 285.

2. Subiectul regentei poate fi o propoziție subiectivă. În astfel de cazuri propoziția regentă, insuficientă, este constituită numai din verbul copulativ (vezi § 718 B 2 b) :

Dar ce e mai frumos e că n-am sfaș, monșer!... CARAGIALE, O. II 46.

Ceea ce însă e indiscutabil este că a fost o minte mare, o voință mare... CARAGIALE, O. III 174.

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE PREDICATIVĂ

§ 766. Propozițiile predicative pot fi introduse :

a. printr-un pronume sau adjectiv pronominal relativ-interogativ sau nehotărît :

Dar să te porți de-acum tare bine, să mai fii ceea ce-am fost pentru tine. CREANGĂ, A. 69.

Am să fii ce vreau să fii! BENIUC, V. 18.

Banul din negoș este al orcui ar voi să te înșele. DELAVRANCEA, H. T. 19.

Nu-i pentru cine se pregătește, ci pentru cine se nimerește. Proverb.

Observații. 1. Propoziția predicativă introdusă printr-un pronume corespunde unui nume predicativ exprimat printr-un substantiv sau prin orice altă parte de vorbire cu valoare de substantiv.

2. Ca și substantivele nume predicative (vezi § 534 pct. 1), pronumele care introduc propoziția predicativă stau, cum se vede din exemplele de mai sus, la cazurile nominativ, genitiv sau acuzativ cu prepoziție, după funcțiunea pe care o au în subordonată. Pronumele introducător al propoziției predicative poate apărea însă și la dativ sau la acuzativ fără prepoziție (cu funcțiune de complement indirect sau direct în subordonată), așa cum nu apare numele predicativ :

Întrebarea este cui să-i dau eu banii.

b. printr-un adverb comparativ (de obicei relativ-interogativ) și printr-o locuțiune conjuncțională comparativă : (*ori*)*cum*, (*ori*)*cît* (*de*), *parcă*, *după cum*, *ca și cum* etc.

Fața se făcu cum e varul. CARAGIALE, O. I 128.

Las'mamă, că lumea asta nu-i numai cît se vede cu ochii, zicea bădița Vasile mîngîind-o. CREANGĂ, A. 9.

Înălțimea-ta ești

Orcît de slab poftești. ALEXANDRESCU, O. 216.

Ne-au înșelat cum că au să ne deie pămînt. Nu mi-au dat nici macar pe-al meu... ș-am ajuns precum mă vezi. SADOVEANU, O. XVII 466.

Cînd măriți o fată e parcă ți-ar arde casa! oftă Herdelea încheind socotelile nunții. REBREANU, I. II 7.

Observație. Propozițiile predicative de la acest punct corespund unui nume predicativ exprimat printr-un adjectiv, printr-un adverb sau prin construcții comparative.

c. prin conjuncțiile *că*, *să*, *ca... să*, *dacă* și *de* (cu sensul „să” sau „că”):

Porunca mea e să-ți dau acest paloș. SADOVEANU, O. XVIII 130.

Datoria lor este să alerge prin cetate. ODOBESCU, S. I 94.

Singurul drept ce se da țaranului rob era ca stăpînul lui să nu-i poată răpi după voință banii, vitele și instrumentele de arătură. BĂLCESCU, O. I 139.

Întrebarea este dacă se poate face lucrarea.

A ajuns de ți-e mai mare mila.

Observații. 1. Propoziția predicativă introdusă prin conjuncțiile *că*, *să*, *ca... să* și *de* „să” corespunde unui nume predicativ exprimat printr-un infinitiv, printr-un participiu sau printr-un derivat verbal (abstract verbal sau nume de agent).

2. Pentru folosirea conjuncției *ca... să* sînt valabile observațiile făcute la propoziția subiectivă.

3. Propoziția predicativă introdusă prin conjuncția *dacă* corespunde numelui predicativ exprimat printr-un pronume : *întrebarea este aceasta*.

PROPOZIȚII INTEROGATIVE INDIRECTE

§ 767. Propozițiile predicative introduse prin pronume interogative, prin adverbe interogative sau prin conjuncția *dacă*, cînd depind de o regentă al cărei subiect e substantivul *întrebare* sau altele apropiate ca sens (*problemă*, *chestiune* etc.) sînt interogative indirecte, întrucît prin verbul copulativ împreună cu subiectul menționat (*întrebarea este*) se cere o informație (vezi § 749).

Întrebarea e cine va face lucrarea.

Întrebarea e cum va face lucrarea.

Întrebarea e dacă va face lucrarea.

PROPOZIȚII PREDICATIVE DE CALIFICARE ȘI DE IDENTIFICARE

§ 768. Ca și numele predicativ, propoziția predicativă califică sau identifică prin conținutul său subiectul regentei. Distincția între cele două categorii de conținut este însă în general mai greu de făcut decât la numele predicative :

Eu, bunicule, aș vrea să mă fac ce ești tu. SADOVEANU, O. VII 12 [calificare].

Lumea-i cum este... și ca dânsa sîntem noi. EMINESCU, O. I 36 [calificare].

*Multe bunuri are omul,
Dar virtutea cea mai mare
E să nu se fie mîndru*

Cu virtuțile ce are. COȘBUC, P. I 75 [identificare].

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ

§ 769. Propozițiile predicative introduse printr-un pronume sau adjectiv pronominal, cele introduse printr-un adverb, o locuțiune conjuncțională comparativă sau conjuncția *dacă* se construiesc cu modurile indicativ, conjunctiv, condițional-optativ și prezumtiv :

— indicativ :

Venea cu fuga iar marocul de Fălticeni, care acela este ce este. CREANGĂ, A. 62.

Și mai pe urmă, a adăogat uncheșul uitîndu-se pe deasupra codrului, bună, rea, vremea fi-va cum va binevoi. SADOVEANU, O. XVIII 139.

— conjunctiv :

Întrebarea este ce să-i cerem.

— condițional-optativ :

Cum îl părăseau, ucenicii urmau să fie ca și cum n-ar fi văzut niciodată nimic. SADOVEANU, O. XII 20.

— prezumtiv :

A fost el ce-o fi fost ; întrebarea este : ce e acum ?

Propozițiile predicative introduse prin conjuncțiile *că*, *de* cu sensul „că” se construiesc cu indicativul, condițional-optativul sau cu prezumtivul ; cele introduse prin *de* cu sensul „să” se construiesc cu indicativul :

Tot ce putem spune deocamdată, în materie de muzică vînatorească, este că francezii au avut și au păstrat din timpî străvechi... o mulțime de cîntice vînatorești. ODOBESCU, S. III 95—96.

S-a prăpădit prin cele regimente, iar Anghelina a rămas de fi-e mai mare mila. REBREANU, R. I 129.

— condițional-optativ :

Vulpea pare că ar fi moartă.

Propozițiile predicative introduse prin conjuncțiile *să* și *ca... să* se construiesc cu modul conjunctiv :

Îndeletnicirea lui era să iasă de două ori pe an cu învoirea domniei, dincolo de hotare, luînd cu el slujitori pașnici și două chervane de cele mari. SADOVEANU, O. XVIII 75.

Valoarea modurilor în propozițiile predicative este cea pe care ar avea-o dacă ar fi independente.

BIBLIOGRAFIE

G. BELDESCU, *Contribuții la cunoașterea numelui predicativ*, București, 1957, p. 48—49.

PROPOZIȚIA ATRIBUTIVĂ

§ 770. Propoziția atributivă îndeplinește funcțiunea de atribut al unui substantiv sau al substitutului unui substantiv din propoziția regentă :

Nu puteți să-mi alinați durerea care-mi pătrunde sufletul. ISPIRESCU, L. 12.

Observație. Deoarece se construiește de cele mai multe ori cu un pronume relativ sau adverb relativ, propoziția atributivă mai poartă și numele de propoziție relativă.

În cadrul propoziției atributive se distinge propoziția apozitivă, care corespunde unei apozitii, avînd, ca și aceasta, o situație aparte față de atributiva propriu-zisă (vezi § 776).

PROPOZIȚIA ATRIBUTIVĂ PROPRIU-ZISĂ

PRIN CE SE INTRODUC[O PROPOZIȚIE ATRIBUTIVĂ PROPRIU-ZISĂ

§ 771. Propozițiile atributive propriu-zise se introduc printr-un pronume relativ, printr-un adverb relativ, printr-o conjuncție sau o locuțiune conjuncțională.

A. Propoziții atributive introduse prin p r o n u m e.

a. Propoziții atributive introduse prin pronumele relativ-interogativ *care* (pentru întrebuintarea lui *care* vezi și § 165).

După rolul pe care-l joacă în propoziție, *care* apare la diverse cazuri, fiind uneori precedat de propoziții sau de articolul genitival :

Soră-mea care mă purta în cărcă, ... care nu mă lăsa să plîng nicio dată, pierise dintre noi. DELAVRANCEA, T. 37.

Mi-a dat un sfat căruia i-am ghicit resortul interior. CAMIL PETRESCU, U. N. 97.

Se deschidea o prisacă, prin care trecea cu larmă o șușăniță de pîrîu. SADOVEANU, O. I 615.

Rogojinaru scoase o foaie galbenă pe care o arată conductorului cu o mândrie ostentativă. REBREANU, R. I 12.

Cum ar glumi, fără să știe nimic, cei al căror tren a și pornit pe o linie, pe care alt tren vine dimpotrivă. CAMIL PETRESCU, U. N. 83.

Observație. Pentru întrebuintărea lui *care* nedeclinabil vezi § 165.

Pronumele relativ *care* ia genul și numărul substantivului pe care-l determină propoziția atributivă :

Un puț cu cumpănă în preajma căruia a fost odată dejugătoarea vitelor. SANDU-ALDEA, D. P. 36.

Înainte de patul o masă murdară, al cărei lemn grunzuos de vechime era tăiat cu litere latine. EMINESCU, N. 38.

O ceată de ofițeri călări în fruntea căroră erau trei. NEGRUZZI, S. I 167.

Cînd pronumele relativ *care* în genitiv este însoțit de articolul *al*, *a*, *ai*, *ale*, acesta se acordă cu substantivul pe care-l precedă. Uneori însă pronumele relativ este acordat greșit cu același substantiv care face parte din propoziția atributivă. Iată un exemplu (în care greșeala se datorește probabil tipografului) :

Bătrînul Gligore a cărei nevastă... CAMIL PETRESCU, U. N. 25.

Observație. Cînd pronumele relativ *care* în genitiv determină un substantiv însoțit de prepoziție, el poate sta fie înainte (cu articolul posesiv), fie după substantivul determinat din cadrul propoziției atributive :

O nouă stîncă se ivește în drum, de pe creștetul căreia își dă iarăși drumul în gol. BOGZA, C. O. 95.

Drezina fuge din ce în ce mai repede... pe lîna cantoane de a căror ființă n-a bănuil pînă acum. CEZ. PETRESCU, S. R. 44.

Căci sprinten și înșelător este gîndul omului, pe ale căruia aripi te poartă dorul necontenit. CREANGĂ, A. 36.

În toate aceste exemple s-ar fi putut folosi și ordinea inversă : *de pe al cărei creștet, de ființa căroră, pe aripile căruia* (vezi § 983).

Prin *care* interogativ se introduc rar propoziții atributive interogative indirecte : *A lansat chemarea care ar vrea să vină.*

b. Propoziții atributive introduse prin pronumele relativ-interogativ *ce* (vezi și § 166). Cu *ce* relativ :

Am o mîndră ca ș-o floare,

Ce m-așteaptă cu mîncare. JARNÍK-BİRSEANU, D. 24.

Vede-un tînăr, ce alături

Pe-un cal negru stă călare. EMINESCU, O. I 66.

Soarele, ce azi e mîndru, el îl vede trist și roș. EMINESCU, O. I 133.

De-aici de pe înalta punte,

Ce leagă drumurile toate,

Văd și mai bine, simt mai tare. BANUȘ, P. 200.

Mi-i timpul scurt și orișice zăbavă

E-o pierdere ce nu se mai repară. BENIUC, V. A. I 29.

Observație. Există o concurență între pronumele relative *care* și *ce*. Pronumele relativ *ce* e folosit mai mult în limba scrisă, mai ales în poezie și în stilul pretentios. În vorbire, *ce* nu se mai întrebuițează decît în anumite construcții fixate de mult: *pe zi ce trece*, *săptămîna ce vine* etc.

Unii înlocuiesc pe *care* cu *ce* pentru a evita cacofoniile. În general, cînd pronumele se referă la ființe, e preferabilă întrebuițarea lui *care*. *Ce*, fiind nedeclinabil, poate da naștere la confuzii, mai ales între nominativ și acuzativ.

De cînd nu se mai putea mișca decît întors de brațele servitorului ce-l îngrijea, viața i se întunecase cu totul. GÎRLEANU, D. 178.

Din această frază nu se poate înțelege destul de clar dacă subiectul (subînțeles) îl îngrijea pe servitor sau invers.

Cu *ce* interogativ se introduc atributive interogative indirecte: *se pune problema ce e de făcut*.

c. Propoziții atributive introduse prin pronumele relativ-interogativ *cine*. *Cine* relativ introduce atributive în forma de genitiv *cui*:

Să te usuci de dorul cui știu eu. CREANGĂ, A. 117.

Cine interogativ introduce atributive interogative indirecte în orice formă cazuală sau cu prepoziție:

A pus întrebarea cine a realizat aceasta.

d. Propoziții atributive introduse prin pronumele relativ *cît*, *cîtă*:

Dintr-al prinților șirag,

Cîți au trecut al casei prag,

De bună seamă cel mai drag

A fost ales. COȘBUC, P. I 54.

e. Regional, atributivele se introduc și cu pronumele relativ *de*, în special în îmbinări cu pronumele demonstrativ *ăl*, *a* (vezi § 165):

M-a adus tușa Profira, a de-i bucătăreasa boierului ăl bătrîn. REBREANU, R. I 92.

B. Propoziții atributive introduse prin adverbe relativ-interogative, ca *unde*, *cum*, *cît*, *cînd*, care pot fi precedate de prepoziții (*pe unde*, *de unde*, *de cînd*) sau de alte adverbe (*așa cum*):

Intră în odăița caldă unde zăcea bătrîna. SADOVEANU, O. II 136.

A fost un bal cum nici într-o capitală de județ nu se poate mai splendid. CARAGIALE, O. I 209.

A sosit în vremea cît a ținut rugăciunea o căruță cu doi boi. SADOVEANU, O. XIII 824.

Dar, moș Iolampie, va veni o vreme cînd fiecare va mînca după cît muncește. CAMILAR, N. I 399.

Se opri chiar ca un popîndău ... căutînd parcă un loc pe unde s-o apuce fără pericol. Ion Ruse, *În portul de pescari*, vol. al II-lea (București, 1963), p. 299.

Fu cu alte cuvinte un prînz de duminică, pentru niște meșteri tăbăcari, așa cum erau Licsandru Hergă și Fănică Teică. CAMIL PETRESCU, O. II 586.

De obicei adverbul *unde* apare după un substantiv care arată locul, *cînd* după un substantiv care arată timpul, *cît* după un substantiv care exprimă cantitatea etc.

De multe ori adverbul relativ *unde* este întrebuințat în mod greșit după altfel de substantive (în locul pronumelui relativ *care* cu prepoziție):

Poveștile unde viața... este sistematic luată în glumă, VR 3 (1939), p. 25.

C. Propoziții atributive introduse prin c o n j u n c Ț i i.

Atributivele se mai construiesc cu conjuncțiile *că, să, ca (...)* *să*, mai rar *de să* și cu locuțiunea conjuncțională *până să*; când atributiva este interogativă indirectă se introduce cu conjuncția *dacă*:

Și el își vîrîse-n cap ideea că e bolnav. VLAHUȚĂ, N. 14.

S-a întîmplat, părinte, că mi-a venit vremea să mai scot o măsea. SADOVEANU, O. XIII 806.

Veți crede c-aveți dreptul și voi ca să trăiți. EMINESCU, O. I 59.

Am să fac o anchetă de să mă pomenească satele astea... și pe lumea cealaltă. REBREANU, R. I 98.

Într-una din zilele pînă să nu sosească în București pețitorii țărigrădeni. ODOBESCU, S. I 128.

Problema dacă să răspund la scrisoare sau nu m-a frămîntat mult timp.

Atributivele introduse prin conjuncția *să* sau *ca(...)* *să* alcătuiesc construcții cu valoare obiectivă și foarte rar subiectivă pe lângă substantive abstracte verbale sau care cuprind o idee verbală:

— valoare obiectivă:

Mi-am exprimat dorința să-i văd copiii. IBRĂILEANU, A. 131.

— valoare subiectivă:

Mi s-a oferit plăcerea să o conduc.

Ca (...) *să* se folosește astăzi, în general, în aceleași condiții ca și la propozițiile subiective.

PROPOZIȚII ATRIBUTIVE IZOLATE ȘI NEIZOLATE

§ 772. Ca și atributele, propozițiile atributive propriu-zise pot fi izolate și neizolate. Propozițiile atributive izolate sînt numite și explicative, iar cele neizolate, determinative. În vorbire deosebit propozițiile atributive izolate de cele neizolate după sens, intonație (cînd propoziția atributivă este izolată, intonația se ridică pe elementul regent, iar cînd este neizolată regentul și atributiva se pronunță la aceeași înălțime) și pauză, iar în scris după prezența semnelor de punctuație (cel mai des virgula).

În unele cazuri, la analiza unui text scris, e greu de precizat dacă atributiva este izolată sau nu, deoarece regulile de punctuație nu sînt totdeauna respectate.

Există diferență de sens între o propoziție atributivă izolată și una neizolată. De exemplu, în fraza:

Ne bucurăm de izbînzile tinerilor (,) care au să ne ia locul. SADOVEANU, O. XVIII 282,

cînd atributiva este izolată se înțelege că ne bucurăm de izbînzile tinerilor și ei au să ne ia locul sau *deoarece* ei au să ne ia locul; cînd este neizolată propoziția atributivă arată că ne bucurăm numai de izbînzile acelor tineri care au să ne ia locul.

Există cîteva situații în care atributiva nu poate fi izolată :

1. Cînd regentul articulat este precedat de prepoziție (articolul apare datorită determinantului care urmează), cu excepția substantivelor care pot fi articulate cînd sînt precedate de prepoziție : *mama, tata* etc. și a prepoziției *cu* (vezi § 104) :

Tăcea și plîngea, în umbră cătră care mergeau toți oamenii acelei zile. SADOVEANU, O. VIII 37.

S-a dus în odaia de unde venise. CARAGIALE, O. II 268.

2. Cînd atributiva este introdusă prin conjuncție sau prin pronumele *cine* la forma de genitiv *cui* :

Ideea că are de îndeplinit o datorie și că trebuie să facă asta cu toată stăruința și cu toată puterea îl cucerea tot mai mult. SADOVEANU, O. VIII 133.

Tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare între frați. CREANGĂ, A. 64.

Hai fiecare pe la casa cui ne are, că mai bine-i pare. CREANGĂ, A. 44.

Observație. Cînd atributiva apare după alt atribut sau atributivă care determină același element regent nu putem ști precis dacă ea este izolată sau nu față de regent. De exemplu : *Din cînd în cînd mai clipea slab luleaua lui Chirilă cătră moara neagră, care sta pe o coastă, într-o poziție ciudată.* SADOVEANU, O. VIII 36.

Atributiva care determină un nume propriu sau un pronume personal este de obicei izolată (vezi și § 584) :

De ce să fiți voi sclavii milioanele nefaste,

Voi, ce din munca voastră abia puteți trăi? EMINESCU, O. I 59.

Frusina, care nu prea știa să scrie, îi răspundea mai scurt, cu cîte-o carte ilustrată sau cu cîte-o scrisoare, unde punea mai mult flori și bucle din cosiță-i decît slove de dragoste. GALACTION, O. I 124.

Cînd numele propriu se opune altuia, atunci atributiva poate fi neizolată :

Ion care lucrase pe șantier era cel mai harnic (spre deosebire de alți oameni cu numele de Ion).

PROPOZIȚII ATRIBUTIVE CIRCUMSTANȚIALE ȘI DESCRIPTIVE

§ 773. Propozițiile atributive propriu-zise izolate (ca și atributele izolate) pot fi circumstanțiale sau necircumstanțiale (descriptive).

Atributiva descriptivă aduce numai o caracterizare suplimentară a obiectului desemnat de termenul determinat :

Treceam printr-o vâlciță, unde se ridicau abia la fața pămîntului cele cîteva bordeie ale haidăilor și ale feciorilor boierești. SADOVEANU, O. III 524.

Atributiva circumstanțială arată tot o caracteristică suplimentară a obiectului, dar exprimă în același timp și un raport circumstanțial față de un verb sau un adjectiv din propoziția regentă :

Tiganca, care știa blestămăția ce făcuse, se temu, văzînd frumusețea merilor. ISPIRESCU, L. 64.

Pe cîtă vreme descriptivele sînt totdeauna izolate, unele tipuri de atributive circumstanțiale (cu nuanță consecutivă și finală) pot fi și neizolate :

Nici o mîndră n-ai afla

Care să grăiasc-așa. JARNÍK-BİRSEANU, D. 372.

O luă la fugă de-a lungul malului Tisei, căutîndu-și un loc unde să se înece. T. POPOVICI, S. 35.

Nuanța circumstanțială exprimată de propoziția atributivă poate fi cauzală, consecutivă, concesivă, condițională și finală. De exemplu :

Atributive cauzale :

Bonjur, bonjur, domnu!... răspunse gazda încîntată de chiriașul ei, care se purta atît de cuviincios. REBREANU, R. I 28.

Ion-vodă își punea nădejdea în norod, care se sculase de pretutindenii la chemarea mării-sale. SADOVEANU, O. XVIII 15.

Atributive consecutive :

Se aflau în acele locuri... puțini nălbari așa de pricepuți și de asemenea puțini care să biruiască pe cei mai aprinși harmasari. SADOVEANU, O. XVIII 335.

Pe Murăș și pe cîmpie

Nu-i mîndră să-mi placă mie,

Pe Murăș și pe Tîrnavă

Nu-i mîndră să-mi fie dragă. JARNÍK-BİRSEANU, D. 24.

Atributive concesive :

Ți-e drag să trăiești cu un om care se poartă cu tine ca cu un cîine, și mă goneste pe mine, care te iubesc... CARAGIALE, O. VI 260.

Să fiu prieten cu bărbatu-tău, care nu-i om de felul meu, numai ca să te poci vedea mai des! CARAGIALE, O. VI 260.

Atributive condiționale :

Crezi dumneata că în Germania sau în Franța s-ar tolera un învățător al statului a cărui soție să nu cunoască limba oficială? REBREANU, I. II 10.

Ce holeră ar fi aceea, care i-ar lăsa neatînși pe oamenii mei?! SLAVICI, O. I 269.

Atributive finale :

Leneșul își tocmi îngrijitor care să-i vadă de moșie. ȘEZ. XVIII 141.

Dorobanții să ia călăuze din sat care să le arate ascunzișurile și să bată pe două poște satele vecine și pădurile. CAMIL PETRESCU, B. 17.

Nuanțele circumstanțiale ale atributivelor nu se disting totdeauna destul de clar. Ele sînt clare la atributivele condiționale (datorită modului condițional din regentă și din atributivă) și la cele consecutive și finale datorită modului conjunctiv din atributive; de asemenea, nuanțele circumstanțiale sînt clare la atributivele concesive cu corelative în regentă. Nuanța cauzală la atributive se distinge numai după sensul lexical al

propoziției atributive și al celei regente; de aceea, în cazul atributivelor cu nuanță cauzală există uneori dubiu în interpretare, ele putînd fi confundate cu atributive exprimînd și alte circumstanțe.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA ATRIBUTIVĂ

§ 774. Propozițiile atributive propriu-zise, atît cele izolate, cît și cele neizolate, se construiesc cu toate timpurile și modurile personale, cu excepția imperativului.

a. Cu indicativul:

Ogoarele se întind verzi, îmbrăcate în orz aspru, în trifoi creț și moale, în ovăz orbotat cu grăunțe care se clatină pe firisoare la fitece adiere.
DELAVRANCEA, T. 6.

b. Cu conjunctivul:

Eu... răspunse Dadaci, pămînt cît să-mi așez pe el cortul găsesc orișîunde. CAMILAR, N. I 265.

Observație. Modul conjunctiv se folosește în mod special la atributivele circumstanțiale cu nuanță consecutivă sau finală construite la fel ca subordonatele consecutive și finale corespunzătoare.

c. Cu condițional-optativul:

Am... vreo doi cunoscuți care ar putea să-ți facă înlesnirea asta.
SADOVEANU, O. I 376.

d. Cu prezumtivul:

Satele să prindă și să deie în mîna oștenilor măriei-sale pe slujitorii păgîni care vor fi umblînd în țară după dabile, peșchesuri și plocoane. SADOVEANU, O. XVIII 382.

Valoarea modurilor în propozițiile atributive este aceeași ca în propozițiile independente.

PROPOZIȚII ATRIBUTIVE DE IDENTIFICARE ȘI DE CALIFICARE

§ 775. Ca și atributele, propozițiile atributive propriu-zise neizolate pot identifica sau califica obiectul desemnat de termenul determinat. Spre deosebire de atribut, atributiva se împarte în general în cele două categorii numai după criteriul articulării substantivului și nu și după sensul atributivei. Din această cauză, nu putem vorbi de atributive de clasare decît referindu-ne la sensul atributivei echivalent cu al unui atribut de clasare; mărci gramaticale nu există pentru această situație:

Vreau o masă care să fie neagră (una din cele negre).

Ca și atributele izolate, atributivele izolate nu se cuprind în această clasificare, întrucît felul determinării în cazul atributivei izolate este de altă natură (descriptiv și circumstanțial; vezi § 585).

Atributive de identificare :

Auzi pașii ușori ai lui Potra și în clipa când acesta deschise ușa își ridică spre el fața. T. POPOVICI, STR. 223.

În toamna lungă, mai mult la geam, în jîlțul meu, am stat, lângă cărțile pe care mi le-am așezat aproape, pe horbota unui dulap lustruit. SADOVEANU, O. III 356.

Atributivele neizolate pe lângă nume proprii și pronume identifică totdeauna :

Nu era acum Olga acea pe care cu cinci luni în urmă o văzusem. NEGRUZZI, S. I 50.

Femeia... nu-i de acele de care gîndești dumneata. CREANGĂ, P. 171.

Atributive de calificare :

Să se facă un palat cum seamăn pe lume să nu aibă. ISPIRESCU, L. 104.

Acum, după o viață în care n-am făcut nimic, văd că aș fi putut face ceva. SADOVEANU, O. III 426.

PROPOZIȚIA APOZITIVĂ

§ 776. Propoziția atributivă care exprimă aceeași idee cu cuvîntul, grupul de cuvînte sau propoziția la care se referă se numește propoziție apozitivă :

Tocmai acum se gîndi el la un lucru pe care trebuia să-l fi făcut de mult : să dea examen și să între bursier la Sf. Sava. VLAHUȚĂ, N. 21.

Bagdadul ne apărea într-o înfățișare nouă : învăluit într-un nor de praf fin, părea cufundat în ceață. SCINTEIA, 4516 (1959), p. 4.

Propoziția apozitivă determină, în general, ca orice atributivă, un substantiv sau un substitut al lui din propoziția regentă. Ea poate determina însă, ca și apozitia, un adverb, un verb sau o propoziție întreagă (vezi § 570), deosebindu-se prin aceasta de propoziția atributivă propriu-zisă.

a. Un substantiv (singur sau însoțit de atribut) :

Mai am un singur dor :

În liniștea serii

Să mă lăsați să mor

La marginea mării. EMINESCU, O. I 216.

Și tot pe lângă-acestea cerșesc înc-un a d a o s :

Să-ngăduie intrarea-mi în vecinicul repaos. EMINESCU, O. I 115.

De obicei substantivul determinat de o propoziție apozitivă are un sens vag, neprecis (*lucru, idee, fapt* etc.).

b. Un pronume :

Iată ce zicem : Această stare de lucruri este intolerabilă. CARAGIALE, O. VI 143.

Condiția asta e : n-ai voie să vorbești cît stai în sac. ION CREANGĂ, IX (1916), p. 36.

c. Un adverb sau o locuțiune adverbială pronominală :

Așa ar fi vrut el să fie totdeauna: în sufletul și în gândurile ei să nu existe nimeni și nimic afară de dînsul. REBREANU, R. I 51.

Și tocmai de asta mă bucur și eu, că de-abia m-oi mai încălzi oleacă, bînd singele Domnului. CREANGĂ, P. 258.

d. O propoziție :

Venea abia noaptea, și anumea, cel mai mare, Mintă-creată, venea cum însera...; cel mijlociu, Busuioc, venea pe la miezul nopții, ...; iar al treile, Sucnă-murgă, venea acasă tocmai în zori de zi. SBIERA, P. 99.

Și gîndul babacăi și gîndul meu se potriveau: trebuia să mă fac plugar. SADOVEANU, O. VI 520.

Propozițiile apozitive sînt totdeauna izolate de elementul regent (în scris sînt despărțite de obicei prin virgulă, linie de pauză, două puncte și mai rar prin punct).

Valoarea fundamentală a propoziției apozitive este explicarea, precizarea, lămurirea regentului, cu care din punct de vedere logic stă pe același plan. Fiind totdeauna izolate, propozițiile apozitive nu au valoare de calificare sau de identificare; de asemenea ele nu au nuanțe circumstanțiale.

PRIN CE SE INTRODUCE O PROPOZIȚIE APOZITIVĂ

§ 777. Propozițiile apozitive pot fi sau juxtapuse, sau introduse prin adverbele *adică și anume*, prin conjuncțiile *că, ca să, să* sau prin pronumele *ce și ceea ce* :

Mare păcat mi-am luat pe suflet: am ucis un om. C. Sandu-Aldea, *În urma plugului* (București, 1905), p. 221.

Se căia cum de să facă el fapte de care nu mai făcuse în viața lui, să-și bea adecă și simțirile. SPIRESCU, L. 106.

Dezmierd un chip de copilă în felul meu, adică umplu un album cu diferite expresii ale unui singur cap. EMINESCU, N. 117.

Zicea că este de altă părere și anume: Decît să dai de pomână la calici sîmbăta, mai bine — ceva de băut mahmurilor, marța. CREANGĂ, A. 138.

De altminteri observ un lucru... Că de la intrarea în acțiune sîntem în continuu în linie înaintată. CAMIL PETRESCU, U. N. 332.

Cînd am ajuns acasă, am înțeles de ce maiorul ieșise un moment cu cheseaua în vestibul — ca să-mi toarne dulceață în șoșoni. CARAGIALE, O. I 277.

Lache are o idee: să șază pe o bancă. CARAGIALE, O. I 257.

Decamdată, eu numai atîta aș vrea să știu: ce plănuieste Varvara asupra mea acum. SADOVEANU, O. VII 333.

Nu-și mai bătea capul decît cu copiii oamenilor din sat, ceea ce era și meseria lui de învățător. SLAVICI, O. I 114.

Observație. Propozițiile apozitive introduse prin conjuncție determină de obicei substantive sau pronume cu rol de subiect, complement direct sau indirect și au construcții asemănătoare cu propozițiile subiective, complementive directe sau indirecte.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA APOZITIVĂ

§ 778. Propoziția apozitivă se construiește cu aceleași moduri ca și atributiva propriu-zisă, cel mai des cu indicativul și conjunctivul.

BIBLIOGRAFIE

1. FINUTA ASAN, *Propoziția apozitivă și apozitia*, în LR X (1961), nr. 4, p. 312—316.
2. MIOARA AVRAM, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în SG I, p. 147—153.
3. ELENA CARABULEA, *Atributivele circumstanțiale*, în SCL X (1959), p. 343—354.
4. ELENA CARABULEA, *Atributivele determinative și explicative*, în SG III, p. 139—149.
5. MARIA GABREA, *Atributiva circumstanțială*, în LR IX (1960), nr. 4, p. 24—32.

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ

§ 779. Propoziția completivă directă determină un verb tranzitiv sau o interjecție cu funcțiune de predicat din propoziția regentă, corespunzând unui complement direct :

O sărmane! ții tu minte cîte-n lume-ai auzit,

Ce-ți trecu pe dinainte, cîte singur ai vorbit? EMINESCU, O. I 134.

În gînd își zicea că nici o meserie nu-i mai frumoasă pe pămînt ca aceea de a desțeleni mintea tinerelor vlăstare omenești. REBREANU, I. II 107.

Văzînd eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am șterpelit-o de acasă numai cu beșica cea de porc. CREANGĂ, A. 41.

Draga tatei, iată ce-mi tot spune mă-ta de tine. CREANGĂ, P. 285.

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE COMPLETIVĂ DIRECTĂ

§ 780. Propoziția completivă directă poate fi introdusă :

a. prin conjuncțiile *că*, (*pre*)*cum că*, *să*, *ca . . . să*, *dacă* și *de* (cu sensul „să” sau „dacă”) :

Că te-am iubit atîta putea-vei tu să ierți? EMINESCU, O. I 127.

Înțelege cum că l-au deșteptat picăturile reci ale unei ploii vijelioase. GALACTION, O. I 48.

Așteptau să vie lumina de aur a primăverii. SADOVEANU, O. I 637.

Am jurat că peste dînșii să trec falnic, fără păs. EMINESCU, O. I 147.

Hagiul nu vrea să știe de crapă pietrile la gerul Bobotezei, nici dacă în iulie turbează cîinii de căldură. DELAVRANCEA, H. T. 14.

b. printr-un pronume sau adjectiv pronominal relativ-interogativ sau nehotărît (compus cu relativele *care, cine, ce, cât* : *oricare, oricine, orice, oricît*) folosite singure sau precedate de o prepoziție :

Bine, să vedem ce este, încuviință jupîn Manole Păr-Negru. SADOVEANU, O. XIII 116.

Ah! soptește el pe moarte — cine ești ghicesc, iubită. EMINESCU, O. I 53.

Întrebîndu-l cu cine mai ține atîta amar de bucate, el ar fi răspuns. CREANGĂ, A. 20.

Iară altu-mparte lumea de pe scîndura tărăbii, Socotînd cît aur marea poartă-n negrele-i corăbii. EMINESCU, O. I 130.

Orice-o fi, plătește bărbatu-meu cînd o trece pe aici. CARAGIALE, O. I 134.

Moș Călifare, am auzit că ești un vraci cum nu s-a dovedit, ca unul care procopsești pe oricine vine să te roage ca să-l procopsești. GALACTION, O. I 47.

Observație. Pronumele relative și nehotărîtle pot apărea numai la cazul nominativ sau acuzativ, cele interogative pot fi uneori și la cazul genitiv-dativ (vezi § 166) :

Vreau să știu a cui este această carte.

Nu știu cui îi adresează asemenea cuvinte.

c. printr-un adverb relativ-interogativ folosit singur sau precedat de o prepoziție :

Nu știe încotro merge, a uitat de unde vine. SADOVEANU, O. I 507.

Noi n-am știut cînd veniți și nu știm cînd plecați. SADOVEANU, O. XVIII 110.

Și nu pot ști cît a fi trecut la mijloc, pînă ce am adormit mort. CREANGĂ, A. 16.

Și cînd aproape să scot pupăza afară, nu știu cum se face, că mă spariu de creasta ei cea rotată. CREANGĂ, A. 53.

OBSERVAȚII ASUPRA FOLOSIRII DIFERITELOR CONJUNCȚII

§ 781. Cele mai frecvente conjuncții folosite la construirea propozițiilor complete directe sînt *că* și *să*. Conjuncția *de* cu sensul „să” este astăzi foarte rară în limba literară ; ea apare mai mult în limba veche și în cea populară. Valoarea ei este apropiată de cea a conjuncției *să*, dar, spre deosebire de aceasta, conține ideea de acțiune realizată, trimitînd, într-o anumită măsură, spre o coordonată copulativă :

Și-ncepea

De se ruga. TEODORESCU, P. P. 42.

Conjuncția compusă *cum că* este veche și populară ; ea apare uneori și în locuțiunile *precum că, pe cum că* ; acestea se întrebuintează rar în limba literară contemporană :

M-am întîlnit azi cu jupîn Traico și mi-a spus să te vestesc pe cum că te așteaptă. GALACTION, O. I 179.

Conjuncția *ca... să* se folosește în limba contemporană în aceleași condiții sintactice ca și la propoziția subiectivă (vezi § 761) :

Aș fi dorit ca biserița din Răzoare să-mi iasă înaintea mai curînd.
GALACTION, O. I 39.

La unii scriitori din secolul al XIX-lea completiva directă apare introdusă prin conjuncția *ca să* și fără intercalare :

De n-a vrea ca să vie. ALECSANDRI, P. I 7.

Sinan porunci în grabă ca să se adune lîngă dînsul o seamă de oști.
BĂLCESCU, O. II 95.

Astăzi această construcție este evitată în limba literară, întîlnindu-se numai în vorbirea mai puțin îngrijită. Uneori se folosește greșit *pentru ca să*, element introductiv al propoziției finale, în loc de *să* ; acest procedeu este ridiculizat de Caragiale :

Pot pentru ca să zic. O. I 290.

În vorbirea populară și, ca o influență a acesteia, uneori și în literatura artistică, completiva directă poate fi introdusă prin *să*, în situații specifice pentru *ca... să* :

Eu te-aș sfătui, bade Ghiță, pavăza s-o lepezi la căruță. SADOVEANU,
O. XVIII 90.

Și eu trec de-a lung de maluri,

Parc-ascult și parc-aștept

Ea din trestii să răsară

Și să-mi cadă lîn pe piept. EMINESCU, O. I 74.

În vorbirea indirectă se pune *că* înaintea de conjuncția *să* :

I-am zis că să nu mai zugrăvească pe pereți și pe uluci cu cărbune și cu criță fel de fel de ocări. GHICA, C. E. 171.

De mult se vorbiseră că de Crăciun să meargă împreună la biserică.
SLAVICI, O. I 88.

Această construcție nu e recomandabilă.

Greșite sînt și construcțiile în care în locul lui *că* se folosește *căci*, conjuncție specifică propoziției cauzale: *Aflați despre mine căci sînt sănătos.*

RELUAREA SAU ANTICIPAREA COMPLETIVEI DIRECTE

§ 782. Propoziția completivă directă introdusă printr-un pronume relativ sau nehotărît în acuzativ, cînd se referă la persoane, poate fi reluată sau anticipată prin formele neaccentuate de acuzativ ale pronumelui personal (vezi § 147) :

Pe cîți i-au găsit i-au mînat spre curtea primăriei. STANCU, D. 112.

Pe oricine venea la el îl primea cu multă bucurie.

Reluarea este obligatorie în situațiile în care propoziția completivă directă este introdusă printr-un pronume însoțit de prepoziția *pe*, ca în exemplele date. Anticiparea uneori este facultativă, iar alteori nu este posibilă :

(I)-au mînat spre curtea primăriei pe cîți i-au găsit.

Primea cu multă bucurie pe oricine venea la el.

Completiva directă poate fi reluată și când e introdusă prin conjuncție; pronumele care o reia este feminin cu valoare neutră:

Că nu înveți mi-au mai spus-o și alții.

PROPOZIȚII INTEROGATIVE INDIRECTE

§ 783. Propozițiile complete directe care depind de un verb de informare și sînt introduse printr-un pronume interogativ, printr-un adverb interogativ sau prin conjuncțiile *dacă* și *de* (cu sensul „dacă”) sînt propoziții interogative indirecte (vezi § 470—472, 749):

Și cînd se va întoarce pămîntul în pămînt,

Au cine o să știe de unde-s, cine sînt? EMINESCU, O. I 127.

Regional, în aceleași condiții ca la propoziția subiectivă, apare și aici conjuncția *că* înaintea pronumelui interogativ sau a adverbului interogativ (vezi § 749):

Ortacii... s-or dus să vadă că ce-i cu el. GR. S. VII 181.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ

§ 784. Propozițiile complete directe se construiesc cu următoarele moduri (valoarea modurilor este aceeași ca în propozițiile independente): cele introduse prin conjuncțiile *că*, (*pre*)*cum că* și *de* (cu sensul „să”) se construiesc cu modul indicativ, condițional-optativ și prezumtiv:

— indicativ:

În acea nemărginire ne-nvîrtim uitînd cu totul

Cum că lumea asta-ntreagă e o clipă suspendată,

Că-ndărătu-i și-nainte-i întuneric se arată. EMINESCU, O. I 132—133.

— condițional-optativ:

Cu toții-mi șoptiră... că n-ar fi bine să-l las singur. DELAVRANCEA, T. 46.

— prezumtiv:

Nu zic că nu va fi existînd; dar încă noi n-am dat peste dînsul. ODOBESCU, IST. ARH. 419.

Completevele introduse prin *să*, *ca...să* se construiesc cu modul conjunctiv:

Nu cred să mai fie mult gerul așa de aspru. CARAGIALE, O. I 274.

Propozițiile complete directe introduse printr-un pronume, printr-un adverb interogativ sau prin conjuncțiile *dacă* și *de* (cu sensul „dacă”) se construiesc cu modul indicativ, conjunctiv, condițional-optativ și prezumtiv:

— indicativ:

Vede cum din ceruri luna lunecă și se coboară

Și s-apropie de dînsul preschimbată în fecioară. EMINESCU, O. I 142.

Mam' mare aşază frumuşel beretul lui Goe... îl întreabă dacă-l mai doare nasul. CARAGIALE, O. I 272.

— conjunctiv :

Începu a se strînge în cete, cete şi a se întreba unii pe alţii ce să ceară. NEGRUZZI, S. I 154.

— condiţional-optativ :

Nu caut vorbe pe ales,

Nici ştiu cum aş începe. EMINESCU, O. I 173.

Întreabă dacă ar putea veni astăzi.

— prezumtiv :

Cît o fi tăiat voinicul la duşmani, nu ştiu. RĂDULESCU-CODIN, L. 83.

COMPLETIVE DIRECTE PE LÎNGĂ VERBE CU COMPLEMENT DIRECT DUBLU

§ 785. Există verbe care pot avea două compliniri (vezi § 601) : complement direct + completivă directă sau completivă directă + completivă directă.

a. Complement direct exprimat prin pronume sau substantiv (care se referă la o persoană) + propoziţie completivă directă (care se referă la o acţiune, situaţie) :

În orice caz, Dumitraş, te anunţ că hotărîrea mea rămîne nestrămutată. SADOVEANU, O. XVII 523.

I-a învăţat pe elevi să scrie şi să citească.

L-a rugat să vină şi pe acela

sau completivă directă introdusă prin pronume (care se referă la o persoană) + complement direct (care exprimă o acţiune) :

Am învăţat acest cîntec pe cine a vrut.

b. propoziţie completivă directă introdusă prin pronume (care se referă la o persoană) + propoziţie completivă directă (care se referă la un fapt, la o acţiune) :

Rog pe cine a fost atent să enunţe regula.

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ ȘI ALTE SUBORDONATE

§ 786. Unele completeive care depind de un verb reflexiv dinamic, ca *a se gîndi*, constituie o categorie la limita dintre completeivele directe și cele indirecte :

Acuma mă gîndesc că poate vedea ceva înainte-i. SADOVEANU, O. VII 572.

Observație. O distincție formală nu există aici, deoarece completeivele directe și cele indirecte se construiesc la fel. Pe planul propoziției, acestor propoziții completeive le corespund de obicei completeive indirecte (*mă gîndesc la ceva*), dar și completeive directe

(*mă gîndesc ceva*), ceea ce arată că prezența pronumelui reflexiv în acuzativ (care nu e complement direct) nu constituie o piedică pentru interpretarea propoziției drept completivă directă; această interpretare satisface mai bine înțelesul.

§ 787. Uneori completiva directă introdusă prin *cît* poate avea nuanță circumstanțială modală de măsură :

Să nu dea Dumnezeu omului cît poate el suferi. CREANGĂ, P. 234.

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

§ 788. Propoziția completivă indirectă determină un verb sau un adjectiv, un adverb, o interjecție din propoziția regentă, fiind echivalentă cu un complement indirect :

Cui e obișnuit cu mersul trenurilor, o oprire în afară de cele prevăzute în itinerar îi dă de gîndit. CARAGIALE, O. I 294.

Convins că bătrînul se ducea tot acolo, alergă să-i apuce înainte. VLAHUȚĂ, D. 194.

Vai de cine ațîță la război!

PRIN CE SE INTRODUCE O PROPOZIȚIE COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

§ 789. Propoziția completivă indirectă poate fi introdusă :

a. printr-un pronume sau adjectiv pronominal relativ-interogativ sau nehotărit, de obicei în cazul dativ sau acuzativ cu prepoziție :

Din amîndouă colțurile vine profumul de mîtitei : e o senzație neplăcută pentru cine e sătul ; dar cui i-e foame, profumul acesta-i pare mai bun decît odagaciul. CARAGIALE, O. I 280.

Să nu răspunzi nici un cuvîntel oricărui te va chema pe nume. ISPIRESCU, L. 153.

Șezi coala și să ospătezi oleacă din ceea ce Țe-a dat Dumnezeu. CREANGĂ, P. 32.

În ultimul exemplu propoziția subordonată determină atît verbul din regentă (*ospătez*), cît și un adverb (*oleacă*) din aceeași propoziție.

Observații. 1. Pentru cazul pronomelor interogative vezi § 792.

2. Uneori, în limba populară mai des, se poate întîlni pronumele relativ sau nehotărit în nominativ (vezi § 172) cînd secundara e anterioară regentei, ca de exemplu :

Oricine s-a afla să-i facă... un pod de aur... acelaia ti dă fata. CREANGĂ, P. 77.

În fraza de mai sus, pronumele nehotărit din propoziția completivă indirectă este în cazul nominativ, datorită faptului că are rol de subiect în secundară și nu se mai supune recțiunii verbului din propoziția regentă (*oricine* pentru *oricui s-ar afla*) ; legătura dintre subordonată și regentă este indicată de pronumele demonstrativ în dativ (*aceluia*), care corespunde în regentă pronumelui nehotărit din subordonată.

b. prin conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale *că, cum că, să, ca... să, dacă, de* (cu sensul „să” sau „dacă”), *pentru că* (în propozițiile cu negație întărită *ca nu cumva să, să nu cumva să, nu care cumva să*):

Cred că nu te îndoiești cum că te iubesc. NEGRUZZI, S. I 19.

Oamenii de aicea sînt prea doritori să afle cine-s drumeții. SADOVEANU, O. XVIII 138.

Vă e teamă ca nu cumva prin mine

Să se-ndrepteze lumea. ALEXANDRESCU, O. 183.

Nu se aștepta deci ca cineva să aibă nici măcar o umbră de cugete pîngărite pentru dînsa. ISPIRESCU, L. 63.

Ne pune dracul de urnim o stîncă din locul ei, care era numai înfînată. CREANGĂ, A. 28.

Divanul se chibzui mult dacă trebuie a porni războiul. BĂLCESCU, O. II 32.

Începu să mulțumească zînei pentru că l-a scăpat de primejdie. ISPIRESCU, L. 7.

Observații. 1. *Ca... să* se folosește, ca și la propoziția subiectivă (vezi § 761), cînd între cele două elemente se intercalează unele cuvinte.

2. Locuțiunea conjuncțională *cum că* e veche și populară.

3. Propozițiile complementive indirecte se construiesc cu locuțiunea conjuncțională *pentru că*, mai ales după verbe care exprimă o mulțumire, un regret. Ele sînt complementive indirecte pentru că arată la ce se referă acțiunea din regentă, dar au și o anumită nuanță cauzală (vezi § 794). Că nu poate fi vorba de circumstanțiale cauzale (cum s-ar părea datorită conjuncției introductive) se vede din faptul că substituirea locuțiunii *pentru că* prin alte conjuncții (sau locuțiuni conjuncționale) cauzale sau nu este posibilă, sau duce la modificarea raportului în unul cauzal propriu-zis.

c. printr-un adverb relativ-interogativ :

Mă trezesc, deschid ochii și caut să mă dumiresc unde mă aflu. VLAHUȚĂ, O. A. II 88.

Mult mă minunez eu de ce ies cucoanele sara pe uliță. SADOVEANU, O. I 583.

Vă mirați cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece? EMINESCU, O. I 151.

§ 790. Elementele introductive ale propozițiilor complementive indirecte sînt, în genere, aceleași ca și la complementivele directe (vezi § 780—781). Există totuși situații speciale la complementivele indirecte care determină verbe de teamă sau verbe care exprimă o emoție, o stare sufletească.

Cînd verbul *a se teme* înseamnă „a fi îngrijorat pentru perspectiva de” și accentul în frază cade pe acțiunea verbului din secundară, folosirea conjuncțiilor *că, să nu* depinde de atitudinea subiectului din regentă față de acțiunea din subordonată.

Astfel, în exemplul :

Se temea că i-o fi moartea din reumatism. STĂNOIU, C. I 427, subiectul nu vrea să se întîmple acțiunea din secundară („nu vrea să moară”).

Și în cazul în care verbul din subordonată e introdus prin *că nu* subiectul nu vrea să se întâmple acțiunea din secundară :

Mă tem că nu va veni („vreau să vină”).

Spre deosebire de situațiile de mai sus, în frazele :

Mă tem să nu îndrăgești prea mult țuica. STĂNOIU, C. I. 144.

Pe semne că i-e teamă să nu se îngrașe călugării. STĂNOIU, C. I. 204

subiectul vrea să se întâmple acțiunea din subordonată („vreă să nu îndrăgească țuica”, „vreă să nu se îngrașe călugării” etc.).

Cînd accentul în frază cade pe *a se teme* care are sensul de „a se îngrozi, a se speria”, se folosește conjuncția *să* :

Amputarea este inevitabilă, dar se teme să-i spună pacientului.

În ce privește completivele indirecte pe lîngă verbe care exprimă o emoție, o stare sufletească, aceste completive se apropie de subordonatele condiționale. Dacă acțiunea din completiva indirectă este reală, secundara se introduce prin conjuncția *că* :

Se bucura mama că-i veneau neamurile. STANCU, D. 7 ;
dacă e ireală sau realizabilă, se introduce prin *să* :

M-aș fi bucurat să găsesc cartea. †

M-aș bucura să vină vara.

RELUAREA SAU ANTICIPAREA COMPLETIVEI INDIRECTE

§ 791. În unele situații, propoziția completivă indirectă introdusă printr-un pronume relativ sau nehotărît poate fi reluată sau anticipată în propoziția regentă printr-un pronume personal neaccentuat (vezi § 147) :

Cui vine la mine îi dau o carte.

Îi dau cui vine la mine.

Reluarea este mai frecventă decît anticiparea.

PROPOZIȚII INTEROGATIVE INDIRECTE

§ 792. Propozițiile completive indirecte care determină verbe de informare și de îndoială și sînt introduse printr-un pronume interogativ (care poate sta în orice caz), printr-un adverb interogativ sau prin conjuncțiile *dacă* și *de* (cu sensul „dacă”) sînt propoziții interogative indirecte (vezi § 749) :

Mă mir cine ți-a mai băgat asta în cap.

Ca și la propoziția completivă directă, înaintea unei asemenea completive indirecte apare regional conjuncția *că* :

Se gîndea mereu că oare ce poate să se fi ales de Safta.
SLAVICI, N. I 166.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

§ 793. Propozițiile completive indirecte introduse printr-un pronume, printr-un adverb interogativ sau prin conjuncțiile *dacă* și *de* se construiesc mai ales cu modul indicativ, dar și cu alte moduri (conjunctiv, condițional-optativ, prezumtiv) :

Indicativ :

Doi amici, Niță și Ghiță, șed la o masă în berărie și vorbesc încet despre cine știe ce. CARAGIALE, O. I 193.

Și mi-i ciudă cum de vremea

Să mai treacă se îndură,

Cînd eu stau șoptînd cu draga

Mîna-n mîna, gură-n gură. EMINESCU, O. I 106.

Conjunctiv :

Se mirau vecinele ce să aibă. SADOVEANU, O. I 617.

Condițional-optativ :

Mi-e teamă de ce ți s-ar putea întîmpla.

Prezumtiv :

Mă tot interesez de ce va fi zis el despre mine.

Completivele indirecte introduse prin conjuncția *că* se construiesc cu modul indicativ, condițional-optativ sau prezumtiv :

Indicativ :

Harun-al Rașid, care văzuse și auzise tot, a coborît degrabă în salon, bucuros că toate îi ieșiseră după plac. CARAGIALE, O. II 271.

Ciudă mi-i și rău îmi pare

C-am iubită și nu-i mare. JARNÍK-BİRSEANU, D. 431.

Fii bine încredințată că n-are să ne știe nici pămîntul. CREANGĂ, P. 171.

Condițional-optativ :

Sînt convinsă că ți-ai putea termina lucrarea.

Prezumtiv :

Nu mă mir că o fi făcut așa.

Completivele indirecte introduse prin conjuncțiile *să* și *ca... să* se construiesc cu conjunctivul :

Bine, nene, nu ți-e frică s-o lași singură noaptea pe drum? CARAGIALE, O. I 194.

Mă tem ca nu cumva să-și deschiză ochii. BELDIMAN, N. P. I 48.

Modurile verbelor în propozițiile completive indirecte au aceeași valoare pe care ar avea-o dacă propozițiile ar fi independente.

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ ȘI ALTE SUBORDONATE

§ 794. Unele propoziții subordonate pot fi socotite la limita dintre completivele indirecte și cele directe (vezi § 786). De exemplu :

El se gîndește să-i pedepsească cu mult mai aspru. CARAGIALE, O. II 256.

Ca și complementul indirect, propoziția subordonată corespunzătoare poate avea uneori anumite nuanțe circumstanțiale :

a. de cauză :

Unul spuse că se va căi cât va trăi el, pentru că a osîndit pe un om drept. ISPIRESCU, L. 367.

b. de condiție (vezi și § 790) :

M-aș bucura să plec în excursie.

c. de scop :

Se pregătește să se arunce într-o copcă. SADOVEANU, O. I 66.

PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DE AGENT

§ 795. Propoziția completivă de agent îndeplinește funcțiunea unui complement de agent al unui verb pasiv din propoziția regentă, arătînd de cine este făcută acțiunea :

Am procedat, mai întîi, la examinarea resturilor de limbă tracă și iliră, insistînd asupra precauțiunilor ce trebuie luate de cine operează cu elemente de limbă nesigure. Al. Rosetti, *Istoria limbii romîne*, vol. al II-lea (1962), p. 127.

PRIN CE SE INTRODUCÉ O PROPOZIȚIE COMPLETIVĂ DE AGENT

§ 796. Propoziția completivă de agent se introduce printr-un pronume nehotărît sau relativ-interogativ, construit cu prepozițiile *de* (vezi exemplul dat mai sus) sau *de către* :

Se înțelege de la sine, de către oricine a aflat ce e fondul principal, că acesta trebuie să se oglîndească, în toată importanța lui, în toate relațiile lui, în dicționarul unei limbi. GRAUR, F. L. 185.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DE AGENT

§ 797. Propoziția subordonată de agent se poate construi cu modurile indicativ (vezi exemplele precedente), condițional-optativ și prezumtiv :

Cartea ar putea fi citită de cine ar dori să se documenteze.

BIBLIOGRAFIE

MIOARA AVRAM, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în SG I, p. 141-164.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

§ 798. Propoziția circumstanțială de loc arată locul în care se petrece acțiunea exprimată de un verb din regentă și are funcțiunea unui complement circumstanțial de loc :

Mergeam ca praful, ca noroiul, unde ne ducea vîntul și apa.
GHICA, C. E. 7.

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

§ 799. Propoziția circumstanțială de loc se introduce prin : a. ad-
verbele relative *unde* și *încotro*, care pot fi construite și cu prepoziții :
de unde, pe unde, de pe unde, pînă unde, dîncotro etc. ; b. compusele neho-
tărite ale lui *unde* și *încotro*, cu sau fără prepoziții : *oriunde, orideunde,*
orișiunde, oriîncotro, oridîncotro etc. ; c. pronume relative sau nehotărite
precedate de prepoziții : *către ce, către oricine, spre ce, spre cine* etc.

*Fă-ne giurămînt că, ieșind noi de aici, vom avea voie a merge unde
vom voi și că leșii vor lăsa celatea întreagă.* ALECSANDRI, T. 1512.

Stoicea mergea grăbit...încotro îl mîna vijelia. GALACTION, O. I 48.

Le porunci să meargă de unde au venit.

Oriunde întîlnea oameni, se oprea, cerca să fie vesel. SADOVEANU,
O. I 377.

*Au și oamenii, după cît se vede, destulă deșteptăciune, căci știu să
apîrindă o bucățică de soare orișiunde vor.* SADOVEANU, O. XI 113.

De altfel, pe aici, oriîncotro te întorci, numai moșii boierești ai să vezi.
REBREANU, R. I 78.

Ne-am îndreptat spre cine ne chema.

§ 800. Uneori adverbului relativ din propoziția circumstanțială de
loc îi corespunde în regentă adverbul corelativ *acolo*, cu sau fără prepoziție
(vezi și § 755 a) :

Unde nu gîndești, acolo-l găsești. ALECSANDRI, T. 338.

Acolo, unde au huzurit tîlharii,

Rîd astăzi, voinicește, făurarii. DEȘLIU, G. 38.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

§ 801. Propozițiile circumstanțiale de loc se pot construi cu toate
tempurile modului indicativ, rareori cu condițional-optativul sau cu pre-
zumtivul.

Valoarea modurilor este aceeași ca în propozițiile independente.

Indicativ :

Unde creșteam trei, puteam crește și pe al patrulea. STANCU, D. 28.

Condițional-optativ :

Oriîncotro te-ai duce, să nu uiți ce-ai învățat.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC ȘI ALTE SUBORDONATE

§ 802. Uneori, propozițiile circumstanțiale de loc exprimă și o nuanță circumstanțială de mod (de măsură) :

Bine, frate, înțeleg plastografie pînă unde se poate, dar pînă aci nu înțeleg. CARAGIALE, O. VI 86.

Există chiar propoziții circumstanțiale de loc introduse prin adverbul *cît* care arată măsura spațiului :

Și oamenii tăceau cît vedeam cu ochii în lungul liniei. SADOVEANU, O. IV 491.

BIBLIOGRAFIE

MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 27-31.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP

§ 803. Propoziția circumstanțială de timp sau temporală arată timpul în care se petrece acțiunea din propoziția regentă și este echivalentă cu un complement circumstanțial de timp :

Cînd venea acasă, noaptea, tîrziu, cădea ca butucul. CAMILAR, N. I 19.

Raportul temporal pe care-l exprimă propoziția circumstanțială de timp poate fi :

1. de anterioritate (acțiunea din regentă se petrece înaintea celei din subordonată) :

Dar escortele trebuiră s-aștepte mult pînă să poată tăia strada. CAMILAR, N. II 58.

2. de posterioritate (acțiunea din regentă se petrece după cea din subordonată) :

După ce feciorul sări de pe capră și deschise ușa cu gemuri a trăsुरii, se ivi o doamnă ca de douăzeci și opt de ani. SLAVICI, N. II 90.

3. de simultaneitate (acțiunea din regentă are loc în același timp cu cea din subordonată):

Într-o zi, pe când ședeam la masă în umbra copacilor din grădina de la Mircești, zăresc un străin cu surtuc de nankin și cu picioarele goale. ALECSANDRI, PR. 114.

RAPORTUL TEMPORAL DE ANTERIORITATE

§ 804. În cadrul raportului de anterioritate se disting două situații:
a. anterioritatea propriu-zisă a regentei (fără precizarea limitei) se exprimă prin construcții temporale corespunzătoare ideii „înainte de a...”;

b. limita de durată a acțiunii (anterioare) din regentă se exprimă prin construcții temporale corespunzătoare ideii „până la...”.

Conjecțiunile și locuțiunile conjuncționale folosite la exprimarea raportului de anterioritate sînt următoarele: (mai) înainte (ca...) să, pînă (nu), pînă să (nu), pînă ce, pînă cînd, pînă cînd să, pentru cînd.

Dar spre rușinarea noastră de pînă acum, a trecut un pătrar de secol de la moartea Bălcescului mai înainte ca să poată fi pus sub ochii națiunii romîne tot ceea ce dînsul lucrase întru cea mai mare a ei onoare. ODOBESCU, S. III 490.

Înainte ca chestiunea dezrobirii țiganilor să fi intrat în consiliile, în planurile de reformă ale ocîrmuitorilor, ea a început a se agita prin însăși inițiativa parțială a stăpînilor de țigani. KOGĂLNICEANU, S. A. 193—194.

Dar ce zgomot se aude? Bîzîit ca de albine?

Toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine,

Pînă văd păienjenişul între tufe ca un pod. EMINESCU, O. I 87.

Tot neamul Basarabilor, pînă să nu prinză domnul de veste, trecuse Dunărea. ODOBESCU, S. I 85.

Se lăsa în dusul pașilor domoli, pînă ce scăpăta dincolo de muche, în valea cealaltă. VLAHUȚĂ, N. 25.

Ulciorul merge la fîntînă numai pînă cînd i se rupe toarta.

Au trecut însă de atunci încoace multe zecimi de ani la mijloc, pînă cînd să sune și ora renașterii pentru studiul și prețuirea originalei culturi a artelor neoromane, bizantine și gotice. ODOBESCU, S. II 587.

Mai spune-i mămuchii că dacă o chema-o cumva la tîrg, la judecată cu grădina, să arate acolo la domni că eu mă află la război și să lase judecata pentru cînd s-alege lumea. CAMILAR, N. I 255.

Observații. 1. În ceea ce privește locuțiunile *pînă să nu* și *pînă nu* trebuie remarcat că negația nu imprimă totdeauna propozițiilor introduse prin ele un conținut negativ deosebit de cel exprimat prin aspectul pozitiv al acestor locuțiuni (vezi § 491).

2. Locuțiunea conjuncțională *pentru cînd* se folosește mai ales după verbe regente cu sensuri lexicale legate de ideea de destinație: *a amîna, a lăsa, a fixa* etc.

3. Locuțiunea conjuncțională *înainte de* (cu modul indicativ) este nerecomandabilă.

RAPORTUL TEMPORAL DE POSTERIORITATE

§ 805. În cadrul raportului de posterioritate se disting următoarele situații :

a. posterioritatea imediată (apropiată) :

Îndată ce sosise, Lăpușneanul porunci. NEGRUZZI, S. I 142.

b. posterioritatea nedeterminată (mai depărtată) :

După ce s-a sfârșit nunta, feciorii s-au dus în treaba lor. CREANGĂ, P. 5.

c. în strînsă dependență de posterioritatea imediată stă punctul de plecare în timp (momentul începerii acțiunii) :

Asemenea surprize îi pregăteau feciorii de îndată ce se ridicau din vîrsta copilăriei. CEZ. PETRESCU, 1907 I 195.

Propozițiile circumstanțiale de timp care indică posterioritatea se introduc prin următoarele locuțiuni conjuncționale și adverbe relative : *după ce, (de) îndată ce, imediat ce, o dată ce, pe dată ce ; cînd, de cînd, de pe cînd ; cum, de cum :*

După ce-i dădu bună ziua, o opri. SADOVEANU, O. I 615.

Din fumul acru al tutunului prost, plămădeam acolo, în vizuinea de lut, o lume purificată, care va lua ființă îndată ce vom arunca haina ostășească. CEZ. PETRESCU, S. R. 151.

Imediat ce vei primi scrisoarea mea, suie-te în tren și vino aci. CARAGIALE, O. I 250.

Declarînd că, în calitate de ministru de interne, eu nu puteam răspunde de ordinea publică, că nu aveam îndeștute mijloace de execuțiune, pentru ca, o dată ce se va lăți buna veste a desființării clăcii, a liberării brațelor și a emancipării ogoarelor lor de orice sarcini și angarale către stăpînii de moșii, să pot îndatora pe țărani trei veri de-a rîndul a mai face claca sau boierescul. KOGĂLNICEANU, S. A. 233.

Ciocoiul este... dotat de o ambițiune nemărginită care eclată ca o bombă pe dată ce și-a ajuns ținta aspirațiilor sale. FILIMON, O. I 95.

Observație. [Locuțiunea conjuncțională *pe dată ce* este învechită.

Iar cînd alaiul s-a oprit

Și Paltin crai a stărostit,

A prins să sune sunet viu. COȘBUC, B. I. 20.

Observație. În exemple de acest fel posterioritatea imediată a regentei este foarte apropiată de simultaneitatea momentană, așa încît aceste două raporturi pot fi uneori confundate.

Tînărul, de cînd plecase conductorul, se uita pe fereastra vagonului. REBREANU, R. I 13.

— *Cam de cînd ai început dumneata să bagi de seamă că...*

— *De ! încă de pe cînd eram băiețandru și am început a pricepe mai limpede ce se petrece în jurul meu.* STANCU, în GAZ. LIT. 242 (1958), p. 4/5.

Observație. Locuțiunea conjuncțională *de pe cînd* marchează timpul cu aproximație.

Cum însera, înhăma căluțul la polobocul pe două roate și pornea încet către cișmea. CAMILAR, N. I 26.

Observație. *Cum* temporal apare deseori în corelație tot cu *cum*. Această construcție corelativă se folosește în limba populară :

Cum mă culc, cum te visez. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 16.

De cum se crăpa de ziuă i se auzea gura pînă la capătul străzii. COCEA, F. SL. 15.

Propozițiile circumstanțiale de timp care indică posterioritatea mai pot fi introduse și prin *cît*, *cît ce*, *dacă*, *de*, *unde*. Aceste elemente introductive au fost întrebuintate mai mult în trecut. Azi conjuncția *unde* apare cu această valoare numai în poezia populară, *dacă* apare în limbajul familiar și popular, *cît* se folosește în vorbirea populară, iar *cît ce* este regional.

Cît ajunse în Ardeal... gîndul cel dintîi al domnului mazilit fu să strîngă o adunătură de oameni cu simbrii. ODOBESCU, S. I 96.

Și la mine-n prag venea

Mamă-sa cît ce-adormea. COȘBUC, B. I. 10.

Dacă a văzut așa, nora împăratului s-a mai domolit. RĂDULESCU-CODIN, L. 14.

Unde-și auzea,

Din curteni ieșea,

Domnului vorbea. TEODORESCU, P. P. 45.

RAPORTUL TEMPORAL DE SIMULTANEITATE

§ 306. În cadrul raportului de simultaneitate distingem mai multe situații :

A. Acțiunea din temporală este *d u r a t i v ă*.

1. Acțiunea din temporală nu este limitată în timp (acțiunea regentei poate coincide total cu această durată sau poate avea loc într-un singur moment cuprins în perioada de durată a acțiunii din temporală). În cazul cînd ambele acțiuni sînt durative, subordonata și regenta ei se construiesc cu aceleași timpuri, care sînt și ele durative (prezent, imperfect, viitor) ; cînd numai acțiunea temporalei este durativă verbul din regentă este la un timp momentan. Propoziția temporală se introduce prin următoarele locuțiuni conjuncționale și adverbe relative : *în timp ce*, *în vreme ce*, *pe cînd*, *cînd*, *cum* :

Peste vreun sfert de ceas, în timp ce icrele se vindeau pe capete, intră o jupîneasă. CARAGIALE, O. III 152.

Dar în vreme ce mă adînceam atît în baltă, cît și în gînduri, rămăsei deodată încremenit, pe loc, căci auzii lîngă mine o convorbire franceză. ALECSANDRI, PR. 83.

Pe cînd însă pe sub șure și la vatra bordeiului ospățul și paturile se gătesc, după cum pe fiecare-l taie capul, limbile se dezmoțesc. ODOBESCU, S. III 18—19.

Cînd zicea asemenea cîntec, zîmbea poznaș. SADOVEANU, O. I 555.

Și cum se plimbă-n lung și-n lat

Cu fetele se-mprietinește. COȘBUC, B. I. 65.

2. Propoziția temporală arată intervalul măsurat în care se petrece acțiunea din propoziția regentă. Ea se introduce prin următoarele adverbe relative și locuțiuni conjuncționale: *cîtă vreme, cît timp, cît*:

Cîtă vreme au ținut luptele cele mari pentru independență, zgomotul armelor împiedică pe romîni ca să-și scrie anele. BĂLCESCU, în MAG. IST. I 5.

Aci era banca unde femeile rămîneau să tînuiască amîndouă, ea și Smaranda, cît timp bărbații se trăgeau la umbră să dezbată treburile lor. CEZ. PETRESCU, 1907 I 224.

Și cît e ziua de mare ea nu-l pierde din ochi. VLAHUȚĂ, N. 11.

Cînd propoziția temporală e introdusă prin conjuncția *cît*, găsim uneori în regentă corelativul *atît, atîta*.

Regional se folosesc și conjuncția *pînă* și locuțiunea *pînă ce*.

Bate fierul pînă-i cald.

B. Cele două acțiuni sînt momentane (acțiunea din propoziția subordonată se petrece în timpul în care are loc și acțiunea din regentă). Propoziția temporală se introduce prin adverbul relativ *cînd*, uneori întărit prin *atunci* sau *tocmai*:

Tocmai cînd soarele e deasupra amiazului, ea sosește la locul de întîlnire al vinătorilor. ODOBESCU, S. III 16.

C. Propoziția temporală este *iterativă* (arată că acțiunea din propoziția regentă se repetă ori de cîte ori are loc acțiunea din subordonată). Propozițiile temporale iterative se introduc prin locuțiunea conjuncțională (*ori*) *de cîte ori* și prin adverbul *oricînd*.

Ori de cîte ori viitorul a surîs Romîniei, fiii ei nu au lipsit de a aspira către unire. GHICA, S. 138.

De cîte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte,

Oceanul cel de gheață mi-apare înaintea. EMINESCU, O. I 114.

Oricînd îți avea nevoie, veniți cu mine. CAMILAR, N. I 67.

Locuțiunea (*ori*) *de cîte ori* este folosită uneori cu corelativul *de atîtea ori* în regentă:

Nu știu de ce, de cîte ori auzeam de el, de atîtea ori îl legam cu întîmplarea mea din sara ploioasă. SADOVEANU, O. VI 90—91.

Pe lângă locuțiunile conjuncționale specifice propozițiilor temporale iterative, pot avea valoare iterativă și alte conjuncții sau locuțiuni temporale (*cînd, după ce, îndată ce, dacă, pînă, înainte ca să* etc.), în măsura în care această nuanță le este dată de construirea cu anumite timpuri verbale (prezentul, imperfectul). La toate aceste propoziții nuanța iterativă este însă secundară.

D. Propoziția temporală este *progresivă* (acțiunea din regentă se îndeplinește treptat, în diferitele momente în care se îndeplinește acțiunea

din subordonată). Propoziția temporală progresivă se introduce prin locuțiunea conjuncțională *pe măsură ce*.

A doua fază a treieriișului se face cu combinele, utilizate cu mașini de strîns paie, pe măsură ce spicele s-au uscat, pe măsură ce boabele și-au desăvîrșit procesul de coacere. SCÎNTEIA, 4268 (1958), p. 3/7.

Observație. Propoziția temporală progresivă are și o nuanță modală.

CONSTRUCȚII TEMPORALE INVERSE

§ 807. Uneori propoziția care din punct de vedere formal este circumstanțială de timp este principală din punct de vedere logic, iar principală formală, care nu exprimă ideea principală, ci o nuanță temporală, este, din punct de vedere logic, circumstanțială de timp.

În fraza :

Eram băiat de vreo treisprezece ani cînd am învățat să dau cu pușca. ODOBESCU, S. III 21, este clar că datarea acțiunii se cuprinde în propoziția *eram băiat de vreo treisprezece ani*, care ca formă e regentă, nu în *am învățat (să dau cu pușca)* unde găsim ideea principală a frazei. (Nu putem întreba : *Cînd eram băiat de vreo treisprezece ani?* pentru a afla răspunsul : *Cînd am învățat să dau cu pușca*, ci : *Cînd am învățat să dau cu pușca?* pentru a afla răspunsul : *Cînd eram băiat de vreo treisprezece ani.*)

Aceste construcții se introduc prin adverbul relativ *cînd*, uneori însoțit de *deodată*, *numai iaca*. De asemenea se introduc prin *că*, conjuncție care are drept corelative în propoziția aparent principală adverbele (*de*) *abia*, *încă*, *tocmai*, *bine*. Se folosesc după verbe ca : *a nu apuca*, *a nu trece* (timp), *a nu sfîrși* etc.

Și de ciudă începusem a-mi descărca mînia asupra cîinilor ce se obrăzniceau mai mult în privirea persoanei mele, cînd deodată zării o caleașcă cu șase cai și întovărășită de un călăreț care venea în partea mea. ALECSANDRI, PR. 76—77.

Moș Nichifor deciocălase căruța și-o ungea : cînd numai iaca se trezește la spatele lui cu jupîn Ștrul. CREANGĂ, P. 112.

N-apucară bine să tăvălească bucățile în mujdei, că de afară se auziră, deodată, bătăi puternice în poartă și strigăte. PREDA, D. 46.

A b i a dădu mîna cu cei de față, că se și grăbi să intre în biroul plin de oameni al secretariatului. PREDA, D. 46.

Aceste construcții, care exprimă situația în mod invers, se numesc *cînd invers* și *că invers*.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA TEMPORALĂ

§ 808. Propozițiile circumstanțiale de timp se construiesc de obicei cu modul indicativ :

De cînd codrul, dragul codru, troienindu-și frunza toată,

*Își deschide-a lui adîncuri, fața lunii să le bată,
Tristă-i firea.* EMINESCU, O. I 83.

Propozițiile de timp cu acțiunea anterioară introduse prin *înainte* să și *pînă* să se construiesc cu modul conjunctiv :

Pînă să-și lase casa,

Pe podele-ngenunchea. JARNÍK-BİRSEANU, D. 494.

În propozițiile temporale, valoarea modurilor este aceeași ca în propozițiile independente.

PROPOZIȚIA TEMPORALĂ ȘI ALTE SUBORDONATE

§ 809. Uneori propoziția temporală exprimă și alte nuanțe circumstanțiale :

a. cauzală :

Iar căpitănia portului nu poate tolera întreruperea din lucru numai pentru înmormîntarea unui hamal, cînd la chei au sosit vapoare încărcate cu piatră. SAHIA, N. 41.

b. condițională :

Precum este greu să se mai întâlnească două picături de apă o dată ce au apucat să intre fiecare după soarta ei în largul mării, așa ar fi și pentru două persoane să se mai găsească rătăcite o dată prin învăl-mășeala Moșilor, dacă n-ar fi cumînți să-și hotărască dinainte locul și momentul de întîlnire. CARAGIALE, O. I 278.

c. consecutivă :

Romîinii au dat prea mare însușire filologiei, sau mai bine cuvîntologiei, care e o știință de anticar, și au ridicat-o pînă ce au făcut din ea temelie unei limbi. RUSSO, S. 81.

d. concesivă :

Răi și barbari fără de minte,

Mă ispitiți prin cuvinte

Cînd v-aș putea fi părinte? TEODORESCU, P. P. 105.

Un mic voievod de margine... singur din toată împărăția, cînd chiar împăratul se predase, nu vru să se supuiască și să cunoască pe biruitor. CARAGIALE, O. II 290.

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 31-63.
2. AL. GRAUR, *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în SG I, p. 37-138.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CAUZALĂ

§ 810. Propoziția cauzală exprimă cauza pentru care se săvîrșește acțiunea din propoziția regentă și este echivalentă cu un complement circumstanțial de cauză.

Să nu mai mănânci din bucatele ce-ți fierbe baba, pentru că-s făcute cu somnoroasă. EMINESCU, N. 21.

Observație. Există situații când propoziția cauzală arată cauza pentru care e formulată propoziția regentă (și atunci depinde de regentă + altă propoziție subînțeleasă, care cuprinde un verb de declarație):

Dar dumneata de unde ești, că nu îmi pari de pe aici? CAMIL PETRESCU, N. 65 (= te întreb de unde ești fiindcă nu îmi pari de pe aici).

Aceste cauzale apar mai ales după regente interogative și enunțiative imperative sau optative:

Hai, ia dați-vă deoparte, măi păcătoșilor, că numai ați crîmposit mîncarea. CREANGĂ, P. 261.

Lapte, brînză, unt și ouă de-am putea scîlipui să ducem în tîrziu ca să facem ceva parale: căci casa s-a mai îngreuiat cu un mîncău. CREANGĂ, P. 6.

Propozițiile cauzale pot fi:

a. Cauzale propriu-zise, care exprimă numai cauza:

Și la toată lumea plăcea, fiindcă era om deștept și blînd. CARAGIALE, O. II 223.

b. Cauzale condiționale, care au și o nuanță de condiție (exprimă cauza pentru care vorbitorului i se pare de neconceput realizarea acțiunii din regentă, întrucît numai contrariul aceluia fapt ar fi condiția realizării regentei). Aceste cauzale apar pe lîngă unele propoziții interogative — de cele mai multe ori retorice — sau pe lîngă enunțiative exclamative.

Dacă ești bolnav, cum o să mergi în excursie?

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CAUZALĂ

§ 311. Propozițiile cauzale propriu-zise se pot introduce prin următoarele conjuncții și adverbe relative: *că, căci, cum, deoarece, fiindcă, întrucît* și prin locuțiunile conjuncționale *din cauză că, din pricină că, de vreme ce, pentru că, o dată ce*:

Nu putem scoate butca din noroi, că e grea. CAMIL PETRESCU, B. 16.

Rămîi cu noi, căci ne zice gîndul că vei pieri. ISPIRESCU, L. 8.

Cum nu mai erau decît vreo sută de metri pînă acasă, Grigore coborî, plăti și continuă pe jos. REBREANU, R. I 18.

O analiză simplă îmi dovedea că nici ipoteza că l-aș fi pierdut pe cale ori trecînd în ostrov nu e întemeiată, deoarece lăntugul rămăsese la mine și carabina lăntugului își păstrase resortul. SADOVEANU, O. XVII 467.

Fiindcă m-am săturat de atîtea primejdii ale călătoriilor... am venit să m-așez aici, în Valahia, la București. CARAGIALE, O. II 222.

Întrucît n-ati respectat dispozițiile legii, veți fi amendat.

Din cauză că se grăbea să nu scape ora de rendez-vous la pavilionul central, a dejunat așa de ușor. CARAGIALE, O. I 279.

Ș-apoi aceste vrei să zici că vin din pricină că e Mase director? C. CARAGIALE, în PR. DRAM. 188.

Ah! Mă sparii, am strigat. Și de vreme ce este așa, iată, făgăduiesc a nu iubi niciodată... NEGRUZZI, S. I 45.

Îl iubeau pentru c-avea o privire caldă și liniștită și-un glas atât de blînd. VLAHUȚĂ, N. 85.

Observație. *Intrucit, din cauză că, din pricină că*, specifice stilului științific și administrativ, sînt folosite mai ales în limba scrisă, care le preferă pentru că ele exprimă cu mai multă precizie raportul cauzal. În limba literaturii artistice predomină fiindcă, *pentru că, deoarece, de vreme ce și cum*, evitîndu-se în general locuțiunile *din cauză că, din moment ce*. *Căci* e livresc, iar *că* e popular.

Cauzalele propriu-zise se mai pot introduce și prin *dacă* și *unde*, caracteristice vorbirii populare :

M-am gîndit că unde e aproape cu casa și era spre seară, vrea să se scalde și ea. PREDĂ, I. 46.

Propozițiile cauzale condiționale se pot introduce prin următoarele conjuncții și adverbe relative : *cînd, dacă, de* și prin locuțiunile conjuncționale *de vreme ce, din moment ce, cîtă vreme*.

Dacă eu sînt tînăr și sărac, singur cu muierea, voi trebuie să fiți niște hoți? PREDĂ, I. 9.

Din moment ce lucrurile au ajuns aici, cum crezi că se mai poate schimba ceva?

CORELATIVUL PROPOZIȚIEI CAUZALE

§ 812. Uneori conjuncției sau locuțiunii conjuncționale care introduce o propoziție cauzală propriu-zisă îi corespunde în propoziția regentă un corelativ de insistență de tipul *de aceea* sau corelativele de legătură *apoi, atunci* :

Pentru că n-a avut bani, de aceea n-a putut pleca în excursie.

Dacă a venit vremea pe jertfă, apoi, cît m-ajunge partea, nu mă dau în lături! CARAGIALE, O. III 143.

Corelativele de insistență se pot folosi și atunci cînd regenta precedă cauzala :

De aceea n-a venit, pentru că nu l-am chemat.

Cauzalele condiționale pot avea corelative de legătură *apoi, atunci* în regentă numai cînd aceasta urmează după ele :

Dacă măcar cercare tu nu faci vreodată,

Să scoți cel puțin capul din noaptea-ntunecată,

Apoi cum t-ei deprinde cu soare, cu lumină? ALEXANDRESCU, O. 235.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA CAUZALĂ

§ 813. Cauzala se construiește în mod obișnuit cu modul indicativ, dat fiind că acțiunea din cauzală este arătată ca reală (vezi toate exemplele de mai sus); ea nu se poate construi cu modul conjunctiv sau imperativ.

Uneori propoziția cauzală se construiește și cu modul condițional-optativ sau cu prezumtivul :

Merg și eu cu tine, pentru că aș vrea să-ți spun ceva.

N-a venit pentru că n-o fi avut bani.

Valoarea modurilor este aceeași ca în propozițiile independente.

PROPOZIȚIA CAUZALĂ ȘI ALTE SUBORDONATE

§ 814. Uneori propozițiile cauzale exprimă și o nuanță circumstanțială de timp :

Cînd știa că are să deie peste Ivan, i se tăiau picioarele.
CREANGĂ, P. 314.

Ea însă avea alte principii de educație. Copilul să trăiască și să se vînture în lumea sa, o dată ce a scăpat cu bine de la datoria școlii.
CEZ. PETRESCU, 1907 I 76.

Nuanța de timp apare uneori fiindcă propoziția cauzală se referă la o noțiune temporală :

Acum, că ne-am deșteptat, că ne simțim puternici, vrem să intrăm în drepturile și pămînturile noastre. BĂLCESCU, O. II 228.

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 64—98.
2. AL. GRAUR, *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în SG I, p. 130—133.
3. SORIN STATI, *Există propoziții cauzale coordonate?* în LR III (1954), nr. 6, p. 92—98.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP SAU FINALĂ

§ 815. Propoziția circumstanțială de scop sau finală exprimă scopul în vederea căruia se îndeplinește acțiunea din regentă și este echivalentă cu un complement circumstanțial de scop :

Veniseră la Călifar ca să-i procopsească. GALACTION, O. I 44.

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE FINALĂ

§ 816. Propozițiile finale se introduc prin conjuncțiile *să*, *ca să*, *de* și prin locuțiunea *pentru ca să* :

Ștefan-vodă... a dat moșneagului cîțiva leișori acolea să-și împace nevoia. RĂDULESCU-CODIN, L. 67.

Cănuță a dat să ridice coșul și n-a putut. Jupînul, ca să-l îmbărbăteze, i-a dat un pumn în ceafă. CARAGIALE, O. I 132.

O rup la sănătoasa de se ascund în desișul pădurii. RĂDULESCU-CODIN, L. 23.

Nu era ziuă, în care... să nu fi mers măcar de zece ori la straturi pentru ca să vadă dacă nu erau răsărite semințele. SLAVICI, N. I 22.

Observație. Conjunția *ca să* și locuțiunea *pentru ca să* exprimă mai precis decît să raportul de scop, de aceea se observă tendința de-a înlocui din ce în ce mai mult în limba literară pe *să* cu *ca să* și *pentru ca să*. Să rămîne răspîndit mai ales în vorbirea populară și familiară.

Conjunția *de*, folosită mai ales după verbe de mișcare, se întilnește de asemenea în vorbirea populară și familiară.

Pe lingă aceste conjunții, vorbirea populară mai folosește și construcțiile de tipul *ca doar(-doar)*:

Muncea în dreapta și în stînga, ca doar-doar a încăleca pe nevoie. CREANGĂ, P. 140.

Finalele negative se introduc prin aceleași conjunții (și locuțiuni conjuncționale) ca și finalele pozitive, însoțite însă de o negație cu sau fără elementele întăritoare *cumva* și *care cumva*: *să nu, ca să nu, (să) nu cumva să, să nu cumva (să), ca nu cumva să, pentru ca să nu, pentru ca nu cumva să, să nu care cumva să, ca nu care cumva să*:

Seara făcură de mîncare într-o groapă adîncă, să nu se vadă lumina focului. GALACTION, O. I 297.

Ca să nu pară prea supărător, femeia a dat o nuanță de glumă lucrurilor. CAMIL PETRESCU, U. N. 128.

Pantelimon era soldat... și se purta ca o fată să nu fie cumva pedepsit. REBREANU, R. I 282.

La dealuri, genunchii se-ndoiau cu băgare de seamă, urcînd încet, ca nu cumva trupurile înlemnite sub căști să se prăbușească. CAMILAR, N. I 8.

CORELATIVELE PROPOZIȚIILOR FINALE

§ 817. Cîteodată în regentă se folosesc drept corelative locuțiunile adverbiale *de aceea, d(e)-aia, de asta, pentru aceea*, care anunță propoziția finală sau stăruie asupra conținutului ei:

De aceea e bătrîna și înțeleaptă, ca să fie sigură de copilării. SADOVEANU, O. XII 691.

Să știți, de asta ne-au trimis, ca să apărăm moșiile și băncile. CAMILAR, N. I 339.

Corelativele apar mai des cînd regenta precedă finala.

Adverbele *anume* și *într-adîns* sînt folosite înaintea conjuncției finale pentru a accentua modalitatea ideii că acțiunea regentei se face „special” în acest scop.

Boierii de la noi anume au zidit munții aceia negri, pentru ca să nu vedem ce-i dincolo. CAMILAR, N. I 393.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA FINALĂ

§ 818. Propozițiile finale se construiesc cu modul conjunctiv. Spre deosebire de toate celelalte finale, propozițiile introduse prin conjuncția *de* se construiesc cu modul indicativ și imperativ, verbul din finală punându-se la același mod și timp cu verbul din regentă :

În toate zilele se ducea el la un puț de aducea apă pentru casă. ISPIRESCU, L. 386.

La 1501, el merse în Polonia de încheie pacea între Ștefan-voievod și Albert, regele Poloniei. BĂLCESCU, în MAG. IST. I 135.

În timp ce celelalte propoziții finale care se construiesc cu conjunctivul exprimă o acțiune realizabilă, acestea exprimă o acțiune reală, ideea de circumstanță finală îmbinându-se cu aceea de acțiune săvârșită. *Se ducea de aducea* înseamnă în același timp *se ducea să aducă și aducea*. Din pricina faptului că aceste propoziții exprimă o acțiune realizată, înțelesul lor pare apropiat de coordonatele copulative :

Mai șede el cât șede, de cască gura prin țîrg, și-apoi își ia tălpășița spre casă. CREANGĂ, P. 44.

Cînd regenta este la modul imperativ se menține și în finală imperativul :

Mergi de-mi adu dosarul! CARAGIALE, O. I 160.

Propoziția în care *de* se construiește cu imperativul exprimă, ca și aceea cu conjunctivul, o acțiune realizabilă. *Du-te de spune* e echivalent cu *du-te să spui*.

PROPOZIȚII FINALE APROPIATE DE COORDONATE

§ 819. Pe lângă finalele cu *de* construite cu indicativul (vezi § 818), există și propoziții finale construite cu conjunctivul (cu *ca să*) care au în realitate înțeles copulativ sau adversativ (vezi § 867) :

Ne depărtăm în grabă de acest spectacol înfiorător... pentru ca să dăm peste altul și mai crunt. ALECSANDRI, P. 373.

Mă voi duce doară să-mi mai văd o dată părinții și apoi m-oi întoarce ca să nu mă mai duc niciodată. ISPIRESCU, L. 8.

BIBLIOGRAFIE

MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 98—111.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD

§ 820. Propoziția circumstanțială de mod arată cum se desfășoară acțiunea din regentă, avînd rolul unui complement circumstanțial de mod.

După felul în care este exprimată circumstanța modală, subordonata de mod se împarte în :

a. Propoziție circumstanțială de mod propriu-zisă :

Fugi cât poți de repede. CAMILAR, N. II 148.

b. Propoziție comparativă :

Și surâzi, cum râde visul într-o inimă-ndrăgită. EMINESCU, O. I 42.

c. Propoziție comparativă condițională :

Buduleasa era nerăbdătoare, ca și cum ar fi stat pe spini și jeric. SLAVICI, O. I 83.

d. Propoziție de măsură progresivă :

Cîtă vreme nu vorbesc, gîndurile lor umblă departe pe cărările pe care ei le-au bătut odinioară în tinerețe, întovărășiți de Costică Panaite; și cu cît mai mult umblă acele gînduri, cu atît le reînviază în față, din ce în ce mai palpabilă, figura vechiului prieten. CARAGIALE, O. II 40.

Observație. Propozițiile circumstanțiale care exprimă măsura statică (vezi § 823) fac parte dintre modalele propriu-zise, în cadrul cărora se distinge conformitatea calitativă de conformitatea cantitativă.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD PROPRIU-ZISĂ

§ 821. Propoziția circumstanțială de mod propriu-zisă arată felul în care se desfășoară acțiunea din regentă : conformitatea cu regula generală, cu ceva stabilit de alții sau cu posibilitățile aceluiași subiect și gradul în care se desfășoară această acțiune. Din această categorie fac parte și modalele cu înțeles negativ care arată lipsa unei acțiuni secundare însoțitoare a acțiunii din regentă.

Pune-ți obrazariul cum se pune, iară sabia să n-o slăbești din mîină. CREANGĂ, P. 224.

Toată ziulica bate prundurile după scaldat, în loc să pască cei cîrlani și să-mi dea ajutor la trebi, după cît îl ajută puterea. CREANGĂ, A. 13.

Era vădit că înnoirile acestea îl interesau cum nu se poate mai mult. TUDORAN, P. 13.

Am muncit cît am putut. PREDĂ, M. 178.

Adela făcuse pasul cel mai important din viața ei, fără măcar să mă poată preveni. IBRĂILEANU, A. 33.

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD PROPRIU-ZISĂ

§ 822. Propozițiile circumstanțiale de mod care exprimă conformitatea calitativă se introduc prin adverbele *cum*, *precum* și prin locuțiunea conjuncțională *după cum*. Aceste propoziții au adesea caracter explicativ.

Ia pe această femeie, du-o numaidecît acolo, cum îi ști tu, și povățuiește-o cum a fi mai bine. CREANGĂ, P. 93.

De-ar fi-n a mea puțință să fac precum doresc. ALECSANDRI, P. I 165.
Împăratul, după cum s-a hotărât, pe toți i-a tăiat, fără cruțare.
 CREANGĂ, P. 78.

Biata baba mea, bună, rea cum este, tot a știut ce-mi trebuie la drum.
 CREANGĂ, P. 134.

Cînd propoziția modală explică o calificare exprimată printr-un adjectiv sau adverb, subliniindu-i existența, ca în exemplul de mai sus, ea poate fi introdusă și prin pronumele relativ *ce* :

De rele ce sînt, nu pot să trăiască la un loc. ISPIRESCU, L. 5.

Modalele introduse prin *ce* apar de obicei după complemente cauzale.

Elementele introductive pot avea corelative adverbiale în regentă ca așa, astfel :

Fata împăratului Roș nu se capătă așa de lesne cum crezi tu.
 CREANGĂ, P. 244.

Haide să ne judecăm și cum a zice judecata, așa să rămîie.
 CREANGĂ, A. 145.

Uneori corelativele adverbiale preced imediat conjuncțiile modale ; de multe ori ele formează, împreună cu aceste conjuncții, construcții locuționale mai sudate, de tipul *asa cum, așa precum, astfel cum* :

Convocați deci, neîntîrziat, așa cum am promis la Islaz, o Adunare Constituantă. CAMIL PETRESCU, O. II 634.

Mai-mai că aș face așa precum zici tu. ISPIRESCU, L. 16.

Aceste acte fură cele din urmă făcute de Obșteștile Adunări, alcătuite de toate stările, astfel cum era în vechime. BĂLCESCU, O. I 140.

§ 823. Circumstanțialele de mod care exprimă conformitatea cantitativă se introduc prin adverbele și locuțiunile conjuncționale *cît, după cît*, mai rar *din cît, pe cît, în cît, întru cît* și pronumele *cîte* cu prepozițiile *din, după, pe* :

A început dracul a țipa cît îi lua gura. CREANGĂ, P. 60.

Numai asta mi-ar fi mai trebuit acum, cît eram de pricopsit. CREANGĂ, A. 68.

Trăsura... i-a plăcut lui vodă, care a plătit-o cît a vrut. CAMIL PETRESCU, O. I 225.

Băietul văd că are țiere de minte ; și numai după cît a învățat, cîntă și citește cît se poate de bine. CREANGĂ, A. 22.

Taci, taci, taci, inima mea,

Rabdă pe cît vei putea. JARNÍK-BİRSEANU, D. 151.

Din cît(e), după cîte, pe cît(e) și întru cît au uneori o nuanță restrictivă :

Din cîte am auzit vorbindu-se, era un timid. CĂLINESCU, S. N. 701.

Așa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunății, pe cît îmi aduc aminte ; și-mi aduc bine aminte. CREANGĂ, A. 35.

Într-o scenă de clovni, a cărei intenție ar fi... o păcăleală puerilă, cei doi artiști întrebunțează salturile lor, vorbele lor, toate mișcările lor, numai și numai întru cît ele stau în legătură... cu păcăleala. CARAGIALE, O. III 58.

Regional se folosește și locuțiunea conjuncțională *cît ce*, de obicei cu predicatul *a putea*. Întreaga construcție are valoarea unui superlativ :

Fuge cât ce poate cu sarcina în spate. CREANGĂ, P. 215.

Se vîră... în odaie la Ivan, și-i șterge o palmă prin somn, cât ce poate. CREANGĂ, P. 303.

Elementele conjuncționale modale de cantitate pot apărea în corelație cu adverbul *atît*, fie în construcții de tipul *cu atît (mai)... cu cît*, fie în construcții în care elementul corelativ precedă imediat elementul conjuncțional. În aceste cazuri circumstanțiala modală arată proporția statică în care se desfășoară acțiunea din regentă :

Cînta și el destul de bine la pian, atît cît s-o poată acompania. CAMIL PETRESCU, O. I 417.

Aveam c u a t î t mai mult pricina să fiu rezeroat și să aștept, cu cît mi s-a părut că nu e destulă seriozitate. CAMIL PETRESCU, O. II 629.

Dorințele grațioasei mele prietene domnișoara Mari Popescu sînt pentru mine porunci, la care mă supun, c u a t î t mai bucuros cu cît văd că prietena mea nu abuzează niciodată de influența nemărginită ce știe bine că exercită asupra-mi. CARAGIALE, O. II 113.

Observație. În corelație cu *cu atît (mai)* circumstanțiala modală care arată proporția statică poate fi introdusă și prin *că*; această construcție are și nuanță cauzală :

Poziția noastră era c u a t î t mai ciudată, că trebuia să călcăm pin întuneric, lipindu-ne cu mîinile și cu trupul de zid, fără a ști unde punem piciorul. ALECSANDREI, PR. 217.

§ 824. Circumstanțialele de mod care exprimă lipsa unei acțiuni însoțitoare a acțiunii din regentă se introduc prin locuțiunea conjuncțională *fără (ca)* să :

Busuioc nu era acum dintre oamenii în curtea cărora poți să intri fără ca să fii băgat în seamă de stăpînul casei. SLAVICI, O. I 229.

Mă ridic de pe banchetă și, fără să mă uit în partea opusă, ies după cocoană în coridor. CARAGIALE, O. II 109.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIILE CIRCUMSTANȚIALE DE MOD PROPRIU-ZISE

§ 825. Propozițiile circumstanțiale de mod propriu-zise care exprimă conformitatea se construiesc cu modul indicativ la toate timpurile, cu modul condițional-optativ sau cu prezumtivul, iar cele care exprimă lipsa unei acțiuni cu modul conjunctiv :

Vremea a fost prea dîmpotrivă, cum știți. CREANGĂ, P. 145.

Eu mă tîrîiam cum puteam pînă la fîntînă în dosul stînei. CREANGĂ, A. 15.

Băiatul făcu tocmai precum îl învățase calul. ISPIRESCU, L. 163.

Poetul a trăit cum a murit — foarte nenorocit. CARAGIALE, O. III 8.

M-oi duce și eu cît călare, cît pe jos, cum oi putea. CREANGĂ, P. 197.

Sănătatea nu-i permite să lucreze cum ar vrea.

A privit cu sfială noua înfățișare neașteptată a celui care trebuia curînd să plece, fără să știe de dragostea ei. SADOVEANU, O. XVIII 104.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD COMPARATIVĂ

§ 826. Propoziția circumstanțială de mod comparativă arată, cu ajutorul unei comparații, felul în care se desfășoară acțiunea din regentă sau cum se înfățișează o calitate din regentă.

Comparativa care exprimă al doilea termen al unei comparații de același grad este o propoziție comparativă de e g a l i t a t e :

Nu mai era de chip să doarmă cum dormea alte dăți, până pe la amiază. CREANGĂ, P. 264.

Comparativa care exprimă al doilea termen al unei comparații de inferioritate sau de superioritate este o propoziție comparativă de i n e g a l i t a t e ; comparația se poate referi atât la un adjectiv sau la un adverb la gradul comparativ din regentă, cât și la un numeral adverbial sau multiplicativ sau la un adverb de tipul *altfel* :

Simina era mai tristă de cum fusese toată ziua. SLAVICI, O. I 251.

Mai ușor ar putea căpăta cineva lapte de la o vacă stearpă decât să te îndatorească o fată alintată și leneșă. CREANGĂ, P. 292.

Fiul a făcut altfel de cum făcuse tatăl. CARAGIALE, O. II 254.

Atât la comparativa de egalitate, cât și la cea de inegalitate, comparația exprimată de subordonată se poate referi :

a. la regentă în întregime :

Cum nu se dă scos ursul din bîrlog, țăranul de la munte strămutat la cîmp și pruncul dezlîpît de la sînul mamei sale, așa nu mă dam eu dus din Humulești, în toamna anului 1855. CREANGĂ, A. 115.

Căruța acum am adus-o de la încălțat și i-am mai tras și-o unsoare de cele a dracului, de are să meargă cum îi sucala. CREANGĂ, P. 113.

Mai bine moare decât să spuie că-l doare. SADOVEANU, O. I 200.

b. la părți ale propoziției regente (mai ales la adverbe sau adjective cuprinse în regentă) :

Fiul cruiului, cel mai mic, făcîndu-se atunci roș cum îi gotca, iese afară în grădină și începe a plînge în inima sa. CREANGĂ, P. 189.

În tinerețe nu căpătase niciodată o para mai mult decât îi trebuia ca să-și ducă viața. CARAGIALE, O. II 254.

Uneori predicatul subordonatei poate fi identic cu al regentei :

Femeile știu să spună o mie și o sută de nimicuri într-un mod mult mai interesant decât spun bărbații lucrurile cele mai serioase. CARAGIALE, O. I 231.

c. la alte subordonate :

E mai bine să înveți decât să pierzi vremea.

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ
COMPARATIVĂ DE EGALITATE

§ 827. Circumstanțialele comparative de egalitate se introduc prin adverbele și locuțiunile conjuncționale *cum*, *precum*, *după cum* :

Tristeță, durere și lacrimi, amor,

Azîlul își află în sînu-i de dor

Și pier, cum de boare pier norii. EMINESCU, O. I 11.

Deșteaptă priveghează a mea tristă gândire,

Precum o piramidă se-nalță în pustii. ALEXANDRESCU, O. 137.

Dă poroncă să-i culce în casa cea de aramă înfocată, ca să doarmă pentru veșnicie, după cum pășise și alți pețitori. CREANGĂ, P. 249.

Elementele introductive pot avea în regentă corelative adverbiale ca *așa, astfel, asemenea*. În mod obișnuit corelativele apar când modala precedă regenta :

Cum e bradul arătos,

Așa-i badea de frumos. JARNIK-BIRSEANU, D. 39.

Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr

Așa el sprijină lumea și vecia într-un număr. EMINESCU, O. I 132.

Precum un bob de grâu găsit peste cinci mii de ani în sicriul unei mumii egiptene, semănat în pământ bun, reînvie ca și bobul cules anul trecut, asemenea o operă de artă viabilă, după o părăsire și uitare de veacuri, reînviază iarăși la căldura ochilor pricepuți. CARAGIALE, O. III 52.

Cum copacu-și uită foaia

Ce pe vânt mi-a fost trimisă,

Astfel ea uitat-au poate

Aste foi de dînsa scrise. EMINESCU, O. I 125.

Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze,

Mii de fire viorie ce cu raza încetează,

Astfel, într-a vecinicii noapte pururea adîncă,

Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă. EMINESCU, O. I 133.

Corelativele adverbiale pot preceda imediat elementele conjuncționale introductive :

Să citești repede lucrarea aceasta, așa cum ai citit-o pe cealaltă.

Uneori, în afară de corelativul adverbial din regentă situat la distanță, conjuncția modală poate fi precedată imediat de un alt adverb :

Mîine dimineață, la ceasul hotărît, întocmai cum faceți când mă deștept eu, așa să faceți și cu el. CARAGIALE, O. II 262.

§ 328. Comparativele de egalitate prin care se exprimă comparația cantitativă se introduc prin adverbele și locuțiunile conjuncționale *cît, cu cît, p(r)e cît* :

Mîntea parcă i se deschisese cît se deschide altora în cîțiva ani. TUDORAN, P. 403.

Cu cît apare în corelație cu cu atît, iar pe cît în corelație cu pe atît :

Pe cît de sever era tata în viața publică, pe atît de blînd și chiar timid apărea în cea intimă. CĂLINESCU, S. N. 745.

Pe cîtu-i de frumoasă, tot pe atîta o să fie de neroadă. CARAGIALE, O. II 349.

§ 329. În unele cazuri comparația care se stabilește între două fapte este foarte slabă și predomină ideea de coordonare copulativă :

Unul din articolele guvernului provizoriu declara : „Egalitatea drepturilor politice și contribuțiunea generală la dările și sarcinile statului”, precum tot acest mare act declara emanciparea clăcașilor, făcuți proprietari prin despăgubire, și dezrobirea țiganilor iarăși prin despăgubire. KOGĂLNICEANU, S. A. 202.

**PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ
COMPARATIVĂ DE INEGALITATE**

§ 830. Circumstanțialele comparative de inegalitate se introduc prin adverbul *decît* cu valoare conjuncțională și, mai rar, prin locuțiunile conjuncționale *de cum*, *față de cum*, *față de cît* :

Le-a povestit el toate cîte le pățimise dincolo, mai cu șart și mai frumos decît vi le-am putut eu povesti dumneavoastră. CARAGIALE, O. II 243.

Reparația și înzestrarea corăbiei îl costase de trei ori mai mult decît plătiseră pe ea acum cinci ani. TUDORAN, P. 135.

Îi cunosc bine pe amîndoi, mai bine de cum mă cunosc ei pe mine. CARAGIALE, O. I 124.

Față de cum îi instruiesc pe alții, cu tine mă port destul de civilizată. Z. STANCU, în GAZ. LIT. 236 (1958), p. 4/5.

§ 831. Cînd comparativa exprimă excluderea unei acțiuni se introduce prin *decît* să urmat de conjunctiv :

Se vede lucru că nici tu nu ești de împărat, nici împărăția pentru tine și decît să încurci numai așa lumea, mai bine să șezi departe cum zici. CREANGĂ, P. 186.

Era mai bucuos să moară de foame decît să primească o bucată de pîne de la cineva. SLAVICI, O. I 228.

Modalele construite în acest fel sînt uneori echivalente cu propoziții opoziționale introduse prin *în loc să* (vezi § 868).

§ 832. Cînd elementul comparativ *decît* este situat între o regentă negativă care conține un adjectiv sau un adverb la comparativ, alături de pronumele *nimic*, *altceva* sau adjectivul pronominal *alt*, *nici un* urmat de un substantiv, și o subordonată cu aceeași funcțiune ca și pronumele corelativ, ideea de comparație este asociată cu ideea de restricție :

Nu-mi e nimic mai drag decît să stau de vorbă cu dumneata. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 28.

Într-o lungă noapte de iarnă, nu poate fi mai frumoasă petrecere decît să stai la taifas, în căldură, cu un om pășit, care să-ți știe povesti întîmplări interesante din viața lui. CARAGIALE, O. IV 91.

Bogată, n-are plăcere mai mare pe lume decît să-și arate unei amice sărace toaletele. CARAGIALE, O. IV 101.

Aceste subordonate modale au o valoare apropiată de a subordonatelor care exprimă excepția (vezi § 875—879). Cînd nu conțin o comparație, ele exprimă exclusiv excepția.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIILE COMPARATIVE

§ 833. Propozițiile comparative se construiesc cu modul indicativ, condițional-optativ și prezumtiv, cu excepția comparativelor de inegalitate introduse prin *decît* să, care se construiesc cu conjunctivul :

— indicativ :

Vei rîde, tată, cum ai rîs și de surorile mele. ISPIRESCU, L. 15.

— conjunctiv :

Prin dreptul unui pod mi-a ieșit înaintea un urs grozav, care m-a vîrît în toți spărieții. Și cu mare ce scăpînd din labele lui, am găsit cu cale să mă întorc la d-ta acasă, decît să fiu prada fiarelor sălbatice. CREANGĂ, P. 186.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ COMPARATIVĂ CONDIȚIONALĂ

§ 834. Propoziția comparativă condițională arată, cu ajutorul unei comparații ipotetice, felul în care se desfășoară acțiunea din regentă; acțiunea acestei propoziții subordonate este prezentată ca presupusă, nu ca reală :

Turbinca! Mînca-o-ar focul s-o mănînce, zicea Moartea, ducîndu-se la rai, ca și cum ar fi mers la spîzurătoare. CREANGĂ, P. 317.

Așa luneca hrinca aceea de ușor pe gît, parcă era unsă cu unt. CREANGĂ, A. 31.

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ COMPARATIVĂ CONDIȚIONALĂ

§ 835. Propozițiile comparative condiționale se introduc prin locuțiunile conjuncționale *ca și cum*, *ca și cînd*, *parcă*, *de parcă* :

În mîna-i asemenea albă, ca și cum pe sub piele n-ar mai curge un pic de sînge, ține o linguriță. CARAGIALE, O. II 64.

Picioarele nu se mai mișcară, ca și cînd ar fi fost butucite. ISPIRESCU, L. 35.

Îa privește-i cum stau toți treji și se uită țintă în ochii noștri, parcă au de gînd să ne zugrăvească. CREANGĂ, A. 39.

În limba mai veche și în cea populară aceste subordonate se introduc și prin locuțiunile conjuncționale *ca cum*, *ca cînd*, *ca în fel cum*, *(cu) chip că*, *în chip că* :

După o ocară așa de mare... adecă de a mi se opri pașaportul în mijlocul drumului, ca cînd aș fi un criminalist de stat, ce-mi mai rămîne mie de nădăjduit? KOGĂLNICEANU, S. 190.

Mănîncă el bine, bea bine, și după ce se scoală și multămește ca în fel cum ar fi multămit cuiva, îl păleşte somnul. VASILIU, P. 78.

Scoate-ți sabia, i-a zis cu grăbire, și prinde a striga cu mare mînie, chip că m-ai mustra pe mine. SADOVEANU, O. XV 386.

Observație. În ultimul exemplu subordonata exprimă suplimentar ideea de pretext. Uneori ideea de pretext predomină :

Ies din casă cu chip că mă duc la scaldat. CREANGĂ, A. 48.

(Propozițiile care conțin îmbinarea *sub pretext că* nu au însă nici o legătură cu comparativa condițională, *sub pretext* fiind un complement de mod, iar *că* elementul introductiv al unei atributive.)

§ 836. Comparativele condiționale introduse prin locuțiunea conjuncțională *de parcă*, uneori și cele introduse prin *parcă*, au nuanță consecutivă :

*Îmi amintesc de-o liniște deplină,
De vișini înfloriți într-o grădină,
De flori de zarzăr care s-au desprins*

Și au căzut, de parcă ar fi nins. BOTEZ, FL. P. 10.

Cînele... privea la stăpîni cu doi ochi așa de deștepți, parcă numai glasul îi lipsea. SADOVEANU, O. II 148.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ [COMPARATIVĂ CONDIȚIONALĂ

§ 837. În propoziția comparativă condițională se folosește mai ales modul condițional, care arată caracterul ireal al acțiunii. În propozițiile introduse prin *parcă* se pot folosi și unele timpuri ale indicativului ca imperfectul, prezentul, perfectul compus :

*Și cînd gîndesc la viața-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură,*

Ca și cînd n-ar fi viața-mi, ca și cînd n-aș fi fost. EMINESCU, O. I 71.

Căpitanul Cozmuță s-a lăsat pe vine și, întorcînd spre undă cupa ispolului, a bătut o dată : clone ! ca și cum ar fi sărit o broască din cele mari în bulboană. SADOVEANU, O. XVIII 205.

Pînă să isprăvească ea, băiatul a pierit, parc-a intrat în pămînt. CARAGIALE, O. II 252.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE MĂSURĂ PROGRESIVĂ

§ 838. Propoziția circumstanțială de măsură progresivă exprimă proporția progresivă în care se desfășoară acțiunea din regentă. Relația dintre propoziția regentă și cea subordonată este de intercondiționare ; acțiunea din regentă crește într-un anumit raport cu creșterea acțiunii din subordonată :

Cu cît mai tîrziu a venit artistul sau gînditorul în lume, cu atît îi trebuie mai multă originalitate și mai mare putere de concepție pentru a covîrși capitalul din ce în ce mai sporit de gîndire umană și pentru a găsi forma nouă. CARAGIALE, O. III 78.

Observație. De obicei propoziția regentă și cea subordonată, sau numai una dintre ele, conțin un adjectiv sau un adverb la gradul comparativ sau un verb care exprimă o acțiune progresivă.

**PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ
DE MĂSURĂ PROGRESIVĂ**

§ 839. Circumstanțialele de măsură progresivă se introduc prin locuțiunile conjuncționale *cu cât, de ce, pe cât, pe măsură ce*; cu excepția celei din urmă, toate apar mai ales cu corelative în regentă, formînd construcții de tipul: *cu cât... cu atît(a)*, regional sau popular *de ce... de ce, de ce... de aceea, pe cât... pe (cu) atît(a)*:

Ziua se încingea tot mai mult, cu cât se apropia vremea prînzului.
CAMIL PETRESCU, O. II 583.

El, cu cât o privea mai mult, cu atîta o găsea mai frumoasă.
EMINESCU N. 115.

De ce merge se mărește. ISPIRESCU, L. 34.

De ce mergeau înainte, de ce e lui Harap-Alb i se tulburau mințile.
CREANGĂ, P. 275.

Au luat-o prin pădure, doar vor putea ieși cumva la largul, dar de ce umblau, de aceea se înfundau mai tare. RETEGANUL, P. II 72.

Cu cât căciula era mai mare, cu atît omul era mai însemnat; pe cât șlicul se urca în lățime și-n lungime, cu atît capul aflat dedesubt era tare și mare și strășnic în viață. Al. Russo, *Scrieri alese* (București, 1948), p. 115.

Pe măsură ce te apropii de castel, îți dai seama ce imensități de flori și plante rare sînt răspîndite în parcul fără sfîrșit. CĂLINESCU, S. N. 93.

**MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIILE CIRCUMSTANȚIALE
DE MĂSURĂ PROGRESIVĂ**

§ 840. Propoziția de măsură progresivă se poate construi cu modul indicativ și condițional-optativ:

Ah! cât ești de frumoasă și cu cât ești, cu atîta mai nefericit sînt.
EMINESCU, N. 73.

Cu cât mai mulți ochi aș avea, cu atîta lucrurile... ar părea mai mari.
EMINESCU, N. 31.

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 111—141.
2. I. RIZESCU, *Complementul circumstanțial de măsură și propoziția subordonată corespunzătoare*, în *SCL X* (1959), p. 357—381.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ

§ 841. Propoziția consecutivă exprimă rezultatul unei acțiuni sau al unei calități despre care este vorba în regentă. Ea corespunde complementului consecutiv, care e tratat în cadrul complementului de mod deoarece este foarte slab reprezentat.

Smărăndița a mâncat papara și pe urmă ședea cu mâinile la ochi și plîngea ca o mireasă, de sărea cămeșa de pe dînsa. CREANGĂ, A. 4.

Așa-i de ager încît chiar la o bătălie noi nu l-am putea birui, cu toată virtutea noastră. SADOVEANU, O. XIII 370.

Nu te-am crezut așa de nătărău, să te mulțumești cu o sută de galbeni. CARAGIALE, O. II 235.

PRIN CE SE INTRODUC PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ

§ 842. Propozițiile consecutive se introduc prin :

1. Conjunțiile încît, că, de, învechit și regional și cît, decît :

Soarele... stătu pe loc, încît trei zile n-a fost noapte. EMINESCU, N. 4.

Ele-și făceau de cap ; furau de stîngeau. CARAGIALE, O. II 225.

Începu a geme și a se văiera, cît îți era mai mare mila de dînsa. SBIERA, P. 28.

Asta-i explicația îmbrăcămintei și sulemenelilor dumisale și, mai cu samă, a aerelor de cucoană pe care și le dă „decît îți vine, dragă, să crăpi de ciudă”. SADOVEANU, O. XII 652.

Foarte adesea aceste elemente introductive au corelative adverbiale în regentă : așa, atît, astfel, în așa fel. Corelativele adverbiale pot apărea la distanță față de conjuncția consecutivă sau imediat înaintea conjuncției. Uneori conjuncția introductivă și corelativul sînt sudate și formează grupuri cu valoarea unor locuțiuni consecutive ca : *asa că, așa încît, astfel încît.*

Cu corelative în regentă situate la distanță :

A ș a - i de bogat acest boier, încît nu i se mai știe sama zloților. SADOVEANU, O. XIII 381.

Seara, cînd veneau acasă d. Georgescu și d. Marinescu, găsea fiecare pe consoarta sa a ș a supărată, a ș a, cum să zic, fără chef, că nici bucățică nu punea femeia în gură. CARAGIALE, O. IV 13.

La steaua care-a răsărit

E-o cale a tî t de lungă,

Că mii de ani i-au trebuit

Luminii să ne-ajungă. EMINESCU, O. I 234.

Lăsă pe Toma să lămurească în a ș a fel lucrurile, că nu ieși nici el vinovat. CAMIL PETRESCU, O. I 34.

Cîntă două păsărele

Și-a ș a cîntă de cu jale,

De pică frunza pe cale. JARNÍK-BİRSEANU, D. 192.

Ochii tăi... privesc a tî t de ferice, de adînc în noaptea sufletului meu, cît te visez veghind. EMINESCU, N. 72.

A ș a cîntă de cu jele,

Cît și oițele-n vîlcele

Prînd a vărsa lăcrimele. ANT. LIT. POP. I 260.

Cu corelative imediat precedente :

Vorbi a ș t f e l încît robii toate inimile. ISPIRESCU, L. 39.

Hagienuș încercă să-și spele singur cămașa de noapte într-un lighean, luînd o bucățică de săpun de la baie, însă năclăi cămașa în așa chip, încît n-o mai putu purta. CĂLINESCU, S. N. 244.

Corelativul formează cu conjuncția o locuțiune consecutivă :

Umbrarul pregătit în curte fusese năruit de ploaie și pînă la el erau numai băltoace, așa că fu nevoie să se pună masa numai în cîrciumă. CAMIL PETRESCU, O. I 96.

2) Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale încît să, ca să, pentru ca să, popular de să, să, regional decît să, cît să :

Aici casele nu se-ncing peste zi, ca să te frigă noaptea. CARAGIALE, O. VII 443.

Pitache și Năiță dorm duși cu fața-n sus și sforăie, să zici că umblă ferestrăul. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 66.

Într-una îl ardea cu șfichiul limbii, decît să turbe băiatul, nu alta. SADOVEANU, O. I 639.

Adesea elementele introductive au corelative adverbiale în regentă. Cu corelative în regentă situate la distanță :

Rochia era a s t f e l croită ca să cadă în față de sus pînă jos ca un veșmînt medieval. CĂLINESCU, S. N. 163.

Bălcescu se bizuia pe el ca să conducă a s t f e l dezbaterile, încît să se poată auzi în voie glasul însetat de dreptate al clăcașilor. CAMIL PETRESCU, O. II 638.

Cu corelative imediat precedente :

Unde-o plesnește mama și unde crapă, zic eu în gîndul meu, că doar tot nu eram așa de prost, pînă pe-a colo, să nu pricep atîta lucru. CREANGĂ, A. 45.

Parcă așa avea și eu ceva care mă supără, dar iar nu pînă-ntr-atîta încît să-mi pierz liniștea pentru asta. CARAGIALE, O. II 259.

El își plecă puțin capul, făcînd în așa fel, încît să pară că se reculege înaintea de o meditație religioasă. CĂLINESCU, S. N. 162.

Se cerea o iscusință nemaipomenită din partea cîrmaciului ca să nu se răstoarne și să manevreze printre creștele înspumate, astfel ca nici un val să nu se năpustească peste copastie, inundînd barca. TUDORAN, P. 414.

Corelativul formează cu conjuncția o locuțiune consecutivă :

D. Marius Chicoș Rostogan, distinsul nostru pedagog și director al școlii model „Ulpiu Traian”, este destul de cunoscut tuturor aceluia care se interesează de mișcarea noastră culturală, așa ca să ne scutim de a-i mai face vreo reclamă. CARAGIALE, O. I 99.

§ 843. Cînd o propoziție consecutivă introdusă prin conjuncții ca *încît să, ca să, pentru ca să* (vezi § 842 pct. 2) are în regentă corelativul *prea*, construcția poate fi echivalentă cu una în care propoziția consecutivă este introdusă prin conjuncții ca *încît, că* (vezi § 842 pct. 1), iar regenta are un corelativ ca *asa, atît* ; cele două construcții sînt echivalente dacă se schimbă și aspectul pozitiv sau negativ al consecutivei.

Propoziția consecutivă pozitivă de tip *încît să* cu corelativul *prea* corespunde unei consecutive negative de tip *încît* cu corelativul *atît* :

Această stranie povestire... era prea neașteptată, ca să-mi pot da bine samă de ce simțeam în momentul acela. VLAHUȚĂ, N. 111 (= *era atît de neașteptată, încît nu-mi pot da bine seama*).

Propoziția consecutivă negativă de tip *încît să* cu corelativul *prea* corespunde unei consecutive pozitive de tip *încît* cu corelativul *atît* :
Bengescu e prea mulțumit de succesul scrierilor sale în limba noastră, pentru ca să nu continue. ALECSANDRI, S. 158 (= *e atît de mulțumit, încît continuă*).

Atît în forma pozitivă, cît și în cea negativă construcțiile cu corelativul *prea* în regentă exprimă consecința realizabilă, pe cînd cele cu *atît*, cu care sînt echivalente, exprimă consecința reală.

Observație. În limbajul cărturăresc din Ardeal și Bucovina există o construcție de tipul *prea... încît să* realizată cu *deciț să*. Spre deosebire de *deciț să* folosit în vorbirea moldovenească (vezi § 842 pct. 2), rezultat probabil din contaminarea între elementele consecutive *de (să)* și *clt (să)*, acest *deciț să* este rezultat din elementul modal comparativ *deciț + să* consecutiv. Această construcție apare cu o regentă în care se găsește un adjectiv la gradul comparativ de superioritate; în aceste cazuri comparativul din regentă are o valoare particulară, exprimînd o calitate care depășește limita obișnuită :

Erau cu mult mai deștepți... deciț să nu pătrundă întreaga țesătură de intrigi în care voiam să-i încurcăm pe nevinovații noștri colegi. I. Slavici, *Amintiri* (1924), p. 77.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIILE CIRCUMSTANȚIALE CONSECUTIVE

§ 844. Propozițiile consecutive introduse prin conjuncții ca *încît*, *că*, *de* (vezi § 842 pct. 1) se construiesc cu modurile indicativ, condițional-optativ și prezumtiv :

Tu mă întrebi alîtea lucruri deodată, încît nu știu la care să răspund mai întîi. NEGRUZZI, S. I 63.

Propozițiile consecutive introduse prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale ca *să*, *ca să*, *încît să* etc. (vezi § 842 pct. 2) se construiesc cu modul conjunctiv :

Mă rog, cucooană Gahiță, nu mă socoti un om așa făr-de ispravă, încît eu însuși să poroncesc slugilor mele ca să facă pozne în case străine. ALECSANDRI, T. 993.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ ȘI ALTE SUBORDONATE

§ 845. Propozițiile subordonate introduse prin *pînă* exprimă limita extensiunii în timp a unei acțiuni și totodată și măsura dezvoltării acestei acțiuni văzută în consecință ; ele sînt deci la limita dintre consecutive și temporale (vezi și § 809). Uneori un corelativ din regentă poate marca faptul că predomină sensul consecutiv :

A avut un țol vărgat

Și l-a scos afară-n gard

Și-atîta l-a purecat

Pînă tot l-a sfîrtecat. MARIAN, S. 163.

BIBLIOGRAFIE

MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 142—152.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ INSTRUMENTALĂ

§ 846. Propoziția circumstanțială instrumentală arată mijlocul prin care se realizează acțiunea exprimată de un verb din regentă, fiind echivalentă cu un complement circumstanțial instrumental.

Nu se lasă până ce găsește un buștihan putregădios, îl scobește cu ce poate și-i face urdiniș. CREANGĂ, p. 238.

PRIN CE SE INTRODUCЕ O PROPOZIȚIE [CIRCUMSTANȚIALĂ INSTRUMENTALĂ

§ 847. Propoziția circumstanțială instrumentală se introduce :

a. printr-un pronume sau printr-un adjectiv pronominal relativ sau nehotărît precedat de anumite prepoziții sau locuțiuni prepoziționale :

Cu ce arde acolo știu c-ar fi trăit boierește un an de zile tot satul. REBREANU, R. II 109.

Și cu câtă carte știu, cu câtă nu știu, peste câțiva ani pot s-ajung dichiu la vrun mitoc și să strîng un știubei plin de galbeni. CREANGĂ, A. 121.

Pe urmă învățătorul, încălzindu-se, îi spuse că oamenii vor pămînt și că nu mai pot trăi din ceea ce prisosește boierilor. REBREANU, R. I 95.

Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale care însoțesc pronumele sînt acelea cu care se construiește complementul circumstanțial instrumental; cea mai frecventă este prepoziția *cu*. Aspectul negativ al circumstanțialei instrumentale se construiește cu prepoziția *fără*.

b. rar, în vorbirea populară, prin conjuncția *de* :

Știa că a făcut un păcat de a călcat pe moșia slutului. ISPIRESCU, L. 43.

Știu c-a nimerit-o bine, de ț-a pus numele Chirică. CREANGĂ, O. 60.
Această construcție are valoare instrumentală mai puțin clară.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ INSTRUMENTALĂ

§ 848. În propoziția circumstanțială instrumentală modul cel mai des folosit este indicativul (toate timpurile) :

Îi mai înțoleam și noi cu ce puteam — parcă uitasem că ne erau dușmani. BART, D. U. 125.

Este posibilă de asemenea întrebuințarea condițional-optativului și a prezuntivului. Nu pot apărea conjunctivul și imperativul.

Modurile sînt folosite cu aceeași valoare pe care ar avea-o dacă propoziția ar fi independentă.

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în SG I, p. 142—144.
2. MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 220—224.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ SOCIATIVĂ

§ 849. Propoziția circumstanțială sociativă arată cine însoțește subiectul sau un complement direct al propoziției regente în săvîrșirea unei acțiuni.

Propoziția circumstanțială sociativă apare mult mai rar decît complementul circumstanțial sociativ cu care este echivalentă.

A. Însoțește subiectul :

a. ființă :

Aide, pleacă acasă ! Du-te dracului cu cine mi te-a trimis, să-mi mai sară inima și pentru tine ! REBREANU, R. II 33.

b. lucru :

Fugeau toți în toate părțile cu ce apuca a lua. GHICA, S. 319.

B. Însoțește un complement direct :

a. ființă :

Cheamă nepoți și finicei

Pînă-n patruzeci și trei,

Cheamă neveste și fete

Cu ce Dumnezeu mai dete. TEODORESCU, P. P. 142.

b. lucru :

L-a prins cu ce strînsese de la oameni.

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ SOCIATIVĂ

§ 850. Propoziția circumstanțială sociativă se introduce printr-un pronume sau printr-un adjectiv pronominal relativ sau nehotărît precedat de prepoziția *cu* sau de locuțiuni prepoziționale în care intră această prepoziție ; aspectul negativ al circumstanțialei sociative se construiește cu prepoziția *fără*. La construirea propoziției sociative se folosesc deci aceleași prepoziții și locuțiuni prepoziționale care introduc complementul sociativ.

După aceea, soții, care și cu ce agonisise, intrau în pivniță și Jap împărțea cu echitate. GALACTION, O. I 309.

Zamoisky dete poruncă hatmanului Zotkiewsky de a se duce în grabă cu cîte oști va putea să adune mai curînd. BĂLGESCU, O. II 284.

A plecat împreună cu cine era de față.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ SOCIATIVĂ

§ 851. În propoziția circumstanțială sociativă modul cel mai des folosit este indicativul (la toate timpurile):

Dragi îmi sînteți, dar n-am ce vă face. Rămîneți cu ce aveți! SA-DOVEANU, O. X 514.

Poate apărea și condițional-optativul sau prezumtivul:

Aș pleca cu cine ar vrea să mă însoțească.

Nu se întîlnește conjunctivul și nici imperativul.

Modurile sînt folosite cu aceeași valoare pe care ar avea-o dacă propoziția ar fi independentă.

BIBLIOGRAFIE

MIOARA AVRAM, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în SG I, p. 143-144.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE RELAȚIE

§ 852. Propoziția circumstanțială de relație indică un obiect sau o acțiune la care se limitează afirmația din regentă, fiind echivalentă cu un complement circumstanțial de relație:

Cît privește de năpăști, apoi a mai spus și altă dată că cel fără vină n-are a se teme de nimic. SADOVEANU, O. X 648.

Puiculiță, pui păun,

Treci la badea peste drum,

Să cercăm vinul de-i bun. JARNÍK-BİRSEANU, D. 373.

Observație. În ultimul exemplu, versul al treilea poate fi comparat cu construcția *Să cercăm de-i bun vinul*, în care avem a face cu o propoziție urmată de o completivă directă. Plasarea substantivului *vinul* în regentă (cu rol de complement direct) și nu în subordonată (ca subiect) schimbă caracterul propoziției: *de-i bun* devine circumstanțială de relație. Pentru această valoare a propoziției vezi un exemplu paralel cu un complement circumstanțial de relație: *Oaspeții, tot gustînd vinul de bun, începuse a se chiurchiului cîte oleacă.* CREANGĂ, P. 232.

Ca și complementul corespunzător, propoziția circumstanțială de relație poate exprima punctul de vedere din care este făcută afirmația din regentă (în acest caz se apropie de o completivă indirectă):

Pentru cine coboară de pe munte, Sinaia e jos.

Propoziția circumstanțială de relație apare foarte rar în limba noastră, relația fiind exprimată de obicei printr-un complement circumstanțial.

CUM SE CONSTRUIEȘTE O PROPOZIȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ DE RELAȚIE

§ 853. Propoziția circumstanțială de relație poate fi constituită din expresiile *în (ceea) ce privește* sau *cît privește* urmate de un complement al verbului *a privi*:

Acum să stăm aici în ceea ce te privește pe dumneata și să luăm pe istalalt la rînd. CREANGĂ, A. 148.

Aceste expresii sînt echivalente cu locuțiunile prepoziționale *în privința, cu privire la*, care introduc un complement de relație (din punct de vedere formal ele alcătuiesc totuși propoziții, deoarece au un verb la un mod personal).

În afară de propozițiile formate din aceste expresii, se mai întîlnesc subordonate circumstanțiale de relație introduse printr-un pronume relativ sau nehotărît precedat de prepoziția *pentru* și, rar, prin conjuncția *de* (vezi exemplele date la § 852).

Propoziția circumstanțială de relație se construiește de obicei cu modul indicativ.

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, în SG I, p. 143—144.
2. MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 225—226.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ

§ 854. Propoziția circumstanțială condițională exprimă o ipoteză sau o condiție de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii exprimate de propoziția regentă:

Dacă vă hotărîți să mergeți, mă duc și eu cu voi. SLAVICI, O. I 115.

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CONDIȚIONALĂ

§ 655. Propozițiile condiționale se introduc prin conjuncțiile *dacă*, *de*, *să*, prin adverbul cu valoare de conjuncție *cînd* și prin locuțiunile conjuncționale *în caz că* și *de unde*:

Dacă mărturisești, scapi cu mai puțină pedeapsă. SADOVEANU, O. XVII 203.

*De te-i potrivi
Astei rugăminți,
Fericiri om fi
Și cumini.* EMINESCU, O. IV 441.

*Să-l văd venind,
Aș mai trăi o viață.* COȘBUC, P. I 193.

Cînd aș ști că-mi vei fi de ajutor să sfîrșesc ce am pus de gînd, mai-mai că aș face precum zici tu. ISPIRESCU, L. 16.

În caz că va fi aprobat, lucrările pentru noul atlas... vor începe imediat. LR VII (1958), nr. 3, p. 96.

Observații. 1. Asemănătoare cu *în caz că* sînt locuțiunile conjuncționale *în caz cînd* și *la caz cînd*, care se întîlnesc la scriitorii mai vechi:

Trămise despărțiri mici de arnăuți ca să cuprinză strîmtorile munților spre a se putea refugia la caz cînd oștirile turcești ar fi învins pe ale sale. FILIMON, O. I 282.

În limba vorbită se folosește și locuțiunea conjuncțională *în caz dacă*.

2. Îmbinările *în cazul că*, *în cazul cînd*, *în cazul în care*, *cu condiția (că) să*, *în eventualitatea că*, *în ipoteza că* nu sînt locuțiuni conjuncționale și nu introduc propoziții condiționale (vezi și § 665).

Dar să știi că la-ntoarcere trebuie să găsească și copil în casă; de unde nu, pîine și sare cu mine nu mai mînînci. CARAGIALE, O. II 149.

Conjuncțiile condiționale cele mai frecvente în limba contemporană sînt *dacă* (în toate aspectele limbii) și *de* (popular și în limba literaturii artistice, mai ales în poezie). *Să* condițional este puțin folosit, în vorbirea populară și în limba literaturii artistice. *Cînd* condițional, frecvent la scriitorii mai vechi, nu se mai întrebuintează aproape de loc în limba contemporană. În limba vorbită și în presă e răspîdită mult locuțiunea, recentă, *în caz că*. Locuțiunea conjuncțională *de unde* se folosește, mai ales în vorbirea populară, în propoziții condiționale negative eliptice de predicat reduse la elementul introductiv + negația *nu*.

Observație. În construcțiile de acest tip pot apărea și conjuncțiile *dacă* și *de*:

Astfel, cînd unul se întîmplă să-și ceară o țigară, trebuie să dai două, sau dacă nu, Smotocea face o țigară venerabilă de senator și... merge să împartă prada cu Cotocea. CARAGIALE, O. I 304.

Mai repede, că de nu, totul e pierdut. CAMIL PETRESCU, T. II 394.

Pentru sublinierea caracterului ipotetic al condiției exprimate de propoziția condițională, subordonată poate cuprinde adverbe de felul lui *cumva* :

Mai spune-i mămuchii că dacă o creamă cum va la târg la judecată cu grădina, să arate acolo la domni că eu mă aflu la război. CAMILAR, N. I 255.

Cînd este necesar să se sublinieze caracterul exclusiv al condiției în care se îndeplinește acțiunea regentei, propoziția condițională poate fi precedată de un adverb restrictiv ca *numai, doar*, negativ *decît*; aceste adverbe nu fac parte din structura elementului introductiv :

Lucrurile se fac n u m a i dacă le știm face. SLAVICI, N. I 7.

PROPOZIȚII CONDIȚIONALE JUXTAPUSE

§ 856. Raportul sintactic de subordonare condițională poate fi exprimat și prin juxtapunerea unor propoziții; în această situație un rol hotărîtor are intonația :

Ai carte, ai parte. Proverb.

CORELATIVELE PROPOZIȚIEI CONDIȚIONALE

§ 857. Propoziția condițională are uneori în regentă un corelativ care face legătura între cele două propoziții. Rolul de corelativ îl îndeplinesc adverbele *apoi* sau *atunci* :

Mă voi sili a vă îndemna că, dacă voiți să fiți cunoscuți de adevărați fii ai romanilor, a p o i să faceți și domnia-voastră ceva care să se poată asemăna cu isprăvile poporului de lume domnitor. KOGĂLNICEANU, S. A. 66.

*Și de s-ar putea pe dînsa cineva ca să o prindă,
Cînd cu ochii mari, sălbateci, se privește în oglindă,*

At u n c i e l c u o privire nălucirea i-ar discoasă

Cum că ea — frumoasa fată — a ghicit că e frumoasă. EMINESCU, O. I 80.

Corelativele se folosesc mai ales pentru marcarea caracterului condițional al unei propoziții juxtapuse anterioare :

Voiți însă un interes de roman, varietate de întâmplări, episoade patetice, tragedii care să vă scoată lacrimi din ochi, grozăvii care să vă ridice părul pe cap, a p o i nu voi avea trebuință decît să vă povestesc cruzimile și viața aventuroasă a lui Vlad Țepeș, moartea vrednică de un principe a lui Despot Eraclidul, domnia lui Alexandru Lăpușneanu... KOGĂLNICEANU, S. A. 58.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA CONDIȚIONALĂ

§ 858. Propoziția condițională se poate construi cu modul indicativ, conjunctiv și prezumtiv; fiecare dintre aceste moduri apare cu valori distincte, adesea în funcție și de timpul respectiv.

a. **I n d i c a t i v u l.** Dintre timpurile acestui mod se folosesc prezentul și viitorul pentru acțiuni realizabile :

Dacă vrei, eu îți arăt un drum mai scurt. I. Agîrbiceanu, *În întinerie* (București, f. a.), p. 13.

De nu vă veți supune, în astănoapte cetatea va sălta în nori cu oameni cu tot. ALECSANDRI, T. 1512,
și imperfectul pentru acțiuni ireale :

Dacă eram jurat, și eu îl achitam. CAMIL PETRESCU, U. N. 9.

O b s e r v a ție. Folosirea perfectului sau a mai mult ca perfectului dă subordonatei cel puțin o nuanță cauzală (vezi și § 933).

b. **C o n j u n c t i v u l.** Propozițiile condiționale construite cu prezentul exprimă acțiuni realizabile :

Să știe el că sînt aici... m-ar omori. CARAGIALE, O. I 48,
iar cele cu perfectul exprimă acțiuni ireale :

Să fi fost eu în locul lui Bozzari... nu atacam pe la aripa dreaptă. GHICA, S. 223.

Cu modul conjunctiv se construiesc numai condiționale introduse prin conjuncția *să*.

c. **C o n d i ț i o n a l u l.** Ca și la modul conjunctiv, prezentul se folosește pentru acțiuni realizabile :

Mi-aș auzi zborul gîndurilor, dac-ar zbura mai aproape. VLAHUȚĂ, N. 8,

iar perfectul pentru acțiuni ireale :

Dacă aș fi știut, aș fi venit și eu.

d. **P r e z u m t i v u l.** Atît prezentul, cît și perfectul exprimă acțiuni realizabile :

Și poate că și acum a mai fi trăind, dacă n-a fi murit. CREANGĂ, P. 325.

După cum se vede din exemplele date, în regentă se folosește de obicei același mod ca în propoziția condițională (vezi toate exemplele de sub a, c și d) sau cel puțin un mod echivalent (vezi exemplele de sub b). Aceasta arată că între subordonata condițională și regenta ei este o strînsă legătură (vezi și § 933).

PROPOZIȚIA CONDIȚIONALĂ ȘI ALTE SUBORDONATE

§ 959. Propozițiile condiționale au uneori nuanțe care le apropie de alte subordonate.

Cel mai frecvent se întîlnește nuanța circumstanțială temporală (vezi și § 809), care există aproape totdeauna la condiționalele introduse prin *cînd*, în special atunci cînd predicatul nu e la modul condițional :

Cînd a mai pune mîna pe tine, să știi că are de-a face cu mine. SADOVEANU, O. I 617.

Nuanțele de condiție și de timp se pot îmbina și cu nuanțe de cauză (vezi și § 809, 814), într-un exemplu ca :

Nu vă temeți și nu vă fie frică, coniță, dacă sînteți cu mine!
REBREANU, R. I 216.

Uneori propoziția condițională poate fi apropiată și de completiva indirectă (vezi și § 794):

I-ar părea rău să nu știe lumea toată! CARAGIALE, O. I 47.

Aș fi mîhnit să aflu că omul pus de Topa la Iampol a lunecat spre dușmani. SADOVEANU, O. XVIII 330.

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 194—201.
2. AL. GRAUR, *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în SG I, p. 124—127.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ

§ 860. Propoziția circumstanțială concesivă arată o împrejurare care ar fi fost de așteptat să împiedice realizarea acțiunii din regentă, dar nu o împiedică.

După caracterul real sau ipotetic al piedicii care se opune îndeplinirii acțiunii din regentă, propozițiile concesive se împart în două grupe distincte, caracterizate fiecare prin anumite particularități semantice și gramaticale:

1. propoziții concesive propriu-zise:

Deși trepte osebite le-au ieșit din urna sorții,

Deopotrivă-i stăpînește raza ta și geniul morții. EMINESCU, O. I 130.

2. propoziții concesive ipotetice (sau condiționale):

De-aș trăi o sută de ani, nu voi uita că-i sînt datoare cu viața.

ALECSANDRI, T. 945.

În frazele cu propoziții concesive propriu-zise se arată că acțiunea din propoziția regentă se îndeplinește cu toate că există piedica din propoziția concesivă, pe cînd în frazele cu propoziții concesive ipotetice se arată că acțiunea din regentă s-ar realiza chiar dacă ar exista piedica exprimată de propoziția concesivă.

Observație. Deosebirea de conținut dintre concesiva propriu-zisă și concesiva ipotetică reiese și din referirea la categoria opusă fiecăreia. Se poate spune că propoziția concesivă propriu-zisă reprezintă reversul propoziției cauzale, pe cînd concesiva ipotetică reprezintă reversul propoziției condiționale.

Această deosebire de sens este marcată gramatical prin faptul că fiecare dintre cele două tipuri de subordonate concesive are unele mijloace proprii de construcție (în primul rînd elementele introductive, mai puțin modul verbului predicat).

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CONCESIVĂ

§ 861. Conjunțiile și locuțiunile conjuncționale deosebesc, în general, clar cele două tipuri de propoziții concesive.

Propoziția concesivă propriu-zisă poate fi introdusă prin conjuncția *deși* și locuțiunile conjuncționale *cu toate că*, *măcar că*, *chit că* și *fără (ca) să* :

Deși sînt proastă, precum zici, eu n-am obicei să rîd de oamenii care mă primesc în casa lor. ALECSANDRI, T. 640.

Unde să găsești doi galbeni? E greu! Se duce la unchiu-său, cu toate că-l știa așa de cărpănos. SADOVEANU, O. III 137.

Tînărul, măcar că și-a întors privirile de mai multe ori pe calea umblată, nu a luat seama să mai vină cineva după el. CARAGIALE, O. I 219.

Observație. Regional apar și concesive introduse prin adverbul *măcar* singur cu valoare de conjuncție :

Căci cunoștea pe Vlad foarte bine

Măcar era în hainele străine. BUDAI-DELEANU, T. 200.

Eu n-am putut să țin mînie

Că n-am avut, părinte, cui,

Măcar mi-au tot făcut-o unii! COSBUC, P. I 199.

Vestitul Crai, măcar e crai,

Nu-i vrednic preț de trei surcele. COSBUC, P. II 228.

Dar învățătura cerea bani pe care ea, Rafira, n-avea de unde să-i cîștige, chit că ar fi vrut să muncească pentru băiatul ei pînă și-ar fi dat sufletul. STANCU, RĂD. III 17.

Căpitanul Dimiu, comandantul batalionului, un soi de flăcău ardelean, fără să fie din Ardeal..., aproba fără codire hotărîrea juraților. CAMIL PETRESCU, U. N. 9.

În limba populară, în special în expresii proverbiale, se folosesc la introducerea concesivelor propriu-zise și conjuncțiile *că*, *dacă* și *de*. Concesivele construite în acest fel sînt intercalate în cuprinsul regentei :

Cîinele, că-i cîine, dar și el își ia lumea-n cap de la o vreme. Proverb.

Calul, de e cu patru picioare, și tot se poticnește. Proverb.

Sfîntul soare, dacă-i soare,

Și tot după tine moare. JARNÍK-BİRSEANU, D. 15.

Observație. Regional, concesivele propriu-zise pot fi introduse și prin locuțiunea conjuncțională *batir că* :

Altfel, băiatul e dibaci, batir că-i tinerel. SADOVEANU, O. XV 61.

Pe lângă aceste elemente introductive care sînt specializate pentru exprimarea raportului concesiv, se mai pot întîlni și alte locuțiuni conjuncționale sau adverbiale care, deși de obicei au alte funcțiuni, în anumite împrejurări pot introduce propoziții concesive propriu-zise ; așa

sînt cînd, pe cînd, după ce, în vreme ce și pe cîtă vreme, care pot avea și nuanțe temporale, sau de unde :

Pătimaș și îndărătnic s-o iubești ca un copil

Cînd ea-i rece și cu toane ca și luna lui april? EMINESCU, O. I 157.

Vezi să nu pați și tu ca simigiul și de unde, cu drept cuvînt, te așteptai să fii răsplătit... , să nu capeți de la mine decît un encomion fluturatic. ODOBESCU, S. III 10.

Propoziția concessivă ipotetică poate fi introdusă prin conjuncțiile *dacă, de și să* și locuțiunile conjuncționale *chiar dacă, chiar de, chiar să, măcar de, măcar să, și dacă, și de, și... să* (negativ *nici dacă, nici de, nici să*), și (sau *chiar*) *fără (ca) să* :

Și dacă glasul adorat

N-o spune un cuvînt,

Tot înțeleg că m-ai chemat

Dincolo de mormînt. EMINESCU, O. I 230.

Eu pe cîntea mea vă spun :

De m-ați bate toată ziua,

Nici de dascăl n-aș fi bun! COȘBUC, P. I 25.

Să fi dat mii de mii de lei, nu găseai fir de mac printre năsip sau fir de năsip printre mac. CREANGĂ, P. 264.

În casa unui prietin eu am să mă așez chiar dacă nu mă poștește nimeni. SADOVEANU, O. X 561.

Chiar de-ar fi dînșii de o sută de mii de ori mai mulți de cum sînt acuma, nu vor putea dobîndi această țară. ODOBESCU, S. I 19.

Chiar pui de cuc să fie, dar maica Domnului l-a dat grijii mele, și numai eu i-am fost mama care lui i-a lipsit. SADOVEANU, O. XIII 652.

Nu scap eu de tine, nici tu de mine, măcar de s-ar pune nu știu cine și cruciș și curmeziș. ISPIRESCU, L. 63.

Nu mă duc, mamă; nu mă duc la Socola, măcar să mă omori. CREANGĂ, A. 119.

Pînă-ți spăl obielele, vaca pînă mulg,

Și zece mîini încă să am, nu-mi ajung. PANN, P. V. II 65.

Și dacă e legat în furmă cu lanțuri, el [Oltul] curge de se prelinge pe lîngă zăgaz. RĂDULESCU-CODIN, L. 71.

Știi bine că, și fără să vrei tu, băiatul tot va trece. CARAGIALE, O. I 285.

Observații. 1. Cele mai multe locuțiuni conjuncționale concessive ipotetice pot apărea cu elementele dislocate sau așezate în ordine inversă. De exemplu, locuțiunea *chiar să* poate avea și forma *să... chiar* :

Acesta le trimitea în fiecare săptămîină cu de-amănuntul știri despre tot ce se-întîmpla acolo, scrise cu semne învoite, așa că să fi căzut chiar o scrisoare în mîna cuiva străin, nimica n-ar fi înțeles din acea îngrămădire de slove. CARAGIALE, O. II 286.

La fel, locuțiunea și să poate apărea sub forma *să... și* :

D-apoi că pe mine să mă și omori, don' plutonier, că-n mîna d-tale mi-e viața, dar dacă n-am furat, cum să zic c-am furat, don'plutonier? REBRĂANU, R. I 113.

2. Regional, concesivele ipotetice pot fi introduse și prin locuțiunea conjuncțională *batră să* :

Și avem să-i trecem, batră dracul să ne stea în cale! SADOVEANU, O. I 282.

Propozițiile concesive pot fi introduse și prin pronume și adjective pronominale nehotărâte și prin adverbe relative sau nehotărâte. Aceste elemente de construcție nu se repartizează strict după cele două tipuri de propoziții concesive : ele pot introduce atât concesive ipotetice (de cele mai multe ori), cât și concesive propriu-zise, valoarea lor fiind legată de modul verbului predicat.

a. pronume și adjective pronominale nehotărâte :

Eu cu drag te văd la horă,

Ochii tăi și toate-mi plac!

Orice-mi zici tu, nu mă supăr. COȘBUC, P. I 177.

Oricare-ar fi sfârșitul luptei,

Să stai luptând, căci ești dator. COȘBUC, P. I 194.

N-ai frică,

Oricâte talazuri oceanul ridică

În calea ta, lume. NECULUȚĂ, T. D. 10.

b. adverbele *(ori)cît* și *(ori)cum*, singure sau în construcții cu adjective sau adverbe (legate de acestea prin prepoziția *de*) :

Văzînd eu o vreme ca asta, am șpărlit-o la baltă, cu gînd rău asupra mamei, cît îmi era de ea de mamă și de năcăjită. CREANGĂ, A. 64.

Oricît de bun ar fi, tot are cîte un păcat. SLAVICI, N. II 85.

Să văd cum iese pîinea colectivităților? E-e-e... dar oricum ar ieși, tot are să iasă mai bună ca a mea... mai bună și mai multă. CAMILAR, TEM. 377.

Și cumu-i de păcătoasă,

Tot se ține că-i frumoasă. JARNÍK-BİRSEANU, D. 440.

O construcție specifică pentru propozițiile concesive ipotetice este folosirea în aceeași propoziție a unui pronume, adjectiv pronominal sau adverb și a unei conjuncții (de obicei *să*) :

Oricâte bunătăți să am, singur la masă, nu-mi tînește. CARAGIALE, O. II 269.

Cînd însuși învățătorul — cît de bun gramatic și filolog să fie —, se află totuși lipsit de cunoștințele etice și estetice... apoi cum va putea el bare să explice acel text cu succes școlarilor... ODOBESCU, IST. ARH. 340.

Dar ce scriu eu? Oricum să scriu,

E ne-mplinît. COȘBUC, P. I 56.

Observație. Propozițiile concesive, în special concesivele propriu-zise introduse prin *deși*, apar uneori lipsite de un verb la un mod predicativ, încît conjuncția concesivă pare că însoțește un adjectiv, un substantiv sau un adverb ca părți de propoziție :

O văzusem altă de frumoasă, deși palidă. NEGRUZZI, S. I 50.

Deși despărțite, lucrurile au unire. CONACHI, P. 260.

Deși copilăndru, puse țara la cale ca și un om matur. ISPIRESCU, L. 42.

Deși fără voia lui, dară știa că a făcut un păcat de a călcat pe moșia stutului. ISPIRESCU, L. 43

Mi-am dat însă seama — deși cam târziu — că n-o iubesc altă de mull. CAMIL PETRESCU, F. I 15.

Prezența conjuncției subordonatoare este un indiciu că aceste construcții nu sînt părți de propoziție (complemente circumstanțiale concesive sau atribute circumstanțiale cu nuanță concesivă), ci propoziții concesive, fie eliptice de predicat, fie nominale, cu predicatul exprimat numai prin numele predicativ.

PROPOZIȚII CONCESIVE JUXTAPUSE

§ 862. Uneori, destul de rar, se pot întîlni fraze cu subordonare concesivă exprimată prin juxtapunere. În aceste situații raportul concesiv este exprimat prin modul verbului predicat :

— conjunctivul (pentru limitele folosirii conjunctivului fără conjuncție vezi § 215) :

*Dar... piară oamenii cu toți,
S-ar naște iarăși oameni.* EMINESCU, O. I 177.

— imperativul :

Ucideți-mă, nu vă duc și nu vă dau. SADOVEANU, O. XVIII 153.

CORELATIVELE PROPOZIȚIEI CONCESIVE

§ 863. Propozițiile concesive au adeseori un corelativ în regentă. Corelativele folosite în limba contemporană pentru propozițiile concesive sînt *totuși*, *tot și cu toate acestea (astea)* :

*Și dacă luna bate-n lunci
Și tremură pe lacuri,
Totuși îmi pare că de-atunci
Sînt veacuri.* EMINESCU, O. I 188.

*Ura toată strînsă stivă
De ne-ați pune-o dimpotrivă,
Tot om face unul mare
Din măruntele ogoare.* DEȘLIU, în POEZ. N. 191.

La scriitorii mai vechi apar drept corelative ale propozițiilor concesive și conjuncțiile coordonatoare adversative *dar* sau *însă*, a căror folosire se explică prin legătura de conținut dintre subordonata concesivă și coordonata adversativă (vezi § 710 și 736) :

*Deși mulți din boierii cei mai însemnați simțise că se pregătește ceva...,
d a r nici unul n-a venit să aducă un gologan măcar.* GHICA, S. 5-0.

*Căruța lui, deși era ferecată cu teie, cu curmeie, î n s ă era o căruță
bună, încăpătoare și îndemănatecă.* CREANGĂ, P. 106.

În limba literară actuală construcțiile cu corelativele *dar* sau *însă* sînt ieșite din uz. Se folosesc însă destul de frecvent corelativele constituite din îmbinări ale conjuncției și cu adverbe ca *tot*, *totuși* sau *încă*, în special cînd propoziția concesivă, care precedă regenta, e introdusă

prin conjuncțiile *că*, *dacă* și *de* (concesive propriu-zise) sau *să* (concesiv ipotetic):

Fierul, că-i fier, și în că rugineste. ALECSANDRI, PR. 180.

Corelativele se folosesc în special pentru scoaterea în relief a raportului concesiv exprimat prin juxtapunere:

Fie pâinea cât de rea,

Tot mai bine-n țara mea. Poezie populară.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA CONCESIVĂ

§ 864. Propozițiile concesive se pot construi cu diverse moduri, de cele mai multe ori în funcție de elementul introductiv.

1. Propozițiile concesive propriu-zise se pot construi cu următoarele moduri:

a. Cele introduse prin locuțiunea *fără să* se pot construi numai cu modul conjunctiv:

Fără să fie esențială, structura tipologică există în opera lui Caragiale ca un schelet susținător. CĂLINESCU, IST. 446.

b. Cele introduse prin conjuncțiile *că*, *dacă* și *de* se construiesc numai cu modul indicativ:

Soarele că e soare și tot mai are pete. Proverb.

c. Celelalte propoziții concesive propriu-zise introduse prin conjuncții și cele introduse prin pronume, adjective pronominale și adverbe se construiesc de obicei cu modul indicativ:

M-a salutat cum scrie la reglement, deși-și pusese în grabă straițe albe și curate și nu mai era „domnu caprar”. SADOVEANU, O. VII 283.

Cît era de cuminte bătrînica, nu s-a mai putut stăpîni... a biruit-o plînsul. CARAGIALE, O. I 22,

dar se pot construi și cu prezumtivul și cu optativul (care poate avea valoare de potențial). Chiar cînd sînt construite cu aceste din urmă moduri, concesivele nu-și pierd caracterul neipotetic exprimat gramatical prin elementul introductiv:

Umilit peste măsură, Moise a plecat... dat afară, deși ar fi vrut bucuros să le dea degeaba apă. V. Demetrius, *Nuvele* (București, 1956), p. 46.

2. Propozițiile concesive ipotetice exprimă o piedică realizabilă cînd sînt construite cu timpul prezent și o piedică ireală cînd sînt construite cu timpuri trecute. Concesivele ipotetice introduse prin conjuncția *să* și diversele ei combinații se construiesc numai cu modul conjunctiv:

Am început a-i spune cu lacrimi că nu mă mai duc la școală măcar să știu bine că m-ar omorî. CREANGĂ, O. 182.

Dumneata ești, mă-nțelegi, mai îndrăcită decît talpa iadului și oricît de blajîn să fie omul, îl scoți din toate răbdările! CARAGIALE, O. II 227.

Concesivele ipotetice introduse prin *de* și *măcar de* sau prin pronume, adjective pronominale și adverbe se construiesc de obicei cu modul condițional, mai rar cu prezumtivul:

De-ar trece mii de nouri,

Cu fulgerele-n creștet,

Mii de furtuni de-ar rupe

Și-ar răsuci pământul,

Tot nu greșesc poezii:

Octombrie ni-e floarea

Și primăvara vieții. BANUȘ, P. 193

Și oricît m-or fi hulind prigonitorii,

Pe-aceștia doi, și demni și plini de glorii,

Fidel îi voi iubi și-acum și-n veci. COȘBUC, P. II 184.

Celelalte conjuncții și locuțiuni concesive ipotetice *chiar dacă, chiar de, și dacă, de...și, dacă* etc. se pot construi atît cu modul condițional :

Ș-apoi chiar dacă ne-am pricepe și noi la cîte ceva, cine se mai uita în gura noastră? CREANGĂ, A. 163.

Aceasta era viața mamei Ilincăi pe vremea aceea, și dacă toate aceste lucruri s-ar fi petrecut aievea în ceasurile acelea, ea n-ar fi fost de loc mai fericită. VLAHUȚĂ, N. 28,

sau cu modul prezumtiv :

Chiar de voi fi avînd asemenea dragoste, fericit nu sînt. SADOVEANU, O. XIII 44,

cît și cu modul indicativ :

Simțîți, chiar de s-a stins în pumn lămpașul,

Că totu-i uimitor de luminos... JEBELEANU, în POEZ. N. 292.

După cum se observă și din aceste exemple, schimbarea modului din propoziția concesivă ipotetică nu atrage și schimbarea caracterului ipotetic, care e dat de conjuncțiile introductive.

BIBLIOGRAFIE

MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 169—186.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ OPOZIȚIONALĂ

§ 865. Propoziția circumstanțială opozițională este propoziția subordonată care se opune conținutului regentei, prin întregul ei conținut sau numai printr-o parte a lui (predicat, complement etc.).

Veți vedea d-voastră și celelalte mănăstiri, dar credeți că, dacă la noi pică, la Bistrița plouă. ALEXANDRESCU, P. 223.

Moșoc îi sărută mîna, asemenea cînelui care, în loc să muște, lînge mîna care-l bate. NEGRUZZI, S. I 141.

Între toate acestea una suferă mai grozav — e cucoana Lucșița, fiindcă toate celelalte sufăr numai de căldură și de sete, pe cîtă vreme dumneaei suferă pe lîngă astea și de foame. CARAGIALE, O. I 278.

Raportul de opoziție dintre subordonata opozițională și regenta ei este echivalent din punctul de vedere al conținutului cu raportul dintre două propoziții coordonate adversative. De exemplu, sensul citatelor de mai sus rămâne același dacă înlocuim raportul de subordonare opozițională printr-unul de coordonare adversativă :

...la noi pică, dar la Bistrița plouă.

...nu mușcă, ci linge mâna care-l bate.

...toate celelalte sufăr numai de căldură și de sete, dar dumneaei suferă pe lângă astea și de foame.

Această situație se explică prin faptul că nici în raportul de coordonare adversativă propozițiile coordonate nu se află chiar pe același plan, ci în oarecare măsură una depinde de cealaltă și se determină între ele (vezi § 717). În cazul raportului de subordonare opozițională dependența unei propoziții față de cealaltă este scoasă în evidență cu ajutorul construcției specifice subordonării, propoziția introdusă prin conjuncția subordonatoare situându-se pe un plan secundar față de regenta ei.

Propozițiile opoziționale în marea lor majoritate nu posedă mijloace de construcție specifice. Cele mai multe conjuncții introductive aparțin diverselor tipuri de propoziții circumstanțiale. Astfel, există propoziții opoziționale cu aspect de propoziții condiționale, temporale, locale, finale și modale, putându-se confunda uneori destul de ușor cu circumstanțialele corespunzătoare. Din această cauză ele sînt numite false condiționale, false temporale etc.

Singurul tip de propoziție opozițională care are mijloace de construcție specifice este cel introdus prin *în loc să*.

FELURILE RAPORTULUI OPOZIȚIONAL DIN PUNCTUL DE VEDERE AL REALITĂȚII CONȚINUTULUI

§ 866. Raportul de opoziție dintre subordonata opozițională și regenta ei este de trei feluri :

a. Propoziția opozițională împreună cu regenta ei exprimă două fapte opuse, situate pe aceeași treaptă de realitate sau de irealitate și care se realizează concomitent sau succesiv :

Dacă eu împlinesc 9 ani, prietenul meu împlinesc 14. DELAVRANCEA, PAR. 329.

În timp ce vremea frumoasă mă dispune, ploaia mă face melancolic.

Unde pînă aci umbla cu moartea în sîn, acum se mai liniște olecută. SPIRESCU, L. 308.

b. Propoziția opozițională și regenta ei exprimă două acțiuni, dintre care cea din subordonată este ireală negativă și se opune acțiunii reale pozitive din regentă :

O turburare imensă putea izbucni, fără ca administrația să aibă destule forțe pentru a o năbuși. CARAGIALE, O. III 148.

c. Raportul dintre propoziția opozițională și regenta ei este acela dintre un fapt ireal care ar trebui realizat și unul real.

În loc să citească, se plimbă.

Acest raport de opoziție este cel mai puternic dintre toate. (Pentru situația specială a lui *în loc să* cu nuanță comparativă vezi § 868.)

TIPURILE DE PROPOZIȚII OPOZIȚIONALE ȘI CONSTRUCȚIA LOR

§ 867. După elementele introductive, ca și după ideea exprimată, se disting șase tipuri de propoziții opoziționale.

1. False condiționale : propoziții opoziționale introduse prin conjuncția *dacă*, asemănătoare ca aspect cu propozițiile circumstanțiale condiționale. Adeseori ideea de opoziție este subliniată și cu ajutorul corelativelor *apoi, dimpotrivă, în schimb, însă*, din regentă :

Dacă Regulamentul Organic, prin pensiile ce dă din cutia mînelor, vine în ajutorul multor săraci rușinoși, n-a prevăzut în să și nici un fel de sprijinire pentru bolnavii incurabili care acum nu se primesc în spitalele unde se tratează numai boalele ce se pot vindeca.
KOGĂLNICEANU, S. A. 83.

Domnul Bernard își stăpîni smuncitura inimii. Își făcu socoteală că dacă glonteale putea fi o glumă, apoi incendiul e un rîs sinistru.
SADOVEANU, O. XII 557.

Observație. Propoziția opozițională introdusă prin *dacă* este caracteristică limbii literare moderne, unde, probabil, a apărut sub influență străină (franceză și, mai târziu, rusă)

2. False temporale : propoziții opoziționale introduse prin conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale *cînd* (singur sau întărit de *dimpotrivă, însă*), *pe cînd, în vreme ce, în timp ce, cîtă vreme, pe cîtă vreme*, asemănătoare ca aspect cu propozițiile circumstanțiale de timp.

Centrul său, așezat pe zarea unui deal, este compus de case mari și frumoase în care domnește luxul, cînd dimpotrivă mahalalele lui, împrăștiate pe coastele acelu deal, sînt alcătuite mai mult de bordeie acoperite cu stuh, unde zace sărăcia. ALECSANDRI, PR. 57.

Petrecerile cu mult înainte pregătite rar se întîmplă să iasă bine; cîtă vreme, cele încinse așa din întîmplare, pe negîndite, aproape totdeauna izbutesc frumos... CARAGIALE, O. II 210.

Uneori *cînd* opozițional se apropie de *cînd* invers temporal (vezi § 807).

3. False locale : propoziții opoziționale introduse, mai rar, prin *unde* și, mai des, prin *de unde*, asemănătoare ca aspect cu circumstanțialele de loc :

Unde pînă aci era bilșugul în casa lor, acum ajunseră negustori grei ca fulgul pe apă. ISPIRESCU, L. 286.

De unde Creangă era ieri un autor pentru cercuri restrînse, astăzi poate fi dat poporului în toată plîmălatea genului său. M. SADOVEANU, *Mărturisiri* (București, 1960), p. 528.

Subordonata opozițională introdusă prin *de unde* are un caracter mai popular decît tipurile de opoziționale amintite mai înainte sub 1 și 2:

Observație. Propozițiile opoziționale false locale pot avea și o nuanță concesivă :
De unde se aștepta să vie cu oaste și cu mărire ca un împărat, mă rog, îl văzu viind ca un cioflingar. ISPIRESCU, L. 291.

4. False finale : propoziții opoziționale introduse prin *ca să* sau *pentru ca să*, asemănătoare prin construcție cu propozițiile finale.

Ne depărtăm în grabă de acest spectacol înfiorător... pentru ca să dăm peste altul și mai crunt! ALECSANDRI, O. C. 370.

Și acest fel de propoziție opozițională este nepopular, livresc.

Toate tipurile de propoziții opoziționale amintite mai înainte exprimă acțiuni situate pe aceeași treaptă de realitate sau de irealitate ca și regentele lor (vezi § 866 a). Spre deosebire de primele trei tipuri de propoziții opoziționale, a căror acțiune se petrece simultan cu acțiunea din regentă sau o precedă, acțiunea din opozițională cu aspect de finală are loc într-un moment imediat următor celui în care se petrece acțiunea din regentă.

Raportul exprimat de aceste tipuri de propoziții opoziționale împreună cu regentele lor poate fi redat printr-un raport de coordonare adversativă de tipul *iar* sau *dar*, *însă*.

5. False modale : propoziții opoziționale introduse prin locuțiunea conjuncțională *fără (ca) să*, asemănătoare ca aspect cu circumstanțialele modale. Ele exprimă o acțiune a cărei realizare lipsește acțiunii reale din regentă (vezi § 866 b).

Dumneata; bunioară, ori eu, sau un altul n-am fi în stare să ne înfigem în colțul otelului Continental pentru a privi la mișcarea de pe stradă, cu sîngele rece al unei persoane absolut lipsite de grija zilei de mîine — în ce momente?... în ajunul lui sf. Dumitru... și cînd?... cînd am ști bine că a doua zi trebuie să părăsim casa unde am locuit, fără să știm de loc unde o fi casa-n care avem să ne transportăm calabalîcul. CARAGIALE, O. II 45.

Acest fel de propoziție opozițională apare destul de rar și numai în limba scrisă.

Raportul de opoziție exprimat de această opozițională împreună cu regenta ei corespunde unui raport adversativ de tipul *dar*, *însă*.

6. Propozițiile introduse prin *în loc să* au un mijloc de exprimare specific propoziției subordonate opoziționale. Unui fapt real sau în curs de realizare, exprimat de regentă, subordonata opozițională îi opune faptul contrar, ireal, care ar fi trebuit realizat (vezi § 866 c) :

După multă trudă și buimăceală, în loc să iasă la drum, dă de un heleșteu. CREANGĂ, P. 46.

Acest fel de propoziție opozițională este foarte răspîndit atît în limba literară, cît și în cea populară.

Raportul de opoziție exprimat de această propoziție și regenta ei poate fi transpus într-un raport adversativ de tipul *nu... ci*, opozițională corespunzînd adversativei negative care ocupă primul loc : *...nu iese la drum, ci dă de un heleșteu.*

PROPOZIȚIA OPOZIȚIONALĂ CU NUANȚĂ COMPARATIVĂ

§ 868. Pe lângă ideea de opoziție, propoziția opozițională mai poate conține uneori și o idee de comparație; în această situație ea se numește propoziție opozițională comparativă. Raportul dintre propoziția opozițională comparativă și regenta ei reprezintă punerea în comparație a două fapte contrarii: faptului exprimat de opoziționala comparativă, care n-ar trebui realizat sau pe care vorbitorul nu-l dorește realizat, și opune faptul exprimat de regentă, care reprezintă alternativa de preferat, formulată ca un îndemn sau ca o dorință.

În loc să rîzi de alții, mai bine rîzi de tine. ALEXANDRESCU, O. 194.

În loc să te plimbi, citește.

Mai bine ai citi, în loc să te plimbi.

Propoziția opozițională comparativă este introdusă prin locuțiunea conjuncțională *în loc să*, echivalentă ca sens cu *decît să* (vezi § 831), căreia îi corespunde în regentă ideea de „mai bine”, exprimată prin adverbe la gradul comparativ: *mai bine, mai degrabă, mai curînd* sau subînțeleasă.

Regenta propoziției opoziționale cu nuanță comparativă este o propoziție imperativă, care are predicatul la modul imperativ sau la conjunctiv, cînd conține sau nu un comparativ, și la optativ, numai atunci cînd conține un comparativ.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA OPOZIȚIONALĂ

§ 869. Propozițiile opoziționale introduse prin elemente conjuncționale condiționale, temporale și locale se construiesc de obicei cu indicativul, rar cu condițional-optativul și cu prezumtivul, iar cele introduse prin elemente conjuncționale finale și modale, ca și prin locuțiunea conjuncțională *în loc să* se construiesc numai cu conjunctivul.

BIBLIOGRAFIE

MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 15—19, 130, 210—219.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CUMULATIVĂ

§ 870. Propoziția circumstanțială cumulativă exprimă un raport de adăugare, alăturare, acumulare. De obicei, la faptul exprimat prin subordonată se adaugă cel exprimat de regentă.

Pe lângă că e urîtă, o mai cheamă și Irina. Proverb.

După ce e urît, bea și tutun. Proverb.

Singurul fel de propoziție cumulativă al cărei conținut se adaugă celui exprimat de regenta este propoziția introdusă prin *plus că* :

Sînt grozav de flămînd, plus că sînt și însetat.

Raportul exprimat de propoziția subordonată cumulativă împreună cu regenta ei se aseamănă ca sens cu raportul exprimat de două propoziții coordonate copulative, care este, de asemenea, un raport de alăturare. Pe cîtă vreme însă propozițiile copulative stau pe același plan și sînt legate prin conjuncții de coordonare, propoziția cumulativă se află pe un plan secundar față de regenta ei și este introdusă prin conjuncții de subordonare.

Să se compare :

După ce e urît, bea și tutun (raport de subordonare cumulativă) cu :

E urît și bea tutun (raport de coordonare copulativă).

Mai aproape de raportul de subordonare cumulativă se află raportul de coordonare copulativă atunci cînd cea de-a doua coordonată copulativă conține adverbe (*și, mai*) care exprimă cumulusul :

E urît și (mai) bea și tutun.

Raportul de subordonare cumulativă se aseamănă în special cu raportul de coordonare copulativă construit cu *nu numai (că) ... dar și* (sau *ci și*). De exemplu, următoarea propoziție coordonată copulativă introdusă prin *nu numai că (... dar și)* :

Boierii mari și mici nu numai că nu plăteau nici o dare către stat, dar aveau și privilegiul de a scuti un număr de dajnici. GHICA, s. 19

nu-și schimbă sensul dacă e înlocuită printr-o subordonată cumulativă :

Boierii mari și mici, în afară că nu plăteau nici o dare către stat, dar aveau și privilegiul de a scuti un număr de dajnici.

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ CUMULATIVĂ

§ 871. Propoziția circumstanțială cumulativă este introdusă prin locuțiunile conjuncționale *după ce, după ce că, pe lîngă că*; în limba vorbită se mai folosesc și locuțiunile (*în*) *afară că, plus că* (familiar), *las(ă) că* (învechit și regional).

Toată vremea la masă s-a vorbit rău de profesori, cari după ce că nu sînt buni de nimic, apoi sînt și brutali și mojici, mai ales cu copiii de familii bune. CARAGIALE, O. I 285.

Pe lîngă că sîntem meșteri lemnari, apoi am și ajuns la o vreme de cîrunteță, cînd avem învățătură că porunca-i poruncă. SADOVEANU, O. XII 514.

Lasă că era tînră numai de vro șeisprezece ani și că avea încă acea frăgezime copilărească atît de neprețuită în podoaba unei femei, dar apoi toate mișcările ei, căutătura sa, glasul său aveau un ce mai deosebit, un aer de sălbătăcime încîntătoare. ALECSANDRI, PR. 204.

Odaia în care trăia Neagă era micuță. Si în afară că era micuță, mai era și supraîncărcată de mobilă. STANCU. RĂD. IV 26.

Observație. Regional, propoziția cumulativă negativă se mai poate construi cu locuțiunile conjuncționale *necum să, netocmai să, nu tocmai să*, frecvente în limba veche:

Nici oleacă de merinde nu mi-a dat, necum să-mi dea ceva simbrie! RETEGANUL, P. III 31.

Băiatul au început... a zice că lui nici în cap nu i-au venit aceasta, nu tocmai să fi zis cătră țigan vrodată! SBIERA, P. 76.

Locuțiunea subordonatoare cumulativă *necum să* trebuie distinsă de adverbul cu valoare de conjuncție coordonatoare copulativă *necum*, folosit între două propoziții cu predicatul în modul conjunctiv (în construcții de tipul *nici să — necum să*):

Nu mai putea nici picioarele să și le miște, necum să mai trască și căruțul. ISPIRESCU, L. 373.

(Vezi și § 727.)

CORELATIVELE PROPOZIȚIEI CUMULATIVE

§ 872. Propoziției circumstanțiale cumulative îi corespund în regentă diferite corelative adverbiale sau conjuncționale.

Cînd regenta este pozitivă, ea conține corelativele *mai, și, apoi, dar, însă*, adeseori combinate între ele. Aceste corelative corespund de obicei unor anumite locuțiuni conjuncționale cumulative.

Locuțiunilor conjuncționale *după ce, după ce că, pe lângă că, (în) afară că* le corespund în regentă *și, apoi, apoi (...), și, mai (...), și, apoi mai și*:

Pe lângă că era curat, apoi obișnuia să se îmbrace foarte elegant. CARAGIALE, O. I 307.

În afară că plouă, mai bate și vîntul.

Locuțiunea cumulativă *las(ă) că* are corelativele *dar, dar chiar, dar ... încă, dar ... și, *dar apoi (...), și*:

Cine dă foc pădurii, las'că e osîndit aici ca pentru o moarte de om, dar pe ceea lume va arde în pojar nestîns de brad, în vecii vecilor, fără sfîrșit. SADOVEANU, O. XVI 356.

Las'că chiar slabul meu talent este nedestoinic de a trata după cuviință un asemenea înalt sujet, dar chiar împregiurările din afară sînt împotriva mea. KOGĂLNICEANU, O. 86.

Locuțiunea *plus că* nu are în regentă nici un fel de corelativ. În schimb ideea de cumul este întărită prin prezența adverbilor *și, mai (...), și* în propoziția cumulativă:

Afară e frig plus că mai suflă și vîntul.

Cînd propoziția cumulativă are ca regentă o propoziție negativă, corelativul ei este întotdeauna adverbul negativ *nici*, care corespunde lui *și* din regenta pozitivă. Adverbul *nici* poate sta singur sau poate fi întărit prin adverbele *apoi, mai, dar, încă*:

Las'că rudele mele niciodată nu mi-ar ierta un așa pas, dar apoi nici inima mea n-are plecare a se robi. NEGRUZZI, S. I 25.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CUMULATIVĂ

§ 873. Propozițiile cumulative se construiesc de obicei cu indicativul (vezi exemplele date) și mai rar cu condițional-optativul (vezi exemplul din NEGRUZZI, s. 1 25) și prezumtivul.

Cumulativele introduse prin *necum să, netocma să, nu tocmai să* se construiesc numai cu conjunctivul.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CUMULATIVĂ ȘI ALTE SUBORDONATE

§ 874. Un aspect deosebit al exprimării ideii de cumul negativ se întâlnește la propoziția circumstanțială de excepție cu nuanță cumulativă. În acest caz nuanța de cumul este subordonată ideii de excepție (vezi § 875).

BIBLIOGRAFIE

1. MIOARA AVRAM, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*, [București] 1960, p. 19—21, 202—209.
2. FULVIA CIOBANU, *Cu privire la construcțiile care exprimă cumulul și excepția*, în *LIRIXI* (1962), p. 375—386.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE EXCEPȚIE

§ 875. Propoziția circumstanțială de excepție exprimă un raport de excepție față de regenta ei. Pe câtă vreme subordonata de excepție exprimă un fapt pozitiv, regenta ei este întotdeauna negativă; în felul acesta între cele două propoziții există și un raport de opoziție.

Ca să scapi de pedeapsă, alt chip nu e, decît să te duci să-mi aduci pe fata lui Verdeș-împărat. ISPIRESCU, L. 42.

Barocul...nu face altceva decît să dezvolte datele prime ale clasicismului. G. Călinescu, *Impresii asupra literaturii spanice* (București, 1946), p. 15.

Propoziția circumstanțială de excepție corespunde pe planul frazei complementului de excepție negativ și, întocmai ca și acesta, conține și o nuanță de cumul negativ.

Propoziția circumstanțială de excepție se referă totdeauna la o anumită parte de propoziție din regentă, care poate fi exprimată printr-un substantiv însoțit de un adjectiv pronominal nehotărît sau negativ (*alt, vreun, nici un*), printr-un pronume nehotărît sau negativ (*altceva, alt-*

cineva, vreunul, nimeni, nimic), printr-un verb însoțit de un complement construit în acest fel și printr-un adverb negativ sau nehotărît (*niciodată, nicicând, nicăieri, vreodată*). (Vezi exemplele de la § 876.)

PRIN CE SE INTRODUC O PROPOZIȚIE CIRCUMSTANȚIALĂ DE EXCEPȚIE

§ 876. Propoziția circumstanțială de excepție este introdusă :

a. prin locuțiunea conjuncțională *în afară că* :

În afară că a rupt pantofii n-a făcut nimic altceva.

Propozițiile de acest fel se folosesc mai mult în limba vorbită, familiară.

b. prin adverbul *decît* (singur) sau prin pronume, adverbe, conjuncții precedate de adverbul *decît* :

Adverbul *decît* (singur) introduce propoziții de excepție care se referă la predicatul regentei :

Boierul e un om care toată ziua nu lucră altceva decît mîinincă, bea, cetește într-o carte, se culcă și doarme, iar cînd se scoală le începe toate de la capăt. SADOVEANU, O. XVI 360.

Pronumele sau adverbele precedate de adverbul *decît*, care introduc propoziția de excepție, sînt de obicei de același fel cu partea de propoziție din regentă la care se face referirea sau au forme asemănătoare.

După cum partea de propoziție la care se face referirea este un substantiv sau un pronume într-un anumit caz, precedat sau nu de propoziție, și propoziția de excepție este introdusă printr-un pronume relativ în același caz și cu aceeași propoziție :

N-a spus altcui va decît cu i trebuia.

N-am văzut pe altcineva decît pe cine știam că te interesează.

Cînd referirea se face la un adverb de timp, de loc, de mod cu funcțiune de complement circumstanțial, propoziția este introdusă de obicei tot printr-un adverb de timp, de loc sau de mod cu funcțiune de circumstanțial, precedat de *decît* :

Nu înoată altunde va decît unde este apa mai adîncă.

Să nu faci altfel decît cum te-am învățat.

Propozițiile de excepție introduse prin conjuncții precedate de *decît* au construcția subordonatei corespunzătoare părții de propoziție din regentă la care se face referirea. De exemplu, dacă referirea se face la subiect, propoziția de excepție se introduce prin conjuncții specifice subiectivei :

Alta nu-i de făcut, decît să înșomoltăcim motanul. CREANGĂ, P. 174.

CORELATIVUL PROPOZIȚIEI DE EXCEPȚIE

§ 877. Cînd se insistă asupra imposibilității de a se realiza cumulul, propoziția de excepție are drept corelativ adverbul *mai*, care stă pe lângă predicatul regentei :

N-a stat mult la gânduri spre a vedea că alta nu-i mai rămîne decît să spele degrabă putina. CARAGIALE, O. II 232.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA DE EXCEPȚIE

§ 878. Predicatul propoziției circumstanțiale de excepție poate sta la modurile indicativ, condițional-optativ și prezumtiv, afară de propoziția circumstanțială de excepție introdusă prin *decît*, al cărei predicat poate sta și la conjunctiv.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE EXCEPȚIE ȘI ALTE SUBORDONATE

§ 879. Unele propoziții modale comparative introduse prin *decît* exprimă pe lingă valoarea de mod și pe aceea de excepție (vezi § 832).

BIBLIOGRAFIE

FULVIA CIOBANU, *Cu privire la construcțiile care exprimă cumulus și excepția*, în LR XI (1962), p. 375—386.

PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ

§ 880. Propoziția predicativă suplimentară exprimă o acțiune simultană cu acțiunea regentei, referitoare la subiectul, complementul direct sau complementul indirect al regentei; ea corespunde elementului predicativ suplimentar:

a. cu referire la subiectul regentei:

Am luat un soldat care știa drumul peste culme și am pornit-o așa cum mă găseam. CAMIL PETRESCU, U. N. 199.

Se văd parcă pîlcurile de oameni cum trec de pe un munte pe altul, cum ocolesc prăpăștiile, cum coboară pe potecile înguste spre gura minei. BOGZA, A. I. 158.

b. cu referire la un complement direct din regentă:

Astfel o păstrează el cum a fost. SADOVEANU, O. XVI 206.

Aș simți-o că-i aproape și ar ști c-o înțeleg. EMINESCU, O. I 157.

c. cu referire la un complement indirect din regentă:

Mă uitam la ei, cum erau absorbiți de în vățătură; admiram fericita lor receptivitate. GALACTION, O. G. 51.

Ipate se trezește într-o zi cu socru-său că vine și-l cheamă la nunta unui frate al femeii sale. CREANGĂ, P. 169.

PRIN CE SE INTRODUCÉ O PROPOZIȚIE PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ

§ 881. Propoziția predicativă suplimentară poate fi introdusă prin :

a. conjuncțiile *că* și *să* :

Dacă mă vede că-s o văduvă sărmană... mai trebuie să-și bată joc de casa mea? CREANGĂ, P. 28.

Își lasă și boul să le moară și casa să le ardă și năvălesc unde cade veste despre ceva. SADOVEANU, O. X 351.

b. pronume și adjective pronominale relativ-interogative sau nehotărâte :

Ba o știu eu de câte e în stare. SADOVEANU, O. X 626.

Te cunosc eu câte parale faci. SADOVEANU, O. XVII 372.

c. adverbele (*așa*) *cum*, *precum*, *cît* și *ce* adverbial :

Eu te văd răpit de farmec

Cum îngîni cu glas domol. EMINESCU, O. I 110.

Satul ar face mai bine dac-ar lăsa lucrurile așa cum sînt. SLAVICI, N. I 157.

Acea culme înverzită

O revăd precum o știu. MACEDONSKI, O. I 8.

M-a luat groaza cînd am trecut pe lîngă lan și l-am văzut cîtu-i de mare. CREANGĂ, P. 157.

Nu l-ai văzut ce iritat era? CARAGIALE, O. II 63.

MODURILE FOLOSITE ÎN PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ

§ 882. Propozițiile predicative suplimentare introduse prin conjuncția *că*, prin pronume sau adjective pronominale și prin adverbe au predicatul de obicei la modul indicativ (vezi toate exemplele de la § 880 și 881); ele se pot construi și cu modul prezuntiv sau condițional-optativ :

Mă regădesc în fiecare poezie de A. Toma, așa cum gîndeam, simțeam și aș fi scris și eu pe atunci. GALACTION, O. G. 550.

Propozițiile introduse prin conjuncția *să* se construiesc cu modul conjunctiv.

Valoarea modurilor este aceeași ca și în propozițiile independente.

BIBLIOGRAFIE

MIOARA AVRAM, *În legătură cu discuția asupra „numelui predicativ circumstanțial”*, în LR X (1961), p. 545—550.

VORBIREA DIRECTĂ ȘI INDIRECTĂ

§ 883. Redarea de către vorbitor a cuvintelor cuiva (fie ale persoanei care vorbește, fie ale altei persoane) se poate face în două feluri, cu ajutorul a două procedee sintactice: *vorbirea directă și vorbirea indirectă*.

Observație. Pentru vorbirea directă și indirectă se mai folosesc și termenii *stil direct și stil indirect*.

În ambele procedee comunicarea reprodusă este introdusă prin așa-numitele cuvinte de declarație, care pot fi exprimate sau subînțelese. Diferența esențială dintre cele două procedee este determinată de raportul sintactic dintre textul reprodus și cuvântul de declarație care îl introduce: dacă textul reprodus este independent, din punct de vedere sintactic, față de cuvântul de declarație, avem a face cu vorbire directă; dacă textul reprodus se află în raport de subordonare față de cuvântul de declarație, avem a face cu vorbire indirectă:

Prietenul meu mi-a spus: — Să vii să mă vezi [vorbire directă].

Prietenul meu mi-a spus să vin să-l văd [vorbire indirectă].

De asemenea, o deosebire importantă este aceea că vorbirea directă prezintă toate tipurile de intonație (enunțiativă, interogativă, enunțiativ-exclamativă sau interogativ-exclamativă), pe când vorbirea indirectă numai un singur tip, și anume intonația enunțiativă (vezi § 1028). În afară de aceste două deosebiri, mai sînt și altele, mai puțin importante, care vor fi arătate mai departe (§ 891 și 892).

VORBIREA DIRECTĂ

CUVINTELE DE DECLARAȚIE

§ 884. Vorbirea directă este reproducerea unei comunicări introduse printr-unul sau mai multe cuvinte de declarație, fără a fi subordonată gramatical acestora. Cuvintele de declarație sînt cel mai adesea verbe sau locuțiuni verbale, dar, uneori, pot fi și substantive sau expresii care îndeplinesc rolul verbelor.

Între verbe (și locuțiuni verbale), mai obișnuite sînt cele care înseamnă „a spune, a întreba, a răspunde”. Acestea sînt verbele de declarație propriu-zise:

El păși dinaintea domniței și cu buzele tremurînde îi zise: — „Domniță! Am cutezat într-o zi îngrozitoare să răpesc de pe capu-ți acest jalnic vâl”. ODOBESCU, S. I 129.

Odată, ieșind supărat de la Mitropolie, îl întâlnește părintele Arbore de la Bîrnovschi, și-l întreabă:

— *De unde vii, părinte Isaie?* CREANGĂ, A. 140—141.

Nașa a început să țipe:

— *Se-neacă, părințe, copilul!... Ce faci?* CARAGIALE, O. I 130.

Îl cunosc numai de cît și dete drumul unui strigăt de mirare:

— *Apoi îl cunosc! Aista-i Ilie Buzărlan al nostru!* SADOVEANU, O. III 183.

În afară de verbele discutate, mai apar cu această funcțiune și alte verbe, locuțiuni verbale sau expresii care, redînd acțiunii însoțitoare ale actului vorbirii, au în această situație, în conținutul lor semantic, și noțiunea de a comunica. Datorită conținutului lor semantic și funcțiunii lor de a introduce comunicarea reprodusă, aceste verbe sînt asimilate la categoria verbelor de declarație :

Cînd se ridicaseră oști... domnia-sa își răsfrînsese buzele:

— *Iar pacoste pe Țară...* SADOVEANU, O. III 152.

De unde știi? s-a mirat diacul Radu. SADOVEANU, O. XVIII 38.

Se opri o clipă, apoi începu a rîde:

— *Știi dumneata, frate, de ce înșir eu atîtea palavre cîteodată?* SADOVEANU, O. III 209.

A făcut rînduială Gorașcu Haramin:

— *Bine este, înainte de toate, să bem vinul.* SADOVEANU, O. XVIII 13.

În stilul popular, în locul verbului de declarație apar uneori expresii nominale care joacă rolul acestui verb :

Mai ales acum, cînd se ridicase cîteva fete frumoșele în sat la noi și începuse a mă scormoli și pe mine la inimă. Vorba ceea:

— *Măi Ioane, dragi ți-s fetele?*

— *Dragi.*

— *Dar tu lor?*

— *Și ele mie...* CREANGĂ, A. 51.

D-apoi vara... cu fetele pe cîmpie... după cules... sulcină de pus pîntre straie, cine umbla? Povestea cîntecului:

Fă-mă, Doamne, val de tei

Și m-aruncă-ntre femei! CREANGĂ, A. 64.

Mai rar, vorbirea directă este introdusă prin substantive care aparțin sferei verbelor de declarație :

Cuvintele mamei lui „să nu întîrzi de la masă!” l-au urmărit toată dimineața.

Observație. După cum se vede din exemplele de mai sus, cuvintele de declarație pot avea diverse determinări. Verbele au subiect, complement direct sau indirect, circumstanțiale; determinări mai obișnuite și caracteristice, folosite mai ales cînd verbul de declarație precedă comunicarea reprodusă, sînt cele reprezentate de cuvinte care anunță că urmează o comunicare (așa, astfel, următoarele etc.):

Iar Buzescu Preda, cum îl tîntilni,

li ieși nainte și astfel li vorbi:

— *„Daca nu ți-e frică ș-ai credință-n tine,*

O, tătare! vino să te bați cu mine!” BOLINTINEANU, P. I 6.

LOCUL CUVINTELOR DE DECLARAȚIE

§ 885. Verbul de declarație (cu complinirile lui) poate preceda comunicarea reprodușă, poate fi intercalat în această comunicare, constituind o propoziție incidentă, sau se poate afla la sfârșitul comunicării. În cazul intercalării există două situații: verbul de declarație poate fi situat fie în mijlocul unei propoziții, fie între două propoziții sau două fraze ale aceleiași comunicări.

a. Verbul de declarație precedă comunicarea reprodușă:

Adu-ți aminte, odată

Spuneai: „Voi cânta bucuria!” BANUȘ, P. 120.

Horea m-a chemat,

Crîșan m-a strigat:

— Vino, Cloșcă, iute vină,

Să trîntim cu domnii-n tină. BENIUC, V. 155.

b. 1. Verbul de declarație este intercalat în mijlocul unei propoziții din comunicarea reprodușă:

— Pînă atuncea, noi pădurarii, s-a amestecat Nastasă, impresurăm locurile și le aflăm mistreților mocirla unde hălăduiesc. SADOVEANU, O. XVIII 70.

Observație. Adesea verbul de declarație este intercalat între un vocativ și propoziția din care face parte acest vocativ:

Iar cîrpașul care era cu acești,

Împărate!, zise, mulți ani să trăiești! PANN, P. V. I 31.

— Moșnege, moșnege! zise baba, nu rîde: că și aista-i făptura lui Dumnezeu, ca și noi. CREANGĂ, O. 40.

2. Verbul de declarație este intercalat între două propoziții sau fraze ale comunicării reproduce:

— Du-te! îi zise apoi. De ce-ai venit? SLAVICI, N. I 105.

— Nu-i glumă, dom'primar! făcu țăranul reluîndu-și glasul umil obișnuit. Că porcul mi l-a luat perceptorul la bir, porumb n-avem, lemne n-avem și-mi țipă copiii toată ziua de foame și de frig. REBREANU, R. I 235.

c. Verbul de declarație urmează după comunicarea reprodușă:

— Fost-a mare cumpăt, creștinilor... s-a dezumflat crîșmarul, clătindu-și fruntea pleșuvă. SADOVEANU, O. XVIII 11.

Care dintre băieții ai mici e aicea? întrebă jupînul. CARAGIALE, O. I 134.

DEASA FOLOSIRE A VERBULUI A ZICE

§ 886. Un caz special îl constituie folosirea repetată a verbului *a zice* la persoana I sau a III-a, astfel că o comunicare este întreruptă de cîteva ori în decursul exprimării ei de intercalarea acestui verb. Repetarea exagerată, devenită tic, a verbului *a zice* are caracter neliterar (vezi § 971).

Că la teatru mereu... **Zic:** „Are lojă gratis!” „Da, zice el, la șosea de două ori pe zi, dimineața și seara?”. „Tot gratis!” **zic eu.** „Da vara la Sinaia, tot gratis? zice el; de unde atîta lux?” CARAGIALE, O. I 228—229.

Uneori acest verb capătă rolul unei adevărate unelte gramaticale servind la marcarea vorbirii directe și la distingerea ei de cea indirectă. În acest caz verbul poate sta alături de alt verb de declarație, la un timp diferit de al acestuia :

Mi-a spus, zice: să vă duceți la cutare să-i dați cartea.

Observație. În limba mai veche, verbul *a zice* la gerunziu introduce vorbirea directă alături de alt verb de declarație :

Întrebă cu milă pe cei doi țărani, zicînd:

— Oameni buni! se vede că omul cel din car e bolnav... CREANGĂ, P. 329.

ABSENȚA VERBULUI DE DECLARAȚIE

§ 887. De la situații în care vorbirea directă este introdusă prin verbe exprimînd în mod vag sensul de „a spune”, se ajunge la introducerea comunicării reproduse prin verbe exprimînd acțiuni care precedă imediat comunicarea respectivă sau care o însoțesc (dar fără nici o legătură cu sensul verbelor de declarație) sau, pur și simplu, la redarea ei fără nici o introducere (ultimul procedeu este folosit mai ales în redarea dialogurilor). Prin omiterea verbului de declarație se obține un stil cu o pondere afectivă mai mare atunci cînd vorbirea directă e introdusă prin verbe care precedă comunicarea și un stil mai concentrat atunci cînd comunicarea nu e introdusă prin nimic.

a. **Andrieș ridică privirile și Gheorghiuță Răducan sări din șa:**

— Aici, la rateșul lui Căpriță, găsim, stăpîne, de toate. SADOVEANU, O. III 158.

Se întoarse către Costea:

— S-așteptăm și noi aici, cu toți ceilalți. SADOVEANU, O. III 196.

b. **Cum a intrat în clasă, s-a așezat pe catedră încruntat, a strigat catalogul și pe urmă:**

— Cănuță! CARAGIALE, O. I 131.

Jupînul Gligorcea nu prea avea la inimă domnia nouă a lui Ion-vodă.

— Nu-mi prea place mie cum a pornit-o de la început. SADOVEANU, O. III 152.

De omorît nu l-a omorît jupînul, că jupînul nu era om așa de rău... Dar...

— Unde ai căzut, ticălosule? CARAGIALE, O. I 133.

N-apuc-a merge nici douăzeci de prăjini, și prrr! se rupse un capăt!

— Na; asta încă-i una!

— Vai de mine, moș Nichifor, avem să înnoptăm în pădure!

— Ia nu mai meni a rău, jupîneșică-hăi, că doar... CREANGĂ, P. 124.

VORBIREA INDIRECTĂ

RAPORTUL DINTRE VORBIREA INDIRECTĂ ȘI PROPOZIȚIILE COMPLETIVE, SUBIECTIVE, PREDICATIVE ȘI ATRIBUTIVE

§ 388. Vorbirea indirectă reproduce comunicarea cuiva subordonând-o unui cuvânt de declarație. Propoziția subordonată imediat cuvântului de declarație, în vorbire indirectă, este de obicei o completivă directă, dar poate fi și subiectivă, predicativă sau atributivă :

Și eu zic că nu mi-i rău. . .

Lacrimile-mi curg părâu. JARNÍK-BİRSEANU, D. 151 [completivă directă].

Se zice că o doctoroaie dă ochi ca serdăreasa Zinca asta nu se află în toată Țara Românească. CAMIL PETRESCU, O. I 365 [subiectivă].

Întrebarea e dacă mai vine [predicativă].

Răspunsul că va fi primit i s-a dat a doua zi [atributivă].

Dar sfera vorbirii indirecte nu coincide întru totul cu sfera propozițiilor complete, subiective, predicative și atributive. Pe de o parte, sfera vorbirii indirecte este mai largă, întrucât în ea pot fi cuprinse, în afară de propoziția completivă sau celelalte propoziții subordonate imediat cuvântului de declarație, și alte feluri de propoziții, subordonate acestora, care erau subordonate și în vorbirea directă. De exemplu :

Zice că la Praguri s-ar fi aflând voinici care uneori se mînie că nu le-a izbîndit bine o treabă, și apoi trag cu săgeata în nouri. SADOVEANU, O. XVIII 20 [două atributive și o cauzală].

Pe de altă parte, sfera vorbirii indirecte este mai strîmtă, pentru că ea poate fi subordonată numai unui cuvânt de declarație, în timp ce propozițiile complete, subiective, predicative și atributive pot fi subordonate unei categorii mult mai numeroase de verbe și, respectiv, substantive. De exemplu, propozițiile complete directe pot fi subordonate oricărui verb tranzitiv :

Du-te la împăratul și cere să-ți dea douăzeci de corăbii. ISPIRESCU, L. 23.

TRANSPUNEREA PROPOZIȚIILOR PRINCIPALE DIN VORBIREA DIRECTĂ ÎN VORBIREA INDIRECTĂ

§ 389. Trecerea de la vorbirea directă la vorbirea indirectă comportă două serii de modificări în structura propozițiilor care constituie comunicarea reprodușă. Unele modificări decurg din faptul că propozițiile respective intră în raport de subordonare față de cuvântul de declarație ; cealaltă serie de modificări decurge din faptul că comunicarea nu este transmisă de vorbitorul însuși, ci de povestitor.

Propozițiile principale sînt transpuse în vorbirea indirectă în mod diferit, după conținutul lor.

1. a. Astfel, propozițiile enunțiative neafective (neexclamativ) din vorbirea directă devin propoziții subordonate introduse de obicei prin *că* (în limba mai veche și popular și prin *cum că*, *precum că*) și își păstrează caracterul enunțiativ. De exemplu :

Toată lumea zicea că el o iubește și că este hotărît a o lua.
NEGRUZZI, S. I 47.

Striga în gura mare că crapă de foame. CREANGĂ, P. 241.

Cu plecăciune apoi i-arată

Cum că din suflet s-a bucurat

De întîmplarea cea minunată. ALEXANDRESCU, O. 228 [enunțiative propriu-zise].

Mi-a spus că ar pleca acasă [enunțiativă optativă].

Zice că l-o fi luat cineva [enunțiativă dubitativă].

O situație specială prezintă enunțiativele imperative cu imperativul : în vorbirea indirectă ele pierd conținutul imperativ și devin enunțiative propriu-zise. În plus, în aceste propoziții, în locul imperativului se folosește conjunctivul. Astfel, propozițiile :

Du-te și încearcă să ajungi la timp
devin :

Mi-a spus să mă duc și să încerc să ajung la timp.

b. Propozițiile enunțiative afective (exclamativ) pierd caracterul afectiv (exclamativ) cînd trec din vorbirea directă în vorbirea indirectă pentru că toate trăsăturile care exprimă caracterul afectiv al acestor propoziții dispar în vorbirea indirectă.

Astfel, caracterul afectiv al propozițiilor enunțiative exclamative este exprimat fie prin interjecții, fie prin adverbe exclamative sau pronumele relativ-interogativ *ce*, fie prin conjuncția *că* sau printr-o topică neobișnuită, la care se adaugă și o intonație caracteristică. În vorbirea indirectă, aceste procedee nu pot fi întotdeauna păstrate, deoarece raportul sintactic strîns impune propoziției subordonate o construcție mai mult sau mai puțin fixă ; de aceea ele sînt adesea înlocuite prin procedee gramaticale (superlative etc.) sau lexicale (exprimarea prin cuvinte a stării afective) și, chiar dacă sînt păstrate, își schimbă uneori conținutul lexical și gramatical. În felul acesta, propozițiile enunțiative exclamative devin enunțiative propriu-zise :

Vorbire directă : *Mi-a spus : „Uf! Ce cald e!”*

Mi-a spus : „Cît de frumos lucrează tovarășul X !”

Mi-a spus : „Of! Că multe mai ceri și tu!”

Vorbire indirectă : *Mi-a spus că e foarte cald sau Mi-a spus că e cald e.*
Mi-a spus că tovarășul X lucrează foarte frumos sau Mi-a spus că de frumos lucrează tovarășul X.

Mi-a reproșat că cer prea multe.

Observație. În propozițiile din vorbirea indirectă *că* introducînd în vorbirea directă o propoziție principală a devenit conjuncție subordonatoare.

Propozițiile enunțiative optative exclamative transpuse în vorbirea indirectă pierd și ele caracterul exclamativ. În cadrul propozițiilor enunțiative optative exclamative distingem două categorii diferite, care se comportă diferit și în procesul transpunerii de la vorbirea directă la cea indirectă :

— unele sînt propoziții optative pe lingă care se subînțelege cîte o propoziție condițională. De exemplu : *Cum aș mai pleca la munte! Ce-aș mai cînta!* (subînțeles : *dacă aș avea posibilitatea*). Aceste propoziții, transpuse în vorbire indirectă, pot păstra modul optativ, dar devin subordonate și, bineînțeles, pierd elementele caracteristic exclamative (*cum, ce ... mai*) :

Mi-a spus că ar pleca la munte.

Mi-a spus că ar cînta;

— altele sînt, de fapt, propoziții condiționale a căror regentă este neexprimată : *De-ar veni primăvara! Numai dacă n-aș pierde trenul! Numai să nu se supere!* Acestea, redată în vorbirea indirectă, pot lua formă explicită de condiționale, subordonate unor regente exprimate (care acum sînt subordonate cuvîntului de declarație). De exemplu :

Mi-a spus că ar fi bucuros dacă ar veni primăvara.

Mi-a spus că ar putea ajunge la timp numai dacă n-ar pierde trenul.

Ambele categorii de propoziții enunțiative optative exclamative mai pot fi redată în vorbirea indirectă și ca subordonate (complete) ale unui verb cu sensul „a dori” (care la rîndul lui este subordonat verbului de declarație) :

Mi-a spus că ar dori (dorește) să plece la munte

Mi-a spus că ar dori (dorește) să vie primăvara etc.

Propozițiile enunțiative imperative exclamative transpuse în vorbirea indirectă devin enunțiative propriu-zise, comportîndu-se la fel ca enunțiativele imperative fără caracter afectiv (vezi punctul a) :

Vorbire directă : *Mi-a spus : „Să nu faci asta!”*

Mi-a spus : „Fii vigilant!”

Vorbire indirectă : *Mi-a spus să nu fac asta.*

Mi-a spus să fii vigilant.

2. Propozițiile interogative transpuse în vorbire indirectă devin interogative indirecte. Dar sfera propozițiilor interogative indirecte nu e identică cu sfera propozițiilor interogative transpuse în vorbire indirectă. Aname, propozițiile interogative în vorbire indirectă sînt introduse numai prin cuvinte de declarație, în timp ce interogativele indirecte sînt subordonate categoriei mai mari a cuvintelor de informare (în care se cuprind și cuvintele de declarație). Datorită elementului regent diferit, și categoriile de subordonate pe care le prezintă interogativele indirecte în general și interogativele indirecte în vorbire indirectă sînt diferite : interogativele indirecte pot fi complete directe sau indirecte, subiective, predicative sau atributive, în timp ce interogativele în vorbire indirectă pot fi numai complete directe, subiective, predicative sau atributive (vezi § 749).

Propozițiile interogative sînt transpuse în vorbirea indirectă în mod diferit după cum sînt totale sau parțiale.

Astfel, interogativele totale sînt introduse în vorbirea indirectă prin conjuncția *dacă* :

Ce mă mai întrebi dacă am... să te mai și iubesc? SLAVICI, N. II 219;

interogativele parțiale, introduse în vorbirea directă prin pronume, adjective sau adverbe pronominale interogative, nu-și schimbă în vorbirea indirectă construcția, pronumele, adjectivul sau adverbul interogativ servind și la introducerea subordonatei provenite din întrebare :

Mult mă-ntreabă sfîntul soare

Ce m-am uscat din picioare? DOINE, 75.

M-a întrebat ce carte vreau să-mi aducă.

Musca vara zbîrnăind

Și pe fîntar întîlnind,

Oprindu-se l-a-ntrebat

Dă ce e el cocoșat. PANN, P. A. I 80.

O prietenă comună m-a întrebat cum pot fi atît de lipsit de inimă. CAMIL PETRESCU, U. N. 135.

TRANSPUNEREA PROPOZIȚIILOR SUBORDONATE DIN VORBIREA DIRECTĂ ÎN VORBIREA INDIRECTĂ

§ 890. Propozițiile care sînt subordonate în vorbirea directă rămîn în vorbirea indirectă subordonate aceluiași regente și nu își modifică construcția sintactică (modificările se produc la regentele lor, care, din principale, devin subordonate ale cuvintelor de declarație), cu excepția transformărilor referitoare la persoană și la adverbele de apropiere și de depărtare (vezi § 891).

Vorbire directă : *Mi-a spus : dacă vei lucra bine, vei fi evidențiat.*

Nu pot veni, deoarece plec din oraș.

Deși ți-ai îmbunătățit munca, mai ai încă multe lipsuri.

Vorbire indirectă : *Mi-a spus că, dacă voi lucra bine, voi fi evidențiat.*

Mi-a spus că nu poate veni, deoarece pleacă din oraș.

Mi-a spus că, deși mi-am îmbunătățit munca, mai am încă multe lipsuri.

SCHIMBĂRI IMPUSE DE TRANSPUNEREA DE LA SITUAȚIA VORBITORULUI LA CEA A POVESTITORULUI

§ 891. Pentru reproducerea spuselor cuiva în vorbirea indirectă este necesară transpunerea de la situația (în spațiu, în timp etc.) a vorbitorului la aceea a povestitorului. Schimbările cele mai importante sînt cele privitoare la persoană, deoarece forma personală a verbului și diversele pronume care variaza după persoană (pronumele personal, reflexiv,

de întărire și posesiv) caracterizează cel mai bine raportul dintre cel care vorbește și cel care îi redă vorbirea.

1. În vorbirea indirectă, forma personală a verbului și pronumele cu forme diferite după persoană variază numai în funcție de persoana la care se referă comunicarea făcută în vorbire indirectă. Nici persoana care povestește, nici persoana căreia îi adresează povestitorul comunicarea nu determină schimbări în această situație.

Cu plecăciune apoi i-arată...

Cum că dorește supus să-i fie,

Că totdeauna el l-a iubit,

Că pentru dînsul vieți o mie

Să le jertfească e mulțumit. ALEXANDRESCU, O. 228 (vorbire directă: îi spune: **doresc să-ți fiu supus, totdeauna te-am iubit...**).

I-am explicat că dacă face scandal și se află despre întâmplare, eu o să trec drept nebun, dar pe socoteala ei are să se ridă ca de o paparudă. CAMIL PETRESCU, U. N. 132 (vorbire directă: *i-am explicat: dacă faci scandal și se află despre întâmplare, eu o să trec drept nebun, dar pe socoteala ta...*).

Au început a vorbi ele înde ele că spînul de feli nu samănă în partea lor nici la chip, nici la bunătate. CREANGĂ, P. 210 (vorbire directă: *au început a vorbi: spînul nu samănă în partea noastră...*).

I-am spus să se ducă acasă (vorbire directă: *i-am spus: du-te acasă*).

Observație. Uneori subiectul subordonatei (propoziția care cuprinde comunicarea reprodusă) coincide cu subiectul regentei (al verbului de declarație); tratamentul pronumelor personale și al formelor personale ale verbului însă este același cu cel din situațiile descrise mai sus:

Tu te lauzi că ai făcut armata? că ai fost sergent? M. Sadoveanu, *Opere*, vol. al III-lea (București, 1943), p. 12 (vorbire directă: *tu spui: am făcut armata...*).

2. În ce privește adverbele, pronumele și adjectivele pronominale demonstrative de apropiere și de depărtare, există trei posibilități de tratament în procesul de transpunere în vorbirea indirectă; ele pot rămîne neschimbate sau se pot transforma în două direcții: adverbele și pronumele de apropiere pot deveni adverbe și pronume de depărtare sau invers. Aceste transformări se produc în funcție de situația în timp și în spațiu a povestitorului și a persoanei la care se referă comunicarea reprodusă:

a. Demonstrativele de apropiere devin de depărtare.

Mătușică, vîră-te ici în sacul acesta. CREANGĂ, P. 176 (vorbire indirectă: *i-am spus să se vîre acolo în sacul acela*).

Șezi aici pînă despre ziuă. CREANGĂ, P. 97 (vorbire indirectă: *mi-a spus să stau acolo pînă despre ziuă*).

Să știi, stăpîne, că aici sîntem pe moșia unei Gheonoaie. ISPIRESCU, L. 4 (vorbire indirectă: *i-am spus că acolo se află pe moșia unei Gheonoaie*).

Pleacă acum, în momentul acesta, că pe urmă o să fie prea târziu (vorbire indirectă : *mi-a spus să plec atunci, în momentul acela, că pe urmă...*).

b. Demonstrativele de depărtare devin de apropiere.

Du-te acolo unde lucrează tatăl tău și spune-i să vină la mine (vorbire indirectă : *mi-a spus să vin aici, unde lucrezi tu, tată, și să-ți spun să te duci la el*).

c. Demonstrativele de apropiere sau de depărtare rămân neschimbate.

Văzînd o căsuță tupilată... a bătut la poartă. Atunci se aude dinlăuntru un glas...

„Cine-i acolo?” CREANGĂ, P. 90 (vorbire indirectă : *un glas a întrebât cine-i acolo*).

Unde lovea el cu nuiiua, ... acolo, fișt! și dînsa. ISPIRESCU, L. 34 (vorbire indirectă : *a spus că unde lovea el cu nuiiua, acolo venea și dînsa*).

Peste cîteva zile, cînd vei ajunge acolo, vei afla ce s-a întîmplat (vorbire indirectă : *i-am spus că, peste cîteva zile, cînd va ajunge acolo, va afla...*).

Observație. Uneori aceleași propoziții pot fi transpuse din vorbirea directă în vorbirea indirectă în două feluri, în ce privește adverbele și pronumele de apropiere sau de depărtare. Astfel, dacă povestitorul se află în același loc cu persoana la care se referă comunicarea, adverbele și pronumele în discuție rămân neschimbate :

Mătușică, vîră-te aici în sacul acesta! devine *i-am spus să se vîre aici în sacul acesta*.

Dacă povestitorul nu se află în același loc cu persoana la care se referă comunicarea, aceleași adverbe și pronume se transformă așa cum s-a văzut mai sus (categoria a).

ATITUDINEA POVESTITORULUI FAȚĂ DE CONȚINUTUL COMUNICĂRII REPRODUSE

§ 892. Din felul cum este relatată comunicarea în vorbire indirectă se cunoaște sau nu atitudinea povestitorului față de conținutul comunicării reproduse.

O posibilitate de marcarea atitudinii povestitorului este de natură gramaticală : folosirea modurilor. Astfel, dacă în vorbirea indirectă se păstrează modul folosit în propoziția corespunzătoare din vorbirea directă, nu se poate ști care este atitudinea povestitorului : din fraza *zice că a lipsit fiindcă a fost bolnav* (corespunzătoare frazei în stil direct *zice : am lipsit fiindcă am fost bolnav*) putem înțelege tot atât de bine că povestitorul îl crede pe cuvînt pe cel care a absentat sau că nu îl crede. Dacă însă modul verbului din vorbirea indirectă nu este același cu modul verbului din vorbirea directă corespunzătoare, atitudinea povestitorului poate fi cunoscută. Anume, dacă un indicativ din vorbirea directă devine condițional-optativ sau, mai ales, prezumtiv, este clar că povestitorul își manifestă neîncrederea, îndoiala asupra comunicării relatate :

Zice că ar avea el cartea.

Zice că a lipsit fiindcă ar fi fost bolnav.

Într-o frumoasă precuvîntare,

Îi dovedește c-ar fi avînd

Niște hrisoave arătătoare

Ce-au făcut urșii, zău, nu știu cînd. ALEXANDRESCU, O. 228.

Altă posibilitate de marcare a atitudinii de neîncredere a povestitorului este folosirea unor mijloace lexicale și anume :

— verbe de declarație care exprimă îndoiala :

Pretinde că a fost bolnav ;

— cuvinte și construcții incidente, adverbe și expresii care, de asemenea, exprimă îndoiala : *cică, chipurile, pasămite, vorba vine* etc. :

Mă țin la soare, ca pe un cocostîrc!... ian așa!... numai într-un picior...

cică să mă învețe a face marș. ALECSANDRI, T. 4 ;

— o propoziție incidentă care exprimă și ea îndoiala, rezerva asupra celor relatate :

Spune că vine cu intenții bune, dacă putem să-l credem.

Cele două tipuri de mijloace (gramatical și lexical) sînt suficiente fiecare în parte pentru exprimarea atitudinii povestitorului. Uneori însă apare cumulul de mijloace, procedeul gramatical combinat cu cel lexical :

Răspunse că ar fi, cică, și el de aceeași părere.

Se observă că atitudinea povestitorului este marcată, și deci se poate cunoaște, numai atunci cînd este defavorabilă comunicării reproduse, cînd aceasta din urmă este considerată îndoielnică și povestitorul nu își însușește conținutul ei. Atitudinea favorabilă, însușirea conținutului comunicării reproduse de către povestitor, nu este marcată și de aceea nu poate fi cunoscută numai din fraza respectivă.

VORBIREA DIRECTĂ LEGATĂ

§ 893. Limba populară, care se caracterizează printr-un număr mai mic de subordonate, cunoaște și vorbirea directă legată ; în acest caz vorbirea directă este introdusă printr-o conjuncție subordonatoare, de obicei *că* :

Iar el fără prelungire îi dete răspuns în grab

Cum că părul din cap, zise, îl am de cînd m-am născut.
PANN, N. H. 73.

S-a pogorît Maica Domnului la mine și zice: pecum că, Ioane, cînd ai ajunge la fîntînă sub deal, o să-ți iasă înainte... CARAGIALE, O. VI 280.

Eu, să fiu în locul ăluia de la gospodărie, cînd i-aș auzi că plătește-mi : ce?! na, plată! PREDĂ, D. 83.

În situațiile care nu impun schimbări de persoană între vorbirea directă și cea indirectă, deosebirea dintre vorbirea directă legată și vorbirea indirectă este mai puțin evidentă :

Ce să zică... răspunde unul, ia întreabă că muieți-s posmagii ?
CREANGĂ, P. 331.

În acest exemplu, faptul că ultima propoziție este în vorbire directă (legată), deși introdusă printr-o conjuncție, este dovedit de inversiunea predicatului și subiectului.

Vorbirea directă legată este un procedeu permis în limba literaturii artistice, dar nerecomandabil în stilul științific.

VORBIREA INDIRECTĂ LIBERĂ

§ 894. Acest procedeu constă în redarea comunicării cuiva în vorbirea indirectă fără a o face însă dependentă de un verb de declarație, fără a o introduce printr-o conjuncție și, când e cazul, păstrându-i intonația caracteristică (interogativă sau exclamativă). Se folosește în mod obișnuit în literatura artistică, pentru redarea gândurilor cuiva mai ales în monologuri interioare și, în general, pentru a evita lipsa de afectivitate a vorbirii indirecte și abuzul de dialoguri. Prin folosirea acestui procedeu personajul a cărui vorbire este redată este pus în scenă: vorbește, deci se prezintă el însuși, și, în felul acesta, caracterizarea lui este mai vie și mai convingătoare.

Se spârseseră sticlele și acum se scurgea rămășița vinului. Ce să facă? La mușteriu, cu cioburi de sticlă nu putea merge. Să fugă? Unde să se ducă? Să se-ntoarcă la prăvălie!... N-are să-l omoare doar. CARAGIALE, O. I 133.

Carul stă prăvălit într-o rîndă, în dosul casei, iar boii se scarpină de garduri. Ba la unii nici n-aveau de ce se scărpină biete de dobitoace. Ce mai trebuie gard? Să ai năcaz cu el, să-l proptești și să-l dregi. M. Sadoveanu, *Opere*, vol. al III-lea (București, 1943), p. 3-4.

§ 895. Uneori, mai ales în limba populară, apare vorbirea indirectă cu intonație de vorbire directă, interogativă sau exclamativă:

No — zîce — acuma — zîce — viu acasă — zîce — și l-oi întreba pe tată-tău și pe mă-ta că vreau să te deie după mine? SCL X (1959), p. 594.

Așă i-o-nvîrtit pe moș de cap, și pe babă, că atunci-ni sara să i-o deie pe fată să o ducă! SCL X (1959), p. 595.

Aceste situații pot fi considerate ca variante din planul limbii vorbite ale vorbirii indirecte libere.

AMESTEC AL UNOR PROCEDEE DIFERITE DE REDARE A COMUNICĂRII

§ 896. Uneori, în aceeași frază pot apărea mai multe procedee de redare a vorbirii unei persoane:

a. vorbire indirectă și vorbire directă legată:

Îi tolocănea muștrîndu-i:

Ba, că „nu vorbesc drept romînește, cum vorbeau părinții lor, ci au corchezit graiul strămoșesc, de nu-i mai înțelege nimenea”; ba că „face omul

cu cineva o tovărășie cât de mică, și tot urmează învoială între părți; iar nu așa cu ochii închiși, căci dacă n-ai carte, n-ai parte, scurtă socoteală”; ba că „de când cu străinătatea, v-ați înstrăinat și legea și limba și inima și chiar dragostea sătenilor; și după nepăsarea și risipa ce o facem, zvîrlind banul pe lucruri de nimica, puțin mai avem de înstrăinat”. CREANGĂ, A. 153—154.

După cum se vede, fraza începe cu vorbire indirectă (că nu vorbesc...), continuă cu câteva propoziții care pot fi interpretate și ca vorbire directă legată și ca vorbire indirectă (că face omul cu cineva o tovărășie...) și se termină cu vorbire directă legată (că de când cu străinătatea v-ați înstrăinat...).

b. vorbire directă și indirectă liberă:

În iatacul duduii Matilda, Rătușca vorbea cu însuflețire. Era acum o „persoană”, cum o anunțase Fița: naltă și cu forme pline; ochii și risul îi rămăseseră însă tot copilărești. Și glasului îi dădea înmlădieri dezmiertate. Duduia Matilda n-avusese vreme s-o întrebe multe; sta în jîlt și-o asculta zîmbind cum îi vorbește despre tot ce se putea vorbi.

— Mama ar vrea foarte mult s-o roage ceva pe nînășica [duduia Matilda]. Mîni chiar nădăjduiește să poată vezi la curte pentru asta. E cam bolnavă, puținel răcită, ș-a stat două zile în pat. Mi se pare că-i vorba despre musafirul cel nou pe care l-a adus Laurenției un cocostîrc. S-a aflat că-i păgîn și trebuie creștinat. Cum la cel dintîi copil **duduia a arătat rezerve, Rătușca înțelege** bine că această misiune diplomatică a cucoanei Aglaie poate să nu reușească. La urma urmei **Rătușca își dă seama de situație și dă nînășicăi dreptate**. Nici ea, după atîția ani, n-a izbutit să privească cu simpatie pe Evghenie Ciornei. Pentru ea tot Moșulică a rămas, — cu toate că Laurenția se supără cînd aude acest cuvînt. Are și Laurenția dreptate. E bărbatul ei, — deși n-a făcut-o fericită. Cel mai hotărît adversar al lui Ciornei rămîne însă tot Adam. **Duduia află** că fratele cel zbîrlit al **Rătuștei** nu mai face poezii. E student harnic... SADOVEANU, O. VIII 301—302.

În prima porțiune (pînă la fraza *Cum la cel dintîi copil...*), este redată comunicarea personajului (*Rătușca*) în vorbire directă, cu păstrarea unor caracteristici specifice limbajului obișnuit al acestui personaj: folosirea persoanei a III-a pentru interlocutor și a diminutivului *nînășica*. În porțiunea a doua e redată continuarea comunicării aceleiași persoane în vorbire indirectă liberă.

Observație. În cadrul acestui tip de vorbire indirectă apar, uneori, forme corupte atribuite persoanei ale cărei cuvinte sînt reproduse.

c. vorbire indirectă, directă și indirectă liberă:

Într-o zi, unul dintre ei, *Țurlea Ion*, îi spusese lui *Barbu Ilie* că s-a săturat de oi... că el le lasă și se duce. „Unde?” întrebasese *Barbu Ilie*. „Unde-oi vedea cu ochii”, răspunsese *Țurlea*, uitîndu-se pierdut în urma trenului. „Dar de ce, cum așa?” Că nu mai poate, răspunsese *Țurlea* întristat. Da, așa era, nici *Barbu Ilie* nu mai putea, o să meargă și el. PREDA, D. 24.

După cum se vede, pasajul începe cu vorbire indirectă (*că s-a săturat...*), continuă cu vorbire directă (diversele propoziții închise între ghilimele), apoi iar cu vorbire indirectă (*că nu mai poate...*) și termină cu vorbire indirectă liberă (*da, așa era...*).

BIBLIOGRAFIE

1. I. FISCHER și EM. VASILIU, *Vorbirea directă și indirectă*, în LR II (1953), nr. 4, p. 35—40.
2. SANDA GOLOPENTIA, *Despre o variantă a vorbirii indirecte*, în SCL X (1959), p. 593—596.
3. AL. GRAUR, *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în SG I, p. 122—123.
4. H. JACQUIER, *Discours direct lié*, în BL XII (1944), p. 7—13.
5. LEO SPITZER, *Sur le discours direct lié*, în BL XIV (1946), p. 17—45.

CORESPONDENȚA TIMPURILOR

§ 897. Prin corespondența timpurilor se înțelege marcarea raportului dintre timpurile predicatelor a două sau mai multe propoziții care sînt în relație (de coordonare sau de subordonare) între ele.

Observație. Pentru corespondența timpurilor se folosesc și termenii *concordanța timpurilor* sau *consecuția timpurilor*.

Raporturile temporale (raporturile dintre timpuri) din cadrul coordonării sînt mult mai libere decît cele din cadrul subordonării.

§ 898. La coordonarea copulativă sau disjunctivă numărul predicatelor între care se stabilesc raporturi temporale poate fi mai mare de două, în funcție de propozițiile coordonate, fără a pune însă nici o problemă specială.

La subordonare raporturi temporale există în mod obișnuit între două propoziții (regenta și subordonata ei); la fel la coordonarea adversativă și conclusivă. Totuși, uneori, timpul uneia din cele două propoziții este influențat de relația sintactică pe care o are și cu altă propoziție (de exemplu, raportul temporal existent între o completivă directă cu condițional-optativul și regenta ei depinde de faptul dacă completiva este sau nu regenta unei condiționale); în asemenea situații prezentarea corespondenței timpurilor trebuie să aibă în vedere și raportul cu a treia propoziție (vezi § 909 pct. 1).

§ 899. Într-o frază dată, acțiunile din regentă sau regente și din subordonata sau subordonatele respective, ca și cele din coordonate pot sta între ele în două raporturi temporale:

1. de simultaneitate;
2. de nesimultaneitate.

În principiu, raportul de nesimultaneitate poate prezenta două situații:

1. acțiunea din regentă sau din coordonata care ocupă primul loc în frază este anterioară acțiunii din subordonată sau din coordonata care ocupă locul al doilea;

2. acțiunea din regentă sau din prima coordonată este posterioară acțiunii din subordonată sau din a doua coordonată.

În prima situație, raportul temporal este de anterioritate; în cea de-a doua, raportul este de posterioritate.

§ 900. Raporturile temporale se stabilesc și între fraze între care există o relație sintactică (de subordonare sau de coordonare, marcată prin conjuncții sau prin juxtapunere). Aceste raporturi temporale nu prezintă însă nimic diferit față de raporturile corespunzătoare din cadrul frazei pentru că, de fapt, raporturile temporale, ca și cele de subordonare sau de coordonare, se stabilesc și aici tot între propoziții, nu între fraze luate global. Astfel, în exemplul:

Mă uit; mi-aduc aminte c-am mai văzut așa ochi. Când eram copil. La Anadolchioi. Când soldații sultanului au omorât pe tata și pe mama. Și pe frații tatei și pe frații mamei. Așa s-a uitat un turc. SADOVEANU, O. XVII 488, temporalele *Când eram...*, *Când soldații...* determină propoziția *am văzut...* din prima frază. Raportul e de simultaneitate față de trecut: subordonatele precizează momentul sau durata de timp în care s-a petrecut acțiunea din regentă. Timpurile întrebunțate sînt, ca la orice temporală care exprimă acest raport, perfectul compus în regentă, imperfectul și perfectul compus cu conjuncția *cînd* în subordonate (vezi § 916 I 2).

De asemenea, între frazele următoare, coordonate prin conjuncția *dar*, există un raport de simultaneitate redat prin predicatele propozițiilor principale care, ca la o frază oarecare formată prin coordonare (vezi § 901), sînt amîndouă la același timp: imperfectul.

Fratele cel sărac — sărac să fie de păcate — tot avea și el o păreche de boi, dar colea: porumbi la pâr, tineri, nalți de trup, țapoși la coarne, amîndoi cudalbi, țintați în frunte, ciolănoși și grași; cum sînt mai buni de înjugat la car, de ieșit cu dinșii în lume și de făcut treabă. Dar plug, grapă, teleagă, sanie, car, tînjală, cîrceie, coasă, hreapcă, țăpoi, greblă și cîte alte lucruri ce trebuiesc omului gospodari, nici că se aflau la casa acestui om nesocotit. CREANGĂ, P. 37-38.

Corespondența timpurilor trebuie avută în vedere și în succesiunea de fraze sau propoziții (independente) între care nu există nici o relație de subordonare sau de coordonare. De exemplu, în pasajul:

În august 1926, profesorul nostru a organizat caravana, ca și-n ceilalți ani, cu aceiași oameni și aceleași animale.

Ne-am continuat cercetările, hotărîți, din simpatie pentru el, să-i suportăm din nou distracțiunile și capriciile.

Domnu Stamatîn (așa îi ziceam, deoarece era cu mult mai în vîrstă decît noi) se prezenta ca un fel de Țircovnic firav, cu bărbuță rară și chelie precoce, care se uita foarte de aproape și atent prin ochelarii lui, disjungînd și reclădînd elementele. SADOVEANU, O. XII 7, fraza a treia (*Domnu Stamatîn...*) exprimă, prin principala ei (ca și prin toate subordonatele), o acțiune simultană cu primele două și, de aceea, timpurile sînt perfectul compus și imperfectul (în general, imperfectul exprimă simultaneitatea cu orice timp trecut, vezi § 938).

Întrucît raporturile temporale care se stabilesc între fraze diferite nu sînt prin nimic diferite de cele care apar în cadrul aceleiași fraze, nu ne vom ocupa de ele în mod special.

CORESPONDENȚA TIMPURILOR LA PROPOZIȚIILE COORDONATE

OBSERVAȚII GENERALE

§ 901. Termenul care determină sensul raportului temporal în relația de coordonare este stabilit, în mod convențional, cu ajutorul topicii (propoziția plasată la începutul frazei), pentru că, din punct de vedere sintactic, în coordonare nu există termen determinant și termen determinat. În general însă timpurile se pot combina oricum între ele, restricțiile fiind de cele mai multe ori de ordin logic (raportarea la realitate) și nu gramatical.

Astfel, atunci când acțiunile sînt simultane, predicatetele trebuie să fie la același timp sau la timpuri care se pot folosi ca simultane: imperfectul față de celelalte timpuri ale trecutului, prezentul conjunctivului față de imperativ sau față de viitor:

N-am mai privit decît cerul și n-am mai auzit decît șuierul sihlei.
SADOVEANU, O. XII 8.

Bătrînii mei... n-au știut niciodată că acest ou semnifică soarele înnoit și veșnicia vieții, dar au repetat cu sfințenie gestul generațiilor.
SADOVEANU, O. XII 15.

Aspectele lumii și fenomenele naturii magul le prezenta în embleme: le punea deci o cheie veșnică. SADOVEANU, O. XII 11.

Du-te mai repede și să nu uiți ce te-am rugat.

Eu o să mă duc, dar tu să fii cuminte.

Și m-a frămîntat, și m-a zgîrcit cîrcel, și-mi ardea sufletul în mine de sete. CREANGĂ, A. 15.

Ei ar fi așteptat un semn, dar știau că bătrînul nu-l va face.
SADOVEANU, O. XII 22.

Cînd acțiunile sînt succesive, timpurile trebuie să fie înșiruite în așa fel încît, dacă propozițiile sînt în raport de anterioritate (prima este anterioară celei de-a doua etc.), să nu urmeze un timp trecut după un viitor sau prezent, un mai mult ca perfect după un imperfect sau un perfect; dacă sînt în raport de posterioritate, timpurile se succed în ordine inversă.

— anterioritate:

Era un om interesant, în orice caz, și lui i se datorește povestea care urmează. SADOVEANU, O. XII 8.

N-am fost niciodată în Amnia..., dar te cunosc. SADOVEANU, O. XII 73.

Ești acum la ceaslov și mîne poimîne ai să treci la psaltire.
CREANGĂ, A. 7.

— posterioritate:

Unele erau încă luminate, altele se pitiseră în umbra opcinilor.
SADOVEANU, O. XII 20.

În afară de aceste reguli generale cu justificare de ordin logic, există totuși și unele (puține) restricții de ordin gramatical: cele mai puține la propozițiile adversative și apoi, în ordine crescândă, la copulative și disjunctive (conclusivele au o situație de mijloc, între copulative și disjunctive). În cele ce urmează, vor fi enunțate aceste restricții grupate pe propoziții.

PROPOZIȚIILE ADVERSATIVE

§ 902. Singurele restricții care se impun în cadrul propozițiilor adversative sînt acelea că nu se pot coordona un predicat la prezentul conjunctivului cu unul la perfectul condițional-optativului, un predicat la perfectul conjunctivului cu unul la imperativ. Aceasta se datorește faptului că o acțiune realizabilă nu se poate opune unei acțiuni ireale.

PROPOZIȚIILE COPULATIVE

§ 903. Nu pot intra în raporturi de coordonare copulativă propoziții avînd predicatul la prezentul conjunctivului sau al condițional-optativului cu propoziții avînd predicatul la oricare din timpurile trecute ale indicativului; de asemenea, nu se poate stabili raportul de coordonare copulativă între propoziții cu predicatul la perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului și propoziții cu predicatul la prezentul indicativului, la imperfect, mai mult ca perfect, viitor sau imperativ.

Observație. Nu se poate realiza raportul de coordonare copulativă nici între conjunctiv și indicativ sau condițional-optativ (ambele moduri fiind la aceleași timpuri), iar imperativul nu se poate coordona cu nici un timp al indicativului (cu excepția viitorului și a prezentului cu valoare de viitor). Pentru aceste situații, vezi § 729.

PROPOZIȚIILE DISJUNCTIVE

§ 904. În cadrul propozițiilor disjunctive restricțiile de ordin temporal sînt mai numeroase. Astfel, nu se pot coordona: trecutul indicativului (cu excepția perfectului compus cu valoare de viitor) cu viitorul, prezentul indicativului cu perfectul conjunctivului, nici un timp trecut al indicativului cu nici un timp al conjunctivului (cu excepția perfectului compus care se poate coordona cu prezentul conjunctivului).

Observație. Condițional-optativul nu poate apărea în propoziții disjunctive decît coordonat cu același mod, iar imperativul nu se poate coordona cu indicativul (cu excepția viitorului și a prezentului cu valoare de viitor). Bineînțeles și aici e vorba de combinații de moduri diferite, dar la același timp.

PROPOZIȚIILE CONCLUSIVE

§ 905. Aici restricțiile care se impun sînt următoarele : prezentul condițional-optativului nu se poate coordona cu trecutul indicativului, iar perfectul condițional-optativului nu se poate coordona cu perfectul conjunctivului.

Observație. Conjunctivul și imperativul nu pot apărea în propoziția care ocupă primul loc în relația conclusivă.

CORESPONDENȚA TIMPURILOR LA PROPOZIȚIILE SUBORDONATE

OBSERVAȚII GENERALE

§ 906. Raportul dintre timpul predicatului din regentă și timpul predicatului din subordonată variază după felul propoziției subordonate.

Unele propoziții subordonate prezintă situații caracteristice și numeroase, uneori constituind chiar tipuri din punctul de vedere al corespondenței timpurilor ; alte subordonate, la care se remarcă un număr mai mic de raporturi, se comportă din punctul de vedere al corespondenței timpurilor la fel ca propozițiile menționate înainte. Astfel, propoziția temporală, completiva directă și atributiva sînt cele mai interesante atît prin multitudinea raporturilor, cît și prin situațiile caracteristice pe care le prezintă, iar propoziția causală, finala, modala (de fapt numai comparativa condițională), consecutiva și condiționala sînt interesante prin situațiile caracteristice ; dintre ele, completiva directă, atributiva și condiționala constituie tipuri în ce privește corespondența timpurilor. Completiva indirectă, subiectiva, predicativa și predicativa suplimentară însă prezintă mai puține raporturi posibile și acelea nu diferă întru nimic de raporturile corespunzătoare exprimate de completiva directă ; de asemenea, celelalte circumstanțiale merg cu atributiva (de exemplu, circumstanțiala de loc, cea instrumentală etc.) sau cu condiționala (concesiva). De aceea, descrierea care urmează se va ocupa numai de propozițiile care prezintă situații caracteristice, pentru celelalte urmînd doar să se exemplifice similitudinea cu primele (anume cu completiva directă, cu atributiva și cu condiționala).

În majoritatea cazurilor, raportul dintre timpuri este descris pornindu-se de la regentă, întrucît ea este termenul determinat, iar subordonata termenul determinant. În cîteva cazuri însă (de exemplu, la propoziția comparativă condițională), raportul temporal e descris în sens invers, pornindu-se de la subordonată. Schimbarea procedurii nu se datorește unui mod diferit de a concepe corespondența timpurilor, ci necesității de economie și de simplitate a expunerii.

PROPOZIȚIILE COMPLETIVE DIRECTE

§ 907. Predicatul subordonatei e la indicativ.

I. Simultaneitatea

1. Când în regentă este indicativul prezent, în subordonată este, în mod obligatoriu, tot prezentul :

Zici că nu dorești nimica? SADOVEANU, O. I 633.

Observație. Relația prezent indicativ — prezent indicativ mai poate reda anterioritatea (vezi II 3) sau posterioritatea (vezi III 3 b, c); simultaneitatea exprimată prin această relație poate fi și în viitor (vezi I 3).

2. Când în regentă se găsește un timp trecut al indicativului, există mai multe situații :

a. Subordonata exprimă o acțiune care a durat înaintea acțiunii din regentă, paralel cu ea și după încetarea acesteia, până în momentul vorbirii sau o acțiune cu caracter permanent care nu poate fi localizată în timp (legată de fenomene permanente sau de adevăruri considerate permanente). Raportul temporal este deci un raport complex, de simultaneitate și nesimultaneitate.

În această relație, în completivă se folosește în mod obligatoriu prezentul, ca și când acțiunea subordonatei ar fi independentă, datorită însușirii prezentului de a exprima acțiuni permanente fără limită în timp; în regentă poate apărea oricare din timpurile trecutului :

Poetul latin Horațiu spunea că nu dorește bogății.

Am auzit... că teatrul nemțesc este foarte frumos. FILIMON, O. I 222.

Înțelesesem că nu îmi mai e prietenă.

Spunea că prima ploaie cu fulgere vestește sfârșitul iernii.

Cercetările au arătat că fibrele sintetice nu rezistă la temperaturi înalte.

Îmi spusese că nailonul nu rezistă la fierț, dar n-am crezut-o.

Observație. În regentă poate apărea în principiu și perfectul simplu, pentru care nu s-au dat exemple aici. În general, diversele relații cu perfectul simplu, ca și cele cu viitorul anterior, care sînt menționate în descrierea corespondenței timpurilor, sînt posibile, dar foarte rar întrebuițate, de aceea nu sînt ilustrate decît atunci cînd s-au găsit exemple din literatură.

b. Acțiunea din subordonată, desfășurîndu-se paralel cu acțiunea din regentă, se sfîrșește și ea în trecut, adică încetează înainte de momentul vorbirii. În această situație, în regentă poate apărea oricare din timpurile trecutului; în subordonată pot apărea, indiferent, imperfectul sau prezentul, dar numai ele două :

Onofrei și Ieronim... nu vedeau că erau urmăriți de un om. EMINESCU, N. 101.

Nu putui deosebi ce ducea... cu atîta... băgare de samă. HOGAȘ, DR. I 238.

N-am văzut (nu văzusem) că venea după mine.

Cînd a auzit că-l cheamă așa de aprig boierul, a făcut: Hm! SADOVEANU, O. VIII 487.

Nu vedeam (nu văzusem) ce duce în brațe.

Uneori, simultaneitatea în trecut se poate reda cu perfectul compus în subordonată, și anume atunci cînd predicatul regentei este exprimat printr-un verb durativ cu sensul „a observa” la perfect sau cînd predicatul subordonatei e exprimat printr-un verb durativ cu sensul „a dori”, „a-i plăcea” (predicatul regentei fiind tot la perfect):

Am urmărit cu atenție cum a intrat în cameră, cum a aprins lumina...

Și ne întărtăm la joc, știi cole, ca la vîrsta aceea, de nici simțirăm cînd a trecut noaptea. CREANGĂ, A. 93.

Am avut ce mi-a plăcut.

După cum se vede, pentru a localiza în trecut atît acțiunea din regentă, cît și pe cea din subordonată, e suficient să stea la un timp trecut verbul din regenta care marchează timpul ambelor acțiuni (deci și pe cea redată prin prezent).

O b s e r v a ție. Folosirea imperfectului în subordonată în cazul relației de la a determină, în mai mică sau în mai mare măsură, schimbarea raportului temporal în sensul situațiilor de la b.

Cînd în regentă este perfectul (compus sau simplu) raportul devine de posterioritate (deci se schimbă complet):

Am auzit că teatrul nemțesc era foarte frumos.

Cînd în regentă este imperfectul, raportul poate fi de simultaneitate (dar nu mai e și de anterioritate, pentru că acțiunea s-a încheiat în trecut):

Desfășurarea cercetărilor arată că arheologii nu erau la curent cu ultimele studii de specialitate,
sau devine de posterioritate:

Îmi spunea că (în tinerețe) îi plăcea vinul.

Cînd în regentă este mai mult ca perfectul, raportul este de simultaneitate, dar nu mai e și de anterioritate, din aceleași motive ca în relația cu imperfectul în regentă:

Înțelesesem că nu îmi mai era prietenă.

3. Cînd în regentă este viitorul sau prezentul cu valoare de viitor, în subordonată trebuie să fie tot unul dintre aceste două timpuri:

Vei vedea că va reuși la concurs.

Vei vedea că mîine își dă demisia.

Mîine vedem ce-o să mai zică (ce mai zice).

4. a. Cînd în regentă este prezentul conjunctivului sau al condițional-optativului sau imperativul, nu se pot reda raporturi temporale precise față de prezentul sau viitorul indicativului (în subordonată). Aceasta se datorește faptului că cele trei moduri menționate nu au viitor și, de aceea, prezentul lor nu se suprapune exclusiv nici prezentului indicativ, nici viitorului.

Astfel, prezentul conjunctivului, al condițional-optativului sau imperativul din regentă pot fi simultane sau posterioare prezentului indicativ (cu valoare de prezent) din subordonată; aceleași timpuri în regentă pot fi simultane, anterioare sau posterioare viitorului (sau prezentului cu valoare de viitor) din subordonată. Raporturile temporale exacte se pot cunoaște numai cu ajutorul unor mijloace exterioare valorii temporale propriu-zise: cele mai precise mijloace sînt adverbele de timp, atunci cînd există, în celelalte cazuri, se recurge la conținutul semantic al verbelor și al textului în general.

— Simultaneitate în prezent:

Să știi că ești un prost!

Ascultă ce-ți spun eu!

— Simultaneitate în viitor:

Să observi (observă) cu atenție ce va face (face) el.

Dacă m-ai lăsa să mă duc, aș vedea cum o să se desfășoare (se desfășoară) lucrurile.

Pentru anterioritatea față de viitor, vezi II 4 a, pentru posterioritatea față de prezent și viitor, vezi III 4 a.

Uneori aceleași fraze, construite cu prezentul conjunctivului sau al condițional-optativului sau cu imperativul în regentă și cu prezentul indicativului în subordonată, au posibilitatea de a exprima mai multe raporturi, după cum prezentul din subordonată are valoare de prezent sau de viitor. Raporturile temporale se determină cu ajutorul acelorași mijloace ca mai sus.

— Simultaneitate, anterioritate sau posterioritate:

Să-i spui (spune-i) că îl reclam.

— Simultaneitate în prezent sau în viitor:

Dacă te-ai da la o parte, aș vedea ce se întîmplă pe stradă.

b. Cînd în regentă este perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului, simultaneitatea se redă numai prin imperfect sau prin prezent (în subordonată):

Ș-apoi să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casă în casă. CREANGĂ, A. 2.

Aș fi zis că era beat.

Era bine să fi făcut ce te roagă ea.

Dacă aș fi fost în locul tău aș fi făcut ce se cere.

II. Anterioritatea

1. Cînd predicatul regentei e la prezentul indicativului, predicatul subordonatei poate fi numai la viitor sau la prezentul cu valoare de viitor:

Cred că n-ai să mă faci s-aștept mult. M. CARAGIALE, CR. 10.

Nu te întreb cînd te întorci, ci dacă te mai întorci.

2. Cînd în regentă figurează oricare din timpurile trecutului indicativ, în subordonată pot fi viitorul sau prezentul cu valoare de viitor:

Bathori putea... fi sigur că nu va fi supărat printr-alte năvăliri în operațiile sale împotriva lui Sinan. BĂLCESCU, O. II 102.

Credeam că nu mai vii. CAMIL PETRESCU, N. 41.

Am fost sigură că o să vii.

M-a întrebat când vine arîndașul. SLAVICI, N. II 115.

Atunci îmi spuseseși că o să vii (că vii).

Observație. Anterioritatea mai poate fi redată și prin oricare timp trecut al verbelor *a afla*, *a-și da seama*, *a ști*, *a spune* etc., în regentă, în relație cu imperfectul momentan al verbelor *a pleca*, *a sosi*, *a veni* etc. precizat de o determinare circumstanțială în subordonată.

Cînd am sosit acasă, am aflat că fratele meu pleca peste două zile în alt oraș (= urma să plece).

În această categorie se încadrează și perifrazele cu *urma să*, *avea să* etc. :

Am aflat că fratele meu avea să vie a doua zi.

În cazul perifrazelor, imperfectul (aici *avea*) considerat izolat e, de fapt, în raport de simultaneitate cu verbul regent, acțiunea posterioară fiind cea redată prin conjunctiv.

3. Cînd în regentă este viitorul, prezentul cu valoare de viitor sau viitorul anterior, în subordonată pot fi numai viitorul sau prezentul cu valoare de viitor :

[Lupilor] **li se va lua în bagare de seamă reclamația, cînd vor da în scris... că nu vor mai mîncea carne, ci vor paște troscot ca niște dobitoace ce sînt.** NEGRUZZI, S. I 280.

Poimîine voi ști (știi) dacă renunț sau nu.

Poimîine aflăm dacă va mai veni.

4. a. Cînd în regentă este prezentul conjunctivului, al condițional-optativului sau imperativul, în subordonată pot apărea viitorul sau prezentul cu valoare de viitor :

Să știți că are să ningă. SADOVEANU, O. XVIII 908.

Să știți că mîine ninge.

Fii incredințată că mîne n-ai să ieși cu mînele goale de la casa mea. CREANGĂ, P. 288.

Află de la mine că nu pleci.

b. Cînd în regentă este perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului, în subordonată pot apărea viitorul sau prezentul cu valoare de viitor.

Tu trebuia să-l fi întrebat dacă o să vie (dacă vine) mîine.

Dacă mi-ai fi dat voie, l-aș fi întrebat dacă o să vie (dacă vine) mîine.

Observație. Anterioritatea se poate realiza prin perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului verbelor de tipul *a afla* etc., în regentă, și imperfectul momentan al verbelor *a putea*, *a găsi* etc., în subordonată :

Să fi știut (dacă aș fi știut) că mă puteam duce și azi, nu mă mai grăbeam atîta.

III. Posterioritatea

1. Când predicatul regentei e la prezentul indicativului, în subordonată poate apărea oricare din timpurile trecutului :

Cred că știa, dar n-a vrut să spună.

Știi că în anul 1821 a izbutit revoluția Greciei și că ea își avu începutul în Iași. NEGRUZZI, S. I 217.

Știu că înainte de a veni la mine trecuse pe la tine.

2. Când în regentă se găsește un timp trecut al indicativului (oricare din ele), raportul de posterioritate se poate realiza cu orice timp trecut în subordonată. Singurele relații care nu se pot realiza sînt două : perfectul compus sau mai mult ca perfectul în regentă și perfectul simplu în subordonată.

Îmi spunea tatăl meu că-i spunea bunul său — care a fost în bătălia aceea cu căpitanul Turculeț — că mulți leși au pierit aice, și că împăratul lor de necaz mare își bătea ulanii cu sabia. NEGRUZZI, S. I 184.

Ce se mai întîmplase în sat, la curte, nu știam. SADOVEANU, O. VIII 486.

V-am spus că era șagalnic moș Nichifor. CREANGĂ, P. 120.

Am aflat că venise pe la tine.

S-a aflat, prin oameni de departe, că a ieșit prin părțile scaunului nou al domniei. SADOVEANU, O. XVIII 157.

Întrebă pe muma vîntului dacă i-a spus fiului său ceva. ISPIRESCU, L. 115.

Încet, încet... își spuse istoria și ce păși pînă să ajungă la dînsele. ISPIRESCU, L. 8.

Îmi spusese că te duceai (te-ai dus, te duseseși) pe acolo.

3. Când în regentă se găsește viitorul, viitorul anterior sau prezentul cu valoare de viitor, în subordonată pot apărea :

a. oricare din timpurile trecutului :

Am să-ți spun ce făceam acolo.

Am să-ți spun cum mi-au fost petrecerile mele prin țări străine. SADOVEANU, O. VIII 547.

Pînă atunci îți spun ce făceam (am făcut) acolo etc.

b. prezentul :

Pe urmă om bea un pahar de vin și ți-oi povesti ce nu știi. SADOVEANU, O. VIII 497.

Mîine îți spun de ce nu merg acum cu tine.

c. viitorul, viitorul anterior sau prezentul cu valoare de viitor :

Mîine vei afla (afli) ce voi face (fac) eu între timp.

4. a. Când în regentă este prezentul conjunctivului sau al condițional-optativului sau imperativul, în subordonată pot apărea toate cele trei grupuri de timpuri, la fel ca în relația cu viitorul în regentă :

Să nu uiți (nu uita) ce îți spun.

I-aș da tot ce termin acum.

Să faci ce îl ruga (l-a rugat, îl rugase) ea.

Aș înțelege ce vroiai (ai vrut) tu.

Ascultați ce-am văzut. SADOVEANU, O. XII 10.

Spune ce făceai acolo?

Să cercetezi (cercetează) ce va scrie (scrie) el pînă mîine.

I-aș da ce-o să primesc (primesc) eu diseară.

b. Cînd în regentă este perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului, în subordonată pot apărea perfectul compus sau mai mult ea perfectul, dar nici un alt timp în afară de ele :

Trebuia să fi făcut ce te-am rugat (te rugasem) eu.

După aparențe aș fi zis că ai mîncat (mîncaseși).

§ 908. Predicatul subordonatei este la conjunctiv.

1. Conjunctivul prezent

Cînd în subordonată este prezentul conjunctivului, singurul raport temporal care se poate realiza este cel de anterioritate, pentru că acțiunea conjunctivului prezent, fiind realizabilă (posibilă), este întotdeauna posterioară acțiunii din regentă, indiferent la ce timp este ea.

Cînd în subordonată este conjunctivul prezent, în regentă poate apărea orice mod și orice timp.

Vreu să întru la stăpîn. CREANGĂ, P. 147.

I-am spus (am să-i spun, să-i spun, i-aș spune, spune-i) să vie.

Observații. 1. Verbele cu sensul „a încerca” se găsesc, datorită sensului lor, într-o situație specială. Acțiunea predicatelor din completivele lor conjunctivale nu se poate realiza decît în același timp cu acțiunea lor, de aceea raportul temporal nu poate fi decît de simultaneitate, indiferent de timpul și modul regentei :

Încerc (încercam etc.) să cos haina.

Am să încerc să trec și eu mîine pe la dumneavoastră. CĂLINESCU, E. O. I 176.

Să încerci să-ți coși haina etc.

2. Verbele *a putea* și *a ști* (cu sensul „a se pricepe la”, „a fi capabil de a săvîrși anumite acțiuni în urma experienței sau a învățăturii”) se găsesc, de asemenea, datorită sensului lor, într-o situație specială, pentru că ele nu exprimă un proces, ci o capacitate, o posibilitate, iar completivele lor conjunctivale nu exprimă o acțiune care se poate realiza la sfîrșitul acțiunii din regentă (ca în cazul voinței, așteptării, poruncii etc.). În cazul lor nu se poate vorbi de posterioritatea acțiunii o dată realizate din subordonată.

Poți (ai putut, vei putea) să treci rîul.

O pălărie neagră și mare putea... să mă apere și de ploaie și de soare. HOGAȘ, DR. I 1.

Știe (a știut, va ști) să zăgrăvească.

Completivele acestor verbe nu pot fi supuse analizei raportului de timp, pentru că predicatelor lor nu exprimă, ca celelalte predicate la prezentul conjunctivului, o posibilitate, ci denumirea ei (ceea ce se poate), posibilitatea însăși fiind exprimată de verbul regent (*a putea, a ști*).

2. Conjunctivul perfect

Perfectul conjunctivului redă întotdeauna acțiunii anterioare acțiunii din regentă, indiferent de timpul acesteia, de aceea raportul exprimat de frazele cu subordonata la conjunctivul perfect este totdeauna de poste-

rioritate. Perfectul conjunctivului însă este întrebuițat în complete numai în anumite situații :

a. În general, când în regentă este un verb care se poate construi cu conjunctivul și care admite, prin sensul său, o dependentă anterioară ; acest verb trebuie să fie în mod necesar la condițional-optativ (prezent sau perfect) sau la imperfectul cu valoare de condițional-optativ perfect :

Aș vrea (aș fi vrut) să fi fost tu în locul meu.

Puteam să nu-l fi întâlnit.

b. Când predicatul regentei este unul din verbele *a crede, a-și aminti, a ști* (= a crede, a-și aminti) sau *a-și închipui* la forma negativă a indicativului prezent :

Nu cred să fi greșit.

Nu știu să fi primit de când sînt o veste mai proastă decît asta.

§ 909. Predicatul subordonatei este la condițional-optativ.

1. Condițional-optativul prezent

Verbul regent poate fi la orice mod și la orice timp, raportul temporal însă depinde de conținutul modal al predicatului subordonatei :

a. Când exprimă o ipoteză, o acțiune a cărei realizare e în funcție de o anumită condiție, acțiunea completei este întotdeauna posterioară regentei, oricare ar fi timpul ei ; raportul este deci totdeauna de anterioritate :

Spune (spunea, a spus etc.) că, dacă ar obține un mic concediu, ar pleca la țară.

b. Când exprimă o dorință sau o îndoială (în vorbire indirectă) completei este totdeauna simultană cu regenta, oricare ar fi timpul ei :

Mă întrebă (mă întreba, m-a întrebat etc.) dacă aș citi cartea aceea.

Mi se spune (mi se spunea, mi s-a spus etc.) că ar avea multe cărți.

2. Condițional-optativul perfect

Cînd predicatul completei este la perfectul condițional-optativului, raportul temporal este întotdeauna de posterioritate, indiferent de timpul regentei :

Spune (spunea, a spus etc.) că, dacă i s-ar fi dat posibilitatea, ar fi plecat la țară.

§ 910. Din situațiile descrise mai sus reies următoarele concluzii : Nu există nici o situație în care un anumit timp din regentă să ceară cu necesitate prezența unui singur timp în completei.

Există situații în care anumite timpuri din regentă, în cadrul unor anumite raporturi temporale, impun prezența în subordonată a unor timpuri și le exclud pe altele. Astfel, în cadrul raporturilor de simultaneitate și de anterioritate, existența prezentului (indiferent de mod) în regentă permite prezența în subordonată a prezentului indicativului și a viitorului și exclude prezența tuturor timpurilor trecutului. În cadrul aceluiași raporturi temporale, prezența viitorului în regentă permite

apariția în subordonată a prezentului și a viitorului și exclude apariția trecutului. În cadrul raportului de posterioritate, prezența în regentă a timpurilor trecutului (indiferent de mod) permite apariția în subordonată a trecutului (modurilor care pot apărea în subordonate) și exclude apariția prezentului și a viitorului.

Unele combinații temporale pot reda mai multe raporturi temporale, identificabile după sensul verbelor sau după context :

timpul regentei	timpul subordonatei	raporturile
prezent (al oricărui mod)	— prezent indicativ :	simultaneitate (în prezent), simultaneitate (în viitor), anterioritate, posterioritate
prezent (al oricărui mod)	— viitor :	simultaneitate, anterioritate, posterioritate
prezent indicativ	— prezent condițional-optativ :	simultaneitate, anterioritate
trecut (indicativ)	— prezent indicativ :	simultaneitate, anterioritate
trecut (indicativ)	— imperfect :	simultaneitate, anterioritate (a pleca etc.), posterioritate
trecut (al oricărui mod)	— prezent condițional-optativ :	simultaneitate, anterioritate
viitor	{ — viitor :	simultaneitate, anterioritate, posterioritate
	{ — prezent indicativ :	simultaneitate, anterioritate, posterioritate
viitor anterior	{ — viitor :	anterioritate, posterioritate
	{ — prezent indicativ :	anterioritate, posterioritate

Celelalte redau câte un singur raport temporal.

Prezentul indicativului în subordonată redă simultaneitatea și cu prezentul, și cu trecutul, și cu viitorul (pentru că el poate avea atît valoarea lui proprie, cît și valorile celorlalte două timpuri menționate).

Prezentul conjunctivului sau al condițional-optativului și imperativul în regentă pot reda simultaneitatea, anterioritatea și posterioritatea față de indicativul prezent și viitor în subordonată.

Imperfectul sau prezentul condițional-optativului în subordonată pot reda simultaneitatea cu orice timp trecut.

PROPOZIȚIILE ATRIBUTIVE

§ 911. Predicatul subordonatei e la indicativ.

I. Simultaneitatea

1. Cînd în regentă este indicativul prezent, în subordonată este, ca și la completivă, în mod obligatoriu, tot prezentul :

Din trăsura coboară o damă elegantă, care intră repede la noi.
CARAGIALE, O. II 47.

2. Când în regentă este un timp trecut al indicativului, atributivele se comportă la fel cu propozițiile complementive (vezi § 907 I 2 a) cu excepția situațiilor când acțiunea din subordonată se desfășoară și se încheie în trecut. În aceste cazuri, predicatul complementivei poate sta la prezent, la imperfect și, în anumite situații, la perfectul compus; predicatul atributivei nu poate sta niciodată la prezent.

a. Acțiunea din atributivă continuă și în prezent sau este permanentă.

M-a prezentat un unchi al meu cu care sînteți prieten. CAMIL PETRESCU, N. 7.

Venea (venise) pe strada care trece prin piață.

Reprezentăția improvizată era mai mult o demonstrație de tineresc neastîmpăr și ambiție iscoditoare, care prevestesc de obicei marile cariere în teatru și în artă în genere. CAMIL PETRESCU, N. 4.

A făcut (făcuse) o faptă care nu poate fi calificată.

b. Acțiunea din atributivă se încheie în trecut.

Postașul... glumea cu toate nevestele ce întîlnea pe drum. ALECSANDRI, PR. 278.

Le-a făcut o jalbă... în care dovedea... că... lupii au trăit în bună pace în țară. NEGRUZZI, S. I 280.

În unghiul crestat, unde băteau răsăriturile dimineților, lumina trecuse de semnul cumpenei zilelor și nopților. SADOVEANU, O. XII 17.

Am avut o carte care mi-a plăcut foarte mult.

În citatele cu imperfectul de la b, înlocuirea acestuia cu prezentul ar duce la schimbarea raportului de timp, ceea ce nu se întîmplă în cazul complementivelor.

Observații. 1. Fraza:

Am avut impresia că ne desfacem total de vederea și sunetul lor. SADOVEANU, O. XII 8 pare să constituie un exemplu de atributivă cu acțiune care se încheie în trecut și este totuși redată prin prezent. În realitate însă, aici avem a face cu un caz de trecere între o atributivă cu *că* determinînd un substantiv și o complementivă directă determinînd o locuțiune verbală formată cu substantivul menționat. Întrucît grupul *a avea impresia (convingerea, credința etc.)* începe să fie simțit ca o locuțiune verbală, raportul temporal intră în categoria complementivelor (simultaneitatea cu trecutul în regentă și prezentul în subordonată).

2. Folosirea imperfectului în subordonată în relația de la a determină aceleași schimbări la raporturile temporale ca în cazul complementivei (vezi § 907 I 2 b).

3. Când în regentă apar viitorul sau prezentul cu valoare de viitor, în subordonata atributivă trebuie să fie, ca și la complementivă, tot unul din aceste timpuri:

Îi vom primi pe delegații care vor sosi (sosesc mîine) în Gara de nord.

Mîine îi primim pe delegații care vor sosi (sosesc) în Gara de nord.

4. a. Când în regentă apar prezentul conjunctivului sau al condițional-optativului sau imperativul, ca și la complementivă (vezi § 907 I 4 a), nu se pot reda raporturi temporale precise față de prezentul indicativului sau față de viitor (în subordonată). Prezentul celor trei moduri

menționate, în regentă, și prezentul indicativului, în subordonată, pot reda simultaneitatea sau posterioritatea; aceleași timpuri în regentă și viitorul în subordonată pot reda simultaneitatea, anterioritatea sau posterioritatea; aceleași combinații pot reda uneori mai multe raporturi temporale. Identificarea raportului temporal se face și aici numai cu ajutorul conținutului semantic al verbelor și cu ajutorul contextului.

— Simultaneitate în prezent :

Aș mânca prăjitura pe care o ai tu în mână.

— Simultaneitate în viitor :

Să-i întâmpini (întâmpină-i) pe oaspeții care vor sosi (sosesc) mâine.

Dacă m-ai lăsa să mă duc, i-aș vedea pe oaspeții care vor sosi (sosesc) mâine.

— Simultaneitate sau posterioritate :

Să-mi dai cartea pe care o citești.

Pentru anterioritatea față de viitor, vezi II 4 a, pentru posterioritatea față de prezent și de viitor, vezi III 4 a.

b. Când în regentă este perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului, în subordonata atributivă, spre deosebire de completivă, unde puteau apărea atât imperfectul cât și prezentul, poate apărea numai imperfectul. (Situția este paralelă cu situația pe care o oferă raportul de simultaneitate în cazul atributivei cu acțiune care se încheie în trecut, subordonată a unei regente cu indicativul.)

Trebuia să fi luat cartea care îți plăcea.

Eu aș fi luat cartea care îmi plăcea.

II. Anterioritatea

1. Când în regentă este prezentul indicativului, în subordonata atributivă pot apărea, ca și la completivă, numai viitorul sau prezentul cu valoare de viitor :

Organizăm căminul de zi care va fi inaugurat (se inaugurează) săptămîna viitoare.

2. Când în regentă figurează oricare din timpurile trecutului indicativ, în subordonata atributivă pot apărea, ca și la completivă, viitorul sau prezentul cu valoare de viitor :

Aranjam expoziția care se va deschide (se deschide) mâine.

L-ai văzut pe profesorul care va conferenția (conferențiază) mâine?

Înainte de asta n-auzisem nimic de expoziția care se va deschide (se deschide) mâine.

Observație. Anterioritatea mai poate fi redată, ca și la completivă, prin orice timp trecut în regentă și imperfectul verbelor *a pleca, a sosi, a veni* etc. sau perifrazele *avea să...*, *urma să...* etc., în subordonată. Dar, spre deosebire de completivă, unde predicatul regentei poate fi exprimat numai prin anumite verbe, aici predicatul regentei poate fi exprimat prin orice verb :

Am prins trenul care pleca (urma să plece) peste 5 minute.

Pregătisem ceva pentru delegații care soseau (aveau să sosească) a doua zi.

De asemenea, spre deosebire de completivă, anterioritatea se mai poate reda în cadrul atributivei prin imperfectul oricărui verb în subordonată atunci când în regentă este un verb (oricare) la perfectul compus sau la mai mult ca perfect :

El a citit (citise) cartea pe care o aduceam eu.

Ei au aranjat (aranjaseră) expoziția care se deschidea a doua zi.

3. Când în regentă este viitorul, viitorul anterior sau prezentul cu valoare de viitor, în subordonată atributivă pot apărea, ca și la completivă, numai viitorul sau prezentul cu valoare de viitor :

Până mâine vom selecționa (selecționăm) semințele care se vor exporta (se exportă) săptămîna viitoare.

4. a. Când în regentă sînt prezentul conjunctivului sau al condițional-optativului sau imperativul, în subordonată pot apărea viitorul sau prezentul cu valoare de viitor :

Să vă pregătiți (pregățiți-vă) pentru serbarea care se va da (se dă) mâine.

Dacă aș ști că mă duc, m-aș pregăti și eu pentru serbarea care se va da (se dă) mâine.

b. Când în regentă este perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului, în atributivă pot apărea, ca și la completivă, viitorul sau prezentul cu valoare de viitor :

Trebuia să-l fi întrebat despre piesa în care o să joace (joacă) mâine.

Dacă îmi dădeai voie, l-aș fi întrebat despre piesa în care va juca (joacă) mâine.

Observație. Anterioritatea se poate realiza, ca și la completivă, prin imperfect în subordonată. Spre deosebire de completivă însă, aici nu se impun restricții cu privire la categoriile de verbe care pot intra în această relație.

Era bine să-l fi întrebat dacă (l-ai fi întrebat) despre piesa în care juca a doua zi.

III. Posterioritatea

1. Când în regentă e prezentul indicativului, în subordonată atributivă, ca și la completivă, poate apărea oricare din timpurile trecutului :

Scriu cu tocul cu care scria tata în tinerețe.

Firea și sufletul lor au blîndeța acelor țărături îmbelșugate unde i-a așezat dintru începutul lumii Dumnezeu. SADOVEANU, O. XII 18.

Asta e mașina care rămăsese ieri în drum.

2. Când în regentă este un timp trecut al indicativului (oricare din ele), în subordonată atributivă pot apărea perfectul compus sau mai mult ca perfectul ; când în regentă este imperfectul sau perfectul simplu, în subordonată poate apărea și perfectul simplu. Așadar combinațiile care nu se pot realiza în cadrul posteriorității când regenta este la trecut sînt : perfectul compus sau mai mult ca perfectul în regentă și perfectul simplu în subordonată, imperfectul în subordonată față de orice timp trecut în regentă (această relație în cadrul atributivei, spre deosebire de completivă, exprimă numai simultaneitatea). Diferențele față de comple-

tivă constau doar în faptul că acolo se poate reda posterioritatea cu imperfectul în subordonată, pe cînd aici (la atributivă) nu se poate.

Tocmai citeam cartea pe care mi-ai dat-o (mi-o dăduseși) tu.

Cintezii și stigleții care ceruseră sălaş în peșteră... se mutaseră pe crenguțele mestecenilor de deasupra celor trei izvoare și se închinau primăverii. SADOVEANU, O. XII 17.

Tîrgul Movilăului s-a bucurat ... de vestea ce ne-ai trimes. SADOVEANU, O. XVIII 243.

Asta a fost rezolvarea pe care o așteptaseși tu?

Veniră în tabără nobilii Ardealului, care puseseră în picioare treisprezece mii oameni. BĂLCESCU, O. II 103.

Îmi spusese ceva care mi-a plăcut.

3. Cînd în regentă este viitorul, viitorul anterior sau prezentul cu valoare de viitor, în atributivă, ca și la completivă, pot apărea toate cele trei grupuri de timpuri :

Voi pedepsi pe cel care a tulburat (tulbura...) liniștea.

Voi pedepsi pe cel care vine mîine cu lecția nescrisă.

În acel moment eu îi dau scrisoarea pe care o vei trimite (o trimiți) tu.

4. a. Cînd în regentă este prezentul conjunctivului, al condițional-oprativului sau imperativul, în atributivă, ca și la completivă, pot apărea toate cele trei grupuri de timpuri (la fel ca în relația cu viitorul în regentă) :

Te rog să-mi aduci (adu-mi) cartea pe care ți-am cerut-o etc.

Să nu uiți (nu uita) observațiile care ți se fac acum.

Să notezi (notează) toate lucrurile noi care se vor spune (se spun) mîine la curs.

b. Cînd în regentă este perfectul conjunctivului sau al condițional-oprativului, în subordonata atributivă, ca și la completivă, pot apărea numai perfectul compus și mai mult ca perfectul :

Trebuia să-mi fi dat cartea care mi-a plăcut (îmi plăcuse) atunci

Dacă m-aș fi dus la timp, aș fi cumpărat cartea care mi-a plăcut

§ 912. Predicatul subordonatei este la conjunctiv.

1. Conjunctivul prezent

Ca și la completivă, raportul care se realizează între regentă și subordonata atributivă cu predicatul la prezentul conjunctivului este totdeauna de anterioritate (indiferent de timpul și modul regentei).

Nu-mi dă (nu mi-a dat etc.) nici o carte care să-mi placă.

2. Conjunctivul perfect

De asemenea, ca la completivă, cînd predicatul atributivei e la perfectul conjunctivului, raportul temporal este totdeauna de posterioritate. În această situație, spre deosebire de completivă, predicatul regentei poate apărea la orice timp și orice mod.

N-ai nici o carte care să nu-mi fi plăcut mie etc.

§ 913. Predicatul subordonatei este la condițional-optativ.

1. Condițional-optativul prezent

Predicatul regentei poate fi la orice mod și la orice timp. Ca și în cazul completivei, raportul temporal dintre atributivă și regenta ei depinde de conținutul modal al predicatului subordonatei (vezi § 909 1 a, b):

a. Dacă exprimă o acțiune a cărei realizare depinde de o anumită condiție, raportul este totdeauna de anterioritate:

Am o colegă care, dacă i s-ar da timp, ar face lucrarea etc.

b. Dacă exprimă o dorință sau o îndoială, raportul este totdeauna de simultaneitate:

Asta e o carte pe care aș citi-o etc.

2. Condițional-optativul perfect

Raportul temporal este totdeauna de posterioritate, indiferent de timpul regentei:

Am o carte care, dacă ai fi văzut-o, ți-ar fi plăcut etc.

§ 914. Întrucât cele mai multe din situațiile pe care le prezintă atributiva sînt identice cu situațiile corespunzătoare de la completivă, și concluziile care se desprind sînt în general aceleași la ambele capitole. De aceea ne vom opri aici numai asupra diferențelor (mai semnificative) dintre tratamentul celor două propoziții.

Simultaneitatea în trecut, în cazul atributivei a cărei acțiune se desfășoară și se încheie în trecut, nu se poate realiza cu prezentul (indicativului) în subordonată.

În mod similar, combinația trecutul oricărui mod în regentă — prezentul indicativului în subordonată nu redă simultaneitatea atunci cînd timpul trecut este perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului.

Combinația trecutul indicativului în regentă — imperfectul în subordonată redă numai simultaneitatea și anterioritatea și nu poate reda posterioritatea.

Anterioritatea redată prin imperfect în subordonată admite în regentă orice verb (spre deosebire de completivă, unde se admit numai anumite categorii semantice de verbe).

Raporturile temporale pe care le redau atributivele cu predicatul la conjunctiv nu depind de conținutul semantic, de timpul și modul predicatului regentei.

Primele două diferențe menționate dovedesc că legătura temporală care există între atributivă și regenta ei este mai strînsă decît aceea dintre completivă și regenta ei.

Din ultimele două diferențe reiese că legătura dintre atributivă și conținutul semantic al predicatului propoziției regente este mai laxă decît aceeași legătură din cadrul completivei. Diferența a treia nu e concludentă pentru caracterizarea legăturii dintre subordonată și regenta ei. Acest fapt era ușor de prevăzut întrucît termenul regent al atributivei, spre deosebire de completivă, este un substantiv și nu un verb.

PROPOZIȚIILE TEMPORALE

§ 915. La propoziția temporală, exprimarea raportului dintre acțiunea din regentă și cea din subordonată este determinată atât de valorile timpurilor, cât și de conjuncțiile subordonatoare.

§ 916. Predicatul subordonatei este la indicativ.

I. Simultaneitatea

1. Când în regentă este prezentul indicativ, în subordonată trebuie să fie tot prezentul. Conjuncția precizează natura raportului.

Cele două acțiuni se desfășoară concomitent și paralel :

Pe când el salută în dreapta și-n stînga... ajungem la Episcopie, tăiem drumul și intrăm la Tripcovici. CARAGIALE, O. II 46.

Cîtă vreme nu vorbesc, gîndurile lor umblă departe. CARAGIALE, O. II 40.

Observație. Când regenta este la prezentul indicativului, simultaneitatea se realizează și cu viitorul introdus prin *în timp ce* în subordonată :

Eu mîninc în timp ce tu o să te îmbraci.

De data aceasta însă prezentul are valoare de viitor și raportul se încadrează la simultaneitatea în viitor (vezi 3).

În cadrul aceluiași raport, acțiunea din regentă se poate petrece ori de cîte ori are loc acțiunea din subordonată (raport iterativ) :

Te mai însuflețești, mai trăiești un ceas, două... cînd mai stai de vorbă cu cineva! SADOVEANU, O. IV 161.

N-am trac atunci cînd vorbesc cu prietenii. CAMIL PETRESCU, N. 11.

De cîte ori pătrund în această regiune neviolată, mă simt emoționat ca un primitiv. SADOVEANU, O. XII 9.

Observații. 1. O temporală la prezent (cu valoare de prezent) introdusă prin *cînd* nu poate fi simultană cu regenta și la prezent (cu valoare de prezent) decît atunci cînd are caracter iterativ (vezi exemplul din SADOVEANU, O. IV 161) sau dacă temporală este de fapt apozitivă pe lîngă un adverb din regentă care marchează că acțiunea se petrece în momentul vorbirii :

Acum, cînd mîninc, îmi spui lucruri enervante.

2. Și atunci cînd acțiunea are caracter iterativ, simultaneitatea se poate reda prin viitor în subordonată; și de data aceasta însă este vorba de simultaneitate în viitor (vezi 3) :

Eu vin de cîte ori (cînd) vei veni și tu.

3. Când regenta este la prezentul indicativului, se mai poate realiza încă un tip de raport în cadrul simultaneității: acțiunea din subordonată precizează momentul sau durata în care se petrece acțiunea din regentă. Acest raport se realizează cu viitorul sau cu prezentul cu valoare de viitor în subordonată :

Eu vin cînd vei veni (vii) și tu.

Și în această situație însă prezentul din regentă are valoare de viitor. În felul acesta simultaneitatea în cadrul acestui raport se situează în viitor și niciodată în prezent (vezi 3).

2. Când în regentă este un timp trecut al indicativului, în subordonată trebuie să apară tot un timp trecut și anume :

a. Când cele două acțiuni se desfășoară concomitent și paralel sau sînt iterative, în ambele propoziții trebuie să fie același timp : imperfectul cu imperfectul, perfectul compus cu perfectul compus etc. Valoarea durativă sau iterativă a timpurilor este marcată prin conjuncții : *în timp ce*, *cît (timp)* față de *de cîte ori* și *cînd* (ultima numai pentru imperfect).

În timp ce noi ieșeam, ea intra.

Cît timp ai stat la el n-ai avut nimic de suferit.

Cît stătuseși la el o duseseseși bine, dar mai tîrziu s-au schimbat lucrurile.

Cînd grăia și rîdea i se vedeau măselele ca niște bucăți de crișă.
SADOVEANU, O. VIII 484.

De cîte ori am venit eu a venit și el.

Observații. 1. Abaterile sînt rare și constituie erori de limbă :

Cînd a început a boncăni cu surcelele în scîndură, iute-iute corabia se făcea la loc și era gata. RĂDULESCU-CODIN, L. 3.

De cîte ori s-a găsit în fața profesorului examinator... simțea o noapte grea, compactă, în creștetul capului. CAMIL PETRESCU, N. 10.

2. În cadrul acestui raport, *cînd* nu apare decît cu imperfectul și numai cu valoare iterativă.

b. Când subordonata precizează momentul sau durata de timp în care s-a petrecut acțiunea din regentă, în regentă pot apărea atît perfectul compus, cît și perfectul simplu, iar în subordonată cele două timpuri din regentă (cu conjuncția *cînd*) și, în plus, imperfectul (cu conjuncțiile *cînd*, *pe cînd*, *în timp ce*). Combinarea timpurilor se face precum urmează :

— cînd subordonata e la imperfect, regenta poate fi atît la perfectul compus, cît și la perfectul simplu :

În timp ce noi intram, ea a ieșit.

Am văzut-o cînd intra.

— cînd subordonata e la perfectul compus sau simplu, regenta trebuie să fie la același timp cu subordonata :

Eu am plecat cînd a plecat și el.

Copiii fură coprinși de frică cînd se văzură închiși în magazie.
ISPIRESCU, L. 274.

Observație. Se găsec totuși fraze în care predicatul regentei e la imperfect, iar temporală introdusă prin *cînd* are predicatul la perfect (compus sau simplu). În aceste fraze însă, regenta este aceea care arată, în realitate, timpul în care se produce acțiunea din temporală (*cînd* invers), pentru că o circumstanțială de timp cu predicatul la un timp momentan nu poate data o regentă al cărei predicat se găsește la un timp durativ.

Aceste fraze pot fi transformate în fraze de tipul celor de mai sus și anume cu predicatul regentei la perfect și predicatul temporalei la imperfect introdus prin conjuncțiile *pe cînd* sau *în timp ce*. Astfel se exprimă și gramatical raportul real dintre cele două propoziții.

Eu veneam cînd a plecat el.

În timp ce eu veneam, el a plecat.

Sedeam într-o amiază culcat la tulpina unei răchiși... când sării deodată figura lui Porojan!
ALECSANDRI, în GHICA, S. 638.

Pe când ședeam culcat sării deodată...

3. Când în regentă este viitorul sau prezentul cu valoare de viitor, în subordonată trebuie să fie aceleași timpuri, indiferent de caracterul simultaneității (iterativ etc.):

Când vei fi tu departe eu oi tot plînge. EMINESCU, N. 13.

Eu o să stau acolo cît timp stai tu aici.

Eu mănînc în timp ce tu te vei îmbrăca.

Eu voi veni de cîte ori (cînd) vei veni și tu.

Eu o să vin de cîte ori (cînd) vii și tu.

Eu vin de cîte ori (cînd) vei veni și tu.

Eu vin de cîte ori vii și tu.

Cu grijă și cu cutremur mă voi înfățișa cînd va bate ceasul.

SADOVEANU, O. XIII 414.

Eu o să ajung acolo cînd pleci tu.

Cînd a crește mai mare, îl ia bunicul peste Siret, la coastă, îl ia bunicul la vînat, în zdoaie. SADOVEANU, O. III 8.

Eu ajung acolo cînd pleci tu.

Observație. După cum se vede din exemplele de la acest punct, atunci cînd atît verbul regentei, cît și cel al subordonatei sînt la viitor (sau prezent cu valoare de viitor), conjuncția *cînd* poate avea atît valoare momentană, cît și valoare iterativă; *cînd* este construită cu prezentul sau cu trecutul, nu poate întruni ambele valori.

4. a. Cînd predicatul regentei este la prezentul conjunctivului, al condițional-optativului sau la imperativ, predicatul subordonatei nu poate fi decît la prezent sau la viitor.

Cînd predicatul subordonatei este la prezent, raportul de simultaneitate este insuficient precizat. El poate fi înțeles și ca fiind situat în prezent, și ca fiind situat în viitor, pentru că prezentul indicativului poate fi interpretat și ca prezent și ca viitor:

Să mănînci (mănîncă) cît doarme el (= să mănînci acum sau mai tîrziu).

Dacă s-ar putea, eu aș mîncă cît doarme el.

Numai cînd raportul e iterativ raportul nu poate fi înțeles decît ca situat în viitor, pentru că o acțiune nu se poate petrece de mai multe ori în același moment.

Să mănînci (mănîncă) de cîte ori mănînc și eu.

Eu aș mîncă de cîte ori mănînci și tu.

Cînd predicatul subordonatei este la viitorul propriu-zis, raportul temporal se situează din punct de vedere logic, așa cum e de așteptat, întotdeauna în viitor:

Să mănînci (mănîncă) cît o să stau eu lîngă tine.

Aș mîncă cît vei sta tu cu mine.

Să mănînci (mănîncă) de cîte ori o să mănînc și eu.

Eu aș mânca de câte ori vei mânca și tu.

Să vii (vino) când o să te chem eu.

Aș mânca când vei mânca tu.

b. Când regenta este la perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului, în subordonată pot apărea trecutul și viitorul sau prezentul cu valoare de viitor.

Simultaneitatea în trecut se poate realiza cu subordonata la imperfect, la perfectul compus sau la perfectul simplu. Distribuția conjuncțiilor se face precum urmează :

Era bine să fi venit de câte ori am venit și noi.

Tu trebuia să fi intrat în timp ce (când) ieșeam noi.

Era bine să fi stat cât am stat și noi.

Trebuia să fi venit când am venit și noi etc.

Așadar imperfectul se folosește numai pentru redarea raportului iterativ și a celui durativ (cu conjuncțiile respective), în timp ce perfectul se folosește pentru toate raporturile.

Imperfectul cu *când* în subordonată față de perfectul conjunctivului în regentă poate situa raportul în viitor :

Eu plec mâine. Era bine să fi plecat și tu când plecam eu.

În mod obișnuit însă, simultaneitatea în viitor se redă prin subordonată la viitor sau la prezentul cu valoare de viitor :

Să fi venit și tu când (de câte ori) o să vin (vin) eu = ar fi bine dacă ai veni, dar eu știu bine că n-ô să vii.

Să fi stat și tu cât o să stau (stau) eu etc.

II. Anterioritatea

Raportul de anterioritate comportă două aspecte diferite, care sînt marcate prin conjuncții diferite : a. când se arată că acțiunea regentei e anterioară acțiunii din subordonată, fără însă să se spună nimic cu privire la limitele între care se desfășoară această acțiune, conjuncția caracteristică este *cînd* ; b. când este exprimată limita superioară a duratei acțiunii din regentă, conjuncția caracteristică este *pînă* (*pînă ce, pînă cînd*).

1. a. Când predicatul regentei este la indicativ, el poate fi exprimat numai printr-unul din timpurile relative : mai mult ca perfect sau viitorul anterior. În subordonată pot apărea imperfectul, perfectul compus sau simplu și prezentul istoric (cu valoare de perfect), cînd regenta e la trecut ; viitorul sau prezentul cu valoare de viitor, cînd regenta e la viitor :

Cînd intram eu, ea ieșise de mult.

Cînd am sosit eu, tu plecaseși.

Soarele asfîntise cînd ieșiră din cort. SADOVEANU, O. V 512.

Cînd mă uit înapoi, doi hojmalăi se și luase după mine. CREANGĂ,

A. 6.

Cînd vei veni (vi) tu, eu voi fi terminat lucrarea.

b. Când predicatul regentei e la indicativ, el poate fi exprimat prin toate timpurile cu excepția mai mult ca perfectului și a viitorului anterior (adică cele folosite la a) ; timpul subordonatei este același cu al regentei,

cu excepția aparentă a viitorului care poate apărea cuplat cu prezentul (bineînțeles, cu valoare de viitor) :

Stau aici pînă te întorci tu.

Iorgu Samson nu m-a cunoscut pînă ce nu m-am vădit cine sînt.
SADOVEANU, O. XVIII 37.

Avem să rătăcim pînă ce-om ajunge. SADOVEANU, O. V 538.

Stau aici pînă te vei întoarce tu.

O să stau aici pînă te întorci tu.

Observații. 1. Acest raport se realizează în prezent numai aparent, întrucît în asemenea situații prezentul are valoare de viitor.

2. La imperfect raportul acesta are totdeauna valoare iterativă.

2. Cînd predicatul regentei e la conjunctiv sau condițional-optativ, nu se realizează, în cadrul anteriorității, decît raportul de tipul b.

a. Cînd predicatul regentei este la conjunctiv sau condițional-optativ prezent sau la imperativ, predicatul subordonatei trebuie să fie la viitor sau la prezentul cu valoare de viitor. Necesitatea apariției celor două timpuri în subordonată se datorește faptului că acțiunea timpurilor din regentă este realizabilă în viitor.

Să mînci pînă vin eu.

M-au trimes... să șed acolo pînă s-a mai potoli bolîștea. CREANGĂ, A. 15.

Eu aș mîncă pînă te întorci (te vei întoarce) tu.

Nu întîrzia în vale decît pînă găsești un om ascultător. SADOVEANU, O. XII 28.

Stai aici pînă se va întoarce el!

Observație. În vorbirea neglijată apar fraze cu conjunctivul prezent sau imperativul în regentă și cu perfectul compus (la forma negativă) în subordonată :

Să vii (vino) pînă n-am plecat eu.

În astfel de fraze însă perfectul compus are valoare de viitor.

b. Cînd predicatul regentei este la perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului, predicatul subordonatei poate fi la imperfect, la viitor sau la prezentul cu valoare de viitor :

Era bine să fi stat pînă veneam (venim, vom veni) noi.

Eu aș fi stat pînă veneai (vi, vei veni) tu.

Observație. Cînd viitorul anterior sau perfectul conjunctivului au valoare de prezentiv, în subordonată apare perfectul compus :

Nu pot ști cît a fi trecut la mijloc, pînă ce am adormit mort. CREANGĂ, A. 16.

Cît să fi trecut pînă ce am adormit?

III. Posterioritatea

1. Cînd în regentă e prezentul indicativului, în subordonată nu poate fi decît perfectul (compus sau simplu) :

Așa pătînesc eu de cînd te-ai dus. CAMILAR, N. I 214.

Acum, după ce încurcași lucrurile, te dai la o parte.

Cînd subordonata e introdusă prin *cum*, raportul se poate realiza și cu prezentul în subordonată; atunci însă raportul temporal are caracter iterativ:

Cum ieșim, (cum) începe să plouă.

Observație. Acest raport se realizează, aparent, și cu prezentul sau cu viitorul în subordonată. În astfel de cazuri însă prezentul (din regentă) are valoare de trecut (prezentul istoric) și, respectiv, de viitor. Astfel raportul se încadrează la posterioritatea față de trecut și față de viitor (vezi 2 și 3).

2. Cînd în regentă este un timp trecut al indicativului, în subordonată trebuie să fie tot un timp trecut, și anume:

imperfectul în regentă — numai imperfectul în subordonată (acțiunile fiind iterative):

După ce binecuvînta poporul... bătrînul se retrăgea și el o dată cu asfințitul soarelui. SADOVEANU, O. XII 21.

Cum (îndată ce) aduna tot materialul, începea să redacteze. perfectul compus în regentă — perfectul compus sau simplu sau mai mult ca perfectul în subordonată:

După ce-a întrebat pe dascăl care cum ne purtăm, a stat pușin pe gînduri. CREANGĂ, A. 2.

De cînd ne-am despărțit... ai pierdut o lumină. SADOVEANU, O. VIII 496.

După ce ne-a adunat pe lîngă el, domnu Stamatîn ne grăi astfel. SADOVEANU, O. XII 8.

Eu am venit după ce plecase el.

perfectul simplu în regentă — același timp, perfectul compus sau mai mult ca perfectul în subordonată:

După ce suiră din vâlcea, văzură o așezare mare. SADOVEANU, O. XII 72.

Cum văzură copiii aceste lucruri, odată se repeziră la dînsele. ISPIRESCU, L. 67.

mai mult ca perfectul în regentă — numai același timp în subordonată:

Se mai auzi atunci că al doilea vizir... impresurase Cenadul și-l luase, după ce bătuse pe comandantul cetății. BĂLCESCU, O. II 200.

Cînd predicatul regentei este la prezentul istoric (cu valoare de perfect), în subordonată trebuie să fie același timp. Acest raport este mai clar atunci cînd temporală este introdusă prin *cum*, *îndată ce* și *cît ce*, și mai puțin clar atunci cînd este introdusă prin *cînd*:

Cum află pricina, începe a ne pofti pe fiecare la Bălan. CREANGĂ, A. 4.

Cînd aud eu de popă și de Smărăndița popii, las muștile în pace și-mi iau alte gînduri, alte măsuri. CREANGĂ, A. 7.

Observații. 1. Din pricina conjuncțiilor care exprimă prin ele însele posterioritatea regentei, se folosește cel mai adesea perfectul, cu toate că ar fi fost de așteptat mai mult ca perfectul. Acesta din urmă este folosit mai ales atunci cînd și în regentă figurează tot el (ca în exemplul de mai sus din Bălcescu).

2. În temporalele introduse prin *îndată ce*, mai mult ca perfectul nu se întrebuițează niciodată.

3. Când în regentă este viitorul, viitorul anterior sau prezentul cu valoare de viitor, în subordonată trebuie să fie tot unul dintre aceste timpuri :

Vom sta singuri, după ce vor înflori poienile, la coliba cea mai de sus. SADOVEANU, O. XII 28.

După ce-a veni măria-sa, eu nu mai pot spune nimic. SADOVEANU, O. XIII 475.

Eu o să plec după ce (îndată ce) vii tu.

Îndată ce vei veni tu, voi pleca (plec) eu.

După ce (îndată ce) plec eu, vine el.

Eu vin (o să vin) după ce (îndată ce) pleci (vei pleca) tu.

Cum se va încheia în primăvară cel codru verde, m-oi duce să caut pe Nicoară Potcoavă. SADOVEANU, O. XVIII 158.

Cum o suna clopotul mitropoliei în dungă, închid prăvăliile și ies eu oamenii lor în stradă. CAMIL PETRESCU, B. 86.

Cum vii tu, eu plec (o să plec).

O b s e r v a Ț i i. 1. În această relație prezentul are totdeauna valoare de viitor.

2. Viitorul anterior este extrem de rar întrebuițat pentru că conjuncția exprimă suficient de clar posterioritatea.

3. Raportul de posterioritate poate fi redat în cazul regentei cu predicatul la viitor (sau la prezentul cu valoare de viitor) fără conjuncții specifice, și anume numai cu ajutorul timpurilor : viitorul sau prezentul cu valoare de viitor în regentă, viitorul anterior, imperfectul, perfectul compus sau simplu în subordonată. Această relație se realizează însă numai când acțiunile sînt iterative și apare doar în scris și într-un limbaj pretențios.

Eu o să vin (vin) de cîte ori vei fi venit (veneai, ai venit, veniseși) tu.

4. Când predicatul regentei este la conjunctiv, condițional-optativ sau imperativ, raportul de posterioritate se redă prin aceleași timpuri (în subordonată) ca la raportul de anterioritate (în relația cu aceleași moduri în regentă).

Și aici poate fi realizat un raport iterativ, și anume în aceleași condiții în care se realizează când regenta are predicatul la viitor (vezi mai sus observația 3).

§ 917. Predicatul subordonatei este la conjunctiv.

Pot avea predicatul la conjunctiv numai subordonatele introduse cu *cînd să*, *pînă (cînd) să* și *înainte să* : de aceea conjunctivul în subordonată nu poate reda decît simultaneitatea sau anterioritatea.

I. Simultaneitatea

Simultaneitatea se poate realiza numai cu subordonate introduse prin *cînd să* și cu perfectul compus în regentă :

Cînd să plece, a sunat telefonul.

Cînd să mă ajungă, am dat colțul.

II. Anterioritatea

Acest raport se stabilește în mod obișnuit cu trecutul în regentă (perfectul compus, perfectul simplu sau mai mult ca perfectul); conjunctivul însă poate fi și la prezent și la perfect :

Pînă să mă ajungă, eu, de frică, cine știe cum am izbutit de m-am îngropat în țărână la rădăcina unui păpușoi. CREANGĂ, A. 6.

Înainte să vii tu, eu am mâncat.

Pînă să se întorcă (să se fi întors) el, ea plecase.

Cînd subordonata este introdusă prin *pînă să*, regenta poate fi și la prezent (cu valoare de viitor sau de imperativ), la viitor sau la imperativ :

Pînă să pleci, citești (o să citești, citește) lucrarea.

Cînd în regentă este mai mult ca perfectul, conjunctivul prezent poate fi introdus prin *cînd să* :

Cînd să mă uit, el plecase.

§ 918. Predicatul subordonatei este la condițional-optativ.

Subordonatele cu predicatul la condițional-optativ pot apărea în cadrul tuturor raporturilor temporale.

I. Simultaneitatea

Cînd predicatul regentei este la indicativ, raportul de simultaneitate nu se realizează decît cînd regenta este la imperfect (cu valoare de condițional-optativ perfect) și atunci cînd acțiunile sînt iterative. Predicatul subordonatei trebuie să fie la trecut.

Eu veneam cînd (de cîte ori) ai fi venit și tu.

Cînd predicatul regentei este la conjunctiv, raportul se realizează față de prezent și față de perfect, acțiunile putînd fi momentane sau iterative. Cînd regenta este la prezent, subordonata e și ea la prezent, cînd regenta e la trecut, subordonata este de asemenea la același timp.

Să vii eu cînd (de cîte ori) ai vrea tu, nu?!

Să fi venit cînd (de cîte ori) ar fi venit și el.

Observații. 1. La prezent, raportul nu se poate realiza decît în fraze interrogative exclamative.

2. La trecut construcția e foarte greoaie și de aceea nu are circulație.

Cînd predicatul regentei e la condițional-optativ situația e aceeași ca la conjunctiv (vezi mai sus).

II. Anterioritatea

Acest raport se realizează numai față de trecut, în fraze cu regenta la imperfect (cu valoare de condițional-optativ perfect), la perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului. Subordonata are totdeauna predicatul la trecut introdus prin conjuncția *pînă* (*pînă ce, pînă cînd*).

Eu stăteam (aș fi stat) pînă ar fi venit el.

Era bine să fi stat pînă ar fi venit el.

III. Posterioritatea

Se realizează în aceleași condiții ca și raportul de anterioritate. Conjunția este totdeauna *după ce*.

Eu veneam (aș fi venit) după ce ar fi plecat el.

Era bine să fi venit după ce ar fi plecat el.

§ 919. În cazul propoziției temporale, posibilitățile de combinare a timpurilor sînt mai puține decît cele care apar la propozițiile discutate anterior. Posibilitățile de combinare a timpurilor sînt, la rîndul lor, restrînse de necesitatea folosirii conjuncțiilor care, cu foarte puține excepții (conjuncția *cînd*), sînt specializate pe raporturi temporale. Acestea dovedesc că, în cazul propoziției temporale, legătura dintre regentă și subordonată, sub aspectul corespondenței timpurilor, este mai strînsă decît în cazul completei sau al atributivei.

Cu toate acestea nici la această propoziție nu există nici un caz în care prezența unui anumit timp în regentă să ceară cu necesitate prezența unui singur timp în subordonată.

Există și aici situații în care anumite timpuri din regentă, în cadrul unor anumite raporturi temporale, impun prezența în subordonată a unor timpuri și le exclud pe altele. Aceste situații sînt aceleași ca la cele două propoziții prezentate înainte; în plus, la temporală se întîlnește următoarea situație: timpurile indicativului trecut în regentă nu primesc în subordonată prezentul indicativului sau viitorul (cu excepția unei singure combinații: mai mult ca perfect — prezent indicativ).

Unele combinații ale timpurilor pot reda și aici mai multe raporturi temporale:

timpul regentei	timpul subordonatei	raporturile
prezent (al ori-cărui mod)	— prezent indicativ :	simultaneitate (în prezent și viitor), anterioritate, posterioritate
prezent (al ori-cărui mod)	— viitor :	simultaneitate, anterioritate, posterioritate
prezent indicativ	— prezent indicativ :	simultaneitate (în prezent, trecut și viitor), anterioritate (față de viitor), posterioritate (față de trecut și viitor)
imperfect	— imperfect :	simultaneitate, anterioritate, posterioritate
trecut (al conjunctivului și condițional-optativului)	{ — prezent indicativ — imperfect : — viitor :	simultaneitate, anterioritate, posterioritate
viitor	{ — prezent indicativ : — viitor :	simultaneitate, anterioritate, posterioritate
viitor anterior	{ — prezent indicativ : — viitor :	anterioritate, posterioritate

Între combinațiile înșirate aici și cele care apar la completivă (cu aceeași funcțiune) sînt următoarele diferențe semnificative :

combinația prezent indicativ — prezent indicativ redă aici mai multe raporturi decît în cadrul completivei și anume apare în plus posterioritatea față de trecut ;

combinațiile imperfect—imperfect și trecut (al conjunctivului și condițional-optativului) — imperfect sînt singurele combinații între timpuri trecute care pot reda mai multe raporturi (la completivă sînt mai multe) ;

combinația prezent indicativ — prezent condițional-optativ nu mai apare aici de loc.

Aceste diferențe, care, în general, merg pe linia micșorării posibilităților de combinare a timpurilor, dovedesc încă o dată dependența mai mare a temporalei față de regenta ei. Prima diferență menționată pare, la prima vedere, să contrazică această afirmație ; ea însă nu marchează altceva decît o folosire mai largă, în cazul temporalei, a prezentului istoric.

Prezentul indicativului în subordonată are și aici posibilitatea de a reda simultaneitatea cu prezentul, trecutul și viitorul.

Aceeași situație prezintă, și aici, prezentul conjunctivului și al condițional-optativului și imperativul în regentă față de prezentul indicativului și viitorul în subordonată.

Imperfectul în subordonată redă simultaneitatea cu orice timp trecut cu excepția mai mult ca perfectului (la completivă nu apare această excepție).

Prezentul condițional-optativului nu redă aici simultaneitatea cu nici un timp trecut (la completivă situația lui este identică cu a imperfectului).

PROPOZIȚIILE CAUZALE

§ 920. Din punct de vedere logic cauza nu poate fi decît anterioară efectului ei, cu alte cuvinte, raportul temporal dintre o regentă și subordonata ei cauzală nu poate fi decît de posterioritate. Limba însă, uneori, contrazice acest raport logic : în situații cînd cauza acțiunii este o realitate permanentă, deci care se prelungește și după realizarea efectului (vezi simultaneitatea), sau cînd cauza unei acțiuni prezente este constituită de prevederea unei acțiuni viitoare (vezi anterioritatea).

§ 921. Predicatul subordonatei este la indicativ.

I. Simultaneitatea

1. Cînd atît regenta, cît și subordonata cauzală sînt la prezentul indicativului sau la imperfect, raportul temporal este, aparent, de simultaneitate :

Îl întrerup (întreruleam) deoarece iese (ieseă) din subiect.

Confruntarea cu realitatea a conținutului acestor fraze ne arată însă că raportul temporal real este de posterioritate, întrucît acțiunile din regente nu se pot realiza decît în urma acțiunilor din subordonate.

2. Când regenta este la prezent sau la oricare din timpurile trecutului indicativ, iar subordonata cauzală este la prezent sau la imperfect și exprimă o acțiune care durează mai mult timp, raportul temporal este de posterioritate și, totodată, de simultaneitate și de anterioritate, întrucât cauza a existat înaintea producerii efectului, dar continuă să existe și concomitent cu realizarea lui și după această realizare.

Combinarea timpurilor în vederea redării acestui raport se face astfel : când regenta este la prezent, subordonata nu poate fi decât tot la prezent ; când este la trecut, subordonata poate fi și la prezent și la imperfect :

Îl apreciez pentru că lucrează bine.

Venea pe la noi pentru că îi plăcea (îi place) să asculte muzică etc.

Raportul complex de la 2 se realizează și atunci când regenta e la viitor, la conjunctiv sau condițional-optativ (prezent sau perfect) sau la imperativ, dacă subordonata exprimă o acțiune care durează mai mult timp. Timpurile se grupează în felul următor : când regenta e la viitor sau la prezent, subordonata e la prezent, când regenta e la perfect, subordonata e la prezent sau la imperfect.

O să-l ajute pentru că are nevoie de el.

Să te îmbraci (îmbracă-te) gros pentru că e frig.

Aș vrea să am plăcerea de a te cunoaște, căci după înfățișare înțeleg că ești bărbat străin. SADOVEANU, O. XII 35—36.

Aș fi mâncat pentru că îmi place (îmi plăcea) mâncarea.

Acestea sînt singurele situații când cauza poate fi, aparent sau parțial, în raport de simultaneitate cu regenta ei.

II. Anterioritatea

Pentru redarea acestui raport regenta poate fi la prezent, trecut (oricare dintre timpurile lui) sau viitor și la toate modurile personale ; subordonata trebuie să fie la viitor sau la prezentul cu valoare de viitor :

Îți dau cartea pentru că mâine o să ai nevoie de ea.

A venit el pentru că plec (o să plec) eu etc.

O s-o aduc (o aduc) pentru că mâine o să am nevoie (am nevoie) de ea.

Se cuvine să arăți către noi zîmbetul tău, căci altfel ne întoarcem la locurile noastre împovărați de întristare. SADOVEANU, O. XII 24.

Observație. În acest exemplu predicatul cauzalei este în relație de subordonare nu numai cu predicatul regentei, ci și cu complementul condițional din interiorul secundarei (adverbul *altfel* = dacă nu faci așa).

S-o citești (citește-o), căci mâine o să am (am) nevoie de ea.

Era bine s-o fi adus, căci mâine o să am (am) nevoie de ea.

Eu aș lua-o (aș fi luat-o) pentru că o să-mi trebuiască (îmi trebuie).

Observație. Când regenta este la un timp trecut, cauza poate fi și la imperfect :

Cînd am intrat eu, își revedea conferința pentru că o ținea chiar în după-amiaza aceea (= urma s-o țină) etc.

III. Posterioritatea

1. Când în regentă este prezentul indicativului, în subordonată poate fi oricare din timpurile trecutului :

Traduce bine pentru că făcea exerciții de câte ori avea prilejul.

Traduce bine pentru că a făcut multe exerciții.

Traduce bine pentru că citise în întregime pe Vergiliu încă înainte de a intra în facultate.

În cazul cauzalei condiționale, prezentul indicativ în regentă se combină cu perfectul compus în subordonată :

Dacă l-a chemat pentru o însărcinare ascunsă, acolo, după perdele, e locul cel mai potrivit să-i vorbească. SADOVEANU, O. XII 40.

Pentru posterioritatea redată prin prezentul indicativului în ambele propoziții, vezi I 1.

2. Când în regentă este un timp trecut al indicativului (oricare din ele), în subordonată pot apărea imperfectul, perfectul compus sau mai mult ca perfectul :

I-am tras într-o zi o bleandă, pentru că nu-mi da pace să prind muște. CREANGĂ, A. 5.

Mă răstisem la el pentru că nu stătea locului.

Venea (a venit) la noi pentru că îl rugasem (l-am rugat) eu odată.

În ziua aceea venise pentru că îl rugasem eu.

Pentru exemplu de imperfect în ambele propoziții, vezi I 1.

Când în regentă e perfectul compus sau simplu, în subordonată pot apărea aceleași timpuri :

Am cunoscut la tine și ascuțimea spiritului, căci ai fost în stare să te apropii încet, încet de adevăruri. SADOVEANU, O. XII 26.

3. Când în regentă e viitorul sau prezentul cu valoare de viitor, posterioritatea se redă prin prezent, prin oricare din timpurile trecutului sau prin viitor :

O să vin (vin) mâine pentru că mi-o ceri (mi-ai cerut-o) tu.

O să mă duc (mă duc) acolo pentru că se ducea și el.

Voi veni pentru că pînă atunci îmi voi termina lucrarea.

În cazul cauzalei condiționale, viitorul în regentă se combină cu prezentul indicativ sau cu perfectul compus în subordonată :

Dacă nu știi boabă de carte, cum ai să mă înțelegi? CREANGĂ, A. 17.

Dacă ai învățat, o să știi lecția.

Când în regentă e viitorul anterior, posterioritatea se redă prin perfectul compus sau simplu sau tot prin viitorul anterior :

Mă voi fi dus pentru că mi-ai cerut-o tu.

Pînă atunci voi fi venit și eu pentru că îmi voi fi terminat lucrul.

Construcțiile cu viitorul anterior sînt rare și pretențioase.

4. a. Când regenta este la prezentul conjunctivului sau al condițional-optativului sau la imperativ, cauzala poate fi la orice timp trecut, cu excepția mai mult ca perfectului, sau la viitor (inclusiv prezentul cu valoare de viitor) :

Să-i scrii și tu pentru că îi scria și ea etc.

E păcat să rămii fără leac de învățătură, zicea părintele, doar ai trecut de buchelu-deazla și bucherițazdra. CREANGĂ, A. 7.

Să vii (vino) și tu pentru că pînă atunci vei termina (termini) lucrul.

I-aș scrie pentru că îi scria (i-a scris etc.) și ea.

Aș veni și eu mâine, pentru că pînă atunci îmi voi termina (termin) lucrul.

În cazul cauzalei condiționale, prezentul conjunctivului sau imperativul în regentă se combină cu perfectul compus în subordonată :

Dacă ai făcut asta, să nu mai vii !

Dacă ți-a cerut, dă-i !

b. Cînd regenta este la perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului, în subordonată poate fi orice timp trecut, cu excepția perfectului simplu :

Să te fi dus și tu pentru că se ducea (s-a dus, se dusesese) și el. Eu aș fi venit numai pentru că venea (a venit, venise) el.

§ 922. Predicatul subordonatei este la condițional-optativ.

Cînd predicatul cauzalei este la prezent, regenta poate apărea la orice timp și orice mod.

Vin (am venit . . .) cu tine pentru că aș vrea să-ți spun ceva etc.

Să ne arăți (arată-ne) cum e bine, căci altfel ne-am întoarce acolo de unde am plecat.

Întrucît condițional-optativul prezent exprimă o acțiune realizabilă în prezent sau în viitor, fraza care conține o cauzală cu predicatul la acest timp exprimă întotdeauna un raport de anterioritate cu aceleași caracteristici ca atunci cînd subordonata este la indicativ viitor (vezi anterioritatea).

Cînd cauzala este la perfectul condițional-optativului, regenta poate fi numai la trecut : cele patru timpuri ale trecutului indicativ, perfectul conjunctivului și al condițional-optativului.

Dacă puteam, mă duceam (m-aș fi dus . . .) nu pentru că mi-ai fi cerut-o tu, ci pentru că mă interesa.

Ți-am adus nu pentru că mi-ai fi cerut tu, ci pentru că am vrut eu etc.

Raportul temporal este întotdeauna de posterioritate.

Propoziții cauzale cu predicatul la conjunctiv nu există.

§ 923. Combinațiile temporale posibile în cadrul cauzalei sînt mai reduse ca număr decît la completiva directă și la atributivă ; sînt însă ceva mai numeroase decît combinațiile posibile la temporală, dar, în același timp, mai uniforme decît ele.

Nici aici nu există nici un caz în care prezența unui anumit timp în regentă să impună prezența unui singur timp în subordonată.

Situațiile în care anumite timpuri din regentă, în cadrul unor anumite raporturi temporale, impun prezența în subordonată a unor timpuri și le exclud pe altele sînt aceleași ca la completivă și, în plus, două : în simultaneitate, prezentul (indiferent de mod) și viitorul în regentă permit

numai prezentul indicativului în subordonată, iar trecutul (indiferent de mod) în regentă permite numai prezentul indicativului și imperfectul în subordonată.

Combi-na-țiile care pot reda mai multe raporturi temporale sînt mai puțin numeroase și mai restrînse decît cele care apar (cu aceeași funcțiune) la propozițiile discutate pînă acum :

timpul regentei	timpul subordonatei	raporturile
prezent (al ori- cărui mod)	— prezent indica- tiv :	simultaneitate, anterioritate, pos- terioritate
prezent (al ori- cărui mod)	— viitor :	anterioritate, posterioritate
trecut (al ori- cărui mod)	— prezent indicativ :	simultaneitate, anterioritate
trecut (indicativ)	— imperfect :	simultaneitate, anterioritate, pos- terioritate
viitor	{ — prezent indicativ :	simultaneitate, anterioritate, pos- terioritate
	{ — viitor :	anterioritate, posterioritate

Prezentul indicativului în subordonată redă și aici simultaneitatea față de trecut și viitor, iar imperfectul, de asemenea, simultaneitatea față de orice timp trecut.

Prezentul conjunctivului, al condițional-optativului și imperativul în regentă redau simultaneitatea, anterioritatea și posterioritatea față de prezent, dar față de viitor numai anterioritatea și posterioritatea.

Prezentul condițional-optativului nu mai este aici timpul simultaneității în trecut.

Din aceste trăsături se deduce, în general, că legătura dintre propoziția cauzală și regenta ei este mai strînsă decît legătura de acest tip pe care o manifestă propozițiile discutate pînă acum.

PROPOZIȚIILE FINALE

§ 924. Din punct de vedere logic, acțiunea subordonatei finale este în chip necesar posterioară regentei ei, însă în limbă acest raport nu e exprimat în cazul finalelor cu indicativul întrucît ele apar întotdeauna la același timp cu regenta. În felul acesta, raportul temporal la finalele cu indicativul este totdeauna, formal, de simultaneitate; în conținut însă el este întotdeauna de anterioritate.

§ 925. Predicatul subordonatei este la indicativ.

Finala, ca și regenta ei, se poate construi cu prezentul și cu trecutul :

Singuri voi, stejari, rămîneți

De visați la ochii vineți,

Ce luciră pentru mine

Vara-ntreagă. EMINESCU, O. I 122.

Trimețea (a trimis) de-i aducea (de i-a adus) lemne.

O b s e r v a Ț i e. Apariția unui timp trecut într-o propoziție finală se explică prin faptul că scopul este considerat ca realizat (vezi § 818).

§ 926. Predicatul subordonatei este la imperativ.

Raportul temporal este același ca la finalele cu indicativul. De asemenea, modul regentei este, în mod obligatoriu, același cu al subordonatei, adică, imperativul :

Da ce vrei, mări Cătălin,

Ia dut' de-ți vezi de treabă. EMINESCU, O. I 174.

§ 927. Predicatul subordonatei este la conjunctiv.

În mod obișnuit, subordonata finală cu conjunctivul are predicatul numai la prezent ; regenta ei poate avea predicatul la orice mod și la orice timp. Raportul temporal este totdeauna de anterioritate :

Învăț acum ca să știu mai târziu.

Mă trimitea la ei ca să văd cum lucrează.

Ca să mă scape de belea, m-au trimes la stână. CREANGĂ, A. 14.

Se adunară barbă lângă barbă, ca să răsufle o clipă. SADOVEANU, O. XII 20 etc.

Este de simultaneitate formal și de anterioritate în conținut când predicatul regentei este la viitor, conjunctivul prezent sau imperativ :

Ca să-i afli taina, te vei cobori cătră apa Nilului. SADOVEANU, O. XII 27.

Să te duci să vezi ce mai face.

Ca această nouă jertfă a fânței tale să fie spornică, nu pregeta să dai dragoste și înțelepciune semenilor tăi. SADOVEANU, O. XII 28.

Atunci când predicatul regentei e la perfectul conjunctivului, finala poate apărea și ea la perfect, iar raportul este tot de anterioritate. Această construcție este însă foarte rară și greoaie :

Ar fi trebuit s-o fi adus ca s-o fi arătat tuturor.

§ 928. Propoziția finală cu indicativul (și cu imperativul) este prima propoziție dintre cele discutate până acum care are un tratament rigid în raport cu regenta ei : timpurile sînt în mod obligatoriu aceleași în ambele propoziții. Din aceste trăsături reiese că legătura acestui tip de propoziție finală cu regenta ei este foarte strînsă.

O b s e r v a Ț i e. Popular, apar și propoziții complementive directe și subiective introduse prin conjuncția *de* cu sensul „să” sau „că”. Aceste propoziții se construiesc, ca și finalele cu indicativul, cu același timp ca regentele lor. De exemplu :

Oușoare că scotea

Și-ncepea

De le-mpărtea. TEODORESCU, P. P. 532.

Dar al nostru împărat,

Tot mergînd pe la vînat,

Într-o seară s-a-ntimplat

Pe la noi d-o înnoptat. TEODORESCU, P. P. 116.

Spre deosebire de finala cu indicativul, finala cu conjunctivul prezintă o legătură foarte laxă cu regenta ei : regenta poate apărea la orice timp și la orice mod. Posibilitățile de combinare a timpurilor sînt însă puține pentru că, în mod obișnuit, subordonata nu poate apărea decît la prezent.

PROPOZIȚIILE MODALE

§ 929. Propozițiile circumstanțiale de mod propriu-zis și cele comparative (reale) se comportă ca atributivele, fără probleme speciale legate de natura lor :

Rău îmi pare cum îți pare și ție. NEGRUZZI, S. I 30.

Îngrămădise... foi late de podbal rotund pe care stăteau așternute și mumificate, după cum pe fiecare le apucase vremea și le încremenise fierbințelea vetrii, popoare întregi de zglăvoace căpăținoase și de boișteni cu ochii holbați. HOGAȘ, DR. I 258—259.

§ 930. Propozițiile comparative condiționale au o situație diferită, determinată de faptul că, în mod obișnuit, se construiesc cu condițional-optativul sau cu imperfectul (cu valoare de condițional-optativ perfect).

1. În cazul subordonatelor cu indicativul, regenta este la imperfect și subordonata la același timp ; raportul este de *s i m u l t a n e i t a t e* :

Toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea! CREANGĂ, A. 34.

Dacă verbul este momentan, regenta poate fi și la perfectul compus, iar subordonata la imperfect sau la perfectul compus :

Am sărit de parcă mă împingea Aghiută.

Am țipat de parcă m-a mușcat o viespe.

În situația specială a comparativelor condiționale introduse prin *cu chip că*, regenta apare la prezentul indicativului și subordonata la același timp :

Cu chip că ești hazliu, îi spui o mulțime de ... grosolării. VLAHUȚĂ, O. A. III 68.

2. Subordonata e la condițional-optativ. Cînd regenta e la indicativul prezent sau la viitor, la prezentul condițional-optativului sau al conjunctivului sau la imperativ, subordonata poate fi numai la prezentul condițional-optativului. Raportul temporal este tot de *s i m u l t a n e i t a t e* :

Se poartă de parcă ar fi stăpîn pe situație.

Am să merg ca și cum m-aș grăbi.

Să mănînce ca și cum i-ar fi foame etc.

Raportul de *p o s t e r i o r i t a t e* se exprimă prin orice timp al indicativului sau al conjunctivului sau prin imperativ în regentă și prin perfectul condițional-optativului în subordonată.

Mănîncă atît de lacom ca și cum n-ar fi mîncat de trei zile.

Ciocănitari mari dădeau semnale cătră locurile de sus, duruind cu clonțul în trunchiuri scorburoase, ca și cum ar fi primit anume porunci pentru asta. SADOVEANU, O. XII 19.

Are să vorbească atît de bine limba asta ca și cum n-ar fi vorbit nicio dată altă limbă etc.

Cînd verbul subordonatei este *a vrea*, raportul temporal este de posterioritate și de simultaneitate totodată :

Se strecurară în peșteră, ca și cum ar fi vrut să dea de veste. SADOVEANU, O. XII 22.

Propoziția comparativă condițională prezintă foarte puține posibilități de combinare a timpurilor și exprimă numai simultaneitatea și posterioritatea. De aceea nu se poate vorbi aici de combinații care pot reda mai multe raporturi, de timpuri cu valori multiple. În schimb apar cinci situații în care prezența unui timp în regentă impune cu necesitate prezența unui singur timp în subordonată :

timpul regentei	timpul subordonatei	raporturile
prezent condițional-optativ perfect compus	—prezent condițional-optativ :	simultaneitate
perfect simplu		
mai mult ca perfect	—prezent condițional-optativ :	posterioritate
perfect conjunctiv		

Aici se observă, de asemenea, că prezența unui anumit verb (*a vrea*) în subordonată determină un raport temporal special.

Aceste trăsături marchează existența unei legături foarte strînse între propoziția comparativă condițională și regenta ei.

PROPOZIȚIILE CONSECUTIVE

§ 931. Propoziția consecutivă exprimă o acțiune care, din punct de vedere logic, nu poate fi decît posterioră regentei. De aceea ar fi de așteptat ca raportul dintre regentă și consecutivă să fie întotdeauna de anterioritate. Există însă cazuri cînd verbul regentei și cel al subordonatei apar la același timp. În aceste situații, care se realizează mai ales cînd verbele sînt durative sau exprimă o stare, acțiunile sînt, cel puțin formal, simultane.

I. Anterioritatea

Predicatul regentei poate fi la orice timp și la orice mod. Predicatul subordonatei poate apărea numai la prezentul indicativului, la imperfect sau la perfectul compus, la viitor, la conjunctiv sau condițional-optativ prezent sau perfect. Combinarea timpurilor se face precum urmează :

prezentul indicativ în regentă — viitorul, conjunctivul sau condițional-optativul prezent în subordonată ;

imperfectul în regentă — prezentul indicativului, viitorul, conjunctivul sau condițional-optativul prezent în subordonată ;

perfectul compus în regentă — prezentul indicativ, imperfectul, viitorul, prezentul conjunctivului sau al condițional-optativului în subordonată;

perfectul simplu sau mai mult ca perfectul în regentă — prezentul indicativ, imperfectul, perfectul simplu sau compus, viitorul, prezentul conjunctivului sau al condițional-optativului în subordonată;

viitorul în regentă — același timp în subordonată;

prezentul conjunctivului sau imperativul în regentă — prezentul conjunctivului în subordonată;

prezentul condițional-optativului în regentă — același timp în subordonată;

perfectul conjunctivului sau al condițional-optativului în regentă — prezentul conjunctivului în subordonată.

Mă întrebi atâtea, încît n-o să mai știu să-ți răspund.

Lucra așa de bine, încît nu știu cum a putut greși.

Lucra așa de bine, încît o să fie totdeauna apreciat.

Era așa de rău, încît să nu se mai poată (nu s-ar mai putea) face nimic din el?

A început a secera prin Humulești în dreapta și în stînga, de se auzea numai chiu și vai în toate părțile. CREANGĂ, A. 14.

Puse să-i facă un buzdugan de fier, îl aruncă în sus de despică bolta ceriului. EMINESCU, N. 4.

Ai să mînînci atîta, încît o să ți se facă rău etc.

Observație. Cînd predicatul regentei este un verb cu sensul „a crede”, iar predicatul subordonatei este verbul *a putea*, raportul este în același timp de anterioritate, de simultaneitate și de posterioritate:

Îl socotești atît de priceput, încît să poată (ar putea) face asta?

II. Simultaneitatea

Poate apărea orice timp și orice mod cu excepția prezentului conjunctiv și a imperativului:

Ce ai la sufletul tău de ești tot fără chef și mîhnit? ISPIRESCU, L. 192.

Era așa de ostent, că nici nu mai putea vorbi. SADOVEANU, O. I 628.

Și propoziția consecutivă prezintă foarte puține posibilități de combinare a timpurilor și exprimă numai raporturi de anterioritate și de simultaneitate. Apar însă și aici situații în care prezența unui timp în regentă impune cu necesitate prezența unui singur timp în subordonată. Acestea sînt următoarele:

timpul regentei		timpul subordonatei		raporturile simultaneitate	
prezent					
perfect	} conjunctiv	}	— prezent conjunctiv	}	anterioritate
					— prezent condițional-optativ
perfect condițional-optativ	}	}	— prezent condițional-optativ	}	simultaneitate
prezent condițional-optativ					simultaneitate

Prezența unor anumite verbe cu anumite sensuri în regentă și, mai ales, în subordonată („a crede” — *a putea*) determină și aici un raport temporal special.

Din cele de mai sus reiese că între propoziția consecutivă și regenta ei există o legătură foarte strânsă.

PROPOZIȚIILE CONDIȚIONALE

§ 932. Din punct de vedere logic, condiția, ca și cauza, nu poate fi decât anterioară acțiunii pe care o condiționează. Limba însă nu exprimă totdeauna acest raport: în general, condiționala apare la viitor sau la o formă verbală realizabilă sau ireală, iar regenta ei, la aceleași timpuri.

Mai mult decât atât, propoziția aparent condițională cu predicatul la un timp trecut real (decă cu excepția imperfectului care, având valoare de condițional trecut, este ireal) este din punctul de vedere al conținutului o propoziție cauzală sau temporală (vezi observația de la § 933 pct. 1). Explicația acestei situații stă tocmai în faptul că, dacă s-a realizat deja, condiția își pierde calitatea de ipoteză și devine cauza acțiunii pe care inițial a condiționat-o sau determinarea ei temporală.

§ 933. Predicatul subordonatei este la indicativ.

1. Condiționala cu indicativul poate avea predicatul numai la viitor (sau viitorul anterior) sau la prezentul cu valoare de viitor. Regenta acestei condiționale poate avea predicatul la viitor sau la alte timpuri cu valoare de viitor (prezentul sau, în cazul verbelor cu sensul „a pleca”, perfectul compus), la prezentul conjunctivului sau al condițional-optativului sau la imperativ. Formal, raportul temporal este, cu excepția combinației cu viitorul anterior în subordonată, de *s i m u l t a n e i t a t e*. Din punctul de vedere al conținutului este însă, întotdeauna, de *p o s t e r i o r i t a t e*, întrucât acțiunea din regentă se îndeplinește, în realitate, numai în urma îndeplinirii condiției ei.

De v-a apuca ploaia-n pădure, apoi are să vă fie greu de tot. HOGAȘ, DR. I 258.

Dacă duc cu dînșii doi oșteni turci... răzășii s-or teme și i-or primi bine. SADOVEANU, O. XVIII 219.

Dac-ajungem cu bine acasă, desfund o bute umplută de bunicul cu hidromel. SADOVEANU, O. V 530.

Dacă vine el, eu am plecat.

Să nu rîdeți de mine, nici să mă judecați rău, dacă mă veți auzi descîntînd. SADOVEANU, O. XII 9.

Dacă mergi și tu, eu aș lua un taxi.

Dacă merge el, du-te și tu!

Dacă va fi terminat ce-a avut pînă acum, îi dau (o să-i dau, să-i dai...) și restul.

Observație. Aparenta condițională construită cu trecutul (cu excepția imperfectului) este în realitate cauzală:

Dacă ai venit, aș pleca eu „pentru că ai venit, aș pleca eu”

sau temporală :

Acolo dac-au ajuns

Steaua-n nori li s-a ascuns.

În aceeași situație este condiționala cu predicatul la prezent (cu valoare de prezent) sau la viitor, a cărei acțiune este prezentată ca reală de vorbitor :

Dacă n-am (n-o să am) bani, sigur că n-o să pot cumpăra nimic „pentru că știu sigur că n-o să am bani, îți spun de pe acum că n-o să pot cumpăra nimic”.

Aceste propoziții se încadrează în categoria raporturilor temporale pe care le antrenează propozițiile cauzale și temporale.

2. Cu prezentul, perfectul compus sau viitorul mai poate fi construită și condiționala cu nuanță temporală. Regentele sînt la aceleași timpuri :

Dacă ninge, tramvaiete merg încet.

Dacă ajung acasă, mă culc.

Dacă n-a mai putut suporta, a plecat acasă.

În cazul acestei fraze, raportul temporal este de s i m u l t a n e i t a t e.

§ 934. Predicatul subordonatei este la condițional-optativ (sau la imperfectul cu valoare de condițional-optativ trecut).

1. Cînd predicatul regentei este la condițional-optativul prezent, predicatul subordonatei poate apărea numai la același timp :

Dacă te-ar găsi mama, ea te-ar omorî. EMINESCU, N. 9.

Raportul temporal este, formal, de s i m u l t a n e i t a t e, dar, în conținut, de p o s t e r i o r i t a t e, întrucît acțiunea regentei se îndeplinește în urma condiției ei.

2. Cînd predicatul regentei este la imperfect sau la condițional-optativul prezent sau perfect, predicatul subordonatei poate fi la imperfect sau la perfectul condițional-optativului :

Dacă aș fi avut cartea, ți-o dădeam.

Dacă ai fi învățat, ai ști (ai fi știut).

Dacă învățai, știai.

Raportul temporal este de p o s t e r i o r i t a t e.

§ 935. Predicatul subordonatei e la conjunctiv (cu valoare de condițional-optativ).

Combi-națiile care se creează sînt aceleași ca la § 933, cu singura deosebire că prezentul condițional-optativului nu poate apărea în regenta a cărei subordonată e la perfect :

Să am eu cartea, i-aș da-o.

Să fi avut eu cartea, i-o dădeam (i-aș fi dat-o).

§ 936. Și condiționala este o propoziție care prezintă puține posibilități de combinare a timpurilor și nu redă toate raporturile temporale. Nu prezintă însă nici un caz în care un anumit timp din regentă să nu se poată combina decît cu un singur timp în subordonată.

În privința combinațiilor care pot reda mai multe raporturi temporale, nu se pot face afirmații absolute. Combinațiile prezent indicativ în ambele propoziții, prezentul conjunctivului, imperativul sau viitorul în regentă și prezentul indicativului în subordonată pot reda atât simultaneitatea, cât și posterioritatea; dar simultaneitatea în cazul condiționalei este doar formală, în conținut fiind tot posterioritate.

De aceea se poate spune, în general, că propoziția condițională prezintă o legătură strânsă cu regenta ei.

CORESPONDENȚA TIMPURILOR LA CELELALTE SUBORDONATE

§ 937. Propozițiile discutate mai înainte (completiva directă, atributiva, temporală, cauzală, finală, comparativă condițională, consecutivă și condițională) sînt singurele subordonate care se diferențiază între ele în ce privește corespondența timpurilor. Celelalte subordonate au, unele, tratament identic cu completiva directă, altele, tratament identic cu atributiva și una singură tratament identic cu condițională: subiectivă, predicativă, predicativă suplimentară și completivă indirectă merg cu completivă directă, circumstanțială concesivă merge cu condițională, iar celelalte circumstanțiale (de loc, instrumentală, sociativă etc.) merg cu atributiva.

Iată câteva exemple pentru cele trei tipuri de asemănări:

1.a. Imperfectul în ambele propoziții redă în cazul subiectivei, ca și în cazul completivei directe, simultaneitatea unor acțiuni care se desfășoară și se termină în trecut:

Ceea ce știau căpitanul de corabie kir Dighenis și conducătorul de cămile... nu era spre defăimarea străinului. SADOVEANU, O. XII 68.

De asemenea, ca și în cazul completivei directe, prezentul indicativului sau viitorul în regentă și un timp trecut în subordonată redau și în cazul subiectivei posterioritatea:

E adevărat că, din această îndeletnicire, mi-am făcut o profesie. SADOVEANU, O. XII 9.

Ce a fost rînduială a vieții și ființii noroadelor o mie de ani va rămînea încă o mie. SADOVEANU, O. XII 25.

b. Prezentul în regentă și viitorul în subordonată redau și în cazul completivei indirecte anterioritatea:

Ne temem însă că, unde spui domnia-ta, nu vom găsi milă. SADOVEANU, O. XII 72.

Conjunctivul prezent în regentă și un timp trecut în subordonată redau și în completivă indirectă posterioritatea:

Să nu-ți pară rău că le-am dat drumul.

2. Imperfectul în regentă și perfectul condițional-optativ în subordonată c o n c e s i v ă redau, ca și în cazul condiționalei, posterioritatea:

Își închipuiau că nu-i creștin, deși semnul milei ar fi fost o dovadă. SADOVEANU, O. XII 30.

3. Imperfectul în regentă și în subordonată redă în cazul c i r c u m s t a n ț i a l e i d e l o c, ca și la atributivă, simultaneitatea:

Pînă unde răzbeam noi, n-ajungeau ciobanii cu turmele. SADOVEANU, O. XII 8.

**CONCLUZII GENERALE REFERITOARE
LA CORESPONDENȚA TIMPURILOR ÎN SUBORDONARE**

§ 938. Corespondența timpurilor în subordonare depinde deci, în general, de următorii factori :

— Valorile multiple ale timpurilor : prezentul poate avea valoare de prezent, de trecut sau de viitor ; prezentul conjunctivului și al condițional-optativului, ca și imperativul, pot avea valoare de prezent sau de viitor ; imperfectul poate exprima simultaneitatea cu orice timp trecut ; tot imperfectul poate avea sens durativ sau iterativ etc.

— Legătura mai strînsă sau mai liberă dintre regentă și subordonată.

— Prezența conjuncțiilor temporale (în cazul temporalei) și a conjuncției *de* (în cazul finalei și al unor complete directe și subiective).

— Natura logică a raportului dintre regentă și subordonată.

— Valoarea modurilor.

— Sensul lexical al verbelor (de exemplu, verbul *a vrea* la comparativa condițională și *a putea* la consecutivă) și, în general, sensul lexical al întregii fraze ; caracterul durativ sau momentan al verbelor.

În general, corespondența timpurilor în limba română este destul de liberă. Cu excepția unui tip de propoziție finală, a propoziției comparative condiționale și a propoziției consecutive, nu apar situații în care prezența unui anumit timp în regentă să impună prezența unui singur timp în subordonată.

În cadrul raporturilor temporale însă, există o specializare a timpurilor manifestată cu consecvență la toate propozițiile care au posibilitatea de a exprima raporturile respective. De exemplu, în simultaneitate și în anterioritate, prezentul oricărui mod în regentă admite numai prezentul indicativului sau viitorul în subordonată.

BIBLIOGRAFIE

P. CRETIA, *Corespondența timpurilor*, în SCL V (1954), p. 311—329.

FENOMENE ȘI PROCEDEE
SINTACTICE
COMUNE FRAZEI ȘI PROPOZIȚIEI

ELIPSA

§ 939. În exprimare există propoziții sau fraze incomplete din punct de vedere formal care pot reda o comunicare deplină, deși s-au suprimat unele elemente.

Omiterea unor elemente necesare din punct de vedere gramatical sau lexical, pe care vorbitorii le au în minte, fără să fi fost exprimate mai înainte se numește *elipsă*. Pentru a înțelege comunicarea nu e necesară completarea construcției, deoarece din cunoașterea contextului ne dăm seama de ceea ce s-a omis.

Elipsa poate avea mai multe cauze : nevoia de concizie, de scurtare a vorbirii, nevoia de a obține anumite nuanțe afective.

Prin omiterea unor elemente care nu sînt strict indispensabile pentru transmiterea conținutului unei comunicări se ajunge la crearea unor construcții sintactice noi, care îmbogățesc posibilitățile limbii de a reda gîndirea, dînd vorbirii o mai mare putere de expresivitate.

Natura sintactică a părților absente variază de la caz la caz. Oricare parte a propoziției și chiar propoziții întregi pot lipsi într-un anumit context (vezi § 943).

În exemplul :

Iarna [ne dăm] pe gheață și [mergem] la săniuș. CREANGĂ, A. 13, lipsesc predicatoarele, fiecare cuvînt păstrîndu-și înțelesul său lexical.

Acest fel de elipsă e frecvent în cazul unor proverbe, zicători :

După bună dimineața [vine] și mulțămîta.

Pe brumă [umblă] desculț și pe rouă [umblă] încălțat.

În toate aceste cazuri, în care lipsește un predicat sau altă parte de propoziție, avem de-a face cu elipse gramaticale.

Tot elipse gramaticale întîlnim și în cazul subordonării indirecte (vezi § 745).

Astfel, în fraza : *A fost mai rău că era să iasă cu bătaie.* PREDĂ, D. 37, propoziția cauzală *că era (să iasă cu bătaie)* nu arată din ce cauză a fost mai rău, ci din ce cauză socotește vorbitorul că a fost mai rău. Fraza întregă, în care am introduce cuvintele omise, ar fi : *a fost mai rău și eu declar că a fost mai rău din cauză că...*

În elipsele lexicale (vezi § 946—948), sensul cuvintelor omise este preluat de celelalte cuvinte din comunicare. Astfel, în *marfă de calitate*,

ultimul cuvînt s-a încărcat și cu înțelesul adjectivului *bună*, care a fost omis (*marfă de calitate bună*); de asemenea *are temperatură*, pentru *are temperatură ridicată*. S-ar putea spune că, în urma acumulării unor noi sensuri, înțelesul cuvintelor *calitate*, *temperatură* s-a schimbat.

Elipsele lexicale se întîlnesc mai ales într-un mediu dat, în care cuvintele des folosite se pot omite pentru că sînt în mintea tuturor vorbitorilor :

Nouă, la [compania] întîia din [regimentul] 307, de opt săptămîni nu ne-a dat dom'majur tabacul. CAMILAR, N. II 2.

Cobor la [stația de tramvai] Bălcescu.

Să sperăm că epilogul acestui remarcabil eveniment fotbalistic, epilog la care vom asista mîine pe [stadionul] 23 August... MAGAZIN. 238 (1962), p. 5.

DELIMITAREA ELIPSEI FAȚĂ DE CONSTRUCȚII ASEMĂNĂTOARE

§ 940. Este necesar să se facă distincție între elipsă și subînțelegere. Astfel, în cazul în care, spre a evita repetiția, nu se mai reiau unele elemente enunțate cu puțin înainte în cursul comunicării avem de-a face cu subînțelegere și nu cu elipsă. De exemplu :

Printre gratii luna moale

Sficioasă și smerită și-au vărsat razele sale;

Unde-ajung [razele] par văruite zid, podele, ca de cridă,

Pe-unde nu [ajung] — părea că umbra cu cărbune-i zugrăvită. EMINESCU, O. I 76.

Atunci iepurele sare, și dracul [sare] după el. CREANGĂ, P. 51.

Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști,

Nici [nu ți-aș dori] ca Dunărea să-nece spumegînd a tale oști. EMINESCU, O. I 147.

Subînțelegerea e frecventă în dialog, unde, de obicei, nu se repetă unele cuvinte.

Vorbitorul nu simte absența acestor cuvinte deoarece ele figurează în context.

— *D-ta știi să țeși pînză?*

— *Da, știu [să țeș pînză].* DELAVRANCEA, O. II 201.

— *Vra să zică asta ți-au spus?*

— *Asta [mi-au spus].* SADOVEANU, O. III 183.

— *Cîți domni a avut Țara Romînească?*

— *[Țara Romînească a avut domni] Mulți, domnule.* CARAGIALE, O. I 131.

— *Cine a trecut astăzi pe aici?*

— *[Pe aici au trecut astăzi] Oameni, fel de fel.* SLAVICI, O. I 181.

— *Cum trebuie să stea școlarul în bancă?*

— *[Școlarul trebuie să stea în bancă] Drept, cu căciula pe spate și cu ochii pe carte.* DELAVRANCEA, H. T. 107.

Între subînțelegere și elipsă există și alte deosebiri. În timp ce în primul caz cuvintele omise pot fi completate cu precizie, în celălalt completarea se face, de obicei, cu aproximație.

Să se compare :

subînțelegere :

— *Mi-am uitat să-ți zic ziua bună. Dumnezeu să-ți ajute.*

— *Să [ajute], domnișorul.* AGÎRBICEANU, S. P. 189.

— *Apoi, cucoane, mă prind eu să ți-l secer.*

— *Cum [să-l seceri], singur?* CREANGĂ, P. 156.

elipsă :

... *cam face zîmbre chiriașului. Acu! eu n-am văzut-o, da-mi spune mă-sa. E cuminte săraca, da mai știi...* BARBU, G. 336.

În primele două exemple se pot adăuga numai cuvintele : *ajute, să-l seceri*, în ultimul se pot presupune mai multe cuvinte : *ce poate face, de ce e capabilă, ce o duce capul etc.* (*da mai știi ce poate face etc.*). De asemenea, elipsa (suspensia, vezi § 944) : *am să te...* rostită cu un ton amenințător se poate completa cu : *pedepsesc, lovesc, dau afară etc.*

Din acest punct de vedere putem deosebi diferite grade în cadrul elipsei. Uneori putem completa mai ușor cuvintele care lipsesc, alteori mai greu, dar înțelegem ideea exprimată. Astfel, din comunicarea : *am să te...* ne dăm seama că vorbitorul amenință.

Un rol important în înțelegerea elipsei în vorbire îl au : intonația, pauza (în scris, punctuația), gesturile, mimica.

Observație. Cum s-a văzut și mai sus, în cadrul subînțelegerii pot avea loc uneori și anumite schimbări :

— de persoană :

Scris în cartea vieții este și de veacuri și de stele

Eu să fiu a ta stăpînă, tu [să fii] stăpîn vieții mele. EMINESCU, O. I 142.

Eu merg în oraș, el [merge] la școală.

— de parte de propoziție :

*Eu n-am cunoscut niciodată **dumbrava** asta. Acum văd că [dumbrava]-i o pădure ca-n poveștile pe care ni le spunea mama.* SADOVEANU, P. M. 56.

În exemplul de mai sus complementul direct enunțat devine subiect subînțeles.

Uneori, în locul predicatului unor propoziții negative apar adverbele *nu, ba*, care nu pot fi socotite elipse :

Bunicul știa să scrie, dar bunica nu.

Era frumoasă de mama focului, la soare te puteai uita, iar la dînsa ba. CREANGĂ, P. 276.

În frazele de mai sus, verbele care pot fi subînțelese în propoziția a doua sînt enunțate în prima. (Vezi § 496 B a.)

În cadrul comunicărilor cu adverbe de afirmație sau de negație pot fi elipse. Astfel, în exemplul :

După ce închinară de trei ori, subprefectul ordonă avocatului Ciupei...

— *Ordon, Ciupei, ca amic și ca frate-te, ordon... du-te ca s-o vezi... dacă Ghiolița este bine...*

— *Cînd ordoni, d-ta, d-le Niță, chiar să nu, eu tot da. Cînd ordoni, ordoni!* DELAVRANCEA, H. T. 237,

verbul care a fost omis pe lângă adverbul de negație precedat de conjuncție (*să nu*) din fraza a doua nu apare în cursul enunțului, deci avem de-a face cu elipsă în propoziția subordonată: *chiar să nu* [pot].

Observații. 1. Uneori, în titluri apar fragmente care nu sînt nici elipse, nici subînțelegeri. De exemplu:

După trei ani ... [de activitate în domeniul cultivării limbii]. LR VIII (1959), nr. 5, p. 3.

2. Cînd în cursul unui dialog, unul dintre interlocutori intrerupe pe celălalt nu avem de-a face cu elipsă:

— *Eu?!!... Eu ți-am dat ordin să...*

— *Ce, ați uitat?* BRĂBESCU, v. A. 85.

§ 941. În afară de elipsă și subînțelegere mai distingem o a treia categorie, în care în mod normal se omite ceva. Astfel, subiectul pronume personal de persoana I sau a II-a este adesea neexprimat, fiind inclus în desinența verbului (vezi § 520):

Mergem la școală [= noi mergem].

O situație asemănătoare este și în cazul subiectului cu două predicate: *Elevii scriu și citesc* (nu se spune: *elevii scriu și elevii citesc*).

§ 942. Uneori e greu de delimitat elipsa, atît de propoziția nominală (vezi § 499), cît și de subînțelegere.

Avem de-a face cu anumite tipuri intermediare.

Astfel, în frazele:

În mintea ei se făcuse însă un gol, un întuneric chinuitor. Nu și-l aduse aminte și pace. BASSARABESCU, v. 12.

Nu știu, nu știu și pace. SEBASTIAN, T. 82.

I-am făcut eu o mulțime de meșteșuguri, și degeaba. SADOVEANU, O. I 562

putem socoti fie că s-au omis verbele: (*să dăm, să avem, să facem*) *pace, (i le-am făcut) degeaba*, fie că sînt propoziții nominale.

În cazul unor proverbe e de asemenea greu de delimitat elipsa de propoziția nominală: *În buză miere și în inimă fiere.*

NATURA SINTACTICĂ A PĂRȚILOR ABSENTE ÎN ELIPSE

§ 943. În elipse pot fi omise diferite părți de propoziție.

Astfel, în exemplul:

— *Da-ncotro, -ncotro, flăcăule? întreabă cineva din urmă pe tî-nărul călăreț.* CARAGIALE, O. I 219

e eliptic predicatul.

Construcțiile cu valoare partitivă cu prepozițiile *de, din*, aparente excepții ale complementului direct în acuzativ fără prepoziție și ale subiectului în nominativ, sînt atribute pe lângă un complement sau un subiect eliptic:

Robinson de aceste [= lucruri de aceste]... *nici avea în cuget.* DRĂGHICI, R. 5.

De acestea [= cămăși de acestea] *erau multe în magazin.*

Aceste construcții fac parte dintre elipsele, de altfel puține la număr, care nu au valoare afectivă.

Uneori poate lipsi chiar și o propoziție întreagă:

Odată *i-am zis uitându-mă lung și galeș la dînsa: „fie că strașnici ochi ai, coană Marghioalo. Ei, ce crezi că mi-a răspuns: „Nu, nu se poate [să ne iubim], coane Iancule, că mi-e frică de bărbatu-meu”*. VR 6₂ (1962), p. 177.

— *Desigur, vorbi cineva, directorul va înștiința poliția.*

— *Nu face nimic [dacă va înștiința poliția], răspunse un muncitor din comitet.* SAHIA, N. 36.

— *Da' nu mă minți?*

— *Nu te mint.*

— *Să moară [cine minte]?*

— *Să moară!* BARBU, G. 322.

Aceste feluri de elipse sînt mai legate de context decît altele, pentru că aproape toate cuvintele (în afară de conjuncția *dacă*, pronumele *cine*) apar enunțate în cursul dialogului. Propozițiile omise nu se repetă fără schimbare. În al doilea exemplu, în cadrul elipsei se presupune o conjuncție (să se compare: *va înștiința poliția* cu *dacă va înștiința poliția*), în al treilea un pronume relativ (*nu te mint*, dar *cine minte*).

Pot fi socotite, la origine, secundare eliptice de regentă propozițiile independente care încep cu o conjuncție.

De exemplu, fraza:

— *De-aș ajunge mai degrabă în tîrg, zise Prepeleac.* CREANGĂ, P. 42 poate fi interpretată astfel:

[Ce bine ar fi] *de-aș ajunge mai degrabă...*

CARACTERUL AFECTIV AL ELIPSEI

§ 944. În genere, elipsa se caracterizează printr-un puternic element afectiv, o întreagă situație putînd fi exprimată printr-o serie de cuvinte neînchegate în propoziție, într-o înlănțuire gramaticală. În acest caz se elimină ceea ce, fiind neesențial, poate atenua sau întîrzia exprimarea stării sufletești.

— *Să fie tăcere, strigă ofițerul, dar nimic nu mai putea opri plînsurile osîndiților.*

[Să vină] *Alții... altă sută... strigă cineva în răstimpuri printre rafale.* CAMILAR, N. I 92.

Elipsa predicatului creează o atmosferă de rapiditate a acțiunii, de încordare în desfășurarea ei.

Păgubașul, după hoț. *Fugi pravoslavnicul cu slăninele, fugi păgubașul.* DELAVRANCEA, V. V. 231.

Dacă am introduce verbul *fugi* (*păgubașul fugi după hoț*), el ar fi numai centrul gramatical, nu și semantic al propoziției. Centrul semantic

este reprezentat prin determinantul verbului. Situația este asemănătoare cu a vorbitorilor care elimină, adeseori, din vorbire cuvintele socotite de ei că n-ar fi esențiale.

Frecvente sînt cazurile cu elipsa verbelor de declarație care introduc vorbirea directă :

A mers ce a mers, pînă a dat de case și mai frumoase. Acolo altă fată și mai mîndră [zise] :

Unde te duci, Făt-Frumos, și pe la mine nu te abați? RĂDULESCU-CODIN, I. 216

sau chiar a unei propoziții întregi cu un asemenea verb :

Merge și merge înainte că, socotea el, doar s-o întâlnești cu Dumnezeu. În drumu-i, dă peste o apă mare. Se tot bătea cu gîndul : cum s-o treacă?

Cum sta și se plănuia, uite un pește [care zice] :

— *Unde te duci, voinice?* RĂDULESCU-CODIN, I. 110. (Vezi § 887.)

O elipsă cu elemente afective este cîteodată și suspensia, adică întreruperea voită a comunicării cînd restul poate și este preferabil să fie subînțeles sau cînd vorbitorul caută anumite cuvinte pentru că nu-i convine să-și îmbrace gîndurile în cuvintele pe care le are în minte în acel moment :

Ați văzut cum fug copiii în timpul recreației ! Pe aici e circulație mare și cum ei sînt grăbiți... FEMEIA, 2 (1952), p. 4.

Tu aveai geniu și, desigur, aici în provincie... TEATRUL, 4 (1960), p. 28.

Am înțeles, zic, du-te și n-ai grijă : aibi curaj !... cu metodele moderne... CARAGIALE, O. II 182.

— *Dai cartea asta, căpitane Cozmuță. Dacă este vreo pricină de împotrivire...*

— *Nu poate fi nici o împotrivire, măria-ta. Cartea o pun în mîna lui pan Tadeus. Dar dacă, din pricina smreduitoarelor vremi, pan Tadeus nu va mai fi fiind în această viață... SADOVEANU, O. XVIII 197.*

— *... paturile copiilor... nu știu unde le-aș putea pune la adăpost... știți, iarna...*

— *Iarna, puteți astupa o fereastră : bateți o saltea și pe deasupra o scoartă.* CARAGIALE, O. IV 8.

Învată, că de nu...

Adesea vorbitorul se oprește imediat după ce a rostit conjuncția care introduce o propoziție (subordonată sau coordonată) :

Ai făcut bine că i-ai tăiat ; pentru că... NEGRUZZI, S. I 153.

O b s e r v a ție. Ideile comunicate reies clar din propoziția eliptică, nu și din suspensia care nu e în același timp și elipsă :

— *Eu ți-aș da fie trei-patru poli... să...*

— *Să ce?*

— *Să mă lași, să nu vii la concurs.* CARAGIALE, O. II 269.

În exemplul de mai sus vorbitorul, dintr-o anumită jenă, nu vrea să spună totul.

REPETIȚIA ELIPTICĂ

§ 945. Adeseori, repetarea unui grup de cuvinte sau a unei propoziții se face eliminându-se, din primul termen al repetiției, din al doilea sau din ambii termeni, unul sau mai multe elemente; repetiția este în acest caz eliptică:

Umorist, numai umorist, cel care tipărea în „Moftul român”...?
VR 6 (1962), p. 176.

Oșlobanu prost, prost, dar să nu-l atingă cineva cu cât e negru sub unghie, că-și azvîrle țărână după cap ca buhaiul. CREANGĂ, A. 78.

Primul exemplu poate fi interpretat: [oare] *numai umorist, numai umorist* [să fi fost]... În al doilea exemplu repetiția *prost, prost* poate fi interpretată: „de prost, era prost”. În ambele cazuri avem de-a face cu omiterea unor cuvinte. Între cele două elemente ale repetiției există o diferență de intonație, care ne permite să înțelegem despre ce e vorba.

CUVINTE ȘI EXPRESII PROVENITE DIN ELIPSE

§ 946. În toate situațiile de mai sus omiterea anumitor elemente se bazează pe prezența lor în mintea vorbitorului, ca și a ascultătorului. Sînt cazuri însă în care o expresie eliptică, avînd punctul de plecare în situații de felul celor de mai sus, devine absolută, fixă, adică vorbitorul nu mai subînțelege nimic și o folosește ca pe un tot cu înțeles deplin. Repetarea construcțiilor eliptice în condiții identice duce la formarea unor expresii care, păstrînd înțelesul general, dar aproximativ al enunțului primitiv, ajung să fie întrebuițate și în situații mult diferite, cu o valoare proprie. Ele nu mai sînt elipse, ci doar niște formule „împietrite”.

Expresiile de acest tip au putut lua naștere:

1. în propoziție, prin eliminarea unor părți de propoziție;
2. în frază, prin eliminarea unor propoziții.

CUVINTE ȘI EXPRESII REZULTATE DIN ELIPSA UNOR PĂRȚI DE PROPOZIȚIE

§ 947. În propoziție poate rămîne neexprimat atributul care determină un substantiv.

În această situație se găsește următoarele elipse lexicale (vezi § 939) des întrebuițate în vorbirea zilnică sau familiară: *are temperatură, are tensiune* (pentru *are temperatură ridicată, tensiune mare*), *pe cuvînt* (pentru *pe cuvînt de onoare*).

În alte cazuri poate fi lăsat de o parte substantivul determinat. Astfel au luat naștere: *roșie, vînată* pentru *pălăgea roșie și pălăgea vînată*, relevîndu-se în acest fel tocmai ceea ce are caracteristic un termen față de celălalt.

De asemenea, pot fi eliminate complinirile verbului, adjectivului sau adverbului.

Astfel, expresia negativă *ți-ai găsit*, ca în acest exemplu :

Ș-apoi chititi că numai în arc se încheia tot meșteșugul... omului acelaia? Ți-ai găsit. CREANGĂ, P. 245,
își are originea în construcții ca *ți-ai găsit omul al cărui meșteșug să se încheie numai în arc...*

În construcția *sărac lipit pământului*, prin eliminarea cuvântului *pământului*, s-a ajuns la formula *sărac lipit* „foarte sărac”.

[Popa Bradu] *n-a vrut să pornească cu mortul pînă nu i se aduce o trăsură, măcar că neamul mortului era sărac lipit.* PAS, Z. I 232.

În loc de *a vorbi de rău* (de, pe cineva) se întâlnește destul de des *a vorbi* (pe cineva) :

Așa era Lupescu, nu te vorbea, îți arunca în față. H. Papadat-Bengescu, *Logodnicul* (București, 1935), p. 295.

Expresia *a-și ține gura* „a tăcea” își poate avea originea într-o construcție mai veche : *a-și ține gura închisă.*

În propoziție pot fi eliminate și părți principale :

1. Subiectul. Formule eliptice rezultate din omiterea subiectului se găsesc mai ales în blesteme și injurături, în care se evită pronunțarea unui cuvînt neplăcut, interzis sau urît :

Călca-te-ar (relele, boala etc.)!

Lua-te-ar să te ia (dracul, naiba)!

Bată-te să te bată! SADOVEANU, O. I 561.

2. Predicatul.

Expresiile *cum nu*, *cum să nu* „da” :

— *Îl cunoști?* — *Cum nu?* SANDU-ALDEA, A. M. 137.

— *Fă-mi și mie rost, mă băiete, poți?*

— *Cum să nu!* BRĂESCU, S.P. 119.

Expresia eliptică *da de unde* „nu” :

— *Stai culcat, c-adormi îndată.*

— *Da de unde.* CONTEMPORANUL, I 198

s-a născut în condiții în care *de unde* avea sensul propriu, local : — *Ai luat cărțile?* — *De unde* (să le iau)? În răspunsuri de felul acestuia ceea ce interesa în primul rînd era că acțiunea nu s-a putut îndeplini, indiferent din ce motive. Astfel, formula eliptică *de unde* a început să circule cu valoare de negație, fără a mai fi apropiată de construcția completă originară. Pe de altă parte, din construcții ca :

Aș cumpăra eu cărți multe, dar n-am de unde lua bani ca să pot cumpăra

a luat naștere expresia *a avea de unde* „a avea bani” (*a avea cu ce*) :

— *Cum să nu se îmbrace elegant? Are de unde.*

Altă categorie de construcții eliptice în care a fost eliminat predicatul o constituie expresiile *nici gînd*, *nici vorbă*, *nici pomeneală*, *nici discuție*.

Nici gînd a apărut din construcții în care *gînd* are sensul de „intenție” (de exemplu : *Vine cu gîndul să mă țină.* CREANGĂ, P. 311 ; *Se ridicase*

în picioare cu gând să plece și el, dar pentru că nimeni nu se grăbea să-i facă loc, hotărâse să rămână. GALAN, Z. R. 26) prin omiterea verbului: *Mergi diseară la teatru? — Nici gând* [nu am].

Nici vorbă poate avea și sens puternic negativ, dar și sens pozitiv. Diferențierea între aceste două înțelesuri se face cu ajutorul verbului care urmează: *Nici vorbă că plec* (cu indicativul) înseamnă „cu siguranță că plec”; *nici vorbă să plec* (cu conjunctivul) înseamnă „nu am intenția, posibilitatea să plec”.

Nici vorbă să las casa pe grija copiilor cel puțin încă o lună. CARAGIALE, O. VII 326.

Pentru amîndouă sensurile la bază stă o expresie ca *nu încape vorbă, nu poate fi vorba* (cf. *nu încape glumă, nu încape discuție*), în care *vorbă* înseamnă „discuție”:

Acum încalte nu mai poate încăpea vorbă, era în completă mizerie. CARAGIALE, O. III 9.

Expresia *nici pomeneală*:

Mișcă-l, zguduie-l, dă-i cu patul puștei... Nici pomeneală! GALACTION, O. I 271

este direct legată de construcția *nici nu se pomenește*, unde *a pomeni* are ca scop să adauge negației ideea că nu există asupra unui fapt nici măcar amintirea că ar fi existat odată. În această expresie a fost întrebuintat un substantiv derivat de la *a pomeni* cu sufixul *-eală*, ca *îndoială* (cf. *nici îndoială*).

Observație. În unele situații se simte că avem de-a face cu elipse, de exemplu în: *o turcească pentru o cafea turcească, sărac lipit pentru sărac lipit pămîntului*; dovada e că se folosesc ambele tipuri de expresii. În schimb, *roșii*, mai frecvent folosit decît *pălăgele roșii*, este simțit azi mai puțin ca elipsă.

Tot prin elipsa predicatului s-au format și formulele de salut: [Îți doresc, urez] *la mulți ani, noroc, drum bun*.

EXPRESII ELIPTICE REZULTATE DIN ELIPSA UNOR PROPOZIȚII

§ 948. Prin elipsă pot fi eliminate și propoziții întregi. În acest fel au fost create o serie de expresii care numai în rare cazuri mai pot fi reconstituite.

Uneori se mai pot recunoaște cuvintele care au fost înlăturate în urma suspensiei:

Mă veți ierta să vă spun că mîni e sfîntul Andrei? — Ei și [ce dacă e]? HEM, 1181.

De cele mai multe ori expresiile eliptice s-au cristalizat, izolîndu-se definitiv de construcțiile de origine.

În frază pot fi eliminate propoziții subordonate:

Astfel, expresia *n-ai decît* „poți să faci”.

(*Annie strîmbă din nas, Sabina strînse din umeri la acest refuz:*

— *N-ai decît!!* CEZ. PETRESCU, C. V. 116.)

a putut să ia naștere în dialog, spre a evita repetarea verbului : *Îți iau caii ! N-ai decât* [să-i iei], după o construcție ca : *N-are decât să facă plîngere, eu voi face tot ceea ce știu.*

O expresie apropiată de cea de mai înainte este și *a nu avea încotro* „a nu avea altă posibilitate”, extrasă din construcții în care avea sensul concret „a nu avea încotro merge” :

Măriuca — Mi l-îi da pe Nițu de bărbat?

Catrina — Pe Nițu?... apoi nu-i a tău?

Măriuca — Auzi, Nițule?... De-acu n-ai încotro șovăi. ALECSANDRI,

T. 1582.

În construcții de acest fel s-a putut dezvolta sensul „a nu avea de ales altă posibilitate” :

Ceialți nemaivînd încotro șovăi, diata rămase bună făcută. CREANGĂ,

P. 15.

Lăsîndu-se la o parte complinirea verbului, s-a ajuns la :

N-am încotro, mort-copt, trebuie să te iau cu mine. CREANGĂ, P. 203.

Tot așa s-au creat expresiile *n-am cînd* „nu am timp”, *n-am unde* „nu am loc”, „nu am direcție precisă”, *n-am cum* „nu am posibilitatea”, din *n-am cînd să fac, n-am cum să fac, n-am unde să fac.*

Expresia eliptică, des întrebuintată cu valoare de superlativ, *ca aceea* :

Unde nu dă o căldură ca aceea

s-a format din construcții în care urma o subordonată atributivă :

Unde nu dă o căldură (mare, grozavă) ca aceea pe care o știu eu (ori o știm cu toții)

sau o subordonată consecutivă, ca în frazele :

S-o făcut un foc ca acela, că nu te puteai apropie cît colo de el.

VASILIU, P. 191.

S-o făcut înaintea lui niște palaturi ca acelea, de nu mai erau altele să le steie-n potrivă pe fața pămîntului. VASILIU, P. 41.

BIBLIOGRAFIE

1. J. BYCK, *Ca acela en fonction de qualificatif*, în BL VII (1939), p. 144—150.
2. IORGU IORDAN, *Stilistica limbii romîne*, București, 1944, p. 275—292.
3. SORIN STATI, *Elipsa*, în LR IV (1955), nr. 2, p. 68—75.

REPETIȚIA

§ 949. Repetiția este procedeul sintactic care constă în folosirea unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte de două sau de mai multe ori la rînd cu scopul de a se exprima aspectul durativ al unei acțiuni, intensitatea unei acțiuni sau a unei calități, precum și numeroase sensuri, legate de obicei de circumstanțe, ca : distribuția, progresia, succesiunea, periodicitatea etc.

Încet, încet nora s-a dat la brazdă. CREANGĂ, P. 7.

De departe, de departe se auzeau abia tălângi. SADOVEANU, O. I 572.

Mircea însuși mîna-n luptă vijelia-ngrozitoare,

Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare. EMINESCU, O. I 148.

El caută aur, eu cu totul și cu totul altele. TUDORAN, P. 391.

Repetiția este în același timp și un procedeu lexical prin care se creează valori și îmbinări lexicale noi (locuțiuni) și un procedeu afectiv.

Considerăm repetiție cu valorile discutate numai repetarea cuvintelor cu sens lexical (împreună cu cuvintele de legătură care le însoțesc); nu considerăm astfel repetarea elementelor de legătură dintre cuvinte cînd acestea nu introduc cuvinte identice.

Cînta și din gură și din acordeon.

O situație aparte au repetițiile cu prepoziție (sau cuvinte similare) între termenii repetiției sau cu prepoziții diferite înaintea fiecăruia. În timp ce la celelalte repetiții (vezi exemplele de mai sus) valorile sau nuanțele noi (gramaticale, lexicale, afective) se datoresc repetiției ca procedeu, la acestea sensurile noi nu se datoresc repetiției ca atare, ci prepozițiilor dintre termenii repetiției :

Bine, răspunse gospodarul trăgînd fum după fum din țigara-i groasă. SADOVEANU, O. X 645.

Tu torci. Pe vatra veche ard,

Pocnînd din vreme-n vreme,

Trei vreascuri rupte dintr-un gard,

Iar flacăra lor geme;

Clipește-abia din cînd în cînd

Cu stingerea-n bătaie,

Lumini cu umbre-amestecînd

Prin colțuri de odaie. COȘBUC, P. I 191.

Repetițiile cu prepoziție între termeni prezintă interes pentru faptul că grupul de cuvinte astfel format trebuie analizat uneori numai împreună, întrucât are altă funcțiune sintactică decît cuvintele componente luate separat :

Se va plimba... în trăsură, picior peste picior. GHICA, S. 609.

Repetițiile de acest fel sînt însă foarte apropiate de formule fără repetiții, de construcții în care, în loc să se repete același cuvînt, se recurge la un cuvînt diferit (la un pronume) :

Diavolii odată încep a se cărăbăni unul peste altul în turbincă. CREANGĂ, P. 303.

O repetiție de tip special este tautologia (vezi § 958).

ASPECTELE FORMALE ALE REPETIȚIEI

§ 950. Repetiția prezintă, în general, o foarte mare varietate de combinații. Din punctul de vedere al formei repetiția poate fi împărțită în două categorii mari : *repetiția imediată*, cînd cuvintele repetate nu sînt despărțite prin nimic, și *repetiția la distanță*, cînd termenii repetiției sînt separați prin diferite cuvinte.

Atît în cadrul repetiției imediate, cît și în cadrul repetiției la distanță cuvintele se pot repeta în aceeași formă sau cu forma schimbată :

1. Cuvîntul se repetă în aceeași formă :

Un cal frumos, frumos cu o stea în frunte. SBIERA, P. 96.

2. A doua oară cuvîntul se repetă în altă formă flexionară :
— substantiv + același substantiv la genitiv :

Nepoțica zinelor,

Frumoasa frumoaselor. TEODORESCU, P. P. 81.

— pronume precedat de genitivul aceluiași pronume :

În totului tot a fi trecut la mijloc jumătate de ceas. CREANGĂ, A. 66.

— verb + același verb la alt mod :

De-ar crăpa odată să crape și harabagiul care v-au adus. CREANGĂ, P. 110.

3. Cuvîntul este urmat de un derivat al lui :

— substantiv + adverb derivat :

Cu spînul tot am dus-o, cum am dus-o cîne-cînește pîndă acum. CREANGĂ, P. 234.

— substantiv + diminutiv :

Se duse la oglînda cea mare și o făcu și pe aceea bucăți-bucățele. SLAVICI, O. II 225.

— adjectiv + diminutiv :

Toate se vedeau de aici mici-mititele. TUDORAN, P. 149.

— pronume + diminutiv :

Nimica-nimicuța nu se mai alegea de gospodăria ei.

— adverb + diminutiv :

Cînta încet-încetîșor.

— verb + verb derivat :

Au chibzuit și au răschițuit. SLAVICI, P. 130.

Repetiția este incompletă când nu se repetă forma verbală în întrebime :

Gînditu-m-am, răzgîndit,

Ș-acum iată-mă-s aicea, bucuros că te-am găsit. HASDEU, R. V. 59.

Repetiția ar fi completă astfel : *gînditu-m-am, răzgînditu-m-am sau gînditu-m-am și m-am răzgîndit.*

REPETIȚIA IMEDIATĂ

§ 951. Se repetă următoarele părți de vorbire :

— substantiv :

Părul negru, azvîrlit pe spate... undează, făcînd ape-ape. DELAVRANCEA, S. 108.

— adjectiv :

Iată că trece pe drum o babă bătrînă, bătrînă. N. A. Bogdan, *Povești și anecdote din popor* (Iași, 1897), p. 84.

— pronume :

Nimeni, nimeni pe pămînt

N-a zîmbit l-a mele glume. EMINESCU, O. IV 486.

— numeral :

Îndată începură a intra în odaie țaranii... cîte unu-unu. Russo, *Opere alese* (București, 1950), p. 148.

— verb :

Se porni pe rîs, și rîse, rîse, pînă ce îl prinse tusea. TUDORAN, P. 170.

Ghețurile se duc, se duc. TUDORAN, P. 8.

Cînd verbul care se repetă este predicativ se consideră repetată propoziția (vezi și § 952).

— adverb :

Încet, încet se liniști și-și întoarse privirile obosite într-o parte. SADOVEANU, O. X 661.

— interjecție :

Haide, haide încetișor, cum se merge cu carul cu boi. SLAVICI, P. 140.

Un cuvînt se poate repeta de mai multe ori :

Atunci lupul nostru începe a mînca hîlpov; și gogîlț, gogîlț, gogîlț, îi mergeau sarmalele întregi pe gît. CREANGĂ, A. 32.

Nu mai umblă cu minciuna, nu mai caută să tragă folos din partea altora, nu! nu! nu! SLAVICI, P. 114.

Eu nu voi nimic, nimica

Decît pace, pace, pace. EMINESCU, O. IV 501.

Repetarea de mai multe ori a unui cuvînt este, în anumite cazuri, o dublă repetiție, adică se repetă un grup format prin repetiție.

Astfel, în :

Apoi o ia la papuc și hai! hai! hai! hai! ajunge în sat la frate-său. CREANGĂ, P. 47

se repetă grupul *hai-hai*, după cum se observă din repetarea ritmică a accentului : *hai-hâi/hai-hâi*.

§ 952. Se pot repeta și propoziții întregi (în afară de situația discutată mai sus a verbului predicativ singur) :

Tot am să-l amăgesc, tot am să-l amăgesc pînă ce l-oi scoate pe poartă. VASILIU, P. 121.

REPETIȚIA LA DISTANȚĂ

§ 953. Repetițiile la distanță sînt de două feluri :

A. Repetițiile ai căror termeni sînt legați prin diferite unelte gramaticale (prepoziții, conjuncții) sau prin adverbe ca *iar*, *numai*, *tot*, *care*, în combinațiile respective, devin elemente de legătură :

În sufletul meu fierbeau întrebări peste întrebări. SADOVEANU, O. I 136.

De pe cuptor, scoteau capete mirate, cînd și cînd, copii bălani, numai în cămășuici. SADOVEANU, O. I 433.

Observație. Pentru situația specială a repetițiilor la distanță cu prepoziții vezi § 949.

Cele mai importante combinații sînt următoarele :

1. Substantiv :

— substantiv + prepoziție + substantiv :

Muirea aceasta care-l urmărește a arătat întocmai lucrurile, punct cu punct, pas cu pas. SADOVEANU, O. X 658.

— prepoziție + substantiv + altă prepoziție + substantiv :

Dacă nu știi, ți-aș arăta

Din bob în bob amorul. EMINESCU, O. I 174.

— substantiv + conjuncție + adverb + substantiv :

Vorbă și iar vorbă.

2. Adjectiv :

— adjectiv + conjuncție + adjectiv :

Nu știu, n-am văzut; am alîtea și alîtea turme în răspunderea mea și nu mă pot strica cu oamenii. SLAVICI, O. I 118.

— adjectiv + conjuncție + adverb + adjectiv :

Verde și iar verde.

— adjectiv repetat + conjuncție + adverb + adjectiv :

Verde, verde și iar verde,

Ce-am iubit nu se mai vede. TEODORESCU, P. P. 277.

3. Pronume :

— pronume + prepoziție + pronume :

Pe sub poartă și pe lîngă poartă iarăși flori, care de care mai frumoase. SLAVICI, O. I 34.

— prepoziție + pronume + altă prepoziție + pronume :

Dar din ce în ce s-alină

Toate zgomotele-n sat. COȘBUC, B. I. 6.

— pronume + conjuncție + adverb + pronume :

Tu și numai tu l-ai stricat îndopîndu-l cu bani. SLAVICI, O. II 117.

4. Numeral :

— numeral + adverbul *cîte* + numeral :

Pîn'ce izvorăsc, din veacuri, stele una cîte una. EMINESCU, O. I 148.

Observație. Construcția cu *cîte* este specifică pentru numeral.

— numeral + prepoziție + numeral :

Vine oastea dinapoi

Înșirați tot doi cu doi. TEODORESCU, P. P. 179.

— numeral + conjuncție + numeral :

Nu-i lucru ușor să îmbraci în scînduri tot una și una, cu fibra dreaptă și fără nod, un corp în formă de ou. TUDORAN, P. 108.

5. Verb :

— verb + conjuncție + verb :

De-i vedea și-i vedea că s-a trezit și năvălește la tine, zvîrle-i pielea cea de urs și apoi fuși încoace. CREANGĂ, P. 215.

— verb + adverb + verb + conjuncție + adverb + verb :

Văzînd cum zidește Păcală, cum cumpără, iar cumpără și tot cumpără, cum dă mereu fără să ieie, vecinele începură să șoptească între dînsese. SLAVICI, P. 115.

6. Adverb :

— adverb + prepoziție + adverb :

De-i izbuti, bine de bine, iar de nu, au mai pățit și alți voinici ca tine. CREANGĂ, P. 187.

— adverb + conjuncție + adverb :

E făcută parcă numai și numai să fie admirată de dinafară. CARAGIALE, O. IV 6.

Trebuie să-l găsesc eu odată și odată. SADOVEANU, O. XIV 509.

— prepoziție + adverb + altă prepoziție + adverb :

Smărăndița începe din cînd în cînd a mă fura cu ochiul. CREANGĂ, A. 7.

7. Interjecție :

— interjecție + conjuncție + adverb + interjecție :

Of și iar of.

B. Repetiții ai căror termeni sînt separați prin intercalarea unor cuvinte care nu au un rol în cadrul repetiției :

Am să mor, mămucă, am să mor! SADOVEANU, O. I 44.

REPETIȚIA CU SUBÎNȚELEGERE

§ 954. Adeseori repetarea unui grup de cuvinte sau a unei propoziții se face eliminîndu-se, din cel de-al doilea termen al repetiției, unul sau mai multe elemente.

Vai de mine și de mine, Harap-Alb, zise sfînta Duminică. CREANGĂ, P. 222.

Vai de mine și de mine are la origine construcția *vai de mine și vai de mine*.

Numai *iată ce vede Harap-Alb altă bizdăganie și mai și*. CREANGĂ, P. 244.

Și mai și are la origine construcția *și mai și mai*, care este eliptică, lipsind adjectivul al cărui grad comparativ îl indică adverbul *mai*.

VALORILE REPETIȚIEI

§ 955. Repetiția îndeplinește mai multe funcțiuni. Ea poate să exprime durata unei acțiuni, intensitatea unei acțiuni sau a unei calități, cantitatea, periodicitatea, distribuția și multe alte nuanțe de sens. În majoritatea cazurilor repetiția exprimă ca valoare fundamentală ideea de durată, la care se adaugă ca nuanțe suplimentare intensitatea, frecvența, progresia etc. Durata și intensitatea sînt valori care provin numai din repetare, alte valori, ca succesiunea, sînt date de prepozițiile care intră în grupul format prin repetare.

1. Durata.

— substantiv :

Toată săptămîna, frig și frig.

— adjectiv :

El, mut și mut, nu vrea neam să vorbească. ȘEZ. XIV 25.

— verb :

Am stat noi, am stat, am stat... Cînd pe-aproape de ziuă, iaca auzim pîrîind desişurile prin codru. SADOVEANU, O. I 45.

Și merge și merge pîna se-nîlnește cu Decusară. RETEGANUL, P. III 42.

Prin posibilitatea de a exprima durata, repetiția este unul din mijloacele de exprimare a aspectului în limba romînă.

2. Intensitatea. Intensitatea se exprimă mai ales prin repetarea adjectivului și a adverbului. Acest tip de repetiție constituie un procedeu de formare a superlativului frecvent în limbajul afectiv.

— adjectiv :

Vizitiul era un om slăbănog și-nalt, nalt. SADOVEANU, O. IV 474.

Chilia era goală-goluță. RETEGANUL, P. II 5.

Baba moșneagului, mătușa Anghelina, era firește mititică... și bună și bună de nu-i găseai păreche în toată țara Moldovei. SADOVEANU, O. I 554.

— adverb :

Porunci dar ca iute-iute să încalece cu toții și s-o urmărească pe Lia. SLAVICI, P. 183.

Setilă dînd fundurile afară la cîte o bute, horp! și-o sugea dintr-o singură sorbitură și răpede-răpede mi și le-a supt pe toate de-a rîndul. CREANGĂ, P. 261.

— numeral :

Ce ți-a ieși înaintea, întâi și întâi... pune-o în traistă și o adă acasă. CREANGĂ, P. 74.

— verb :

Baba, când vede că și-a bătut găina joc de dînsa, o prinde și-o bate, și-o bate, pîn-o omoară în bătaie! CREANGĂ, P. 70.

Observație. După cum se poate observa în ultimul exemplu, alături de ideea de intensitate repetiția poate exprima și durata; din această cauză adesea este greu de făcut distincție între cele două valori.

3. Cantitatea.

— substantiv :

N-o să-i vadă pe ai săi ani și ani. TUDORAN, P. 52.

— numeral :

În mii și mii de ani, codrii de brad s-au întins. SADOVEANU, O. XIV 551.

4. Calitatea.

— substantiv :

Am cumpărat niște porumb bob și bob.

— numeral :

Împăratul acela avea trei feciori frumoși și voinici, tot unul și unul. VASILIU, P. 111.

5. Succesiunea.

În cadrul acestei repetiții valoarea de succesiune este dată mai ales de prepoziții :

— substantiv :

Aud cuvintele-n cadență,

În grele ritmuri, rînd pe rînd,

Sosînd ca stoluri primăvara,

Foșnînd din aripi și cîntînd. BENIUC, V. A. II 261.

Bătrîna fuma țigară după țigară. CĂLINESCU, S. N. 203.

Nisîpul le acoperea an de an. TUDORAN, P. 36.

— numeral :

Pe cînd vorbea feciorul împăratului pernele sărea una cîte una de sub țigan. ISPIRESCU, L. 257.

6. Distribuția.

— substantiv :

După amiazăzi oamenii și femeile stăteau grămezi, grămezi și nu vorbeau decît despre nemaipomenita întîmplare. SLAVICI, N. I 112.

7. Repartiția.

— substantiv :

Am împărțit locul jumătate-jumătate.

— numeral :

Mă duc la boier și mă-nvoiesc dijma una și-una. GR. N. I 190.

8. Progresia.

— substantiv :

L-a tăiat bucăți-bucățele.

9. Alternanța.

— substantiv :

Ivan atunci lasă capul în jos și tăcînd începe a face fețe, fețe.
CREANGĂ, P. 318.

10. Periodicitatea.

— substantiv :

Ne ducem dumineca-dumineca. GR. N. I 7.

— numeral :

Din cinci în cinci minute gusta câte-un gît de apă. SADOVEANU,
O. III 329.

— adverb :

Ochiul cel din stînga lăcrăma acuma numai din cînd în cînd.
SLAVICI, P. 9.

11. Exclusivitatea.

— substantiv :

Pe toată întinderea lacului, gheață și gheață.

12. Reciprocitatea.

— substantiv :

Era o negură ș-un întuneric de se păleau cap în cap. SADOVEANU,
O. I 471.

13. Aproximația.

— adverb :

În prima clipă mai mai că ameți. TUDORAN, P. 149.

VALOAREA AFECTIVĂ A REPETIȚIEI

§ 956. Cele mai multe repetiții au o valoare gramaticală și una afectivă ; de exemplu, *singur singurel* este un superlativ, dar are și o valoare afectivă, pe care nu o are superlativul obișnuit *foarte singur*.

Unele repetiții sînt lipsite de afectivitate, de pildă cele de tipul locuțiunilor adverbiale *cînd și cînd, din cînd în cînd, din ce în ce, din loc în loc* etc. sau de tipul locuțiunilor adjectivale și adverbiale *așa și așa ; nici prea-prea, nici foarte foarte*.

Alte repetiții servesc spre a exprima numai starea psihică sau atitudinea vorbitorului față de acțiuni, împrejurări etc. sau spre a atrage atenția cuiva. În acest caz, vorbitorul își manifestă sentimentele sau atrage atenția folosind exclamații, vocative, imperative etc. repetate.

Exclamație

— bucurie :

Berzele! berzele! a venit primăvara.

— admirație :

Crescură feciorii împăratului. Ce feciori! ce feciori. SLAVICI, P. 8.

Vocativ

— durere :

Tătucă, tătucă! s-a dus ! ni l-au ucis dușmanii. SADOVEANU, O. I 256.

— reproș :

Băiete, băiete, ți-am spus să nu faci una ca asta.

Imperativ

— admirație :

Auzi, auzi ce curaj!

— reproș :

Ceartă-mă, ceartă-mă!

— imprecuație :

Am izbutit, măicuță, să facem și acum pe cheful spînului, rămînere-aș păgubaș de dînsul să rămîn. CREANGĂ, P. 227.

§ 957. Nu are valoare gramaticală repetarea unuia sau a mai multor cuvinte care se folosește de scriitori pentru a obține anumite efecte stilistice, a sublinia o idee etc. :

Moartea cea mai cruntă nu mă pedepsește —

Nu mă pedepsește îndestul de greu. B. P. Hasdeu, *Pagini alese* (București, 1953), p. 53.

TAUTOLOGIA

§ 958. Tautologia este o repetiție de tip special ; ea constă în repetarea unei părți de propoziție sau a unei propoziții prin aceleași cuvinte și cu același înțeles, dar cu funcțiune sintactică diferită :

— în propoziție :

Frate, frate, dar pita-i cu bani, bărbate. CREANGĂ, P. 38.

Podvada era podvadă... Meremetul era meremet. CAMIL PETRESCU, O. I 26.

— în frază :

Am făcut ce-am făcut și am obținut liberarea tînărului. CARAGIALE, O. I 238.

De atunci oamenii, cum îs oamenii, ca să-i puie sînge rău la inimă... au început a porecli pe moș Nichifor. CREANGĂ, P. 136.

O b s e r v a ț i e. Între cele două elemente ale repetiției tautologice pot exista diferențe formale, de articulare, de mod, diateză sau persoană. De asemenea pot exista deosebiri în intonație.

Moșia moșie, funcția funcție, coana Joițica coana Joițica. CARAGIALE, O. VI 82.

Iepele erau ale lui și cînd le grija, grijite erau. CREANGĂ, P. 107.

RAPORTURILE DINTRE TERMENII TAUTOLOGIEI

§ 959. În propoziție, între cei doi termeni ai tautologiei se poate stabili raportul dintre :

1. subiect și predicat :

N-am ce face... Corvoada e corvoadă. CAMIL PETRESCU, O. I 280.

Cînd lipsește verbul copulativ propoziția e nominală.

Unul dintre cei doi termeni poate primi un element adverbial :

Capra tot capră; se zmucea în toate părțile. CREANGĂ, P. 42.

Briza ca briza, își închipuia el cam ce-ar putea să fie. TUDORAN, P. 161.

2. complement de relație și predicat :

De băut, bei mereu sau numai așa, la sărbători ? TUDORAN, P. 23.

În frază se disting două situații :

1. Tautologia este constituită din alăturarea a două propoziții.

Cei doi termeni ai tautologiei se pot găsi în raport de subordonare :

— subiectivă :

Ce-i frumos e frumos, orice ai spune.

— predicativă :

Pân-aici toate au fost, cum au fost; da de-acum am prins eu la munte. CREANGĂ, P. 45.

— completivă directă :

Îa lasă-mă jupîneasă, cu cărțile cele a d-voastră, în pace; că eu știu ce știu eu. CREANGĂ, P. 118.

— temporală :

Eu îs bun, cît îs bun, dar și cînd m-a scoate cineva din răbdare... CREANGĂ, P. 253.

La munte cînd plouă, plouă.

— finală :

Vorbește ca să vorbească.

— concesivă :

Aici, în satu ăsta, sînt rădăcinile mele, aici rămîn. Buruienile că sînt buruieni și cad lîngă rădăcinile lor. CAMIL PETRESCU, O. I 34.

Știi că boierul, cîtu-i de boier, a pus-o de mămăligă. CREANGĂ, P. 161.

După cum se vede, una dintre propoziții poate fi introdusă printr-un pronume, o conjuncție sau un adverb.

2. Propozițiile alăturate (coordonate sau subordonate) conțin fiecare o tautologie :

Jocul e joc și norocul e noroc. Începe cartea flăcăului să se schimbe. CARAGIALE, O. I 222.

Dealu-i deal și valea-i vale,

Mîndra-i mîndră pînă moare. Cîntec popular.

RAPORTUL DINTRE O PROPOZIȚIE CU TAUTOLOGIE ȘI ALTE PROPOZIȚII

§ 960. De obicei propoziția sau propozițiile care conțin o tautologie se găsește într-un anumit raport gramatical cu altă propoziție, fără tautologie. Propoziția fără tautologie poate să nu fie exprimată, ci numai subînțeleasă.

Cel mai frecvent raport sintactic care se stabilește între cele două tipuri de propoziții (cu și fără tautologie) este de coordonare adversativă :

Scăpătat, scăpătat, dar văd că n-a rămas fără cheag. TUDORAN, P. 237.

De frumoasă ești frumoasă,

Dar ia nu ț-o știi coasă. JARNÍK-BİRSEANU, D. 427.

Stăpînu-tău ca stăpînu-tău, ce ț-a face el, asta-i deosebit de bașca... însă pe mine să căutați să nu mă smîntiți. CREANGĂ, P. 266.

VALORILE TAUTOLOGIEI

§ 961. Tautologia are rolul de a sublinia o calitate sau o acțiune. Al doilea termen al ei exprimă în general identitatea cu cel dintâi, cu următoarele nuanțe distincte :

1. subliniază calitatea primului termen (adesea printr-o comparație exprimată sau subînțeleasă) :

Ce-i tânăr, tot tânăr; îți vine a te juca, jupîneșică. CREANGĂ, p. 121.
Nu-l vînd, dragă domnule... Un Cézanne e un Cézanne, îl las acolo. CĂLINESCU, S. N. 337.

Acu, ziua ca ziua... mă mai ieu eu cu caprele, dar noaptea... toate stihurile năpădesc pe mine. ALECSANDRI, T. 616.

2. arată exclusivitatea :

Crima nu e politică... Crima e crimă. REBREANU, R. I 263.

3. întărește caracterul veridic, autentic, real al primului termen :
Pitache cînd spune o vorbă e vorbă. BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 57.

De glumeț, glumeț era moș Nichifor, nu-i vorbă. CREANGĂ, p. 111.

BIBLIOGRAFIE

1. J. BYCK, *La répétition en roumain*, în BL II (1934), p. 67—85.
2. AL. GRAUR, *Tautologia în limbă*, în SCL XIII (1962), p. 443—449.
3. V. GUTU-ROMALO, *Repetiția, procedeu sintactic de exprimare a aspectului în limba română*, în SCL XI (1960), p. 485—493.
4. IORGU IORDAN, *Stilistica limbii române*, București, 1944, p. 256—274.

ANACOLUTUL

§ 962. Anacolutul este o construcție sintactică specială care se creează prin întreruperea și modificarea unei construcții în cadrul aceleiași unități sintactice :

Cine strică dragostile

Mince-i grâu păsările. ARH. FOLK. VI 74.

Fata împăratului, cum a ajuns la casa mirelui, i-au plăcut palaturile și socrii. CREANGĂ, P. 86.

Anacolutul se îndepărtează de la normele sintaxei limbii literare și este specific limbii populare și familiare.

În general, apariția anacolutului în limba literară constituie o greșală, exceptând situațiile în care se reproduce limba populară sau familiară. Există totuși unele anacolaturi tolerate și de limba literară.

Cauza cea mai generală a creării anacolutului este tendința vorbitorilor de a se exprima cât mai repede. Vorbitorul, mai ales cînd are de făcut o comunicare urgentă și lungă, începe fraza cu o anumită construcție, fără să știe în ce fel o va continua și în graba de a transmite ascultătorului ceea ce are de spus reunește în aceeași frază diferite construcții fără legătură sintactică între ele. Aceste construcții sint evitate în scris.

TIPURI DE ANACOLUTURI

§ 963. Cele mai frecvente situații sintactice în care se creează anacolutul sînt următoarele :

1. Un termen al frazei cumulează mai multe funcțiuni sintactice :

Cine tot vorbește, lucrul nu-i sporește. ZANNE, P. II 838.

Cui îi place-n crîjm-a bea

Nu doarmă tătă noaptea. ARH. FOLK. V 139.

În primul exemplu pronumele relativ *cine* cumulează funcțiunea de subiect al subordonatei *cine tot vorbește* și de cuvînt care introduce completiva indirectă a regentei *lucrul nu-i sporește*, dar nu o exprimă formal decît pe cea dintîi, nefiind posibil ca același cuvînt să aibă simultan două forme deosebite : forma de dativ cerută de faptul că introduce o completivă

indirectă și cea de nominativ cerută de funcțiunea de subiect al subordonatei; marcarea numai a unuia dintre cele două raporturi sintactice în care intră pronumele face ca subordonata să fie izolată de regenta care urmează. În exemplul al doilea pronumele exprimă funcțiunea de complement indirect al subordonatei și cumulează funcțiunea de a introduce o subiectivă; deoarece nu este marcată gramatical decât prima funcțiune, fraza este întreruptă.

În exemplul :

Cine-a binevoi să vie aici ca să vadă ori să privegheze pe mort, să-l cinstesc c-un pahar și să-i dau o bucată de pită cu ceva. SADOVEANU, O. X 635, pronumele *cine* cumulează funcțiunea de subiect al subordonatelor cu care începe fraza, de complement direct al primei regente și de complement indirect al celeilalte.

În aceste fraze cu anacolut subordonata precedă regenta, iar pronumele exprimă formal funcțiunea din subordonată.

Acest tip de anacolut este singurul tolerat de limba literară. Pentru a fi evitat ar trebui să se înlocuiască întreaga construcție (*Cine strică dragostile să aibă grîul mîncat de păsări; Cine tot vorbește nu are spor la lucru*) sau să fie reluat pronumele (*Cui îi place-n crîșm-a bea Acela să nu doarmă...*).

Uneori, pe lângă faptul că pronumele are dublu rol sintactic, se elimină și prepoziția necesară în propoziția subordonată :

Tăcu, fiindcă venise servitoarea cu cafelele. Lasă-le aici! Pleacă! Și *cine* mă caută, nu sînt acasă! CEZ. PETRESCU, în LR IV (1955), nr. 2, p. 21.

Raportul sintactic dintre subordonata *cine mă caută* (care trebuia să fie *pentru cine mă caută*) și regenta *nu sînt acasă* este întrerupt.

2. Construcția cu care începe fraza este părăsită cînd se intercalează o propoziție subordonată și fraza este continuată cu o altă construcție :

Moșneagul, cînd a văzut-o, i s-au umplut ochii de lacrimi. CREANGĂ, P. 291.

Subiectul cu care începe fraza, *moșneagul*, este părăsit după subordonata temporală *cînd a văzut-o* și fraza este continuată cu altă construcție, în care *moșneagul* are funcțiune de complement indirect. Forma de nominativ se poate explica și prin faptul că *moșneagul* este în același timp subiectul gramatical al subordonatei și subiectul logic al întregii fraze. Conform regulilor sintaxei limbii literare fraza trebuia să fie construită astfel : *Moșneagului, cînd a văzut-o, i s-au umplut ochii de lacrimi.*

3. Cînd într-o atributivă introdusă prin pronumele relativ *care* în nominativ apare al doilea subiect :

Masa era compusă din două mesețe mici, așezate cap la cap, care neavînd aceeași formă și nici aceeași înălțime, îmbinarea lor alcătuiă o figură geometrică cu totul arbitrară. PĂTRĂȘCANU, PR. 19.

Subiectul atributivei exprimat prin pronumele *care* este părăsit după intercalarea gerunziului cu funcțiune de complement causal *neavînd aceeași formă și nici aceeași înălțime* și este introdus un alt subiect, *îmbinarea*. *Care* ar trebui să fie subiectul atributivei, dar este înțeles ca subiect al gerunziului ; din această cauză în continuarea frazei apare un nou subiect

și propoziția astfel creată nu mai este atributivă, nu e subordonată regentei, ci independentă de ea.

Construcția corectă este următoarea : . . . *mesuțe, care, neavînd aceeași formă . . ., alcătuiau prin îmbinare o figură geometrică cu totul arbitrară.* În anacolutul discutat, vorbitorul nu ține seama de trăsătura caracteristică de relativ a pronumelui subiect al atributivei și îl tratează ca pe un pronume demonstrativ care este izolat de regenta anterioară și are numai funcțiunea de subiect al gerunziului complement (*acestea neavînd aceeași formă . . ., îmbinarea lor alcătuia . . .*). Relativul *care* nu poate fi însă izolat de regenta anterioară.

În același fel se creează anacolutul în fraze de tipul celei următoare, frecvente în vorbirea curentă :

L-am căutat pe Gheorghe, care nefiind acasă, l-am luat pe Ion.

Construcția corectă este următoarea : *L-am căutat pe Gheorghe, care nu era acasă și l-am luat pe Ion.*

4. Cînd există o neconcordanță între cazul cu care se construiesc complementul regentei și completivele acesteia, introduse prin pronume, în situațiile în care completiva este reluată prin pronume personal neaccentuat :

Negreșit că pentru oricare știe să țină un condei cu trei degite și pentru oricare din acei scriitori ce nu s-au pătruns că scrisul trebuie să fie numai o urmare cugetată a gândirii și a studiului foarte lesne le vine a scrie „currente calamo” despre orice materie, știută sau necunoscută lor. ODOBESCU, S. III 102.

Discordanța de caz dintre pronumele care introduce completivele indirecte *pentru oricare știe să țină un condei . . . și pentru oricare din acei scriitori . . .* și complementul indirect pronominal *le* din regentă duce la întreruperea frazei, deoarece verbul din propoziția *că foarte lesne le vine* cere ca toate complinirile lui să fie construite cu dativul și nu cu acuzativul cu prepoziție, cum sînt construite completivele de mai sus.

FRAZE TOTAL GREȘITE

§ 964. În anacoluturile discutate mai sus întreruperea construcției frazei determină adesea o anumită lipsă de claritate a frazei, duce la confuzie sau la echivoc.

Există însă alte anacoluturi care fac fraza complet de neînțeles, ca în exemplele :

Deși avem în față două cărți cărora, fără a li se nega meritele, sînt susceptibile de observații critice, recenziții au preferat laudele nemăsurate. LUCEAFĂRUL, 103 (1962), p. 4/4.

În această frază construcția primei atributive, introdusă prin pronumele relativ în dativ *cărora*, este întreruptă prin intercalarea unui complement. După această intercalare atributiva continuă cu o construcție care nu este în concordanță cu elementul introductiv : *cărora . . . sînt susceptibile de observații critice.* Forma de dativ a pronumelui relativ care

introduce atributiva este în concordanță cu cazul formei neaccentuate a pronumelui din cadrul complementului intercalat *fără a li se nega meritele*. Fiind în acest caz însă, pronumele nu mai poate avea rolul de subiect al predicatului nominal *sînt susceptibile*. Pentru ca fraza să fie corectă există posibilitatea de a o construi fie astfel încît în cadrul complementului să nu existe un pronume în dativ : *care, fără a fi lipsite de merite, sînt susceptibile de...*, fie astfel încît elementul introductiv al atributivei să nu fie subiect, ci complement : *căroră, fără a li se nega meritele, li se pot face observații critice*.

Rugăm a cunoaște conform H.C.M.—2093/952, prin care se stabilește că întreaga corespondență prezentată de ministere, întreprinderi și instituții, să fie primite de unitățile P.T.T.R. numai corespondență recomandată și care va fi francată conform tarifului poștal. (O adresă a oficiului P.T.T.R. 22 București.)

Dintre multiplele greșeli pe care le conține ultima frază semnalăm numai că nu există legătură între regentă și restul frazei. Regenta insuficientă *rugăm a cunoaște* conține un verb care cere neapărat un complement sau o completivă, dar ceea ce ar trebui să fie completiva verbului regent este completiva atributivei. Pentru ca regenta să nu fie întreruptă, fraza trebuie construită astfel : *rugăm a cunoaște că, conform H.C.M...., se stabilește că...*

Următoarea frază conține greșeli și mai numeroase decît precedentele :

Reclamantul acela care a făcut reclamația, un porc al meu, ca o ură personală pentru tat-so care tocmai se certase, l-a găsit cu o altă turmă de porci a altora și l-a luat numai pe el din toți și pe ceilalți i-a lăsat în stogul de grâu. Citat de Radu Dimiu, în *Limbaajul juridic* (București, 1930), p. 23.

Majoritatea greșelilor din această frază provin din eliminarea conjuncțiilor sau din folosirea unora care nu sînt adecvate cu restul frazei

BIBLIOGRAFIE

1. N. DRĂGANU, *Asperități sintactice*, în „Transilvania“ XLI (1910), Sibiu, nr. I-II, p. 5—13, nr. III, p. 85—95, nr. IV, p. 172—183, nr. V, p. 335—354, nr. VI, p. 414—422.
2. V. GUTU, *Propoziții relative*, în SG II, p. 162—165.
3. G. NEDIOGLU, *Independența subiectului*, în LR IV (1955), nr. 2, p. 13—23.

CUVINTELE ȘI CONSTRUCȚIILE INCIDENTE

§ 965. Se numesc incidente cuvintele și construcțiile care aduc o comunicare suplimentară în interiorul unei comunicări de bază. Cuvintele și construcțiile incidente nu fac parte din structura comunicării în care sînt introduse, adică sînt nelegate sintactic de propoziția sau de fraza în care apar și constituie propoziții sau fraze de sine stătătoare. Scoase din această comunicare, ele pot forma altă comunicare, neincidentă.

În general, cuvintele și construcțiile incidente pot ocupa orice loc față de comunicarea de bază : la începutul, la mijlocul sau la sfîrșitul ei. Ele sînt rostite cu o intonație deosebită, fiind izolate prin pauze care se redau grafic prin virgule, linii de pauză sau paranteze.

Adevărat, nu e nici o asemănare între voi amîndoi. NEGRUZZI, S. I 64.

Știm că s-au găsit pe ici, pe colo pesimiști și sceptici — pădure fără uscătură nu se poate — cari au zîmbit malițios. CARAGIALE, O. V 450.

Amicul nostru (mărturisesc astăzi că acela eram eu însumi), care cunoștea bine puterile Franței în materie de instrucțiune. . . , s-a grăbit a schimba vorba. ODOBESCU, S. III 346.

Avea un păr ca paiete, obrajii supti, ochii fără gene, era urîtă, e drept. CAMIL PETRESCU, O. I 42.

Observație. Uneori în interiorul unei construcții incidente poate apărea altă construcție incidentă :

Savantul naturalist presimți gradul aproape incalculabil al voracității rațelor, . . . luă fără înțirziare treizeci de rațe bine crescute (adică nu bine educate — sînt ființe incapabile de o bună educație! — ci bine dezvoltate ca corp) și le închise într-un țarc pe toate la un loc. I. L. Caragiale, *Opere*, vol. al II-lea (București, 1960), p. 345.

CE EXPRIMĂ CUVINTELE ȘI CONSTRUCȚIILE INCIDENTE

§ 966. Deși din punct de vedere gramatical cuvintele și construcțiile incidente sînt nelegate de propoziția sau de fraza în care apar, din punctul de vedere al conținutului se leagă totuși de ea. Ele arată uneori atitudinea vorbitorului față de întreaga comunicare sau față de o anumită parte a ei ;

alteori aduc o explicație sau o completare, pe care vorbitorul o consideră necesară pentru clarificarea celor exprimate.

De cele mai multe ori cuvintele și construcțiile incidente exprimă :
— o apreciere asupra celor relatate :

Am găsit, din norocire, un vagon de clasa a doua la coada trenului.

CARAGIALE, O. I 293.

Era și drăgălaș — băta-l fericea — puiul de împărat! ODOBESCU, S. III 176.

— gradul de convingere cu privire la cele relatate :

Ar priimi, desigur, să-ți fie editor. ODOBESCU, S. III 12.

Nu știu, zău, cum a sta și asta; îmi plesnește obrazul de rușine, când gândesc, cum am să mă înfățoșez înaintea femeiei celeia. CREANGĂ, P. 172.

Spun — nu știu de e așa — că lupii, văzînd osînda ce li se pregătește, au ales o deputație dintre ei. NEGRUZZI, S. I 280.

Adeseori aceste două valori se împletesc :

Turturel — așa-i că sună bine? — este pseudonimul destul de transparent cu care Edgar își semnează cronicile. CARAGIALE, O. I 209.

— o explicație :

Instinctul meu de barbar — căci astfel mulți vor zice — mă-mpînse a lăsa îndată nevoiașa șosea. ODOBESCU, S. I 377.

— intervenția autorului în vorbirea directă a unui personaj sau la sfîrșitul acesteia :

Mie, adăogă mătușa mea Caliopi, îmi place mai ales frumoasa poftă de mîncare a domnului Ghenciu. SADOVEANU; O. X 479.

Dacă te-apuci să răscolești lucrurile, pînă aici te înfunzi — secretarul își tăie gîtlejul cu degetul — și ajungi la concluzia că pe toți trebuie să-i dai afară! PREDĂ, D. 188.

Na! Dănilă — zise el în gîndul său — așa-i c-ai sfeclit-o? CREANGĂ, P. 56.

Ia zvîrle-l și tu acum, zise dracul, îngîmfat. CREANGĂ, P. 56.

Observație. Propozițiile care conțin verbe de declarație sau asimilate cu acestea (vezi § 884) sînt incidente numai în aceste situații (cînd sînt intercalate în vorbirea directă sau cînd stau după ea). Cînd precedă și introduc vorbirea directă, propozițiile de acest fel nu sînt incidente deoarece reprezintă continuarea firească a comunicării anterioare :

Nevasta celui bogat de multe ori făcea zile fripte bărbatului, ca să-l poată descotorosi odată de frate-său. Ea zicea adeseori:

— Frate, frate, dar pita-i cu bani, bărbate. CREANGĂ, P. 38.

NATURA GRAMATICALĂ A CUVINTELOR ȘI A CONSTRUCȚIILOR INCIDENTE

§ 967. Cuvintele și construcțiile incidente alcătuiesc, din punct de vedere sintactic, propoziții sau fraze.

1. Propozițiile incidente sînt formate dintr-un număr mai mare sau mai mic de termeni :

E un șorț, e un șorț, stărui el; ai auzit bine, e un șorț. SADOVEANU, O. X 484.

„Doftorașul” plictisit, neputînd pleca fără bagaj și voind să evite scandalul în mahala, se hotărî să recurgă la un subterfugiu, la aceea ce — **ierțeni-se expresia tipică și consacrată** — în argotul studentesc se numește un chiul. CARAGIALE, O. II 124.

Adeseori propozițiile incidente constau dintr-un singur cuvînt sau dintr-un grup de cuvinte constituind o expresie sau o locuțiune, de obicei :

a. o interjecție sau o construcție exclamativă : *zău, vai, bată-l fereica, bată-l pustia, lua-l-ar dracu.*

La toate aceste întrebări, el nu avea alt răspuns decît : Asta, zău, nu știu ! ODOBESCU, S. III 190.

Ș-apoi intrat în asemenea școală, mai numai barba și punga, bat-o pustia, te făcea să calci a popă ! CREANGĂ, A. 86.

b. un adverb predicativ sau o locuțiune adverbială predicativă : *desigur, firește, bineînțeles, cu siguranță, fără îndoială, de bună seamă, fără doar și poate.*

Un inger hain — fără îndoială — îmi trezea gîndurile. BASSARABESCU, V. 124.

Ele pot avea și compliniri :

Persoana — din greșeală, desigur — începu să palpiteze pentru acesta. CARAGIALE, O. I 306.

Observație. Majoritatea adverbilor și a locuțiunilor adverbiale de felul celor menționate mai sus — cu excepția citorva — pot apărea în propoziție și cu funcțiune de circumstanțiale de mod :

Peste două zile trebuia să plece negreșit la post. BASSARABESCU, V. 14.

Uneori însă nu putem fi siguri dacă autorul consideră construcția incidentă sau nu față de comunicarea în care apare. Asemenea situații reprezintă un stadiu intermediar între construcțiile incidente și părțile de propoziție exprimate prin adverbele și locuțiunile adverbiale discutate :

Aci e, fără îndoială, paradisul pămîntesc al vremurilor noastre. HOGAS, DR. I 15.

c. un verb la un mod predicativ :

Poftim, nepoate Grigri, zice, cetește și te bucură. SADOVEANU, O. X 479.

Iar pe la capătul albiuței am găsit cîteva rubiele, puse de turci, se vede, la capul copilei. CREANGĂ, A. 21.

2. Frazele incidente sînt alcătuite din două sau mai multe propoziții coordonate sau regente și subordonate :

Cînd dl. Stavache se întorcea de la parastasul de nouă zile al maică-sii, pe la începutul lui dechembrie — (bătrîna, după ce zăcuse de inimă rea vreo cîteva săptămîni, murise, dimineața, la 28 noiembrie) — se-nîlîni cu factorul rural. CARAGIALE, O. I 169.

Din punctul de vedere al construcției, propozițiile incidente sînt construite adeseori ca niște subordonate, fiind introduse prin adverbe și pronume relative sau prin conjuncții de subordonare. Incidentele de acest fel sînt, probabil, la origine, subordonate ale unor regente subînțelese, de asemenea incidente. Cu timpul ele au devenit construcții mai mult sau

mai puțin fixe, pe lângă care nu se mai subînțelege nimic, păstrînd totuși aspectul de subordonate :

Numai în grădina ursului, dacă-i fi auzit de dînsa, se află sălăți de aceste. CREANGĂ, P. 211.

Nevastă-sa — că uitasem să vă spui, de degrabă ce mi-e să isprăvesc, că se și însurase — nevastă-sa aprinsese o sumă de lumînări și țopăia pînă odaie singură. CARAGIALE, O. III 20—21.

O b s e r v a ție. Aceste propoziții incidente trebuie deosebite de propozițiile subordonate intercalate în regenta pe care o determină, ca de exemplu :

Noi, cum a plecat bunicul, a doua zi ne-am dus la școală. CREANGĂ, A. 27.

Deși apar în interiorul unei propoziții, subordonatele intercalate neincidente îi întregesc înțelesul și realizează împreună o singură comunicare. (Vezi și § 1016.)

§ 968. După scopul comunicării și după structură, propozițiile incidente nu se deosebesc de cele neincidente. Datorită faptului că exprimă punctul de vedere al vorbitorului, ele au adeseori un puternic caracter afectiv :

Pe ferestrele mari, mate de abureală, ale palatului — ce cald trebuie să fie înăuntru! — ies, rupînd pîcla groasă în bande largi și drepte, lumină și sunete armonioase. CARAGIALE, O. III 266.

Ce bine ar fi fost — nu este așa, amice? — să-mi fi adus eu mai de mult aminte de o așa înțeleaptă învățătură! ODOBESCU, S. III 165.

În ce privește structura lor, propozițiile incidente sînt adeseori nominale, ceea ce se explică de asemenea prin caracterul lor afectiv :

Cînd a plecat de-acasă să meargă la București p-atîția ani în școli, mama lui — de treabă femeie! — l-a sărutat. CARAGIALE, O. I 22.

CUVINTELE DE UMPLUTURĂ

§ 969. Cuvintele de umplutură sînt cuvinte incidente care intrerup șirul comunicării fără să aducă de fapt vreo idee în plus în legătură cu ea. Ele apar în limba vorbită, fie din cauza lipsei momentane a unor termeni potriviți, fie din obișnuință.

Arta este, cum am putea zice mai bine? este încercarea spiritului omenesc de a satisface o mare nevoie a spiritului omenesc... care are nevoie, pentru a fi satisfăcut, de o satisfacere tot din partea unui spirit, care și acela... în fine, ... da, în fine... Mai mult decît atîta nici Aristotele nu cred să fi putut spune. CARAGIALE, O. II 140.

Bine, frate, revoluție ca revoluție, da nu-ți spusei că nu-i voie de la poliție să dai focuri în oraș? CARAGIALE, O. VI 68.

(În acest citat vocativul *frate* este adresat unei femei.)

Cuvintele de umplutură sînt lipsite de sens lexical. Ele provin de obicei din expresii mai des folosite în vorbire al căror sens a slăbit în mod treptat.

Astfel, expresia *va să zică*, utilizată frecvent în limba vorbită drept cuvânt de umplutură, este justificată atât din punct de vedere sintactic (joacă rol de copulă), cât și lexical în următoarele exemple :

Asta nu vra să zică nimica. V. Alecsandri, *Modista și cinovnicul* (Iași, 1841), p. 11.

O soțietate fără prințipuri, va să zică că nu le are! CARAGIALE, O. VI 82.

În exemplul :

Prin urmare, care va să zică, dacă nici dv., poliția, nu ne protejați contra bandiților, atunci, mă rog, ce mai rămîne? CARAGIALE, O. I 157, expresia și-a pierdut înțelesul de mai sus, căpătînd valoare adverbială conclusivă, ca și *prin urmare*, pe lângă care e folosită pleonastic. Slăbindu-și sensul adverbial, ea a devenit apoi un cuvânt de umplutură :

Am luat, dragă, două oacă de pămînt și le-am fiert bine, bine! Ș-au dat, domnule, un miros grozav! Nimic în lume cred că nu miroasă așa de urît ca pămîntul fiert. — Și după ce l-am fiert, vra să zică, ... am pus pămîntul acela între ferestre. SADOVEANU, O. III 397.

Datorită acestei slăbiri treptate a sensului este greu să precizăm în anumite cazuri dacă expresiile sînt sau nu cuvinte de umplutură.

§ 970. În calitate de cuvinte de umplutură pot apărea diferite părți de vorbire. Foarte frecvente sînt cuvintele de umplutură provenite din vocative, adverbe sau locuțiuni adverbiale.

Vocativele devenite cuvinte de umplutură (*soro, frate, domnule, dragă* etc.) și-au pierdut sensul lexical inițial și pot fi adresate oricui : (*Leonida începe să sforăie.*) *Dormi, soro?* ... (*Leonida sforăie-nainte.*) CARAGIALE, O. VI 64.

Adeseori ele nici măcar nu mai servesc drept mijloc de adresare, ci exprimă pur și simplu diferite sentimente ca uimire, admirație, participare intensă la povestire etc.

Ei! domnule, cîte d-astea n-am citit eu, n-am păr în cap! CARAGIALE, O. VI 66.

Vocativul poate fi însoțit de o interjecție :

Mai stăm noi oleacă și, pe urmă, numai ce s-arată, măi tată, o groază de mistreți. SADOVEANU, O. I 45.

Adverbele și locuțiunile adverbiale au dat și ele naștere la cuvinte de umplutură, ca *în fine, cică* :

Cînd să ieșim din sat — erau acolo o mulțime de oameni — un deal de omăt, domnule, — trei case puse una peste alta în fine! SADOVEANU, O. III 395.

Multe cuvinte de umplutură sînt la origine propoziții : *mă rog, mă-nțelegi, zice, (care) va să zică* :

Este o criză, mă-nțelegi, care poți pentru ca să zici că nu se poate mai oribilă. CARAGIALE, O. I 288.

§ 971. Cuvintele de umplutură pot îndeplini diferite roluri în vorbire.

Cu ajutorul lor vorbitorul încearcă să-și completeze un gol ivit în cursul exprimării, atunci cînd nu găsește termenii potriviți. Pe lângă aceasta

cuvintele de umplutură pot da uneori celui care le folosește impresia că subliniază ideea exprimată :

Omul cu bine și cu pace, mă-nțelegi, devine că poate pentru ca să, mă-nțelegi, să... cum să zic?... să... în sfârșit, să fie toate cu bine și cu pace. CARAGIALE, O. IV 111.

Vocativele au nu numai rolul de a atrage atenția interlocutorului, ci și pe acela de a accentua ideea din propozițiile enunțiative exclamative sau interogative, pe care de obicei le însoțesc :

E primejdie mare, domnule! Ce să fie? CARAGIALE, O. VI 68 (vocativ adresat unei femei).

În anumite cazuri cuvintele de umplutură sînt repetate în mod inconștient de cel care vorbește :

M-am dus eu la el chiar în persoană; zic: pe ce bază nu vrei să vii mîine la ezirciț, domnule? zice: sînt bolnav, domnule sergent, zice, de-abia mă țiu pe picioare, nu pot să merg nici pîn'la prăvălie, zice. CARAGIALE, O. VI 9.

Tot printre cuvintele de umplutură se încadrează și acele ticuri verbale care reprezintă folosirea inconștientă și inutilă de către vorbitor a anumitor construcții foarte frecvente în vorbirea lui. Ele trebuie deosebite de ticurile care apar ca urmare a sărăciei de vocabular, dar care totuși se justifică din punct de vedere sintactic, fiind utile exprimării.

Este de remarcat că în vorbirea unei singure persoane același tic verbal poate fi folosit la locul potrivit, însă poate apărea și acolo unde nu e necesar, drept cuvînt de umplutură. Astfel, în vorbirea cunoscutului personaj Zaharia Trahanache din piesa lui I. L. Caragiale "O scrisoare pierdută", apare ticul : *aveți (sau ai) puțintică răbdare*. Adeseori folosirea lui se justifică :

Trebuie să ne vedem înainte de întrunire. Așteaptă-mă negreșit; nu ieși: ai puțintică răbdare... CARAGIALE, O. VI 121.

Uneori el este inutil, devenind astfel cuvînt de umplutură :

Eu, serios, zic:

„Stimabile, m-ai chemat să-mi arăți un document, arată documentul!”
Zice „Mi-e teamă, zice, că o să fie o lovitură dureroasă pentru d-ta, și ar fi trebuit să te pregătesc mai dinainte, d-ta un bărbat așa de, și așa de,... și iar delicatături. Zic iar „Stimabile, ai puțintică răbdare, documentul”...
 CARAGIALE, O. VI 85.

Cuvintele de umplutură sînt caracteristice limbii vorbite. În limba literară ele apar numai în stilul beletristic, și anume în vorbirea diferitelor personaje.

BIBLIOGRAFIE

AL. INDREA, *Construcții și cuvinte incidente*, în CL VI (1961), nr. 2, p. 351-358.

ORDINEA CUVINTELOR ȘI A PROPOZIȚIILOR

ORDINEA CUVINTELOR ÎN PROPOZIȚIE

OBSERVAȚII GENERALE

§ 972. În limba română ordinea cuvintelor în propoziție nu este în general fixă. Acest fapt se datorește, într-o oarecare măsură, existenței flexiunii nominale : numele, exprimând prin forma lor raporturile dintre ele și celelalte părți de propoziție, pot fi așezate în orice ordine, fără ca sensul propoziției să se modifice. Acolo unde desinențele specifice lipsesc, există două situații : sau se folosesc alte mijloace de marcare a raporturilor sintactice (de exemplu : reluarea complementului prin pronume, folosirea lui *pe* în construirea complementului direct, articolul posesiv etc.), topica rămânând relativ liberă, sau, mai rar, se recurge la topică pentru marcarea acestor raporturi și atunci ea devine fixă.

Totuși, cuvintele nu pot fi așezate oricum : ordinea cea mai obișnuită în limba română într-o propoziție principală dezvoltată, cu diferite părți de propoziție, este următoarea : subiect — atribut — predicat — complement direct și indirect — complemente circumstanțiale. Această ordine corespunde desfășurării logice a gândirii de la autorul unei acțiuni la acțiunea propriu-zisă, apoi la obiectul ei și, în sfârșit, la împrejurările în care ea se desfășoară.

Ordinea obișnuită este schimbată din nevoia de a da cât mai multă expresivitate comunicării. Procedul este caracteristic pentru vorbirea afectivă, unde se scoate în relief elementul considerat cel mai important pentru comunicare. Această evidențiere se face, pe lângă intervertirea ordinii obișnuite a cuvintelor, și printr-o intonație specială.

Ordinea cuvintelor poate fi alta decât cea obișnuită și în cadrul unor construcții sintactice neafective, așa cum se va vedea mai departe (subiectul unui verb la infinitiv stă după verb ; complementul circumstanțial exprimat printr-un adverb relativ se așază înaintea predicatului etc.).

Situațiile în care topica este fixă datorită diversilor factori de ordin gramatical sau semantic (care vor fi menționați în paragrafele următoare)

sint destul de puține la număr și nu infirmă calificarea ordinii cuvintelor în limba română ca relativ liberă.

În propozițiile subordonate ordinea părților de propoziție poate depinde și de elementul introductiv. De exemplu, locul subiectului față de predicat este influențat de faptul dacă subordonata este introdusă printr-un adverb relativ (vezi § 973).

LOCUL SUBIECTULUI ȘI AL PREDICATULUI

§ 973. În mod obișnuit, în propozițiile enunțiative neexclamative, subiectul stă înaintea predicatului :

Niță se plimba singur pînă curte. CARAGIALE, O. I 22.

Ah! organele-s sfărmate și maestrul e nebun! EMINESCU, O. I 158.

Ea devenise un magnet care trăgea spre sine toate privirile. FILIMON, O. I 117.

Observații. 1. Între subiect și predicat apare adesea un atribut sau o propoziție atributivă care, determinînd subiectul, stă în mod firesc în imediata lui apropiere :

Lunca de sălcii vechi deschidea bolți în jur. SADOVEANU, O. XVIII 31.

Legea domniei lui Ștefan-vodă a fost împușinarea puterii boierilor. SADOVEANU, O. XVIII 58.

Pomul care nu face roadă se taie și în foc se aruncă. CREANGĂ, P. 118.

2. Între subiect și predicat pot apărea unele conjuncții, părți de propoziție sau propoziții întregi :

Baba însă voia cu orice chip să aibă o troiță nedespărțită de nurori. CREANGĂ, P. 8.

Vocală cu vocală venind în contact se elidează. MACEDONSKI, O. IV 34.

Conferențiarul, îndată ce a sosit, a început să vorbească.

Subiectul și predicatul își schimbă locul atunci cînd accentul propoziției cade pe predicat. Această inversiune este scoasă în relief în vorbire, de cele mai multe ori, și printr-o intonație deosebită, predicatul fiind rostit pe un ton mai înalt :

I se dezmorțiseră picioarele, mîinile... se dezlegase limba. PAS., Z. I 69.

Observație. Între predicat și subiect apar adesea complemente care determină predicatul, atribute care determină subiectul și îl precedă sau propoziții :

Porni lucașărul. Creșteau

În cer a lui aripe. EMINESCU, O. I 176.

E frumoasă, după cum v-am spus, Ileana.

Subiectul nu poate sta decît înaintea predicatului cînd este exprimat printr-un pronume relativ-interogativ.

Cine e notat de monitor că n-a fost cuminte e deznodat în bătăi. STANCU, D. 246.

Oamenii ce priveau, și mai ales băieții, leșinau de ris. CREANGĂ, P. 306.

De asemenea, subiectul stă de cele mai multe ori înaintea predicatului când la începutul propoziției este un participiu cu funcțiune de atribut circumstanțial sau un gerunziu cu funcțiune de complement circumstanțial :

Devenit liber, el se duse să exerciteze în ținuturi meseria lui de pitar. ALECSANDRI, la GHICA, S. 640.

Pornind iar spre maica Aegidia, ca să afle cele petrecute, Mara era din ce în ce mai strâmtorată. SLAVICI, O. II 13.

Și ieșind pe ușă iute, ei s-au prins de subsuoară. EMINESCU, O. I 154.

Înaintea predicatului stau de obicei și subiectele exprimate prin pronume, când rolul lor este de a marca opoziția dintre persoane :

Tu ești o undă, eu sînt o zare,

Eu sînt un țărmar, tu ești o mare. EMINESCU, O. I 479.

Cu același rol pronumele pot apărea și după verb, când acesta este la imperativ :

Du-te tu!

Ordinea predicat — subiect este frecventă în propozițiile enunțative exclamative :

S-a stricat țara asta, domnule Iancule! CARAGIALE, O. II 52.

Această ordine este obligatorie în construcțiile afective de tipul :

Au venit la oameni! (în care subiectul e precedat de prepoziția *la* care exprimă ideea de cantitate — vezi și § 519 b).

Vine el tata! (în care predicatul este accentuat printr-un pronume — vezi § 521).

Un aspect al ordinii inverse îl constituie și apariția subiectului între verbul copulativ și numele predicativ, între verbul de modalitate sau de aspect și verbul care depinde de el sau printre elementele unei locuțiuni verbale :

Un vînt ușor și somnoros adie

Și-n codru prinde frunza să se miște. IOSIF, P. 30.

Atunci sai răpede înlăuntru de-ți ia sălăți într-ales și cîte-i vrea de multe, căci pe urs l-am pus eu la cale. CREANGĂ, P. 215.

Tot după verb stă totdeauna subiectul unui infinitiv și de cele mai multe ori cel al unui gerunziu, mai ales când subiectul gerunziului este altul decît cel al predicatului :

Am plăcerea de a-i prezenta eu lucrarea.

Și tot bocind ea, o apucă leșin de supărare. CREANGĂ, P. 81.

Odată slujind un episcop oarecare de hramul bisericii la Buna Vestire din Iași, părintele Duhu intra în biserică. CREANGĂ, A. 137, dar și :

El iar privind de săptămîni,

Îi cade dragă fata. EMINESCU, O. I 167.

De asemenea, în propozițiile care încep cu un complement circumstanțial, cu excepția celui exprimat prin gerunziu (vezi mai sus), subiectul este așezat de cele mai multe ori după predicat, pentru că circumstanțialul stă de obicei lingă predicat :

Aspru, rece sună cîntul cel etern neisprăvit. EMINESCU, O. I 158.

Pe cea măsuță aburea o oală nouă de lut, cu apă neîncepută. SA-DOVEANU, O. XVIII 54.

Există însă și propoziții care încep cu un complement circumstanțial, dar au subiectul așezat înaintea predicatului :

După mezelic, onorata comisie de anchetă trecu în biroul arhimandritului. STĂNOIU, C. I. 103.

Adesea, subiectul stă după predicat și în propozițiile subordonate introduse prin adverbe relative, aceste adverbe avind funcțiune de complement circumstanțiale :

Cînd era să treacă fiica sa, deodată ieși de sub acel pod. ISPIRESCU, L. 13.

Tot nu pricep cum ai ajuns dumneata aici. CEZ. PETRESCU, A. N. 281.

Știe unde este Ileana Simziana. ISPIRESCU, L. 23.

În această situație însă, subiectul apare uneori și înaintea predicatului :

E un punct însă, unde drumul nostru se bifurcă. HOGAȘ, DR. II 169.

Este așezat totdeauna în urma verbului subiectul unui verb de declarație (sau al unui verb asimilat cu cele de declarație) intercalat în vorbirea directă sau folosit după vorbirea directă :

Stăi, Roibule, zise el blînd calului, stăi aici oleacă și rabdă. SADOVEANU, O. I 102.

Cine să fie acest personajiu ridicul? se întreba duduia Constanța. SADOVEANU, O. XIV 7.

Atunci să vă apere de atacuri, a zîmbit procurorul. SADOVEANU, O. XIV 8.

Ordinea predicat — subiect este caracteristică pentru stilul povestirilor :

Și merg ei o zi și merg două și merg patruzeci și nouă. CREANGĂ, P. 199.

§ 974. În cazul predicatului nominal, verbul copulativ stă, de regulă, înaintea numelui predicativ :

Hainele lor sînt murdare. ISPIRESCU, L. 40.

Acolo am fost mic și acolo am devenit mare. ARGHEZI, P. T. 145.

Fratele craiului se numea Verde-împărat. CREANGĂ, P. 183.

Între verbul copulativ și numele predicativ al predicatului nominal pot fi intercalate cuvinte sau propoziții întregi :

Cerul era în fiecare seară mai sticlos. CEZ. PETRESCU, A. N. 273.

Moara, fabrica, lumina electrică sînt, zic eu așa, copilele lacului. SADOVEANU, O. XVII 271.

Cînd accentul cade asupra numelui predicativ acesta se așază înaintea copulei :

Uitați să fie mai ales anii de canto. SADOVEANU, O. XIV 24.

Frumos e badea la gură,

Ca și roua de pe mură. HODOȘ, P. P. 62.

Propozițiile cu această inversiune sînt adesea exclamative.

Numele predicativ exprimat printr-un pronume relativ-interogativ stă totdeauna înaintea verbului copulativ :

Arată-mi care este rochia ta nouă.

Spune-mi ce înseamnă acest cuvînt.

O b s e r v a ție. Subiectul și numele predicativ exprimat printr-un substantiv, adjectiv substantivat sau pronume în nominativ, un numeral sau un verb la infinitiv pot fi diferențiate prin topică : subiect e cel plasat înaintea copulei, nume predicativ, cel așezat după. *Defectul lui este frica* (*defectul* este subiect, *frica*, nume predicativ). Dacă numele predicativ nu este la același număr cu subiectul, acordul copulei clarifică funcțiunea celor două părți de propoziție.

Numele predicativ așezat în propoziție înaintea copulei poate fi recunoscut în funcțiunea sa și deosebit de subiect prin faptul că poartă accentul propoziției și este rostit pe un ton mai ridicat. Astfel, dacă schimbăm ordinea cuvintelor din propoziția :

Dușmanul neîmblinzit era leahul. SADOVEANU, O. I 9 (în care *dușmanul* este subiect) și începem cu numele predicativ :

Leahul era dușmanul neîmblinzit,

trebuie să intonăm în mod deosebit cuvântul *leahul* pentru ca el să nu fie înțeles ca subiect
La fel, propoziția :

Gheorghică e al treilea (în care *Gheorghică* e subiect) devine prin inversiune :

Al treilea e Gheorghică, în care *al treilea*, cu funcțiune tot de nume predicativ, are o intonație specială.

Verbele de modalitate și de aspect stau înaintea verbelor care depind de ele :

Mă pot aștepta la orice. SADOVEANU, O. XIV 8.

„*Copiliță, Liță, fa,*

Mai dat-ai gură cuiva?”

Ea prinse a se giura. ALECSANDRI, P. P. 313.

O b s e r v a ție. Elementele locuțiunilor verbale au de cele mai multe ori topică fixă. De exemplu : *a-și bate capul*, *a bate cimpii* etc. nu apar decât cu această ordine a părților componente. Există însă și locuțiuni ai căror termeni pot fi inversați : *a-și aduce aminte*, *a da năvală* etc.

Și dacă norii deși se duc

De iese-n luciul luna,

E ca aminte să-mi aduc

De tine-ntotdeauna. EMINESCU, O. I 193.

Peste apă nu sufla,

Ci la ea năvală da. ALECSANDRI, P. P. 5.

Aceste inversiuni sînt întîlnite mai ales în limba mai veche și în poezie.

§ 975. Propozițiile interogative parțiale încep totdeauna cu cuvintele interogative (pronume, adverbe).

Cine-mi iese înainte?

Cine-mi luminează pragul? CERNA, P. 139.

Cînd ai pierdut biletul, Zoie? CARAGIALE, O. VI 88.

În propozițiile interogative parțiale care încep cu un pronume sau cu un adverb interogativ cu funcțiune de nume predicativ, subiectul este așezat totdeauna după predicat :

Cine ești domnia-ta? SADOVEANU, O. XVIII 63.

Cum is ochii stăpînului nostru astăzi? SADOVEANU, O. XVIII 62.

În limba veche și în cea populară apar forme verbale inversate :
Mai auzit-ai dumneata, cumnată, una ca asta, să fure Ion pupăza...!
CREANGĂ, A. 55.

LOCUL ATRIBUTULUI

ATRIBUTUL ADJECTIVAL

§ 976. Atributul adjectival exprimat printr-un adjectiv propriu-zis este așezat în mod obișnuit după substantivul determinat :

A aprins focușor slăbuț din câteva vreascuri mărunte și mușchi uscat.
SADOVEANU, O. XVIII 31.

Și liniile semnului astrologic se mișcau cumplit. EMINESCU, N. 48.

Îi da postav albăstrel,

Ca să se mîndrească-n el. ALECSANDRI, P. P. 176.

Cînd un substantiv este determinat de mai multe atribute adjectivale legate între ele printr-o conjuncție sau juxtapuse, atributele stau de obicei tot după substantiv :

Urît mi-a fost în viața mea omul viclean și lingău. CREANGĂ, A. 45.

Din valurile vremii, iubita mea, răsai

Cu brațele de marmur, cu părul lung, bălai. EMINESCU, O. I 213.

Ordinea în care sînt plasate aceste atribute depinde de elementul determinat. Dacă mai multe adjective exprimă diversele însușiri ale obiectului numit prin substantivul determinat, ordinea acestor adjective este indiferentă : *omul lingău și viclean* comunică aceeași idee cu *omul viclean și lingău* ; *părul bălai, lung* nu are alt înțeles față de *părul lung, bălai*.

Nu aceeași este situația dacă în șirul de adjective primul determină substantivul, iar cele care urmează determină grupul format de substantiv și adjectivul sau adjectivele precedente. De exemplu, în *artera cerebrală mijlocie stîngă*, ordinea atributelor nu poate fi modificată, deoarece *cerebrală* determină *artera*, *mijlocie* determină grupul *artera cerebrală*, iar *stîngă*, îmbinarea *artera cerebrală mijlocie*. La fel în :

Tămîie albă pisată. GR. S. IV 342.

Atributul adjectival poate să și preceadă substantivul, atunci cînd trebuie pusă în evidență însușirea exprimată de adjectiv și cînd această însușire califică (și nu identifică) substantivul. În acest caz, adjectivul poartă un accent mai intens :

Stelele mari izvorăsc pe albastrele lanuri ale ceriului. EMINESCU, N. 50.

Decît în frumoasa noapte cînd plăpînda-i lină rază

A iubitei mele frunte cu vii umbre colora,

O privești c-aceea ochii-mi n-au putut se vază. ALEXANDRESCU, O. 74.

Pot fi prepuse și mai multe atribute adjectivale, legate prin conjuncții sau juxtapuse :

Ea cu adevărat . . . știa a face multe și mari minunății. CREANGĂ, A. 34.

Adînci, spămintătoare, haotice funduri de lume. BOGZA, C. O. 20.

Schimbarea topicii atributului adjectival este frecventă în construcțiile exclamative, afective prin natura lor :

Tîrzie treabă, bărbățele, trebuia de la început să faci așa. ȘEZ. XVIII 46.

Mă ! da sprinten și sprințăroi copil mai ai ! CREANGĂ, P. 51.

Această modificare se face mult mai rar în construcțiile oarecum fixate prin uz :

De se trag din neam mare

Asta e o-întâmplare. ALEXANDRESCU, O. 209.

E în vorbă cu un băiat de familie bună. PAS, Z. I 125.

Discuțiile s-au purtat la un nivel superior.

Totuși, în propoziții exclamative pot apărea inversiuni :

Din mare neam se trage!

Îți samănă ție, ruptă bucățică! CREANGĂ, P. 75 (față de formula consacrată *bucățică ruptă*).

Și formulele de salut folosite de obicei cu o anumită topică devin mai expresive prin inversiune :

Noapte bună!

dar :

— *Bună noapte!*

— *Mulțumesc d-tale!* ANT. LIT. POP. II 247.

Adesea formulele de adresare cu topică inversă (atribut—substantiv), mult folosite, s-au tocit. Din această cauză se revine la topica obișnuită în limba noastră (substantiv—atribut), care de astă dată este mai expresivă. În :

Bucuros, dragă cumătră, dar mai bucuros eram când m-ai fi chemat la nuntă. CREANGĂ, P. 31,

atributul este mai șters decât în :

Ce feli, cumătră dragă? CREANGĂ, P. 30.

Atributul adjectival are în unele situații topică fixă determinată de anumite fapte de ordin gramatical sau lexical.

Atributul adjectival exprimat printr-un adjectiv precedat de un articol demonstrativ nu poate fi așezat decât după substantiv :

Baba pune la cale și pe feciorul cel mijlociu. CREANGĂ, P. 7.

Sărutu-ți ochii frumoși, jupîniță... îi răspunde groznița cea veche. SADOVEANU, O. XVIII 111.

De asemenea, atributul adjectival urmat de complemente apare întotdeauna după substantivul determinat :

Soldatul sigur de izbîndă va fi victorios (complement indirect).

Casa se prefăcu într-o peșteră cu pereții negri ca cerneala. EMINESCU, N. 56 (circumstanțial de mod).

Cu funcțiune de atribut, adjectivele asemenea, așa, atare sînt prepuse :

Asemenea oameni dau cifrelor viață,

Prin ei cincinalul e viu! DEȘLIU, M. 72.

Lucru negîndit, dragul tatei, să aud așa vorbe tocmai din gura ta. CREANGĂ, P. 192.

O atare propunere va fi bine primită de părintele său. PAS, L. I 120.

Înainte de substantivul stă de obicei și adjectivul *biet* :

Așa se munci biata noră până după miezul nopții. CREANGĂ, P. 6.

Așa a prigonit-o și pe biata maică-ta. SADOVEANU, O. XVIII 370.

Rar, *biet* în forma articulată apare după substantiv :

Și mă-sa biata! Cum gema

Și blăstema și se izbea. COȘBUC, B. I. 153.

Tot este așezat de obicei înaintea substantivului :

Mîndră, mîndruleana mea,

Toată vara mi-ai lucrat

La o masă de bumbac. JARNÍK-BİRSEANU, D. 452.

În unele stiluri ale limbii tot apare și în urma substantivului :

Ca plumbul surd și rece el doarme ziua toată. EMINESCU, O. I 96.

Adjectivul *gata* este totdeauna postpus :

Haine gata.

Locul atributului adjectival față de substantivul determinat depinde în unele cazuri de sensul adjectivului respectiv. Sînt adjective care își schimbă sensul în funcție de poziția lor față de substantiv. Astfel, adjectivul *sărman* cînd precedă substantivul este sinonim cu „biet” :

Și așa s-a păgubit sărmana capră. CREANGĂ, P. 33,
iar cînd este așezat după substantiv înseamnă „fără avere, sărac” :

Mă vede că-s văduvă sermană și c-o casă de copii. CREANGĂ, P. 28.

Diferit (la plural) are sensul de „mai mulți” cînd e prepus :

Din diferite părți ale mulțimii se porniră glasuri. REBREANU, R. II 87
și sensul de „neasemănător, altfel”, cînd e postpus :

Acești copii au înfățișări diferite.

În aceeași situație sînt adjective ca : *deosebit, distins, sărac, simplu* etc.

Atributul adjectival de identificare stă în urma substantivului :

Cîteva sute de metri de tranșee-jucării erau menite să illustreze principiile tactice ale armatei romine de neînvinși. CAMIL PETRESCU, U. N. 6.

Principiile generale ale calculului diferențial. CAMIL PETRESCU, U. N. 24.

Unele atribute adjectivale sînt de identificare cînd urmează substantivul și de calificare cînd îl precedă.

În fraza :

Acolo, zice-se, a doborît Dragoș-vodă vaca sălbatică. SADOVEANU, O. XVIII 28,

atributul *sălbatică* este de identificare pentru că denumește specia din care face parte această vacă. Dacă ordinea ar fi *sălbatica vacă*, atributul ar fi calificativ, pentru că s-ar referi la o însușire a unei vaci oarecare. Uneori, în poezie, este încălcată această regulă prin plasarea atributului cu rol de identificare înaintea substantivului și din această cauză înțelesul suferă :

Sălbaticile rațe se abat din zborul lor,

Bătînd apa-ntunecată de un nour trecător. ALECSANDRI, POEZII 51.

Adjectivele care își schimbă sensul după locul față de substantiv nu pot fi deci așezate în propoziție oricum ; ele au o topică fixă dictată de sensul lor lexical.

Locul adjectivului față de substantiv depinde uneori și de un factor fonetic : de succesiunea silabelor accentuate și neaccentuate.

În limba noastră se evită de obicei pronunțarea succesivă a două silabe accentuate. De exemplu, spunem mult mai rar *soldat brav* decît *brav soldat, tremurător glas* și *următor pas* decît *glas tremurător, pas următor* (vezi § 1043).

De asemenea, poate avea importanță și lungimea substantivului și a adjectivului. În general, dacă substantivul e scurt și adjectivul e mult

mai lung decât el, adjectivul se plasează în urma substantivului. Spunem : *un om impresionabil, un chef nemaipomenit, un act interminabil, un pom singuratic* etc. și nu spunem : *un impresionabil om, un singuratic pom* etc.

Cu toate acestea, adjectivul poate fi plasat și înaintea substantivului dacă este articulat cu articolul hotărît : *nemaipomenitul chef, interminabilul act* etc. sau dacă înaintea adjectivului lung apare și un adjectiv scurt : *un mic, un imperceptibil semn*.

Postpunerea sau prepunerea adjectivului față de substantiv este influențată într-o oarecare măsură și de gradul de comparație la care se găsește adjectivul. Adjectivul la comparativ stă mai ales după substantiv :

Se pregătesc ca într-o „școală” pentru alte lupte mai mari ce îi așteaptă. BĂLCESCU, O. II 12.

Adjectivul la superlativ poate sta atât după, cât și înaintea substantivului :

Lângă marea cea mai capricioasă, lângă munții cei mai variați, înconjurată de fluviul cel mai impetuos. BOLLIAC, O. 246.

Am cunoscut în înfățișarea ei cea mai cumplită mîhnire a deznădejzii. SADOVEANU, O. XVII 444.

Colonia romană... ajunsese într-o stare foarte înfloritoare. BĂLCESCU, O. II 11.

Observație. Adverbul *mai*, adverbele alăturate *mai puțin* și locuțiunile adverbiale *la fel de, tot așa de, tot atât de* cu care se formează gradul comparativ sînt plasate totdeauna înaintea adjectivului.

De asemenea, stau înaintea adjectivului articolul demonstrativ *cel, cea* și adverbele *mai, mai puțin* ale superlativului relativ.

Adverbul *foarte*, cu care se construiește superlativul absolut, stă de obicei înaintea adjectivului :

Erau îmbrăcați cu niște haine scumpe și foarte frumoase. ISPIRESCU, I. 38.

Tot înaintea adjectivului stau și adverbele (echivalente cu *foarte*, dar mai expresive decât el) *grozav, nemaipomenit, nespus* etc. (care se leagă de adjectiv prin prepoziția *de*) :

Aici a căzut odată un bălaur grozav de mare. CREANGĂ, P. 121.

Realitatea grozavă îmi răni sufletul cu virful sflșietor al unor impresiuni nespus de dure-rose. DEMETRESCU, O. 100.

Aceste adverbe pot sta însă și după adjectiv, într-un limbaj mai expresiv :

De asemenea cinste cucul supărat foarte

Se duse mai departe. ALEXANDRESCU, O. 236.

Prea este totdeauna prepus adjectivului :

La așa tîlcuri înalte...

Omul să deie nu poate decât prea slabe cuvinte. CONACHI, P. 266.

Atributul adjectival stă de obicei în imediata apropiere a determinatului sau este despărțit de acesta printr-un alt atribut.

În limba literaturii beletristice, mai ales la poeții contemporani, atributul adjectival este despărțit de determinat și prin alte părți de propoziție :

*Le-am dat mei pe farfurie,
Ca să nu se risipească*

Hrana-n viscol, păsărească. ARGHEZI, V. 684.

Acorduri răsunau în mine, grave,

Cînd ochii, de pe-aceste vii hrisoave,

Mi-i înturnai spre cel ce mă-nsoțise. BANUȘ, P. 324.

Observație. Din cauza acestei topici, *grave* din ultimul exemplu poate fi înțeles ca element predicativ suplimentar.

Prin acest procedeu se urmărește mărirea expresivității.

§ 977. Atributul adjectival exprimat printr-un numeral colectiv sau multiplicativ apare atît înaintea, cît și în urma determinatului. Plasarea numeralului pe primul loc este mai frecventă :

Piaptănă și îmbracă la fel pe amîndouă fetele. CREANGĂ, P. 270.

Artistul ar zugrăvi... acest întreit șir de munți ce se întind în amfi-teatru. NEGRUZZI, S. I 195.

Postpunerea numeralului duce la evidențierea lui :

Plîngu-mi ochii amîndoi. JARNÍK-BİRSEANU, D. 113.

A fost un gemet întreit

Din totul inimii pornit. COȘBUC, P. I 287.

Numeralul ordinal cu funcțiune de atribut adjectival de identificare stă după substantiv :

Vioară primă. Secretar prim. Număr prim.

Școlar în clasa a doua.

Secolul al nouăsprezecelea.

Observație. *Secund* apare totdeauna postpus : *vioară secundă, căpitan secund.*

Cu rol de atribut calificativ numeralul ordinal stă înaintea substantivului :

Ipoțeștii, cu pădurile dimprejur și oamenii de acolo, au fost primii dascăli ai poetului. BENIUC, P. 17.

Era gata a o lovî cu a doua săgeată. ISPIRESCU, L. 5.

A treia zi cătră sară pornește și el. CREANGĂ, P. 198.

Locul obișnuit al numeralului cardinal propriu-zis este înaintea substantivului :

Mi-am adus amînte că are un băiețaș de vreo cinci ani. CAMIL PETRESCU, U. N. 176.

Agapie aducea șase răzeși, fruntașii celor două sate. SADOVEANU, O. XVIII 216.

Observație. În limbajul comercial numeralul cardinal este așezat și în urma substantivului :

Pune în căruță, o dată cu părintele, pîni douăzeci ... și scrumbii zece. SADOVEANU, O. X 635.

În această situație, numeralul un, o are formele *unu, una* (vezi și § 179).

Cocoși, unu.

Găini, una.

§ 978. Topica atributului adjectival exprimat printr-un adjectiv pronominal variază după felul adjectivului. Adjectivele pronominale pose-

sive, demonstrative și de întărire pot sta atît în urma, cît și înaintea determinatului. Demonstrativele apar mai ales înaintea substantivului, posesivele mai ales după el :

Mircea! îmi răspunde dealul; Mircea! Oltul repetează.

Acest sunet, acest nume valurile-l primesc. ALEXANDRESCU, O. 72.

Avea acea blîndeță ce se vede învecinicită de penelul lui Rafael. NEGRUZZI, S. I 37.

Zilele iernii aceleia se scurgeau greu. MIRONESCU, S. A. 122.

Observație. Demonstrativul *aceiași* precedă totdeauna substantivul :

A adus iarăși pe străină în odaia lui, tot cu aceeași rînduială. CREANGĂ, P. 100.

Căluțul meu nu-i dintre cei voinici și bine hrăniți. SADOVEANU, O. X 23.

Se mînie foc Scaraoțchi și se duse să-i caute. Și-i striga pe supușii săi în tot feliul. ȘEZ. XVIII 153.

Folosirea adjectivului pronominal posesiv înaintea substantivului e poetică sau livrescă :

Am coborît cu-al meu senin

Și m-am născut din ape. EMINESCU, O. I 170.

În prezent cugetătorul nu-și oprește a sa minte. EMINESCU, O. I 133.

Cînd adjectivul pronominal posesiv determină un grup în care nu vrem să introducem alte elemente, de exemplu un titlu, alcătuit din mai multe substantive (și mai ales cînd al doilea substantiv este un genitiv), prepunerea adjectivului posesiv este obligatorie :

A sa Gramatică a limbilor romanice a apărut între 1836 și 1843.

Această construcție fiind pretențioasă, este bine să o evităm. Mai firească pare prepunerea adjectivului posesiv dacă acesta este precedat de o prepoziție :

În a sa Gramatică a limbilor romanice, Fr. Diez a aplicat metoda comparativă.

Adjectivul pronominal de întărire folosit pe lîngă un pronume apare de obicei după acesta :

Ajung pe mine însumi a nu mă mai cunoaște. EMINESCU, O. I 116.

Cînd stă pe lîngă un substantiv, adjectivul de întărire este așezat atît înaintea, cît și în urma substantivului :

Cea dintăi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii. CREANGĂ, A. 2.
Smărăndița însăși a recunoscut că e vinovată.

Observații. 1. Cînd substantivul determinat este la genitiv-dativ singular, adjectivul posesiv care îl determină nu poate sta decît după el :

Grămădit într-un colț al vagonului său. SADOVEANU, O. XIV 11.

2. Cînd substantivul e determinat de două atribute adjectivale așezate unul lîngă altul, dintre care unul este exprimat printr-un adjectiv propriu-zis și celălalt printr-un adjectiv pronominal, în imediata apropiere a substantivului, în urma sau înaintea lui, stă de obicei adjectivul pronominal :

Și cite și mai cite nu cntă Mihai lăutariul din gură și din scripca sa răsuunătoare. CREANGĂ, A. 118.

Ochii **aceștia castanii**. SADOVEANU, O. XIV 10.

Veverița pusese frtu **neobositei sale zburdălnicii**. HOGAȘ, DR. I 272.

Este posibilă însă și plasarea atributului adjectival propriu-zis imediat lângă substantiv (mai ales înaintea substantivului):

Acești buni prieteni.

Ai mei buni prieteni.

Atributul exprimat printr-un adjectiv pronominal interogativ-relativ sau prin cele mai multe adjective nehotărâte nu poate fi așezat decît înaintea determinatului:

*Spune-mi **care** copil te-a bătut.*

*Și **cîtă** liniște se lasă.* ANGHEL, I. G. 37.

*Își amintea clar **fiecare** mișcare, **fiecare** gest făcut.* BART, E. 206.

*Împărăția ridică **alte** puhoai de oști.* SADOVEANU, O. XVIII 15.

Observație. Adjectivele pronominale nehotărâte oarecare, *culare* pot sta și după substantiv.

§ 979. Atributul adjectival exprimat printr-un participiu sau gerunziu stă în mod normal după determinat:

*El era lungit pe o cîmpie **cosită**.* EMINESCU, N. 48.

*Primăvara intră pe fereastra **deschisă**.* CEZ. PETRESCU, A. N. 341.

*Făclile **murinde** sub pînza ce albează*

Al nopții întuneric ce-ncepe a fugi. BOLLIAC, O. 73.

Atributul adjectival exprimat prin gerunziu acordat poate fi plasat și înaintea substantivului, pentru a fi scos în relief:

*Îmi pare că-i văz încă... c-o **murindă** mîndă*

Fierul care le scapă cu furie strîngînd. ALEXANDRESCU, O. 117.

Această folosire este învechită sau poetică.

Atributul exprimat prin participiu poate fi așezat înaintea substantivului numai dacă valoarea adjectivală a participiului este clară:

***Mohorîta** zi de toamnă.*

Dacă această valoare este mai puțin evidentă, participiul nu poate sta decît după substantiv. Exemplele de mai sus nu pot fi modificate în: **cosită cîmpie**, **deschisă fereastră**.

De asemenea, participiul poate sta înaintea determinatului dacă are funcțiune de atribut circumstanțial:

***Deschisă**, fereastra a fost spartă de vînt.*

ATRIBUTUL SUBSTANTIVAL

ATRIBUTUL GENITIVAL

§ 980. Locul obișnuit al atributului genitival, ca al oricărui determinant, este după determinatul său:

Tu nici nu știi a ta apropiere

Cum inima-mi de-adînc o liniștește,

*Ca răsărîrea **stelei** în tăcere.* EMINESCU, O. I 120.

*Ascultau de departe, din fundul **poienii**, pufniturile **cailor** la pășune.* SADOVEANU, O. XVIII 32.

Sînt copilul unui neam sărac,

Bieți romîni ce scormonesc pămîntul. BENIUC, V. 10.

Cînd substantivul este determinat de mai multe atribute în genitiv acestea sînt puse toate după substantiv :

Noaptea stelelor, a lunii, a oglinzilor de rîu.

Nu-i ca noaptea cea mocnîtă și pustie din sicriu. EMINESCU, O. I 82.

Schimbarea locului atributului genitival apare în limba populară și în poezie sau în proza poetică :

El răscoală în popoare a distrugerii scînteie. EMINESCU, O. I 51.

Eu aș putea spune cu dreptate că a lui Ion-vodă sabie a tăiat mai mulți boieri decît a bătrînului. SADOVEANU, O. XVIII 9.

Dacă substantivul este determinat de un atribut adjectival și de unul genitival, acesta din urmă ocupă locul al doilea, pentru că adjectivul trebuie să stea în imediata apropiere a substantivului pe care-l determină (altfel s-ar crea confuzii, înțelegîndu-se că adjectivul se referă la substantivul în genitiv) :

Glasul tăios al profesorului (și nu *glasul profesorului tăios*).

Atributul genitival poate preceda atributul adjectival dacă substantivul în genitiv este la alt număr sau de alt gen decît determinatul și astfel este clar la cine se referă adjectivul (și mai ales dacă adjectivul este precedat de articolul *cel*) :

Lacul codrilor albastru

Nuferi galbeni îl încarcă. EMINESCU, O. I 74.

Ciorapii mamei cei albi.

ATRIBUTUL PREPOZIȚIONAL

§ 981. Și atributul prepozițional este așezat de obicei după determinat :

Căci amîndoi vom fi cumînți,

Vom fi voioși și teferi,

Vei pierde dorul de părinți

Și visul de luceferi. EMINESCU, O. I 176.

Nu sufla adiere de vînt. SADOVEANU, O. XIII 347.

Dacă un substantiv este determinat de mai multe atribute prepoziționale, înșirarea acestora trebuie făcută în așa fel încît să reiasă clar că toate atributele se referă la acest substantiv. Astfel, în fraza :

Pe lîngă minciuni înțelepte ... nu uitau să-și împărtășească vestile din primăvara aceea despre năcazurile țării, pomenind și patimile din altă vară ale lui Ion-vodă. SADOVEANU, O. XVIII 8,

ordinea atributelor prepoziționale nu ar putea fi alta (*vestile despre năcazurile țării din primăvara aceea*), pentru că s-ar înțelege că atributul *din primăvara aceea* determină substantivul *năcazurile* — ceea ce ar duce la denaturarea ideii.

În poezie atributul prepozițional apare uneori înaintea substantivului :

S-a dun flori în șezătoare

De painjen tort să rumpă. EMINESCU, O. I 72.

Miroase-adormitoare văzduhul îl îngreun'

Căci vîntul adunat-a de flori de tei troiene. EMINESCU, O. I 97.

Nu poate sta decît după substantiv atributul prepozițional care exprimă :

denumirea :

Ziua de miercuri a fost frumoasă.

termenul calificat :

Dobîndi un drag de copilaș. ISPIRESCU, L. 41.

termenul comparat :

Ce prăjină de om !

termenul numărat :

În patruzeci și șase de ani, treizeci și trei de băătăii, două fără izbîndă și treizeci și una de biruinți. DELAVRANCEA, O. II 14.

Tot după subiect stă și atributul care intră în construcții echivalente cu un superlativ :

Ar voi în a lui brațe să o țină-n veci de veci. EMINESCU, O. I 162.

La unii poeți, mai ales la cei contemporani, atributul prepozițional este despărțit de determinatul său (ca și atributul adjectival) prin alte părți de propoziție :

Veacuri dac-au fost, de trîntă,

N-au trecut zadarnic anii. THEODORESCU, C. 6.

Acest procedeu duce uneori la o greșită înțelegere a textului.

În versurile :

Prin tine-și cîntă milioane forța

De oameni ce ridică-n viață torța

Dreptății, libertății, vieții pline,

Cum celui ce lucrează se cuvine. BENIUC, în CONTEMPORANUL, 471

(1955), p. 1/1,

se poate înțelege că atributul prepozițional determină substantivul *forța* și nu substantivul *milioane*, cum este în intenția poetului.

Dacă substantivul este determinat de mai multe atribute substantive, unul prepozițional și altul genitival, atributul prepozițional stă de obicei înaintea celui genitival :

Cînd privesc zilele de-aur a scripturelor romîne,

Mă cufund ca într-o mare de visări dulci și senine. EMINESCU, O. I 31.

Atributul genitival se pune înaintea atributului prepozițional atunci cînd acesta din urmă determină întregul grup format din substantiv și atributul genitival :

Nimeni dintre ceilalți tovarăși ai lui Potcoavă nu întrebuița doftoria lui moș Petrea pentru alinarea năcazului și adormirea gîndului. SADOVEANU, O. XVIII 33.

(Dacă în această frază am plasa atributul genitival după cel prepozițional s-ar înțelege că atributul genitival determină ultimul substantiv din componența atributului prepozițional.)

O b s e r v a ție. Plasarea atributului prepozițional după cel genitival poate crea confuzii, dînd impresia că el este un determinant al acestuia din urmă și nu al substantivului inițial. Dacă am zice, parafrazînd exemplul din Eminescu :

*Cînd privesc zilele **scripturilor romîne de aur**,*
am modifica sensul frazei, atribuind calitatea „de aur” *scripturilor*, și nu *zilelor* cum era în formularea autorului.

La fel, în *festivalul tineretului și studenților pentru pace și prietenie*, se pare că *pentru pace și prietenie* determină pe *studenților*. De aceea este mai clar : *festivalul pentru pace și prietenie al studenților*.

După cum se vede, dacă substantivele sînt de genuri sau numere diferite, folosirea articolului posesiv, variabil după gen și număr, are avantajul de a marca legătura atributului cu substantivul determinat și de a înlătura astfel confuzia posibilă.

Cînd substantivul e determinat de un atribut adjectival și de unul prepozițional, se pune întîi cel adjectival :

*Acel loc era o măgură **verde cu muchea lată și rotundă**.* ODOBESCU, S. I 166.

*Și albinele-aduc miere, aduc colb **mărunt de aur**.* EMINESCU, O. I 87.

În felul acesta se evită raportarea adjectivului la cel de-al doilea substantiv sau la grupul substantiv—atribut prepozițional. *Colb de aur mărunt* ar însemna altceva decît *colb mărunt de aur*. Dacă atributul prepozițional este exprimat printr-un substantiv de alt gen și număr decît determinatul, atributul adjectival, acordîndu-se cu acesta, poate fi plasat după cel substantival, fără a se produce confuzii. Este corectă și clară construcția :

*Te vîd ca o umbră **de-argint strălucită**,*

Cu-aripi ridicat la ceruri pornită. EMINESCU, O. I 37.

Atributele substantivale și adjectivale stau deci, de obicei, după substantivul determinat în următoarea ordine : substantiv — atribut adjectival — atribut prepozițional — atribut genitival :

*Pușca veche **de vînătoare a tatei** zace de mult uitată.*

APOZIȚIA

§ 982. Apoziția stă după elementul determinat :

*Titu Herdelea se pomeni într-o bună zi cu preotul **Belciug** din Pripas.* REBREANU, R. I 282.

*Să cultive amicitia cetățeanului **Titircă**.* CARAGIALE, O. III 187.

*Doctorul, un om **de spirit**, . . . l-a mîngîiat pe tînăr.* CARAGIALE, O. I 25.

*O afacere bună pentru domnul Dumitriu, **directorul prefecturii**.* SADOVEANU, O. XIV 12.

*Corul — **adică toți prietenii vienezi, cu care întreprindea în fiecare zi asaltul plăcerilor tinereții** — a cîntat un „ave, Maria“ și s-a risipit.* SADOVEANU, O. XIV 23.

Dacă schimbăm ordinea termenilor, determinantul devine determinat și invers. În *Belciug preotul*, apoziție este *preotul*. Acest fapt reiese

mai clar din exemplul al doilea : *amiciția cetățeanului Titircă* devine prin inversiune *amiciția lui Titircă cetățeanul*, unde, evident, *cetățeanul* este apozitie (în nominativ).

În formule ca : *domnul doctor, cucoana preoteasă, părintele stareț, moș Vlad, nenea Mandache, luna mai* etc. ordinea elementelor nu poate fi modificată.

Există o singură situație în care apozitia poate apărea înaintea determinatului : când este exprimată printr-un substantiv nearticulat și are caracter explicativ :

Liră de argint, Sihleanu, — Donici cuib de-nțelepciune. EMINESCU, O. I 31.

ATRIBUTUL PRONOMINAL

§ 983. Atributul pronominal exprimat printr-un pronume în genitiv stă în mod obișnuit după determinat :

Carul dumatăle parcă merge singur. CREANGĂ, P. 40.

Și încâlcit e părul lui negru. EMINESCU, O. I 88.

Uneori, acest atribut apare plasat înaintea substantivului, mai ales când substantivul este determinat și de un atribut adjectival prepus :

Lângă trupul iubitei ei surioare. CONACHI, P. 87.

Văitorul d-tale bărbat. EMINESCU, N. 129.

Binevoitoarea dumneavoastră atențiune. SADOVEANU, O. XIV 9.

Observație. Pronumele care în genitiv cu rol de atribut stă în limba contemporană după substantiv numai dacă acesta din urmă este însoțit de o prepoziție (vezi § 771 A a, 1002) :

O manta neagră îl acoperea, prin creștii căreia transpăreau delicatele și corectele lui forme. EMINESCU, N. 77.

Acest atribut apare de obicei înaintea substantivului, fie că substantivul este neînsoțit de prepoziție, fie că este însoțit :

Nu vorbesc... de femei a căror experiență este călăuza amorului. EMINESCU, N. 104.

Văzură în urmă-le un luciuc întins, limpede, adinc, în a cărui oglindă bălaie se scâldea în fund luna. EMINESCU, N. 24.

Atributul pronominal exprimat printr-un pronume în acuzativ cu prepoziție stă numai după determinat :

Avem noi, la Iași, un scriitor dintre ai noștri, de locul lui din Ardeal. SADOVEANU, O. XVII 482.

Și câtu-i satu mereu,

Nu-i bădiță ca al meu. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 29.

Atributul pronominal exprimat prin formele neaccentuate ale pronumelui personal și reflexiv în dativ este așezat după substantivul determinat (făcînd corp comun cu el), înaintea substantivului, făcînd corp comun cu un atribut adjectival care precedă substantivul, sau înaintea verbului (vezi § 146) :

Toate-mi trec prin gîndu-mi. EMINESCU, O. I 9.

Să simt că de suflarea-ți suflarea mea se curmă. EMINESCU, O. I 116.

Apoi din biata-mi piele
Nici că au ce să mai sugă. EMINESCU, O. I 46.
Îmi ridic privirea-n pod. EMINESCU, O. I 105.
Ea pasul și-l îndreaptă
Lângă fereastră. EMINESCU, O. I 167.

ATRIBUTUL ADVERBIAL

§ 984. Atributul adverbial se așază după substantivul determinat :
Plecarea înapoi a fost la opt seara. CAMIL PETRESCU, U. N. 124.
După scena de adineaori, se simțea mîhnit. REBREANU, R. I 86.
Foaie verde bob năut,
N-am venit că n-am putut,
Că aseară am fost dus
La mîndruța de din sus. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 236.

ATRIBUTUL VERBAL

§ 985. Atributul verbal exprimat printr-un verb la infinitiv este totdeauna plasat după substantivul determinat :
Poate că meșteșugul de a scrie l-am învățat, în parte, de la ei. GALACTION, O. I 19.
Humuleștenii... au fericirea de a vedea lume de toată mîna. CREANGĂ, A. 74.
 Tot după substantiv stă în mod obișnuit și atributul exprimat prin verb la supin sau gerunziu :
Cîntă, mîndră, trăgănat...
Că-s cu trei cai de furat. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 290.
*Colonelul scotoci buzunările tunicei, căuțînd briceagul cu mica ghi-
 lotină de oțel pentru tăiat vârful țigărei.* CEZ. PETRESCU, I. I 3.
*Odinioară munții noștri trebuie să fi răsunat des de un cîntec
 vorbind despre moartea unui păcurar.* Ovid Densusianu, *Viata păsto-
 rească în poezia noastră populară*, vol. al II-lea (București, 1922—1923),
 p. 39.

LOCUL COMPLEMENTULUI DIRECT

§ 986. Complementul direct este așezat de obicei după verb, deoarece arată obiectul asupra căruia trece nemijlocit acțiunea verbului :
N-ați văzut un copilăș frumușel, îmbrăcat în uniformă? CARAGIALE, O. II 4.
Văzu că nu mai are de nici unele. ISPIRESCU, L. 287.
 Nu întotdeauna însă complementul direct stă imediat după verb. El poate fi despărțit de acesta prin alte părți de propoziție :
Avu, o clipă, curiozitatea să se ridice. SABOVEANU, O. XIV 22
 (complement circumstanțial de timp).

A împuşcat cu revolverul pe baroană. SADOVEANU, O. XIV 20 (complement circumstanţial instrumental).

Cînd elementul cel mai important al comunicării este exprimat prin complement, acesta se plasează înaintea verbului :

Trăsura o lăsasem la mal. ODOBESCU, S. I 387.

Toate le aflam de la o damă din societate. CARAGIALE, O. II 23.

Acest nume, puţinţel în genul personagiului, domnişoara Constanţa îl aflate de puţină vreme. SADOVEANU, O. XIV 7.

Observaţie. Cînd forma complementului direct este identică cu cea a subiectului sensul întregii propoziţii ajută la recunoaşterea funcţiunii celor două părţi de propoziţie în propoziţii ca :

Omul vede ţărmul sau

Lupul mîntîncă oaia

nu avem nici o îndoială asupra funcţiunii de subiect a cuvintelor *omul* şi *lupul* şi a celei de complement direct a cuvintelor *ţărmul* şi *oaia*.

De asemenea, confuzia posibilă dintre complement şi subiect este evitată prin reluarea complementului :

Fata o vede băiatul.

Cînd sensul propoziţiei nu ne poate ajuta şi complementul nu este reluat prin pronume, construcţia rămîne confuză. În exemplul :

O fată a întîlnit băiatul

nu putem şti decît din context dacă *o fată* este subiect sau complement direct (aşezat înaintea predicatului) şi, de asemenea, ce funcţiune îndeplînceşte în propoziţie *băiatul*.

În cîteva situaţii complementul direct are topică fixă.

Cînd complementul direct este exprimat printr-o formă neaccentuată a pronumelui personal, poziţia sa faţă de verb este următoarea :

La indicativ prezent, imperfect, perfect simplu şi mai mult ca perfect, complementul stă totdeauna înaintea verbului :

mă strigă o strigă

îl striga ne strigase.

Observaţie. Între complement şi verb nu se pot intercala decît adverbe ca : *cam*, *mai*, *prea*, *şi*, *tot* (vezi şi § 989).

La perfectul compus al indicativului şi la condiţional-optativ, complementul stă înainte, cu excepţia pronumelui de persoana a III-a feminin singular, care este postpus verbului :

m-a strigat

v-ar striga, v-ar fi strigat

l-a strigat

le-ar striga,

dar :

a strigat-o

ar striga-o, ar fi strigat-o.

Cînd verbul are atît complement direct, cît și indirect, primul stă de cele mai multe ori alături de verb, fără însă ca aceasta să constituie o regulă generală :

Am venit să mi te-nehini,

Să nu schimb a ta coroană într-o ramură de spini. EMINESCU, O. I 146.

Du-te și adă cele de trebuință cinstiului vistiernic. SADOVEANU, O. XIII 145.

Complementul indirect exprimat prin substantiv sau pronume în dativ trebuie plasat înaintea complementului direct exprimat printr-un substantiv articulat cu articol hotărît, pentru că, dacă ar fi așezat după acest complement, ar putea fi înțeles ca un atribut genitival (pe lângă substantivul cu rol de complement). Astfel : *am adus copilului cartea* sau *am dat acestuia cartea* (cu complement indirect înaintea celui direct) și nu : *am adus cartea copilului* sau *am dat cartea acestuia* (în care complementul indirect ar putea fi confundat cu un atribut).

Între verb și complementul indirect pot apărea și complemente circumstanțiale :

Spune jupînesei Candachia că mă închin cu plecăciune la frumusețile și harurile domniei-sale. SADOVEANU, O. XIII 132 (complement circumstanțial de mod).

Mă gîndesc în fiecare seară la tine (complement circumstanțial de timp).

Pentru a fi scos în relief, complementul indirect este plasat înaintea verbului :

Poeziei nu-i poți hotărî un stil. BOLLIAC, O. 38.

La atîta rea-credință și tembelism nu se așteapta. SADOVEANU, O. XIV 8.

Complementul indirect exprimat printr-o formă neaccentuată a pronumelui personal sau reflexiv are topică fixă. Regulile așezării lui față de verb sînt identice cu cele ale complementului direct exprimat prin același pronume (vezi § 986), cu excepția persoanei a III-a feminin singular care, la complementul indirect, se comportă la fel ca celelalte persoane :

Îmi alcătuisem un trai cu totul artistic. ALECSANDRI, O. C. 16.

Căprarul vechi îi iese-n prag. COȘBUC, P. I 100.

La dînsul am să mă duc să-i spun cazul. SADOVEANU, O. XIV 19.

Corul ... s-a risipit în patru puncte cardinale, aruncîndu-i priviri oblice. SADOVEANU, O. XIV 23.

I-am declarat eu odată lui cuconu Gheorghică. SADOVEANU, O. XIV 19.

LOCUL COMPLEMENTULUI DE AGENT

§ 988. Complementul de agent stă de obicei după verbul determinat :

Pe vremile acele, mai toate țările erau bîntuite de războaie grozave. CREANGĂ, P. 183.

Povestea Sindipii... scrisă de mine, curiosul Chesarie. SADOVEANU, O. XV 344.

Complementul de agent poate apărea și înaintea verbului, mai ales într-un stil arhaizant sau poetic :

Citeam și tot îmi puneam mâna când pe inimă, când pe cuget, chiar și prin buzunare, întrebându-mă nu cumva din știință sau din neștiință, în vis sau de diavol ispitit, oi fi comis crimele ce mi se imputa. GHICA, S. 262.

LOCUL COMPLEMENTELOR CIRCUMSTANȚIALE

§ 989. Complementele circumstanțiale sînt așezate de obicei la sfîrșitul propoziției, după subiect, predicat, complementul direct și cel indirect (cu determinantele lor) :

Am primit scrisoarea d-voastre împreună cu frumoasa poezie ce mi-ați dedicat. ALECSANDRI, S. 48 (complement circumstanțial sociativ).

Un piersic sălbatec înveselea priveliștea cu crângile sale de sorcovă roșie. D. ZAMFIRESCU, R. 82 (complement circumstanțial instrumental).

Cînd într-o propoziție există mai multe complemente circumstanțiale, ordinea lor depinde de importanța care se dă uneia sau alteia dintre împrejurările în care are loc acțiunea verbului (locul, modul, scopul etc.). În general, cu cît complementul exprimă o circumstanță mai importantă, cu atîta el este mai apropiat de verb. În fraza :

Trăgea din acea țigară adînc de două-trei ori și o arunca. SADOVEANU, O. XIV 18,

este scos în evidență complementul circumstanțial instrumental (față de cel modal), iar în :

Era vorba să se ducă c-un fecior de bani gata la America. SADOVEANU, O. XIV 20,

complementul circumstanțial sociativ este pus pe primul plan (față de cel local).

Uneori o anumită ordine a complementelor circumstanțiale este obligatorie. În fraza :

Plimbîndu-se cu demnitate printre fînațuri și lanuri. SADOVEANU, O. XIV 11,

complementul circumstanțial modal n-ar putea fi așezat după cel local pentru că ar fi înțeles ca atribut pe lîngă ultimul substantiv al complementului circumstanțial.

Un complement circumstanțial se plasează înaintea complementului direct atunci cînd o împrejurare în care se desfășoară acțiunea este considerată mai importantă decît obiectul acestei acțiuni :

Dănilă leagă strîns c-un ștergari gros de cîlți ochii și urechile dracului. CREANGĂ, P. 55.

Trecea cu luntrea i az ul pînă dincolo. SADOVEANU, O. I 617.

Dacă într-o propoziție apar mai multe complemente circumstanțiale de același fel, se pune, de obicei, pe primul loc complementul care exprimă o circumstanță mai largă, față de care celelalte complemente aduc precizări :

Fotografia o ținea în camera lui, pe birou, sub cristal.

L-am întâlnit peste un an, primăvara, într-o duminică.

Cînd trebuie să se atragă atenția în mod special asupra complementului circumstanțial, se poate începe propoziția cu el :

De trup ești mărunțel, nu-i vorbă, dar la fire ești mare. CREANGĂ, P. 150.

Din neglijența sau nepriceperea lucrătorului se defectase mașina. ARDELEANU, D. 103.

Deasupra unei încărcături stătea un copil. SADOVEANU, O. XIV 23.

În special în descrieri și narațiuni se pun la începutul propoziției complementele circumstanțiale de loc și de timp, pentru a situa tabloul sau povestirea în spațiu și în timp :

Mai aproape de noi însă, sub forme și cu colori mai reale, se vedeau pe vârful Bisocei și pe al Ulmușorului mari pietroaie sure și murgi... Apoi, sub aceste muchii, la stînga, pămîntul se lăsa la vale în costișe și pripoare gradate... ; tot pe acolo, la locul ce se zice între Rîmnice, se zăreau încă poienile fragede... ; și în fund de tot... se pierdeau culmile păduroase ale Steșicului. ODOBESCU, S. III 195.

Odată, la Blagoviștenii, a făcut ce a făcut și din toată sărăcia a cum-părat un crap mare. CARAGIALE, O. I 137.

De asemenea, se pune în evidență complementul circumstanțial plasîndu-l între copulă și numele predicativ :

Satira este acum la romani o poemă defăimătoare. ODOBESCU, S. I 45.

Există și cîteva situații în care topica circumstanțialului este fixă :

Complementele circumstanțiale exprimate printr-un adverb relativ-interogativ stau totdeauna la începutul propoziției subordonate pe care o introduc :

Toată nobilimea era la biserică cînd am intrat. NEGRUZZI, S. I 53.

Dă-mă, maică, unde trag,

Să trăiesc traiul cu drag. JARNÍK-BİRSEANU, D. 273.

Complementul circumstanțial de mod exprimat prin adverbe ca : *cam, mai, prea, și, tot* este așezat totdeauna înaintea determinatului :

Aduse paloșul cam pieziș și-i reteză capul. ISPIRESCU, L. 27.

Cînd determină un verb la o formă compusă sau la conjunctiv sau un verb reflexiv, adverbele menționate stau de obicei între auxiliar și participiu sau infinitiv, între conjuncția *să* și verb ori între pronumele reflexiv și verb :

De aș ști că mă vei și omori nu pot să tac. NEGRUZZI, S. I 147.

Mi se pare că ne-am prea întins cu vorba. CREANGĂ, P. 258.

Înapoi nu m-oi mai întoarce. CREANGĂ, P. 192.

De ce să mai vie, dacă el n-o iubește. REBREANU, R. I 246.

A început a se cam lua și el pe gînduri de năzdrăvăniile lui. CREANGĂ, P. 323.

Se mai aflate, în sfîrșit, principalul. SADOVEANU, O. XIV 8.

Aceste adverbe se intercalează și între complementul direct sau indirect exprimat prin pronume personale neaccentuate și verb : *îl mai văd, îi mai dau, n-o prea cunosc* etc.

Există însă și situații în care adverbele de acest fel, în special *prea*, au altă topică, stînd înaintea îmbinărilor menționate (nu în cadrul lor):

El știe bine aceasta, ba încă prea o știe. VLAHUȚĂ, O. A. I 193.

Complementul circumstanțial de relație construit cu locuțiunile prepoziționale *cît despre* sau *cît pentru* apare înaintea verbului:

Cît despre apă bună, nu vă îngrijiți. CREANGĂ, P. 204.

Cît pentru mine, mă cutremur la singură ideea de a iubi. NEGRUZZI, S. I 45.

Cît pentru cheltuială... te voi împrumuta eu. DRĂGHICI, R. 14.

Falsele complemente circumstanțiale de scop, care sînt de fapt construcții coordonate, ocupă totdeauna în frază locul al doilea, după coordonata lor:

A ieșit din cameră, pentru a se întoarce peste câteva clipe.

Umbra se desprinde încet și se înalță pe o rază de lună spre a cădea în pat. EMINESCU, N. 64.

LOCUL ELEMENTULUI PREDICATIV SUPLEMENTAR

§ 990. Elementul predicativ suplimentar stă de obicei după verbul însoțit și după partea de propoziție la care se referă.

Pentru tipul referitor la subiect se preferă topică în care elementul predicativ suplimentar este despărțit de subiect prin verb, evitîndu-se astfel confuzia cu atributul:

subiect — verb — element predicativ suplimentar (topică obișnuită):

Olga viețuia foarte retrasă. NEGRUZZI, S. I 44.

element predicativ suplimentar — verb — subiect (topică mai rară):

Departele-n zare,

Mirat ca un copil,

Răsare

Un astru inutil. TOPÎRCEANU, O. I 84.

Elementul predicativ suplimentar poate fi așezat și lângă numele la care se referă, mai ales înaintea acestuia (în condiții în care nearticularea constituie o marcă deosebitoare față de atribut, vezi § 685):

Cum o vede, fericit,

Vîntul brațele-și deschide. ALECSANDRI, P. III 365,

dar și după nume:

Vulturul uimit ascultă ciocîrlia ciripind. ALECSANDRI, P. III 49.

În construcții referitoare la complementul direct, elementul predicativ suplimentar stă de cele mai multe ori după verb, atît atunci cînd și complementul direct se găsește după verb (în această situație elementul predicativ suplimentar poate preceda sau urma, în egală măsură, complementul direct), cît și atunci cînd complementul direct stă înaintea verbului:

Declar închisă cea de-a 6-a sesiune a Marii Adunări Naționale. SCÎNTEIA, 3298 (1955), p. 1.

Judecătorul alergă și, găsind toate formalitățile împlinite, dăte semnalul. NEGRUZZI, S. I 40.

Pe boierul nostru cel mare îl vedeam mai scăzut și mai tăcut. SADOVEANU, O. VIII 486.

Cînd complementul direct la care se referă precedă verbul, elementul predicativ suplimentar poate sta și el înaintea verbului :

Pe toți sănătoși i-am găsit.

Așezarea elementului predicativ suplimentar referitor la un complement direct înaintea verbului și a complementului este neobișnuită :

Și el poate, întunecată, avea aceeași simțire. SADOVEANU, O. IV 335.

ORDINEA PĂRȚILOR DE PROPOZIȚIE COORDONATE

PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE LEGATE PRIN COORDONARE COPULATIVĂ

§ 991. Părțile de propoziție coordonate copulative legate prin : *și, precum și, nici...nici, cu, împreună cu* au topică liberă :

Teasc făcut într-adîns pentru a stoarce miera și ceara. I. IONESCU, M. 382.

Dorul meu odihnă n-are,

Nici la umbră, nici la soare. JARNÍK-BİRSEANU, D. 381.

Luna împreună cu stelele se arătaseră pe cer. ALECSANDRI, O. C. 260.

Aceste părți sînt așezate într-o ordine determinată, dacă vorbitorul vrea să marcheze o gradație :

Nu asculta nici pe părinți, nici pe profesori, nici pe directorul școlii.

Cînd părțile de propoziție sînt legate prin *nu numai...ci (și), nu numai...dar și, alît...cît și* locul lor este fix (impus de elementele introductive al căror loc nu poate fi modificat) :

În zilele noastre au fost create nu numai mijloace de distrugere fără precedent, ci și forțele capabile să stăvilească folosirea acestora. L. C. 1 (1962), p. 34.

Era unul din marii creatori nu numai ai țării noastre, ci ai vremii sale. CONTEMPORANUL, 806 (1962), p. 1/4.

Cînd ascultăm pe cineva, primim nu numai o știre, dar și cunoașterea atitudinii vorbitorului față de știrea comunicată. VIANU, M. 145.

Lele, nu mai suspina...

Că-i atîta vină mea,

Cît și, lele, vină ta! JARNÍK-BİRSEANU, D. 253.

PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE LEGATE PRIN COORDONARE ADVERSATIVĂ

§ 992. Părțile de propoziție coordonate legate prin conjuncțiile adversative *ci, dar, însă, iar* au topică fixă.

În următoarele propoziții :

Nu altmîntrelea erau șoarecii, ci ca urșii de mari. RETEGANUL, P. V 38.

Au trecut vremile-acelea, vremi de fapte strălucite,

În să triste și amare. ALEXANDRESCU, O. 73.

nu putem modifica ordinea părților coordonate.

Schimbarea topicii părților coordonate adversative duce la alterarea sensului inițial al propoziției; în special se modifică sensul propoziției în care există elemente coordonate legate prin *ci*. Deoarece primul termen din cei doi legați prin *ci* trebuie să fie neapărat negativ, modificând topica părților coordonate din primul exemplu de mai sus, ajungem la: *nu ca urșii de mari erau șoarecii, ci altmintrelea* (termenul pozitiv a devenit negativ și invers, ceea ce comunică o idee exact contrară celei inițiale).

PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE LEGATE PRIN COORDONARE DISJUNCTIVĂ

§ 993. Părțile de propoziție coordonate legate prin conjuncțiile disjunctive *sau, ori* pot sta una față de cealaltă în orice ordine, fără ca sensul propoziției să sufere vreo modificare:

Tratatul ce el încheie cu Baiazet, la 1393, asigurază românilor ... dreptul de a face război s a u pace. BĂLCESCU, O. II 13.

Ion este sănătos o r i bolnav?

(am putea spune cu același sens *dreptul de a face pace sau război; Ion este bolnav ori sănătos?*).

Topică liberă au și părțile de propoziție legate prin *fie... fie, aici... aici, acum... acum, ba... ba, când... când* (la granița dintre disjunctive și copulative):

Hai... zise Doroftei... legănînd capul, cam fără voie, a c i p-un umăr, a c i pe celalt. DELAVRANCEA, S. 237.

Îmi plutea pe dinaintea cu al timpului amestec

B a un soare, b a un rege, b a alt animal domestic. EMINESCU, O. I 140.

Prind cocoșii a cînta...

C î n d mai gros, c î n d mai subțire. JARNÍK-BİRSEANU, D. 163.

PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE LEGATE PRIN COORDONARE CONCLUSIVĂ

§ 994. Partea de propoziție conclusivă, exprimînd concluzia părții de propoziție cu care este coordonată, stă totdeauna după aceasta:

Examenul este fixat în 15, d e c i săptămîna viitoare.

LOCUL VOCATIVULUI, AL INTERJEȚIEI ȘI AL CONSTRUCȚIILOR INCIDENTE

§ 995. Vocativul poate ocupa în propoziție orice loc:

Domnule dr. Codrescu, dă-mi voie să te recomand verei mele. IBRĂILEANU, A. 135.

Cu toate acestea, domnule, eu am înțeles că dumneata știi cine sînt. SADOVEANU, O. XIV 10.

Mă pot aștepta la orice, domnule procuror. SADOVEANU, O. XIV 8.

Interjecțiile care au funcțiunea unor părți de propoziție (predicat, complement circumstanțial etc.) se comportă din punctul de vedere al topicii ca părțile de propoziție respective :

Și când răcnește odată cât ce poate, eu zvrrrr ! chibriturile din mână. CREANGĂ, A. 111 (predicat).

Am așteptat cât am așteptat, înghesuit în fund, și-n sfârșit am auzit A! a! și bătăi în palme din toate părțile. CARAGIALE, O. IV 159 (complement direct).

Și odată pornesc ei, teleap, teleap, teleap. CREANGĂ, P. 251 (circumstanțial de mod).

Interjecțiile care nu au rolul unei anumite părți de propoziție, ca și cele care au valoarea unei propoziții întregi, nu au topică fixă, ele pot apărea la începutul, în interiorul sau la sfârșitul propoziției de care se leagă (de cele mai multe ori apar la început) :

Ei, acum te uiți la cană

Că s-a spart ! Dar dă-o-n foc ! COȘBUC, P. I 237.

Of ! of ! am rămas iar cu piatra-n casă. ALECSANDRI, T. 348.

Vai, ce-ntuneric s-a făcut deodată. IOSIF, P. 43.

O ! zise ea încet, ca și când s-ar fi temut de aceea ce zicea. EMINESCU, N. 115.

Are . . . casă mare, o ! mult mai mare decât a noastră. DRĂGHICI, R. 8.

Foaie verde de dudău,

Vino, bade, vino, zău ! JARNÍK-BİRSEANU, D. 117.

Cuvintele și construcțiile incidente intercalate sînt plasate în propoziție, de cele mai multe ori, între subiect și predicat sau între predicat și complement ; incidentele neintercalate pot sta atît la începutul, cît și la sfârșitul propoziției :

Cel balaur, din păcate,

Înghîțise giurățate

Trup cu arme ferecate. ALECSANDRI, P. P. 11.

Din păcate, era și eclavios moș Nichifor. CREANGĂ, P. 110.

Pe vremea asta, or fi crezut oamenii, firește, că n-am fost prost să plec. CARAGIALE, O. I 144.

ORDINEA PROPOZIȚIILOR ÎN FRAZĂ

OBSERVAȚII GENERALE

§ 996. Ordinea propozițiilor coordonate, cu excepția unor copulative și a disjunctivelor, este fixă ; schimbarea acestei ordini duce de cele mai multe ori la schimbarea funcțiunii gramaticale a propozițiilor, la transformarea sensului frazei. În schimb, propozițiile subordonate introduse prin conjuncții au topică mai liberă. Subordonatele juxtapuse au loc fix în frază, deoarece lipsa conjuncțiilor îngreunează înțelegerea raportului dintre propoziții.

În general subordonatele ocupă în frază locul pe care îl au în propoziție părțile corespunzătoare lor.

Cînd într-o frază există atît subordonate circumstanțiale, cît și necircumstanțiale, circumstanțialele stau la sfîrșit. Această schemă însă este adesea modificată (ca și în cazul părților de propoziție), de obicei din motive afective. Astfel, este pusă totdeauna pe primul loc propoziția care exprimă ideea cea mai importantă pentru vorbitor, ideea pe care vorbitorul vrea s-o scoată în evidență. În unele situații, după cum se va vedea mai departe, sensul frazei este același indiferent de ordinea în care sînt așezate propozițiile.

Sînt și cazuri în care o anumită ordine a propozițiilor este obligatorie, determinată de desfășurarea firească, logică a ideilor sau de diferite construcții gramaticale.

Comparînd topica părților de propoziție cu cea a propozițiilor din punctul de vedere al obligației de a respecta anumite reguli fixe, se observă mai multă libertate la părțile de propoziție.

Această situație se explică prin faptul că construirea frazelor este în general mai complicată, cu mai multe și mai complexe elemente introductive.

ORDINEA PROPOZIȚIILOR COORDONATE

PROPOZIȚIILE COPULATIVE

§ 997. Propozițiile copulative care nu exprimă acțiuni succesive au topică liberă în frază. Următoarele propoziții :

*Pițigoiu-ntr-una sare,
Steag pe casă șoimul suie,
Gheunoaia bate cuie
Ca s-anine flori.* COȘBUC, P. II 35

pot fi aranjate și astfel :

*Gheunoaia bate cuie
Ca s-anine flori,
Pițigoiu-ntr-una sare,
Steag pe casă șoimul suie ;*

sau :

*Steag pe casă șoimul suie,
Pițigoiu-ntr-una sare,
Gheunoaia bate cuie,*

fără ca înțelesul frazei să se modifice.

În aceeași situație sînt și propozițiile din fraza :

Nici nu vede, nici n-aude. TOPÎRCEANU, O. I 78.

În schimb, în frazele :

A deschis, a apucat frîul, a sărit în șa și în cîteva clipite a fost deasupra priporului. SADOVEANU, O. XVIII 120.

Niță s-a suit în dormitor, s-a aruncat în pat, a scos din sîn floarea și biletul ș-a cetit încă o dată. CARAGIALE, O. I 23,
topica propozițiilor este fixă, deoarece reflectă ordinea succedării acțiunilor. (Nu ar fi posibil : *A citit biletul, l-a scos din sîn etc.*)

Uneori propozițiile copulative sînt înșirate într-o anumită ordine pentru a marca o gradație :

*Nu vor grăi cu tine blînd,
Te-or înjura cu toți pe rînd*

Și te vor bate-odorul meu. COȘBUC, P. I 112.

În următorul exemplu, folosirea propozițiilor într-o gradație descendentă în locul uneia ascendente are efect comic :

E măgar... și n-are manieră. CARAGIALE, O. I 230.

Copulativele introduse prin locuțiunile conjuncționale *nu numai... dar și, nu numai... ci și* au loc fix în frază :

Erau nu numai tovarăși de joacă, ci se și ajutau la lecții.

PROPOZIȚIILE ADVERSATIVE

§ 998. Propozițiile adversative au topică fixă în frază : propoziția care cuprinde conjuncția adversativă ocupă totdeauna locul al doilea :

E foarte tînăr, dar e pe cale să devie celebru. CAMIL PETRESCU, T. II 9.

Poate îi era foame, însă trebuia să aștepte pe bătăta său. SADOVEANU, O. XVIII 195.

Dacă vrem să inversăm propozițiile trebuie să mutăm conjuncția în cealaltă propoziție.

Nefiind posibil :

Dar e pe cale să devie celebru, e foarte tînăr,

trebuie să spunem :

E pe cale să devie celebru, dar e foarte tînăr.

Această frază însă are alt sens decît cea de la care am plecat.

O modificare și mai însemnată suferă prin schimbarea topicii adversativele legate prin *ci*. După cum se știe, în limba literară contemporană dintre două adversative legate prin *ci* prima este totdeauna negativă, iar a doua pozitivă.

N-am viclenit asupra tatălui tău, ci totdeauna m-am luptat în luptă dreaptă. EMINESCU, N. 7.

Modificînd ordinea propozițiilor, pozitivă trebuie să devină negativă și negativă, pozitivă (locul conjuncției fiind fix), ceea ce are ca urmare, evident, comunicarea unei idei total diferite de cea exprimată prin prima frază :

Nu m-am luptat în luptă dreaptă, ci am viclenit asupra tatălui tău.

O b s e r v a ție. Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale, adversative stau la începutul celei de-a doua propoziții adversative, cu excepția lui *însă*, care se poate pune și în mijlocul sau la sfîrșitul ultimei propoziții.

E sfios ca și copiii,

Dar zimbirea-i e vicleană,

Dară galeși ti sînt ochii

Ca și ochii de vădană. EMINESCU, O. I 109.

Ea un inger este,

Însă aripele-i abe lume-a le vedea nu poate. EMINESCU, O. I 51.

*De abia inserase, ulișile erau **însă** pustii.* NEGRUZZI, S. I 15.

*De abia inserase, ulișele erau pustii **însă**.*

PROPOZIȚIILE DISJUNCTIVE

§ 999. Locul unei propoziții disjunctive față de cealaltă (sau de celelalte) este indiferent din punctul de vedere al sensului frazei, dacă ambele propoziții sînt pozitive. Următoarea frază :

Nu știu cum s-a făcut că ori chersinul a crăpat, ori cumătrul a strănutat. CREANGĂ, P. 24
poate fi modificată în :

Nu știu cum s-a făcut că ori cumătrul a strănutat, ori chersinul a crăpat,
fără ca prin aceasta să se modifice și sensul ei.

Dacă dintre cele două propoziții disjunctive, una este pozitivă și una negativă, negativă ocupă de obicei locul al doilea :

Spuie-ți morții din mormînt

De sînt om sau de nu sînt. ALECSANDRI, P. II 25.

Propozițiile legate prin : *aci... aci, ba... ba, cînd... sînd* (la granița dintre disjunctive și copulative) au topică liberă :

Se plîngea mereu ba că e obosită, ba că o doare capul.

Se plîngea mereu ba că o doare capul, ba că e obosită.

PROPOZIȚIA CONCLUSIVĂ

§ 1000. Coordonata conclusivă stă după propoziția a cărei concluzie firească este :

Este bolnav, și deci trebuie să stea în casă.

Plecăm peste o oră, așadar grăbește-te.

Locul acestei propoziții nu poate fi schimbat, fără a se modifica și sensul frazei.

O b s e r v a Ț i e. Conjunțiile și locuțiunile conjuncționale conclusive stau la începutul în interiorul sau la sfîrșitul propoziției :

A plouat, deci e răcoare.

Își aduse aminte de vitejiile tatălui său din tinerețe și de calul său. Se duse deci în grajd. ISPIRESCU, L. 15.

Plecăm peste o oră, grăbește-te deci.

ORDINEA PROPOZIȚIILOR SUBORDONATE

PROPOZIȚIILE SUBIECTIVE ȘI PREDICATIVE

§ 1001. Propozițiile subiective și predicative ocupă, de obicei, în frază locul pe care îl ocupă subiectul și predicatul în propoziție.

Propoziția subiectivă cu rol de subiect al unor verbe personale (introdusă prin) pronume) precedă de cele mai multe ori regenta :

Cine împarte parte-și face. ZANNE, P. V 332.

Ceea ce auzisem nu putea să mă lase netulburat. VLAHUȚĂ, N. 173.

Dar cui i-e frică de război

E liber de-a pleca-napoi,

Iar cine-i vânzător vîndut

Să iasă dintre noi! COȘBUC, P. I 258.

Cînd are rol de subiect al unor verbe și expresii unipersonale prin formă și impersonale prin conținut, al formelor impersonale ale unor verbe personale sau al adverbelor predicative, propoziția subiectivă este așezată de obicei după regenta ei :

Trebuie să renunț cu totul la așa falnice năzuiri. ODOBESCU, S. III 13.

Și-acum ar vrea un neam călău

S-arunce jug în gîtul tău :

E rău destul că ne-am născut,

Mai vrem și-al doilea rău? COȘBUC, P. I 257.

Ridicînd ochii și clipind, Vitoriei i se păru că brazii sînt mai negri decît de obicei. SADOVEANU, O. X 521.

Adevărat că hambarul cel nou e mai depărțitor. REBREANU, R. I 99.

Uneori, mai ales în operele beletristice, subiectiva apare plasată altfel decît se poate vedea din exemplele de mai sus, și anume în urma regentei cu un verb personal și înaintea regentei cu un verb sau cu o expresie impersonală :

Deasupra tuturor se ridică cine poate. EMINESCU, O. I 133.

Încotro vin Răzoarele... e fără însemnătate. GALACTION, O. I 38.

Această inversiune are ca urmare în primul caz scoaterea în evidență a regentei, iar în cazul al doilea a propoziției subiective.

Propoziția predicativă este așezată în mod obișnuit după verbul copulativ pe lângă care are funcțiune de nume predicativ :

Înălțimea ta ești

Oricît de slab poțtești. ALEXANDRESCU, O. 216.

Observație. Conjunțiile care introduc propozițiile subiective și predicative stau totdeauna în fruntea acestor propoziții. O situație deosebită prezintă *ca... să*. Cînd predicatul subordonatei este despărțit de predicatul regentei printr-o parte de propoziție aparținînd dependentei sau printr-o altă propoziție, *ca* se așază imediat după regentă, iar partea de propoziție sau propoziția în discuție se intercalează între *ca* și *să*, arătîndu-se astfel că țin de dependentă și nu de regentă (vezi § 761).

Nu e destul ca o nație să-și aibă un loc pe harta lumii. BĂLCESCU, O. II 11.

Trebuie ca plnă nu vin ei să plecăm de aici.

PROPOZIȚIA ATRIBUTIVĂ

§ 1002. Propoziția atributivă stă de obicei imediat după substantivul determinat :

Conu Tudorache e un om care știe să trăiască. SADOVEANU, O. IV 26.

Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,

Prin care trece albă regina nopții moartă. EMINESCU, O. I 69.

Acum e timpul cînd se dă de mîncare. IPIRESCU, L. 7.

Propoziția atributivă stă uneori după unul sau mai multe atribute plasate imediat după determinat :

Vedeam pe fereastră curtea largă în care se încrucișau servitorii, bărbați și femei. SADOVEANU, O. IV 22.

Nu știu ce vei mai fi cugetînd de această manie a mea, care se pare că nu mai are sfîrșit. SADOVEANU, O. IV 7.

*Și-acel rege-al poeziei, vecinic tînăr și ferice,
Ce din frunze îți doinește, ce cu fluierul îți zice.* EMINESCU, O. I 32.

Foarte rar, în poezie, între substantiv și propoziția atributivă care îl determină apare altă parte de propoziție decît un atribut :

Nu voi părul să mi-l taie

Ce-mi ajunge la călcîie. EMINESCU, O. I 65.

Observație. Elementul introductiv al propoziției atributive stă la începutul propoziției (vezi toate exemplele de mai sus). Se constată însă două excepții de la această regulă :

Cînd propoziția atributivă este introdusă prin pronumele relativ *care* la genitiv, acest pronume poate sta : a. în fruntea atributivei, dar și b. după un substantiv cu prepoziție (care determină un alt substantiv din regentă) sau c. numai după prepoziția cu care se construiește acel substantiv (vezi și § 771, 983).

Pe lângă fraze ca :

Unul... c-o țigară lungă în gură, a cărei independență era mărginită numai de buzele individului. EMINESCU, N. 37.

El ședea în casa preotului bătrîn a cărui fiică era Maria. EMINESCU, N. 39, există și :

Acea fereastră dădea într-o chilie, pe pereții căreia erau aruncate... schife ciudate. EMINESCU, N. 96

sau

O chilie, pe ai cărei pereți erau schife.

Dintre aceste construcții cea mai obișnuită este a doua : pronumele așezat după un substantiv cu prepoziție. Dar cînd substantivul din regentă are în atributivă două determinante substantivale cu prepoziție și mai ales cînd prepozițiile sînt diferite, este preferabil ca pronumele *care* să fie plasat după aceste substantive :

Te găsești înlăuntrul unei bolți uriașe din tavanul și de pe pereții căreia atîrnă mii de stalactite. VLAHUȚĂ, O. A. II 137.

Dacă s-ar fi pus pronumele înainte, el ar fi trebuit repetat, ceea ce ar fi avut ca urmare o frază greoaie sau cu dificultăți de acord, ca în următorul exemplu :

Începu să privească... acel model frumos, din ai cărui mușchi și forme respira mîndria și nobleța. EMINESCU, N. 110.

Pentru folosirea conjuncției *ca... să*, vezi mai sus, § 1001.

§ 1003. Propoziția apozitivă stă după regenta ei (ca și apozitia care apare după determinat) :

Nu tîrziu după aceasta, mitropolitul face pe părintele Duhu arhiman-drit cu mitră, adică îi dă voie să poarte straie de mii de lei. CREANGĂ, A. 138.

Mi-a venit o idee : plec imediat la Iași.

Apozitiva introdusă prin *ceea ce* poate fi așezată și înaintea termenului determinat :

M-a insultat și, ceea ce mă supără mai mult, nici măcar nu-și dă seama de acest lucru.

PROPOZIȚIILE COMPLETIVE DIRECTE, INDIRECTE ȘI DE AGENT

§ 1004. Propozițiile completeive directe, indirecte și de agent apar de cele mai multe ori după verbul de care depind :

Zece soli ai răzbunării cutezaseră să intre în țară și să înfrunte pe Petru-vodă, păpușa Stambulului, în însuși scaunul domniei lui, străjuit de ieniceri. SADOVEANU, O. I 181.

Spuindu-i că doream să vorbesc cu stăpînul aceluia cuprins, ne-a introdus grațios într-o cameră din stînga tindei. GHICA, S. 416.

Doamne, nu știu dacă ai la știință ori ba, dar eu slujesc la poarta raiului de multă vreme. CREANGĂ, P. 313.

Ești designat să faci ziarului nostru un important serviciu. CARAGIALE, O. II 166.

Vă mirați cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece? EMINESCU, O. I 151.

Vom analiza măsurile ce trebuie luate de oricine lucrează în acest laborator.

Observație. Între verbul regent și propoziția completivă apar adesea diverse părți de propoziție :

Zică cine ce va vrea. JARNIK-BIRSEANU, D. 359 (subiect).

Temîndu-se împăratul să nu i se întimple ceva de rău, a făcut sfat. CREANGĂ, P. 85 (subiect).

Postul vizir rugase pe Ahmed Weffyik, fostul comisar în Principate, la 1849 și 1850, ca împreună cu Alleon și cu mine să-i facem un bilanț de starea sa financiară. GHICA, S. 280 (complement direct și apozitie).

Domnul a dat poruncă buciumașilor să sune pe cei risipiți. SADOVEANU, O. I 183 (complement indirect).

Privind în urma lor

Cum se duceau...

Rămase gînditor. COȘBUC, P. I 231 (complement circumstanțial).

Rareori, în vorbirea afectivă, propozițiile completeive directe, indirecte și de agent sînt plasate înaintea verbului de care depind :

Că te-ai supărat, am înțeles abia acum.

De ce ți-e frică, nu scapi.

Prin această inversiune completivă este scoasă în evidență.

Propozițiile completeive directe și indirecte introduse prin conjuncția *de* nu pot sta decît după regentă :

Eu pe-un fir de romăniță

Voi cerca de mă iubești. EMINESCU, O. I 55.

Ne pune dracul de urnim o stîncă din locul ei. CREANGĂ, A. 28.

Observație. Elementele cu care se construiesc completivele directe și indirecte sînt așezate totdeauna la începutul propoziției, cu excepția lui *ca... să*, care se comportă și aici ca și în cazul celorlalte propoziții pe care le introduce (vezi § 1001).

PROPOZIȚIILE CIRCUMSTANȚIALE

§ 1005. Propozițiile circumstanțiale ocupă în frază de obicei locul pe care-l ocupă în propoziție complementele circumstanțiale corespunzătoare lor.

Cînd mai multe propoziții circumstanțiale sînt subordonate aceleiași regente, ordinea lor în frază depinde de obicei de importanța care se dă fiecărei propoziții. Cu cît ideea exprimată de o circumstanțială este socotită mai importantă și trebuie evidențiată, cu atît propoziția este plasată mai în apropierea regentei. În frazele care urmează, ocupă primul loc după regentă circumstanțiala locală (în prima frază) sau concesivă (în fraza a doua), deoarece se pune accentul întîi pe ideea de loc, apoi pe cea de concesie :

Am plecat unde m-ai trimis, deși afară era vînt și frig.

Am plecat, deși afară era vînt și frig, unde m-ai trimis.

De fiecare dată, reliefaarea propoziției se face cu ajutorul accentului propoziției.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

§ 1006. Ca majoritatea propozițiilor circumstanțiale, propoziția circumstanțială de loc stă de cele mai multe ori după regentă :

Au început... a-i zice cu asprime, să se ducă unde știe, că ei n-au cu ce s-o ție. CREANGĂ, P. 89.

Am rătăcit și urme nu-s,

Orîncotro m-aș duce! IOSIF, PATR. 16.

Nu-i mai întîlnea oriunde i-ar fi căutat. CARAGIALE, O. II 254.

Circumstanțiala de loc este plasată înaintea regentei cînd vorbitorul insistă asupra ei. În special în narațiuni și în descrieri, propoziția circumstanțială de loc, ca și circumstanțialul corespunzător, se pune la începutul frazei, pentru a situa povestirea sau tabloul în spațiu :

Oriunde mergea, avea obicei să-și lege vaca dinapoia căruței. CREANGĂ, P. 115.

Orișunde s-arăta,

Vorbe dulci întîmpina. ALECSANDRI, P. I 95.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP

§ 1007. Propoziția circumstanțială de timp apare atît înaintea, cît și în urma regentei. Cînd acțiunea din regentă este anterioară celei din subordonată, temporală stă mai adesea după regentă, iar cînd acțiunea

din regentă este posterioară celei din subordonată, temporală este așezată mai frecvent înaintea regentei.

Anterioritate :

Am plecat înainte să se lumineze de ziuă.

Mai șede moș Nichifor așa pe gânduri, pînă-și gătește de băut luleaua. CREANGĂ, P. 132.

Stăi un minut pînă să-mi schimb haina; ieșim împreună. CARAGIALE, O. VI 82.

Posterioritate :

După ce s-a sfîrșit nunta, feciorii s-au dus în treaba lor. CREANGĂ, P. 5.

Îndată ce sosise, Lăpușneanul porunci. NEGRUZZI, S. I 142.

Cum ajunserăm în odaie, Grigoriță iute se dezbracă. HOGAȘ, DR. II 13.

Se întilnesc însă și fraze în care locul temporalei față de regentă este altul decît cel ilustrat prin exemplele de mai sus. Se poate spune că, în general, prima propoziție din frază este cea care trebuie să atragă în primul rînd atenția :

Anterioritate :

Și pînă să băgăm de seamă,

Vîntoasele-și făcură rost. COȘBUC, P. I 241.

Pînă cînd nu te știam

Unde mă culcam, dormeam. JARNÍK-BIRSEANU, D. 88.

Posterioritate :

Adormi, cum puse capul jos. ISPIRESCU, L. 212.

Urmărea, însuflețită de speranță, mersul fiecărui vapor, de cum apărea la orizont. BART, E. 385.

Cînd raportul temporal dintre regentă și subordonată este de simultaneitate, locul circumstanțialei este variabil :

Tu dormi, în vreme cînd toți... varsă sudori de moarte muncind. DRĂGHICI, R. 10.

Cînd trec, Lina s-ascunde. COȘBUC, P. I 49.

Luceai atît de vie

Pe cînd eram în lume tu singură și eu. ALECSANDRI, P. I 119.

Temporală introdusă prin *cum* nu poate sta decît înaintea regentei, dacă acțiunea ei este simultană cu cea din regentă :

Și cum privesc ei amîndoi,

Înduioșați, nevoie mare,

I-apucă dorul de părinți,

Ofînd, se strîng la braț mai tare. IOSIF, V. 31.

De asemenea, propozițiile temporale de posterioritate introduse prin adverbul *cum* se pun întotdeauna înaintea regentei dacă aceasta începe cu corelativul *cum* :

Cum se făcea ziuă, cum eram pe cal. SADOVEANU, O. III 524.

Cum aduci ceva mii, cum te urc la profent. CAMILAR, N. II 129.

În ultimele două fraze schimbarea ordinii propozițiilor ar duce la schimbarea sensului lor, deoarece regenta ar deveni temporală și temporală regentă.

Temporală introdusă prin *că* invers stă totdeauna în urma regentei :
N-apucase să mănânce, că a și sunat telefonul.

PROPOZIȚIILE CIRCUMSTANȚIALE DE CAUZĂ ȘI DE SCOP

§ 1003. Propozițiile circumstanțiale cauzale (propriu-zise și condiționale) și finale stau în mod obișnuit după regentele lor :

Îmi opresc trei lei, fiindc-am avut trei pîni. CREANGĂ, A. 145.
Nu te iert de loc, pentru că d-ta nu-nțelegi, n-ai idee de ce vorbești. CARAGIALE, O. II 60.

Cum ai să răspunzi la seminar dacă n-ai citit bibliografia ?
Apoi, se zice că i-ar fi dat pe sama unuia dintre boieri, să li ție cuvînt, ca să-i facă a înțelege scopul chemărei lor la Iași. CREANGĂ, A. 161.

Cauzalele și finalele se așază înaintea regentelor lor pentru a se accentua ideea exprimată de ele :

Fiindcă tot am venit, să vedem cuibul poetului. REBREANU, R. I 184.
Pentru că nici el nu făcuse cunoștință cu Iuga, dădu indiferent din cap. REBREANU, R. I 15.

*Mai e mult ! Și ca să-i fie
Scurtă vremea pînă pleacă,
El se uită pe cîmpie,
Fluieră și nu mai știe
Ce să facă.* COȘBUC, P. I 223.

Pentru ca să nu-l pătrundă arșița soarelui ... ș-au făcut o umbreală. DRĂGHICI, R. 57.

Nu toate propozițiile cauzale și finale pot apărea atît înaintea, cît și în urma regentei. Cauzalele propriu-zise introduse prin *cum* se pun numai înaintea regentei :

Cum eram un derbedeu fără păreche, nu mai dădeam pe acasă, în tîrg. SADOVEANU, O. I 572.

Observație. Fraza care conține o cauzală introdusă prin *cum* plasată greșit în urma regentei este confuză, după cum se vede din exemplul de mai jos :

Sînt cam obosit, cum n-am dormit toată noaptea. RETEGANUL, P. II 72.

Cauzalele introduse prin *că* și *căci* stau numai după regentă :

*Cînd l-aude numai dînsul își știa inima lui,
Căci copilul cu bobocii era chiar copilul lui.* EMINESCU, O. I 84.

*Marcu bea și nu prea bea,
Căci amar grija-l rodea.* JARNIK-BİRSEANU, D. 489.

*Nu știu țese, nu știu coasă,
Da nu-mi pasă, că-s frumoasă.* ȘEZ. I 166.

Cauzalele juxtapuse stau și ele tot numai după regentă :

Fugi, dragă, din ferești,

Nu stă o fată mare în ochii bărbătești. Vasile Alecsandri, *Teatru*, vol. al II-lea (București, 1953), p. 102.

Dacă inversăm locul acestor propoziții, se schimbă și raportul dintre ele : cauza devine principală, iar cealaltă, coordonată conclusivă :

Nu stă o fată mare în ochii bărbătești, (așadar sau prin urmare) fugi, dragă, din ferești.

De asemenea, propozițiile finale construite cu conjuncțiile *să* sau *de* stau totdeauna în urma regentei :

Eu nu am venit să te întreb asta. ISPIRESCU, L. 1.

M-aduseră la spitalul din Craiova în casele lui Priscoveanu, de mi-a scos plumbul de sub coastă. GHICA, S. 46.

Zburător cu negre plete, vin la noapte de mă fură. EMINESCU, O. I 79.

PROPOZIȚIILE CIRCUMSTANȚIALE DE MOD, INSTRUMENTALĂ, SOCIATIVĂ, DE RELAȚIE

§ 1009. Propozițiile circumstanțiale de mod propriu-zise, comparative, comparative condiționale, propoziția instrumentală și cea sociativă stau de regulă după regentă :

De-ar fi-n a mea putință să fac precum doresc,

Aș pune pe-a ta frunte un diadem de stele. ALECSANDRI, P. I 165.

Rău îmi pare, cum îți pare și ție și cum trebuie să le fi părînd tuturor. NEGRUZZI, S. I 30.

Ah! E-atît de albă noaptea, parc-ar fi căzut zăpadă. EMINESCU, O. I 154.

Trăia bine din ce cîștiga.

Îndură-te, înălțate părinte Veniamine, și vină în sprijinul meu, ajutîndu-mă cu ce te-a lăsa inima. SADOVEANU, O. VII 352.

Pleacă în excursie cu cine este antrenat.

Spre a insista asupra lor, propozițiile circumstanțiale menționate pot fi așezate înaintea regentei :

După cît am înțeles din ce mi-a mărturisit și diacul, nu se putea face altfel. SADOVEANU, O. XVIII 126.

Din ce cîștiga trăia bine.

Comparativele introduse prin *de cum* apar numai după regentă :
În aceea zi se vor auzi mai multe variete de cum s-au auzit de cînd lumea. RUSSO, S. 131.

Circumstanțiala de mod de măsură progresivă introdusă prin locuțiunile conjuncționale *cu cît*, *pe cît*, *de ce*, avînd în regentă corelativele *cu atît(a)*, *pe atît(a)*, *de ce* sau *de aceea*, stă totdeauna înaintea regentei :

Și cu cît lumina-i dulce tot mai mult se lămurește,

Cu-atît valurile apei, cu-atît țărmașul parcă crește. EMINESCU, O. I 154.

Mai rar, cînd în regentă nu apar locuțiunile corelative, circumstanțiala poate apărea și după regentă :

Era din ce în ce mai cald, cu cît se apropia vara.

Propoziția circumstanțială de relație este plasată mai adesea înaintea regentei :

În ce privește calitatea mărfii să n-ai nici o grijă.

Ea poate apărea însă și după regentă :

La hotarul secolului nostru au fost făcute în fizică descoperiri fără precedent în ceea ce privește numărul și importanța lor. CERC. FIL. 1 (1962), p. 45.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ

§ 1010. Propoziția consecutivă se pune numai după regenta ei, ceea ce e firesc, deoarece ea exprimă consecința unui fapt din regentă :

Ea se simțea așa de proastă în fața unui om atît de învățat, încît se temea să-i vorbească. VLAHUȚĂ, N. 12.

Mircea izbucnește în plîns, de i se scutură ghiozdanul în spate. SAHIA, N. 52.

PROPOZIȚIILE CIRCUMSTANȚIALE CONCESIVE ȘI CONDIȚIONALE

§ 1011. Propozițiile concesive și cele condiționale stau în mod obișnuit înaintea regentei :

Deși vorbești pe înțeles,

Eu nu te pot pricepe. EMINESCU, O. I 173.

Cît era de pusnic Dănilă, tot mai mult se bizuia în drughineată decît în sfînta cruce. CREANGĂ, P. 55.

Dacă mărturisești, scapi cu mai puțină pedeapsă. SADOVEANU, O. XVII 203.

De treci codrii de aramă, de departe vezi albind

Ș-auzi mîndra glăsuire a pădurii de argint. EMINESCU, O. I 85.

Cînd m-aș potrivi eu babei la toate cele, apoi aș lua cîmpii. CREANGĂ, P. 77.

Pentru a se scoate în evidență regenta, se plasează concesivele și condiționalele după ea :

Se vede că balul s-o și început, deși n-o sosit încă nici un musafir. ALECSANDRI, T. 450.

Nu-și astîmpăra gura cătră mai marii săi, măcar să-l fi picat cu lumînarea. CREANGĂ, A. 134.

Lucrurile se fac numai dacă le știm face. SLAVICI, O. I 54.

Propozițiile condiționale juxtapuse nu pot fi așezate decît înaintea regentei (după regentă, ele au totdeauna conjuncție) :

Primești ordin, te duci. CAMILAR, N. I 12 (cf. : *Te duci, dacă primești ordin*).

Loc fix în frază au și concesivele propriu-zise introduse prin conjuncțiile *că* și *de*. Acestea sînt intercalate în regentă :

Cum naiba dor să nu-mi fie?

Cînd și muntele, că-i munte,

Și-ncă are doruri multe. JARNÍK-BİRSEANU, D. 144.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ OPOZIȚIONALĂ

§ 1012. Propoziția circumstanțială opozițională introdusă prin locuțiunile *pe cînd*, *în vreme ce*, *în timp ce*, *cîtă vreme*, *pe cîtă vreme* și *în loc să* poate fi așezată fie înaintea, fie în urma regentei :

Veștile neașteptate ne emoționează, pe cînd cele pe care le bănuim ne lasă indiferenți.

În loc să-i explice cu răbdare, a țipat la el.

Circumstanțiala opozițională introdusă prin *dacă*, *unde*, *de unde* apare înaintea regentei :

Dacă vîntul e neplăcut, apoi gerul e o nenorocire.

De unde ceilalți au plecat, el a stat pînă la sfîrșit,
iar cea introdusă prin *ca să*, *pentru ca să*, *fără (ca) să*, după regentă :

A rîs pentru ca peste cîteva minute să plîngă.

Am plecat, fără să știm unde o să ajungem.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CUMULATIVĂ

§ 1013. Propoziția circumstanțială cumulativă introdusă prin locuțiunile conjuncționale *după ce* (*că*), *pe lîngă că*, *în afară că*, *las(ă) că* apare atît înaintea, cît și în urma regentei :

După ce că a venit tîrziu, a plecat și devreme.

E și bolnavă, pe lîngă că e bătrînă.

Circumstanțiala cumulativă introdusă prin locuțiunea *plus că* stă totdeauna după regentă :

E obosit, plus că îl doare și capul.

PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE EXCEPȚIE

§ 1014. Propoziția circumstanțială de excepție introdusă prin locuțiunea conjuncțională *în afară că* poate sta atît înaintea, cît și în urma regentei :

În afară că am terminat lucrarea n-am mai făcut nimic astăzi.

N-am mai făcut nimic astăzi în afară că am terminat lucrarea.

Circumstanțiala de excepție introdusă prin pronume, adverbe sau conjuncții precedate de adverbul *decît* este plasată totdeauna în urma regentei :

Altă soluție nu este decît să pleci imediat.

PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ SUPLEMENTARĂ

§ 1015. Propozițiile predicative suplimentare stau de obicei după regentă :

Numai pe Dunăre pământul mării poate fi văzut cum se desparte de ape. G. Bogza, *Scrieri în proză*, vol. al II-lea (1957), p. 20.

Mă întorc și las lucrurile cum au fost. CAMIL PETRESCU, U. N. 304.

E posibilă totuși și așezarea lor înaintea regentei :

Ș-așa cum se afla, cu seleaful stăpînirii pe el și cu strai înflorit, a prins a lovi curți boierești și sate ș-a lua mare dobîndă. SADOVEANU, O. VIII 476.

PROPOZIȚII INTERCALATE

§ 1016. În unele cazuri, unitatea unei propoziții sau a unei fraze este sfărîmată prin introducerea în interiorul ei a unui cuvînt, a mai multor cuvinte sau a unei alte propoziții. Propozițiile intercalate pot fi grupate în două categorii : propoziții incidente și propoziții subordonate.

1. Propozițiile incidente intercalate sînt plasate de cele mai multe ori între predicatul și complementul propoziției în interiorul căreia apar :

Aci vrînd nevrînd trebuie să mă urmezi—și aceasta îți va fi pedeapsa— într-o lungă controversă. ODOBESCU, S. III 24.

Observație. Propozițiile incidente neintercalate pot sta atît la începutul, cît și la sfîrșitul altei propoziții (vezi § 965).

2. În general, orice fel de propoziție subordonată poate fi intercalată. Iată cîteva exemple :

Completivă directă :

Am transmis ce m-ai rugat colegului tău.

Circumstanțială de loc :

Pe aici e numai șes și iar șes, cit vezi cu ochii, neted ca-n palmă, cu lanuri nesfîrșite de grâu. REBREANU, I. II 59.

Circumstanțială de timp :

Băiatul, de cînd plecase de acasă, n-o mai văzuse pe sora sa.

Circumstanțială de cauză :

Tu bătăi-așa-ai gîndit,

Că eu, pentru că-s negruță,

Mă bucur să-ți fiu draguță. JARNÍK-BİRSEANU, D. 234.

El, dacă s-a văzut strîmătorat, s-a înhăitat cu vreo cîtiva flăcăi cu care copilărise. GHICA, S. 242.

Circumstanțială de scop :

Jupînul, ca să-l îmbărbăteze, i-a dat un pumn în ceafă. CARAGIALE,

O. I 132.

Circumstanțială de mod :

Omul, cu cît oftează,

Cu atît se ușurează. TEODORESCU, P. P. 276.

Circumstanțială concesivă :

Finul Iorgu a sărutat mâna întinsă, albă și subțire. Diacul, deși nu-i era fin, a făcut la fel. SADOVEANU, O. XVIII 52.

Circumstanțială condițională :

Iar Linii, de s-ar întâmpla

Să vă-ntîlniți vrodată,

Să-i spui că-s sănătos și-aș vrea

S-o aflu măritată. COȘBUC, B. I. 55.

Circumstanțială de relație :

Anton Bacalbașa — în ce avea el mai încheșat și mai luminos în sufletu-i — era copilul și elevul lui Dobrogeanu-Gherea. GALACTION, O. G. 191.

Propoziția atributivă, stînd în mod normal imediat după cuvîntul determinat, apare adesea intercalată în regentă :

Ochii care nu se văd se uită.

În minuta cînd voiam a mă duce, puterile m-au lăsat. NEGRUZZI, S. I 52.

Propozițiile intercalate subordonate sînt așezate de cele mai multe ori înaintea predicatului regentei, adesea între subiect și predicat (vezi exemplele de mai sus). Cînd regenta este secundară, intercalata poate sta între conjuncție, pronume relativ sau locuțiune conjuncțională și restul propoziției regente sau între elementele unei conjuncții compuse sau ale unei locuțiuni conjuncționale în componența căreia intră *ca...să* :

Știa că, dacă nu va munci, nu va reuși la concurs.

N-aveam treabă multă cu fetița lor, o copilă slabă și neagră, pe care o pedepseam des, și care, totdeauna cînd o pedepseam, se uita urît, pe sub sprîncene, la mine și bolborosea vorbe neînțelese. SADOVEANU, O. IV 10.

Nu l-a văzut din pricină că, deși aprinsese lumina, era întuneric.

M-a rugat ca, dacă nu mi-e greu, să-i cumpăr o carte poștală.

A adus cartea pentru ca cine vrea să o poată citi.

BIBLIOGRAFIE

1. P. BENEȘ, *Études sur la position de l'épithète en roumain*, în „Sborník pračf filosofické fakulty brněnské university”, ročník IX, řada jazykovědná (A) Č, 8, Brno, 1960, p. 94—108.
2. I. COTEANU, *Dislocarea ca procedeu stilistic în poezia noastră contemporană*, în AUB I (1955), nr. 2—3, p. 189—193.
3. FLORICA DIMITRESCU, *Locuțiunile verbale în limba română*, București, 1958, p. 36, 37, 45.
4. A. GRAUR, *Place de l'adjectif en roumain*, în BL VIII (1940), p. 237—240.
5. AL. GRAUR, *Note de cultivare a limbii. 1. Despre „dislocarea” grupurilor de cuvinte*, în LR IX (1960), nr. 3, p. 27—29.
6. MAGDALENA POPESCU-MARIN, *Observații asupra topicii atributului adjectival în limba română*, în SG III, p. 161—178.
7. B. I. PRUTEANU, *Observații asupra capitoului „Ordinea cuvintelor în propoziție” din Gramatica limbii române*, în LR V (1956), nr. 4, p. 58—65.
8. E. TĂNASE, *Locul determinantului adjectiv calificativ în limbile romanice, cu specială privire asupra limbii române*, în „Revista de filologie romanică și germanică”, VI (1962), p. 85—103.
9. L. VASILIU, *Unele probleme de topică în limba presei actuale*, în LR VI (1957), nr. 1, p. 46—52.
10. M. ZDRENGHEA, *În legătură cu topica obiectului direct și a celui indirect*, în AUI IV (1958), p. 205—209.

ACCENTUL, INTONAȚIA, PAUZA ȘI RITMUL

§ 1017. Accentul, intonația, pauza și ritmul au un rol important în vorbire. Cu ajutorul accentului, intonației și pauzei se exprimă raporturi sintactice, se schimbă sensul unor propoziții sau se redau anumite stări afective. Ritmul ușurează pronunțarea, prin succesiunea regulată a silabelor accentuate.

De fapt, toate elementele enumerate sînt în strînsă legătură unele cu altele. Silaba sau cuvîntul accentuat sînt legate de o anumită intonație; pauza influențează și ea intonația precedentă și următoare etc. Accentul, intonația, pauza și ritmul sînt legate uneori și de topică.

ACCENTUL

§ 1018. Prin accent se înțelege în general scoaterea în evidență cu ajutorul intensității vocii a unei silabe, a unui cuvînt sau a unei propoziții, față de silabele, cuvintele sau propozițiile înconjurătoare. Acesta este accentul dinamic sau de intensitate.

O b s e r v a Ț i e. Mai există și un accent muzical în cuvînt, rezultat din ridicarea înălțimii vocii pe o silabă; acesta însă nu joacă nici un rol în limba română. El este de obicei asociat cu accentul de intensitate.

Pentru sintaxă nu interesează accentul care reliefează o silabă, ci accentul din cadrul propoziției sau frazei cu rolul de a scoate în evidență anumite cuvinte sau propoziții, cărora vorbitorul le acordă o importanță mai mare. În timp ce în cuvînt există totdeauna o silabă accentuată (cu excepția cuvintelor enclitice și proclitice), în propoziție și frază nu este obligatorie accentuarea mai puternică a unui cuvînt sau a unei propoziții.

De asemenea, interesează accentul care arată că avem a face cu o unitate în cazul compuselor de tipul: *mierte-fierte*, *gata-gata*, *tălmeș-balmeș*, *fuga-fuga*, deoarece ambele componente au un singur accent.

ACCENTUL ÎN PROPOZIȚIE

§ 1019. Accentul propoziției este același cu al cuvîntului care poartă accentul mai puternic; în unele propoziții pot fi accentuate mai multe cuvinte. Cînd în cadrul frazei o propoziție este accentuată, accentul cel mai puternic poate sta pe predicatul propoziției sau pot fi accentuate și alte cuvinte din propoziția respectivă.

În propoziția : *Aseară am primit cartea* accentul poate sta pe *aseară* (*aseară*, nu în alt moment am primit cartea), pe *am primit* (nu am dat-o, nici am citit-o etc.) sau pe *cartea* (am primit cartea, nu alt obiect). De cuvîntul accentuat depinde și răspunsul la o întrebare. Fraza *El ți-a spus că a venit tata?* poate cere următoarele răspunsuri :

- *Da, el.*
- *Da, mi-a spus.*
- *Da, (mi-a spus) că a venit.*
- *Da, tata etc.*

Accentul din cadrul propoziției poate schimba sensul și valoarea unor cuvinte. De exemplu, *și* cînd este accentuat în propoziție este adverb, iar cînd este neaccentuat este conjuncție (*a mîncat și a și băut*). De asemenea, se poate schimba sensul unor propoziții numai prin așezarea accentului pe un cuvînt sau altul. Astfel, în fraza : *Zburătoru-ți este tată și pe el Călin îl cheamă*. EMINESCU, O. I 84, sensul poate diferi după cum accentul cade sau nu pe *și*. În felul acesta accentuarea corectă a cuvintelor este indispensabilă pentru înțelegerea textului : o accentuare greșită poate duce la confuzii. În versurile de mai jos :

*Zările, de farmec pline,
Strălucesc în luminiș;
Zboară mierlele-n tușiș
Și din codri noaptea vine
Pe furșiș.*

Care cu poveri de muncă

Vin încet și scîrșîind. COȘBUC, P. I 47,

dacă nu se accentuează cuvîntul *care* (pluralul lui *car*) se poate înțelege că nu este vorba de substantivul *car*, ci de pronumele relativ *care* (neaccentuat în propoziție).

§ 1020. Propozițiile enunțiative (cu excepția celor exclamative) nu au în mod obligatoriu un cuvînt mai accentuat decît celelalte. În schimb propozițiile interogative au de obicei un cuvînt mai puternic accentuat, indicînd asupra cărui punct se așteaptă răspunsul (vezi § 1024).

În propozițiile enunțiative, accentul poate sta pe oricare cuvînt folosit în opoziție cu altele, care sînt sau nu exprimate :

Bucurată a fost plecarea aceea pentru unii și întristată pentru alții. SADOVEANU, O. XVIII 135.

Lupii mănîncă oile (nu urșii sau alte animale).

El te-a reclamat.

A plecat acum de acasă.

A plecat pe ploaie.

§ 1021. În enunțativele care constituie un răspuns sau o aprobare a celor spuse de interlocutor, accentul cade pe adverbul de întărire.

În acel pătrar de ceas, am avut vreme numai pentru faptă. Iar de gândit nu m-am gândit decât la apărarea măriei-tale de toate câte ar fi pricinuit amestecul acelor iscoade.

— *Așa este, Lixandre.* SADOVEANU, O. XVIII 126.

Ai aflat?

— *Sigur c-am aflat.* SEBASTIAN, T. 59.

Adeseori în propozițiile negative *nu* este accentuat :

a. când propozițiile negative se repetă :

El nu se sperie, nu cere, nu întreabă. CEZ. PETRESCU, A. N. 355.

b. când propoziția negativă este imperativă :

Nu trînti obloanele, ponivosule! DELAVRANCEA, H. T. 21.

c. în propozițiile adversative când prima este negativă :

La ce simțirea crudă a stînsului noroc

Să nu se sting-asemeni, ci-n veci să stea pe loc? EMINESCU, O. I 127.

d. când *nu* apare în locul formei negative a predicatului enunțat

într-o propoziție anterioară :

Cine poate oase roade, cine nu, nici carne moale. CREANGĂ, P. 248.

Dacă într-o propoziție negativă, în afară de *nu*, se găsește încă un cuvînt de negație accentul cade pe acesta :

Edgar nu pricepe de loc. CARAGIALE, O. I 211.

Acel căpitan buiac nu mai avea nici o luare-amînte asupra lor. SADOVEANU, O. XVIII 384.

E accentuat subiectul cu sens negativ în propozițiile imperative negative :

Unul să nu se miște!

Un om să nu crîcnească!

§ 1022. Conjunțiile sînt în general neaccentuate în propoziție. În unele situații ele pot purta însă accentul principal.

Sînt accentuate conjunțiile *sau... sau, ori... ori*, din propozițiile disjunctive, când se repetă la ambele propoziții :

Ori n-avea nici el chef de joc dimineța ceea, ori îl supărase prea tare semnul ei de dragoste. CARAGIALE, O. I 37.

N-am putut să mai găsesc nici urmele mele, nici direcțiunea, nici impresiunea acelor locuri. Sau că strada aceea nu mai este, sau că amintirea mea a strămutat-o într-o lume ireală. GALACTION, O. I 503.

Sînt accentuate adverbele cu rol de conjuncții coordonatoare *aci... aci, cînd... cînd, acum... acum* cînd arată alternanța :

[Popa Duhu] *aci era la Socola, aci în Iași, aci la mănăstirea și în Tîrgul-Neamțului profesor.* CREANGĂ, A. 135.

Cînd rîde, cînd plînge.

Acum se-nvoiește, acum se răzgîndește.

Sînt accentuate locuțiunile conjuncționale modale *cu cît, pe cît* în corelație cu *cu atît, pe atît* :

Și cu cît lumina-i dulce tot mai mult se lămurește,

Cu-atît valurile apei, cu-atît țărmlu parcă crește. EMINESCU, O. I 154.

Conjuncția *deși* poate purta accentul propoziției concesive :

Deși este destul de întuneric, albul șoselei se mai distinge încă.
SAHIA, N. 24.

Conjuncția *să* poate fi accentuată în propozițiile dubitative deliberative :

Să plec, să nu plec, nu știu.

Propoziția dubitativă introdusă prin conjuncția *dacă* poartă accentul totdeauna pe conjuncție. În cazul acesta accentul contribuie la indicarea caracterului dubitativ al propoziției, deoarece, spre deosebire de *dacă* dubitativ, *dacă* condițional de obicei nu este accentuat.

Ce-i un pol de bani? Dacă mi-oi cumpăra pe ei o mână de cuie.
CAMILAR, N. I 166.

§ 1023. Prepozițiile sînt în general neaccentuate. Unele dintre ele se pot accentua atunci cînd sînt folosite în opoziție cu altele :

A venit după mine, nu înaintea mea,
cînd fac parte din exclamații :

Pentru (numele lui) Dumnezeu!

N-aș face asta pentru nimic în lume!

sau cînd apar în construcții eliptice de tipul :

— *Cine este de acord cu propunerea?*

— *Eu sînt pentru.*

— *Eu sînt contra.*

§ 1024. Ca și conjuncțiile și prepozițiile, și pronumele sînt de obicei neaccentuate în propoziție (afară de situațiile în care sînt folosite în opoziție cu altele). Ele pot fi însă accentuate în unele împrejurări :

Pronumele personale (formele accentuate) (vezi § 144) :

Tu ești, Radule?

Pronumele reflexiv, forma accentuată :

Numai pe sine nu se vede cît e de frumusețel. CREANGĂ, P. 244.

Pronumele posesive :

Să știu eu atunci — de-oi ajunge cu sănătate — ce-i al tău și ce-i al meu. CREANGĂ, P. 152.

Adjectivul pronominal demonstrativ postpus substantivului :

Au trecut vremele-acelea... legi, moravuri se-ndulcesc. ALEXANDRESCU, O. 73.

Adjectivul pronominal de întărire de persoana a III-a este accentuat totdeauna cînd este postpus substantivului sau pronumelui personal :

Începînd la talpa însăși a mulțimii omenești

Și suind în susul scării pîn'la frunțile crăiești. EMINESCU, O. I 133.

Pronumele interogative : *cine, ce, care.* În propozițiile interogative se accentuează totdeauna cuvîntul de interogație ; în această situație apar accentuate și adverbele *unde, cînd, cum* etc. :

Cine să fie? Cum îi cheamă? SADOVEANU, O. XVIII 61.

De unde să știu eu, căpitane? SADOVEANU, O. XVIII 233.

§ 1025. La propozițiile exclamative importanța accentului este mai mare ; intensitatea lui depinde de intensitatea emoției exprimate de vorbitor.

În propozițiile enunțiative exclamative, accentul cade de obicei pe cuvintele specifice exclamative (*ce, cât* etc.) sau pe interjecție (*oh, ah*):

Ce frumoasă-i primăvara!

Ah, ce bine-mi pare!

Ei! doamna nu m-a văzut. CARAGIALE, O. I 114.

Cuvîntul exclamativ e caracterizat uneori, pe lângă creșterea considerabilă a intensității accentului, prin lungirea vocalei sau geminarea consoanei:

Viiino! Vorrba!

Măă! să vii degrabă. CARAGIALE, O. I 133.

ACCENTUL ÎN FRAZĂ

§ 1026. După cum în propoziție cuvîntul pe care vorbitorul vrea să-l scoată în relief e accentuat mai puternic, tot așa și în frază una din propoziții poate fi reliefată de vorbitor prin accent. Propoziția accentuată poate fi o principală sau o secundară după cum vorbitorul acordă o importanță mai mare uneia sau alteia.

Propozițiile coordonate de obicei nu se disting unele de altele prin accentuare, deoarece ele sînt puse de vorbitor pe același plan și din punctul de vedere al accentuării. Aceasta se observă în special la coordonatele copulative.

Propozițiile disjunctive sînt de obicei ambele accentuate, deoarece pentru vorbitor ambele alternative prezentate sînt la fel de importante.

La raportul adversativ poate fi subliniată prin accent de intensitate propoziția a doua, deoarece ea este elementul important în comunicare.

Nu pleacă, ci rămîne.

La coordonarea conclusivă, de asemenea, poate fi accentuată propoziția a doua, în timp ce propoziția coordonată rămîne neaccentuată:

Ești foarte debil, deci ferește-te de răceală.

Mai des sînt accentuate unele propoziții (regente sau subordonate) în cadrul frazelor formate prin subordonare. În principiu orice regentă și orice fel de subordonată poate fi accentuată. Fraza *Am auzit că hatmanul a trecut pe la Movilău.* SADOVEANU, O. XVIII 281 poate fi accentuată sau pe principală, sau pe subordonată, sau pe nici una dintre ele.

În fraza *Eu am fost un om care am colindat mult prin lume.* SADOVEANU, O. III 538 accentul îl poartă atributiva, iar în fraza *Cînd te întorci îți dau banii* poate fi accentuată temporală.

INTONAȚIA

§ 1027. Prin intonație se înțeleg variațiile în înălțime ale vocii în timpul vorbirii.

Intonația marchează raporturi sintactice; de exemplu, cu ajutorul ei se identifică dacă într-o frază de tipul *ai carte, ai parte* avem a face

cu două propoziții coordonate sau cu o regentă și o condițională juxtapusă; de asemenea, ea ne indică într-o frază de tipul

Comediant e cel ce plînge,

Și-i un neom, că-i dezertor. COȘBUC, P. I 194

dacă a doua propoziție e subiectivă sau predicativă.

Intonația este unul din mijloacele de diferențiere a propozițiilor după scopul comunicării (enunțiative și interogative).

Cu ajutorul intonației se pot exprima cele mai variate stări afective. Un cuvînt, o propoziție sau, o frază pot reda sentimente diferite după felul cum sînt intonate. Astfel, o frază ca *Strîngem noi material, dar nu-l folosește nimeni* are sens diferit după cum este intonată

strîngem ↘

noi ↘

material

sau *strîngem → noi → material* (cu o intonație monotonă).

La fel în cazurile: *vine → mama și vine ↘*

mama.

Observație. Sensul săgeții indică urcarea sau coborîrea intonației.

TIPURILE DE INTONAȚIE

§ 1028. În limba romînă distingem două tipuri fundamentale de intonație după felul cum este intonat ultimul cuvînt dintr-o unitate independentă în raport cu celelalte.

1. Intonația de tip enunțiativ, caracterizată prin coborîrea bruscă sau treptată a vocii la sfîrșitul unor unități independente sau prin pronunțarea ultimului cuvînt cu înălțime egală cu celelalte:

Mama vine ↘

Mama vine →

2. Intonația de tip interogativ, caracterizată prin ascensiunea tonului la sfîrșitul unităților independente (chiar dacă există o ascensiune și pe alte cuvinte din interiorul acestor unități):

Vine ↗ mama?

Vine ↘ mama ↗?

În cadrul acestor două tipuri există deosebiri după modul de dispoziție a înălțimilor în interiorul unităților independente, cînd vorbitorul dă o notă de afectivitate celor spuse de el. Atitudinea afectivă caracterizează propozițiile exclamative a căror intonație de tip interogativ sau enunțiativ are oscilații variate de înălțime în interiorul unităților independente; de asemenea, propozițiile exclamative au o accentuare deosebită a unor cuvinte în interiorul lor.

RAPORTUL DINTRE ACCENT ȘI INTONAȚIE

§ 1029. Între accentul de intensitate și înălțimea vocii este o strînsă legătură. Cuvîntul accentuat are în curba intonației o înălțime mai mare decît celelalte. Ridicarea vocii pe cuvintele accentuate nu are însă valoare gramaticală.

Dacă cuvîntul final al unei propoziții sau fraze interogative este accentuat, intonația este mai ridicată decît în mod obișnuit.

Să se compare :

Vii la mine să te joci?

Vii la mine să te joci?

INTONAȚIA ȘI PAUZA

§ 1030. Intonația propozițiilor sau frazelor depinde și de pauzele care se fac în interiorul lor. De obicei, în cadrul propozițiilor și al frazelor, înaintea pauzelor mici (marcate în scris prin virgulă) există ușoare ascensiuni de intonație :

Ne arăta, ↗ gemînd de chin, ↗ mîinile negre cu pielea umflată și arsă. SADOVEANU, O. III 557.

Șimina, ↗ fată harnică, ↗ se sculase des-de-dimineață. SLAVICI, O. I 223.

Intercalările și incidentele se pronunță de obicei cu o intonație mai coborîtă decît segmentul în care sînt incluse :

I-am cumpărat, ↘ o pereche de cercei.

deși știi bine că nu-i place, ↗

Noi toată viața am petrecut și ne-am bucurat... ↘

răspunse Ion cel

cu mustață lungă. SADOVEANU, O. III 552.

Un criminal! ↘

Și se întoarse, cu fața spărioasă cătră

— La ocnă, banditul! La muncă silnică! SADOVEANU, O. III 553.

prins : ↗

INTONAȚIA ENUNȚIATIVĂ

§ 1031. Propozițiile enunțiative sînt caracterizate printr-o intonație specifică, și anume prin coborîrea vocii la sfîrșitul unităților independente, atît la cele lipsite de afectivitate, cît și la cele afective (exclamative).

§ 1032. Fraza enunțiativă neafectivă formată prin coordonare sau prin subordonare are o singură descreștere de intonație la sfîrșit (ca și în cazul unei singure propoziții).

Propozițiile coordonate cuprinse într-o frază nu coboară intonația la sfîrșitul fiecăreia dintre ele ; de exemplu, în frazele :

Merg tot mai des la dascălul meu și-i cer cărți. STANCU, D. 321.

Sau îmi dai cartea, sau mă supăr,

la sfîrșitul primei propoziții intonația rămîne ridicată.

Dacă fraza este segmentată, intonația coboară după fiecare propoziție :

Am terminat școala. Am luat certificatul. STANCU, D. 322.

Știa să deosebească buchile. Dar era incapabil să descifreze o scrisoare.

COCEA, F. SL. 7.

L-a premiat. Deci a lucrat foarte bine.

Să se compare situațiile de mai sus cu acelea în care propozițiile ar fi cuprinse în aceeași unitate de intonație :

Am terminat școala și am luat certificatul.

*Știa să deosebească buchile, dar era incapabil să descifreze o scrisoare.
L-a premiat, deci a lucrat foarte bine.*

Intonația nu mai descrește la cuvintele *școala, buchile, premiat*.

În cadrul frazei enunțiative formate dintr-o propoziție principală și o secundară există mai multe posibilități de intonație.

Între propoziția principală și cea secundară poate să nu existe diferență de înălțime, întreaga frază pronunțându-se pe un ton egal, neutru :

Merg la masă dacă vii cu mine.

Dacă vii cu mine merg la masă.

Poate exista o ascensiune vizibilă a intonației la sfârșitul primei propoziții, indiferent dacă e principală sau secundară :

Merg la masă ↗ dacă vii cu mine.

Dacă vii cu mine ↗ merg la masă.

Spre deosebire de subordonatele conjuncționale, unde intonația urcă relativ treptat, subordonatele juxtapuse au o intonație care urcă brusc încă de la început și atinge înălțimi mai mari decât la propozițiile corespunzătoare introduse prin conjuncții.

Să se compare frazele :

Ai carte, ai parte. ↗ ↗ ↘

Dacă ai carte, ai parte. ↗ ↗ ↘

Propozițiile juxtapuse pot fi pronunțate și cu o intonație egală sau descendentă între ele, ceea ce ortografic s-ar reda astfel : *Ai carte : ai parte*. În acest caz se schimbă calitatea ultimei propoziții : ea devine conclusivă.

Intonația unei fraze enunțiative în care subordonata precedă regenta depinde de scopul urmărit de vorbitor. Dacă pentru cele comunicate este esențială propoziția secundară, atunci pauza dintre ea și regenta lipsește, este accentuată secundara și intonația la sfârșitul secundarei este mai coborâtă.

Să se compare : *Cînd m-am întors, l-am zărit.*

Cînd m-am întors l-am zărit.

Propozițiile enunțiative pot fi întrerupte imediat după orice fel de intonație din cursul enunțării lor :

altele...

Am făcut eu ↗

§ 1033. O intonație caracteristică au, în cadrul enunțiativelor, enumerările, repetițiile, în general construcțiile simetrice. Ea se caracterizează prin ridicări sau coborîri de intonație care revin aproape regulat. În felul acesta intonația unei unități sintactice seamănă cu a unității următoare sau precedente.

Și de acolo se suia pe alt vapor, ↗ și colinda lumea, ↗ și învăța limbi străine, ↗ și făcea economii, ↗ și se întorcea acasă om cu stare. ↘ GALACTION, O. I 127.

Arăta testemelele, ↗ barișele, ↗ cimberetele. ↘ STANCU, D. 23.

Acest tip de intonație deosebește de pildă tautologia de alte repetiții. În cazul tautologiei intonația este asimetrică ; în prima parte a tautologiei ea coboară, iar în a doua parte urcă. De exemplu :

Oșlobanu prost, ↘ prost, ↗ dar să nu-l atingă cineva cu cît e negru sub unghie. CREANGĂ, A. 78.

INTONAȚIA INTEROGATIVĂ

§ 1035. Intonația de tip interogativ se caracterizează prin ridicarea tonului la sfârșitul unei unități independente și este specifică interogativelor totale :

tata?

Vine ↗

Intonația aceasta se menține și dacă ordinea cuvintelor se inversează :

vine?

Tata ↗

Este suficient ca într-o frază să existe o propoziție principală interogativă totală, indiferent de locul pe care-l ocupă în frază, pentru ca să existe o intonație ascendentă la sfârșitul întregii construcții :

De cinci ceasuri de când alerg după d-voastră, ca un turbat, nu e destul? CARAGIALE, O. II 7.

Nu e destul, de cinci ceasuri de când alerg după d-voastră ca un turbat ?

În cadrul unei fraze formate din mai multe propoziții copulative interogative totale există o intonație enumerativă ca și în fraza enunțiativă, fiecare propoziție pronunțându-se ca o unitate separată cu ridicarea tonului la sfârșitul ei :

Nu vrei să scapi de tun, ↗ nu vrei să scapi de cheson, ↗ nu vrei să scapi de hamuri, ↗ nu vrei să scapi de bălegari? ↗ (Poiana Teiului — reg. Bacău : înregistrare din Arhiva fonogramică a Centrului de cercetări fonetice și dialectale al Academiei R.P.R.)

În cazul coordonatelor disjunctive care sînt interogative totale, una dintre ele are intonație mai înaltă ; cea care are intonația mai scăzută (a doua) are totuși o înălțime mai ridicată decît a unei enunțiativă :

Pus-am gînd s-o părăsesc...

Drept să fie sau glumesc? JARNÍK-BİRSEANU, D. 32.

Dacă fraza este lungă, propoziția interogativă totală care stă la începutul ei trebuie să fie puternic accentuată, pentru că intensitatea pronunțării scade spre sfârșitul frazei. Finalul, trebuind să fie pronunțat cu o intonație ascendentă, cere o intensitate a vocii mai mare decît la o propoziție enunțiativă :

Vai ! tot mai gîndești la anii cînd visam în academii

Ascultînd pe vechii dascăli cîrpicînd la haina vremii,

Ale clipeilor cadavre din volume stînd s-adune

Și-n a lucrurilor peteci căuțînd înțelepciune? EMINESCU, O. I 140.

§ 1036. O situație deosebită în ceea ce privește intonația în cadrul interogativelor o au propozițiile sau frazele interogative parțiale, relativ scurte, de tipul : *cine a venit? unde ai fost? cînd pleci?*

Aceste propoziții nu au o urcare a intonației la sfârșit ; înălțimea cea mai mare este pe cuvîntul interogativ, de unde începe să coboare. Intonația interogativă nu mai este necesară în acest caz, deoarece cuvîntul

interogativ este o marcă suficientă a caracterului interogativ al propoziției. Întrebările au o intonație asemănătoare cu a răspunsurilor care se pot da :

Cînd ai venit? Ieri am venit etc.

În cazul interogativelor parțiale intonația este interogativă numai cînd se repetă întrebarea, dar nu de cel care a pus-o prima dată, ci de interlocutorul său :

1. Întrebare : *Cînd ai venit?* sau *Cine a fost?*

2. Repetarea întrebării de către interlocutor : *Cînd am venit?*

Cine a fost?

Intonația este vizibil deosebită între întrebările puse de un vorbitor și repetarea întrebărilor de către interlocutorul său.

La repetarea întrebărilor de către celălalt vorbitor intonația urcă la sfîrșit; aici se subînțelege o regentă (*Cînd am venit, mă întrebi?*) și intonația este de fapt a regentei subînțelese.

Dacă întrebarea este repetată de cel care a pus-o prima dată, intonația nu mai urcă la sfîrșit, ci se accentuează mai tare pronumele sau adverbul interogativ sau întreaga propoziție se pronunță pe un ton mai înalt specific propozițiilor strigate :

..... *Cine bate?* .....
 .....
 ..... *Cine bate?* .....

Atunci cînd propozițiile interogative parțiale fac parte dintr-o frază mai dezvoltată ele se comportă ca și celelalte interogative, adică au o intonație specifică cu o ușoară urcare a vocii la sfîrșitul frazei :

Păi de ce asmuți cîinele pe mine, nea Tudore, dacă de furat nu te-am furat, de făcut nu ți-am făcut nimic? PREDA, M. 37.

Această frază are o ascensiune a intonației la sfîrșit perceptibilă față de o propoziție scurtă :

De ce asmuți cîinele?

Ea se deosebește totuși de o frază în care propoziția interogativă este totală. De exemplu : *Nu-ți place expoziția care s-a bucurat de atîta succes?*

§ 1037. Și în cadrul propoziției interogative nuanțele de intonare pot fi foarte diferite, după cum vorbitorul dă propoziției sau frazei un înțeles sau altul sau după starea afectivă a vorbitorului în momentul vorbirii.

De exemplu, propoziția *Îți place tabloul?* poate fi interogativă propriu-zisă cerînd numai o confirmare din partea interlocutorului (*da* sau *nu*), dar poate fi interogativă exclamativă cînd exprimă atitudinea de mirare a vorbitorului în fața acestui fapt sau o amenințare etc.

În propozițiile sau frazele interogative care conțin, pe lîngă intonația exclamativă, și cuvinte cu o afectivitate deosebită (vocative, interjecții etc.) tonul este interogativ-exclamativ :

Tu ești, mă tragedianule?! GALACTION, O. I 131.

Pe mine, fata lui Hagi-Cănuță, să-ndrăznești tu să mă bați, păcăto-sule, janghinosule și rîiosule!? CARAGIALE, O. II 228.

Folosirea altei intonații decât cea caracteristică unui anumit tip de propoziție face ca propoziția respectivă să aibă alt înțeles decât cel așteptat. De exemplu: *ce m-am speriat* pronunțat cu ton egal, neutru, arată că de fapt nu m-am speriat. O propoziție interogativă pronunțată fără ridicarea intonației la sfârșit arată și siguranța vorbitorului în privința răspunsului pozitiv; această interogativă poate fi de fapt o propoziție coordonată:

— *Nu stau mult la cinema.*

— *Te întorci.* (Sau: **și, deci, dar** te întorci.)

Numai contextul ne ajută în astfel de cazuri să știm dacă e vorba de o interogativă sau de o enunțiativă.

PAUZA

§ 1038. Prin pauză se înțelege o întrerupere a vorbirii de durată variabilă. Vorbirea poate fi reluată imediat sau mai târziu. Pauza cea mai mare se face la sfârșitul unei unități sintactice independente (frază sau propoziție folosită singulară).

Se poate face pauză între unitățile gramaticale diferite, iar în cadrul fiecărei unități pauza poate delimita subunitățile. (Pauza mai are și alte roluri, de pildă realizează un ritm sau o cadență metrică.)

Pauzele gramaticale separă între ele unitățile sintactice de toate felurile și servesc uneori și la identificarea acestor unități. Durata pauzelor variază după raportul de dependență mai strâns sau mai puțin strâns dintre grupurile sintactice.

Observație. Pauzele din vorbire sînt redade în scris prin semnele de punctuație: punctul, semnul întrebării, semnul exclamării, punctul și virgula, două puncte, punctele de suspensie, virgula, linia de pauză și parantezele.

Săniile porniră iar încet. Frigul creștea o dată cu lumina. Printre grămezi de nouri, se vedea luna în aburi violeți. SADOVEANU, O. I 520.

— *Înțeleg ce vrei să zici!*

— ... *Ei! apoi?*

— *Nu știu, monșer; dar sînt plictisit ca un câțel pe care stăpînul l-a uitat încuiat în casă... Îmi vine să urlu de urît... Ai treabă?*

— *De loc.*

— *Unde mănînci astă seară?*

— *Indiferent.*

— *Vrei să mîncăm împreună?*

— *Mai ales.*

— *Unde zici?*

— *Unde poștești.* CARAGIALE, O. II 211—212.

§ 1039. În cadrul unităților independente dezvoltate, pauzele, prin separarea unor unități sintactice, împart totodată comunicarea în grupuri ritmico-semantice, adică unități de intonație cuprinse într-o singură respirație avînd un înțeles pe care vorbitorul nu vrea să-l împartă în diviziuni

mai mici. Împărțirea în astfel de grupuri ritmico-semantică poate varia de la vorbitor la vorbitor. În exemplul următor barele arată pauzele care ar putea exista, pe lângă cele indicate de autor prin virgule, iar în paranteză sînt date virgulele (deci pauzele) care ar putea lipsi :

După ce Lisaveta servitoarea, o femeie naltă cît un dragon | și uscată ca o scîndură, strînse masa | și-i aduse cafeaua, dumnealui rămase singur | în sufrageria goală, pe gînduri, pe cînd un painjeniş abia văzut, de aburi, se ridică din filigean [,] prin lumină, pe lângă obrazu-i roșcovan [,] cu bărbia grea, rasă cu îngrijire. SADOVEANU, O. II 625.

Tot prin pauză se delimitează o parte enunțiativ-exclamativă din cadrul unei propoziții interogative :

Hei domnule, | nu vrei să vii?

Nu totdeauna apare notată în scris pauza care apare în vorbire. De pildă, poate exista uneori pauză între subiect și predicat, dar în scris nu se pune virgulă în acest caz.

Tot prin pauză se despart de restul comunicării interjecțiile, cuvintele sau construcțiile incidente și intercalările :

O, ești frumos, cum numa-n vis

Un înger se arată. EMINESCU, O. I 171.

Închipuiește-ți, zice mama emoționată. Să-l persecute pe băiat! CARAGIALE, O. II 31.

Vineri seara, cînd băgă de seamă, isprăvisе urzeala. RĂDULESCU-CODIN, L. 1.

Repetițiile unor părți ale propoziției sau frazei se despart prin pauză de restul comunicării :

Am stat noi, am stat, am stat... Cînd pe aproape de ziuă, iaca auzim pîrîind desigurile prin codru. SADOVEANU, O. I 45.

Baba... o prinde și-o bate, și-o bate pîn-o omoară. CREANGĂ, P. 70.

Enumerările sînt separate prin pauză :

Printre copaci rari, printre molizi, pe sub cireși singuratici înfloriți, se arătaseră oșteni călări cu straie colorate. SADOVEANU, O. XIII 23.

Cu ajutorul pauzei se izolează de elementul regent anumite determinante :

Se copsese grîul pe cîmpuri — grîul altora. STANCU, D. 322.

Mătușă-mea Bîzărca, galbenă, ceară, cu ochii galbeni aproape stinși, zăcea în țoale. STANCU, D. 325.

§ 1040. Pauzele pot suplini :

— o conjuncție subordonatoare :

Chiar dacă unii tac și nu-mi spun nimic, eu citesc în privirile lor batjocura. Nu vă mirați. La sate schilozii n-au nici un preț. STANCU, D. 320 (lipsește conjuncția subordonatoare cauzală).

— un predicat verbal sau copula de la un predicat nominal (cel mai des a fi) :

A așternut dulama și a băgat sub ea un maldăr de iarbă. Căciula, la gulerul dulămii. STANCU, D. 21 [a pus-o].

Grădina bunicii — gură de rai. STANCU, D. 328 [...era (ca) o...].

§ 1041. În vorbirea afectivă, pauzele pot fi mai dese și mai mari ca de obicei, deoarece omul se gîndește, își caută cuvintele, retractează cele spuse mai înainte etc.

— *Nu! zise cam nehotărît ilustrul; nu pot spune că are vreun cusur... dar... dar... oarecare veleități și pretențiuni de personalitate... de independență... de autoritate... cum am zice, fumuri juvenile... fiindcă așa sînt toți tinerii din ziua de azi... își închipuie că-n fața unei diplome, cu care vin de pe băncile școlii, are să le cază toată lumea-n genunchi și să-i urce-n cap... Asta nu merge!... Un tînăr trebuie să fie modest... În fine... deocamdată nu sînt locuri... Mai e vreme... e tînăr, poate să mai aibă răbdare... om mai vedea... să ne mai gîndim.* CARAGIALE, O. II 157.

În asemenea situații se poate face pauză și după articol sau după conjuncție :

Am văzut cîinele lui... Gheorghe.

Nu vreau să ... răspund.

Cînd pauza este plasată într-un loc neobișnuit, redă o stare emoțională :

Asta ești/ tu?

§ 1042. Prezența sau absența pauzei într-un anumit loc duce la schimbarea sensului sau a tipului de construcție. Cu ajutorul pauzei se deosebește un atribut (neizolat), respectiv o propoziție atributivă (neizolată) de identificare sau de calificare, de un atribut sau o propoziție atributivă izolată (descriptivă sau circumstanțială). Vezi § 584 și 772.

Uneori, datorită pauzei, accentului și intonației se deosebește în vorbire o propoziție interogativă directă de una indirectă :

Spune-mi: cine a venit?

Spune-mi cine a venit.

Pauza împreună cu alte elemente ajută și la deosebirea în vorbire a unei propoziții introduse printr-un adverb sau pronume interogativ de două propoziții dintre care prima e eliptică :

Cum pleci?

Cum? Pleci?

În exemplele date deosebirea de pauză și de intonație reflectă și o diferență evidentă de sens.

Uneori, schimbînd locul pauzei se schimbă înțelesul frazei :

Ce, crezi despre mine că-s prost?

Ce crezi despre mine, că-s prost?

Observație. De numărul și lungimea pauzelor depinde tempo de vorbire : cu cît pauzele sînt mai lungi, tempo este mai încetinit.

RITMUL

§ 1043. Prin ritm se înțelege succesiunea regulată a silabelor accentuate și neaccentuate.

Proza are un ritm neregulat, totuși anumite fenomene de ritm determină anumite tipuri de construcții sintactice.

O oarecare regularitate există în cazul enumerărilor de elemente asemănătoare ca structură :

Des de tot năvăleau, aprige, și slugile stăpînirii după dări. Afumau, băteau, storceau, jupuiau—plecau. STANCU, D. 20.

Ritmul regulat din construcțiile simetrice este folosit în proverbe și zicători, asociindu-se adesea cu rima :

Ai carte, ai parte.

Vîntul bate, cîinii lătră.

În felul acesta ele sînt mai ușor de memorat.

În versuri este des folosită introducerea unui cuvînt pentru a păstra ritmul :

Că de cînd ne-am cătănit,

Plug din curte n-a ieșit,

Fiarele au ruginit,

Boii-n grajd că au murit

Și caru a putrezit. JARNÍK-BİRSEANU, D. 310.

Efortul făcut pentru pronunțarea a două silabe accentuate alăturate este adesea evitat în limba noastră în construcția adjectiv + substantiv și invers. Se spune mult mai rar *un soldát bráv, un cadóu mic, un ticălós pópă* decît invers (*un bráv soldát, un mic cadóu, un pópă ticălós*). Prin articularea cu articolul enclitic a primului element sau prin interpunerea articolului demonstrativ silabele accentuate nu mai cad alături : *cadoul cel mic, tremurătorul glas, următorul pas* etc.

În scandarea unor lozinci, de asemenea, se evită alăturarea silabelor accentuate. Se spunea *Jos bandiții!* dar *Jos cu hoții!*

BIBLIOGRAFIE

1. A. GRAUR, *Sur les prépositions accentuées*, în BL VII (1940), p. 234.
2. MAGDALENA POPESCU-MARIN, *Cu privire la propoziția interogativă și intonația ei în limba română*, în SG III, p. 179—186.
3. I. RIZESCU, *Propoziții subordonate paratactice*, în SG III, p. 121—132.
4. ALEXANDRA ROȘERIC și SANDA GOLOPENTIA, *Observații asupra intonației în limba română*, în SCL XII (1961), p. 29—33.
5. EM. VASILIU, *Intonația limbii române* (Comunicare la Centrul de cercetări fonetice și dialectale al Academiei R.P.R.).

PUNCTUAȚIA

§ 1044. Punctuația este un sistem de semne convenționale care au rolul de a despărți unitățile sintactice după raporturile stabilite între părți de propoziție, propoziții și fraze și de a atrage atenția asupra intonației corespunzătoare diverselor tipuri de propoziții. Semnele de punctuație corespund intonației și pauzei din vorbire; totuși între ele nu există o corespondență perfectă.

Prin rolul ei, punctuația este un auxiliar grafic al sintaxei. Pentru folosirea semnelor de punctuație există norme gramaticale bine precizate; unele dintre ele sînt obligatorii, în timp ce întrebuintarea altora este mai liberă. Folosirea stilistică a semnelor de punctuație este subiectivă și nu interesează gramatica.

Semnele de punctuație sînt: punctul, semnul întrebării, semnul exclamării, virgula, punctul și virgula, două puncte, semnele citării sau ghilimelele, linia de dialog și de pauză, parantezele și punctele de suspensie.

PUNCTUL

§ 1045. Semnul grafic numit punct marchează pauza care se face în vorbire între propoziții independente sau fraze enunțiative. El se pune de asemenea după cuvinte izolate sau grupuri de cuvinte care au funcțiune de propoziții enunțiative independente.

Observație. Semnul întrebării și al exclamării sînt echivalente în linii mari cu punctul, dar notează în plus intonația interogativă și exclamativă. Ele se deosebesc de punct pentru că pot apărea și în interiorul propoziției, de exemplu după o interjecție (vezi § 1050).

Crîșma era o casă veche, acoperită cu șindrilă. Din față se înălța un șopron între doi nuci bătrîni care dădeau umbră. În geamuri, clondire cu apă boită și covrigi tari cremene. SADOVEANU, O. I 553.

— Cine-i acolo?

— Eu.

— Cine eu?

— Eu, Ivan. CREANGĂ, P. 308.

Fraza, atît cea formată prin coordonare, cît și cea formată prin subordonare, poate fi fragmentată; în acest caz propozițiile sînt tratate de vorbitor ca independente și despărțite prin punct:

Bravo! răcniră mesenii din toate părțile, bătînd din palme. Iar Zamfirița rîdea înveselită lîngă mine. SADOVEANU, O. III 512.

Țiganul începu iar. Dar pîndarul era nemulțămît. SADOVEANU, O. I 620.

În clipele acelea i se părea departe... de la ea și pînă la străinii curați și veseli ai mahalalei. I se părea departe. Căci ei treceau nepăsători privind în altă parte, fără griji. SADOVEANU, O. IV 402.

§ 1046. Punctul se folosește în următoarele situații:

1. La sfîrșitul unei propoziții enunțiative propriu-zise sau al unei fraze alcătuite din propoziții enunțiative propriu-zise care se găsesc în raport de coordonare sau de subordonare:

Era o zi de iunie, luminoasă și caldă. GALACTION, O. I 37.

El sări din căruță, desprînse caii pe de lături și plecă spre mulțime. SLAVICI, O. I 215.

Ca să nu mai rămîie repetent și anul acesta, mam'mare, mamîica și tanti Mița au promis tînărului Goe să-l ducă-n București. CARAGIALE, O. I 267.

2. La sfîrșitul unei propoziții enunțiative optative sau la sfîrșitul unei fraze alcătuite din propoziții coordonate de acest fel sau din propoziții dependente de o enunțiativă optativă, cînd tonul nu este exclamativ:

Foicica macului,

Jelui-m-aș și n-am cui. TEODORESCU, P. P. 279.

Din loc în loc aș trece la climate străine,

Unde sînt alte stele și ceruri mai senine,

Dar iarăși m-aș întoarce cînd firea ar zîmbi. ALEXANDRESCU, O. 143.

3. La sfîrșitul unei propoziții enunțiative dubitative sau al unei fraze alcătuite din propoziții de acest fel:

Vor fi fost fericiți în țara lor. SADOVANU, O. XVIII 166.

4. La sfîrșitul unei propoziții enunțiative potențiale sau al unei fraze alcătuite din propoziții de acest fel:

Ascultînd grăind pe Neron plin de libov și iubire,

Ai fi zis că-i ca și Titus al lumelor îndulcire. CONACHI, P. 283.

5. La sfîrșitul unei propoziții enunțiative imperative sau al unei fraze dependente de o enunțiativă imperativă, cînd acestea sînt rostite pe un ton liniștit, care le atenuază caracterul imperativ:

Spune-ne povestea cu împăratul Măzărean. SADOVEANU, O. VII 478.

Vino-n codru la izvorul

Care tremură pe prund,

Unde prispa cea de brazde

Crengi plecate o ascund. EMINESCU, O. I 75.

6. La sfîrșitul unei propoziții interogative indirecte:

Tata a întrebat însă cite exemplare vom trage. CAMIL PETRESCU, P. 197.

În ceea ce privește punctuația grupurilor de cuvinte, a propozițiilor sau a frazelor aflate în paranteză se disting două situații :

a. cînd în paranteză se află un grup de cuvinte care nu formează o propoziție independentă, punctul se pune după paranteză :

El figurează și printre părțile de propoziție... și printre propozițiile subordonate (așa-numitele substituiți de dependente). SG II 63.

b. cînd în paranteză se află o propoziție independentă sau o frază, punctul se pune în interiorul parantezei :

În general, acad. I. Iordan subliniază nuanțele afective ale combinațiilor cu gerunziul. (Problema combinațiilor verbului a fi cu gerunziul e discutată de acad. I. Iordan și în lucrarea Limba română contemporană.) SG II 54.

Observații. 1. Punctul este în același timp și un semn ortografic (de exemplu la abrevieri).

2. Prin tradiție nu se pune punct după titlu, dar dacă titlul este format din mai multe unități independente se poate pune punct în interior (Tudor Pamfile, *Industria casnică la români. Trecutul și starea ei de azi. Contribuțiuni de artă și tehnică populară*).

SEMNULE ÎNTREBĂRII

§ 1047. Semnul întrebării e folosit în scriere pentru a marca pe lingă pauză și intonația propozițiilor independente sau a frazelor interogative. El se pune de asemenea după cuvinte sau grupuri de cuvinte cu funcțiune de propoziții interogative independente.

Semnurile întrebării se pune :

1. a. la sfîrșitul unei propoziții interogative directe :

— *Cum te cheamă, măi copile?* EMINESCU, O. I 84.

b. după cuvinte sau grupuri de cuvinte interogative care sînt de fapt propoziții eliptice sau cu elemente subînțelese :

— *M-a omorît, domnule.*

— *De ce?*

— *Am fost și eu...*

— *Unde?*

— *La revoluție.* CARAGIALE, O. I 238.

— *Ei, flăcăule, de pe unde?... Ce vînturi?... Pe la noi... ai?... și de ce?...* DELAVRANCEA, H. T. 5.

2. La sfîrșitul unei fraze alcătuite din propoziții interogative coordonate :

La ce să fii proastă și să-ți strici inima? VLAHUȚĂ, N. 84.

3. La sfîrșitul unei fraze alcătuite din propoziții dependente de o propoziție interogativă cînd nu se pierde complet tonul interogativ :

Căci ce povară e prea grea, și care

Liman e prea departe cînd prin viață

Cu noi mergi tu, Speranța-năltătoare? NECULUȚĂ, Ț. D. 120.

Cine e nerod să ardă în cărbuni smarandul rar

Ș-a lui vecinică lucire s-o strivească în zadar? EMINESCU, O. I 83.

O b s e r v a Ț i e. Se pune uneori punct la sfârșitul unei fraze alcătuite dintr-o propoziție interogativă directă urmată de multe propoziții subordonate dacă pînă la sfârșitul frazei se pierde tonul interogativ :

Codrul, codruful,
Ce mai faci, *drăgușule,*
Că de cînd nu ne-am văzut
Multă vreme au trecut,
Și de cînd m-am depărtat,
Multă lume am tîmblat. EMINESCU, O. I 123.

Se pune semnul întrebării după o propoziție interogativă incidentă, izolată de restul frazei prin pauze :

I-a rămas și un copil, o fetiță care, — cum să spun? — care e un fel de ghimpe între ei... un copil, vai! destul de rău crescut. SADOVEANU, O. VII 493.

Se pune semnul întrebării după propozițiile interogative retorice.

Care e mai mîndră decît tine între toate țările semănate de Domnul pre pămînt? RUSSO, S. 125.

Semnul întrebării se pune și la sfârșitul propozițiilor interogative dubitative și exclamative.

a. dubitativă (deliberativă) :

Însă cel mare se dă după ușă, și — să tragă, să nu tragă? În sfîrșit trage zăvorul... cînd ia! ... ce să vadă? CREANGĂ, P. 23.

Oare să se însoare, ori să nu se însoare? NEGRUZZI, S. I 71.

b. exclamativă :

Cît o să umblu după dumneata? CARAGIALE, O. I 202.

§ 1048. Uneori după o propoziție interogativă exclamativă se pune semnul întrebării însoțit de semnul exclamării :

— *Taxa, conașule!*

— *Ce! ești copil!?* CARAGIALE, O. II 41.

O b s e r v a Ț i e. Într-o conversație, cînd unul dintre vorbitori ia atitudine prin mimică sau gesturi, exprimîndu-și nedumerirea, aceasta se redă în scris prin semnul întrebării sau, cînd replica are un caracter exclamativ-interogativ, prin semnul întrebării plus semnul exclamării :

— *Ei da! și Costică...*

— ?

— *Costică Arion...* CARAGIALE, O. I 300.

— *Îi lipsește mult?*

— *Nimic nu lipsește!*

— *! ?* CARAGIALE, O. II 67.

§ 1049. Nu se pune semnul întrebării :

a. după propoziția interogativă indirectă (vezi § 1046 pct. 6).

Ea a doua zi se miră, cum de firele sînt rupte. EMINESCU, O. I 79.

b. după unele titluri care sînt considerate propoziții interogative indirecte dependente de o regentă neexprimată :

Cum am învățat romînește

Cine a inventat telescopul

SEMNUȚ EXCLAMĂRII

§ 1050. Semnul exclamării marchează grafic intonația propozițiilor independente și a frazelor exclamative sau a unui grup de cuvinte cu rol de propoziție exclamativă.

De asemenea, semnul exclamării se pune după interjecții și vocative cînd se accentuează independența lor.

Se pune semnul exclamării :

1. la sfîrșitul unei propoziții exclamative :

Așa să am parte de ochii mei! CARAGIALE, O. II 208.

Ce minune! Ce bucurie pe mine! DELAVRANCEA, H. T. 123.

Destul! strigă Lăpușeanu, nu te mai boci ca o muiere! NEGRUZZI, S. I 155.

La Peleş! și mai iute! CARAGIALE, O. II 130.

2. la sfîrșitul unei fraze în care există o principală exclamativă, atunci cînd pînă la sfîrșit nu se pierde complet tonul exclamativ :

Ce comoară de frumuseți doarme îngropată în poeziile poporului nostru, și bieții băieți habar n-au cîte cunoștinți ar putea ieși de-acolo. VLAHUȚA, D. 48.

Zdrobiți orinduiala cea crudă și nedreaptă,

Ce lumea o împarte în mizeri și bogăți!

Atunci cînd după moarte răsplata nu v-așteaptă,

Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă,

Egală fiecare și să trăim ca frați! EMINESCU, O. I 60.

Observație. Uneori se pune punct la sfîrșitul unei fraze formate dintr-o propoziție exclamativă urmată de mai multe propoziții subordonate dacă pînă la sfîrșitul frazei se pierde tonul exclamativ (vezi și § 1047).

E tragedie-nălfătore

Cînd biruiți oștenii mor,

Dar sînt eroi de epopee

Cînd brațul li-e biruitor. COSBUȚ, P. I 194.

3. la sfîrșitul unor cuvinte exclamative incidente sau a unor propoziții exclamative incidente :

Într-o seară boierul, zărînd cîtiva inși care se pitulasera pe lîngă uluci, ca să asculte frumoasele melodii ale junei diletante, s-a zbîrlit de gelozie; și cînd a doua zi tîndra femeie s-a trezit, nenorocita!... a găsit clavirul spart în bucăți. GHICA, S. 65.

Iar Caraiman... — apoi las pe el! — Credeai că-i apucat de friguri. SADOVEANU, O. I 236.

4. după interjecții, cînd acestea au rol independent :

Ei! acuma, unde mergem? îl întreabă Costică. CARAGIALE, O. II 215.

Hura! strigară toți. NEGRUZZI, S. I 74.

Cînd o propoziție exclamativă începe cu o interjecție, se pune semnul exclamării atît după interjecție, cît și la sfîrșitul propoziției atunci cînd interjecția este independentă de propoziția care urmează :

Ah! garafa pîntecoasă doar de sfeșnic mai e bună! EMINESCU, O. I 46.

Vai! de ce n-am înțeles că viața mi-i dată s-o trăiesc și tinereța și frumuseța ca să mă bucur de ele! SADOVEANU, O. III 521.

Cînd se repetă o interjecție și fiecare element al repetiției este independent, despărțit de ceea ce-l precedă printr-o pauză, se pune semnul exclamării după fiecare interjecție :

A! a! a! mi-a scos alta! Măsea nevinovată. CARAGIALE, O. VI 204.

Cînd se repetă interjecții diferite se pune semnul exclamării după fiecare, pentru a se accentua independența lor :

N-apuc să răspunz, domnule, și șart! part! trosc! pleosc! patru palme: îmi turtește pălăria și mi-o aruncă cît colo. CARAGIALE, O. VI 202.

Cînd interjecțiile repetate apar ca o unitate, semnul exclamării se pune numai după cea din urmă, iar ele se despart prin virgulă :

Bre, bre, bre! pîndă ce nu-i trînti, nu-i trăsni și nu-i batjocori, nu-i chip. SADOVEANU, O. IV 381.

Vai, vai! Omule! vai, vai! Lișcule! Cu toți învoitorii se poartă boier Gogu așa? STANCU, DUL. 205.

Observație. Uneori interjecția formează o unitate cu restul propoziției și atunci după ea se pune virgulă. (Vezi § 1053.)

5. după vocative, cînd sînt exclamative :

Guraliuc! mugii înăbușit Florescu; eu îmi bat gura și el doarme! SADOVEANU, O. II 359.

Observație. Se poate pune semnul exclamării după fiecare vocativ dintr-o serie cînd se află în fruntea unui discurs, apel sau manifest : *Domnilor!... Onorabili cetățeni!... Fraților!... (plînsul îl tneacă). Iertați-mă, fraților, dacă sînt mișcat.* CARAGIALE, O. VI 141.

În mod obișnuit vocativul [se izolează de restul frazei prin virgulă. (Vezi § 1053.)

§ 1051. După propozițiile interogative exclamative se pune semnul întrebării însoțit de semnul exclamării. (Vezi § 1048.)

Pentru a marca intensitatea exclamației se folosesc uneori mai multe semne de exclamație :

— *Mișule!... Mișule!!... Mișule!!!*

— *A adormit! zice cucoana.* CARAGIALE, O. II 111.

Observație. Uneori semnul exclamării (adesea însoțit de cel al întrebării) redă într-un dialog mimica din vorbire. (Vezi și § 1048.)

— *S-a găsit în plus un pol de aur romînesc din 70, învelit într-o foiță de țigară.*

— !!

— *Trebuie să mergem la Morgă să-l vedem.* CARAGIALE, O. II 67.

VIRGULA

§ 1052. Virgula delimitează grafic unele părți de propoziție în cadrul propoziției, unele propoziții în cadrul frazei, cuvintele și construcțiile incidente, servind la despărțirea frazei în elementele ei constitutive. În legătură cu această funcțiune gramaticală a virgulei se pot stabili unele reguli precise — bazate pe felul înlănțuirii logice a ideilor în succe-

siunea lor — care arată cînd e obligatorie și cînd nu e îngăduită folosirea virgulei.

Virgula marchează grafic anumite pauze scurte, făcute în cursul rostirii unei propoziții sau fraze, ori de cîte ori marcarea lor e considerată necesară de către autor. Asemenea pauze sînt folosite în mod intenționat în două situații :

a. pentru a grupa la un loc cuvintele și grupurile de cuvinte care formează unități de înțeles și a le despărți, în felul acesta, de restul frazei sau al propoziției ;

b. pentru a atrage atenția în mod deosebit asupra unor cuvinte, prin despărțirea lor de restul frazei sau al propoziției.

Virgula servește astfel, ca și alte semne de punctuație, la redarea grafică a pauzelor și a intonației.

FOLOSIREA VIRGULEI ÎN PROPOZIȚIE

§ 1053. Se pune virgulă între părți de propoziție coordonate de același fel (urmate sau nu de determinări) legate prin juxtapunere :

a. subiecte :

Dar atuncea greieri, șoareci,

Cu ușor-măruntul mers,

Readuc melancolia-mi,

Iară ea se face vers. EMINESCU, O. I 106.

Chipul rumen, gura fragedă, apele ochilor și focul părului spun nou atîta frumusețe cutezătoare și iritantă. GALACTION, O. I 133—134.

b. nume predicative :

Băiatul era frumos, vorbăreț, purtat prin lume. SADOVEANU, O. VII 222.

Sala era naltă, susținută de stâlpi și de arcuri. EMINESCU, N. 6.

c. atribute :

Ascundeam în mine o viață, străină celorlalți, blindă, frumoasă, neînțeleasă. DELAVRANCEA, H. T. 171.

De-aș avea și eu o floare

Mîndră, dulce, răpitoare

Ca și florile din mai. EMINESCU, O. I 2.

d. complemente (directe, indirecte, de agent, circumstanțiale) :

Deodat-aud foșnirea unei rochii,

Un moale pas abia atins de scînduri. EMINESCU, O. I 119.

Și junimei generoase, domnișoarelor ce scapăr

Le arăt că lumea vis e. EMINESCU, O. I 48.

Și din neguri, dintre codri, tremurînd s-arată luna. EMINESCU, O. I 148.

Acum, în mijlocul nopții își scuturau dureroasele lor lanțuri. ODOBESCU, S. I 67.

Pășea iute, mărunt, ușor, ca un șoarice. DELAVRANCEA, H. T. 99.

Nu se despart prin virgulă părțile de propoziție coordonate legate prin conjuncția copulativă și (cu excepția lui și adverbial), prin locu-

țiunea copulativă și cu, prin prepoziția cu (împreună cu) ori prin conjuncțiile disjunctive sau și ori nefolosite la primul termen :

Flăcăii și fetele începeau a veni dinspre Broșteni, chiuind și țipînd prin umbra livezilor. SADOVEANU, O. I 96.

Gîfîie, scoțînd pe gură și pe nas aburi albi și groși ce-i cărunțesc părul și genele. DELAVRANCEA, S. 33.

Iedul cel mare și cu cel mijlociu dau prin băț de obraznici ce erau. CREANGĂ, P. 19.

Nu mai țin minte care școli sau care școală filozofică din vechime se întreba și discuta dacă femeia are sau nu un suflet. GALACTION, O. I 96.

Se despart prin virgulă părțile de propoziție coordonate :

a. copulative, cînd sînt legate prin și adverbial, nici, nu numai... ei (dar) și, alît... cît și, precum și :

Se pregătesc ca într-o „școală” pentru alte lupte mai mari ce îi așteaptă, cu o nație și mai barbară, și mai puternică. BĂLCESCU, O. II 12.

Neavînd femeie, nici copii... a închinat toată averea sa Mănăstirii Neamțului. CREANGĂ, A. 21.

b. adversative :

Împăratul-Verde nu avea feciori, ci numai fete. CREANGĂ, P. 183.

Mare de inimă, iar de gură și mai mare. CREANGĂ, A. 134.

Era un bărbat nu prea înalt, însă lat în spete. SADOVEANU, O. XVIII 43.

c. disjunctive propriu-zise sau apropiate de copulative cînd conjuncția precedă și primul termen :

Adu-l ori viu, ori mort.

d. conclusive :

Dacă ați accepta eventual prezidenția Senatului, deci a Constituantei? CAMIL PETRESCU, T. I 23.

Nu se desparte prin virgulă subiectul de predicat :

Manoilă se uita la gura ei cu admirație. SADOVEANU, O. IV 595.

Unii mai poznași îmi zvirleau cîte o glumă. SADOVEANU, O. II 480.

Cîinele care latră nu mușcă.

Observație. Cînd subiectul e despărțit însă de predicat printr-o intercalare, atunci se pune virgulă :

Grigore, abia stăpînindu-și revolta, intrerupse vehement pe arendaș. REBREANU, R. I 40.

În locul unui verb subînțeles, se poate pune virgulă :

Adesea puse alături, caietul lui ai fi zis că este modelul de caligrafie tipărit, iar modelul de caligrafie, scris de mîină. CARAGIALE, O. II 68.

Atributele izolate se despart prin virgulă de substantivul pe care-l determină (și de restul frazei) :

Zeus, feciorul lui Cronos, făcu semn din sprînceană că primește. ODOBESCU, S. III 291.

Atributele neizolate (de identificare și de calificare) nu se despart prin virgulă de substantivul pe care-l determină :

Să sărim în luntrea mică

Îngînați de glas de ape. EMINESCU, O. I 74.

Complementele directe și indirecte așezate imediat după predicat nu se despart prin virgulă :

El, cu ochii, caută vinatul. ODOBESCU, S. III 17.

Marin isprăvnicelul s-apropie încetișor de tata. GHICA, S. 236.

Cînd un complement direct sau indirect e așezat înaintea predicatului, el se desparte sau nu prin virgulă după gradul legăturii cu elementul regent :

Pe Bologa, întunericul îl zgudui. REBREANU, P. S. 86,
dar :

Pe-ai casei încep a-i vedea ca prin ceață. STANCU, D. 128.

Solului nu i se taie capul, zise Spancioac. NEGRUZZI, S. I 139.

Complementele circumstanțiale așezate între subiect (însoțit sau nu de determinări) și predicat se despart prin virgule numai cînd subiectul e așezat înainte de predicat :

Povestea bătrînă, în măreția codrului, aduce înfiorări pe chipurile lor trudite. SADOVEANU, O. I 38.

Cînd subiectul e așezat după predicat, complementul circumstanțial se încadrează între virgule atunci cînd e mai puțin legat de elementul regent sau atunci cînd autorul vrea să-l detașeze pentru a insista asupra lui :

S-au urcat pe spinările noastre cîțiva. STANCU, D. 110.

A ars repede curtea boierească. STANCU, D. 111.

A venit, pe neașteptate, toamna.

Complementele circumstanțiale așezate la începutul unei propoziții (inclusiv cele așezate după o conjuncție subordonatoare) se despart prin virgulă, cînd nu constituie un element esențial în frază :

La otel Mazăre, i se spune că n-a fost odaie goală. CARAGIALE, O. II 3.

La sfîrșitul lui mai, Stanciu încarcă-ntr-o căruță două sute de oca de cîreșe. VLAHUȚĂ, F. R. 149.

Și iată cum, mulțămîta atotputerniciei făcătoare de minuni a prosopului meu, ieși din o neașteptată și grea încurcătură. HOGAȘ, DR. I 219.

Dar :

Într-una din acele cîrciumi petreceau cu lăutari la vreo 10 negustori. GALACTION, O. I 262.

De douăzeci și șase de ani și-a părăsit neamurile și nu s-a mai întors la ele. SADOVEANU, O. X 529.

Complementele circumstanțiale așezate după predicat nu se despart de obicei prin virgulă de acesta :

Animalul se apropiase fără zgomot de noi și făcuse ocolul săniei. SADOVEANU, O. IV 477.

Construcțiile gerunziale și participiale, cu sau fără determinări, așezate la începutul frazei, se despart de obicei prin virgulă :

Fiind mediocru și ca învățătură și ca inteligență, n-a putut să izbutească. GALACTION, O. I 113.

Ajuns calfă la găitănărie, vorbea frumos și cu patimă în mijlocul tovarășilor săi. DELAVRANCEA, H. T. 16.

Conjunctia *însă* și adverbele *deci* și *totuși* așezate în interiorul unei propoziții în general nu se despart prin virgule :

Din partea însă a familiei domnești, Cantacuzenul întâmpină o mult mai vie împotrivire. ODOBESCU, S. I 151.

S-au sculat deci împăratul și împărăteasa... și s-au dus la unchiuș acasă. ISPIRESCU, L. 1.

Aș fi vrut totuși să spun și eu două vorbe. CAMIL PETRESCU, U. N. 10.

Adverbul *așadar* și locuțiunea adverbială *prin urmare* așezate în interiorul unei propoziții, în general, se despart prin virgule :

Sîmbătă, așadar, de la amiazi, amîndouă aceste doamne încep să se pregătească de plecare. CARAGIALE, O. II 1.

Trebuie, prin urmare, prealabil să fiu informat despre ce fel de vreme e pe la Do. CARAGIALE, O. VII 31.

Se pune virgulă după adverbele de afirmație și de negație și după cele predicative incidente, cînd acestea sînt echivalente ale unei propoziții :

Mitrea dădu din cap mirat. Da, auzise. SADOVEANU, O. XVII 222.

Nu, nu mai fac. CARAGIALE, O. VI 30.

Desigur, e amorezat. DELAVRANCEA, H. T. 186.

Conversația căzu, firește, asupra întâmplărilor zilei. NEGRUZZI, S. I 293.

Observație. Dacă după un adverb predicativ urmează o propoziție subiectivă introdusă prin *că*, folosirea virgulei nu mai este îngăduită :

Desigur că normele sînt o adaptare a speciei, au de scop, în ultimă analiză, să preserveze viața în lungime. IBRĂILEANU, S. 184.

Se despart prin virgule de restul frazei substantivele în cazul vocativ :

Domnule, te-am rugat să fii bun să nu-mi mai zici vorba asta. CARAGIALE, O. VI 26.

Fii cuminte, Cocor, și așteaptă; așa-ți poruncește Castaflora. SADOVEANU, O. XVII 277.

Frumos meșteșug este meșteșugul dumitale, nene Floriene! CARAGIALE, O. II 137.

Pentru folosirea semnului exclamării după vocative, vezi § 1050 pct. 5.

Se despart prin virgulă de restul frazei interjecțiile :

Ah, aș vrea să cadă o stîncă din peretele ăsta al defileului... CAMIL PETRESCU, U. N. 239.

Eh, cărțile... cărțile astea ți-au năucit capul! CAMILAR, N. II 214.

După interjecții se poate pune și semnul exclamării (vezi § 1050 pct. 4).

Cînd interjecțiile sînt urmate de un vocativ cu care formează, în rostire, o unitate, nu se despart prin virgulă de vocativ :

Ei Cătălin, acu-i acu

Ca să-ți încerci norocul. EMINESCU, O. I 174.

Du-te, mîi băiete. SADOVEANU, O. I 44.

Interjecția *ia* nu se desparte de verbul următor, cu care formează o unitate :

Ia lasă-mă încolo, măi omule; pesemne tu ai să mă înveți pe mine ce-i plugăria? CREANGĂ, P. 160.

Ia ieși pîn-afară. TEODORESCU, P. P. 18.

Se despart prin virgulă de restul propoziției cuvintele și construcțiile incidente :

Subt influințele mahometane și venețiane și chiar, poate, sub clima . . . nordică. ODOBESCU, S. I 389.

FOLOSIREA VIRGULEI ÎN FRAZĂ

§ 1054.

A. Coordonarea

Se despart prin virgulă :

1. Propozițiile coordonate juxtapuse determinate sau nu de alte propoziții :

S-a sculat binișor, a strîns cîtă drojdie se mai găsea pe fundul lăzii, s-a dat jos la grajd. CARAGIALE, O. II 232.

Mi-ai făcut un bine, și l-am făcut și eu. EMINESCU, N. 20.

2. Coordonatele legate prin conjuncții :

a. copulative cînd sînt legate prin *și* adverbial, *iar*, *nici*, *nu numai* . . . *ci* (*dar*) *și* :

Soarele de primăvară pîrjolise cu putere, iar subt strășina codrului căldura prindea a se potoli. SADOVEANU, O. XVIII 28.

Nu caut vorbe pe ales,

Nici știu cum aș începe. EMINESCU, O. I 173.

b. adversative (inclusiv și adversativ) :

I se părea că nu fuge, ci cade din înaltul ceriului. EMINESCU, N. 23.

Carevasăzică să intri dumneata în casă la mine cu pumnalul, cu toporul, cu conspirații, cu comploturi și asasinaturi, și eu să stau cu mîinile în șolduri. CARAGIALE, O. II 57.

c. disjunctive, cînd conjuncția apare și la prima propoziție :

Nu știu cum s-a făcut, că ori chersinul a crăpat, ori cumătrul a strănutat. CREANGĂ, P. 24.

Sau că strada aceea nu mai este, sau că amintirea mea a strămutat-o într-o lume ireală. GALACTION, O. I 503.

d. conclusive :

E vreme frumoasă, deci mergem la plimbare.

Nu se despart prin virgulă coordonatele legate prin conjuncția copulativă și sau prin conjuncțiile disjunctive *sau* și *ori* nefolosite și în prima propoziție :

În vaduri ape repezi curg

Și vuiet dau în cale. COȘBUC, P. I 191.

Șpuie-ți morții din mormînt

De sînt eu om sau nu sînt! ALECSANDRI, P. II 25.

Se despart însă prin virgulă grupările de mai multe propoziții coordonate, care încep toate cu conjuncția copulativă *și*. Repetarea conjuncției sugerează succesiunea neîntreruptă a evenimentelor povestite. În asemenea situații folosirea virgulei este corectă, întrucât atrage atenția asupra unei intonații caracteristice :

*Și de drag te-aș semăna,
Și cu drag te-aș secera,
Și te-aș face stog în prag,
Și te-aș îmblăți cu drag,
Și te-aș cerne prin sprâncene,
Și te-aș frământa-n inele,
Și te-aș da inimei mele.*

JARNÍK-BİRSEANU, D. 8.

B. Subordonarea

I. Prin juxtapunere.

Propozițiile subordonate juxtapuse se despart de obicei prin virgulă de regenta lor :

Plugurile intră-n sat,

Nevestele zac în pat. ANT. LIT. POP. I 121.

Urască-l cei fără de lege,

Ce-i pasă lui de ura lor. EMINESCU, O. I 126.

Ai carte, ai parte.

II. Prin conjuncții.

1. Propozițiile subiective și predicative nu se despart de regentă prin virgulă, indiferent de locul lor față de regentă :

Ar râde cine i-ar ști aceste gânduri. MACEDONSKI, O. III 28.

Înțelegerea a fost să ne aștepte la drumul Păstrăvenilor. SADOVEANU, O. XVIII 28.

Ce simțea era că ... va intra într-un necunoscut prăpăstios. MACEDONSKI, O. III 22.

2. Propozițiile atributive neizolate (de identificare, de calificare și circumstanțiale) nu se despart prin virgulă de cuvântul (sau de grupul de cuvinte) pe care-l determină :

Strînse mai bine chinga care-i ținea brațul legat la chimir și nu răspunse. SADOVEANU, O. VII 162.

Atributivele izolate (circumstanțiale și descriptive) se despart prin virgulă de cuvântul pe care-l determină :

Umbla din cetate în cetate, întrebînd... de cea mai frumoasă fecioară, despre care au prorocit vracii. SADOVEANU, O. XII 90.

Avea o traistă aninată de gît, în care își agonisea pomenile pentru hrană. SADOVEANU, O. XII 106.

3. Propozițiile complete directe și indirecte se despart de obicei prin virgulă cînd sînt așezate înaintea regentei :

Ce știu, nu vreau să țin secret. COȘBUC, B. I. 61.

Cui e obișnuit cu mersul trenurilor, o oprire în afară de cele prevăzute în itinerar îi dă de gîndit. CARAGIALE, O. I 294.

Completivele directe și indirecte așezate după regentă nu se despart prin virgulă :

Familia Georgescu știa perfect ce are să facă pas cu pas și minută cu minută. CARAGIALE, O. II 3.

Cu durerea asta sînt incapabil să scriu un rînd măcar. CARAGIALE, O. II 181.

4. Propoziția circumstanțială de loc se desparte prin virgulă cînd e așezată înaintea regentei și cînd nu e considerată ca un element esențial în frază :

Unde nu gîndești, acolo-l găsești. ALECSANDRI, T. 358.

Cînd a început iapa a fugi, unde pica nuca, pica și din Talpa iadului bucățica. CREANGĂ, P. 101.

Unde m-ai trimis mă duc (subînțeles *nu în altă parte*).

Propoziția de loc așezată după regentă nu se desparte prin virgulă :
Au început... a-i zice cu asprime să se ducă unde știe. CREANGĂ, P. 89.

5. Propoziția circumstanțială de timp așezată înaintea regentei se desparte prin virgulă cînd nu constituie un element esențial în frază :

După ce ieși din spital, începu a rătăci iar pe uliți. SADOVEANU, O. III 410.

Circumstanțiala de timp așezată după regentă nu se desparte de obicei prin virgulă :

Frica i se risipi cînd îi văzu așa, înspăimîntător de triști și de singuri. SADOVEANU, O. VII 447.

Cînd propoziția temporală e așezată imediat după o regentă care cuprinde un complement circumstanțial sau după altă propoziție circumstanțială, ea se desparte prin virgulă :

L-am observat de departe, pe cînd eram în dreptul cofetăriei. SADOVEANU, O. VIII 419.

6. Propoziția cauzală, indiferent de poziția ei față de regentă, se desparte, de obicei, prin virgulă :

Pentru că n-ai înțeles, iacătă viu eu, duhovnicul, la tine și mă svedesc ție. CARAGIALE, O. I 49.

La toată lumea plăcea, fiindcă era om deștept și blind. CARAGIALE, O. II 223.

Totuși cînd se insistă asupra cauzalei, vorbitorul vrînd să arate că ea este elementul esențial care justifică acțiunea din regentă, cauzala nu se desparte prin virgulă, indiferent de locul ei față de regentă :

N-a venit pentru că n-a avut bani de drum (numai pentru acest motiv n-a venit).

Pentru că n-a avut bani de drum n-a venit (nu pentru alt motiv).

7. Propoziția finală așezată înaintea regentei se desparte de obicei prin virgulă de aceasta :

Pentru ca iarăși să-i împace, îi cioplea Antîței o păpușă și-i făcea lui Toderică o morișcă de vînt ori un arc lui Mărian. SLAVICI, N. I 53.

Ca să ajungem la epoca instituirii ei, trebuie să swim pîndă aproape de leagănul bisericii. CARAGIALE, O. II 174.

Propoziția finală așezată după regentă se desparte prin virgulă numai atunci când autorul vrea să arate că ea nu este un element esențial în frază :

Se duce drept la frate-său, ca să-i ducă bucuria. CREANGĂ, P. 44.

Nu era ziuă, în care... să nu fi mers măcar de zece ori la straturi, pentru ca să vadă dacă nu erau răsărite semințele. SLAVICI, N. I 22, dar :

Veniseră la Călifar ca să-i procopsească. GALACTION, O. I 44.

Și reintră în cupeu trăgînd ușa cu multă băgare de seamă ca să nu deranjeze pe negustor. CARAGIALE, O. I 201.

Se duce la pădure să-și aducă un car de lemne. CREANGĂ, P. 143.

Și el îmi dăte ochii să văd lumina zilei. EMINESCU, O. I 115.

Propozițiile finale introduse prin conjuncția *de* nu se despart prin virgulă :

În toate zilele se ducea el la un puț de aducea apă pentru casă.

ISPIRESCU, L. 386.

8. Propoziția circumstanțială de mod se desparte prin virgulă de regenta ei — indiferent de locul pe care-l ocupă — atunci când nu e considerată de autor ca un element esențial în frază :

Fără să se turbure cît de cît de neajunsuri, Pandele călca întîia oară pe calea cunoștințelor înalte. MACEDONSKI, O. III 57.

Copacii Cismigiului, cît și casele de pe ulițele din vale, spărgeau întunerecul cu înfățișarea lor, după cum bătea vîntul. MACEDONSKI, O. III 56.

Ca și cum ar fi lunecat inadins pe lîngă punctul meu de întrebare, se plecă în mod foarte firesc. HOGAȘ, DR. I 224.

Buduleasa era nerăbdătoare, ca și cînd ar fi stat pe spini și pe jeratic. SLAVICI, O. I 83,

dar :

Cum ai vrut tu s-a întîmplat (subînțeles : *nu cum am vrut eu*).

Fugi cît poți de repede. CAMILAR, N. II 61.

9. Propoziția consecutivă se desparte de obicei prin virgulă de regentă :

E atît de rea, încît nimeni nu calcă pe moșia ei. ISPIRESCU, L. 4.

I-oi face eu cumătrului una, de și-o mușca labele. CREANGĂ, P. 29.

Totuși, cînd se insistă asupra consecutivei, ea nu se desparte prin virgulă :

Perspectiva e tristă și eu te iubesc prea mult pentru ca să nu cerc tot în lume spre a te feri de un asemenea viitor. ALECSANDRI, PR. 288.

De asemenea consecutiva așezată imediat după predicatul regentei și introdusă prin conjuncția *de* nu se desparte prin virgulă :

Cloncăniurile deznădăjduite ale cloștelor răsunau de luau auzul. MACEDONSKI, O. III 50.

10. Propoziția concesivă se desparte întotdeauna prin virgulă, indiferent de poziția ei față de regentă :

Cu toate că întunericul s-a lăsat deplin, domnișoara vede. SADOVEANU, O. I 669.

În casa unui prietin eu am să mă așez, chiar dacă nu mă poștește nimeni. SADOVEANU, O. X 561.

11. Propoziția condițională se desparte prin virgulă când nu e considerată de autor ca un element esențial în frază :

Aș fi ajuns cu înghițitul la capătul celalt al năfrămii, dacă nu mă oprea la timp măruntul meu călugăr. HOGAȘ, DR. I 233.

12. Propozițiile circumstanțiale opoziționale se despart prin virgulă de regenta lor :

Află că fiul se îndeletnicește cu mofturi, în loc să învețe carte. CARAGIALE, O. V 323.

În timp ce vremea frumoasă mă dispune, ploaia mă face melancolic.

13. Propoziția cumulativă se desparte prin virgulă de regenta ei :

Pe lângă că era curat, apoi obișnuia să se îmbrace foarte elegant. CARAGIALE, O. I 307.

14. Propoziția circumstanțială instrumentală nu se desparte de obicei prin virgulă de regenta ei :

Cu ce arde acolo știu c-ar fi trăit boierește un an de zile tot satul. REBREANU, R. II 109.

Nu se lasă pînă ce nu găsește un bustihan putregăios, îl scobește cu ce poate și-i face urdiniș. CREANGĂ, P. 238.

15. Propozițiile circumstanțiale sociative și de relație în general nu se despart prin virgulă :

Fugeau toți în toate părțile cu ce apuca a lua. GHICA, S. 319.

Regiunea pare săracă pentru cine vine de la șes.

16. Propozițiile intercalate, izolate, se pun între virgule :

Din acea vreme povestea el multe, când avea chef, despre drumuri lungi prin țări străine, despre bătălii sîngeroase și despre petreceri mari. SADOVEANU, O. III 477.

În cap mergeau, ca să deschidă drumul, dorobanții cu gîrbace. ODOBESCU, S. I 73.

17. Propozițiile incidente de orice fel se despart prin virgule :

Eu, zicea Radu, voi să arăt că acest tînăr, înzestrat de talent, își merită soarta. VLAHUȚĂ, N. 56.

— *Ia citește-mi-o și mie, zise Grigoriță cum stîtea cu fața-n sus și căsca, să văd ce prostie ai scris.* HOGAȘ, DR. II 27.

— *Am să-l trimet, răspunse ea scurt.* HOGAȘ, DR. II 89.

PUNCTUL ȘI VIRGULA

§ 1055. Punctul și virgula marchează de obicei o pauză mai mare decît cea redată prin virgulă. Punctul și virgula este mai mult un mijloc stilistic decît gramatical și folosirea lui depinde de preferința celui care scrie. El poate fi înlocuit fie prin punct, fie prin virgulă, fie, mai rar, prin două puncte.

Punctul și virgula desparte, în cadrul unei fraze, grupuri de propoziții sau propoziții independente :

A fost o zarvă cum nu s-a mai pomenit la Costești de la vremea când au dat nohavi. Ca și atunci au ieșit femeile cu cociorvele aprinse; unele au apucat furcile; dulăii s-au înșurubat pe sub porți; buhaiul lui Frunză a prins a boncătui, împungînd c-un corn în pămînt și s-a luat după năvrapul cu strai roș; oștenii domnești și cei împărătești nu s-au mai putut cățăra pe cai. SADOVEANU, O. XVIII 220.

Adesea punctul și virgula marchează construcții simetrice, despărțind propoziții lungi sau grupuri de propoziții similare :

Tată-său iar l-a luat, el iar a fugit; l-a închis în casă, el a sărit pe fereastră; l-a închis în pivniță, el a spart ușa. GHICA, S. 242.

Spui de una o vorbă bună, superi pe alta; spui rău de alta, atunci nu mai poți pretinde că ești om galant; insiști cu deosebire asupra uneia, dai loc la bănuiele; neglijezi pe vreuna, îi inspi o ură primejdioasă. CARAGIALE, O. I 208.

Cînd punea mîna pe plug trosneau coarnele; cînd da cu sapa intra cu muchie cu tot; coasa în mîinile lui rădea ca briciul; fînul cădea pale-pale și din fitece pală făcea un snop. DELAVRANCEA, S. 18.

Cu toate că dorința de a avea aproape ființa iubită, cînd tristețea naturii face pe om să se simtă mai singur, poate s-o aibă oricine; cu toate că „paserile” (= „rîndunelele”) apar la Eminescu abia în ultima redactare a poeziei sale (a cincea); totuși forma strofei sale, acel „De ce nu-mi vii” ca concluzie a sosirii toamnei, figurată prin căderea frunzelor și plecarea paserilor, e un argument destul de valabil ca să admitem că Eminescu a cunoscut cîntecul unguresc (de la vreun ardelean) și s-a inspirat de el pentru prima strofă. IBRĂILEANU, ST. 220.

§ 1056. Punctul și virgula desparte uneori propoziții coordonate între ele sau o subordonată de regenta ei :

Pentru atîta încredere, nu am cum să-ți mulțumesc; dar, teamă mi-e că, acordîndu-mi mie o așa amicală și lingușitoare precădere, n-ai nimerit tocmai bine, o iscusite vîntătorule! ODOBESCU, S. III 9.

Preoteasa... se uita cînd la popă, cînd la străin, și clătina nedumerită din cap; însă în ochii ei căpriei, umbriți de gene lungi, pe fața ei rumănă și blajină, se citea mulțămirea după atîta așteptare și îngrijorare. SADOVEANU, O. I 521.

Pe lîngă acestea, mai avea strînse și părăluțe albe pentru zile negre; căci lega paraua cu zece noduri și tremura după ban. CREANGĂ, P. 3.

Uneori punctul și virgula separă în dialog adverbe de afirmație și de negație sau unele adverbe de mod :

Nu; nu te las, pentru că te iubesc. CARAGIALE, O. VI 201.

— *Bine; dar s-au recreat... au petrecut...* CARAGIALE, O. II 211.

§ 1057. Adesea în redarea vorbirii directe punctul și virgula desparte o propoziție incidentă în care se dau indicații asupra celui care vorbește :

Dă, cuconașule, zise feciorul boieresc ridicînd din umeri; parcă pot să știu? SADOVEANU, O. IV 600.

DOUĂ PUNCTE

§ 1058. Semnul numit două puncte anunță vorbirea directă sau o enumerare, o explicație, o concluzie, marcînd o pauză în general mai mică decît cea indicată prin punct.

Două puncte apar :

1. În urma cuvîntului de declarație care anunță vorbirea directă, citarea unui text :

Ziceau ei :

— *Acolo se coace ăl mai bun grîu al ciocoiului.* SADOVEANU, O. XVII 169.

În minutul acesta, strigătul: „Foc! dăm foc la mănăstire”,... repetat de mai multe sute de glasuri, făcu pe călugări să-și piardă cu totul mințile. ODOBESCU, S. I 90.

Ce să facă Harap-Alb? Stă el oleacă și se sfătuiește cu gîndul: să trec peste dînosele, am să omor o mulțime; să dau prin apă, mă tem că m-oi îneca cu cal cu tot. CREANGĂ, P. 237.

Vorba ceea : *dă-ți, popă, pîntenii și bate iapa cu călcăile.* CREANGĂ, P. 39.

Uneori apar înaintea citării unui text, ținînd locul unui cuvînt de declarație.

Observație. Se pun două puncte și după cuvintele care anunță reproducerea unor sunete :

Cineva bătuse de două ori foarte deslușit în cercevea: tac! tac! SADOVEANU, O. II 630.

2. Cînd urmează o enumerare, explicație sau concluzie :

Iară copii n-avea dascălul Pintilie decît doi: o fată, pe care a măritat-o după Petrea Țapului, și pe Trandafir. SLAVICI, N. I 5.

Și n-am fost slab și nici fricos :

Pe opt ți-i dam grămadă jos. COȘBUC, P. I 199.

Ea l-a privit lung și a zîmbit răutăcios: pîrea a-l înțelege. SADOVEANU, O. XVII 174.

Cînd cuvintele sau propozițiile care anunță enumerarea sau explicația sînt mutate la sfîrșitul ei, se pun două puncte după enumerare sau explicație :

Un mintean negru cu găitane de fir, cioareci la fel, cu pajeri pe genunchi, o mantie scurtă pe umeri, cizme-nalte în picioare, cu pîteni de argint; la coapsă un paloș scurt și drept și-n mînă o țurcă de samur cu surguci: iată îmbrăcămintea sa. ODOBESCU, S. I 112.

Uneori explicațiile sau completările despărțite de regentă prin două puncte sînt alcătuite din apoziții sau propoziții apozitive, alteori din propoziții cauzale :

Dar numai un lucru nu știa hîrca: gîndul omului. CREANGĂ, P. 96.

În mijlocul acestei bîguieli un singur lucru era hotărît în gîndul lui: că trebuie să se încredințeze dacă e ori nu un cazan cu comoară acolo. SLAVICI, O. I 318.

Veniți: privighetoarea cîntă și liliacul e-nflorit! MACEDONSKI, O. I 62.

În mod obișnuit se pun două puncte după cuvinte ca *anume*, de pildă, de exemplu, caracteristice pentru enumerări sau explicări:

Superlativul relativ al unor adjective poate precede substantivul și în limba vorbită. De exemplu: Aceasta este cea mai frumoasă rochie a mea. SG III 172.

Cele trei adjective pot fi așezate oricum unele față de altele. De pildă: mocan tînăr, voinic, frumos sau mocan voinic, frumos, tînăr etc. SG III 167.

3. În propoziții nominale, marcînd locul verbului copulativ, sau în propoziții în care predicatul este subînțeles, el fiind enunțat mai înainte:

Sufletul vostru: un înger, inima voastră: o liră. EMINESCU, O. I 35.

Pentru nota „rău” nu dădeai nimic; pentru „binișor”: pîne, brînză, măsline. DELAVRANCEA, H. T. 101.

SEMNELE CITĂRII (GHILIMELELE)

§ 1059. Semnele citării sau ghilimelele închid reproducerea unui text (cuvînt sau grup de cuvinte) în vorbire directă:

Feciorul de împărat deodată își opri armăsarul în loc și în gura mare strigă așa către soții săi: „Măi frați! vedeți colo drept în sus muchea naltă și pleșură a Penteleului; acolo am să mă duc, tot în fuga calului. Cine poate fie-se după mine!” ODOBESCU, S. III 178.

— *Cum, toată viața ai să rămîi judecător de pace?*

Ce înțeles trist, sfișietor, capătă unele vorbe cîteodată! „Toată viața?”

În sufletul lui Dan aceste cuvinte cad cu un răsunset lugubru și-l umplu de-o neînchipuită jale și disperare. VLAHUȚĂ, D. 294.

Închidea ochii, și strecura printre dinții albi și mărunți cîte un „ah!” care-i umplea pieptul. DELAVRANCEA, S. 109.

Eleții mai vechi decît mine, adică repetenții sau „babacii”, cum le spuneam noi, generația tînără, pretindeau că domnul Ciolac, chiar de la sosirea sa la catedra de matematici a gimnaziului nostru, duce tratative de însurătoare cu o moștenitoare bogată, fată a unui negustor „tot botoșenean și tot armean”. ȘADOVEANU, O. XVIII 512.

Vorba românului: „Nu e pentru cine se gătește, ci pentru cine se nimerește”. ODOBESCU, S. III 190.

Iată ce scrie Caragiale (O. III 78) despre oamenii fără talent:

„Cea mai mare supărare ce un om poate face altuia e să-i tăgăduiască talentul cu care acesta se crede, pe nedrept, înzestrat. Niciodată cu lauda și cu stima nu vei ajunge să mulțumești pe un om lipsit de talent atît cît îl poți mîhni cu tăgăduirea sau nesocotirea talentului pe care nu-l are. Un poet închipuit nu se va măguli atîta de aplauzele unanime ale cunoscătorilor, pe cît se va irita de critica sau indiferența unui singur amator”.

Se pun uneori între semnele citării titlurile operelor de literatură, de artă sau de știință, ale publicațiilor, ale unor instituții; aceste titluri

pot fi relevate în locul ghilimelelor și prin caracterele diferite ale literelor (cursiv etc.):

Bibliotecii întregi s-au scris numai despre „Hamlet”. CARAGIALE, O. III 13.

LINIA DE DIALOG ȘI DE PAUZĂ

§ 1060. Linia de dialog indică începutul vorbirii fiecărei persoane care ia parte la o convorbire, iar linia de pauză marchează, ca și alte semne de punctuație, pauza dintre diferitele părți ale propoziției, dintre propoziții sau fraze.

§ 1061. Linia de dialog :

Unul dintre bătrâni întrebă pe ctitor :

— *Ce bani a lăsat?*

— *Un milion, răspunse ctitorul.*

— *Cît face un milion?*

— *Un milion? De zece ori cîte o sută de mii.*

— *Săracu Hagiu!*

— *Dacă ar vedea el cum se cheltuiește cu înmormîntarea lui...*

— *Ar muri! răspunse unul din bătrâni.* DELAVRANCEA, H. T. 43.

§ 1062. Linia de pauză are în general funcțiunea parantezelor; ea se folosește în interiorul propoziției sau al frazei pentru a delimita construcțiile incidente, intercalările sau unele atribute izolate (mai ales apozitii). Uneori ea este însoțită de virgulă, de semnul întrebării sau al exclamării, alteleori nu :

Eram așîtat și, — spun drept, — îmi era frică să mă culc. SADOVEANU, O. I 97.

Statul nu plătește impiegații ca să facă beții noaptea și ziua să zacă — uite ce prăpădit ești! — în loc să vie la datorie. CARAGIALE, O. I 160.

Le vedeam însă mereu înaintea ochilor și le vedeam mai ales — cum le văd și astăzi — primăvara, cînd înfloresc bujorii. GALACTION, O. I 331.

Toate tipurile din comediile lui Caragiale — din cauza ocupațiilor lor neserioase, adică fără legătură cu realitățile adevărate ale vieții — sufăr de această goliciune de suflet. IBRĂILEANU, S. 66.

Moșneagul nostru — Ilie Aldea a lui Ion — era om vechi. SADOVEANU, O. III 476.

Incidentele în care apare intervenția autorului, în cursul vorbirii directe sau la sfîrșitul ei, apar despărțite fie prin virgule, fie prin linii de pauză :

Hotărît — îmi zisei eu — că acest diavol de Magda nu mă slăbește nici în lumea aceasta. HOGAȘ, DR. I 194.

Las că l-am prins — mormăi Briceag, pornind să tragă cu mai multă încredere. REBREANU, I. I 25.

Linia de pauză marchează în unele construcții lipsa predicatului verbal sau a verbului copulativ.

Plîngeri... revoltă — de prisos. CARAGIALE, O. I 27.

Religia — o frază de dinșii inventată

Ca cu a ei putere să vă aplece-n jug. EMINESCU, O. I 59.

Moara, — ca orice moară. GALACTION, O. I 47.

Pe pod, morarul fereca piatra: Barbă sivă, sprâncene de mușchi uscat, nasul — cioc de cucuvaie. GALACTION, O. I 47.

Linia de pauză, însoțită sau nu de virgulă, se pune uneori și între coordonate juxtapuse (copulative sau adversative):

Cînd dă să pună vraful pe masă, scapă pîntre dește jos o hîrtiuță mică îndoită. S-apleacă — o ridică — o privește lung — dă un țipăt... CARAGIALE, O. I 160.

El luptă să scape. — ea nu-l lasă. CARAGIALE, O. I 78.

PARANTEZELE

§ 1063. Parantezele rotunde arată un adaos în interiorul unei propoziții sau al unei fraze.

Observație. Există și paranteze drepte, care nu marchează legături gramaticale.

Parantezele cuprind o explicație, o precizare, un amănunt al propoziției sau frazei de care sînt legate. De aceea, parantezele au aceeași funcțiune ca linia de pauză sau virgula, cînd acestea închid comunicări care explică sau întregesc propoziția sau fraza în interiorul căreia se află.

Parantezele pot închide fie un cuvînt sau un grup de cuvinte, fie o propoziție sau o frază:

Ziua strălucea ca o zi de primăvară și malurile Oltului amestecau verdele cu galbenul și cu roșul (cîreșilor) în fel și fel de potriviri măiestre. GALACTION, O. I 263.

Cu cîteva zile înainte de nuntă, dacă mirele și mireasa erau de neam de boier, se făcea cherofilîma (sărutare de mină). GHICA, S. 58.

Merseră și ziua a treia și în seara acestei zile (după ce rătăciseră drumul și nu-l mai găsiră decît o dată cu Argeșul) urcară încet, încet pînă la Pitești. GALACTION, O. I 278.

Uneori explicația din paranteză este subtitlul unei lucrări:

Din durerile lumii (Nuvele). VLAHUȚĂ, O. A. I 85.

§ 1064. Se pun între paranteze rotunde cuvintele sau propozițiile incidente care exprimă atitudinea vorbitorului față de cele spuse mai înainte:

În sfîrșit, nu e numai un bărbat spiritual, inteligent și umblat în lume (observi ce banală am devenit cu epitetetele?), dar pare să fie om activ și cu inițiativă. CEZ. PETRESCU, I. II 67.

L-am strîns încă o dată în brațe și l-am lăsat să plece în fuga mare după o birjă și un birjar, ai cărui cai semăna (sic) cu cutia. CARAGIALE, O. VII 526.

În piesele de teatru se dau în paranteze rotunde indicațiile scenice:

Millo — (în parte) Nu cumva aș putea să-l angajez în trupa mea?... (tare) Domnule Servieșcu, pre cît înțeleg, ai dori să mergi la București! ALECSANDRI, T. 865.

Cuvintele sau propozițiile închise în paranteză pot fi independente din punct de vedere gramatical și, în acest caz, cuprinsul parantezei se termină cu punct, semnul întrebării sau semnul exclamării sau pot face parte din aceeași propoziție sau frază cu grupul sintactic pe care îl explică și atunci semnele de punctuație indicate mai sus apar la sfârșitul propoziției sau frazei (vezi § 1046).

PUNCTELE DE SUSPENSIE

§ 1065. Punctele de suspensie arată o pauză mare care marchează în general o întrerupere a șirului vorbirii.

Întreruperea vorbirii se poate face după orice parte a propoziției sau frazei ca și între propoziții și fraze, marcând ritmul lent cu care vorbește cineva (datorită emoției, faptului că-și caută cuvintele etc.):

Într-o zi... zăresc un străin cu surtuc de nankin și cu picioarele goale... Figura lui nu-mi părea necunoscută... o privesc cu luare-aminte... Ce să văd?... Porojan!... Cine poate spune bucuria mea!... Tovarășul meu de copilărie trăiește!... Iată-l!... Iată-l plângând și sărutându-mi mâinile!... Nu știam ce să-i dau ca să-i fac mulțămire. ALECSANDRI, la GHICA, S. 640.

Se mișcă fata... clipește din ochi... își ridică mâna la frunte... își dă frumos părul într-o parte... zîmbește... se scoală... CARAGIALE, O. I 121.

Eu atunci iute mă răsucesc într-un picior, fac vro două sărituri mai potrivite, mă așvîrl peste gard de parcă nici nu l-am atins și-mi pierd urma, ducându-mă acasă și fiind foarte cuminte în ziua aceea... Dar mai îndeseară iaca și moș Vasile, cu vornicelul și paznicul și strigă pe tata la poartă. CREANGĂ, A. 50:

— Domnule colonel, aduceți-vă aminte... când se ținea măcelarul după dumneavoastră... la grajd... de zicea că nu ne mai dă carne. BRĂESCU, V. A. 41.

Și frumosu-i când se topesc omăturile și rămîn lanurile verzi ca buraticul, și se suie ciocîrlia la ceruri cîntînd... Curg din toate părțile pîraie... parcă-s de spumă... și miroase nu știu cum... dulce... și Alba de sub mine tremură de bucurie și nechează. SADOVEANU, O. V 423.

§ 1066. Întreruperea vorbirii poate fi momentană, vorbitorul continuînd apoi comunicarea (ca în exemplele de mai sus), sau definitivă cînd vorbitorul lasă să se subînțealegă ceea ce a vrut să spună sau cînd este întrerupt de altcineva (vezi § 944):

Și-i arată pumnul cu grenada:

— Ascunde-te... că de nu.... CAMILAR, N. I 58.

— Ba să nu te mai amesteci, Ionel, și să-ți vezi de necazuri, că avem destule, că pe urmă iar o să zică boierii că ții partea oamenilor și o să te asuprească și iar...

— Bine, bine, lăsați-mă-n pace acuma! REBREANU, R. I 102.

§ 1067. Punctele de suspensie marchează și o vorbire incoerentă:
... Arta este, cum am putea zice mai bine? este încercarea spiritului omenesc de a satisface o mare nevoie a spiritului omenesc... care are nevoie,

pentru a fi satisfăcut, de o satisfacere tot din partea unui spirit, care și acela... în fine, ... da, în fine... CARAGIALE, O. II 140.

În dialog punctele de suspensie indică întârzierea răspunsului :

Eu, din ce în ce mai leșinat :

— *Cînd?*

— *Adineaori, pe la șapte dimineța...*

— *...Cum?* CARAGIALE, O. II 173.

Cînd punctele de suspensie înlocuiesc un răspuns care se redă de obicei prin mimică, ele sînt însoțite de semnul exclamării sau al întrebării :

— *Domnule! zice al treilea; asta este ceva care să o spui ori la cine, nu te poate crede. La cine credeți că m-am gîndit eu acuma, cînd ai întrebat dumneata întîi: „Frate, ce s-o fi făcut Costică?”*

— *?...*

— *La Costică, domnule...* CARAGIALE, O. II 40.

— *Dar ce e mai frumos e că n-am sfaț, monșer!...*

— *!!...*

— *...Adică vorba vine că n-am sfaț.* CARAGIALE, O. II 46.

§ 1068. Punctele de suspensie marchează, în unele construcții, locul predicatului verbal sau al verbului copulativ absent :

Mamă nu, — stare... de nicăieri. VLAHUȚĂ, N. 138.

SEMNE ORTOGRAFICE

§ 1069. Înrudite cu semnele de punctuație sînt semnele ortografice. Uneori chiar semnele de punctuație se folosesc ca semne ortografice, de exemplu punctul marchează de obicei abrevierile. Semnele ortografice propriu-zise sînt apostroful și liniuța de unire. Dintre acestea liniuța de unire (sau cratima) se întrebuițează în unele situații și ca semn de punctuație.

Liniuța de unire poate apărea, de exemplu, între două numerale juxtapuse în indicații numerice aproximative :

S-au adunat 20-30 de tovarăși.

O b s e r v a Ț i e. În situații de acest fel se poate folosi și virgula.

BIBLIOGRAFIE

Academia R.P.R., Institutul de lingvistică din Bu urești, *Indreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, 1960, p. 73—135.

INCHEIERE

CARACTERISTICILE STRUCTURII GRAMATICALE A LIMBII ROMÎNE

§ 1070. La sfârșitul descrierii structurii gramaticale a limbii romîne se pot reține elementele principale care o caracterizează.

O caracteristică a morfologiei romînești este bogăția flexiunii. Din acest punct de vedere trebuie făcută o deosebire în primul rînd între flexiunea verbală și cea nominală, în sensul că verbul are o flexiune mai bogată decît celelalte părți de vorbire flexibile (verbul romînesc are moduri numeroase, timpuri multe la modul indicativ, tipuri variate la unele timpuri — de exemplu la viitor — și la unele moduri — mai ales la prezuntiv —, diateză reflexivă cu pronumele în două cazuri diferite). Dintre celelalte părți de vorbire, pronumele (pronumele în general și în special pronumele personal) are flexiunea cea mai bogată; urmează substantivul, articolul și adjectivul, care au o flexiune mai puțin bogată; cea mai săracă flexiune are numeralul.

Flexiunea se realizează cu diverse mijloace, sintetice și analitice. Un mijloc caracteristic este larga folosire a alternanțelor fonetice.

Existența genului neutru cu felul lui special de exprimare (printr-o formă asemănătoare cu masculinul la singular și cu femininul la plural), existența mai multor feluri de articole hotărîte (hotărit propriu-zis, posesiv și demonstrativ) și postpunerea articolului hotărit propriu-zis, existența a două serii de forme — accentuate și neaccentuate — de dativ și de acuzativ la pronumele personal și reflexiv sînt caracteristici importante ale morfologiei romînești care au consecințe și pentru sintaxă.

Sintaxa limbii romîne se caracterizează printr-o mare bogăție de cuvinte ajutătoare — prepoziții și conjuncții, compusele acestora și locuțiunile corespunzătoare — și prin relativa libertate a topicii. În sintaxa propoziției se poate remarca posibilitatea neexprimării subiectului (subiectul inclus), folosirea prepoziției *pe* la acuzativul complement direct și fenomenul reluării sau anticipării complementului direct și indirect prin forme neaccentuate ale pronumelui personal. Pentru sintaxa frazei este caracteristică larga folosire a conjunctivului și marea libertate a corespundenței timpurilor.

ORIGINALITATEA LIMBII ROMÎNE DIN PUNCTUL DE VEDERE AL STRUCTURII GRAMATICALE

§ 1071. Structura gramaticală a limbii romîne este latină, ca a tuturor limbilor romanice. Deosebiri existente față de latină sînt, de cele mai multe ori, produsul continuării unor tendințe de simplificare și de clarificare manifestate din epoca târzie a limbii latine; în acest sens se înscriu deosebiri față de latină care sînt în principiu comune tuturor limbilor romanice: reducerea formelor complicate ale substantivului și ale adjectivului, dezvoltarea unui articol hotărît și nehotărît, simplificarea și regularizarea sistemului verbal, simplificarea corespondenței timpurilor în subordonare, simplificarea folosirii cazurilor cerute de prepoziții și de verbe. Nu totdeauna însă aceste tendințe s-au realizat în același grad în romînă ca în celelalte limbi romanice: față de restul limbilor romanice, limba romînă se caracterizează, de exemplu, printr-o flexiune nominală mai bogată (mai multe desinențe pentru plural, forme cazuale diferite pentru genitiv-dativ față de nominativ-acuzativ și forme speciale de vocativ).

Există deosebiri față de limba latină care se datoresc influenței slave sau sînt caracteristici comune cu limbile balcanice și care deosebesc astfel limba romînă de celelalte limbi romanice. Influența slavă în gramatică s-a manifestat fie prin împrumuturi directe (vocativul singular feminin în *o*, numeralul *sută*), fie prin întărirea unor categorii mai slabe în latină (păstrarea genului neutru, dezvoltarea verbelor reflexive), fie prin sistemul de reorganizare a materialului latin (formarea numeralelor cardinale compuse de tip *unsprezece* sau *douăzeci*). Trăsături gramaticale care apropie limba romînă de limbi din Peninsula Balcanică de familii diferite (bulgara, albaneza, neogreaca) sînt postpunerea articolului hotărît, folosirea frecventă a conjunctivului în locul infinitivului și dativul posesiv.

Pe de altă parte există și inovații proprii limbii romîne, cum sînt felul de exprimare a genului neutru, crearea articolului posesiv și demonstrativ, tendința de cumulare a mai multor mijloace pentru marcarea unei categorii gramaticale (alternanțe fonetice în temă + afixe gramaticale; articol hotărît enclitic la substantiv + articol demonstrativ înaintea adjectivului însoțitor etc.).

TENDINȚE ALE STRUCTURII GRAMATICALE A LIMBII ROMÎNE CONTEMPORANE

§ 1072. Una dintre tendințele cele mai generale ale structurii gramaticale a limbii romîne contemporane este tendința de unificare, care caracterizează și alte compartimente ale limbii, în primul rînd fonetica. În intervalul de timp care formează cadrul de studiu al limbii romîne contemporane se poate observa ușor progresul pe care l-a făcut în această privință limba romînă literară atît prin răspîndire, cît și prin fixarea unor norme gramaticale unice. Unificarea normelor nu este deplină, există încă luptă între unele variante morfologice (de exemplu între desinențele

de plural ale substantivelor neutre sau între unele forme iotacizate și neio-tacizate la verbe), dar în general limba literară a ales una dintre variantele concurente, celelalte fiind cel mult tolerate, dar simțite ca regionale sau învechite.

A două tendință generală a structurii gramaticale a limbii romîne contemporane este tendința de simplificare. Această tendință se manifestă în restrîngerea întrebuintării unor timpuri (perfectul simplu, viitorul anterior), în slăbirea productivității alternanțelor fonetice la cuvintele noi, în reducerea mișunii la substantive (folosirea substantivelor masculine și pentru feminin) și în special în reducerea flexiunii nominale: slăbirea declinării (și a acordului în caz) la adjective și participii, la adjectivele pronominale și la articolul demonstrativ, slăbirea acuza-tivului cu *pe* și extinderea articolului proclitic de genitiv-dativ *lui*. Unele dintre aceste fenomene reprezintă continuarea unor tendințe mai vechi (de exemplu restrîngerea folosirii unor timpuri), altele sînt mai recente. Dintre cele recente, multe constituie abateri, pe care normele actuale ale limbii literare le resping.

Unele tendințe contemporane reprezintă o întărire a caracterului romanic al structurii gramaticale romînești, o revenire la trăsături general romanice de care limba romînă se îndepărtase în evoluția ei mai veche. În această situație este tendința de slăbire a genului neutru (în favoarea genului masculin), ca și întărirea infinitivului și a pasivului cu *a fi*.

Tendința de claritate în exprimare explică existența a două fenomene oarecum contrare tendinței de simplificare: preferința pentru folosirea și crearea de prepoziții și conjuncții compuse, locuțiuni prepoziționale și conjuncționale și dezvoltarea fenomenului de reluare și anticipare a complementului direct și indirect prin forme neaccentuate ale pronumelui personal; amîndouă aceste fenomene continuă tendințe mai vechi ale limbii romîne.

Unele dintre fenomenele amintite, ca dezvoltarea compuselor și a locuțiunilor la cuvinte ajutătoare, întărirea infinitivului alături de conjunctiv și a pasivului cu *a fi* alături de reflexivul pasiv, arată că tendințele de unificare și de simplificare nu exclud îmbogățirea mijloacelor de exprimare. Structura gramaticală a limbii romîne literare se îmbogățește prin adoptarea unor elemente de limbă vorbită sau populară (chiar regionale), prin creații noi sau prin întărirea unora vechi. Bogăția permite în același timp varietate, repartiția stilistică a mijloacelor de exprimare și nuanțarea valorilor lor (cf. deosebiriile dintre demonstrativele *acesta* și *ăsta*, dintre formele de viitor *voi veni*, *oi veni* și *am să vin*, dintre elementele conjuncționale *că* și *precum că* la propozițiile complete directe, *cu toate că* și *măcar că* la concesive etc.).

BIBLIOGRAFIE

1. I. COTEANU, *Anticiparea complementului prin pronume, o regulă gramaticală nouă?*, în LR XII (1963), p. 242-246.
2. AL. GRAUR, *Evoluția limbii romîne. Privire sintetică*. București, 1963.
3. IORGU IORDAN, *Limba romînă actuală*, în LR III (1954), nr. 4, p. 38-43.
4. EMANUEL VASILIU, *Observații asupra flexiunii nominale în limba romînă*, în SCL IV (1953), p. 137-146.

BIBLIOGRAFIE *

- AGÎRBICEANU, A. I. AGÎRBICEANU. *Arhanghelii*. Editura pentru literatură și artă. București, 1956.
- AGÎRBICEANU, D. T. I. AGÎRBICEANU. *De la țară*. Editura Luceafărul. Budapesta, 1906.
- AGÎRBICEANU, S. P. ION AGÎRBICEANU. *Schițe și povestiri*. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. [București, 1954.]
- ALECSANDRI, O. C. VASILE ALECSANDRI. *Opere complete*. A doua ediție populară. Editura Minerva. Biblioteca scriitorilor români. București, 1910.
- ALECSANDRI, P. I—III VASILE ALECSANDRI. *Opere complete. Poesii*. Vol. I—III. Editura librăriei Socec & Comp. București, 1875.
- ALECSANDRI, POEZII VASILE ALECSANDRI. *Poesii*. Vol. al II-lea. Editura librăriei Socec & Comp. București, 1879.
- ALECSANDRI, P. P. VASILE ALECSANDRI. *Poesii populare ale românilor*, adunate și întocmite de... Tipografia lucrătorilor asociați. București, 1866.
- ALECSANDRI, PR. VASILE ALECSANDRI. *Proză. Amintiri. Povestiri romantice. Scrisul românesc*. Craiova, 1930.
- ALECSANDRI, S. VASILE ALECSANDRI. *Scrisori*. Vol. I. Publicație îngrijită de H. Chendi și E. Carcalechi. Editura librăriei Socec. București, 1904.
- ALECSANDRI, T. VASILE ALECSANDRI. *Opere complete. Partea întâi. Teatru*. Vol. I. Căntonete comice, scenete și operete; vol. al II-lea. Vodeviluri; vol. al III-lea. Comedii; vol. al IV-lea. Drame. Editura librăriei Socec & Comp. București, 1875.
- ALEXANDRESCU, O. GRIGORE ALEXANDRESCU. *Opere*. Vol. I. Poezii. Ediție critică, note, variante și bibliografie de I. Fischer. Editura de stat pentru literatură și artă. [București], 1957.
- ALEXANDRESCU, P. GRIGORE ALEXANDRESCU. *Poesii. Memorial de călătorie*. Ediție îngrijită de I. Fischer. Editura pentru literatură. Biblioteca pentru toți. [București], 1961.

---

* Lucrările citate o singură dată în cuprinsul gramaticii au trimitere completă la locul respectiv.

- ANGHEL, I. G. D. ANGHEL. *În grădină*. Poem. Atelierele grafice Socec. București, [1905].
- ANT. LIT. POP. I—II *Antologie de literatură populară*. Editura Academiei Republicii Populare Române. Vol. I. Poezia. [București], 1953. Vol. al II-lea. Proza. [București], 1959.
- ARDELEANU, D. C. ARDELEANU. *Diplomatul, tăbăcarul și actrița*. Roman. Ed. a II-a. Editura Cartea Românească. București, 1928.
- ARGHEZI, C. O. TUDOR ARGHEZI. *Cîntare omului*. Stihuri. Editura de stat pentru literatură și artă. București, 1956.
- ARGHEZI, P. T. TUDOR ARGHEZI. *Pagini din trecut*. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1955.]
- ARGHEZI, V. TUDOR ARGHEZI. *Versuri*. E.S.P.L.A. Ediție bibliofilă. [București, 1959.]
- ARH. FOLK. *Anuarul Arhivei de Folklor*. Publicat de Ion Mușlea. Cluj—București. Anul I (1932) ș.u.
- ARHIVA R. I—II *Arhiva românească*. Sub redacția lui M. Kogălniceanu. Tomul I—II. Iași, 1841—1845.
- AUB *Analele Universității C. I. Parhon*. București, 1956 ș.u. *Revista Universității C. I. Parhon*. Seria științelor sociale. Filologie. București, 1955.
- AUI *Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași*. Secțiunea a III-a (Științe sociale). Iași, 1955 ș.u.
- BACONSKY, P. A. E. BACONSKY. *Poezii*. Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R. P. R. [București, f.a.]
- BACOVIA, O. G. BACOVIA. *Opere*. Fundația pentru literatură și artă. București, 1944.
- BANUS, P. MARIA BANUS. *Poezii*. Editura de stat pentru literatură și artă. [București], 1958.
- BARBU, G. EUGEN BARBU. *Groapa*. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1957.]
- BARITIU, P. A. I—III GEORGE BARITIU. *Părți alese din Istoria Transilvaniei. Pe două sute de ani în urmă*. Vol. I—II, 1890. Vol. al III-lea, 1891.
- BART, D. U. JEAN BART. *Datorii uitate*. Editura de stat pentru literatură și artă. București, 1954.
- BART, E. JEAN BART (Eug. Botez). *Europolis*. Roman. Ed. a III-a. Editura Cugetarea. București, [1939].
- BASSARABESCU, S. N. I. A. BASSARABESCU. *Schițe și nuvele*. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1953.]
- BASSARABESCU, V. I. A. BASSARABESCU. *Vulturii*. Schițe și nuvele. Ed. a II-a. Editura Cartea Românească. București, [1925].
- BĂLCESCU, O. I—II N. BĂLCESCU. *Opere*. Vol. I. Studii și articole; vol. al II-lea. Istoria românilor sub Mihai vodă Viteazul. Editura Academiei Republicii Populare Române. [București], 1953.
- BELDICEANU, P. N. BELDICEANU. *Poezii*. Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R. Biblioteca pentru toți. [București, 1950.]

- BELDIMAN, N. P. I—II Postelnicul ALEXANDRU BELDIMAN. *Istoria lui Numa Pompiliu, al doilea crai al Romii*, tălmăcită din limba franțuzească de Dumnealui... Vol. I—II. Anul 1820.
- BENIUC, M. M. BENIUC. *Mărul de lângă drum*. Versuri. Editura de stat pentru literatură și artă. [București], 1954.
- BENIUC, P. MIHAI BENIUC. *Despre poezie*. Editura pentru literatură și artă. [București, 1953.]
- BENIUC, V. MIHAI BENIUC. *Versuri alese*. Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R.P.R. [București], 1949.
- BENIUC, V. A. I—II M. BENIUC. *Versuri alese*. Vol. I—II. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. [București], 1955.
- BÎRLEA, C. P. I—II I. BÎRLEA. *Cîntece populare din Maramureș* culese de... Vol. I. Balade, colinde și bocete; vol. al II-lea. Descîntece, vrăji, farmece și desfaceri. Editura Casei Școalelor. București, 1924.
- B L *Bulletin linguistique*. I și urm. Publié par A. Rosetti. Paris—București. 1933—1948.
- BOGZA, A. I. GEO BOGZA. *Anii împotrivirii*. Reportaje, pamflete, articole (1934—1939). Editura tineretului a C.C. al U.T.M. [București], 1953.
- BOGZA, C. O. GEO BOGZA. *Cartea Oltului*. Fundația pentru literatură și artă. București, 1945.
- BOGZA, V. J. GEO BOGZA. *Oameni și cărbuni în Valea Jiului*. Editura de stat. București, 1947.
- BOLINTINEANU, O. DIMITRIE BOLINTINEANU. *Opere*. Editura de stat pentru literatură științifică și didactică. [București], 1951.
- BOLINTINEANU, P. I—II DIMITRIE BOLINTINEANU. *Poezii*. Culegere ordinară de chiar autorul. Vol. I. Legende istorice. Florile Bosforului. Basme. Note; vol. al II-lea. Macedonele. Reverii. Diverse. Editura librăriei Sococ & Comp. București, 1877.
- BOLLIAC, O. CEZAR BOLLIAC. *Opere alese*. Editura de stat. Clasicii români. [București], 1950.
- BOTEZ, FL. P. DEMOSTENE BOTEZ. *Floarea pământului*. Iași, 1920.
- B PH *Buletinul Institutului de filologie română Alexandru Philippide*. Universitatea din Iași. Vol. I (1934) ș.u.
- BRĂESCU, C. S. MAIOR BRĂESCU. *Cum sînt ei*. Schițe umoristice. Alcalay & Calafeteanu. Colecțiunea Ancora. Brăila, [f.a.].
- BRĂESCU, S. P. G. BRĂESCU. *Un scos din pepeni*. Schițe umoristice. Editura Ancora, S. Benvenisti & Comp. [București, f.a.]
- BRĂESCU, V. A. GH. BRĂESCU. *Din vechea armată*. Schițe umoristice. Editura de stat pentru literatură și artă. București, 1951.
- BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI. *Întunerie și lumină*. Editura Cartea românească. [București], 1938.
- BUDAI-DELEANU, T. V. I. BUDAI-DELEANU. *Trei viteji*. Ediție și glosar de J. Byck. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. [București, 1956.]
- BUDAI-DELEANU, T. I. BUDAI-DELEANU. *Țiganiada*. Ediție îngrijită de J. Byck. Editura de stat pentru literatură și artă. București, [1953].

- BUJOR, S. PAUL BUJOR. *Scrieri alese*. Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R.P.R. Biblioteca pentru toți. [București, 1951.]
- BUL. COM. IST. *Buletinul Comisiunii istorice a României*, publicat de Ion Bogdan. Vol. I (1915) ș.u. București.
- CAMILAR, N. I—II EUSEBIU CAMILAR. *Negura*. Roman. Vol. I—II. Editura de stat. București, 1949—1950.
- CAMILAR, T. EUSEBIU CAMILAR. *Turmele*. Roman. Ediția a II-a. Editura de stat. [București], 1946.
- CAMILAR, TEM. EUSEBIU CAMILAR. *Temelia*. Roman. București, [f. a.].
- CARAGIALE, O. I—VII I. L. CARAGIALE. *Opere*. Vol. I. Nuvele și schițe. Editura Cultura Națională. București, 1930; vol. al II-lea. Nuvele și schițe. Editura Cultura Națională. București, 1931; vol. al III-lea. Reminiscente și notițe critice. Editura Cultura Națională. București, 1932; vol. al IV-lea. Notițe critice, literatură și versuri. Fundația pentru literatură și artă. București, 1938; vol. al V-lea. Articole politice și cronică dramatice. Fundația pentru literatură și artă. București, 1938; vol. al VI-lea. Teatru. Fundația pentru literatură și artă. București, 1939; vol. al VII-lea. Corespondență. Fundația pentru literatură și artă. București, 1942.
- M. CARAGIALE, CR. MATEI ION CARAGIALE. *Craii de Curtea-Veche*. Roman. Editura Cartea Românească. București, [1929].
- CĂLINESCU, E. O. I—II G. CĂLINESCU. *Enigma Otiliei*. Vol. I—II. Fundația pentru literatură și artă. [București], 1946.
- CĂLINESCU, IST. G. CĂLINESCU. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Fundația pentru literatură și artă. București, 1941.
- CĂLINESCU, S. N. G. CĂLINESCU. *Scrinul negru*. Editura de stat pentru literatură și artă. [București], 1960.
- CĂLINESCU, V. E. G. CĂLINESCU. *Viața lui Eminescu*. Ediția a III-a revăzută. Fundația pentru literatură și artă. București, 1938.
- CĂLUGĂRU, O. P. ION CĂLUGĂRU. *Oșel și pline*. Ediția a II-a. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1955.]
- CĂTANĂ, P. B. I—III GHEORGHE CĂTANĂ. *Poveștile [Bănătuului culesse din gura poporului bănățean de...]* Tom. I—III. Aurora. Gherla, 1893—1895.
- CERC, FIL. *Cercetări filozofice*. Revistă de filozofie. Academia Republicii Populare Române. Institutul de filozofie. An. I (1953) ș.u.
- CERNA, P. P. CERNA. *Poezii*. Editura Minerva. București, 1910.
- CL. *Cercetări de lingvistică*. Academia R.P.R., Filiala Cluj, Institutul de lingvistică. Cluj, 1956 ș.u.
- COCEA, F. SL. N. D. COCEA. *Fecior de slugă*. Roman. București, [f. a.].
- CONACHI, P. Logofătul COSTACHI KONAHI. *Poezii*. Alcătuirii și tălmăcirii. Partea I. Editura librăriei Frații Șaraga. Iași, [1887].

- CONTEMPORANUL. *Contemporanul*. I—VII. Revistă științifică și literară. Iași, 1881—1889; Săptăminal politic-social-cultural. Seria a II-a. [București], 1948 ș.u.
- CONV. LIT. *Convorbiri literare*. Iași, 1867 ș.u.
- COSBUC, B. I. GEORGE COSBUC. *Balade și idile*. Editura librăriei Socec & Comp. București, 1893.
- COSBUC, F. T. GEORGE COSBUC. *Fire de tort*. Versuri. Ediția a II-a. Editura librăriei Casa Școalelor C. Sfetea. București, 1898.
- COSBUC, P. I-II. GEORGE COSBUC. *Poezii*. Vol. I-II. Editura de stat pentru literatură și artă. Clasicii români. [București, 1953.]
- CREANGĂ, A. ION CREANGĂ. *Scrierile lui... Vol. al II-lea. Diverse*. Iași, 1892.
- CREANGĂ, O. ION CREANGĂ. *Opere*. Fundația pentru literatură și artă. București, 1939.
- CREANGĂ, P. ION CREANGĂ. *Scrierile lui... Vol. I. Povești*. Iași, 1890.
- CURIER A. S. *Curier de ambe sexe*. Ediția a II-a. Periodul II, III, IV. Tipografia Heliade și asociați. București, 1862.
- CV. *Cum vorbim*. Revistă pentru studiul și explicarea limbii. București, 1949—1952.
- DAVIDOGLU, M. MIHAIL DAVIDOGLU. *Minerii*. Dramă în trei acte. Editura de stat. [București], 1949.
- DAVILA, V. V. ALEXANDRU DAVILA. *Vlaicu-podă*. Dramă în cinci acte, în versuri. Ed. a VI-a. Editura Cartea Românească. București, [1938].
- DELAVRANCEA, H. T. [BARBU] DELAVRANCEA. *Hagi Tudose*. Tipuri și moravuri. Editura librăriei Socec & Comp. București, 1903.
- DELAVRANCEA, O. II. BARBU DELAVRANCEA. *Opere*. Vol. al II-lea. Teatru. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1954.]
- DELAVRANCEA, PAR. B. DELAVRANCEA. *Paraziții*. Editura Ig. Haimann. București. 1893.
- DELAVRANCEA, S. [BARBU] DELAVRANCEA. *Sultânica*. Tipolitografia St. Mihailescu. București, 1885.
- DELAVRANCEA, T. B. DELAVRANCEA. *Trubadurul*. Ed. Ig. Haimann. București, 1887.
- DELAVRANCEA, V. V. [BARBU] DELAVRANCEA. *Între vis și viață*. Editura librăriei Socec & Comp. București, 1903.
- DEMETRESCU, O. TRAIAN DEMETRESCU. *Opere alese*. Ediție îngrijită și comentată de Geo Șerban. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. [București, 1951.]
- DESLIU, G. DAN DESLIU. *Goarnele inimii*. Editura pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R. București, 1949.
- DESLIU, M. DAN DESLIU. *Minerii din Maramureș*. Poem. Editura de stat pentru literatură și artă. București, [1951].
- DOINE. *1000 doine, strigături și chiuituri* culese de mai mulți învățători zeloși. Culegere de doine, strigături și chiuituri, ce se obișnuiesc la jocurile și petrecerile noastre populare. Editura Ciurcu. Brașov, 1891.

- DONICI, F. AL. DONICI. *Fabule*. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. [București, 1952.]
- DR DACOROMANIA. Buletinul Muzeului limbii române. Universitatea română din Cluj. Anul I (1920—1921) ș.u.
- DRĂGHICI, R. SERDARIUL VASILE DRĂGHICI. *Robinson Cruzoe* sau întâmplările cele minunate a unui tânăr. Compus de Kampe și tradus pe române de... Tipografia Albinei. Iași, 1835.
- DUNĂREANU, CH. N. DUNĂREANU. *Chinușii*. Nuvele și schițe din viața de port. Editura Minerva. București, 1907.
- EMINESCU, G. P. M. EMINESCU. *Geniu pustiu*. Roman inedit. Cu o introducere critică și cu note de Ion Scurtu. Editura Minerva. București, 1904.
- EMINESCU, L. P. M. EMINESCU. *Opere complete*. Vol. I. *Literatură populară*. Scrieri inedite. Editura Minerva. București, 1902.
- EMINESCU, N. M. EMINESCU. *Nuvele*. Editura librăriei școalelor Frații Șa-
raga. Iași, [f.a.].
- EMINESCU, O. I—IV M. EMINESCU. *Opere*. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. Vol. I. Fundația pentru literatură și artă. București, 1939; vol. al II-lea. Fundația pentru literatură și artă. București, 1943; vol. al III-lea. Fundația pentru literatură și artă. București, 1944; vol. al IV-lea. Editura Academiei R.P.R. București, 1952.
- EMINESCU, S. P. M. EMINESCU. *Scrieri politice și literare*. Manuscrise inedite și culegeri din ziare și reviste. Vol. I (1870—1877). Ediție critică îngrijită de Ion Scurtu. Minerva. București, 1905.
- FEMEIA *Femeia*. Revistă social-politică și culturală editată de Consiliul național al femeilor din R.P.R. Anul I (1948) ș.u.
- FILIMON, O. I—II N. FILIMON. *Opere*. Ediție, glosar și bibliografie de George Boiculescu. Editura de stat pentru literatură și artă. Clasicii români. [București, 1957.]
- FLACĂRA *Flacăra*. Revistă lunară social-politică și literar-artistică.
- GALACTION, O. I. GALA GALACTION. *Opere*. Vol. I. Editura pentru literatură și artă a Societății scriitorilor din R.P.R. București, 1949.
- GALACTION, O. G. GALA GALACTION. *Oameni și gânduri din veacul meu*. București, 1955.
- GALAN, B. I—II V. EM. GALAN. *Bărăgan*. Vol. I. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1954]; vol. al II-lea. Editura tineretului. [București], 1959.
- GALAN, Z. R. V. EM. GALAN. *Zorii robilor*. Roman. Ed. a II-a. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1951.]
- GANE, N. I—III N. GANE. *Nuvele*. Vol. I—III. Editura Alcalay. Biblioteca pentru toți. [București], 1921.
- GAZ, LIT. *Gazeta literară*. Organ săptămânal al Uniunii scriitorilor din Republica Populară Română.

- GHEORGHIU-DEJ, ART. CUV. GH. GHEORGHIU-DEJ. *Articole și cuvântări*. Editura de stat pentru literatură politică. București, Ediția a, IV-a, 1956; 1955—1959, 1959; 1959—1961, 1961; 1961—1962, 1962.
- GHEREA, ST. CR. I—III I. GHEREA [C. Dobrogeanu]. *Studii critice*. Vol. I. Edițiunea a III-a. Editura librăriei Universala Alcalay & Comp. București; vol. al II-lea. Edițiunea a II-a. Viața Românească. București, 1923; vol. al III-lea. Edițiunea a III-a. Ed. Viața Românească. București, [f. a.].
- GHICA, A. ION GHICA. *Amintiri din pribegia după 1848*. Nouă scrisori către V. Alecsandri. Editura librăriei Socec. București, 1889.
- GHICA, C. E. ION GHICA. *Convorbiri economice*. Ediția a II-a. București, 1868.
- GHICA, S. ION GHICA. *Scrisori către V. Alecsandri*. Editura Cultura Românească. București, 1940.
- GÎRLEANU, D. EM. GÎRLEANU. *Cea dintîi durere*. Ediția a II-a. Atelierele grafice Socec & Co. București, 1909.
- GÎRLEANU, L. EMIL GÎRLEANU. *Din lumea celor care nu cuvîntă*. Editura librăriei Universala Alcalay & Co. București, 1927.
- GÎRLEANU, O. A. EMIL GÎRLEANU. *Opere alese*. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. [București, 1955.]
- GOGA, C. P. OCTAVIAN GOGA. *Ne cheamă pămîntul*. Editura Minerva. București, 1909.
- GOGA, P. OCTAVIAN GOGA. *Poezii*. Editura Minerva. București, 1907.
- GOLESCU, I. DINICU GOLESCU. *Insemnare a căldătoriei mele*, Constantin Radovici din Golești, făcută în anul 1824, 1825, 1826. Ediție îngrijită de Panaitescu-Perpessicius. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. [București, 1952.]
- GORJAN, H. I—IV I. GHERASIM GORJAN. *Halima* sau povestiri mitologhicești arabești, pline de băgări de seamă și de întîmplări foarte frumoase și de mirare. Compuse în limba arabească de preainvățatul derviş Abubekir și traduse din alte limbi streine în cea românească de... Tom. I și II, 1835; tom. al III-lea, 1837; tom. al IV-lea, 1838. [București.]
- GRAUR, F. L. AL. GRAUR. *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii romîne*. Editura Academiei Republicii Populare Romîne. [București], 1954.
- GR. N. I-II *Graiul nostru*. Texte din toate părțile locuite de romîni, publicate de I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția. Vol. I—II. Socec. București, 1906—1907.
- GR. S. *Grai și suflet*. Revista Institutului de filologie și folclor, publicată de Ovid Densusianu. Vol. I—VII. București, 1923—1927.
- HASDEU, I. V. B. PETRICEICU-HĂJDEU. *Ioan-vodă cel Cumplit*. Imprimeria Ministerului de răzbel. București, 1865.

- HASDEU, R. V. B. PETRICEICU-HASDEU. *Răzvan și Vidra*. Poemă dramatică în cinci cinturi. Biblioteca pentru toți. București, 1909.
- HELIADE, O. I—II I. HELIADE RĂDULESCU. *Opere*. Fundația pentru literatură și artă. [București]. Vol. I, 1939; vol. al II-lea, 1943.
- HEM B. P. HASDEU. *Etymologicum Magnum Romaniae*. Dicționarul limbii istorice și poporane a rominilor. Stabilimentul grafic Socec. București. Tomul I, 1886; tomul al II-lea, 1887; tomul al III-lea, 1893; tomul al IV-lea, 1898.
- HODOS, P. P. ENEA HODOS. *Poezii populare din Bănat*. Culegere publicată de... Editor Enea Hodoș. Caransebeș, 1892.
- HOGAS, DR. I—II C. HOGAS. *Pe drumuri de munte*. Vol. I. Amintiri dintr-o călătorie în Munții Neamțului. Fundația pentru literatură și artă. București, 1944; vol. al II-lea. Răzlețe și diverse. Fundația pentru literatură și artă. București, 1947.
- I. L. *Iașul literar*. Revistă a Uniunii scriitorilor din R.P.R. Anul I (1954) ș.u.
- IBRĂILEANU, A G. IBRĂILEANU. *Adela*. Fragment din Jurnalul lui Emil Codrescu (iulie-august 189..). Editura Adevărul. București, [f.a.].
- IBRĂILEANU, S. G. IBRĂILEANU. *Scriitori romni și străini*. Editura Viața Românească. Iași, 1926.
- IBRĂILEANU, SP. CR. G. IBRĂILEANU. *Spiritul critic în cultura românească*. Editura Viața Românească. Iași, 1922.
- IBRĂILEANU, ST. G. IBRĂILEANU. *Studii literare*. Cartea Românească. București, [1930].
- INF. BUC. *Informația Bucureștiului*. Ziar al Comitetului orașenesc București al P.M.R. și al Statului Popular al Orașului București. Anul I (1954) ș.u.
- IORDAN, L. R. C. IORGU IORDAN. *Limba română contemporană*. Editura Ministerului Învățământului. [București], 1956.
- IORDAN, STIL. IORGU IORDAN. *Stilistica limbii romne*. București, 1944.
- IONESCU, M. ION IONESCU. *Agricultura română din județul Mehedinți*. Imprimeria statului. București, 1868.
- IORGA, L. I—II N. IORGA. *Istoria literaturii romne în secolul al XVIII-lea, 1688—1821*. Vol. I—II. Editura Minerva. București, 1910.
- IOSIF, P. ST. O. IOSIF. *Poezii*. 1901—1902. Editura librăriei Socec & Comp. București, 1902.
- IOSIF, PATR. ST. O. IOSIF. *Patriarhale*. Poezii. Editura librăriei Universala Alcalay & Co. București, [1901].
- IOSIF, V. ST. O. IOSIF. *Versuri*. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. [București, 1952.]
- ISPIRESCU, L. P. ISPIRESCU. *Legende sau basmele romnilor*. Adunate din gura poporului. Tipografia Academiei Romne. București, 1892.

- ISPIRESCU, M. V. P. ISPIRESCU, *Isprăvile și viața lui Mihai-Viteazul*. Ediția a II-a. Tipografia Academiei Române (Laboratorii români). București, 1885.
- ISPIRESCU, U. P. ISPIRESCU, *Din poveștile unchișului sfântos*. Basme păgânești întocmite de ... cu o precuvîntare de A. I. Odobescu. Partea I. Tipografia Academiei Române. București, 1879.
- JAHRESBERICHT DR. GUSTAV WEIGAND, *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*. Vol. I—XXIX. Leipzig, 1894—1921.
- JARNÍK-BÎRSEANU, D. DR. IOAN URBAN JARNÍK și ANDREI BÎRSEANU. *Doine și strigături din Ardeal*. Ediția Academiei Române. București, 1885.
- KOGĂLNICEANU, O. M. KOGĂLNICEANU. *Opere*. Editura Scrisul românesc. Craiova, [f.a.].
- KOGĂLNICEANU, S. M. KOGĂLNICEANU. *Scrisori (1834—1849)*. Editura Minerva. București, 1913.
- KOGĂLNICEANU, S. A. MIHAIL KOGĂLNICEANU. *Scrieri alese*. Editura de stat. [București], 1948.
- LC *Lupta de clasă*. Organ teoretic și politic al C.C. al P.M.R.
- LL *Limbă și literatură*. Societatea de științe istorice și filologice. București. Vol. I (1955) ș.u.
- LB *Limba română*. Academia Republicii Populare Române. Institutul de lingvistică din București. Anul I (1952) ș.u.
- MACEDONSKI, O. I—IV ALEXANDRU MACEDONSKI. *Opere*. Ediție critică cu studii introductive, note și variante de Tudor Vianu. Fundația pentru literatură și artă, București. Vol. I. Poezii, 1939; vol. al II-lea. Teatru, 1939; vol. al III-lea. Nuvele, schițe și povestiri, 1944; vol. al IV-lea. Articole literare și filozofice, 1946.
- MAGAZIN *Magazin*. Anul I (1957) ș.u.
- MAG. IST. I—V *Magazin istoric pentru Dacia*. Subt redacția lui A. Treb. Laurianu și Nicol. Bălcescu. Tomul I—V. Cu tipariul Colegiului național. București, 1845—1847.
- MARIAN, S. S. FL. MARIAN. *Satire populare române*. Adunate... Editura librăriei Socec. București, 1893.
- MAT. FOLK. *Materialuri folkloristice*. Culese și publicate sub îngrijirea lui Gr. G. Tocilescu. Vol. I. București, 1900.
- MERA, L. B. I. T. MERA. *Din lumea basmelor*. Editura Minerva. București, 1906.
- MIHALE, O. AUREL MIHALE. *Ogoare noi*. Roman. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1953.]
- MIRONESCU, S. A. I. I. MIRONESCU. *Scrieri alese*. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. [București, 1953.]
- MINULESCU, V. I. MINULESCU. *Versuri*. Editura pentru literatură și artă. [București, 1957.]

- NECULUTĂ, T. D. D. TH. NECULUTĂ. *Spre fărâmul dreptății. Poezii*. Cercul de editură socialistă. București, 1907.
- NEGRUZZI, S. I—III CONSTANTIN NEGRUZZI. *Scrierile lui ...* Librăria Socec & Comp. București. Vol. I. *Păcatele tinerețelor*, 1872; vol. al II-lea. *Poezii*, 1872; vol. al III-lea. *Teatru*, 1873.
- ODOBESCU, IST. ARH. A. I. ODOBESCU. *Istoria arheologiei*. Prelegeri ținute la Facultatea de litere din București. I *Anticitatea*. Renascerea. Librăria Socec & Comp. București, 1877.
- ODOBESCU, S. I—III A. I. ODOBESCU. *Scrieri literare și istorice*. Vol. I—III. Editura librăriei Socec & Comp. București, 1887.
- PAMFILE, A. R. TUDOR PAMFILE. *Agricultura la români*. Studiu etnografic cu un adaos despre măsurătoarea pământului și glosar de ... (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii, XVI). Librăriile Socec și C. Sfetea, București; Otto Harrassowitz, Leipzig; Gerold, Viena, 1913.
- PAMFILE, C. T. TUDOR PAMFILE. *Cîntece de țară*. Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii XII. Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria Națională. București, 1913.
- PAMFILE, J. I—III TUDOR PAMFILE. *Jocuri de copii*, adunate din satul Țepu (jud. Tecuci). *Analele Academiei Române*. Tom. XXVIII—XXIX. București, 1906—1909.
- PANN, N. ANTON PANN. *Năzdrăvăniile lui Nastratin Hoge*. Culese și versificate de ... Tipografia lui Anton Pann. București, 1853.
- PANN, P. A. I—II ANTON PANN, *Pagini alese*. Ediție îngrijită de I. Fischer Vol. I—II. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. [București], 1953.
- PANN, P. V. I—III ANTON PANN. *Culegere de proverburile sau Poezia vorbii*. De prin lume adunate și iarăși la lume date. Tipografia lui Anton Pann. București. Partea I, 1852; partea a II-a și a III-a, 1853.
- PANN, S. T. I—II ANTON PANN. *O șezătoare la țară sau Călătoria lui Moș Albu*. A doua ediție. În tipografia lui A. Pann. Partea I. București, 1853; partea a II-a, întâia ediție, București, 1852.
- PAS, L. I—II ION PAS. *Lanțuri*. Roman. Editura de stat pentru literatură și artă. Vol. I, 1950; vol. al II-lea, 1951. [București.]
- PAS, Z. I—IV ION PAS. *Zilele vieții tale*. Editura de stat. Vol. I—II, 1949; vol. III—IV, 1950. [București.]
- PĂTRĂSCANU, PR. D. D. PĂTRĂSCANU. *Un prinz de gală*. Nuvele și povestiri. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1958.]
- CAMIL PETRESCU, B. CAMIL PETRESCU. *Bălcescu*. Editura de stat. București, 1949.
- CAMIL PETRESCU, N. CAMIL PETRESCU. *Nuvele*. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. București, 1953.

- PREDA, I. MARIN PREDA. *Întlnirea din pământuri*. Nuvele. Editura Cartea Românească. [București, 1948.]
- PREDA, M. MARIN PREDA. *Moromeții*. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1955.]
- PREDA, R. MARIN PREDA. *Risipitorii*. Editura pentru literatură. [București], 1962.
- PR. DRAM. *Primii noștri dramaturgi*. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1956.]
- RĂDULESCU-CODIN, I. RĂDULESCU-CODIN. *Ingerul romnului*. Povești și legende din popor. (Academia Română. Din viața poporului romn. Culegeri și studii XVII.) București, 1913.
- RĂDULESCU-CODIN, L. RĂDULESCU-CODIN. *Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și din Muscel, de...* (Academia Română. Din viața poporului romn. Culegeri și studii X). București, 1910.
- REBREANU, I. I—II LIVIU REBREANU. *Ion*. Vol. I—II. Editura Cartea românească. București, [1939].
- REBREANU, N. LIVIU REBREANU. *Nuvele*. Editura tineretului. [București], 1957.
- REBREANU, P. S. LIVIU REBREANU. *Pădurea spinzurașilor*. Ed. a II-a. Editura Cartea românească. București, [1922].
- REBREANU, R. I—II LIVIU REBREANU. *Răscoala*. Vol. I—II. Editura Adevărul. [București, 1932.]
- RETEGANUL, P. I—V IOAN POP-RETEGANUL. *Povești ardelenesti*, culese din gura poporului de ... Partea I—V. Editura librăriei Nicolae I. Ciurcu. Brașov, 1888.
- RETEGANUL, T. ION POP-RETEGANUL. *Țigani*. Blaj, 1886.
- REV. PED. *Revista de pedagogie*. Organ al Institutului de științe pedagogice. Anul I (1952) ș.u.
- REZ. HOT. *Rezoluții și hotărri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, 1948—1950*. Vol. I. Editura pentru literatură politică. București, 1952.
- RUSSO, S. ALECU RUSSO. *Scrieri*. Publicate de Petre V. Haneș. Editura Academiei Române. Institutul de arte grafice Carol Göbl. București, 1908.
- SADOVEANU, E. MIHAIL SADOVEANU. *Evocări*. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1954.]
- SADOVEANU, P. M. MIHAIL SADOVEANU. *Păuna-Mică*. Editura Cartea Românească. București, [1948].
- SADOVEANU, O. I—XVIII MIHAIL SADOVEANU. *Opere*. Vol. I—XVIII. Editura de stat pentru literatură și artă. București, 1954—1960.
- SAHIA, N. ALEXANDRU SAHIA. *Nuvele*. Editura de stat. [București, 1948.]
- SANDU-ALDEA, A. M. C. SANDU-ALDEA. *Ape mari*. Nuvele și schițe. Editura Minerva. București, 1910.
- SANDU-ALDEA, D. P. C. SANDU-ALDEA. *Drum și popas*. Note de drum, schițe. Ediția a III-a. București, 1928.
- SBIERA, P. ION A LUI G. SBIERA. *Povești populare românești*. Din popor luate și poporului date. 1886.

- SCÎNTEIA. Organ al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român.
- SCÎNTEIA TINERETULUI. *Scînteia Tineretului*. Organ Central al Uniunii Tineretului Muncitor.
- SCL. *Studii și cercetări lingvistice*. Editura Academiei R.P.R. Institutul de lingvistică. București. Anul I (1950) ș.u.
- SCȘT (Iași). *Studii și cercetări științifice*. Filolog'ie. Academia R.P.R. Filiala Iași, 1950 ș.u.
- SEBASTIAN, T. MIHAIL SEBASTIAN. *Teatru*. Fundația pentru literatură și artă. București, 1946.
- SEVASTOS, C. ELENA DIDIA ODORICA SEVASTOS. *Cîntece moldovenești*. Tipografia națională. Iași, 1888.
- SEVASTOS, N. ELENA D. O. SEVASTOS. *Nunta la romîni*. Studiu istorico-etnografic comparativ. Editura Academiei Romîne. București, 1889.
- SEVASTOS, P. ELENA D. O. SEVASTOS. *Povești*. Colecțiunea Șaraga. Iași, [f.a.].
- SG I—III. *Studii de gramatică*. Academia Republicii Populare Romîne. Institutul de lingvistică. [București.] Vol. I, 1956; vol. al II-lea, 1957; vol. al III-lea, 1961.
- SLAVICI, N. I—II. ION SLAVICI. *Novele*. Vol. I—II. Editura librăriei Socec & Comp. București, 1892—1896.
- SLAVICI, O. I—II. ION SLAVICI. *Opere*. Vol. I. Nuvele. Vol. al II-lea. Mara. Editura de stat pentru literatură și artă, [București] 1952.
- SLAVICI, P. I. SLAVICI. *Povești*. Vol. I. București, 1943.
- SLAVICI, V. P. I. SLAVICI. *Vatra părăsită*. Novelă din popor. Editura Minerva. București, 1900.
- STANCU, C. ZAHARIA STANCU. *Clopotul de aur*. Fundația pentru literatură și artă. București, 1939.
- STANCU, D. ZAHARIA STANCU. *Desculf*. Editura de stat. [București, 1949.]
- STANCU, DUL. ZAHARIA STANCU. *Dulăii*. Editura de stat pentru literatură și artă. București, 1952.
- STANCU, RĂD. I—V. ZAHARIA STANCU. *Rădăcinile sint amare*. Editura de stat pentru literatură și artă. Vol. I—IV [1958]. Vol. al V-lea, 1959. [București.]
- STANCU, U.R.S.S. ZAHARIA STANCU. *Călătorind prin U.R.S.S.* Note și impresii de drum. Ed. a II-a. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1951.]
- STĂNOIU, C. I. DAMIAN STĂNOIU. *Călugări și ispite*. Scene din viața mănăstirilor. Editura Cartea romînească. București [1928].
- ȘEZ. *Șezătoarea*. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director Artur Gorovei. An. I (1892) ș.u. Fălticeni.
- ȘINCAI, HR. I—III. GHEORGHE ȘINCAI din Șinca. *Hronica romînilor și a mai multor neamuri*. Incttu au fost ele așa de amestecate cu romîni cttu lucrurile, înlntplările și faptele unora fără de ale altora nu se potu scrie pe înțelesu, din mai multe

- TDRG *mii de autori, în cursul de 34 de ani culeasă, și după unii de la nașterea Domnului nostru Is. Hs. alcătuită de ...* În tipografia româno-franceză. Tomul I—III. Iassi, 1853—1854.
 Dr. H. TIKTIN. *Rumänisch-deutsches Wörterbuch (Dicționar româno-german)*. Imprimeria statului. București. Vol. I, 1903; vol. al II-lea, 1911; vol. al III-lea, 1924.
- TEATRUL *Teatrul*. Revistă lunară editată de Comitetul de stat pentru cultură și artă și de Uniunea scriitorilor din R.P.R. Anul I (1956) ș.u.
- TEODOREANU, M. U. IONEL TEODOREANU. *Masa umbrelor. Întoarcerea în timp*. Editura de stat pentru literatură și artă. [București, 1957.]
- TEODORESCU, P. P. G. DEM. TEODORESCU. *Poezii populare române*. Culegere de ... Tipografia modernă. București, 1885.
- TEODORESCU, C. CICERONE TEODORESCU. *Un cîntec din ulița noastră*. Versuri. Editura de stat pentru literatură și artă. [București], 1953.
- TOPÎRCEANU, O. I—III G. TOPÎRCEANU. *Opere*. Vol. I—II. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. [București], 1955.
- TUDORAN, D. R. RADU TUDORAN. *Dunărea revărsată*. Roman. Editura pentru literatură. [București], 1961.
- TUDORAN, P. R. TUDORAN. *Toate pinzele sus*. Editura tineretului. [București], 1954.
- ȚIPLEA, P. P. ALEXANDRU ȚIPLEA. *Poezii populare din Maramureș adunate de ...* (Extras din Analele Academiei Române, Seria a II-a, Tom. al XXVIII-lea, Mem. secț. lit.). București, 1906.
- VASILIU, P. ALEXANDRU VASILIU. *Povești și legende*. Editura Academiei Române. București, 1928.
- I. VĂCĂRESCU, P. I. VĂCĂRESCU. *Colecție din poeziile d-lui marelui logofăt ...* Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder. București, 1848.
- VIANU, A. P. TUDOR VIANU. *Arta prozatorilor români*. Editura contemporană. [București], 1941.
- VIANU, M. TUDOR VIANU. *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*. Editura de stat pentru literatură și artă. București, 1957.
- VINTILĂ, O. PETRU VINTILĂ. *Oamenii și faptele lor*. Poeme. Editura de stat pentru literatură a Uniunii scriitorilor din R.P.R. [București], 1949.
- VLAHUTĂ, C. L. A. VLAHUTĂ. *Clipe de liniște*. Nuvele. Editura librăriei Socec & Comp. București, 1899.
- VLAHUTĂ, D. A. VLAHUTĂ. *Dan*. Editura librăriei E. Graeve & Comp. București, 1894.
- VLAHUTĂ, F. R. A. VLAHUTĂ. *File rupte*. Editura Socec. București, 1909.
- VLAHUTĂ, G. S. A. VLAHUTĂ. *La gura sobei*. Editura Albert Baier. București, 1912.

- VLAHUTĂ, I. S. AL. VLAHUTĂ. *Icoane șterse*. Editura librăriei Alcalay. Biblioteca pentru toți. București, [f.a.].
- VLAHUTĂ, N. AL. VLAHUTĂ. *Nuvel*. Stabilimentul grafic Socec & Teclu. București, 1886.
- VLAHUTĂ, O. A. I—II AL. VLAHUTĂ. *Opere alese*. Vol. I—II. Editura de stat pentru literatură și artă. Biblioteca pentru toți. [București, 1952—1953.]
- VLAHUTĂ, P. AL. VLAHUTĂ. *Poezii vechi și nouă*. Ed. a III-a. Editura librăriei H. Steinberg. București, 1894.
- VR *Viața românească*. Revistă literară și științifică. Iași — București, 1906—1946; Revistă lunară de literatură a Uniunii scriitorilor din R.P.R. București, 1948 ș.u.
- D. ZAMFIRESCU, R. DULIU ZAMFIRESCU. *În război*. Roman. Edițiune populară. Editura tipografiei Clemența. București, 1902.
- D. ZAMFIRESCU, V. T. DULIU ZAMFIRESCU. *Viața la țară*. Ediția a II-a. Scrisul românesc. Craiova, 1939.
- G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I—II GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU. *Maidanul cu dragoste*. Roman. Vol. I—II. Editura națională Ciornei. București, [1933].
- ZANNE, P. I—IX IULIU A. ZANNE. *Proverbele românilor*. Vol. I—IX. Editura librăriei Socec. [București], 1895—1903.

LISTA ABREVIERILOR *

A.	= acuzativ
ac.	= acuzativ
acc.	= accentuat
adj.	= adjectiv
ant.	= anterior
art.	= articol, articulat
cf.	= confer
cond.	= condițional
conj.	= conjunctiv
conjug.	= conjugare
D.	= dativ
dat.	= dativ
ex.	= exemplu
f.	= feminin
f. a.	= fără an
fr.	= francez
G.	= genitiv
gen.	= genitiv
imperf.	= imperfect
ind.	= indicativ
lat.	= latin
m.	= masculin

magh.	= maghiar
m.m. perf.	= mai mult ca perfect
n.	= neutru
N.	= nominativ
neacc.	= neaccentuat
neart.	= nearticulat
nom.	= nominativ
p.	= pagină
pct.	= punct
perf.	= perfect
pers.	= persoană
pl.	= plural
prez.	= prezent
pron.	= pronume
sg.	= singular
slav.	= slav
subst.	= substantiv
tc.	= turcesc
V.	= vocativ
viii.	= viitor
voc.	= vocativ

* Denumirile cazurilor au câte două abrevieri: A și ac., D. și dat. etc. Abrevierile care costau din inițiala majusculă sînt folosite în paradigme, iar celelalte în text.

INDICE DE MATERIE *

ACCENT dinamic, definiție 1018, muzical 1018 ;
 ~ în cuvânt, mijloc de diferențiere morfologică 6,38 ; ~ în flexiunea substantivului 4, 38 ; în flexiunea adjectivului 38 ; în flexiunea verbală 6, 38, 243 : ~ pe rădăcină 243, ~ pe sufixul conjugării 236, ~ pe desinență 243, ~ la imperfect 249, ~ la perfect simplu 250, ~ la mai mult ca perfect 251 ; variația ~ a dus la alternanțe vocalice 243 ;
 ~ în propoziție 1015-1021, ~ mijloc de exprimare a raporturilor sintactice 1017, ~ pe nume predicativ 533 ; ~ în propoziții : negative 1021, interogative 1020, dubitative 1022 ; evitarea succesiunii silabelor accentuate 976, 1043 ; ~ și intonația 1017, 1029.

ACORD, definiție 508, felurile ~ 508 ; abateri de la regulile ~ 508, ~ cu substantivele : nume de localități în formă de plural 2, 66, 543, precedate de *alde* 173, ~ substantivelor determinate de mai multe adjective 591 ; ~ adjectivului pronominal : demonstrativ 167, posesiv cu numele posesorului și al obiectului posedat 159 ; ~ articolului : demonstrativ cu substantivul 179, 589, cu numeralul 179 ; posesiv 108, 592, 981 ; ~ pronumelui : de întărire 155, 157, posesiv cu numele posesorului și al obiectului posedat 158, relativ *care* 165 ; ~ verbelor unipersonale cu conjunctivul 195, 235, ~ participiului cu subiectul 261 ;
 ~ apozitiei cu termenul determinat 565 ; ~ atributului adjectival 167, 221, 587-590, ~ în caz 589, slăbirea ~ în caz în li. ba contemporană 1072, ~ în gen și număr 590, ~ greșit al atributului adverbial 298, 579 ; ~ elementului predicativ suplimentar nominal cu numele la care se referă 689, 691 ; ~ predicatului cu subiectul 506, 536, ~ în persoană 537, ~ în număr 538, ~ în gen 541 ; ~ cu subiect multiplu 537, 538, 541, 544, ~ cu subiect la pluralul politeții 540, predicatul este verb la pasiv (cu *a fi* sau

reflexiv) 536, 545 ; ~ numelui predicativ 536, 539 ; forme regionale și învechite care dau impresia de ~ greșit 546 ; abateri de la regulile ~ 539, 542-546, 757 : ~ prin atracție 544, ~ după înțeles 2, 4, 66, 543.

ACUZATIV, cazul ~, funcțiuni 21, 79, 599, 620, 624, 638, ~ cu prepoziție 1, 43, 79, 304, 307, 333, 338, 515, 534, 535, 561 ; 611, 612, 617, 620, 624, 627, 632, 638, 649, 653, 659, 665, 671, 674, 679. ~ cu *pe* 2, 43, 59, 79, 307, 335, 599, 1070, substantive la ~ precedate de adverbe cu valoare de prepoziție 79, 298, 302 ; în construcția ~ de relație 212, ~ cu infinitivul 212, ~ cu participiul 212, ~ cu supinul 212 ; confuzia cu nominativul 2, 4, 76, 596, 986 ; ~ pronumelor personale 144, 298, 302, 679 ; verbe construite cu ~ 4, 612.

ADJECTIV, definiție 117, ce exprimă ~ 117, categoriile gramaticale ale ~ 11 (vezi fiecare categorie în parte) ; ~ compuse 5 ; terminațiile ~ variabile la nominativ singular 119, 120, 122, cu două terminații 25, 120, cu o terminație 25, 122 ; formarea femininului ~ 120, 121, 122, confuzii la femininul ~ derivate cu sufixe diferite 31, 120, 166 ; pluralul ~ 123 : prin desinențe (la masculine 124, feminine 125, comune ambelor genuri 126), confuzii la pluralul ~ derivate cu sufixe diferite 31, 125, 127 ; prin palatalizarea consoanei finale (la ~ cu două terminații 127 ; cu o terminație 128) ; alternanțe fonetice în tema ~ 121, 129 ; ~ invariabile 4, 25, 102, 130, ~ invariabile care capătă flexiune 130 ; articularea ~ 2, 99, 102, 109, 131, 549 ;
 declinarea ~ 131, genitivul ~ asemănător cu pronumele și numeralul 131 ; ~ cu flexiune incompletă 25 ; ~ cu accent mobil în flexiune 38 ;
 comparația ~, definiție 132, gradul pozitiv 133, comparativ 134, superlativ 135, ~ cu valoare afectivă care dau valoare de super-

* Indicele trimite la paragrafe. Tilda (~) ține locul cuvântului matcă (sau al derivatelor) la orice formă flexionară.

- lativ altor ~ 136, ~ care nu au grade de comparație 4, 25, 137, locul ~ după gradele de comparație 136, 976; **VEZI COMPARATIV, COMPARAȚIE, SUPERLATIV**;
- ~ devenite interjecții 411, ~ substantivizate 5, 517, 598, 611, 678, ~ echivalente cu un substantiv în genitiv 5, ~ cu caracteristici de numeral 14, 175: însoțesc substantive la care se referă complementul de excepție 678; ~ în locuțiuni adverbiale 294, ~ și adverbul 12, 14, 130, 292, 295, 298, ~ determinate de adverbe 13, 298; ~ în locuțiuni prepoziționale 302, 316, prepoziții cu valoare de ~ 308; substantive cu sens de ~ 112; funcțiuni 15, 138, 518, 534, 535, 548, 549, 584, 586, 595, 599, 610, 624, 627, 644, 659, 684; determinantul ~ 78, 136, 298, 503, 506, 593, 594, 605, 612, 623, 627, 636, 658, 667, 788, 822, 826; locul ~ 976; locuțiune ~ **VEZI** LOCUȚIUNE ADJECTIVALĂ.
- ADJECTIV PRONOMINAL**, definiție 117, 141, tipurile de ~ 117, 141, funcțiunile ~ 161, 166, 551, 586, ~ cu dublu rol sintactic 753, locul ~ 978;
- ~ demonstrative, formele ~ 167, 168, declinarea ~ 168, acordul ~ cu substantivul determinat 167, ~ care apar înaintea substantivelor nearticulate 102, ~ în vorbirea indirectă 891, ~ accentuate 1024;
- ~ interogative-relative 165, ca mijloc de joncțiune 752, introduc: propoziția interogativă 166, 463, 465, 471, 763, subordonatele: completive directe 780, completive indirecte 789, instrumentale 847, predicative 766, predicative suplimentare 881, sociative 850, subiective 760; *care* acordat 166; ~ de întărire **VEZI** PRONUME de întărire;
- ~ negative 174, poziția față de substantiv 174; ~ mijloc de negație 485, 486, însoțesc substantive la care se referă complementul de excepție 678;
- ~ nehotărâte, felurile 170, confuzia cu numeralul 112, 175, 179, confuzia cu articolul nehotărât 112, 179; cazuri speciale de folosire a ~ 59, 172, 173; ~ folosite numai pe adjectival 170, 173; care apar numai pe lângă substantive nearticulate 102, poziția față de determinat 170; însoțesc substantive la care se referă complementul de excepție 678, introduc propoziții subordonate 752: completive directe 780, indirecte 789, concesive 861, instrumentale 847, predicative 766, predicative suplimentare 881, sociative 850, subiective 760;
- ~ posesive, folosirea pe lângă substantive articulate enclitic 2, 101, 159, ~ legate de nume de rudenie 59, 101, 106, 162, ~ după prepoziții și locuțiuni prepoziționale 160, 304, valorile ~ 161, 554, ~ cu referire la o persoană nedeterminată 151; acordul ~ cu numele posesorului și al obiectului posedat 159, locul ~ 159.
- ADVERB**, definiție 290, clasificarea ~ după formă 291, ~ simple 291, ~ compuse 5, 291, 329, ~ primare 292, ~ derivate 292, 295, sufixele ~ 16, afixe cu valoare neprecizată la ~ 35, 291, ~ provenite din alte părți de vorbire: ~ și adjectiv 12, 14, 130, 292, 295, 298, numeral 292, pronume relativ-interogativ 292, substantiv 292, 340, 624, verb 235, 292; prepoziție cu valoare de ~ 308, 333; conjuncție cu valoare de ~ 361;
- categorii de ~ după înțeles 295: ~ și locuțiuni adverbiale de mod 295: propriu-zis 295; ~ de afirmație 295, 464, 477, ~ și propoziția neanalizabilă 299, 493, ~ accentuate 1021; ~ de cantitate 295, ~ repetate 298, ~ folosite ca instrumente de gradație nehotărâtă a adjectivelor și ~ 298; ~ cu înțeles concesiv 295; ~ cu înțeles conclusiv 295, ~ care introduc coordonate conclusiv 300, 713, 743; ~ de comparație 295, corelative ale ~ 644, introduc al doilea termen al comparației 134, 298, 644, 645, ~ care introduc complementul de mod comparativ 134, 135, 298, 595, 644, 645, ~ care introduc elementul predicativ suplimentar 684, ~ care introduc propoziții subordonate: modală propriu-zisă 822, 823 și comparativă 134, 827-829, 832, predicativă 300, 766, predicativă suplimentară 881; cazul substantivului și al pronumelui precedat de ~ de comparație 79, 144, 298, 302, 679; ~ de distribuție 295; ~ de durată, revenire sau frecvență 295, cu valoare de ~ de timp 295; ~ explicative 295. ~ care introduc apozitii 567, propoziții apozitive 777; ~ de îndoială sau probabilitate 295, ipotetice în propoziția condițională 655, în afirmația nesigură 478; ~ de negație 295, 464, 480-482, 484, înglobate în cadrul unei părți de propoziție 515, ~ și propoziția neanalizabilă 299, 480, 493, ~ cu sens de afirmație 477, ~ accentuate 1021; ~ de precizare sau întărire 295, ~ accentuate 1021; de proximitate 295, în afirmația nesigură 478, care întăresc ideea de apropiere în timp 320; ~ de restricție și exclusivitate 295, subliniind caracterul exclusiv al condiționalei 300, 655, 855; treceri de la o categorie la alta în cadrul ~ de mod 295; ~ de mod în construcție cu prepoziție 295, 595; ~ legat prin *de* de adjectiv sau de alt ~ 136, 298; ~ și locuțiuni adverbiale de loc 295; ~ și locuțiuni adverbiale de timp 295, 624, cu valoare modală 295; ~ cu valori multiple 296;
- ~ pronominale 293: ~ demonstrative 293, ~ corelative în regentă 755, elemente de for-

mare care întăresc valoarea ~ 35, ~ în vorbirea indirectă 891; ~ negative 293, 486, la care se referă complementul de excepție 678; ~ nehotărâte 293, ~ la care se referă complementul de excepție 678, care introduc propoziții subordonate concessive 861, de loc 799; ~ relative-interogative 293, introduc propoziții: interogative 465, 471, 763, subordonate: atributive 771, complementive directe 471, 780, indirecte 789, predicative 763, predicative suplimentare 881, subiective 760, propoziții circumstanțiale 300: de cauză 811, concessive 861, de loc 799, opoziționale 867, temporale 916, exprimă raportul temporal: de anterioritate 804, posterioritate 805, simultaneitate 806, situații intermediare între ~ și pronume relativ 371, corelativele ~ în regentă 293, locul ~ cu funcțiune de circumstanțial 989, ~ accentuate 1024;

comparația ~ 297, comparația ca element de legătură a ~ cu părțile de vorbire flexibile 11, 290; ~ și locuțiuni adverbiale care formează gradele de comparație 2, 42, 134, 135, 298, 515; ~ cu valoare expresivă care formează superlativul absolut 136, 453; categorii de ~ care au comparație 297; ~ derivate cu sufixe care dau nuanțe graduale 297, locul ~ care formează grade de comparație 135, 976;

părți de vorbire determinate de ~ 290, 298; ~ care determină propoziții 290, ~ cu valoare substantivală 295, 598, ~ în locuțiuni adverbiale 294, ~ cu valoare de propoziție 14, 79, 104, 144, 295, 298, 300, 302, 304, ~ în locuțiuni prepoziționale 300, 302, 316, 328, legătura dintre adverbe și propoziții 300, 301, ~ cu valoare de conjuncție 300, 347, 371, 696, 753, ~ în locuțiuni conjuncționale 295, 300, 326, 332, 340, 367, 368, 370-374, 383, 384, legătura dintre adverbe și conjuncții 300, ~ în alcătuirea numeralelor 295; ~ devenite cuvinte de umplură 970; funcțiuni 299, 507, 534, 535, 570, 577, 595, 598, 620, 624, 638, 659, 665, 679, ~ predicative 299, 496, 528, 762, ~ predicative incidente 967, ~ care intră în componența predicatului 299, ~ nepredicative cu funcțiune de predicat 299, 496, ~ cu dublu rol sintactic 347, 515, 753, ~ construite cu dativul 4, 298, 304; în construcția infinitivală relativă 511, în construcții restrictive 510, ~ care însoțesc complementul concessiv 668, ~ care întăresc: conjuncțiile adversative 738, complementul de excepție 679, ideea de cumul 872; ~ care introduc: complementul cumulativ 673, de excepție 679, propoziția de excepție 876, propoziții coordonate cu ~, tipuri de tranziție între joncțiune și juxtapunere 713; ~ cu

prepoziții introduc subordonate 753; ~ corelative: ale complementului concessiv 669, cumulativ 675, de excepție 680, în coordonarea disjunctivă 698, ale subordonatelor 300, 755: de cauză 812, concessive 863, condiționale 857, consecutive 842, 843, cumulative 872, de excepție 877, de loc 800, de mod 822, 823, de mod comparativ 827, de timp 755, 805, 806; determinantul ~ 503, 506, 570, 593, 594, 605, 608, 636, 658 776, 789, 822, 826; ~ care se intercalează: între pronume neaccentuat și verb 144, 986, 989, în forma perfectului compus 194, 989; ~ folosite prin elipsă 298; punctuația 1053, 1056; locuțiune adverbială vezi LOCUTIUNE ADVERBIALĂ.

ADVERSATIVE, unități sintactice ~, definiție 734, termenii coordonării ~ 720, 734, interdependența unităților coordonate ~ 717, 736; deosebirea de coordonarea disjunctivă 734.

părți de propoziție ~: definiție 702, care pot fi coordonate ~ 703, conjuncții de legătură 349, 354, 355, 359, 360, 365, 702, cu un element negativ 490, juxtapuse 702, folosirea instrumentelor gramaticale înaintea ~ 108, 704, ~ apropiate de copulative 702, ordinea 692, 992, punctuația 1053;

propoziții ~ 717, 735, elemente de legătură 300, 354, 355, 357, 359, 360, 723, 737, 738, cu un element negativ 490, mijloace de întărire a raportului ~ în prima coordonată 739, juxtapuse 737, modurile folosite 740, ~ și propoziția concessivă 710, 736, 863, ~ și propoziția finală 819, ~ și propoziția opozițională 670, 710, 865, 867, ~ cu sens temporal 712, ~ cu și fără tautologie 960, corespondența timpurilor 902, ~ accentuate 1026, locul ~ în frază 717, 998, punctuația 1054, 1062, fraze ~ 735.

AFIRMATIE, definiție 476, adverbe de ~ 295, 464, 477, adverbe de negație în ~ 477, ~ sigură, procedee de exprimare 464, 477, ~ sigură întărită 477, ~ nesigură 478, intonația ~ nesigure 478.

AFIXE lexicale 27, lexicale specializate pe părți de vorbire 5, gramaticale 27, lexico-gramaticale 5, ~ cu valori multiple 5, 34, ~ cu valoare neprecizată: la adverbe și locuțiuni adverbiale 35, 291, la numeral 35, 189, la pronume 35, 165, 168, 170, cu sens demonstrativ 35. Prefix vezi PREFIX, sufix vezi, SUFFIX.

AGENT, complement 'de ~, definiție 596, 616, procedee de exprimare 79, 617, termenul determinat de ~ 201, 213, 220, 596, 616, prepoziții cu care se construiește 317, 318, 617, ~ și complementul indirect 617, ~ și elementul predicativ suplimentar 683, ~

și subiectul 429, 516, 616, ~ cu nuanțe circumstanțiale 317, 618, locul ~ 988;
 propoziție de ~, definiție 795, elementul regent 752, elemente introductive 796, modurile folosite 797, locul ~ 1004.

ALTERNANȚE FONETICE, definiție, rolul ~ 6, 37, ~ mijloc caracteristic al flexiunii 1070, condiții de apariție ale ~ 5, 37. ~ cu doi termeni 37, ~ cu trei termeni 37, confuzia dintre ~ și desinențe 6, caracterul neregulat al apariției ~ 37, restrângerea productivității ~ la cuvintele noi 37, 71-73, 121, 242, 1072, ~ în rădăcină 28, 37, ~ în derivare 5, 31, 37, lista ~ 37; ~ neobișnuite în flexiunea nominală 4, ~ mijloc ajutător în formarea pluralului substantivelor 72; ~ vocalice 37: la adjectiv 121, 129, la substantiv 73, la verb 242, 246; ~ consonantice 37: la adjectiv 124, 129, la substantiv 74, la verb 242.

ANACOLU, definiție 962, tipuri de ~ 963, ~ în limba literară 962, fraze greșite cu ~ 964.

ANTERIORITATE, raport temporal de ~, în corespondența timpurilor, raport de nesimultaneitate 899, față de prezent 232, 901, 908, 910, 913, 917, 923, 927, 931, față de trecut 228, 916, 917, 918, 931, față de viitor 229, 907, 910, 911, 921, 923, 937; ~ la coordonate 901, ~ față de subordonate: atributive 911, 913, cauzale 921, complementiv directe 907, indirecte 937, consecutive 931, finale 927, temporale 803, 804, 916, 917, 918.

APOSTROF 1069.

APOZIȚIE, definiție 565, situația ~ în cadrul părților de propoziție 506, ~ acordată 565, ~ neacordată 565, ~ simplă 566, ~ dezvoltată 566, ~ izolată 567, ~ neizolată 567, ~ de identificare și de calificare 586; valorile ~ 569; ~ exprimată prin: numeral 571, pronume 576, substantiv 565, 566-570, ~ introdusă prin adverbe explicative 567, ~ juxtapusă 567, 568; ce determină ~ 506, 567, 570; construcții ~ care depășesc sfera atributului 570, construcții ~ de tip special 568: false ~ în vorbirea neglijată 568, ~ imitate după limbi străine 568; complementul unui substantiv cu funcțiune de ~ 593, locul ~ 982; punctuația 1058, 1062.

propoziție apozitivă, definiție 776, valoarea ~ 776, elemente introductive 777, ~ juxtapusă 777, ce determină ~ 776, modurile folosite 778, și coordonata: conclusivă 710, copulativă 710, ~ și subordonata: complementivă directă 777, indirectă 777, subiectivă 777, locul ~ 103, punctuația 776, 1058.

ARTICOL, definiție 95, ~ cuvânt ajutător 10, 26, 95, ~ ca parte de vorbire 13, 95, existența mai multor ~ caracteristică a morfo-

logiei românești 1070, categoriile gramaticale ale ~ 11, ~ înglobat într-o parte de propoziție 515, ~ ca element de flexiune 45, ~ ca mijloc de diferențiere lexicală 4; felurile ~: după gradul de individualizare 96, după topica față de cuvântul însoțit 96; lipsa ~ 115, lipsa ~ ca marcă a elementului predicativ suplimentar 685, construcții fixe cu forme paralele articulate și nearticulate 116; părți de vorbire care au ~ 11; ~ hotărât propriu-zis, definiție 97, formele ~ 87, 97, alipirea ~ la substantive 88, deosebirea dintre ~ și celelalte articole 96, ~ și cel nehotărât 48, 112; pronunțarea ~ 13, 88, 97, poziția ~ 106, postpunerea ~ caracteristică a morfologiei românești 1070, 1071, întrebuintarea ~ la substantiv 99: introducerea substantivului cu ~ în comunicare 100, substantive cu forme deosebite de ~ 4, 88, ~ la substantive compuse 5, ~ la numele proprii 2, 90, 103, 106, ~ generic 100, ~ la numele părților corpului 100, ~ la nume de acțiuni și stări caracteristice unui obiect 100, ~ la substantive considerate ființe unice 100, 104, ~ la substantive însoțite de adjectiv propriu-zis 2, 102, 110, 602, ~ la substantive nume de rudenie 100, 104: însoțite de adjectiv posesiv 2, 101, 102, 104, 106; ~ la substantive însoțite de numeral: ordinal 191, colectiv 102, 184; ~ la substantive precedate de prepoziție 104, 105, 306, ~ la substantive urmate de atribut pronominal în dativ 101, 146, ~ la vocativ 87, 98; folosirea ~ proclitic: ca mijloc de flexiune analitică 2, 45, 59, 97, 106, în locul celui enclitic 90, la părțile de propoziție copulative 696; extinderea folosirii ~ proclitic în limba română contemporană 1072; ~ la adjectiv 99, 102, 549, articularea mai multor adjective prepuse 102; ~ la adverb 301; ~ pe lingă numerale: cardinale 179, colective 102, 184, ordinale 189; ~ la prepoziții și locuțiuni prepoziționale 301; ~ la pronume personale 148;

~ demonstrativ sau adjectival, formele ~ 109, ~ creație a limbii române 1071, ce leagă ~ 109, 110, ~ ca element de substantivizare 109, ~ pe lingă adjective 109, 131, 549, ~ pe lingă numerale 109: cardinale 179, ordinale 20, 189, 190, 550; ~ formează gradul superlativ 2, 45, 109, 135, 298; ~ și pronumele demonstrativ 110, 111; ~ și articularea substantivului cu articol enclitic 110, ~ înaintea părților de propoziție coordonate: adversative 704, copulative 110, 135, 696, disjunctive 701; imposibilitatea folosirii ~ la adjective cu funcțiune de element predicativ suplimentar 685; poziția ~ 110, 114;

~ nehotărît, definiție 112, ~ ca element de substantivizare 112, formele ~ 112, pluralul ~ 4, confuzia cu adjectivul pronominal nehotărît și cu numeralul nehotărît 112, 179, întrebuintarea ~ 112, diferența de folosire a substantivului cu ~ la singular față de plural 112, ~ și cel hotărît 45, 112, ~ pe lângă nume generice și de materie 66, 112, 113, poziția ~ 114;

~ posesiv sau genitival, definiție 107, formele ~ 107, ~ creație a limbii române 1071, acordul ~ 108, 592, 981, întrebuintarea ~ 108, ~ în componența numeralului ordinal 45, 107, 108, 189, ~ pe lângă pronume și adjectiv pronominal posesiv 45, 107, 108, 158, ~ pe lângă substantiv și pronume în genitiv 107, 108, ~ înaintea părților de propoziție coordonate: adversative 108, 704, copulative 108, 696 disjunctive 701, lipsa substantivului determinat de ~ 108, poziția ~ 114.

ASPECT, exprimarea ~ în română 25, 949, prefixe cu valoare de ~ 25, 29; verbe de ~ vezi VERB.

ATRACTIE în frază 760; acord prin ~ vezi ACORD.

ATRIBUT, definiție 547, ce determină 2, 503, 506, 547, 557, 559, 574, 577, 581, 584, elipsa termenului determinat 947, determinantele ~ 502, 506, clasificarea după părțile de vorbire prin care este exprimat 2, 505, 547, 548—583:

~ adjectival, mijloace de exprimare 2, 548: prin adjectiv propriu-zis 138, 549, prin adjective pronominale 161, 166, 550, 551, prin numeral 2, 180, 184, 186, 191, 550, prin verb la gerunziu (acordat) 260, 553, la participiu 2, 220, 552; valorile ~ 117, 554, valorile ~ exprimat prin adjectiv posesiv 161, 554; ~ determinat de complement 594, locul ~ 180, 184, 975, 976: în funcție de accent și de ritm 976, 1043;

~ adverbial, cu prepoziție 299, 577—579, ~ fără prepoziție 577—579, ~ asemănător cu ~ adjectival 14, 578, confundat cu ~ adjectival 579, ~ pe lângă substantive cu sens verbal 299, 579, locul ~ 984;

~ pronominal, felurile ~ 572: în genitiv 166, 573, valorile ~ 573; în dativ 145, 574, valorile ~ 574; ~ prepozițional 575, valorile ~ 575; ~ apozitional vezi APOZITIE; locul ~ 983;

~ substantival, felurile 555; ~ în genitiv, procedee de exprimare 556, care determină ~ în genitiv al altui substantiv 557, în construcții cu raportul dintre determinat și ~ inversat 558, valorile ~ 77, 558; folosirea articolului posesiv la ~ coordonate copulative 696, coordonate disjunctive 701; locul ~ 980; ~ în dativ, ce determină ~

78, 559, valorile ~ 560; ~ prepozițional prin ce se exprimă 79, 105, 561, prepozițiile folosite 311—324, 326—328, 331—333, 335, 338—342, 344, 345, 562, clasificarea după prepozițiile folosite 562, valorile ~ 563, corespondența cu valorile ~ genitival 311, 564, construcții cu raportul dintre determinat și ~ inversat 317, 563, complementul unui substantiv cu funcțiune de ~ prepozițional 593, locul ~ 981;

~ exprimat prin numeral 505, 571;

~ verbal, prin ce se exprimă 580: gerunziu 221, 583, infinitiv 215, 219, 581, supin 222, 582, locul ~ 985;

clasificarea ~ după legătura cu determinatul 505, 547: ~ izolat 423, 584, prin ce se exprimă ~ izolat 584, situații care permit izolarea ~ 584, intonația ~ 584, punctuația ~ 1062; clasificarea ~ după conținut 505, 547: ~ de identificare 586, de calificare 586, de clasare 586; clasificarea ~ după nuanța circumstanțială 547, ~ circumstanțial, definiție 585, nuanțe circumstanțiale 585; ~ descriptiv 585, deosebirea dintre ~ descriptiv și ~ de calificare 586; legătura dintre valorile ~ și sensul lexical 4, 554, 558, 563, ~ subiectiv 4, 77, 161, 554, 558, 563, 573, 574, ~ obiectiv 4, 77, 161, 554, 558, 560, 563, 573—575, ~ autorului 4, 554, 558, 563, 573; ~ pe lângă substantive cu sens verbal 4, 577, 581; articularea substantivului cu prepoziție urmat de ~ 306; trecerea ~ de la cuvântul de bază la derivat și invers 5; asemănări cu numele predicativ 505, 534, ~ și complementul 146, 423, 503, 505, 560, 562, 574, 606, ~ și elementul predicativ suplimentar 504, 688, ~ eliptic 947, punctuația 1053;

propoziția atributivă, definiție 770, propriu-zisă și apozitivă 770, elementul regent 718, 746, 749, 770, elemente introductive 300, 367, 370—372, 374, 383, 384, 391, 519, 771, cu corelative în regentă 755, modurile folosite 216, 438, 445, 774, ~ izolată 423, 772, ~ neizolată 772, ~ de identificare și de calificare 775, ~ cu valoare: subiectivă 771, obiectivă 771; ~ circumstanțială 773, ~ descriptivă 773, ~ în vorbirea indirectă 888, 889, ~ interogativă indirectă 462, 471, 749, 771, 889, ~ cu două subiecte în anacolul 963, corespondența timpurilor 911, 914, ~ accentuată 1026, ~ intercalată 1016, locul ~ 166, 1002, punctuația 1054.

CATEGORIE gramaticală, definiție 18, ~ ale limbii române 18, prin ce se exprimă ~ 26, cumul de mijloace pentru marcarea ~ inovație a limbii române 1071, ~ specifice fiecărei părți de vorbire 11, ~ nespecifice unor părți de vorbire 4, cuvinte care nu au toate ~ specifice clasei lor 25.

CAUZĂ, complement circumstanțial de ~, definiție 627, elementul determinat 221, 627, procedee de exprimare 138, 219, 221, 317, 595, 628, 754, prepoziții și locuțiuni prepoziționale cu care se construiește 316, 317, 321, 324, 326, 328, 332, 333, 335, 338, 341, 345, 629, ~ cu alte nuanțe circumstanțiale 325, 328, 333, 345, 372, 373, 630;

propoziție circumstanțială de ~, definiție 810, elementul regent 921, ~ condițională 810, ~ izolată și neizolată 423, elemente introductive 300, 349, 368, 369, 372, 373, 376, 378, 379, 384, 392, 405, 811, corelativul ~ 812, ~ subordonată indirect 750, 810, 939, modurile folosite 216, 813, corespondența timpurilor 920-923, ~ și coordonată conclusivă 712, ~ și propoziția concesivă propriu-zisă 860, ~ cu alte nuanțe circumstanțiale 221, 368, 370, 401, 814, 933, ~ intercalată 1016, locul ~ 1008, punctuația 1054, 1058.

CAZ, definiție 21, ~ limbii române 21, ~ substantivului 25, 75, substantive cu forme ~ deosebite 4, forma ~ mijloc de diferențiere lexicală 4, neconcordanță între ~ cu care se construiesc complementul și completivele aceleiași regente introduse prin pronume 963, ~ pronomului și adjectivului pronominal care introduce o subordonată 166, 519, 753, 760, 771, 780, 789, ~ substantivului și al pronomului precedat de adverb cu valoare de prepoziție 79, 144, 298, 302, funcțiuni 21, 76 -80; vezi fiecare caz.

COMPARATIV, gradul ~, definiție 22, 134, ~ de egalitate 134, construcții echivalente cu ~ de egalitate 134, ~ de inegalitate 295: ~ de superioritate 134, 643, ~ de inferioritate 134, 643; formarea ~ 2, 134, 298, 317, al doilea termen al ~ 134, 317, 643, 826, elemente care introduc al doilea termen al ~ 134, 317, 644, 645, 826, 830, lipsa termenului al doilea al comparației la ~ de superioritate 134, echivalența între ~ de inferioritate și forma negativă a ~ de egalitate 134, ~ cu sens de superlativ absolut 134, confuzia dintre ~ precedat de *cel* și superlativul relativ 135.

COMPARATIV, complement și propoziție ~ vezi MOD.

COMPARAȚIE, definiție 22, grade 22, 132, 297 (vezi și COMPARATIV, SU RELATIV), ~ cu mijloace analitice cu ajutorul adverbilor și locuțiunilor adverbiale 2, 40, 42, 134, 135, 138, 297, 298, sintetice 5, 30, 135, 297, ~ de egalitate 134, 317, 643, 826, ~ de inegalitate 134, 135, 295, 643, 826, exprimarea termenului al doilea al comparației 79, 134, 135, 295, 298, 303, 317, 321-323, 643, 644, 645, 826, 830,

părți de propoziție cu care se stabilește ~ 640, 826, construcții ~ cu funcțiune de element predicativ suplimentar 684; ~ la adjectiv 132-137 (vezi ADJECTIV);

~ la adverb 297 (vezi ADVERB);

~ la interjecție 4, 22;

~ la numeral 4, 22;

~ la participiu 220;

~ la pronume 4, 22;

~ la substantiv 4, 22.

COMPLEMENT, definiție 593, procedee de exprimare 595, părțile de vorbire determinate de ~ 213, 506, 593, 594, ~ care se referă la altă parte de vorbire decât cea determinată 593, ~ predicatului nominal 593, ~ gerunziului 221, determinantele ~ 502, ~ și atributul 146, 423, 503, 505, 560, 562, 574, ~ și elementul predicativ suplimentar 504, 688; clasificarea ~ 505, 594, ~ circumstanțiale 594, ~ necircumstanțiale 594, raportul dintre ~ circumstanțiale și necircumstanțiale 596, legătura ~ necircumstanțiale cu determinatul 596, ~ în propozițiile nominale existențiale bimembre 593, ~ cu valori mixte 425, 594, locul ~ circumstanțiale 989, punctuația ~ circumstanțiale 1053, ~ eliptic 942, 947.

COMPLEMENT DE AGENT vezi AGENT.

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ [vezi CAUZĂ].

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV vezi CONCESIV.

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL vezi CONDIȚIONAL.

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL CUMULATIV vezi CUMULATIV.

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE vezi EXCEPȚIE.

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL vezi INSTRUMENTAL.

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE LOC vezi LOC.

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE MOD vezi MOD.

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL OPOZIȚIONAL vezi OPOZIȚIONAL.

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE RELAȚIE vezi RELAȚIE.

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP vezi SCOP.

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV vezi SOCIATIV.

COMPLEMENT CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP vezi TIMP.

COMPLEMENT DIRECT, definiție 596, 597, elementul determinat 5, 193, 202, 203-205, 321, 597, 884, 908, verbe cu două ~ 201, 601, 785, ~ și construcțiile pasive 201, 596, ~ gerunziului 213, 221, ~ infinitivului 213, 219, ~ participiului 213, 511, ~

supinului 222, ~ intern 197, 602, procedee de exprimare 112, 115, 147, 202, 205, 219, 221, 321, 417, 511, 519, 595, 598, 599, 604, 943, ~ cu prepoziția *pe* 307, 335, 599, ~ cu prepoziția *la* exprimând o cantitate mare 333, 599, ~ izolat 499, ~ reluat sau anticipat 147, 153, 512, 594, 596, 600, 661, 1070, 1072. ~ la care se referă elementul predicativ suplimentar și propoziția predicativă suplimentară 683, 880; ~ și complementul: indirect 212, 316, 594, 596, de loc 313, de mod 602, de mod de măsură 603, sociativ 653; ~ și subiectul 4, 76, 596, 599, 986, locul ~ 986, punctuația 1053;

propoziție completivă directă, definiție 779, elementul regent 749, 897, ~ pe lângă verbe cu două complemente directe 785, elemente introductive 367, 368, 370-374, 383, 384, 471, 519, 780, 781, 1072, modurile folosite 438, 443, 445, 787, 928, ~ reluată sau anticipată 147, 782 ~ interogativă indirectă 462, 471, 749, 783, 889; ~ și coordonata copulativă 781, ~ și subordinata: apozitivă 777, completivă indirectă 749, 786, 790, 794, de relație 852; ~ și construcția infinitivală relativă 511; ~ cu nuanțe circumstanțiale 787, corespondența timpurilor 897, 907-910; ~ în vorbirea indirectă 792, 888, 889, ~ intercalată 1016, locul ~ 1004, punctuația 1054.

COMPLEMENT INDIRECT, definiție 596, 605, verbe cu două ~ 606, elementul determinat 193, 202, 205, 213, 219, 221, 235, 605, 607-609, 612, 884, procedee de exprimare 4, 138, 146, 147, 166, 202, 205, 219, 222, 417, 574, 595, 610, 611, prepoziții cu care se construiește 311, 313-318, 320, 321, 324, 326, 328, 329, 331-333, 335, 337-339, 610, ~ reluat sau anticipat 147, 153, 512, 596, 613, 1070, 1072, valorile ~ 606; ~ la care se referă elementul predicativ suplimentar și propoziția predicativă suplimentară 683, ~ și atributul 146, 560, 562, 574, 606, și complementul: de agent 617, direct 212, 316, 594, 596, de relație 316, 663; ~ și subiectul 78, 596, 614, ~ cu nuanțe circumstanțiale 316, 328, 334, 338, 339, 615, ~ izolat 609, locul ~ 987, punctuația 1053;

propoziție completivă indirectă, definiție 788, elementul regent 718, 749, elemente introductive 147, 367, 368, 371-374, 383, 384, 405, 519, 789, 790, modurile folosite 438, 445, 793, ~ negative cu sens pozitiv 491, ~ reluată sau anticipată 147, 791, ~ interogativă indirectă 462, 471, 749, 792, 889; ~ și propoziția: apozitivă 780, completivă directă 749, 786, 790, 794, condițională 859, de relație 852; ~ cu nuanțe circumstanțiale 789, 790, 794, 859, locul ~ 1004, punctuația 1054.

COMPUNERE vezi FORMAREA CUVINTELOR. CUVINT COMPUS.

CONCESIV, complement circumstanțial ~, definiție 667, procedee de exprimare 221, 668, 754, adverbe cu care se construiește 668, prepoziții și locuțiuni prepoziționale cu care se construiește 316, 668, corelativul ~ 669; **propoziție circumstanțială** ~, definiție 860; felurile: ~ propriu-zisă 860, ~ ipotetică (condițională) 860; elemente introductive 300, 349, 368, 370, 372-374, 377, 387, 388, 391, 399, 400, 861, 1072, construcții specifice ~ ipotetice 861, ~ juxtapusă 712, 862, corelativul ~ în regentă 295, 710, 863; ~ pozitivă cu sens negativ 491, ~ nominală 861, eliptică de predicat 861, modurile folosite 433, 438, 445, 864, ~ și propoziția coordonată adversativă 710, 736, 863, ~ cu nuanță opozițională 391, ~ propriu-zisă și propoziția cauzală 860, ~ ipotetică și propoziția condițională 860; ~ intercalată în regentă 861, 1016, locul ~ 1011, punctuația 1054.

CONCLUSIVĂ, coordonarea ~, definiție 741, unități sintactice legate prin ~ în frază 717, 720, 742; gradul de legătură al unităților sintactice ~ 717;

parte de propoziție ~, definiție 705, părți de propoziție de același fel legate prin coordonare ~ 706, conjuncții de legătură a ~ 349, 356, 365, 705, ordinea ~ 692, 994, punctuația 1053;

propoziție ~, definiție 741, fraze coordonate ~ 742, elemente de legătură 295, 349, 355, 356, 365, 723, 743, ~ juxtapuse 743, modurile folosite 744, propoziția coordonată ~ și subordinată: apozitivă 710, cauzală 712, consecutivă 710, 711, 741, corespondența timpurilor 905, propoziții ~ accentuate 1026, locul propozițiilor ~ 717, 1000, punctuația propozițiilor ~ 1054.

CONDITIONAL, complement circumstanțial ~, definiție 664, procedee de exprimare 221, 665, 754, locuțiuni prepoziționale cu care se construiește 665, felul predicatului propoziției în care se află ~ 664, ~ cu alte nuanțe circumstanțiale 666, alte complemente cu nuanță ~ 666;

propoziție circumstanțială ~, definiție 854, elementul regent 718, elemente introductive 300, 349, 368, 370, 373, 374, 383, 391, ~ juxtapuse 612, 856, adverbe care subliniază sensul ~ 300, 658, 855, corelativul ~ 857, modurile folosite 433, 445, 858, false ~ 867, ~ și coordonata copulativă 710, ~ și completiva indirectă 859, ~ cu alte nuanțe circumstanțiale 370, 373, 374, 401, 858, 859, 933, ~ și propoziția concesivă condițională 860, corespondența timpurilor 858, 932-936, ~ intercalată 1016, locul ~ 1011, punctuația 1054.

CONDITIONAL-OPTATIV, modul ~, ce exprimă ~ 216, 433, auxiliarul ~ 194; condiționalul: în principală 216, în subordonată 216; optativul 216: în principală 216, 441, în subordonată 216, verbe des folosite la ~ 4, atenuează acțiunea unor verbe 216, în imprecății 216, cu valoare de potențial în propoziția concesivă 864, imperfect indicativ cu valoare de ~ 226, conjunctiv prezent cu valoare de ~ 231; potențialul 216: în propozițiile principale 445; ~ cu valoare de prezumtiv 216, 267, conjunctiv perfect cu valoare de ~ 232; funcțiuni 527; ~ în propoziții coordonate: copulative 729, 903, disjunctive 904; ~ în propoziții subordonate: atributive 774, de agent 797, cauzale 813, completeive directe 784, indirecte 793, concessive 864, consecutive 844, cumulative 873, de excepție 878, instrumentale 848, modale propriu-zise 825, modale comparative 833, modale comparative condiționale 837, modale de măsură 840, de loc 801, opoziționale 869, predicative 769, predicative suplimentare 882, sociative 851, subiective 764, temporale 918;

~ prezent, formarea ~ 237, 269, conjugarea ~ activ 269, conjugarea ~ pasiv 272, conjugarea ~ reflexiv: cu pronumele în acuzativ 274, cu pronumele în dativ 275, ~ cu forme inversate 269, 274; ce exprimă ~ 213, 233, 443, 444; valori modale 233; ~ în propoziții coordonate: conclusive 905, copulative 903; ~ în subordonate: atributive 445, 913, cauzale 921, completeive directe 443, 445, 909, completeive indirecte 445, condiționale 445, 858, 934, consecutive 931, cumulative 445, modale comparative condiționale 433, 930, sociative 445, subiective 443, 445;

~ perfect, formarea ~ 237, 270, conjugarea ~ activ 270, conjugarea ~ pasiv 272, conjugarea ~ reflexiv: cu pronume în acuzativ 274, cu pronume în dativ 275, ce exprimă ~ 213, 234, 441, 443, 444, imperfect indicativ cu valoare de ~ 226; în propoziții coordonate: adversative 902, conclusive 905, copulative 903; ~ în propoziții subordonate: atributive 913, cauzale 921, completeive directe 909, concessive 937, condiționale 858, 934, consecutive 445, 931, modale comparative condiționale 433, 445, 931.

CONJUGARE, definiție 24, 236, tipuri de ~ 236, caracteristicile ~ 236, ~ productive și neproductive 236, treceri de la o ~ la alta 236, asemănări între ~ a II-a și a III-a 236, accentul în ~ 38, 243, forme deosebite în cadrul aceleiași ~ 4, verbe care aparțin la două ~ 236, verbe care aparțin la trei ~ 236; ~ mijloc de diferențiere

lexicală 4; ~ activă 246—271, ~ pasivă 272, ~ reflexivă 273: cu pronumele în acuzativ 273—274, cu pronumele în dativ 273, 275; ~ verbelor auxiliare 276—278, ~ verbelor neregulate 279—287, ~ verbelor unipersonale și impersonale 288—289; ~ verbelor regulate: indicativ: prezentul 246, imperfectul 249, perfectul simplu 250, perfectul compus 263, mai mult ca perfectul 251, viitorul 265, viitorul anterior 266; condițional-optativ: prezent 269, perfect 270; conjunctivul: prezent 252, perfect 268; prezumtivul 267; gerunziul 260; imperativul: pozitiv 255, negativ 258; infinitivul: prezent 259, perfect 271; participiul 261; supinul 262.

CONJUNCTIV, modul ~, desinențele ~ 32, să marcă a ~ 2, 44, 252, 350, 383, lipsa conjuncției caracteristice ~ 862, ~ după verbe de modalitate și de aspect 195, 529, valoarea acțiunii exprimate de ~ 195, 213, 215, 433, 441, 444, 447, 450, nuanțe de sens exprimate de ~ 215: concesiia 215, condiția 215, deliberarea 215, indignarea 215, îndoiala 215, presupunerea 215; ~ cu valoarea altor moduri: condițional 215, 232, optativ 215, 231, imperativ 231, 450, prezumtiv 215, 267, ~ și infinitivul 195, 215, 219, 327, 581, larga folosire a ~ în sintaxa frazei 1070, folosirea ~ în locul infinitivului trăsătură comună a limbilor balcanice 1071, funcțiuni 527; ~ în propozițiile interogative 215, în coordonatele: conclusive 744, copulative 729, disjunctive 904, în subordonatele: apozitive 778, atributive 774, completeive directe 784, completeive indirecte 793, concessive 862, 864, consecutive 844, cumulative 873, de excepție 878, modale propriu-zise 825, modale comparative 833, modale comparative condiționale 433, opoziționale 869, predicative 769, predicative suplimentare 882, de scop 818, subiective 764, temporale 808; timpurile ~ 231:

prezent, formarea ~ 252, desinențele ~ 34, 252, alternanțe fonetice în tema ~ 237, 252, forme iotacizate 254, conjugarea ~: activ 252, pasiv 272, reflexiv: cu pronumele în acuzativ 274, cu pronumele în dativ 275; deosebirea ~ de prezentul indicativ 252, ~ egal cu prezentul indicativ 253, valori absolute 231, valori relative 231, valori modale: de imperativ 231, de optativ 231; în coordonatele: adversative 902, copulative 903; în subordonatele: atributive 445, 912, completeive directe 908, concessive 445, condiționale 445, 858, 935, consecutive 931, de scop 445, 927, subiective 445, temporale 917;

perfect, formarea ~ 237, 268, conjugarea ~ : activ 268, pasiv 272, reflexiv : cu pronumele în acuzativ 274, cu pronumele în dativ 275 ; valori absolute 232, valori relative 232, valori modale 215, 232, 441, 916 ; ~ în coordonatele : adversative 902, conclusive 905, copulative 903 ; în subordonatele : atributive 912, completive directe 908, concesive condiționale 445, condiționale 445, 858, 935, consecutive 931, modale comparative condiționale 433, de scop 927, temporale 917.

CONJUNCȚIE, definiție 346, cuvânt ajutător 10, criteriu de definire 12, bogăția ~ în limba română 1070, 1072, clasificarea după formă 16, 348, ~ simple 348, ~ compuse 348, trecerea de la ~ compuse la ~ simple 348, valoarea sintactică a ~ 350, 515, sensul lexical al ~ 350, raportul dintre sensul lexical și valoarea sintactică 350, raportul dintre vechimea ~ și numărul valorilor exprimate 350, ~ cu valori specializate 350, ~ sinonime 350 ; ~ marcă a conjunctivului 2, 44, 252, 350, 383, ~ construite numai cu indicativul 350 ; adverbe cu valoare de ~ 300, 347, 371, 693, pronume relative-interogative cu valoare de ~ 166, 347, prepoziții cu valoare de ~ 14, 309, 316, 327, 347, 693, legătura dintre prepoziții și ~ 309, 746, ~ cu valoare de adverb 361, ~ în locuțiuni adverbiale 294 ; ~ în exclamații 368, 373, 374, 400, ~ întărind un imperativ 354 ; felul unităților sintactice legate prin ~ 346, ~ în propoziții independente 350 ; ~ coordonatoare 346, 349, 711, 723 : adversative 349, 354, 355, 357, 359, 360, 365, 702, 704, 723, 737, locul ~ adversative 352, 998 ; ~ conclusive 349, 355, 356, 365, 705, 723, 743, locul ~ conclusive în propoziție 352, 1000 ; ~ copulative 349, 359, 361, 363, 365, 366, 368, 374, 693, 723, 727, 728, ~ cu valoare mixtă copulativă și adversativă 359 ; ~ disjunctive 349, 358, 362, 364, 698, 723, 732 ; ~ coordonatoare corelative 351, 755, ~ coordonatoare corelative ale unei subordonate : concesive 863, cumulative 872 ; ~ subordonatoare 346, 349, 711, 752 : introduc propoziții : apozitive 777, atributive 367, 370-372, 374, 383, 384, 771, cauzale propriu-zise 349, 368, 369, 372, 373, 376, 378, 379, 384, 811, cauzale condiționale 349, 373, 811, completive directe 367, 368, 370-374, 383, 384, 780, 781, completive indirecte 367, 368, 371-374, 383, 384, 789, concesive 349, 368, 370, 372-374, 377, 861, condiționale 349, 368, 370, 373, 374, 383, 855, consecutive 349, 367, 368, 371, 374, 375, 380, 383, 842, 843, instrumentale 349, 374,

847, de loc 349, 384, modale propriu-zise 349, 371, 372, 382, modale comparative 349, 371, 372, 375, opoziționale 349, 370, 373, 384, 867, predicative 367, 368, 372, 374, 383, 766, locul ~ predicative 1001, predicative suplimentare 881, de relație 349, 374, 853, de scop 349, 367, 374, 383, 816, subiective 367, 368, 370, 372-374, 383, 760, 761, locul ~ subiective 1001, temporale 368, 370-373, 381, 384, 805, 806, 916, ~ precedate de adverb introduc propoziția de excepție 876 ; corelația dintre o ~ subordonatoare și una coordonatoare 351 ; ~ care nu au loc fix 352, ~ accentuate 1022, punctuația 1053, valorile principalelor ~ și locuțiuni conjuncționale 354-409 ; locuțiuni conjuncționale vezi **LOCUȚIUNE CONJUNCȚIONALĂ**

CONSECUTIV, complement circumstanțial ~, vezi **MOD** ;

propoziție circumstanțială ~, definiție 841, elemente introductive 349, 367, 368, 371, 374, 375, 380, 383, 842, corelativele ~ în regentă 718, 842, 843, ~ negativă echivalentă cu o ~ pozitivă 843, modurile folosite 438, 445, 844, corespondența timpurilor 931, ~ și coordonata conclusivă 710, 711, 741, ~ și propoziția temporală 845, locul ~ 1010, punctuația 1054.

CONSTRUCȚIE absolută 511, 595 ; ~ comparativă 134, 511, 684 vezi și **COMPARATIV** ; ~ infinitivală vezi **INFINITIV** ; ~ partitivă cu determinatul neexprimat 317, 321, 518, 599, 943 ; ~ restrictivă 181, 511, 823, 832.

COORDONARE, raport de ~, definiție 420, 710, 719, ~ în propoziție 506, 693 : definiție 692, mijloace de realizare 421, 489, 490, 509, 694 ; ~ în frază 708, 717, 720 : definiție 712, mijloace de realizare 300, 421, 489, 490, 711, 712, 723, felurile raportului de ~ 722 ; ~ între fraze 349, 721, ~ și subordonarea 670, 708, 710, 712, 819, 829, 865, 870, conjuncții de ~ vezi **CONJUNCȚIE**.

COORDONATE, părți de propoziție ~, definiție 689, felul părților de propoziție ~ 689, 690, topica ~ 692, 991-994, intonația ~ 1033, punctuația ~ 1053 ;

propoziții ~, raportul dintre ele 708, 710, 717, omiterea repetării unor elemente exprimate în una dintre ~ 724, corespondența timpurilor 898, 901-905, locul ~ 717, 996-1000, accentul în ~ 1026, intonația 1032, 1035, punctuația 1054, 1056, 1062 ; fraze ~ 721 ; unități sintactice ~ în frază 717, 720 ; ~ adversative vezi **ADVERSATIVE**, ~ conclusive vezi **CONCLUSIVE**, ~ copulative vezi **COPULATIVE**, ~ disjunctive vezi **DISJUNCTIVE**.

COPULATIVE, unități sintactice ~ în frază, definiție 725, felul unităților sintactice ~ 717,

- 726; gradul de legătură al unităților sintactice ~ 717;
- părți de propoziție ~ 693, 694, elemente de legătură 359, 361, 363, 365, 366, 693, 695, corelative ale conjuncțiilor care leagă ~ 693, ~ juxtapuse 691, 693, ~ negative 490, folosirea instrumentelor gramaticale înaintea ~: prepozițiile 695, articolul: demonstrativ 110, 135, 696, posesiv 108, 696, hotărît 696, adverbele din componența comparativului 134, 697, superlativului: absolut 697, relativ 135, conjuncțiile 693; ordinea ~ 692, 991, punctuația 1053;
- propoziții ~ 726, elemente de legătură 359, 361, 363, 365, 368, 374, 723, 727, 728, propoziții ~ juxtapuse 727, propoziții ~ negative 490, modurile folosite 729, corespondența timpurilor 903, propoziția ~ și propoziția coordonată disjunctivă 362, 364, 730, propoziția ~ și propoziția subordonată: apozitivă 710, condițională 710, cumulativă 710, 870, finală 374, 710, 818, 819, modală comparativă de egalitate 829, temporală 710; ordinea propozițiilor ~ 997, propoziții ~ accentuate 1026, punctuația 1054, 1062, intonația 1035.
- CORELATIVE în coordonare: copulativă 693, 727, disjunctivă 699; ~ complementului: concessiv 669, cumulativ 675, de excepție 680; ~ în regentă ale subordonatelor 293, 755; cauzale 812, concesive 295, 710, 863, condiționale 857, consecutive 718, 842, 843, cumulative 710, 872, de excepție 877, de loc 800, modale propriu-zise 822, 823, modale comparative 827, modale de măsură 755, 839, opoziționale 710, 867, de scop 817, temporale 755, 805, 806.
- CORRESPONDENȚA TIMPURILOR, definiție 897, factorii de care depinde ~ 938, ~ între fraze sau propoziții independente 900, ~ la propozițiile coordonate 898, 901-905, ~ la propozițiile subordonate 858, 898, 906-937, ~ ca marcă a dependenței subordonatei 757, libertatea ~ 938, 1070; vezi fiecare propoziție și fiecare raport temporal.
- CRATIMĂ 1069.
- CUMULATIV, complement circumstanțial ~, definiție 673, procedee de exprimare 674, elemente de construcție 337, 674, corelativele ~ 675, ~ și complementul de excepție 676, 680, ~ și complementul social 676;
- propoziție circumstanțială ~, definiție 870, elemente introductive 349, 393, 871, corelativele ~ 710, 872, locuțiuni adverbiale echivalente cu ~ 674, adverbe care întăresc ideea de cumul 872, modurile folosite 445, 873, ~ și coordonata copulativă 870, ~ și propoziția circumstanțială de excepție 874, 879, locul ~ 1013, punctuația 1054.
- CUVÎNT, definiție 3, ca unitate lexico-gramaticală 3, 4, clasificarea ~ în părți de vorbire 4, 9, sensul lexical și gramatical 4, legătura dintre sensul lexical și gramatical 4, sensul lexical și: accentul 1018, îmbinarea de ~ 4, existența sau absența unor forme gramaticale 4, comportarea sintactică a ~ 4,5, precizarea sensului ~ polisemantice sau omonime în îmbinări de ~ 4, sinonimie lexicală cu efecte gramaticale 4, atracție paronimică cu efecte gramaticale 4, structura morfologică a ~ 27, împrumutul de ~ 4; ~ ajutor 10 vezi ARTICOL, CONJUNCȚIE, PREPOZIȚIE, VERB AUXILIAR.
- CUVÎNT COMPUS, delimitarea ~ de locuțiune 4, delimitarea ~ de îmbinarea de cuvinte 4, ~ ca parte de propoziție dezvoltată 511, accentul ~ 1018, scrierea ~ 51; vezi FORMAREA CUVINTELOR.
- CUVÎNT DE DECLARAȚIE 884, 889, locul ~ 885, determinantele ~ 884, punctuația ~ 1058.
- CUVÎNT INCIDENT vezi INCIDENTE.
- CUVÎNT DE INFORMARE 749, 763, 767, 889.
- CUVÎNT DE UMLUTURĂ, definiție 969, părți de vorbire care veră ~ 80, 885, 970, 971, rolul ~ în vorbire 971, ~ devenite ticuri verbale 971.
- DATIV, cazul ~ 78, ~ etic 151, ~ locativ 78, 620, ~ posesiv 145, 146, 574, ~ posesiv, trăsătură comună limbilor balcanice 1071, construcții prepoziționale echivalente cu ~ 2, 43, 179, 307, 333, 611, părți de vorbire construite cu ~: adjective 78, 612, adverbe 78, 298, 608, interjecții 78, 605, propoziții 78, 104, 304, substantive 78, verbe 4, 78, 607, 612; confuzia ~ cu genitivul 2; funcțiuni 4, 21, 78, 146, 519, 559, 574, 610, 665, valorile ~ 145, 560, 574.
- DECLINARE, definiție 21, în comparație cu celelalte limbi romanice 1071, slăbirea ~ în limba contemporană 1072; ~ adjectivului 131; ~ articolului: demonstrativ 109, hotărît 97, nehotărît 112, posesiv 107; ~ numeralului: cardinal propriu-zis 179, colectiv 184, fracționar 185, multiplicativ 186, ordinal 190; ~ pronumelui: demonstrativ 168, interogativ-relativ 165, de întărire 156, negativ 174, nehotărît 171, personal 143, de politețe 149; ~ substantivelor: tipuri de ~ 81, ~ pe genuri 82, ~ nearticulată a numerelor comune 84-86, ~ articulată 87, 89, ~ substantivelor nume de rudenie cu adjectiv posesiv conjunct 162, ~ numelor proprii 90, 94, ~ nearticulată a substantivelor compuse 5, 91, 92, 93, ~ articulată a substantivelor compuse 93, 94.
- DEFECTIV, verb ~, definiție 287, ~ vechi 287, ~ recente 287, ~ regionale 287.

DERIVARE vezi FORMAREA CUVINTELOR.

DESINENȚĂ, definiție 32, ce exprimă ~ 32, 238, din ce este constituită ~ 32, ~ zero 33, 238, ~ legate de anumite sufixe 5; contopirea fostei ~-i cu consoana precedentă 6, 26, 37, 238; ~ substantivale: de singular: masculin și neutru 60, feminin 60, genitiv-dativ feminin 85, vocativ 80, 85, 90, la genul personal 90; ~ de plural 68: masculin 68, feminin 69, neutru 19, 70; concurența dintre ~ neutre de plural 1072; diferențe de sens marcate de ~ substantivale 61; ~ adjectivale: de singular feminin 120, de plural: masculin 124, feminin 125, comune ambelor genuri 126, de genitiv-dativ feminin singular 131, ~ de vocativ 131; ~ verbale 32: ~ analizabile 32, ~ contopite cu finala temei 238, ~ contopite cu sufixul verbal 238, rolul ~ în deosebirea formelor verbale 238, 244, ~ comune timpurilor și modurilor la toate verbele 240, diferență de sens marcată de ~ verbală 246, ~ la verbele auxiliare 244, ~ la verbele unipersonale 289, ~ indicativului: imperfect 249, mai mult ca perfect 251, perfect simplu 250, prezent 246, 248; ~ conjunctivului prezent 32, 34, 252, ~ imperativului pozitiv 255.

DETERMINANT 503, 506.

DETERMINARE, raport de ~ vezi SUBORDONARE.

DETERMINAT 503, 506.

DIATEZĂ, definiție 24, 199, tipuri de ~ 199, prin ce se exprimă ~ 40, 236, ~ mijloc de diferențiere lexicală 4, complementul direct și indirect și ~ 596;

~ activă 246-272; definiție 24, 200, verbe la ~ activă cu complement exprimat prin pronume reflexiv 202, 205: obiective 152, 205, posesive 205, reciproce 152, 205; verbe eventive la ~ activă 206; inversarea construcției cu verb pronominal obiectiv 212; locuțiuni verbale la ~ activă 193;

~ pasivă 272-273, definiție 24, 201, formele 2, 40, 201, 272, tendința de întărire a pasivului cu *a fi* în limba contemporană 1072, diferența dintre ~ activă și pasivă 201, verbe eventive la ~ pasivă 206, pasivul reflexiv 202, 204, diferența între pasivul cu *a fi* și pasivul reflexiv 201, 202, verbe la ~ pasivă cu complement direct 201, 596; locuțiuni verbale la ~ pasivă 193;

~ reflexivă, definiție 24, dezvoltarea ~ reflexive datorită influenței slave 1071, deosebirea dintre ~ reflexivă și cea activă 273, mărci ale ~ reflexive 152, 202, 273; verbe la ~ reflexivă cu acuzativul 202, cu dativul 202, cu dativul și acuzativul 207; reflexiv impersonal 202, subiectul verbelor reflexive impersonale 762, reflexiv dinamic 202,

reflexiv eventiv 206; cumul de valori ale verbelor cu pronume reflexive 211: reflexiv impersonal și: activul pronominal obiectiv 211, pasivul reflexiv 211; verbe tranzitive la ~ reflexivă 203, verbe exclusiv la ~ reflexivă 208; în construcții speciale 212, persoana a III-a a verbelor reflexive impersonale folosită personal 212, locuțiuni verbale la ~ reflexivă 193;

relații reciproce între ~ 208, treceri de la o ~ la alta 208: de la ~ activă sau pasivul reflexiv la ~ reflexivă 210, de la ~ activă propriu-zisă la ~ activă pronominală obiectivă 210; formații paralele de verbe reflexive, active și pasive reflexive 209: activ propriu-zis și: activ pronominal obiectiv 209, pronominal reciproc 209, reflexiv dinamic cu acuzativul și dativul 209; activ pronominal obiectiv și pasiv reflexiv 209, activ pronominal reciproc și reflexiv dinamic 209.

DINAMIC vezi DIATEZĂ reflexivă.

DISJUNCTIVE, unități sintactice ~ în frază, definiție 730, felul unităților sintactice ~ în fraza 717, 720, 731, numărul unităților sintactice ~ 733, gradul de legătură al unităților sintactice ~ 717;

părți de propoziție ~, definiție 698, numărul ~ 698, funcțiunea ~ 699, elemente de legătură 358, 362, 364, 698, ~ juxtapuse 701, adverbe corelative ale ~ 698, ~ care exprimă alternativa apropiate de copulative 698, folosirea instrumentelor gramaticale înainte ~ 700-701, ordinea ~ 692, 993, punctuația ~ 1053;

propoziții ~ 731, elemente de legătură 349, 358, 362, 364, 723, 732, ~ juxtapuse 732, modurile folosite 733, 904, corespondența timpurilor 904, deosebirea de propozițiile adversative 734, propoziția ~ și propoziția copulativă 362, 364, 730, locul propoziției ~ 999, accentul în propoziția ~ 1026, intonația 1035, punctuația 1054.

DOUĂ PUNTE 1058.

DUBITATIVĂ, propoziția ~ enunțiativă neafectivă, ce exprimă 429, 446, caracteristici comune cu enunțiativele optative și potențiale 447, ~ principală 446, ~ subordonată 446, modurile folosite 447, accentul în ~ 1022, punctuația 1046; propoziția dubitativă exclamativă vezi EXCLAMATIVĂ, propoziția dubitativă interogativă vezi INTEROGATIVĂ.

ELEMENT REDICATIV SUPPLEMENTAR, definiție 682, situația ~ între părțile de propoziție 504, conținutul ~ 682, mijloace de exprimare 684, elemente de construcție 317, 325, 684, 685, părți de propoziție la care se referă 683, felul verbelor la care se referă ~ 688, gradul de dependență al ~

- față de verb 687, clasificarea ~ în nominal și verbal 505, 686, ~ verbal cu lipsa elementului verbal 686, acordul ~ nominal cu numele la care se referă 686, 688, lipsa articolului la ~ nominal exprimat prin adjectiv 685; ~ și atributul 504, 688, ~ și complementul 504, 688, ~ și predicatul 504, 688, ~ cu nuanțe circumstanțiale 687, 688, locul ~ 990.
- ELIPSA**, definiție 939, delimitarea ~ de subînțelegere 940, 942, cauzele ~ 939, caracterul afectiv al ~ 944, ~ lexicale 939, 947, ~ gramaticale 939, cuvinte și expresii provenite din ~ 946-948, părți de propoziție eliptice 943, 947, ~ determinatului în construcții partitive 317, 321, 518, 599, 943, ~ predicatului în propozițiile enunțiative: exclamative propriu-zise 455, imperative 461, în subordonata concessivă 861; ~ și propoziția nominală 499, 533, 942, repetiția eliptică 945, 954, ~ și pauza 940, 1040, ~ și suspensia 940, 944, 1066, 1068, ~ și intonația 940, ~ și punctuația 940, 1047, 1062, 1066, 1068.
- ENUNȚIATIVĂ**, propoziție ~, definiție 436, ~ reală, realizabilă, ireală 433, ~ principală transpusă în vorbirea indirectă 889, ~ pozitivă 431, ~ negativă 431, 474, clasificarea după afectivitate 434, 436, clasificarea ~ după conținut 436 vezi **DUBITATIVĂ IMPERATIVĂ, OPTATIVĂ, POTENȚIALĂ**;
- ~ propriu-zisă neafectivă 437, ce exprimă ~ 429, 432, 438, principală 438, secundară 438; modurile folosite 438;
- accentul în ~ 1020-1021, intonația 435, 1028, 1031-1034, 1036, punctuația 1046; ~ propriu-zisă exclamativă vezi **EXCLAMATIVĂ**
- EPICEN**, substantiv ~ 64.
- ETIMOLOGIE POPULARĂ** cu consecințe gramaticale 4.
- EVENTIV**, verb ~ 206; vezi și **DIATEZĂ**.
- EXCEPTIV**, complement circumstanțial de ~, definiție 677, ~ pozitiv 677, ~ negativ 677, procedee de exprimare 679, adverbe și locuțiuni prepoziționale cu care se construiește 327, 679, corelativul ~ 680, caracteristici ale părții de propoziție la care se referă ~ 678, ~ și complementul: cumulativ 676, 680, de mod comparativ 681;
- propoziție circumstanțială de ~, definiție 875, elementul la care se referă 875, elemente introductive 876, corelativul ~ 877, modurile folosite 878, ~ și alte subordonate 832, 874, 879, locul ~ 1014.
- EXCLAMATIVĂ**, propoziție ~ enunțiativă, definiție 451, ce exprimă 429, caracteristici formale 292, 436, 451, ~ negativă 431, ~ pozitivă 431, ~ cu formă negativă și sens pozitiv 474, ~ transpusă în vorbirea indirectă 892, ordinea cuvintelor în ~ 973, 974, 976, accentul în ~ 1025, 1028; intonația 451, 1028, 1034, 1037, punctuația 1047, 1048, 1050, 1051;
- ~ propriu-zisă, ce exprimă 452, procedee de construire 368, 453, elipsa predicatului în ~ 455, moduri folosite 456, ordinea cuvintelor în ~ 454, intonația 456;
- ~ dubitativă, ce exprimă 460;
- ~ imperativă, ce exprimă 461, ~ prohibitivă 461, elipsa predicatului în ~ 461, predicatul ~ exprimat prin interjecții 461, interogative echivalente cu ~ 461; intonația 461;
- ~ optativă, ce exprimă 457, trăsături formale ale ~ 373, 374, 400, 458, asemănarea cu enunțiativa exclamativă propriu-zisă 457, ~ în imprecății, injurii, blesteme 458; transpusă în vorbirea indirectă 889;
- ~ potențială, ce exprimă 459;
- ~ interogativă, ce exprimă 467, ~ precedată de interjecții 467; ~ propriu-zisă 468; ~ dubitativă 468; ~ optativă 468; ~ potențială 468; intonația ~ 435, 467, 1037; punctuația 467, 1047, 1048, 1051.
- FINALĂ**, propoziție ~ vezi **SCOP**.
- FLEXIUNE**, criteriu de clasificare a părților de vorbire 11, părți de vorbire cu ~ bogată 1070, mijloc de exprimare a raporturilor sintactice 421, 508, 756, 757, elemente de ~ analitică 2, 40-45, forme flexionare cu mai multe valori 46, forme flexionare duble 4, 49, 61, 66, 260, forme flexionare duble ca mijloc de diferențiere lexicală 4, 49, forme flexionare omonime 47, forme flexionare sinonime 48; ~ nominală și verbală 11, vezi și **DECLINARE** și **CONJUGARE**.
- FONETICĂ**, raportul dintre gramatică și ~ 6, raporturile cu morfologia: mijloace ~ în flexiune 36, cantitatea, marcă a unor valori gramaticale 6, 136, geminarea consoanelor cu valoare de superlativ 6, 136; raporturile cu sintaxa 6, 1017, modificarea corpului ~ al cuvintelor în îmbinări 6; ~ și punctuația 427, ~ și ordinea cuvintelor 1017; vezi și **ACCENT, INTONAȚIE, PAUZĂ, RITM, TEMPO**.
- FORMAREA CUVINTELOR**, poziția ~ între părțile constitutive ale limbii 3, raporturile ~ cu gramatica 3, 5, ~ ca mijloc de caracterizare a părților vorbirii și a unor clase din cadrul lor 16, afixe lexico-gramaticale 5; ~ prin:
- compunere, definiție 5, tipuri de ~ 5, legătura dintre ~ și derivare 5, gradul de sudură al elementelor componente 5;
- derivare, ca sistem 5, legătura dintre ~ și morfologie 5, ~ de la forme flexionare 5, ~ de la compuse și locuțiuni 5, ~ parasintetică 29, legătura dintre ~ și sintaxă 5, nume de agent ~ construite cu complemente directe 5, legătura dintre ~ și schimbarea valorii gramaticale 5, și compunere 5;

schimbarea valorii gramaticale, definiție 5, treceri de la o parte de vorbire la alta 5; substantivizarea ocazională a oricăror forme flexionare 5; vezi fiecare parte de vorbire.

FORMĂ GRAMATICALĂ, vezi CUVINT, vezi FLEXIUNE, vezi fiecare parte de vorbire.

FORMĂ PERIFRASTICĂ 41.

FRAZĂ, definiție 419, 707, ce exprimă ~ 419, 707, ~ și judecata 419, 707, asemănări și deosebiri dintre ~ și propoziție 419, 707, obiectul sintaxei ~ 420, tipuri de ~ 708, 720, 721, analiza ~ cu propoziții subordonate după elementele de legătură 754; ~ negativă 473, ~ fragmentată 709, ~ eliptică 942, 948, ~ incidentă 967. tautologia în ~ 959, ~ cu anacolut greșite 964, accentul în ~ 1026, intonația ~ enunțative 1032, intonația ~ interogative 1035, intonația ~ exclamative 1034, punctuația ~ 1045—1047, 1050, 1054—1056, 1058, 1062, 1063, 1065.

FUZIUNE 37.

GEN, ce exprimă 19, ~ mijloc de diferențiere lexicală 4, raportul dintre ~ natural și ~ gramatical 19, 57, 63; ~ neutru caracteristic morfologiei românești 1070, 1071, păstrarea ~ neutru datorită influenței slave 1071, tendința de slăbire a ~ neutru în limba contemporană 1072, deosebirea dintre substantiv și celelalte părți de vorbire în privința ~ 19; ~ substantivelor 19, 57: animate 19, inanimate 19, ~ substantivelor după înțeles 58, ~ după terminație 60, substantive cu ~ diferite la plural și singular 4, 61, substantive epicene 64, ~ personal 59, declinarea după ~ 82; alte părți de vorbire care au forme deosebite după ~ 19: adjectiv 19, 117, articol 19, 96, numeral 19, 179, 189, pronume 19, 139, verb la: gerunziu 117, 221, 260, la participiu 19, 117, 220, 261.

GENITIV, cazul ~, funcțiuni 21, 77, 518, 519, 534, 535, 556, 571, 573, 584, 665, valorile ~ ca atribut 77, 558, 573, construcții prepoziționale cu valoare de ~ 2, 43, 85, 131, 179, 307, 311, 556, prepoziții construite cu ~ 77, 104, 160, 304, 311, repetarea substantivului la ~ 136, 558, 950, confuzia ~ cu dativul 2.

GERUNZIU, modul ~, definiție 221, formarea ~ 237, 260, sufixul ~ 30, 239, 260, ~ negativ cu prefix 29, forme duble de ~ 260, forme regionale de ~ 260, ~ pasiv 272, ~ reflexiv: cu pronumele în acuzativ 260, 274, cu pronumele în dativ 260, 275, locul pronumelui reflexiv la ~ 275, ~ urmat de forme atone ale pronumelui personal 144, 260, ~ verbelor iotacizate 260, ~ în compunerea unor forme temporale 260, subiectul ~ 221, 511, 516, determinantele ~

221; ~ acordat 117, 221, 260, 553, funcțiuni 221, 260, 507, 511, 553, 580, 583, 586, 595, 598, 610, 624, 627, 638, 649, 665, 668, 684, ~ negativ echivalent cu un infinitiv cu prepoziție 327, locuțiuni adverbiale modale echivalente cu ~ 316, abuzul de ~ 221, locul ~ acordat 979, punctuația construcțiilor ~ 1053.

GRAD DE COMPARATIE vezi COMPARATIE.

GRAMATICĂ, definiție 1, părțile constitutive 1, raporturile dintre morfologie și sintaxă 2, raporturile dintre ~ și celelalte părți ale limbii 3: fonetică 3, 6, formarea cuvintelor 5, vocabular 3, 4; ~ și ortografia 7, ~ și punctuația 7, 427, 1044; structura ~ a limbii române 1071, deosebiri față de latină 1071, față de celelalte limbi romanice 1071, influențe străine 1071, tendințe în structura ~ a limbii contemporane 1072.

GRUP RITMICO-SEMANTIC 1039.

IMPERATIV, modul ~, ce exprimă ~ 213, 217, 217, ~ în expresii cu valoare de interjecție; verbe fără modul ~ 4, ~ în locul înd. cativului 217, 456, conjunctiv cu valoare de ~ 231, 450, indicativ viitor cu valoare de ~ 229, 450, interjecții cu sens apropiat de ~ 414, funcțiuni 527, ~ întărit de conjuncții 354, ~ în propozițiile: principale 450, în coordonatele: adversative 740, 902, conclusive 744, copulative 729, 903, disjunctive 733, 904, în subordonatele de scop 818, 926; intonația ~ 39, 1034;

~ pozitiv activ: formarea ~ 237, 255, desinențe 32, 255, pers. a II-a sg. formată prin palatalizarea consoanei finale 256, forme comune cu indicativul prezent 256, forme deosebite de indicativul prezent 256, forme neregulate 257; ~ pozitiv pasiv 272, ~ pozitiv reflexiv: cu pronume în acuzativ 274, ~ cu pronume în dativ 275; ~ pozitiv folosit cu elemente enclitice 144, 256, 274;

~ negativ activ: formele ~ 237, 258, forme influențate de ~ pozitiv 258; ~ negativ pasiv 272; ~ negativ reflexiv: cu pronume în acuzativ 274, cu pronume în dativ 275.

IMPERATIVĂ, propoziție ~, ce exprimă 429, 448, caracterul enunțativ 432, ~ prohibitivă 431, 448, ~ cu valoare apropiată de interjecții 17, ~ principală independentă 449, ~ principală regentă 449, modurile folosite 450, ~ transpusă în vorbirea indirectă pierde caracterul imperativ 889, punctuația 1046; ~ exclamativă vezi EXCLAMATIVĂ.

IMPERFECT indicativ, formarea ~ 237, 249, sufixul ~ 249, desinențele ~ 249, conjugarea ~ activ 249, forme vechi de ~ 249, ~ pasiv 272, ~ reflexiv: cu pronume în

acuzativ 274, cu pronume în dativ 275, felul acțiunii exprimate de ~ 226, 433, 444, 445, valori absolute ale ~ : valoare de prezent 226, de perfect 226, cu valoare iterativă în trecut 226, 916, cu valoare durativă în trecut 226, 916; valori relative ale ~ : exprimând o acțiune trecută simultană cu alta 226, posterioară alteia 226; valori modale : de condițional perfect 48, 226, 718, 908, de optativ 226; ~ în dialog exprimând reproșul 226; ~ în propozițiile : coordonate copulative 903, subordonate : atributive 911, cauzale 921, complementive directe 907, concesive condiționale 433, 445, condiționale 433, 858, 934, consecutive 931, de loc 937, modale comparative 445, comparative condiționale 433, 837, 930, subiective 937, temporale 916.

IMPERSONAL vezi **VERB**, vezi **DIATEZA** reflexivă.

INCIDENTE, cuvinte și construcții ~, definiție 965, ce exprimă ~ 966, caracterul afectiv al ~ 968, ~ în vorbirea indirectă 892, natura gramaticală a ~ 967 : interjecții 967, propoziții 885, 967, propoziții ~ apropiate de interjecții 17, lipsa regentei la propozițiile ~ 750, 967, fraze ~ 967; ~ și pauza 1039; cuvinte de umplură ~ 969-971, locul ~ 965, 995; locul : cuvintelor și construcțiilor ~ intercalate 995, propozițiilor ~ intercalate 1016; intonația 965, 1030, punctuația 965, 1050, 1053, 1054, 1057, 1062, 1064.

INDICATIV, modul ~, forme simple 246-252, forme compuse 263-267, pasiv 272, reflexiv : cu pronume în acuzativ 274, cu pronume în dativ 275; valoarea acțiunii exprimate de ~ 213, 214, 433, 438, 447; timpurile ~ 224, vezi fiecare timp în parte; funcțiuni 527; ~ în propozițiile : coordonate : adversative 740, copulative 729, conclusive 905, disjunctive 733, 904; subordonate : de agent 797, apozitive 778, atributive 438, 774, cauzale 438, 813, complementive directe 438, 784, complementive indirecte 793, 928, concesive 438, 864, condiționale 857, consecutive 438, 844, cumulative 873, de excepție 878, instrumentale 438, 848, de loc 438, 801, de mod propriu-zise 825, de mod de măsură 840, de mod comparative 438, 833, opoziționale 869, predicative 438, 769, predicative suplimentare 882, de relație 853, de scop 818, sociative 438, 851, subiective 438, 764, 928, temporale 438, 808.

INERENTĂ, corelație de ~ 506.

INFINITIV, modul ~, definiție 219, formele ~ 219, sufixul ~ marcă a conjugării 236, 248; ~ scurt prezent : formarea ~ 237, 259, ~ pasiv 272, ~ reflexiv : cu pronume în acuzativ 274, cu pronume în dativ 275; ~ perfect : formarea ~ 237, 271, ~ pasiv

272; ~ lung, formarea ~ 259, cu valoare de substantiv 219, 317, articularea ~ cu valoare de substantiv 219; cu valoare verbală 213, 219, 259, ~ în formele inversate de condițional optativ 259, 269; prepoziții construite cu ~ 219, 303, 311, 317, 340, 581, 610, a marcă a ~ 2, 219, 259, 305, 307, 311, folosirea ~ fără a după unele verbe 259; verbe construite cu ~ 219, funcțiuni 219, 317, 517, 527, 534, 535, 580, 581, 595, 598, 601, 610, 624, 632, 638, 644, 659, 671, 684; subiectul ~ 213, 219, 511, 516; determinantele ~ 219; ~ în construcție cu verbe de modalitate și de aspect 195, 219, 529, ~ în construcții absolute 511, 516, ~ în construcții relative 511, 516, 525, 604; în construcția acuzativ cu ~ 212; ~ cu valoare : de gerunziu 219, 327, de indicativ 219, de imperativ 213, 219, 450, 527; ~ și conjunctiv 195, 215, 219, 327, 581; întărirea ~ în limba contemporană 1072.

INSTRUMENTAL, complement circumstanțial ~, definiție 648, elementul determinat 220, 221, 648, procedee de exprimare 78, 79, 105, 219, 221, 649, elemente de construcție 316, 321, 324, 326-328, 332, 333, 335, 341, 343, 650, aspectul negativ al ~ 650, ~ în locuțiunii 651, delimitarea de complementul de mod 652; ~ și sociativ 316, 657, ~ cu alte nuanțe circumstanțiale 324, 328, 341, 343, 652, 666; locul ~ 989.

propoziție circumstanțială ~, definiție 846, elemente introductive 349, 370, 847, modulele folosite 438, 848, locul ~ 1009, punctuația 1054.

INTERCALATE, părți de propoziție ~ în forma : (inversată a) condiționalului 269, perfectului compus 144, 194, 264, 989, viitorului 144, 989, în formele diatezei pasive 194, 989, între elementele predicatului nominal 867, între verbul de modalitate sau de aspect și verbul următor 144, 195, 973, 989, între pronume neaccentuate și verb 144, 986, 989, între părți de propoziție coordonate 692;

propoziții ~ : categoriile de ~ 1016, deosebirea ~ de incidente 967; ~ și pauza 1039 intonația 1030, punctuația 1054, 1058.

INTERJECȚIE, definiție 410, situația ~ între părțile de vorbire 515, originea ~ 410 forma ~ 410, clasificarea ~ după formă 411, ~ cuvinte imitative sau onomatopee 411, 416, ~ provenite din alte părți de vorbire 411, grup de cuvinte cu valoare de ~ 17, expresii cu imperativul cu valoare de ~ 217, sensul ~ 410, 415, clasificarea ~ după sens 412, ~ care redau : o senzație fizică 413, o stare sufletească 413 voința sau dorința 414; sensuri variate la aceeași ~ 415, ~ cu sens apropiat : de

vocativ 414, de imperativ 414, funcțiuni 417, 453, 461, 493, 527 *534, 595, 638, ~ care însoțesc vocativul 80, 417, 970, ~ care însoțesc o propoziție 417, 453, 467, determinantul ~ 417, 506, 593, 597, 605, 636, 779, 788, locul ~ 995, ~ și pauza 1039, ~ accentuate 1025, intonația 1034, punctuația 1050, 1053.

INTEROGATIVĂ, propoziție ~, definiție 462, ~ și judecata 429, ~afectivă și neafectivă 434; ~ directă 462, 464 ~ neafectivă, definiție 466, felul acțiunii din ~ 433, ~ negativă 431, 474, ~ pozitivă 431, 474, ~ pozitivă cu sens negativ 431, 474, ~ negativă cu sens pozitiv 431, 474, ~ legată de un răspuns 464, deosebirea de ~ indirectă 1042, ~ transpusă în vorbirea indirectă 889, ~ echivalentă cu o imperativă exclamativă 461, modurile folosite 215, 466, ordinea cuvintelor în ~ 465, accentul în ~ 1020, intonația 435, 1035, punctuația 1047, ~afectivă exclamativă vezi **EXCLAMATIVĂ**;

~ parțială, felul întrebării la ~ 463, 464, felul răspunsului la ~ 464, elemente introductive 165, 166, 463, 465, locul subiectului și al numelui predicativ în ~ 975, intonația 465, 1036;

~ totală, la ce se referă întrebarea 463, 502, răspunsul la ~ 464, intonația 465, 1035;

~ retorică, definiție 469, ~ categorie mixtă enunțiativă și interogativă 432, felul întrebării la ~ 462, ~ cu formă negativă și înțeles pozitiv 469, 474, cu formă pozitivă și înțeles negativ 469, 474, punctuația 1047;

~ propriu-zisă 432; ~ dubitativă 466, ~ dubitativă deliberativă 466, intonația ~ dubitative 466, punctuația ~ dubitative 1047; ~ optativă 466; ~ potențială 466; ~ dubitative, optative, potențiale negative și pozitive cu același sens 466;

~ indirectă, definiție 462, 470, ~ categorie mixtă enunțiativă și interogativă 432, caracteristicile ~ 749, elementul regent 749, ~ cu regent neexprimat 470, deosebirea ~ de cea directă 1042, ~ în vorbirea indirectă 889, funcțiunea ~ în frază 462, 470, 471, 749, 763, 767, 771, 783, 792, 889, ~ parțială 463, 749, ~ totală 463, 749, elemente introductive ale ~: parțiale 471, 749, 889, totale 471, 749, 889, modurile folosite 472, punctuația 1046, 1049.

INTONAȚIE, definiție 1027, rolul ~ în morfologie 6, 39, rolul ~ în sintaxă 3, 6, 434, 435, 1027, mijloc de marcare a raporturilor sintactice 6, 421, 509, 756, 1017, 1027, tipuri de ~ 1028, ~ enunțiativă 435, 465, 1031-1033, ~ interogativă 435, 465, 1035-1037, ~ exclamativă 434, 435, 451, 465, 1034, ~ interogativă-exclamativă 435, 467, 1037;

~ în vorbirea directă 883, 1042, ~ în vorbirea indirectă 883, 895, 1042; ~ construcțiilor eliptice 940, ~ construcțiilor simetrice 1033, ~ vocativului 39, 1034, ~ imperativului 39, 1034, ~ atributului izolat 584, ~ subiectului 521, 533, ~ predicativă 3, 419, 430, 508, ~ propozițiilor independente 709, ~ tautologiei 958, 1033, ~ și accentul 1017, 1029, ~ și pauza 1017, 1030, ~ și punctuația 1044, 1045, 1047, 1050.

IZOLARE 7, ~ părților de propoziție 423: apozitive 567, atribut 423, 584, complement direct 609, complement de relație 662, subiect 499; ~ propozițiilor subordonate 423, 709: atributive 423, 769, circumstanțiale de cauză 423; ~ și pauza 508, 1039.

INTRANZITIV, verb ~ vezi **VERB**.

IMBINARE DE CUVINTE, definiție 419, funcțiunea denominativă a ~ 4, ~ și locuțiunea 4, 514, 754, ~ și cuvântul compus 4, sensul lexical al ~ 4, ~ și precizarea sensului unui cuvânt polisemantic sau omonim 4, ~ și modificarea corpului fonetic al cuvintelor 6, cuvinte derivate de la ~ 5.

JONCTIUNE, mijloc de exprimare a raportului sintactic 421, dintre: părțile de propoziție 508, propoziții 711; coordonarea prin ~ 421, 509, 711, subordonarea prin ~ 421, 508, 711, tipuri de tranziție între ~ și juxtapunere 713.

JUXTAPUNERE, coordonarea prin ~ 421, 509, 712, 723, coordonarea părților de propoziție prin ~ 421, 693: adversative 702, copulative 691, 693, disjunctive 698; coordonarea prin ~ în frază 712, 737: unități sintactice adversative 737, conclusive 743, copulative 727, disjunctive 732; subordonarea prin ~ 421, 508, 712, 756; apozitia ~ 567, 568; propoziții subordonate ~: apozitive 777, concesive 712, 862, condiționale 712, 856; analiza sintactică a propozițiilor ~ 712, tip de tranziție între ~ și jonctiune 713; intonația propozițiilor ~ 712, 856, 1032.

LEXIC vezi **VOCABULAR**.

LINIE DE DIALOG 1060.

LINIÉ DE PAUZA 1062.

LINIUȚĂ DE UNIRE 1069.

LOC, complement circumstanțial de ~, definiție 619, elementul determinat 193, 219-221, 619, procedee de exprimare 78, 79, 166, 222, 620, prepoziții și locuțiuni prepoziționale cu care se construiește 311, 313, 314, 317-326, 328, 330, 331-337, 339-345, 621, ~ și complementul direct 313, ~ și complementul indirect 313, 334, 339, ~ cu alte nuanțe circumstanțiale 622; locul în propoziție 989;

propoziție circumstanțială de ~, definiție 798, elemente introductive 300, 349, 384, 391, 409, 799, corelativele ~ 800, modurile folosite 438, 801, propoziții opoziționale false ~ 867, ~ cu alte nuanțe circumstanțiale 802, ~ intercalată 1016, locul ~ 1006, punctuația 1054.

LOCUȚIUNE, definiție 4, 17, ~ ca unitate lexico-gramaticală 4, caracteristici lexicale 17, caracteristici gramaticale 17, gradul de sudură al ~ 17, determinantele ~ 514, ~ formate prin înlocuire sinonimică 4, ~ ca bază de derivare 5, 17, delimitarea dintre ~ : și cuvânt compus 4, 17, și îmbinare de cuvinte 4, 17; ~ în analiza sintactică 17, 511, 514, 754; clasificarea ~ după părțile de vorbire echivalente 17; ~ cu valoare de numeral 181: distributive 17, adverbiale 17.

LOCUȚIUNE ADJECTIVALĂ, definiție 118, sensul ~ 118, gradul de sudură al ~ 118, ~ formate cu: numerale 181, pronume 174; propoziția în ~ 118, 488; ~ provenite: din locuțiuni verbale 17, din complement circumstanțial instrumental 651; cu funcțiune: de atribut 561, de element predicativ suplimentar 684.

LOCUȚIUNE ADVERBIALĂ, definiție 294, analiza gramaticală dificilă a elementelor componente ale ~ 17, ~ după înțeles: ~ de mod 295, ~ care formează gradele de comparație 42, 134, 317, ~ care leagă termenii comparației 134; ~ de loc 295, ~ de timp 295, ~ de cauză și scop 295: introduc complementul de cauză 628 și de scop 631; ~ cu valori multiple 296; părțile vorbirii determinate de ~ 298; comparația la ~ 297; formarea ~ 294: adjectival în ~ 294, adverbial în ~ 294, numeral în ~ 181, 185, 294, 324, participiul în ~ 294, 335, propoziția în ~ 169, 294, 317, 324, 333, 335, 340, 488, 577, pronumele demonstrativ în ~ 169, 671, 677, pronumele negativ în ~ 174, substantivul în ~ 294, 316, 317, 333; ~ provenite din formule rimate 294, ~ provenite din repetiții legate prin propoziții 294, ~ în alcătuirea locuțiunilor conjuncționale 370, 372, ~ cu valoare de conjuncție 347; ~ cu valoare de numerale adverbiale 294, 296; ~ formate după modelul numeralelor adverbiale 294; ~ echivalente cu un gerunziu 316; ~ cu formă similară cu locuțiunile propoziționale 302; ~ corelative ale subordonatelor 755; ~ cu funcțiune de: atribut 577, complemente: de loc 620, de mod 299, 638, de timp 624; ~ care introduc propoziții subordonate: concesive 861, subiective 760; ~ devenite cuvinte de umplură 970.

LOCUȚIUNE CONJUNCȚIONALĂ, definiție 348,

consecințele sintactice ale analizei ~ 17, 754, îmbinări de cuvinte apropiate de ~ 348, 665, 754, ~ formate cu: adjectiv 348, adverb 295, 300, 326, 332, 348, conjuncții 305, 348, propoziție 317, 332, 337, 338, 340, 348, 367, 368, 370-373, 383, 384, pronume 326, 338, 340, 348, substantiv 332, 348, 368, 370-373, 383, forme verbale 348, 368, 372; ~ corespunzătoare construcțiilor propoziționale 327, 348, 746; funcțiunea ~: coordonatoare: conlusive 349, 723, 727, 743, copulative 349, 693, 723, 727; subordonatoare: atributive 391, 771, cauzale 349, 392, 405, 811, completive indirecte 405, 789, concesive 349, 387, 388, 391, 399, 400, 861, condiționale 349, 391, 855, consecutive 349, 842, cumulative 349, 393, 871, de excepție 876, de loc 349, 391, 409, modale 349: propriu-zise 394, 395, 398, 404, 822-824, modale comparative 394, 395, 827-829, 831, modale comparative condiționale 385, 386, 835, 836, modale de măsură 404, 839; opoziționale 349, 391, 396, 397, 403, 867, 868, predicative 766, de scop 349, 816, temporale 349, 389, 390, 393, 397, 401, 402, 403, 406-408, 916; ~ corelative ale propozițiilor: modale de măsură 839, de scop 817; ~ prin care se exprimă raportul de anterioritate 804, posterioritate 805, simultaneitate 806; ordinea inversă a ~ în propoziții concesive 861; accentul ~ 1022; valorile principalelor ~ 385-409; bogăția ~, caracteristică a limbii române 1070, 1072.

LOCUȚIUNE PREPOZIȚIONALĂ, definiție 302, consecințele sintactice ale analizei ~ 17, 514, ~ înglobate într-o parte de propoziție 515, sensul lexical al ~ 307, sinonimia cu propoziția 307, gradul de sudură al ~ 302; ~ construite cu acuzativul 304, ~ construite cu genitivul sau cu dativul posesiv sau cu un adjectiv posesiv 160, 304, formarea ~ 300, 302, 316, 317, 328; sinonimie între ~ 307, ~ cu formă identică cu locuțiunile adverbiale 302, ~ asemănătoare cu locuțiunile conjuncționale 348, ~ cu valoare de conjuncție 347, numărul raporturilor exprimate de ~ 307, ~ care introduc complemente 316, 595: de cauză 629, concesive 668, condiționale 665, cumulative 674, de excepție 679, de loc 319, 321, 621, de mod comparative 134, 644, opoziționale 671, de relație 338, 660, de scop 633, sociative 655, de timp 624, 625, în construirea propoziției subordonate instrumentale 847, sociative 850, aparente ~ 302, 633, 650, 665; bogăția ~, caracteristică a limbii române 1070, 1072.

LOCUȚIUNE PRONOMINALĂ interogativă, nehotărâtă, de politețe 17.

LOCUȚIUNE SUBSTANTIVALĂ provenită din locuțiune verbală 17.

LOCUȚIUNE VERBALĂ, definiție 193, analiza gramaticală a ~ 193, 514, gradul de sudură al ~ 193, caracteristici comune ale ~ cu verbul 17, 193, determinantele ~ 193, 605, verbe des întâlnite în ~ 193, lipsa verbului în ~ 530, rolul lexical și gramatical al elementelor componente 193, formarea ~ 193, numeralul în ~ 181, ~ formate cu ajutorul complementului circumstanțial instrumental 651, ~ ca bază de derivare a locuțiunilor adjectivale și substantivale 17, funcțiuni 527, ~ cu elementele componente inversate 974.

MAI MULT CA PERFECT, timp de relație 228, ce exprimă ~ 228, formarea ~ 237, 251, sufixul ~ 30, 238, desinențele ~ 251, pluralul fără -ră 251, conjugarea ~ : activ 251, pasiv 272, reflexiv : cu pronume în acuzativ 274, cu pronume în dativ 275; accentuarea formelor de ~ 251, ~ în propozițiile coordonate copulative 903, în subordonatele : atributive 911, cauzale 921, complete directe 907, condiționale 858, temporale 916.

MOBIL, substantiv ~ 62.

MOD verbal, definiție 24, 213, prin ce se realizează ~ 236, ~ personale și nepersonale 24, 213, ~ predicative și nepredicative 213, ~ nepersonale propriu-zise 213, ~ nepredicative cu valoare predicativă 213, formarea ~ 245, ~ simple și compuse 40, 245, folosirea ~ 213—222, valoarea ~ dată de auxiliare de modalitate 41, 195, 529, felul acțiunii exprimate de ~ 213, forme temporale ale unor ~ cu valoarea altor ~ 213, neconcordanța între forma și conținutul unor ~ 213, ~ în vorbirea directă 892, ~ în vorbirea indirectă 892; ~ în propozițiile coordonate și subordonate vezi fiecare propoziție și fiecare mod în parte.

MOD, complement circumstanțial de ~, definiție 636, felurile ~ 636, elementul determinat 219, 636, procedee de exprimare 105, 138, 219, 221, 292, 417, 595, ~ și complementul direct 602, ~ și complementul circumstanțial de loc 345, ~ și complementul circumstanțial sociativ 657, ~ și elementul predicativ suplimentar 688, ~ cu alte nuanțe circumstanțiale 324, 650, 669, locul ~ 989; ~ propriu-zis, definiție 637, procedee de exprimare 115, 638, prepoziții cu care se construiește 311, 315—317, 321, 326, 327, 330, 332, 333, 335, 341, 342, 344, 345, 639, ~ și complementul instrumental 647, ~ și complementul de mod de măsură 335; ~ comparativ, definiție 643, felurile ~ 643, părțile de propoziție cu care se stabilește comparația 643, procedee de exprimare 134, 595, 644, 645, elemente de construcție 134,

135, 298, 303, 317, 321—323, 331, 337, 644, 645, ~ plasat înaintea adjectivului sau a adverbului și legat prin *de* 134, 298, 317, ~ și complementul de excepție 647; ~ consecutiv 646; ~ care arată măsura, definiție 640, procedee de exprimare 641, prepoziții cu care se construiește 134, 316, 317, 333, 335, 339, 340, 642, ~ și complementul direct 603, ~ și complementul de mod propriu-zis 335, ~ și complementul de relație 317;

propoziție circumstanțială de ~, definiție 820, felurile ~ 820, pozitivă cu sens negativ 491, corespondența timpurilor 929, 930, propoziții opoziționale false ~ 867, ~ și propoziția temporală 371, ~ intercalată 1016, ~ izolate 423, locul 1009, punctuația 1054; ~ propriu-zisă, definiție 821, elemente introductive 300, 349, 371, 372, 382, 394, 395, 398, 404, 822—824, corelative ale ~ 822, 823, modurile folosite 825; ~ comparativă, definiție 826, la ce se referă comparația 826, ~ de egalitate 826—829, ~ de inegalitate 826, 830—832, elemente introductive 134, 349, 371, 372, 375, 394, 395, 827, 828, 830—832, corelativele ~ 827, modurile folosite 438, 445, 833, ~ de egalitate și coordonata copulativă 829, ~ și alte subordonate circumstanțiale 831, 832; ~ comparativă condițională, definiție 834, elemente introductive 349, 385, 386, 835, modurile folosite 433, 837, corespondența timpurilor 433, 930, ~ cu nuanță consecutivă 836; ~ de măsură progresivă, definiție 838, elemente introductive 404, 839, corelativele ~ 839, modurile folosite 840.

MODALITATE, vezi PROPOZIȚIE, VERB.

MORFEM 27.

MORFOLOGIE, definiție 1, 8, ~ ca parte constitutivă a gramaticii 1, ~ ca sistem 5, caracteristici ale ~ românești 1070, structura ~ a cuvintelor 27, mijloace ~ de diferențiere lexicală 4, afixe cu valoare lexicală și ~ 5, neregularități ~ explicate prin vechi modificări fonetice 6, legătura dintre ~ : și derivare 5, și ortoepie 6, și scriere 50; ~ și sintaxă vezi GRAMATICĂ.

MOTIUNE, definiție 5, 62, ~ realizată prin afixe lexicale 5, ~ substantivului 19, 62, reducerea ~ în limba contemporană 1072.

NEGATIE, definiție 479, ~ dublă 486, cuvinte de ~ 293, 327, 480—483, 485, 488, 727, întărirea ~ prin adverbe și locuțiuni adverbiale 484, ~ cu mijloace afective 487, ~ unei părți de propoziție 473, 479, ~ predicatului 479, 502, ~ predicatului cu referire la alte părți de propoziție 479, ~ cu rol de predicat 497, ~ propoziției 431, 473, 479, ~ în coordonare 489, 490, ~ în subordonare 489, 491 : elemente negative specifice unor

- subordonate 491, regenta negativă 491, ~ verbului din regentă se referă la subordonată 423, 427, 479, 747, subordonată negativă 491, regentă și subordonată negative 491, propoziții pozitive cu sens negativ 431, 474, 491, propoziții negative cu sens pozitiv 431, 474, 491, 843; construcții negative greșite 491; accentul în propoziții negative 1021; aspectul negativ al părților de propoziție și al propozițiilor vezi părțile de propoziție și propozițiile respective.
- NOMINATIV**, cazul ~, funcțiuni 21, 76, 518, 534, confuzia cu acuzativul 2, 4, 76, 596, 986, ~ și vocativul 39, 76, 80, 90, 131.
- NUMĂR**, definiție 20, raportul între ~ real și ~ gramatical 235, ~ adjectivelor 117, 123-130, ~ substantivelor 65, 66, ~ substantivelor determinate de mai multe atribute adjectivale 591, ~ la numeral 20, legătura dintre ~ și persoană 20, 23, ~ la verb 235, 236; ~ singular vezi SINGULAR, ~ plural vezi PLURAL.
- NUME PREDICATIV** vezi PREDICAT.
- NUMERAL**, definiție 175, ~ ca parte de vorbire independentă 13, categoriile gramaticale ale ~ 11, alte părți de vorbire cu sens de ~ 175, 180, ~ cu valoare de: adjectiv 178, 180, 183, 550, adverb 188, 292, substantiv 178-180, 184, 571, ~ în locuțiuni adverbiale 185, 294, 324, funcțiuni 15, 328, 517, 534, 535, 550, 556, 571, 595, 598, 599, 610, 611, 674, 679, 684, complementul ~ 593, 826, locul ~ cu funcțiune de atribut 977, categorii de ~ 175:
- ~ adverbial, formarea ~ 4, 183, 188, 294, 317, ce exprimă ~ 188, folosirea ~ 188, ~ în limbajul afectiv 188, ~ în construcții cu valoare de superlativ 188, numeral ordinal cu valoare de ~ 191;
  - ~ cardinal, felurile ~ 176, 184, 185.
  - ~ cardinal propriu-zis, ce exprimă 176, formele ~ 177, ~ împrumutate din slavă 1071, forme simple 177, forme compuse 177, formarea ~ compuse după sistem slav 1071, modificări fonetice la ~ compuse 177, construcția ~ până la *nouăsprezece* 178, construcția ~ de la *douăzeci* în sus 178, ~ legate de substantiv prin propoziția *de* 178, 317, 550; declinarea ~ 179, genitivul ~ cu propoziția *a* 2, 43, 179, 307, 311, 556, dativul ~ cu propoziția *la* 2, 30, 179, 311, 333, ~ invariabile 179; articularea ~ cu articol enclitic 179, articularea și declinarea ~ cu articol demonstrativ 179, 550, ~ care se confundă cu adjectivul pronominal nehotărît și cu articolul nehotărît 112, 179; întrebuintarea ~ 180: ~ adjectivale 178, 180, 550, ~ substantivale 178-180; ~ cu forme deosebite după număr 20;
  - ~ exprimând numărul: concret 180, abstract 180; ~ în locuțiuni și expresii: ~ cu valoare restrictivă 181, ~ indicând minutele, vîrsta etc. 181, valori neprecise ale unor combinații cu ~ 182, combinații cu ~ exprimînd aproximația 182, 331, depășirea unei cantități, cifre rotunde 182, 339, periodicitatea 182; ~ în locul celui ordinal 191; numerale formate de la ~ 16, 176, 183; funcțiuni 535, 550, 599, locul ~ cu funcțiune de atribut adjectival 180;
  - ~ colectiv, definiție 184, formele ~ 16, 184, 185, ~ cu valoare adjectivală 184, 550, ~ cu valoare substantivală 184, declinarea ~ 184, articularea ~ 184, construcții cu numeral cardinal cu valoare de ~ 184, articularea substantivului însoțit de ~ 184, funcțiuni 550, 599; locul ~ față de substantiv 184;
  - ~ distributiv, ce exprimă ~ 187, formarea ~ 183, 187, ~ precedat de *cîte* 187, întărirea sensului distributiv prin repetarea lui *cîte* 187, și a numeralului cardinal 187, locul lui *cîte* în vorbirea populară 187; flexiunea ~ 187; funcțiuni 550;
  - ~ fracționar sau substantival, definiție 185, formele ~ 16, 20, 185, flexiunea ~ 185, articularea ~ 185, ~ legat prin *și* de numărul întreg 185, propoziții care leagă ~ de substantiv 185; ~ în vorbirea populară și familiară 185. ~ în limbajul matematicienilor 185. ~ în locuțiuni cu valoare adverbială 185. ~ în locuțiuni cu sens de superlativ 185, locul ~ față de un substantiv însoțit de numeral cardinal 185;
  - ~ multiplicativ, formarea ~ 16, 186, formele ~ 186, flexiunea ~ 186, ce exprimă ~ 186, substantivizarea ~ 186; funcțiuni 535, 550;
  - ~ ordinal, ce exprimă 189, întrebările la care răspunde ~ 189, formarea ~ 35, 189, formele ~ 189, articolul posesiv în componența ~ 45, 107, 108, 189, însoțit de propoziția *de* 189, 317, articularea ~ cu articol enclitic 189, ~ precedat de articolul demonstrativ *cel* 20, 189, 190, declinarea ~ 189, 190; întrebuintarea ~ 191, ~ cu valoare de: adverb 191, adjectiv 189, 191, 550, numeral adverbial 191, substantiv 189, 191; ~ comparat 22, ~ cu valoare de superlativ 191; ~ înlocuit prin numeral cardinal 191; funcțiuni 535, 550, 599; locul ~ față de elementul determinat 189, 191.
- OBIECT** vezi COMPLEMENT DIRECT ȘI INDIRECT.
- OBIECTIV** vezi ATRIBUT, DIATEZĂ.
- OMONIMIE morfologică** 47.
- OPOZITIONAL**, complement circumstanțial ~, definiție 670, părți de propoziție față de care se exprimă opoziția 670, procedee de

exprimare 219, 671, locuțiunii prepoziționale cu care se construiește 671, echivalența dintre coordonarea adversativă și subordonarea ~ 670, ~ cu alte nuanțe circumstanțiale 672;

propoziție circumstanțială ~, definiție 865, raporturile dintre ~ și regentă 866, ~ negativă 491, tipuri de ~ și construcția lor 867, ~ cu formă specifică 867. ~ cu aspect formal al altor subordonate 865, 867, elemente introductive 349, 370, 373, 384, 391, 396, 397, 403, 867, correlative ale ~ 710, 867; ~ cu nuanță comparativă, definiție 868, mijloace de construire 868; elementul regent 868, modurile folosite 869; ~ și coordonata adversativă 670, 710, 865, ~ cu nuanță concesivă 391, locul ~ 1012, punctuația 1054.

OPTATIV, modul ~ vezi **CONDITIONAL-OPTATIV**.

OPTATIVĂ, propoziție enunțiativă ~ neafectivă, ce exprimă 429, 439, persoanele care exprimă și la care se referă dorința 440; felul acțiunii din ~ 441, ~ principală 441, modurile în ~ principală 441, ~ subordonată 443, modurile în ~ subordonată 443, ~ pozitivă 431, ~ negativă 431, caracteristici comune cu dubitativa și potențiala 447, punctuația 1042, ~ enunțiativă exclamativă vezi **EXCLAMATIVĂ**, ~ interogativă vezi **INTEROGATIVĂ**.

ORDINEA cuvintelor, libertatea ~ caracteristică a sintaxei românești 972, 1070, elemente morfologice de care se leagă libertatea ~ 2, 972, ~ obișnuită 972, 996, ~ domeniu de manifestare a raporturilor dintre morfologie și sintaxă 2, ~ mijloc de diferențiere lexicală 4, ~ mijloc de exprimare a raporturilor sintactice: de coordonare 421, de subordonare 421, 508, ~ adverbilor care formează grade de comparație 135, 976, ~ conjuncției 352, 998, 1000, 1001, ~ interjecției 417, 995, ~ adjectivului pronominal: demonstrativ 167, 978, interogativ-relativ 978, de întărire 978, negativ 174, 978, nehotărît 170, 978, posesiv 159, 978, ~ pronomului personal în dativ și acuzativ 144, 983, 986, 987; ~ vocativului 80, 995; ~ părților de propoziție 973—994: ~ coordonate 692, 991—994; ~ predicatului și subiectului 465, 521, 973—975, ~ atributului 4, 180, 184, 586, 976—985, ~ complementului de agent 988, ~ complementului direct 986, indirect 987, ~ complementelor circumstanțiale 989, ~ elementului predicativ suplimentar 990, ~ cuvintelor și construcțiilor incidente 965, 995; ~ în propozițiile: exclamative 454, interogative 465;

~ propozițiilor: ~ coordonate 996—1000, subordonate 166, 996, 1001—1015 (vezi fiecare propoziție în parte).

ORTOEPIE, legătura ~ cu morfologia 6.

ORTOGRAFIE, legătura ~ cu gramatica 7, principiul morfologic în ~ 51, principiul sintactic în ~ 51.

PALATALIZAREA consoanei finale 26, 37, formarea pluralului prin ~ la substantive 69, 71, la adjective 127, 128, formarea genitiv-dativului feminin prin ~ la substantive 85, la adjective 131, ~ la persoana a II-a singular a prezentului indicativ 246, 248, a imperativului pozitiv 255, 256.

PARANTEZĂ 1063—1073, punctuația grupurilor de cuvinte din ~ 1046.

PARTE DE PROPOZIȚIE, definiție 419, 501, criterii de definire ~ 2, 503, prin ce se exprimă ~ 419, cuvinte care nu sînt ~ 515, ~ simplă 419, 510, ~ dezvoltată 419, 511, tipuri de ~ dezvoltate 511, raporturile sintactice dintre ~ 421, 506, 507, 508, ~ principale 502, 503, ~ secundare 502, 503, distincția între ~ principale și secundare 502; ~ izolate și neizolate 423, 1039, ~ multiple 506, 513, ~ redate sau anticipate 512; ~ secundară cu dublă subordonare 682, ~ comune mai multor propoziții dintr-o frază 714; clasificarea în cadrul fiecărei ~ 505, corespondența dintre ~ și propozițiile subordonate 420, 746, elipsa unor ~ 942, 947; vezi și diversele părți de propoziție.

PARTE DE VORBIRE, definiție 9, clase lexicale și gramaticale 4, 9, criterii de definire și clasificare 4, 9, 12: criteriul lexical 4, 9, 10, criteriul morfologic 9, 11, criteriul sintactic 9, 12; caracterizarea unor clase din cadrul ~ prin formarea cuvintelor 16; probleme de vocabular la ~ 15, probleme de sintaxă a ~ 15, ~ fără rol de părți de propoziție 515, categoriile gramaticale ale ~ flexibile 11, ~ a căror recunoaștere ridică probleme 13, dificultăți de încadrare a unor cuvinte în ~ 14, treceri de la o ~ la alta 14, ~ repetate 951—953, accentul și ~ 1019.

PARTICIPIU, modul ~, definiție 220, formarea ~ 237, 261, sufixele ~ 261, forme iotacizate 261, ~ unor verbe care nu derivă de la perfect 237, 239, 261, ~ în alcătuirea formelor verbale compuse 261, ~ din cadrul perfectului compus urmat de forme atone ale pronumelui personal 144, 264, ~ după verbe de modalitate și de aspect 529, ~ cu sens activ 220, ~ cu sens pasiv 220, ~ înlocuind pasivul 220, ~ cu prefixul *ne-* exprimă imposibilitatea realizării acțiunii 220, funcțiuni 220, 507, 534, 552, 584, 586, 595, 627, 644, 684, determinantul ~ 220, subiectul ~ 261, 511, acordul ~ pasiv cu

- subiectul 261, cu valoare adjectivală 2, 117, 220, 261, 552, 627, care poate fi comparat 220, ~ cu valoare de adverb 292, în locuțiuni adverbiale 294, 335, ~ cu rol de prepoziție 302, ~ substantivizat 220, ~ cu valoare verbală 220, ~ cu sufixe diminutive 220, locul ~ cu valoare adjectivală 979; construcții participiale 511, punctuația construcțiilor participiale 1053.
- PARTICULA 35.**
- PASIV** vezi **DIATEZĂ** pasivă.
- PAUZĂ**, definiție 1038, rolul ~ în vorbire 1039, unități de intonație, semantice și sintactice despărțite de ~ 6, 1038, 1039, ~ exprimând nuanțe ale unor raporturi sintactice 508, 1042, ~ în vorbirea directă și indirectă 1042, ~ în vorbirea afectivă 1041, ~ în construcții eliptice 940, 1040, ~ și intonația 1017, 1030, ~ și punctuația 1038, 1039, 1044, 1052, ~ și tempo 1042.
- PERFECT** indicativ, ce exprimă ~ 227, ~ cu valoare de prezent 227;
- ~ simplu, tema ~ 237, 250, sufixele 30, 250, desinențele ~ 250, alternanțe vocalice în tema ~ 250, formele ~ cu -ră 250, conjugarea ~: activ 250, pasiv 272, reflexiv: cu pronume în acuzativ 274, cu pronume în dativ 275; sensul durativ al ~ 4, sensul momentan al ~ 4, sensul ironic al persoanei a II-a a ~ 227, restringerea folosirii ~ în limba contemporană 1072, folosirea regională a ~ 227, ~ în literatură 227, locul accentului la ~ 6, 250, verbe care nu e folosesc la ~ 227; ~ în propozițiile: atributive 911, cauzale 921, condiționale 858, temporale 916;
- ~ compus, ce exprimă ~ 227, formarea ~ 237, 263, ~ cu forma inversată 264, conjugarea ~: activ 263, pasiv 272, reflexiv: cu pronume în acuzativ 274, cu pronume în dativ 275; forme inversate de ~ reflexiv 274, 275, forme regionale 264, ~ în literatură 227; ~ în propozițiile: atributive 911, cauzale 921, complete directe 907, condiționale 858, consecutive 931, modale comparative condiționale 837, 930, temporale 916;
- ~ conjunctiv vezi **CONJUNCTIV**, ~ condițional-optativ vezi **CONDITIONAL-OPTATIV**, ~ infinitiv vezi **INFINITIV**, ~ prezumtiv vezi **PREZUMTIV**.
- PERSOANĂ**, definiție 235, ~ reală și cea gramaticală 23, 235, părțile vorbirii care au categoria ~ 23, 139, 235, legătura dintre număr și ~ 20, 23, 235, 244, ~ nedeterminată sau generală 23, 523, întrebări afective ale ~ 23, transformarea ~: I în a II-a 217, a III-a în a II-a 217; folosirea ~ I plural în locul ~ a II-a sau a III-a singular 23, 235, ~ a II-a singular în locul ~ I sau a III-a 235, ~ a III-a în loc de ~ I 23, 235; schimbarea ~ în vorbirea indirectă 891, prin ce se exprimă ~ la verb 150, 195, 196, 236, 244, verbe cu o singură ~ 195, 235; pentru forme vezi fiecare mod și timp.
- PLURAL**, definiție 65, părțile vorbirii care au număr singular și ~ 20, folosirea ~ în locul singularului 20, 66, 235, ~ autorului 20, 235, ~ autorității 20, 151, 235, ~ modestiei 20, 151, 235, ~ politeții 20, 235, ~ solidarității 20, 151; ~ substantivelor 68-71, substantive cu formă numai de ~ 4, 66, substantive cu formă numai de ~ care și-au refăcut o formă de singular 66, substantive cu sens schimbat la ~ 61, 66, substantive cu mai multe forme de ~ 4, 61, 66; substantive care nu au ~ 4, 66, ~ numelor de materie 66, înlocuirea sufixului lexical la ~ unor substantive 31, 69 și al unor adjective 125, 127; ~ adjectivelor 123-129; ~ inclusive la pronume 142; vezi și **ALTERNANȚE FONETICE**, **DESINENȚĂ**, **NUMĂR**, **PALATALIZARE**.
- POSTERIORITATE**, raport temporal de ~, în corespondența timpurilor, raport de nesimultaneitate 899, ~ față de prezent 226, 907, 910, 911, 921, 926, față de trecut 226, 229, 231, 907, 911, 913, 916, 918, 919, 921, 922, 930, 933, 937, față de viitor 907, 910, 911, 921, 926; ~ la coordonate 901; ~ față de o subordonată: atributivă 911, 913, cauzală 921, 922, completivă directă 907, indirectă 937, concesivă 937, condițională 934, modală comparativă condițională 930, subiectivă 937, temporală 803, 805, 916, 918.
- POTENȚIAL**, modul ~ vezi **CONDITIONAL-OPTATIV**.
- POTENȚIALĂ**, propoziție enunțiativă ~, ce exprimă 429, 444, ~ care atenuează cererea 444, modurile folosite în ~ principală 445, modurile folosite în ~ subordonată 445, caracteristici comune ale ~ cu dubitativă și optativă 447, punctuația 1046; ~ exclamativă vezi **EXCLAMATIVĂ**, ~ interogativă vezi **INTEROGATIVĂ**.
- POZITIV**, gradul vezi **ADJECTIV**, **COMPARATIE**.
- PREDICAT**, definiție 526, importanța ~ în propoziție 502, ~ ca indice de predicție 419, ~ logic 429, ~ gramatical 429, atracția exercitată de subiectul regentei asupra ~ subordonatei 757, clasificarea ~ după formă 505; ~ negativ vezi **NEGATIE**; ~ verbal, procedee de exprimare 299, 417, 461, 498, 505, 516, 527-529, 762, ~ verbal neexprimat: subînțeles 496, 497, 530, 724, elipsa ~ verbal 455, 496, 861, 940, 943, 944, 947; adverbe ~ 299, 496,

528, 762, adverbe care intră în componența ~ 299; ~ coordonate 513, 530; ~ nominal, formarea ~ nominal 531, analiza ~ nominal 510, verbele copulative din ~ 196, 532, lipsa copulei la ~ 455, 533, 724, complementul ~ nominal 593; nume predicativ: procedee de exprimare 112, 115, 138, 166, 219, 220, 311, 316, 317, 319, 321, 324, 326-328, 338, 344, 345, 417, 498, 505, 534, 762, lipsa numelui predicativ 533, 724; clasificarea după conținut: de calificare și de identificare 505, 535, asemănarea cu atributul 505, 534, confuzia cu subiectul 974, complementul numelui predicativ 593, locul numelui predicativ 419, 974, intonația numelui predicativ prepus 974; predicatul și elementul predicativ suplimentar 504, 688; ~ în interogativa totală 502, locul ~ 465, 521, 973-975, ~ accentuat 533, punctuația 1053;

propoziție predicativă, definiție 765, elementul regent 718, 746, 747, 749, 765, elemente introductive 367, 368, 372, 374, 383, 766, corespondența ~ cu numele predicativ 766, ~ de identificare și de calificare 768, ~ în vorbirea indirectă 888, 889, ~ interogativă indirectă 471, 749, 767, 889, modurile folosite 438, 769, locul ~ 1001, punctuația 1054.

PREDICATIVĂ SUPLEMENTARĂ, propoziție ~, definiție 880, părți de propoziție la care se referă 880, elemente introductive 881, modurile folosite 882, locul ~ 1015.

PREDICATIVITATE sau **PREDICATIE**, esență a propoziției 419, 430, 502, relația dintre ~ și predicat 502, 533, indici de ~ 419.

PREFIX, definiție 29, ~ provenite din prepoziții 5, valoarea ~ 29, ~ cu sens de superlativ 5, 29, 136, ~ la numeralul multiplicativ 16, 183, ~ cu valoare aspectuală 25, 29, ~ negative 29, 220, 480.

PREPOZITIE, definiție 301, ~ cuvânt ajutător 10, 301, criteriul de definire 12, bogăția ~ în limba română 1070, 1072, clasificarea ~ în simple și compuse 16, 302, trecerea de la ~ compuse la ~ simple 302, gradul de sudură a ~ compuse 302, modul de scriere a ~ compuse 302, sensul lexical al ~ 307, ~ cu sens negativ 327, 488, 651, 655, ~ sinonime 307, 324, 332; sinonimia ~ cu locuțiunile ~ 307; clasificarea ~ după părțile de vorbire pe care le leagă 303; forma cuvintului precedat de ~ 304: articularea substantivelor precedate de ~ 104, 105, 306, ~ construite cu acuzativul 79, 304, 315, ~ construite cu dativul 78, 104, 304, ~ construite cu genitivul 77, 104, 160, 304, 311, 518, ~ cu genitivul construite cu un pronume personal neac-

centuat în dativ 146, 304, cu un adjectiv posesiv în acuzativ 160, 304, forme verbale precedate de ~ 305; valoarea sintactică a ~ 307; ~ apropiate de elemente de flexiune 43: *pe* la acuzativ 59, 79, 307, 317, 335, 599, *la* în construcții cu valoare de dativ 2, 43, 307, 333, 338, 611, *a* în construcții cu valoare de genitiv 2, 43, 85, 131, 179, 307, 311, 556, *a* marcă a infinitivului 2, 219, 259, 303, 305, 307, 311; ~ care precedă ~ 219, 303, 311, 317, 340; ~ construite cu supinul 222, 262, 303, 305, adverbe cu valoare de ~ 14, 79, 104, 144, 295, 298, 300, 302, 304, substantive cu valoare de ~ 302, participii cu valoare de ~ 302; ~ cu sens de adjectiv 308, ~ cu valoare de adverb 308, 333, ~ în locuțiuni adverbiale 169, 294, 317, 324, 333-335, 340, 488, legătura dintre ~ și conjuncție 309, 746, ~ cu valoare de conjuncție 14, 309, 316, 327, 347, 693, ~ în locuțiuni conjuncționale 317, 332, 337, 338, 340, 348, 367, 368, 370-373, 383, 384, construcții cu ~ și infinitiv echivalente cu locuțiuni conjuncționale 327, ~ în componența numeralului adverbial 4, 188, 294, 317, ~ în componența numeralelor ordinale 189, 317, ~ în unele superlative absolute 317, ~ în construcție cu numeral 184, 331, 339, ~ cu subiectul și complementul direct exprimând o cantitate mare 333, 519, 599, ~ în imprecății 317, ~ înglobate într-o parte de propoziție 515; folosirea ~ înaintea părților de propoziție: copulative 695, disjunctive 700; ~ cu care se construiesc atribute 311-324, 326-328, 331-333, 335, 338-342, 344, 345, 562, complemente 595: de agent 317, 318, 617, de cauză 316, 317, 321, 324, 326, 328, 332, 333, 335, 338, 341, 345, 629, cumulativ, 337, 674, de excepție 327, 679, indirect 313-318, 320-321, 324, 326, 328, 329, 331-333, 335, 337-339, 610, instrumental 316, 321, 324, 326-328, 332, 333, 335, 341, 343, 650, de loc 313, 314, 317, 326, 328, 330-337, 339-345, 621, 625, de mod propriu-zis 315-317, 326, 327, 330, 332, 333, 341, 342, 344, 345, 639, de mod comparativ 134, 135, 303, 317, 321, 323, 331, 337, de mod de măsură 316, 317, 333, 335, 339, 340, 642, de relație 316, 317, 320, 321, 326, 328, 333, 338, 660, de scop 311, 317, 325, 326, 328, 332, 333, 338, 344, 633, sociativ 316, 327, 655, de timp 313, 314, 316-322, 324, 326, 328, 330-333, 335, 336, 339, 340, 341, 344, 345, elementul predicativ suplimentar 317, 325, 684, 685, numele predicativ 316, 317, 319, 321, 324, 326-328,

- 338, 344, 345, 534; ~ însoțitoare ale adverbilor și pronumelor cu rol de elemente de joncțiune 753; ~ în construirea propoziției subordonate: de agent 796, instrumentale 847, 849, de loc 799, de mod 823, de relație 853, sociative 850; ~ folosite greșit 317, 321, 324, 328, 331; ~ devenite cuvinte de umplutură 970; ~ accentuate 1023; valorile principalelor ~ 311—345.
- PREZENT** indicativ, formarea ~ 237, 246, sufixele ~ 34, 246, desinențele ~ 32, 34, 246, 248, alternanțe fonetice în tema 246, conjugarea: ~ activ 246, ~ pasiv 272; ~ reflexiv: cu pronume în acuzativ 274, cu pronume în dativ 275; forme iotacizate 247, opoziția dintre persoanele I și a II-a singular ale ~ 248, verbe cu persoana I singular a ~ egală cu a III-a plural 248, verbe cu persoana a III-a singular la fel cu a III-a plural 248, 546, deosebirea dintre ~ și conjunctivul prezent 252, ~ egal cu conjunctivul prezent 253; ~ gnomic 225, ~ iterativ, 4, 225, ~ istoric 46, 225, 916, 919, ~ cu valoare de viitor 4, 46, 48, 225, 450, 907, 911, 916, 921; ~ cu valoare de imperativ 225; perfect indicativ cu valoare de ~ 227, viitor indicativ cu valoare de ~ 229; ~ în coordonatele: copulative 903, disjunctive 904; în subordonatele: atributive 911, cauzale 921, completive directe 907, condiționale 858, 933, consecutive 931, modale comparative condiționale 837, 930, de scop 925, temporale 916; prezent condițional-optativ vezi **CONDITIONAL-OPTATIV**, prezent conjunctiv vezi **CONJUNCTIV**, prezent imperativ vezi **IMPERATIV**, prezent infinitiv vezi **INFINITIV**, prezent prezumtiv vezi **PREZUMTIV**.
- PREZUMTIV**, modul ~, categorie neconstituită ferm 213, formarea ~ 237, 267, ce exprimă ~ 218, 447, alte moduri cu valoare de ~ 218, 267, viitor indicativ cu valoare de ~ 229, 230; funcțiuni 527; ~ în propoziții principale: dubitative 218, 447, interogative 218, ~ în subordonate în vorbirea indirectă 218; ~ în subordonatele: atributive 774, cauzale 813, completive de agent 797, completive directe 784, indirecte 793, concesive 864, condiționale 858, consecutive 844, cumulative 873, de excepție 878, instrumentale 848, de loc 801, de mod propriu-zise 825, de mod comparative 833, opoziționale 869, predicative 769, predicative suplimentare 882, sociative 851, subiective 764.
- PRINCIPALĂ**, propoziție ~, tipurile de ~ 715, ~ independente 709: suficiente pentru a realiza o comunicare 716, insuficiente pentru a realiza o comunicare 716; corespondența timpurilor în ~ independente 904; ~ coordonate 710, 717, 720; regente 718, 745: suficiente pentru a realiza o comunicare 718, insuficiente pentru a realiza o comunicare 718, 747; ~ negative 491, modurile folosite 215, 216, 433, 438, 441, 445, 447, 450, 729, 733, 740, 744, 904, conjuncții în ~ independente 349.
- PRONOMINAL**, verb ~ vezi **DIATEZĂ** activă.
- PRONUME**, definiție 139, sensul ~ 139, categoriile gramaticale ale ~ 11, 25, 139, felurile ~ 140, ~ compuse 16, funcțiuni 144, 146, 150, 153, 154, 202, 517, 519, 520, 534, 535, 543, 551, 572, 573—576, 595, 598, 599, 601, 610, 611, 644, 665, 674, 679, 684, 753, 760, ~ în locuțiuni adverbiale 294, ~ în locuțiuni prepoziționale 302, ~ în locuțiuni conjuncționale 326, 368, ~ accentuate 1024; ~ demonstrativ, definiție 167, ~ de apropiere 167, ~ de depărtare 167, formele ~ 168, afixe cu valoare neprecizată în componența ~ 35, declinarea ~ 168, forme pretențioase ale ~ 167, forme regionale 167, 168, 169, deosebiri de sens între formele literare și regionale 1072, corelative sau antecedente ale subordonatelor 755, ~ în vorbirea indirectă 891, ~ și articolul demonstrativ 110, 111, ~ folosit în reluarea subiectului 521, cazuri speciale de folosire a ~ 169, ~ în expresii cu valoare de superlativ 169, 575, forme de ~ cu sens neutru 169, ~ folosit greșit 169, ~ în locuțiuni adverbiale 169, 674, funcțiuni 517, 534, 535, 573, 575, 599, ~ cu valoare adjectivală vezi **ADJECTIV PRONOMINAL**; ~ demonstrativ de identitate 167—168; ~ de întărire, definiție 155, elementele componente ale ~ 16, 155, formele ~ 156, acordul ~ 155, 157, folosiri speciale ale ~ 157, ~ cu valoare adverbială 157; funcțiuni 551, ~ accentuate 1024; ~ negativ, definiție 174, formele ~ 174, declinarea ~ 174, părți de propoziție nega-te prin ~ 480, 485, 486, ~ în locuțiuni adverbiale și adjectivale 174, ~ substantivate 174; ~ la care se referă complementul de excepție 678, funcțiuni 517, 543, 573, 575, 599, ~ cu valoare adjectivală vezi **ADJECTIV PRONOMINAL**; ~ nehotărât, definiție 170, felurile ~ 170, formele ~ 16, 171, declinarea ~ 171, ~ cu genitiv-dativul terminat în -a 35, 170, ~ invariabile 171, ~ care nu se folosesc adjectival 170, ~ cu dublu rol sintactic 172, 515, 753, 760; cazuri speciale de folosire a ~ 172, ~ cu sens neutru 172,

funcțiuni 517, 535, 543, 573, 575, 599, 601; ~ la care se referă complementul de excepție 678, ~ indicînd o cantitate mică 172, ~ cu sens peiorativ 172, locul ~ 170, ~ cu sens negativ în propoziții negative 172; introduce subordonate 753: de agent 796, completive directe 780, indirecte 789, concesive 861, instrumentale 847, de loc 799, predicative 766, predicative suplimentare 881, de relație 853, sociative 850, subiective 760; ~ cu valoare adjectivală vezi ADJECTIV PRONOMINAL.

~ personal, definiție 142, formele ~ 143, 148, declinarea ~ 143, 148, ~ articulate 148, forme accentuate 143, 144, 1024, neaccentuate 143, 144, existența formelor accentuate și neaccentuate, caracteristică a morfologiei românești 1070, modul de alipire a ~ neaccentuate 144, 146, dativul ~ cu sens de dativ posesiv 145, 146, 574, de dativ etic 151, forme neaccentuate ale ~ ca elemente de joncțiune 508, forme neaccentuate folosite la conjugarea reflexivă 152, 273, cazul ~ precedat de adverbe de comparație cu valoare de prepoziție 144, 298, 302, 679, ~ folosit cu valoare afectivă 151, ~ cu sens de politețe 148, ~ însoțind un vocativ 151, ~ indicînd persoana nedeterminată 151, ~ cu valoare neutră 151, ~ neaccentuat cu valoare neutră înglobat în cadrul unei părți de propoziție 515, exprimînd pluralul autorității 20, 151, pluralul modestiei 20, 151, pluralul solidarității 20, 151; ~ cu valoare de posesiv 158, 160, ~ folosit în reluarea sau anticiparea complementului direct și indirect și a completivei directe și indirecte 147, 512, 594, 596, 600, 613, 782, 791, 963, 1070, 1072, în reluarea subiectului 151, 505, 512, 521, 739; funcțiuni 144, 146, 150, 517, 520, 534, 535, 573, 575, 599, 610, 665, rolul ~ subiect în deosebirea formelor verbale 150, 213, 244, locul ~: subiect 973, neaccentuat cu funcțiune de: complement direct 144, 986, complement indirect 144, 987; ~ neaccentuate intercalate 144, 194, 195, 264, 269; ~ de politețe, formele ~ 149 forme regionale 149, forme diminutive 149; funcțiuni 540;

~ posesiv, formele ~ 158, pronume personal cu valoare de ~ 158, 160, deosebiri de folosire între ~ și pronumele personal cu valoare de ~ 160; funcțiuni 517, 535, 573, 575, acordul ~ 158, cazuri speciale de folosire a ~ 163, ~ accentuate 1024; ~ cu valoare adjectivală vezi ADJECTIV PRONOMINAL;

~ reflexiv, definiție 152, formele ~ 152; ~ personal cu rol de ~ 152, 273, reguli de folosire a formelor accentuate și neaccentuate 153, ~ accentuate în propoziție 1024, ~ neaccentuate cu sens posesiv 154, existența formelor accentuate și neaccentuate, caracteristică a morfologiei românești 1070, ~ mărci ale verbelor reflexive 152, 202, 273, funcțiuni 153, 154, 202, 574, 575, 599, ~ în construcțiile: acuzativul cu participiu 212, cu infinitivul 212, cu supinul 212; ~ folosite în reluarea complementului direct și indirect 153, ~ ca marcă a numărului și persoanei la verb 213;

~ relativ-interogativ, definiție 164, formele ~ 165, ~ compuse nesudate complet 165, 754, cu genitiv-dativul în -a 35, 165, ~ invariabile 165, ~ care acordat 165, folosiri speciale ale ~ 166, 453, concurența dintre *care* și *ce* 166, ~ cu valoare de adverb 166, 292, 371, ~ cu valoare de conjuncție 166, 347, ~ în locuțiuni conjuncționale 338, 340, 348, ~ cu valoare de pronume nehotărît 166, ~ în construcție cu infinitivul 511, 525, ~ cu dublu rol sintactic 164, 166, 515, 519, 753, 760, 963, ~ cu triplu rol sintactic în anacolul 963, funcțiunile ~ în propoziție 166, 519, 535, 573, 575, 599; ~ în propozițiile interogative: directe 165, 166, 465, 975, indirecte 165; introduc propozițiile subordonate 752: de agent 796, apozitive 777, atributive 771, completive directe 780, indirecte 789, de excepție 876, instrumentale 847, de loc 349, 384, 799, modale propriu-zise 822-823, predicative 766, predicative suplimentare 881, de relație 853, sociative 850, subiective 760; ~ accentuate 1024-1025, locul ~ care introduc atributive 771, 1002, ~ cu valoare adjectivală vezi ADJECTIV PRONOMINAL.

PROPOZIȚIE, definiție 419, 428, ce exprimă ~ 419, raportul dintre ~ și judecată 429, 473, ~ ca unitate independentă 419, 709, 716, ~ ca unitate a frazei 419, deosebiri și asemănări cu fraza 419, obiectul sintaxei ~ 420, 431, caracteristicile ~ 430, legătura dintre categoriile de ~ 431; ~ pozitivă 431, 473, 475, ~ negativă 431, 473; ~ izolate și neizolate 423; clasificarea ~: după afectivitate 431, 434, după scopul comunicării 431, 432, după modalitate 431, 432, 436, după structură 431, 492; ~ simple 495, elemente constitutive ale ~ 495; ~ dezvoltate 495; ~ cu structură analizabilă 492, clasificarea ~ cu structură analizabilă 494, 500, ~ cu structură neanalizabilă 492, elementele din componența ~ cu structură neanalizabilă

- 299, 493; ~ monomembre 497, 499, ~ cu subiectul neexprimat 497, cu predicatul neexprimat 497; ~ bimembre 496, 499, cu subiect neexprimat 496, cu predicat neexprimat 496, cu ambele părți principale neexprimate 496; ~ nominale, definiție 499, ~ nominale calificative 499, existențiale 499, ~ nominală și elipsa 499, 942, deosebirea dintre ~ nominale și părțile de propoziție izolate 499, predicatul ~ nominale monomembre 502, complementul în ~ nominale existențiale bimembre 593, ~ nominale incidente 968, ~ nominale concesive 861, punctuația ~ nominale 1058, intonația ~ nominale existențiale monomembre 430; ~ verbale, definiție 498, ~ cu predicat verbal 498, ~ cu predicat nominal 498; exprimarea legăturii dintre ~ 711-714; ~ eliptică 943, 944, 948; ~ repetată 952; ~ devenită cuvânt de umplură 970.
- PROPOZIȚIE ADVERSATIVĂ** vezi ADVERSATIVE.
- PROPOZIȚIE DE AGENT** vezi AGENT.
- PROPOZIȚIE APOZITIVĂ** vezi APOZITIE.
- PROPOZIȚIE ATRIBUTIVĂ** vezi ATRIBUT.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ DE CAUZĂ** vezi CAUZĂ.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ CONCESIVĂ** vezi CONCESIV.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ CONDITIONALĂ** vezi CONDITIONAL.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ CONSECUTIVĂ** vezi CONSECUTIV.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ CUMULATIVĂ** vezi CUMULATIV.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ DE EXCEPȚIE** vezi EXCEPȚIE.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ FINALĂ** vezi SCOP.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ INSTRUMENTALĂ** vezi INSTRUMENTAL.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ DE LOC** vezi LOC.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ DE MOD** vezi MOD.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ OPOZITIONALĂ** vezi OPOZITIONAL.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ DE RELATIE** vezi RELATIE.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ DE SCOP** vezi SCOP.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ SOCIATIVĂ** vezi SOCIATIV.
- PROPOZIȚIE CIRCUMSTANTIALĂ DE TIMP** vezi TIMP.
- PROPOZIȚIE COMPARATIVĂ** vezi MOD.
- PROPOZIȚIE COMPARATIVĂ CONDITIONALĂ** vezi MOD.
- PROPOZIȚIE COMPLETIVĂ DIRECTĂ** vezi COMPLEMENT DIRECT.
- PROPOZIȚIE COMPLETIVĂ INDIRECTĂ** vezi COMPLEMENT INDIRECT.
- PROPOZIȚIE COORDONATĂ** vezi COORDONATE.
- PROPOZIȚIE CONCLUSIVĂ** vezi CONCLUSIVĂ.
- PROPOZIȚIE COPULATIVĂ** vezi COPULATIVE.
- PROPOZIȚIE DISJUNCTIVĂ** vezi DISJUNCTIVE.
- PROPOZIȚIE DUBITATIVĂ** vezi DUBITATIVĂ.
- PROPOZIȚIE ENUNȚIATIVĂ** vezi ENUNȚIATIVĂ.
- PROPOZIȚIE EXCLAMATIVĂ** vezi EXCLAMATIVĂ.
- PROPOZIȚIE IMPERATIVĂ** vezi IMPERATIVĂ.
- PROPOZIȚIE INCIDENTĂ** vezi INCIDENTE.
- PROPOZIȚIE INTEROGATIVĂ** vezi INTEROGATIVĂ.
- PROPOZIȚIE OPTATIVĂ** vezi OPTATIVĂ.
- PROPOZIȚIE POTENTIALĂ** vezi POTENTIALĂ.
- PROPOZIȚIE PREDICATIVĂ** vezi PREDICAT.
- PROPOZIȚIE PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ** vezi PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ.
- PROPOZIȚIE PRINCIPALĂ** vezi PRINCIPALĂ.
- PROPOZIȚIE REGENTĂ** vezi REGENTĂ.
- PROPOZIȚIE SUBIECTIVĂ** vezi SUBIECT.
- PROPOZIȚIE SUBORDONATĂ** vezi SUBORDONATĂ.
- PUNCTE DE SUSPENȚIE** 1065-1068.
- PUNCT** 1045, 1046.
- PUNCT ȘI VIRGULĂ** 1055-1057.
- PUNCTUAȚIE**, definiție 1044, rolul ~ 1044, ~ și gramatică 7, 427, 1044, ~ și pauza 427, 1038, 1039, 1044, 1052, ~ și intonația 427, 1044, 1045, 1047, 1050, semnele de ~ 1045-1068.
- RAPORT SINTACTIC**, gradul de legătură dintre elementele unui ~ 422, mijloace de exprimare a ~ 421, ~ între părțile de propoziție 420, 710, ~ între propozițiile unei fraze 420, 710, ~ identice în propoziție și frază 420; ~ de coordonare vezi COORDONARE, ~ de subordonare vezi SUBORDONARE.
- RAPORT TEMPORAL**, felul ~ în frază 899, ~ între fraze 900; ~ de simultaneitate vezi SIMULTANEAȚIE, ~ de nesimultaneitate: ~ de anterioritate vezi ANTERIORITATE, ~ de posterioritate vezi POSTERIORITATE.
- RĂDĂCINĂ**, definiție 28, ~ purtătoare a sensului lexical 27, ~ cuvintelor flexibile 28, modificări fonetice în ~ 28, alternanțe fonetice în ~ 28, 37, deosebirea dintre ~ și temă 31.
- RECIIUNE** 508.
- REFLEXIV**, verb ~ vezi DIATEZĂ reflexivă.
- REGENTĂ**, propoziție ~, definiție 745, propoziții principale ~ 708, 718, 745, 747: ~ suficiente pentru a realiza o comunicare 718, ~ insuficiente pentru a realiza o comunicare 718, 747, 765, ~ subordonată 708, 745, ~ logică 750, legătura dintre ~ și subordonată 718, 747, împletirea ~ cu subordonată 758, ~ cu mai multe subordonate 708, mai multe ~ ale aceleiași subordonate 751, ~ negativă 491, negația din ~ se referă la subordonată 423, 427, 479. ~ și corespondența timpurilor 906, ~

- eliptică 750, 810, 939, 943, 967, ~ accentuată 1026, intonația 1032, 1034, 1035; vezi și PRINCIPALĂ.
- REGIM 508.**
- RELATIVĂ**, propoziție ~ vezi **ATRIBUTIVĂ**.
- RELATIE**, complement circumstanțial de ~, definiție 658, ce determină ~ 658, procedee de exprimare 79, 138, 222, 595, 659, prepoziții și locuțiuni prepoziționale cu care se construiește 316, 317, 320, 321, 326, 328, 333, 338, 660, reluarea cuvântului prin care se exprimă ~ 661, izolarea ~ 662, ~ ca mijloc de întărire a conjuncției adversative 739, ~ și complementul indirect 316, 663, ~ cu alte nuanțe circumstanțiale 663, locul ~ 989; propoziție circumstanțială de ~, definiție 852, elemente introductive 349, 374, 853, ~ echivalente cu locuțiuni prepoziționale 853, ~ și completiva directă 852, și completivă indirectă 852, ~ intercalată 1016, locul ~ 1009, punctuația 1054.
- RE: ETITIE**, definiție 949, ~ ca procedeu sintactic 949, ~ procedeu lexical 949, aspecte formale ale ~ 950, ~ imediată 951, ~ la distanță 953, ~ eliptică 945, 954, ~ pe părți de vorbire: adjectiv 136, 950, 951, adverb 295, 298, 950, interjecție 951, pronume 950, 951, substantiv 334, 339, 950, 951, verb 458, 950, 951, ~ propozițiilor 952, valorile ~ 955, valori gramaticale 956, 958; ~ cu valoare de superlativ: ~ substantivului 136, 558, 563, 950, ~ adjectivului 136, 955, ~ adverbului 955; ~ cu valoare afectivă 956; locuțiuni adverbiale provenite din ~ 294; ~ și pauza 1039, intonația ~ 1033; ~ tautologică, vezi **TAUTOLOGIE**.
- RITM**, definiție 1043, ~ în proză 1043, ~ și ordinea cuvintelor 969, 1043, construcții sintactice determinate de ~ 1043.
- SCOP**, complement circumstanțial de ~, definiție 631, ce determină ~ 220, 631, procedee de exprimare 219, 222, 632, prepoziții și locuțiuni prepoziționale cu care se construiește 311, 317, 325, 326, 328, 332, 333, 338, 344, 633, false ~ 634, 989, ~ și complementul de mod 344, alte nuanțe circumstanțiale ale ~ 635; propoziție circumstanțială de ~ (finală), definiție 815, elemente introductive 349, 367, 374, 383, 815, ~ negative 816, corelativale ~ 817, ~ subordonată indirect 750, modulile folosite 445, 818, corespondența timpurilor 818, 924-928; opoziționale false ~ 867, ~ și coordonată: adversativă 818, copulativă 374, 710, 818, 819; ~ intercalată 1016, locul ~ 1008, punctuația 1054.
- SCRIERE**, legătura cu morfologia 50.
- SECUNDARĂ**, propoziție ~ vezi **SUBORDONATĂ**.
- SEMNELE CITĂRII 1059.**
- SEMNE ORTOGRAFICE 1046, 1069.**
- SEMNLUL EXCLAMĂRII 1050-1051.**
- SEMNLUL ÎNTREBĂRII 1047-1049.**
- SENS (lexical și gramatical) vezi CUVÎNT.**
- ȘIMULTANEAȚE**, raport temporal de ~, în corespondența timpurilor 899, ~ în prezent 907, 910, 911, 913, 919, 923, ~ în trecut 226, 904, 910, 914, 916, 919, 921, 923, 930, 937, ~ în viitor 907, 910, 911, 916, 919, 921, 923; ~ în propozițiile coordonate 901, ~ în propozițiile subordonate atributive 911, 913; în cauzale 921, ~ formală, posterioritate ca sens în cauzale 921; în completetive directe 907; ~ formală, posterioritate ca sens în condiționale 933; în propozițiile consecutive 931, de loc 937, modale comparative condiționale 930; ~ formală, anterioritate ca sens în propozițiile de scop 925; ~ în subiective 937, ~ în temporale 803, 806, 916-918.
- SINGULAR**, definiție 65, părțile de vorbire care au număr ~ și plural 20, substantive la ~ cu sens de plural 66, substantive la plural cu sens de ~ 20, 66, 151, 235; substantive cu mai multe forme de același gen la ~ 66, substantive cu mai multe forme de genuri diferite la ~ 61, substantive cu formă numai de ~ 4, 66, substantive care nu au formă de ~ 4, 66, folosirea substantivelor nearticulate la ~ 115.
- SINONIMIE lexicală cu efecte gramaticale 4, ~ gramaticală 48.**
- SINTAXĂ**, definiție 1, 418, ~ ca parte constitutivă a gramaticii 1, obiectul ~ 420, unitățile ~ 419, caracteristici ale ~ românești 1070; mijloace sintactice de diferențiere lexicală 4; ~ și fonetica 6, 1017, ~ și logica 426, 429, 707, ~ și morfologia vezi **GRAMATICĂ**, ~ și punctuația 7, 427, construcții sintactice speciale 420, construcții ~ nespecifice 424, construcții ~ cu valori multiple 425, schimbarea construcției ~ 5, 963; raporturi sintactice vezi **RAPORT SINTACTIC**.
- SOCIATIV**, complement circumstanțial ~, definiție 653, elementul determinat 653, procedee de exprimare 105, 654, prepoziții și locuțiuni prepoziționale cu care se construiește 316, 327, 655, ~ și subiectul 596, 653, 656, ~ și complementul cumulativ 676, ~ și complementul direct 653, ~ și complementul instrumental 316, 657, ~ și complementul de mod 657, ~ cu alte nuanțe circumstanțiale 666; locul ~ 989; propoziție circumstanțială ~, definiție 849, elemente introductive 850, părți de propoziție la care se referă 849, ~ negativă

850, modurile folosite 438, 445, 851, locul ~ 1009, punctuația 1054.

STRUCTURA CUVÎNTULUI vezi CUVÎNT.

STRUCTURA PROPOZIȚIEI vezi PROPOZIȚIE.

SUBIECT, definiție 516, ~ gramatical 429, ~ logic 78, 429, 543, 596, 614, 616, 757, 963, clasificarea în cadrul ~ 505, ~ verbelor active pronominale 205, 206, ~ verbelor la diateza reflexivă 202, ~ unui verb pasiv 212, 429, 516, ~ gerunziului 213, 221, 511, 516, 963. ~ infinitivului 213, 219, 511, 516, ~ participiului 511, ~ verbelor de declarație 884, cazul ~ 76, 518, 519, procedee de exprimare 112, 115, 150, 166, 212, 219, 317, 321, 333, 505, 511, 517-519, 525, 534; ~ multiplu 537, 538, 541, 544; ~ neexprimat 219, 496, 497, 524, ~ inclus 2, 496, 505, 520, 941, 1070, ~ nedeterminat 505, 523, ~ subînțeles 496, 505, 522, ~ eliptic 496, 943, 947, ~ reluat sau anticipat 151, 505, 512, 521, 661, 739, 973, ~ izolat 499, ~ intern 524, ~ cu prepoziția *la* exprimând o cantitate mare 333, 519, 966, ~ și complementul de agent 429, 516, 616, ~ și complementul direct 4, 76, 596, 599, 986, ~ și complementul indirect 235, 429, 596, 614, ~ și complementul sociativ 596, 653, 656, ~ și numele predicativ 974, ~ și elementul predicativ suplimentar 683, ~ și propoziția predicativă suplimentară 880, locul ~ 465, 521, 973, 975, inversiunea ~ ca mijloc de întărire a raportului adversativ 739, punctuația 1053, ~ accentuat 522, 1021, intonația ~ 521, 533;

propoziție subiectivă, definiție 759, construirea ~ și elementul regent 235, 718, 747, 749, 762, elemente introductive 367, 368, 370, 372-374, 383, 760, 761, ~ în vorbirea indirectă 888, 889, ~ interogativă indirectă 462, 471, 749, 763, 889, moduri folosite 438, 443, 445, 764, corespondența timpurilor 928, 937, ~ și construcția infinitivală relativă 511, ~ și propoziția apozitivă 777, locul ~ 1001, punctuația 1054.

SUBIECTIV VEZI ATRIBUT.

SUBÎNȚELEGERE, ~ și elipsa 940, 942, ~ și punctuația 1058; pentru subînțelegerea unor părți de propoziție sau propoziții vezi articolele respective.

SUBORDONARE, raport de ~, definiție 710, 745, ~ în propoziție 420, 506, ~ în frază 420, 710, mijloace de exprimare a ~ 215, 421, 508, ~ și coordonare 670, 708, 710, 712, 819, 829, 865, 870.

SUBORDONATĂ, propoziție ~, definiție 708, 746, corespondența dintre ~ și părțile de propoziție 746, deosebiri între ~ și păr-

țile de propoziție 746, legătura dintre ~ și regentă 423, 745, 747, 749, împletirea ~ cu regentă 758, ~ cu mai multe regente 751, regente cu mai multe ~ 708, elemente de legătură între ~ și regentă 752, 753, 754, aspecte formale ale dependenței ~ 757, ~ cu corelative în regentă 718, 755 (vezi și CORELATIV), elemente introductive cu rol de parte de propoziție în ~ 166, 172, 515, 519, 753, 760, 963, ~ juxtapuse 712, 756; ~ coordonate între ele 720, 726, 731, 734, 741, nerepetarea elementului introductiv la ~ coordonate 724; categorii de ~ 748, ~ circumstanțiale 748, ~ necircumstanțiale 748, deosebiri între ~ circumstanțiale și necircumstanțiale 748, trăsături comune ~ necircumstanțiale 749, trăsături comune ~ circumstanțiale 750, ~ circumstanțiale subordonate indirect 750; întrepătrunderea categoriilor de ~ 748, ~ eliptică 942, ~ transpuse din vorbirea directă în cea indirectă 890, corespondența timpurilor 898, 906, 907, 937, ~ izolate 423, 709, ~ intercalate 1016, locul ~ 996, 1001-1016, ~ accentuate 1026, intonația ~ 1032, 1034, punctuația 1054, 1056.

SUBSTANTIV, definiție 52, ~ comune 53, ~ proprii 54, ~ proprii devenite comune 55, ~ comune devenite proprii 56, tipuri de ~ compuse 5, 93, ~ compuse cu formă variabilă 93, ~ compuse cu formă invariabilă 92, articularea ~ compuse 5, ~ derivate 5; genul ~ vezi GEN și DESIGNĂTĂ, ~ mobile 62; numărul ~ vezi NUMĂR, PLURAL, SINGULAR, cazul ~ vezi CAZ și fiecare caz în parte, declinarea ~ vezi DECLINARE; ~ cu accent schimbat în flexiune 4, 38, modul de articulare a ~ 88, forme deosebite de articulare a ~ 4, articularea ~ urmate de determinări 2, 101, 102, 104, 106, 110, 183, 191, articularea ~ precedate de propoziție 104, 105, 306, vezi și ARTICOL hotărît; ~ nume generice și de materie cu articol nehotărît 66, 112, 113; felurile ~ nearticulat 115; construcții fixe cu forme paralele de ~ articulate și nearticulate 116; ~ provenite din alte părți de vorbire 5, ~ devenite adverbe 292, 340, ~ în locuțiuni adverbiale 294, 316, 317, 333, ~ în locuțiuni conjuncționale 332, 348, 368, 370-373, 383, ~ devenite interjecții 411, ~ cu sens apropiat de numeral 175, 180, ~ cu rol de propoziție 302, ~ în locuțiuni prepoziționale 302, 316, 328, funcțiuni 12, 112, 516, 534, 535, 555, 556, 559, 561, 566-570, 584, 595, 598, 599-602, 610, 611, 617, 620, 624, 628, 632, 638, 641, 644, 649, 653, 659, 665, 668, 671, 674, 679, 684, 770, 776, determinantele ~

- 4, 503, 547, 593, 658, 770, 776; ~ care se pot compara 4, 22, 298; ~ în construcții cu valoare de superlativ 77, 136, 292, 558. 563, ~ la care se referă complementul de excepție 678, nerepetarea ~ la părți de propoziție coordonate copulative 695.
- SUFIX**, definiție 30, ~ lexicale 30, schimbarea ~ lexicale în flexiune 5, 31, 69, 120, 125, 127, 166, alternanțe fonetice în ~ lexicale 5, 31, 37, gruparea ~ pe categorii lexicale 5, repartizarea ~ pe părți de vorbire 5: ~ adjectivale 5, ~ adverbiale 16, ~ numeraleslor 16, 185, ~ substantivele 5, ~ diminutive și augmentative la nume proprii și comune de persoană, caracteristică a genului personal 59, ~ diminutive la participiu 220; ~ lexico-gramaticale 5, 34, ~ motionale 62, ~ care dau nuanțe graduale la adverb 297, ~ care formează superlativul adjectivelor 5, 30, 135; ~ gramaticale 30, ~ verbale 238, ce exprimă ~ 238, ~ temporale și modale 239, ~ gerunziului 30, 239, 260, ~ imperfectului 30, 249, ~ infinitivului, caracteristică a conjugării 236, 248, ~ infinitivului lung 259, ~ mai mult ca perfectului 30, 238, ~ participiului 239, 261, ~ participiului la numeral multiplicativ 16, 186, ~ perfectului simplu 30, 250, ~ prezentului indicativ 34, 246, ~ comune prezentului și perfectului 239, ~ diferite la tema prezentului și perfectului 239; ~ zero 33, forme verbale fără ~ 238, forme verbale cu ~ contopit cu desinența 34, 238, forme verbale cu mai multe ~ 30, 238; verbe derivate cu ~ diferite de la același cuvânt 236.
- SUPERLATIV**, definiție 22, 135, formarea ~ 2, 45, 109, 135, 298, ~ relativ 135, 298, ~ absolut 135, 298, prepoziții care intră în componența ~ absolut 317, ~ format sintetic 5, 30, 135, elemente care introduc complementul ~ 135, 298, 303, 321-323, 644, 645, lipsa termenului al doilea al comparației la ~ relativ 135, repetarea adverbilor la ~: absolute coordonate 697, relative coordonate 135; ~ relative cu articol demonstrativ omis 135, folosirea articolului demonstrativ la ~ relative coordonate 110, 135, 696, confuzia dintre ~ relativ și comparativul precedat de *cel* 135, construcții expresive cu valoare de ~ 39, 77, 136, 169, 172, 185, 188, 191, 292, 453, 558, 563, 575, 823, 948, 955, 956, 981.
- SUPIN**, modul ~, definiție 222, formarea ~ 237, 262, prepoziții care precedă ~ 222, 262, 303, 305, ~ cu valoare de substantiv 14, 222, ~ cu valoare de verb 222, funcțiuni 222, 517, 534, 535, 582, 595, 598, 610, 632, 659, determinantele ~ 222, ~ după verbe de modalitate și de aspect 195, 222, 529.
- SUPRAORDONATĂ**, propoziție ~ 748 (vezi **REGENTĂ**).
- SUSPENSIE**, definiție 944, ~ și elipsa 940, 944, 948, ~ și intonația 1032, punctuația 1065-1068.
- TAUTOLOGIE**, definiție 958, valorile ~ 961, ~ în propoziție 959, ~ în frază 959, raportul dintre o propoziție cu ~ și alte propoziții 960, diferențe formale între termenii ~ 534, 958, raporturile dintre termenii ~ 959, ~ ca mijloc de întărire a raportului adversativ 739, intonația 958, 1033.
- TEMĂ**, definiție 27, 31, deosebirea dintre ~ și rădăcină 31, ~ lexicală 31, modificări fonetice în ~ 31, schimbări de ~ 31, ~ comună unui timp 31, ~ flexionare de bază ale verbelor regulate 237.
- TEMPO** de vorbire și modificarea corpului fonetic al cuvintelor 6, ~ și pauza 1042.
- TERMINAȚIE** 27.
- TIMP** verbal, definiție 24, 223, ce exprimă ~ 24, 223, prin ce se exprimă ~ 236, ~ de bază 223, nuanțe ale ~ de bază 223, ~ trecute 223, ~ viitor 223; ~ absolute 223, ~ relative 223; formarea ~ 245, ~ simple 245, ~ compuse 2, 40, 245, ~ formate de la tema prezentului 237, ~ formate de la tema perfectului 237.
- TIMP**, complement circumstanțial de ~, definiție 623, elementul determinat de ~ 193, 219, 220, 221, 595, 624, procedee de exprimare 79, 106, 138, 624, 625, prepoziții și locuțiuni prepoziționale cu care se construiește 313, 314, 316-322, 324, 326, 328, 330-333, 335, 336, 339-341, 344, 345, 624, 625, alte nuanțe circumstanțiale exprimate de ~ 221, 626, 666; locul ~ 989;
- propoziție circumstanțială de ~, definiție 803, elemente introductive 300, 349, 368, 370-373, 381, 384, 389, 390, 393, 397, 401-403, 406-408, 804-807, 916-918, raportul temporal exprimat de ~ 803, ~ de anterioritate 803, 804, 916, 917, 918, ~ de posterioritate 803, 805, 916, 918, ~ de simultaneitate 806, 809, 919-921: durativă 806, 916, iterativă 806, 916, momentană 806, 916, progresivă 806; construcții temporale inverse 368, 370, 807, 916; ~ negativă formal cu sens pozitiv 491, modurile folosite 438, 445, 808, corespondența timpurilor 806, 915-919; ~ și coordonata copulativă 710, opoziționale false ~ 867, ~ și propoziția consecutivă 845, alte nuanțe circumstanțiale 368, 370-374, 401, 809, ~ intercalată 1016, locu

~ 1007, ~ accentuată 1026, punctuația 1054.

TOPICĂ vezi **ORDINEA CUVINTELOR**.

TRANZITIV, verb ~ vezi **VERB**.

TRECUT indicativ, ~ în corespondența timpurilor la coordonatele : conclusive 905, copulative 903, disjunctive 904; la subordonatele : atributive 911, completive directe 907, completive indirecte 937, concesive 864, de scop 925, subiective 937; vezi și **PERFECT**, **IMPERFECT**, **MAI MULT CA PERFECT**.

UNIPERSONAL, verb ~ vezi **VERB**.

VERB, definiție 192; ~ tranzitive, definiție 197, 597, ~ folosite absolut 197, ~ cu complement direct 5, 193, 596, 597, ~ cu două complemente directe 201, 601, 785; ~ intransitive, definiție 197, ~ cu complement direct intern 197, 602; ~ predicative 12, definiție 196; ~ nepredicative sau copulative 12, 532, 765, definiție 196, ~ de tranziție între autonome și copulative 504, 532, 688, ~ nepredicative cu funcțiune predicativă 196, 532; ~ unipersonale prin formă și impersonale ca folosire 235, 762, forme impersonale ale unor verbe personale 235, 762, ~ unipersonale care nu au subiect 524, ~ unipersonale care se acordă cu subiectul 195, 235, 289; forme ~ simple 40-41, 241, 246-262; forme ~ compuse 40, 41, 241, 263-276, forme ~ compuse analizate ca părți de propoziție simple 510; istoria ~ iotacizate 247, concurența dintre formele iotacizate și neiotacizate 1072; ~ regulate 246; ~ neregulate 279, definiție 279, cauzele neregularității 28, forme regionale ale ~ 280-286; forme nominale ale ~ 213; funcțiuni 12, 220-222, 260, 317, 507, 511, 517, 527, 529, 534, 535, 552, 553, 570, 580, 581-583, 584, 586, 595, 598, 601, 610, 624, 627, 632, 638, 644, 649, 659, 665, 668, 671, 684, ~ cu rol de prepoziție 302, ~ în locuțiuni conjuncționale 348, 368, 372, ~ în locuțiuni verbale 193, ~ incidente 967; determinante ~ 4, 235, 506, 529, 570, 574, 593, 597, 605, 607, 612, 616, 619, 623, 627, 631, 636, 648, 653, 658, 667, 688, 779, 788, 792, 798, 846; categoriile gramaticale ale ~ 11, 198, vezi fiecare categorie în parte; ~ defective vezi **DEFECTIV**, locuțiune ~ vezi **LOCUȚIUNE VERBALĂ**; conjugarea ~ vezi **CONJUGARE**;

~ auxiliare, definiție 194, ~ mijloc de flexiune analitică 41, 194, formele ~ 194, forme conjuncte ale ~ 276, caracteristici ale ~ 194, moduri și timpuri compuse cu ~ 194, modificări ale ~ 194, lipsa ~ din componența predicatului verbal 724, verbe ~ care își împletesc flexiunea 4, 278, ~ de modali-

tate, apropiate ca sens de auxiliare 41, 195, 529: trăsături gramaticale 195, lexicale 195, în analiza sintactică 235, 529, ~ care-și schimbă sensul inițial 195, gradul de abstractizare al ~ 195, ~ care exprimă modalitatea numai prin sensul lor 195; ~ de aspect 25, 41, 195, în analiza sintactică 235, 529; ~ de modalitate și de aspect în regente insuficiente din punct de vedere lexical 718.

VERB DE DECLARAȚIE, sensul ~ 884, ~ în vorbirea directă 883, 884, 966 și indirectă 883, ~ în propozițiile independente insuficiente pentru a realiza o comunicare 716, ~ în regente insuficiente din punct de vedere lexical 718, expresii nominale cu rol de ~ 884, ~ care exprimă îndoiala 892, deasa folosire a verbului *a zice* 886, absența ~ 530, 887, 944, locul ~ 885, locul ~ față de subiect 973.

VIITOR indicativ, ce exprimă 229, formarea ~ 237, 265, ~ cu forma inversată 265, conjugarea ~ : activ 265, pasiv 272, reflexiv : cu pronume în acuzativ 274, cu pronume în dativ 275; ~ cu valoare absolută 229, ~ cu valori relative 229, 916, ~ cu valoare de imperativ 229, 450, ~ cu valoare de prezent indicativ 229, ~ cu valoare de prezumtiv 229, 267, 447, ~ în limba vorbită și regional 265, repartitia stilistică a formelor de ~ 1072; ~ în propozițiile copulative 903, disjunctive 904, în subordonatele : atributive 911, cauzale 921, completive directe 907, indirecte 937, condiționale 858, 933, consecutive 931, temporale 916;

~ anterior, ce exprimă ~ 230, timp de relație 230, formarea ~ 237, 266; conjugarea : ~ activ 266, ~ pasiv 272, ~ reflexiv : cu pronume în acuzativ 274, cu pronume în dativ 275; forme populare de ~ 266, cu valoare de prezumtiv 230; restrângerea folosirii ~ în limba contemporană 1072.

VIRGULĂ 1052-1054.

VOCABULAR, raportul ~ cu gramatica 4, ~ ca material de construcție pentru gramatică 3.

VOCATIV, cazul ~, la substantiv : formele ~ 80, 84, 85, 87, forme de ~ împrumutate din slavă 1071, deosebiri de conținut între diverse forme de ~ 80, două substantive alăturate la ~ 80, ~ însoțit de determinări 80, 132, valorile ~ 21, 80; părțile propoziției la care se referă ~ 80, propoziții însoțite de ~ 80, ~ substantivelor feminine în -o 85, ~ numelor proprii 84, 90, ~ adjectivelor 80, 131; situația ~ între părțile de propoziție 515, interjecții cu sens de ~ 414, ~ însoțit de

- interjecții 80, 417, 970, ~ devenite cuvinte de umplură 80, 970, 971; ~ și nominativul 39, 76, 80, 84, 90, 131, locul ~ 80, 995, intonația 39, 1034, punctuația 1050, 1053.
- VORBIRE DIRECTĂ**, definiție 884, ~ ca procedeu sintactic 883, deosebirea dintre ~ și cea indirectă 883, amestec de ~ cu vorbire indirectă 896, transpunerea propozițiilor principale din ~ în vorbirea indirectă 889, transpunerea subordonatelor din ~ în vorbirea indirectă 890, ~ legată 893, absența verbului de declarație în ~ 887, 943, pauza în ~ 1042, intonația 890, 1042, punctuația 1058, 1059.
- VORBIRE INDIRECTĂ**, definiție 888, ~ ca procedeu sintactic 883, deosebirea de vorbirea directă 883, ~ liberă 894, schimbări impuse de transpunerea de la situația vorbitorului la cea a povestitorului 891, amestec de ~ cu vorbire directă 896, atitudinea povestitorului față de comunicarea reprodușă 892, raportul dintre ~ și propozițiile atributive, complementive, predicative, subiective 888, modurile folosite în ~ 216, 218, 892, ~ cu intonație de vorbire directă 895, intonația 883, 894, 1042.

INDICE DE CUVINTE ȘI DE AFIXE LEXICALE*

A

- a (articol) 36, 85, 98, 196
 -a (sufix) 246
 -a 46, 163, 174, 196
 a- 43
 a¹ (prepoziție) 11, 12, 23, 32, 50, 51, 84, 125, 184, 185, 194, 225, 226, 228, 245, 266, 325, 328, 329, 331, 334, 335, 336, 348; II 121, 137, 164, 183
 a² (prepoziție) 336
 a vezi vrea
 abia 313; II 299
 abia ce 386
 aboli (a ~) 297
 ac 46, 47, 70, 74
 acasă 23, 333
 acel 101, 107, 168, 169
 acela 108, 136, 167, 168, 169, 172, 173
 acel(a) ce 161, 172
 același 101, 135, 167, 168, 171; II 438
 acelălalt 167
 acest 49, 101, 168, 169
 acesta 37, 46, 47, 135, 167, 168, 169, 172; II 198, 202
 acestălalt 167
 acestălall 168, 170
 aci 301, 312, 389; II 247, 456, 470
 acia 301
 acile(a) 301
 acolo 303, 312, 320; II 293
 acolo-ia 46, 304
 acolo-șa 304
- acolo unde 386, 414
 acoperi (a ~) 257
 acoperiș 71
 acord vezi acorda
 acorda (a ~) 18, 45, 250, 253; II 165
 acordez vezi acorda
 acru 115, 116, 117
 acum 301, 303, 312, 389; II 221, 247, 452, 470
 acumă 46, 301
 adaoge (a ~) 248
 adaos 248
 adă vezi aduce
 adăuga (a ~) 248
 adăugi (a ~) 248
 adevat II 166
 adera (a ~) 18
 adesea 16
 adevăr 69
 adevărat II 46, 251, 269
 adică II 129, 282
 adio 423
 adînc 119
 admirabil 131
 ado vezi aduce
 adormi (a ~) 40, 43
 adu vezi aduce
 aduce (a ~) 265
 aduce aminte (a-și ~) 15, 23, 35; II 431
 aducere aminte 35
 aduna (a ~) 24, 49, 53, 256
 afară că II 336, 337
 afară de 201, 348; II 205
 afară de aceasta 172
 afară de asta 172; II 202
 afară dect II 205
 afară din II 171
- afla (a ~) 237, 254, 256; II 259, 363
 afla (a se ~) 213, 237; II 71
 afund 333
 agud 72, 73
 ah 427, 428; II 472
 aibe vezi avea
 aibi vezi avea
 aicea 46
 aici 303; II 452
 aici-șa 304
 aïdoma 317
 aieuea II 136
 aïsta 167, 171
 aiurea 301
 aivă vezi avea
 ajunge (a ~) 206, 213, 230; II 100, 271
 ajunge (a se ~) 214
 ajutor 423; II 189
 al (articol) 13, 37, 52, 105, 106, 107, 155, 157, 196, 197; II 90, 147, 219
 alai 70
 alamă 69
 alătura 301
 alături 333
 alături cu 340
 alături de 348; II 171
 alb 48
 albastri vezi albastru
 albastru 22, 47, 49, 120
 alb-gălbui 23
 albie 53, 68, 73
 alburii 20, 116, 118
 albuș 71
 alde 60, 173, 177, 178; II 90
 alee 68
 alene II 136

* Indicele trimite la pagini. Trimiterile pentru formele flexionare sint date la cuvîntul de bază.

- alocuri* 333
alt 101, 109, 173, 174, 175; II 204, 311, 338
altădată 35
altceva 173, 176; II 204, 311, 338
altceineva 173, 176; II 204, 339
altfel II 197, 309
altminteri 197
altmintre 301
altmintrele 301
altoi 71
altul 46, 135, 173, 174, 175, 176; II 165
allundeva II 205
aman 325
amar 119; II 141
ambasadoare 62
ambiguu 116
ambii 101, 191
ambiționa (a se ~) 213
-(a)mente 34, 306
amețeață 46
amfibiu 116
aminti (a ~) 23; II 166
ominti (a-și ~) 277, 278; II 366
amli vezi amtna
amlna (a ~) 254, 255, 256; II 295
amlndoi 46, 48, 190
amorf 48
amper 56
amuți (a ~) 20
-an 21, 62
an 49, 71
analog II 167
Anca 89
anevoie II 136
angaja (a ~) 256
angajem vezi angaja
angara 68
-ani 90
animal 57
anterior 133
antiaerian 22
antipod 57
anțărț 198
anume 121, 309, 320; II 129, 282, 304
anunța (a ~) II 157, 166
an-voră 302
apare (a ~) 246
apă 67
apăra (o ~) 48
apărea (a ~) 16, 246
apăsa (a ~) 249
ape vezi apă
apoi II 202, 302, 323, 333, 337
apoi mai și 202, 337
apoi ... și II 337
aprig 115
aprinde (a ~) 254, 263, 266
aprinză vezi aprinde
aproape 189, 313, 314
aproape de II 171
aproba (a ~) 48
aprod 72
apropia (a ~) 24, 50, 53, 254, 256, 262
apropiești vezi apropiu
apropiu vezi apropiu
apță II 239
apuca (a ~) 227, 299
apune (a ~) 254
-ar 116, 119
ara (a ~) 50
arăta (a ~) 48, 249
arăta (a se ~) II 210
arbore 72
arc 18
arce vezi arc
arcuri vezi arc
arde (a ~) 42, 254, 259, 264, 266, 267
-are 266
argint 61
arginturi vezi argint
arginți vezi argint
arhi- 43, 133
arhiplin 43
arici 68
arie 68, 73
-arie 116
aripă 66, 73
-ariu 116, 118, 119
artist 38, 315
asculta (a ~) II 157
ascultător 19
ascunde (a ~) 254
ascunzătoare 19
ascuți (a ~) 255, 267
ascușitoare 19
asemănător cu 323
asemenea 17, 33, 101, 121, 133, 316; II 185, 310, 434
asemenea cu 341
asemeni 317
aspru 116, 120
asta-ia 46
astă-noapte 302
astfel 35, 320; II 136, 307, 310, 315, 343
astfel cum II 307
astfel încît II 315
astrahan 56
astru 49, 67, 74
asupra 37, 76, 103, 336, 337; II 164, 172, 176, 193
-aș 43
așa 33, 101, 121, 303, 316, 319, 320, 390; II 32, 46, 232, 253, 307, 310, 315, 316, 343, 434
așa că 387; II 232, 315
așa cum 127, 386, 387, 405; II 263, 276, 307
așadar 35, 310, 319, 384, 387; II 225, 232, 234, 242, 252, 253
așa încît II 315
așa precum II 307
așa și așa 305; II 414
așchie 73
așed vezi așezo
așeza (a ~) 53, 255
așpri vezi aspru
aștepta (a ~) 230
așterne (a ~) 215
atare 101; II 434
aterizare 23
atinge (a se ~) 215
atît (adverb) 303, 319, 320, 390; II 32, 213, 214, 215, 244, 298, 308, 315, 316, 317, 451
atît(a) (pronume) 173, 176
atît(a) cît 386, 404
atît că 319
atol 71
atolputernic 23
atribui (a ~) II 166
atroce 121
atu 71
atuncea 301
atunci 303; II 298, 302, 323
atunci cînd 386, 403; II 263
aude (a ~) 247
aur 16, 65
autogen 22
auz (substantiv) 69
auzi (a ~) 255, 263, 264, 266, 267
avea (a ~) 43, 51, 202, 203, 204, 205, 206, 211, 227, 234, 237, 258, 266, 267, 270, 272, 282, 283, 284, 285; II 39, 83, 98, 363, 369
avea curaj(ul) (a ~) II 86
avea de gînd (a ~) 202
avea habar (a nu ~) 36
avea impresia (a ~) II 368
avea nădejde(a) (a ~) II 86
avînd în vedere că 386; II 263
avîtrli (a ~) 254, 257, 262
axiom 61
axiomă 61

A

-ă 21, 45, 62
 ai vezi urea
 al 168, 171; II 276
 ala 167, 168, 171, 172
 alalalt 167, 171
 -alău 116
 albie vezi albă
 allalt 167, 171
 arii vezi arie
 ast 168, 170
 asta 144, 167, 168, 170, 172; II 198, 202
 astalalt 167, 171
 asllalt 167, 171
 aşchii vezi aşchie
 aşi vezi urea
 -ău 116

B

ba (adverb) II 47, 52, 54, 55, 64, 65
 ba (conjunție) 389; II 221, 247, 452, 456
 ba aia-i vorbă II 55
 ba că chiar II 55
 baci 68
 bade 66, 83, 85, 104
 baie 68
 baiu II 55
 bale 66
 bancă 72, 73, 120
 bandă 18
 bände vezi bandă
 barbă 66
 barză 74
 basc¹ 37
 basc² 74
 bască 37
 baschet 65
 basci vezi basc²
 basm 44
 basma 68, 84, 85, 88
 basti vezi basc²
 bate (a ~) 50, 213, 250, 254, 256, 264
 bate joc (a-şi ~) 23, 203, 209
 batir că 17; II 326
 batir să 17; II 328
 batjocură 23
 bădie 104
 băga (a ~) 35, 202
 băga de seamă (a ~) 203; II 86
 băga minţile în cap (a-şi ~) 202
 băgare de seamă 35
 băga seama (a ~) 35
 băgător de seamă 35

băiat 73, 83, 86
 băieţel 19
 bănuitor 116
 bărbat 49, 62, 72, 73, 315
 bărbălesc 49, 120
 bărzoii 63
 bătaie 68
 bătător 19
 bătea (a ~) 247
 bătrîn 49
 bătrînel 116, 117
 bătrîneţe 64
 bătrînică 116
 băţ 46, 74
 bea (a ~) 50, 230, 237, 288, 293, 294
 beeam vezi bea
 beizadea 58
 belciug 74
 benzi vezi bandă
 berbec 62, 66, 72
 berbece 66
 beret 61
 beretă 61
 beu(t) vezi bea
 bici 70, 85
 biet 101, 116; II 434
 bilet 70
 billion 182, 183, 184
 bine(adverb) 22, 32, 314; II 46
 bine (substantiv) 33, 98
 binecuvînta (a ~) 23
 binefăcător 21
 bineînţeles II 424
 binevoi (a ~) 23
 binişor 314
 birou 70, 71
 bis 195
 bllei 69
 bitlan 63
 blană 73
 blănuri vezi blană
 bleu 121
 bleumarin 121
 blid 71
 blîndeţe 64
 blond 117
 boală 53, 67, 69
 bob 74
 bobinatoare 63
 boieresc 19
 boişori 20
 boldi (a se ~) 215
 bonet 61
 bonetă 61
 bortă 66
 botgrosul 93
 bou 20, 62, 67
 box 65
 brad 49

braţ 70
 bre 80, 428
 briceag 74
 brici 70
 brtu 71
 broască 74
 broscoi 62
 brusc 49, 120
 bucată 18, 67
 bucate vezi bucată
 bucăţi vezi bucată
 bucheţel 20
 Bucureşti 12, 66
 Bucureştii-Noi 102
 bumbac 71
 bumbacuri vezi bumbac
 bun 12, 36, 37, 41, 44, 115, 118, 119, 122, 123, 125
 bună-cuviinţă 95
 bunăstare 93
 bunălate 19, 65
 bunăvoinţă 23, 53, 93; II 189
 bunic 100, 103
 bunică 64, 103; II 138
 bunicel 116
 bunicică vezi bunicel
 bunicii 64
 burghez 49, 72
 burghezo-moşieresc 23
 burtăverde 23, 91
 burtăverzime 23
 butoi 70
 buturugă 72, 73

C

ca 33, 78, 103, 126, 127, 155, 307, 316, 317, 324; II 83, 125, 129, 185, 186, 207, 208, 209
 ca aceea 35; II 135, 406
 ca cînd II 312
 ca cum II 312
 ca de 189
 cade (a ~) 246
 cadou 70
 cadru 85
 cafea 68
 cais 24
 ca în fel cum II 312
 cal 20, 47, 49, 72
 ca la 189
 calcă-n străchini 23
 cald 115; II 141
 cal-de-mare 92
 calea-valea 305
 calfă 58
 cam 139, 189, 204, 315, 316; II 50, 445, 449

- ca mai ba* II 55
cam așa (ceva) II 50
canal 71
candelabru 70
ca nu care cumva să II 304
ca nu cumva să II 289, 304
cap 18
capabilă II 239
capete vezi *cap*
capi vezi *cap*
capoșel 20
capra-neagră 94
car 70
caracteristici 113, 119
care 46, 101, 146, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 384; II 261, 274, 275, 276, 284, 443, 458, 471
care cumva II 304
careva 34, 173, 176; II 111
care va să zică II 252, 253, 426
carne 83, 84
caro 71
carte 48, 52, 73
cartel 36
cartelă 36
casă 14, 24, 36, 84, 85, 88
ca (. . .) să 387, 398, 399, 413; II 258, 267, 268, 272, 273, 277, 282, 283, 285, 286, 289, 291, 303, 304, 305, 316, 317, 457, 460, 465, 467
casă de casă 345
ca să nu II 304
cască 49, 74
casierii 19
ca și 78, 127; II 83, 185, 186
ca și când 386, 387, 403, 414; II 312
ca și cum 35, 386, 387, 405, 414; II 272, 312
catifea 21
catifelat 21
cațavencu 57, 64
caz (substantiv) II 196
caz vezi *cădea*
-că 62
că 387, 388, 389, 399, 400, 401; II 33, 63, 196, 199, 242, 257, 258, 259, 267, 268, 270, 272, 273, 277, 282, 283, 284, 285, 286, 289, 290, 291, 299, 301, 302, 308, 315, 316, 317, 326, 330, 341, 347, 352, 368, 462, 465
căci 386, 387, 401; II 285, 301, 302, 462
cădea (a ~) 230, 254, 255, 259, 264, 266, 267
cădea (a se ~) 227, 244
căi (a se ~) II 168
căișori 20
căiuși 20
călare 48, 117, 120
căldoare 69
călau 67
căldură 58
călcii 70
căldicele vezi *căldicică*
căldicică 118
cămașă 72
cămilă 63
cămin 66, 67, 71
cămine vezi *cămin*
căminuri vezi *cămin*
că nu II 290
căpăstru 70
căpăta (a ~) 212, 250
căpăta (a se ~) 212
căpătii 70
căra (a ~) 24
cărare 73, 120
cărbune 72
căsoaie 84
căsușă 24
cătană 58
cătră vezi *către*
către 337; II 125, 166, 171, 175, 293
cătun 60
cătună 60
ce 17, 144, 145, 160, 161, 163, 165, 166, 167, 303, 384; II 32, 33, 105, 154, 262, 269, 275, 276, 282, 284, 307, 471, 472
ceai 70
ceartă 69, 84
ceașcă 49
ceea ce vezi *cel ce*
ce fel de 35
cei vezi *cere*
cel (articol) 12, 13, 37, 52, 106, 107, 108, 129, 185, 196, 198; II 116, 139, 156, 209, 220, 436, 440
cel (a) (pronume) 108, 167, 171, 172; II 262
celalalt 167, 171
celălalt 101, 167, 168, 170
cel ce 9, 160, 161, 162, 167; II 261, 262, 282, 459
cel din urmă 196
cellalt 167, 171
cel mai 51
centre vezi *centru*
centri vezi *centru*
centru 57
cenușiu 116
cerceta (a ~) II 259
cere (a ~) 255, 256, 263
cere (a se ~) 230
cest(a) 167, 171
ceștalalt 167, 171
ceștălalt 167, 170
ceva 39, 145, 173, 176, 177; II 58
chel 117
chema (a ~) 250, 251, 252, 273, 274, 275; II 70
chestiune II 259, 272
chiar 309; II 87, 199
chiar dacă 309, 385, 387, 407, 414, 415; II 325, 327, 331
chiar de 309, 387, 409; II 327, 331
chiar fără (ca) să 327
chiar să 387; II 327
chiar (și) când 386, 403
chibrit 53, 67
chimie 65
chimonu 71
chintuplu 193
chip 69
chip că II 312
chipiu 70
chipurile II 352
chirie 53
chil că 385, 387, 401; II 326
ci 387, 388, 392; II 61, 213, 223, 224, 225, 242, 244, 249, 250, 334, 451, 452, 455
cică II 352, 426
cimbru 65
cine 144, 145, 147, 160, 161, 164, 165, 384; II 91, 105, 264, 276, 278, 284, 471
cine știe ce 35
cine știe cine 35
cineva 35, 145, 173, 175; II 58, 70, 111, 165
cincisprezece 182, 183
cincizeci 182
cincisute 23
cincisulist 23
cinsprezece vezi *cincisprezece*
cinsle 65
cinșpe vezi *cincisprezece*
cinzeci vezi *cincizeci*
ciocan 57, 70
ciocănitare 69
ciocrlan 62
ciocoi 68
cioroii 62
cioturos 20
circa 189
circumde (a ~) 297
cireș 24
ci și 390, 392; II 61, 213, 244, 250, 336, 451, 455

- citi* (a ~) 230
cititoare 62, 69
cititor 19
cititul 22
ciuboșica-cucului 92
civil 22, 72
cizmă 36
ctine 55, 72, 85
ctli 66
cîmp 61, 62
cîmpi vezi *cîmp*
cîmpie 84, 88
cîmpuri vezi *cîmp*
Cîmpulung 95
ctnd 303, 384, 387, 389, 401, 402, 403; II 32, 196, 221, 247, 276, 296, 297, 298, 299, 302, 322, 327, 333, 356, 373, 374, 378, 381, 452, 456, 470, 471
ctnd să II 379, 380
ctnd și ctnd 305; II 414
cîndva 304
ctnta (a ~) 12, 14, 45, 50, 52, 53, 250, 253, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 324
ctntalără vezi *ctnta*
cîrti (a ~) 257
cîrmaci 68
cîștig 69
cti (adverb) 33, 53, 78, 103, 303, 307, 316, 317, 319, 320, 324, 384, 387, 403, 404; II 32, 83, 125, 186, 207, 272, 276, 288, 294, 297, 298, 307, 310, 315, 328, 374, 472
cti (pronume) 146, 160, 161, 163, 166, 167, 181, 182; II 276, 284, 307
ctlă vreme 17, 387; II 298, 302, 333, 465
cti ce II 297, 307, 378
cti de II 272
sî de cti 305
cti despre II 194, 195, 450
ctle (adverb) 191, 194, 195, 307; II 411
ctleși vezi *ctle*
ctleștrele 184, 191
ctle unul II 111
cti pentru 375; II 195, 450
cti privește 323; II 321
cti să II 317
cti și 78, 386, 390, 404; II 83, 186, 213, 214, 215, 244, 451
cti și de II 186
cti timp 17, 385, 404; II 298, 374
- ctiva* 33, 173, 176, 181, 189
clar-văzător 23
clei 70
cleios 119
clenci 69
clește 61, 65, 70
cloș 121
cnear 72
coace (a ~) 42, 259, 268
coada-șoricelului 92
coadă 69
coade vezi *coadă*
coajă 72
coală 67, 69
coarne vezi *corn*
coase (a ~) 49, 250
coate vezi *cot*
cobori (a ~) 254, 256, 257, 258, 259, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273
cocoase vezi *cocos*
cocostre 63
cocos 61, 62
cocoși vezi *cocos*
codice 70
codru 67, 78
coeficient 57
cogeamite 121
cojoc 41, 74
colabora (a ~) II 167
colhoznic 47
colibă 68
colilie 302
colind 60
colindă 60
colonel 72
colosal 131
colț 61
colți vezi *colț*
colțuri vezi *colț*
colțuros 20
comoară 74
complace (a se ~) II 167
complet 133
compres 61
compresă 61
comunica (a ~) II 166
conceda (a ~) 247
concede (a ~) 247
condei 70
condiție II 196
conferi (a ~) 256
confisca (a ~) 250
conform 324, 328
conform cu 323, 341
conjuța (a ~) 250
conserva (a ~) 250
considerabil 181
consiliu 70
- consta* (a ~) 324
continua (a ~) 254
continuu 116
contra 37, 76, 103, 327, 338; II 164, 171, 208
contrar 116, 119, 324
contrariu 116, 119
convoca (a ~) 48, 250
copac 15
copia (a ~) 253
copil 38, 72, 315
copilaș 19
corabie 68, 73
corb 48
corn 57, 61
corni vezi *corn*
cornuri vezi *corn*
corpusul 57
cortegiu 70
coșcoaga 121
coșcoageamite 121
cot 61
coturi vezi *cot*
coți vezi *cot*
covor 74
covrig 57
cozi vezi *coadă*
cracă 120
crai 103
craniu 70
crede (a ~) 254, 255, 259, 264, 267; II 49, 366
credincios II 166
credință 69
creion 85
crem 121
crenșurat 20
crește (a ~) 49, 115, 264, 266
cretaceu 116, 117, 118
crez vezi *crede*
crezare 266
crîmpei 70
croitor 19
croitoreasă 62
crud 49, 119
cruzime 19
cu 33, 38, 103, 305, 324, 325, 329, 331, 333, 338, 339, 340, 341, 384; II 90, 108, 125, 129, 164, 175, 183, 184, 188, 189, 191, 194, 207, 213, 215, 238, 256, 278, 318, 319, 451
cu anevole 340
cu atît (a) 390; II 308, 314, 463, 470
cu atît mai II 308
cu binele 340
cu binișorul 305, 340
cu blîndețe 340
cuc 78, 302

- cućă* 63
cu chip cã II 312, 388
cu cõt 386, 390, 404; II 308, 310, 314, 463, 470
cu condiția ca sã II 322
cu condiția cã II 262
cu condiția sã II 196, 322
cucui 70
cu de-a sila 304
cu drag 340
cu excepția II 205
cu ghiotura 66
cu grijã 340
cuib 69
culesul 33
cu lunile II 174
cum 127, 303, 384, 387, 390, 404, 405; II 32, 261, 263, 272, 276, 296, 297, 301, 302, 306, 309, 328, 378, 461, 462, 471
cumãtrã 103
cumãtru 67, 73, 83, 87, 100, 103
cum cã 401; II 267, 268, 283, 284, 286, 289, 347
cuminte 23, 115, 117
cumințenie 23, 115
cuminți (a ~) 45
cumpãnd 74
cumpãni (a ~) 212
cumpãni (a se ~) 212
cumpãra (a ~) 15
cumsecade 23, 121
cum și 387; II 244
cunva 304; II 21, 30, 304, 323
cu nepãsare 340
cu neputință 340
cu nimic 179
cunoaște (a se ~) 215
cu privire la 323; II 194, 321
curaj 65
curat 309; II 49
curãța (a ~) 49, 247
curãți (a ~) 247, 256
curcõn 36, 62
curcã 36
curcubeu 70
curea 68
curge (a ~) 237
curmei 70
Curtea-de-Argeș 95
cu scopul II 179, 180
cuscã 103
cuseru 67, 83, 100, 103
cu siguranță II 65, 424
cutare 173, 174, 175
cuteza (a ~) 47, 49
cu toate acestea 172, 310, 320; II 234, 250, 329
cu toate cã 15, 35, 385, 387, 388, 401, 415; II 325, 326
cu toptanul 66, 305
cu tot 341; II 191, 198
cu tot cu 341; II 191
cu totul 131, 304
cu totul și cu totul 131
cuțit 57
cuțitoaie 84
cu țrãta 66
cu una, cu douã 188
cuveni (a se ~) 212, 244; II 265
cuvnt 74
cu zi de zi 345
cvadruplu 193
- D**
- da* 46; II 46, 49, 53, 64, 65
da (a ~) 43, 50, 202, 254, 256, 257, 258, 265, 288, 289; II 98, 165, 166
da bir cu fugitii (a ~) 202
dacã 386, 387, 388, 391, 406, 407; II 43, 259, 267, 269, 270, 272, 273, 277, 283, 286, 289, 290, 291, 297, 298, 302, 322, 326, 327, 330, 331, 333, 349, 465, 471
da cu gura (a ~) II 189
da cu piciorul (a ~) II 189
da de-a dura (a se ~) 202
da de-a rostogolul (a se ~) II 85
da de unde II 57
da nãvalã (a ~) 202; II 431
dar (conjunție) 387, 388, 391, 392, 393; II 61, 223, 244, 249, 250, 252, 253, 263, 329, 334, 337, 451
dar(ã) (adverb) 46
dar chiar II 337
dare 120
dar însã II 224, 250
dar nici II 263
dar și 390, 393; II 61, 213, 214, 244, 250, 263, 336, 451, 455
dascãl 72
da seama (a-și ~) II 363
datã 17, 194, 196, 200, 305
dator 21, 116
datora (a ~) 21, 247
datori (a ~) 247
datoritã 37, 41, 77, 103, 324, 328; II 178, 189, 190
da zor (o ~) II 85
dãrui (a ~) 53
de (conjunție) 33, 387, 388, 389, 407, 408, 409; II 43, 232, 259, 267, 268, 269, 270, 272, 273, 283, 284, 286, 289, 290, 291, 297, 302, 303, 304, 305, 315, 317, 318, 321, 322, 326, 327, 330, 387, 394, 463, 465
de (prepoziție) 12, 38, 41, 53, 126, 127, 129, 131, 147, 165, 173, 177, 178, 182, 183, 194, 196, 198, 199, 224, 225, 226, 234, 305, 316, 318, 322, 325, 326, 329, 331, 332, 333, 336, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 362; II 89, 90, 103, 116, 125, 129, 135, 136, 137, 156, 164, 169, 171, 175, 177, 184, 186, 193, 207, 208, 209, 219, 251, 256, 292, 328, 436
de (pronume) 161; II 276
de-a 103, 329, 347, 348
de a 325, 326
de abia II 299
de-a binele(o) 35, 46, 305
de aceea 172, 312, 313, 320, 384, 390; II 252, 302, 304, 314, 463
de-a curmezișul II 171
d(e)-aia 172, 304
deal 85, 88
de-a latul 323
de alta 312
de-a lungul 35, 323
de-a ndoaselea 305
de-a pururi 304
de-a rãndul 305
de-a sila 305
de asta 320; II 304
deasupra 76, 103, 319, 323; II 171
de attea ori 390
de-a valma 36
de bunã seamã II 424
decãdea (a ~) 246
de cãtre 322, 337, 347, 348, 349; II 169, 256, 292
de ce II 263, 314, 463
decerna (a ~) II 166
deci 310, 319, 384, 387, 391, 393; II 225, 232, 234, 242, 252
decide (a ~) 246
de ctãnd 386, 387, 403, 415; II 276, 296
declt 33, 53, 78, 103, 126, 127, 307, 309, 316, 317, 319, 324, 387, 393, 409, 410; II 83, 84, 186, 202, 203, 205, 206, 249, 311, 315, 323, 339, 465

dectă că II 317
 de cîte ori 385, 390, 415; II 298, 374
 dectă să II 311, 316, 317
 declara (a ~) II 166
 de colea pîndă colea 313
 de cu 341, 347; II 175
 de cum 386, 387, 405; II 296, 311, 463
 decurge (a ~) 324
 dedea(m) vezi da
 dedeași vezi da
 dedeau vezi da
 dedesubtul 323
 de din jos de 353
 de din vale de 353
 de două ori 17, 35
 de după 347; II 171
 de față cu 340
 de fel II 52, 56, 65
 deferi (a ~) 297
 defileu 71
 degaja (a ~) 256
 degaje vezi degaja
 de geniu 114
 degetar 45
 de îndată ce 387; II 296
 de la 322, 330, 347, 349, 350, 369; II 171, 175
 delăsa (a ~) 297
 de leac II 57
 de lîngă 347, 370; II 171
 de loc II 52, 56, 65
 de minune 342
 de mîncare 23
 demn 117
 de multe ori 305
 de nedescris 342
 de nepovestit 342
 de nimic 179
 denota (a ~) 48
 deoarece 35, 36, 386, 387, 388, 410; II 301, 302
 deodată II 299
 de o parte și de alta 345
 deopotrivă 316
 de oriunde 387
 deosebit II 435
 deosebit de II 202
 de parcă 385, 387, 409; II 312, 313
 departe 314
 departe de 226, 348; II 171
 depărțitor 314
 de pe 347, 352, 358; II 171
 de pe cînd 387; II 296, 297
 de pe deasupra II 172
 de pe la 347, 369
 de pe lîngă 347, 370
 de peste 347, 376; II 171

de pe unde 387
 depinde (a ~) 246
 de pîndă 347; II 171
 deplin 115
 deplinătate 115
 depozita (a ~) 21
 de prin 379; II 171 175
 de printre 379
 de puține ori 305
 derbi 71
 de repetate ori 305
 de rîs 342
 des- 43
 desag 65
 desagă 65
 de să II 277, 316
 desăvârșit 133
 deschide (a ~) 254, 266
 desface (a ~) 43
 desfătat 230
 desfide (a ~) 297
 destgur 318; II 46, 65, 424
 desigur că 318
 desparte (a ~) 247
 despărțare 266
 despre 322, 325, 329, 350, 351; II 164, 172, 176, 194
 destina (a ~) II 166
 destul 33, 125, 315
 de sub 382; II 171
 deșert 48, 116
 deși 386, 387, 388, 390, 391, 410; II 263, 326, 328, 471
 de...și II 331
 de tot 131
 de trei ori 17
 de unde 386, 387, 414, 415, 416; II 57, 276, 322, 327, 333, 465
 de unde nu 387
 deveni (a ~) 206; II 100, 271
 devreme 35, 314
 de vreme ce 35, 36, 348, 385, 387, 416; II 301, 302
 dezgheța (a se ~) 212
 dezlega (a ~) 250
 diamant 71
 dibaci 116, 118
 diferit II 435
 dig 69
 dihor 63
 dimineața II 174
 dimineață 302
 dimpotrivă II 250, 333
 dimpreună cu II 191
 din 84, 129, 190, 318, 322, 324, 325, 326, 331, 347, 351, 352, 353, 356, 362; II 90, 135, 156, 171, 175, 177, 183, 186, 188, 194, 307
 dinainte(a) 323

dinamic 47
 din an în an II 174
 din cale-afară 131
 din cauza 331, 332, 353, 386; II 177, 256
 din cauză că 17, 385, 386, 387, 401; II 177, 256, 301, 302
 din cauză de 353, 386; II 256
 din ce în ce 305, 308; II 414
 din cînd în cînd 305; II 414
 din cît II 307
 dincoace de II 171
 dincolo de II 171, 175
 dincotro 387; II 293
 din jos de 353; II 171
 din josul 353; II 171
 din loc în loc 305; II 414
 din moment ce 385, 387; II 302
 din nou 35, 304
 din pricina 332, 353, 386; II 177
 din pricină că 17, 385, 386, 387, 401; II 301, 302
 din pricină de 353
 din punct(ul) de vedere II 194
 dinspre 322, 325, 353; II 171, 175
 din sus de 353; II 171
 din susul 353; II 171
 dinte 20, 57
 dintii 196
 din topor II 189
 dintr- 197
 dintr-adins 356
 dintre 129, 322, 325, 347, 354, 365; II 90, 171, 186, 218
 dintr-o dată 356
 dintru 147, 325, 326, 347, 354, 355, 356; II 171, 177, 183, 188
 dințat 20
 din vreme-n vreme 305
 discerne (a ~) 297
 discipol 72
 distins II 435
 dîtai 121
 ditamai 121
 divulga (a ~) II 166
 dînsul 147, 148, 151
 doar 384; II 84, 234, 323
 doar-doar II 304
 doctoriță 37, 45, 62, 63
 doge 68
 doi 36, 58, 183, 184, 185, 188, 200
 doilea (al ~) 9, 46, 200
 doime 192
 doisprezece 183
 doișpe vezi doisprezece
 domeniu 70

domn 18, 50, 81, 103; II 426
 domnia-sa 35
 domnitor 103
 domol 117
 dor 315
 dori (a ~) 16; II 21
 doritor 49
 dormi (a ~) 40, 47, 48, 237, 254, 258, 259, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273
 douăzeci 182, 183, 188; II 116
 dormi vezi dormi
 drac 103
 drag 41, 49, 119, 120, 125; II 426
 dragoste 84
 drăgălaș 19
 drept (adjectiv) 117, 251
 drept (prepoziție) 356, 357; II 207, 208, 209
 drept aceea 384
 dreptate 65
 dreptul 22
 drum-de-fier 53
 dublu 193
 duce (a ~) 50, 265
 duce cu vorba (a ~) II 189
 duce de-a berbeleacul (a se ~) 202
 duce dorul (a ~) 202
 duce la fund (a se ~) 35
 dud 119
 dulce 117, 120
 duminica 16
 duminică 69
 dumnealui 148, 149, 151
 dumnealor 148, 149
 dumneasa 148, 149
 dumneata 148, 149, 151
 dumneavoastră 41, 148
 dungă 89
 după 268, 322, 325, 326, 357, 358; II 171, 175, 179, 183, 188, 194
 după aceea 172
 după-amiază 23
 după ce 358, 386, 388, 416, II 296, 298, 327, 336, 337, 381, 465
 după ce că 358, 386, 388; II 336, 337, 465
 după cît 387, 417; II 307
 după cum 127, 358, 386, 387, 390, 405, 417; II 272, 306, 307, 309
 dupe 358
 duzină 186

E

-e 246
 -ea 116, 118
 -ea (sufix verbal) 246
 ea vezi el
 -easă 21, 62
 eficace 18, 121
 ei vezi vrea
 -el 20, 44, 116
 el 14, 21, 36, 43, 52, 86, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 148, 150, 151, 157, 158
 -ele 21, 44, 118
 electric 22
 electrician 63
 elefant 63
 element 57
 elemente vezi element
 elemenși vezi element
 elida (a ~) 297
 eminescian 19
 emineștii 64
 emul 72
 endemic 133
 -eni 90
 epopee 68
 erou 85
 erupe (a ~) 260
 -esă 62
 -esc 117, 119
 -ește 34, 306
 -ești 90
 etrusc 74
 etrusci vezi etrusc
 etrusci vezi etrusc
 etruști vezi etrusc
 eși vezi vrea
 eu 39, 135, 136, 137, 139, 140, 150
 eul 98
 eventualitate II 196
 evoca (a ~) 48, 250
 ezita (a ~) 259
 exact II 46
 examina (a ~) II 157
 exercițiu 70
 exista (a ~) II 71
 explica (a ~) 30
 explicație 30
 exponent 57
 exterior 133
 extra- 20, 43, 133
 extrafin 43
 extraordinar 131
 extrem 131

F

fabrică 73
 face (a ~) 50, 202, 247, 249, 250, 253, 256, 257, 258, 259, 260, 262, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273; II 165
 face (a se ~) 206, 213; II 100, 271
 face bine (a ~) 21
 face cu ochiul (a ~) 202; II 189
 face lată (a o ~) 202
 face praf (a ~) 203
 fag 49, 72
 faianță 56
 familie 87
 fapt II 199, 281
 fascicol 61
 fascicolă 61
 fascicul vezi fascicol
 fasciculă vezi fascicolă
 fasole 65
 fată 48, 74
 față cu 341
 față de 127, 322, 348; II 164
 față de cît 387; II 311
 față de cum 127, 386, 387, 405; II 311
 fă (interjecție) 80
 făptură 72
 fără 125, 226, 325, 328, 329, 333, 336, 358, 359, 360; II 52, 60, 61, 137, 183, 189, 191, 199, 206, 249, 318, 319
 fără a 325, 360
 fără cale II 60
 fără ca să 360, 385, 387, 399; II 22, 60, 308, 326
 fără căpătii 334, 465; II 60
 fără de 189, 226, 330, 336, 360; II 60, 125, 183, 191
 fără de a 360
 fără doar și poate II 424
 fără (de) margini II 60
 fără (de) minte II 60
 fără greș II 60
 fără îndoială II 60, 424
 fără să 328, 360, 385, 387; II 22, 29, 60, 61, 63, 308, 326, 330, 334, 465
 fără soț II 60
 fătoi 60, 63
 fel de fel 35
 felie 68
 femeie 38, 62
 ferestruu 70, 74
 ferice 121
 feroce 120

fi (a ~) 22, 43, 51, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 234, 245, 270, 271, 272, 273, 279, 280, 281, 282, 318; II 49, 70, 71, 76, 83, 98, 99, 100, 103, 104, 168, 169, 268, 271
fi bine de cineva (a ~) II 70
fi de mirare (a ~) II 259
fidel 119
fie 387, 389, 393, 394; II 221, 247, 452
fiicare 34, 35, 101, 173, 174, 175; II 111, 204
fie că II 247
fiece 173; II 204
fierbe (a ~) 268
fierbinte 117
fiică 74
fiică-sa 100
fiindcă 35, 386, 387, 388, 410; II 301, 302
Filipeștii-de-Pădure 102
filozof 38
filozofie 65
filtru 70
firav 49
fir de fir 345
firește 318; II 46, 65, 424
firește că 318
fi scris (a-i ~) II 70
fi silă (a-i ~) II 165
fiu 67, 83, 87, 281
fix 119
fixa (a ~) 295
flasc 119
flăcău 67
floare 74, 89
Floarea 89
floarea-brumei 93
floarea-soarelui 23, 92
floricică 44, 68
fluieră-vînt 91
flutur 66
fluture 63, 66, 72
foame 16, 38, 65, 83, 86, 315
foc 302
focurile 20
foaie 74
foarfecă 65
foarfeci 65
foarte 12, 51, 130, 315, 316; II 67, 220, 436
forma (a ~) 257
foțbal 65
frogă 73
francez 72
frate 50, 62, 72, 81, 83, 86, 87, 104; II 426
frații 64

Frâsinet 57
frățesc 117
frăține 72
frezor 63
frică 38
frig 16, 18, 38, 67
frige (a ~) 42, 259, 268
friguros 20
frție vezi frtu
frtă 71
frtne vezi frtă, frtu
frtă 71
frturi vezi frtu
fruct 61
fructă 61
frumos 30, 48, 49, 125, 324
frumusefe 30
frumușea vezi frumușel
frumușel 19, 118
frumușică vezi frumușel
fuga-fuga II 468
fugi (a ~) 45, 256, 260, 261, 264, 267
fulgera (a ~) II 69
fura (a ~) 257
furculiță 57

G

gaiță 63
Galafi 66
gala 121; II 435
gala-gala II 468
găină 62
gălbui 116, 118
gălușcă 74
găsi (a ~) II 363
geamgiu 67
general 48, 72, 133
geniu 70
genunche 62
genunchi 62
geografie 65
Georgică 60
gheață 53, 69
Gheorghiiță 82
ghișeu 71
ghiulea 68
ginere 62, 72
girafă 63
glde 85, 119
glceavă 69
gtnd 42, 45
gtndi (a ~) 42, 212
gtndi (a se ~) 212; II 259
gtnditor 42

gngav 119
gtrbaci 70
gtră 68
gtrlici 70
gtscan 62
glonte 66
glonț 66, 302
gol 49, 117
grai 70
graminee 68
gras 119
grăție 37, 77, 103, 323, 328; II 189, 190
grăbi (a se ~) 227
grăi (a ~) II 165
grăitor 116
grămadă 119
grăunte 61
grăunț 61
grăunță 61
greier 63
greoi 116, 118
greu 116, 118
gri 18, 41, 121
grindă 72
grție vezi grtu
grtne vezi grtu
grtu 67, 71
grturi vezi grtu
groapă 67
grotesc 48, 117
grozav 51, 131; II 33, 436
grumaz 72
grup 181
gunoi 70
gură-cască 23, 92
gust 69
gusta (a ~) 49, 250
guzgan 63

H

hai 428
haide 421
halal 325
hangiu 67
haram 325
harcea-parcea 305
harpagon 57
havan 121
havană 56
hercule 56
hiper- 43, 133
hipersensibil 43
htrdău 70, 74
hrtie 68
holar 70
hotărt (a ~) 254, 256, 258, 259, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273

I

-i (articol) 98
 -i (sufix) 246
 -i vezi vrea
 i vezi el
 ia(i) vezi lua
 iau vezi lua
 iar 387, 394; II 213, 223, 242, 244, 249, 250, 334, 410, 451
 iară vezi iar
 iarbă 69
 iaroviza (a ~) 19, 260
 iarovizare 23
 iarovizator 19
 Iași 12, 66
 -ică 21, 44, 116, 118
 iere 16, 66
 ideal 69
 idee 68; II 281
 iei vezi lua
 iepure 72
 ierbi vezi iarbă
 ierburi vezi iarbă
 ieșeană 62
 ieși(a ~) 261, 264; II 100, 271
 ieși înainte (a ~) 202
 ieu vezi lua
 Ileana 84
 -ime 34, 192, 193
 imediat 17
 imediat ce 17, 386, 387; II 296
 impune (a ~) II 165
 include (a ~) 246
 indice 70
 inel 70
 inferior 133
 instantaneu 116
 interesa (a se ~) II 167
 intermediu II 189
 intra (a ~) 254, 256
 inventa (a ~) 253
 Ioana 89
 Ion 83, 88
 ipoteză II 196
 Irinel 60
 -isim 20, 130, 131
 ispravă 73
 ista 167, 171
 instalat 167, 171
 -iș 34, 306
 -it 34
 -itor 42
 ițari 65
 -iță 21, 62
 iubît 50, 125
 iubîtă 50, 125
 iute 117, 120
 iuțior 314

izbuli (a ~) 227
 izotopi 57
 izvor 70

I

-I 246
 Ii vezi vrea
 imbogăți (a se ~) 212
 imbucurător 19
 împarte (a ~) 247
 împărat 103
 împărșeală 44
 împărși (a ~) 41, 42, 43, 44, 255, 267
 împerechea (a ~) 246
 împotriva 35, 76, 323, 328; II 164, 198
 împotriva 323, 328
 împotrivi (a se ~) II 166
 împrejur de 348
 împreună cu 331, 333, 384; II 108, 191, 213, 215, 341, 451
 împreună și cu 341
 împrumuta (a ~) 15, 18
 împuși (a ~) 255
 în 23, 190, 324, 325, 326, 329, 330, 332, 345, 349, 360, 361, 362, 363; II 125, 171, 175, 179, 183, 188, 193
 în- 34, 43
 înadins 320
 în afara 35; II 200, 205
 în afară 323
 în afară că 385, 386, 388, 401; II 336, 337, 339, 465
 în afară de 35, 201, 323, 363, 386; II 205
 în afară de asta II 202
 înainte 17, 220, 312, 313, 323, 328, 423
 înaintea 35, 76, 103, 319, 323, 328
 înaintea ca să 399; II 295, 298
 înainte de (locuțiune conjuncțională) 333; II 295
 înainte de (locuțiune prepozițională) 226, 333, 336, 348, 386; II 175, 219
 înainte de a 325, 386
 înainte de să 385
 înainte să 385, 386; II 295, 379
 înapoi 323, 332
 înapoia 76
 în așa fel II 315
 înăbuși (a ~) 257
 în caz că 385, 387, 401; II 256, 322

în caz că 386, 387, 403
 în caz decât 385, 407; II 322
 în caz de II 197, 256
 în cazul că II 196, 322
 în cazul că 322
 în cazul în care II 322
 încă 308; II 61, 299, 329, 337
 încă mai și II 202
 încă și II 202
 în ce(eo) ce privește 323; II 321
 în ce chip 385, 387
 începe (a ~) 51, 227; II 98, 190
 începtnd cu 341; II 175
 încerca (a ~) 227
 încetinel 314
 încetitor 314
 închide (a ~) 50
 închina (a ~) II 165
 în chip că II 312
 în chip de II 185
 închipui (a se ~) 212
 închipui (a-și ~) 212; II 366
 în ciuda II 198, 199
 în ciuda faptului că 386; II 261, 262
 înct 386, 388, 390, 411; II 232, 315, 316, 317
 în ct II 307
 înct cum 387
 înct să 387; II 316, 317
 înclinat II 167
 în comparație cu 127
 în concluzie 384; II 252
 înconjur vezi înconjura
 înconjura (a ~) 250
 în consecință 384; II 252
 în contra 363, 338; II 171, 198
 încotro 384, 387; II 261, 293
 încrede (a se ~) 43, 264
 încredința (a ~) II 166
 în cursul II 175
 îndată 17
 îndată ce 17, 386, 387; II 296, 298, 378, 379
 îndărătul 319, 323, 330
 înde 363
 îndeaproape 363
 îndemnă 363
 îndesa (a ~) 247
 îndeseară 363
 îndesi (a ~) 247
 îndoii (a ~) 18
 îndoii (a se ~) 16, 18; II 259
 în dosul 363; II 171
 îndrăzneț 120
 îndrăzni (a ~) 227
 în dreptul 76
 îndura (a ~) 18
 îndura (a se ~) 18

tn eventualitatea că II 322
tn fața 328, 363; II 171
tn față 328
tnfășura (a ~) 20
tnfășișă (a ~) 53
tnfige (a ~) 230, 268
tn fine II 426
tnflora (a ~) 247
tnflori (a ~) 43, 247
tnfricoșă (a ~) 230
tnfricoșător 131
tnfumura (a se ~) 20
tngădui (a ~) 257
tngălbeni (a ~) 211
tngălbeni (a se ~) 211
tngenunchea (a ~) 237, 246
tngheșă (a ~) 212
tnghiși (a ~) 255, 264
tngrașe vezi *tngrășă*
tngrășă (a ~) 25, 49, 257, 262
tngrășă (a se ~) 212
tngrășem vezi *tngrășă*
tngrozitor 131
tn gust 120
tn ipoteza II 86
tn ipoteza că 386; II 322
tn jos de 363
tn josul 363
tnjumătățit 193
tnlătura (a ~) 23
tn lături 23
tn lege 115
tn loc de 226, 322, 336, 348, 386; II 200
tn loc de a 325, 386; II 200
tn loc să 35, 385, 386, 387, 413, 417; II 22, 311, 332, 333, 334, 335, 465
tn locul II 197, 200
tn materie de II 194
tnnopta (a ~) 211
tnnopta (a se ~) 211
tn plus de asta II 202
tn pofida II 198, 199
tn privința 363; II 194, 195, 321
tn raport cu 127, 340
tnrturi (a ~) 20
tnsă 387, 388, 391, 394, 395; II 61, 223, 242, 249, 250, 263, 329, 333, 334, 337, 451, 455
tn schimb 384; II 250, 333
tn scopul II 179, 180
tnsemna (a ~) II 100, 271
tnsera (a se ~) 211, 244; II 69
tnspăimntător 131
tnspre 322, 330, 363; II 171, 175
tnstelat 21
tnsul 34, 147, 154

tnsumi 34, 154
tn sus de 363
tn susul 363
tnsuși 34, 154, 155
tnsuși 154
tntai vezi *tnlli*
tn timp ce 17, 385, 387, 417; II 175, 297, 333, 373, 374, 465
tn timp cît 386, 404
tn timp de II 175
tn timpul II 175
tninde (a ~) 254, 266
tnlli 9, 17, 37, 39, 195, 196, 197, 198, 199, 200
tnlțiași 196
tnlțria (a ~) 212, 254
tnlțria (a se ~) 212
tnloarce (a ~) 259
tnlocmai 17, 316, 317; II 46
tnlocmai ca 127
tnlr- 197
tnlr-acolo 312
tnlr-adevăr II 46, 65
tnlr-adins II 304
tnlr-aiurea 304
tnlr- 129, 189, 331, 364, 365; II 164, 171, 186, 218
tntreba (a ~) 48; II 157, 259
tntrebare II 259, 272
tntreg 100, 133; II 204
tntreitul 193
tntrista (a se ~) 211
tntru 147, 325, 326, 365, 366; II 164, 171, 175, 179, 183, 188, 194
tntru cît 387, 418; II 307
tntrucit 366, 387, 411; II 301, 302
tntr-una 23, 187
tntruni (a ~) 23
tntru nimic 179
tntuneca (a se ~) II 69
tnțelegător 19
tnțelege (a ~) 42, 259; II 49
tnțelepciune 65
tnșepeni (a ~) 211
tnșepeni (a se ~) 211
tnșesa (a ~) 297
tn una 187
tn urma 328, 332, 363
tn urmă 313, 328
tnvăța (a ~) 227, 230; II 153, 157
tnvățătoare 69, 84
tnvățătură 19
tn veci 304
tnvecina (a se ~) 247
tnvecini (a se ~) 247
tn vederea II 179

tnveseli (a se ~) 213
tnvește (a ~) 296
tnvia (a ~) 257
tnvingător 116
tnvirtii (a ~) 253
tn vremea II 175
tn vreme ce 17, 385, 387; II 297, 327, 333, 465
tn vreme cît 386, 404
tn vreme de 322; II 175
tnzecit 193
-țș 34, 306
țși vezi *vrea*

J

jale 315
jder 63
joben 56
joi 60, 69, 82
joile II 174
juca (a ~) 48, 250, 257
jugasru 74
jumătate 192, 193
junghi 69
jura (a ~) 257

K

kaki 121

L

-l 32, 36, 85, 86, 98, 139, 140, 142
la 12, 32, 41, 51, 144, 165, 185, 189, 190, 268, 324, 325, 326, 345, 348, 349, 366, 367, 368, 369; II 91, 121, 156, 164, 165, 171, 175, 179, 183, 188, 193
la (a ~) 288
la (a se ~) 295, 296
laborator 71
laboratoriu 71
la caz cînd 386, 403; II 322
la data II 175
ladă 72, 73
la fel 12, 51, 126
la fel cu 127, 341
la fel de 127; II 436
la începutul II 175
lalea 68
la mijlocul II 175
laolaltă cu II 191

lapte 67, 73
 lapți 67
 larg 119, 120
 las 385
 las(ă) că 385, 401, 465; II 336, 337
 lasă-mă să te las 23, 90
 la săptămână, la săptămână II 174
 la sfârșitul II 175
 lat 49
 la un loc 323, 341
 la un loc cu 323; II 191
 lăcaș 71
 lăcustă 63
 lăltu 116, 117, 118
 lăptăreasă 62
 lăpturi vezi lapte
 lăsa (a ~) II 295
 lăsa (a se ~) 215, 230
 lăsa baltă (a o ~) 202
 lăsa gura apă (a ~) II 167
 lăstun 63
 lăuda (a ~) 36, 52
 -le 85, 86, 98, 196
 leafă 69, 84
 Leana 89
 lebdă 63
 lectoră 21, 37
 lega (a ~) 229, 249
 legitim 48
 lemnos 46
 lene 65, 83, 315
 lespede 73
 leu 67
 liber-cugetător 94
 lila 121
 liliac 63
 împede 117, 120
 lingură 57
 liniște 16
 linte 83
 lipitoare 69, 84
 lipsă 69, 84
 livadă 66
 livresc 120
 ltnă 69
 ltnă 329, 370; II 171
 locșii 21
 locui (a ~) 212
 locui (a se ~) 212
 locvace 121
 lor (al ~) vezi el
 lua (a ~) 15, 42, 202, 254, 256, 258, 265, 288, 294, 295; II 10, 98
 lua (a se ~) 98
 lua aminte (a ~) 202
 lua cîmpii (a-și ~) 202
 lua de-a dreptul (a o ~) 202

lua la fugă (a o ~) 202
 lua la rost (a ~) 36
 lua vaea (a-și ~) 202
 Luca 89
 luci 22
 lucra (a ~) 50, 253, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273
 lucrătoare 62
 lucru 32, 70; II 281
 lui (articol) 12, 32, 59, 89, 104
 lui (al ~) vezi el
 lume 73
 lumina (a se ~) 69, 230
 lună 36
 luncă 72, 73
 luna II 174
 lunguieț 49
 luni 69, 82
 lunile II 174
 luntre 68
 lup 49, 71, 85
 lupoaică 62
 luptătoare 118

M

macaragiță 62
 mai 12, 51, 53, 126, 128, 139, 199, 204, 308, 310, 311, 315, 316; II 33, 49, 67, 202, 206, 217, 220, 336, 337, 339, 412, 436, 445, 449
 maică 84
 mai înainte 39
 mai înainte ca să II 295
 mai întli 39
 mai puțin 51, 126; II 436
 maistoriță 63
 maistru 63
 mai... și II 337
 major 133
 mamă 32, 50, 84, 100, 103; II 138, 278
 mamifer 57
 Manea 83
 manierist 120
 manifesta (a ~) 253
 manifestă vezi manifesta
 manifestează vezi manifesta
 manipulantă 63
 mansardă 56
 manta 71
 mantale vezi manto, manto
 manto 71
 marca (a ~) 47
 mare (adjectiv) 41, 117, 120, 124, 125, 128

mare (substantiv) 73
 marfă 69
 Maria 84, 90, 102
 maro 121
 morfea II 174
 marți 69, 82
 marxism-leninism 23
 masă¹ 18, 57
 masă² 18
 mască 49
 mase vezi masă²
 mașină-unealtă 94
 mata(le) 149
 matroz 72
 mazăre 16, 65
 măcar 319; II 326
 măcar că 17, 385, 387, 401, 418; II 326
 măcar de 385, 387, 409; II 327, 330
 măcar să 17, 385, 413, 418; II 327
 mă(i) 80
 mă-nțelegi II 426
 măr¹ 46, 47, 48, 73
 măr² 70, 74
 mă rog II 426
 mărlurisi (a ~) II 165
 măsea 68, 85
 mătase 69
 mătusă 62, 100, 103
 mă II 50
 mecanic 63, 72, 73
 Medgidia 102
 medic 63
 mehenghi 118
 melopee 68
 menită II 239
 mere vezi măr²
 mereu 314
 merge (a ~) 37, 40, 45, 48, 49, 51, 249, 260, 261, 264
 merge bine (a-i ~) II 70
 merge rău (a-i ~) II 70
 meri vezi măr¹
 merita (a ~) 230, 231
 mersi 423
 mese vezi masă¹
 metru 67
 meu (al ~) 60, 65, 118, 156, 159
 mic 21, 47, 49, 115, 119
 mie (numeral) 37, 182, 183, 184, 185, 189, 193
 miercurea 82
 miercuri 69, 82
 miere 16, 65
 mierte-fierte II 468
 miime 192
 mijlocire II 189

miliard 182, 183, 184, 185
milion 37, 182, 183, 184, 185
 189, 196
mineriță 63
ministru 63, 74
minte 64
miști (*a* ~) 264
minunat 131
mișus II 214
mira (*a se* ~) 212
mirasă 62, 74
mirii 84
mititea vezi *mititel*
mititel 115, 116, 117, 118
mititică vezi *mititel*
mți vezi *mțna*, *mțnea*
mține 16
mține-seară 302
mțna (*a* ~) 254, 255
mțnă 36, 57
mțnc(ă) vezi *mțnca*
mțnca (*a* ~) 42, 288, 291, 292
mțncare 23, 69
mțncări vezi *mțncare*
mțncăruri vezi *mțncare*
mțncău 116
mțnci vezi *mțnca*
mțndru 116
mțnea (*a* ~) 250, 254, 255, 259,
 267, 296
mține 68
mțnțnc(ă) vezi *mțnca*
mțnțnei vezi *mțnca*
mțnz 72
mnda II 50
moale 117, 120
moarte 74
moaște 66
modern 48, 117
Moldova 102
moliu 116, 117, 118
monah 48, 71
monarh 103
monoclu 70
morcov 49
morișcă 74
mort 133
moș 71, 104; II 129
moșneag 74
moto 71
motrice 121
movilă 68
mucava 68
mușgai 70
muși (*a* ~) 16
muia (*a* ~) 266
mull 33, 50, 125, 130, 181,
 316
multiplu 67
multișor 314

mulți ani 23
mulțime 181
mulțumi (*a* ~) 23; II 168
mulțumi (*a se* ~) II 167
mulțumită 37, 77, 323, 328;
 II 189, 190
munci (*a* ~) 213, 261
munci (*a se* ~) 213
muncitor 71
muncitoresc 133
munte 72
muri (*a* ~) 47
muşcă 49
muștra (*a* ~) 254
mușca (*a* ~) 49, 250
mut 20
muzeu 70

N

n- 24
na 421, 428
nai 70
na'vă 68
nani 428
naște (*a se* ~) II 100
național 22
naufragiu 70
navă 68
năpastă 74
năpusti (*a se* ~) 213
născare 266
nătăleală 63
nătăru 67
năzări (*a i se* ~) II 70
ne- 43; II 52, 61, 230
nea 65; II 129
neapărat II 46
necum II 214, 244, 337
necum să II 337, 338
negresă 62
negreșit II 46, 65
negru 46, 47, 48, 116, 117
negustor 38
neînchipuit 131
nemaipomenit 131; II 436
nene 81, 83, 85, 104
neodihnit 230
nepoată 62
nepot 20
nepoșel 20
nesfârșit 131
nespus 131; II 436
nestorii 64
nezei (*a* ~) 21
netoemai II 337
netocma(i) să II 337, 338
nicăieri II 52, 57, 205, 339
nici 387, 389, 395; II 52, 55,
 56, 59, 61, 62, 199, 213, 214,
 241, 244, 245, 337, 451
nici ca cît II 57
nici că II 55
nicicînd 304; II 205, 339
nici cîtr II 59
nici cît 304; II 56
nici cîtși de puțin II 56
nicicum 304; II 56
nici dacă 387; II 327
nici de 387; II 327
nicidecît II 56
nicidecum 304; II 56, 65
nici de fel II 56
nici de frică II 59
nici de leac II 59
nici foarte foarte II 414
nici nu II 62
niciodată 304; II 52, 56, 57,
 205, 339
nici pas II 59
nici prea-prea II 414
nici să II 327
nici să și 387
nici tu II 56
nici una, nici două 188
nicunde 304
nici un 58, 204, 311, 338
nici unul 179; II 52, 56, 57,
 111
nimenea 178, 179
nimeni 145, 178, 179; II 52,
 57, 111, 165, 204, 339
nimic (pronume) 145, 179;
 II 52, 57, 204, 311, 339
nimic (substantiv) 22
nimica 179
ninge (*a* ~) 244; II 69
niscăi 173, 176
niscaiva 173, 176
nisip 71
niște 17, 64, 65, 109, 110, 111,
 181
noi 39, 136, 137, 139, 140, 142,
 151, 152
noian 181
noștile II 174
noră 18, 50, 62, 69
normal 119
norod 57
noroi 70
noștri vezi *noștru*
noștru (*al* ~) 49, 120, 156,
 160
nou 115, 116, 118
nouă (numeral) 189
nouăsprezece 182, 183; II 116
nouăzeci 182

nou-născut 23
 nu 24, 43, 46, 53, 265, 395;
 II 33, 45, 52, 53, 54, 56, 59,
 62, 64, 65, 86, 213, 244, 334,
 470
 nu care cumva II 21, 289
 nu care cumva să II 63
 nucleu 71
 nu cumva II 21, 39
 nu cumva să II 304
 nufăr 73
 numai 53, 301, 309, 310, 319;
 II 84, 205, 206, 249, 323, 410
 numai că II 249
 numai ce 386
 numai cît 386, 404; II 249
 numaidecît 301
 numai iaca II 299
 nu-mă-uila 90
 nume 85, 88
 numeros 32, 33, 125, 181
 nu numai 390; II 61, 213,
 214, 244, 250, 336, 451, 455
 nu numai că 388, 390; II 244,
 250, 336
 nu prea 315, 316
 nuri 66
 nu tocmai să II 338

O

o vezi vrea
 oacheș 49
 -oaică 62
 -oaie 84
 oaie 62
 oară 17, 194, 200, 305; II 219
 -oare 62
 oare 46; II 21, 39
 oarecare 34, 173, 176
 oarecum 301
 oare nu cumva II 39
 oaspe 66, 72
 oaspete 66, 72
 obicei 70
 obișnui (a se ~) II 167
 obligator 25, 116, 119
 obligatoriu 25, 116, 119
 obosi (a ~) 212
 obraz 47, 49, 72
 obraznic 119
 ochelari 16, 65
 ochi 61, 68, 83, 87
 ochiuri vezi ochi
 ocupa (a se ~) II 167
 odată 68
 odată 53, 304

o dată 17, 53, 190
 o dată ce 385, 387, 418, 419;
 II 296, 301
 o dată cu 341; II 175
 odihni (a se ~) 212
 of 22
 oferi (a ~) 256
 oh II 472
 ohm 56
 -oi 21, 62
 oi vezi vrea
 oină 65
 olandă 56
 olecuță 314
 Olga 89
 oliv 121
 om vezi vrea
 om 15, 32, 37, 43, 72, 83, 86,
 87; II 70, 94
 omenesc 19
 omort (a ~) 264
 ondulator 116, 119
 ondulatoriu 116, 118
 onoare 220
 onomatopee 68
 Oprea 89
 opt 196
 optim 133
 optisprezece 183
 optsprezece 183
 optusprezece 183
 opune (a ~) II 166
 -or 62
 or vezi vrea
 oral 133
 oraș 70
 orășeancă 62
 ordonanță 58
 orez 65
 ori 387, 389, 395, 396; II 221,
 242, 246, 247, 452, 470
 oricare 34, 101, 146, 173, 174,
 175, 177; II 58, 204, 284
 orice 101, 173, 176, 177; II 58,
 59, 204, 284
 oricine 146, 173, 175, 177; II
 284
 oricînd II 298
 oricît 146, 173, 176, 319; II
 272, 284, 328
 oricît de II 272
 oricum II 272, 328
 ori de cîte ori 385, 387, 419; II
 298
 orideunde II 293
 oridincotro II 293
 ori încotro 387; II 293
 orișiunde II 293
 oriunde 387; II 293

ortodox 119
 os 48
 osos 22
 ospăț 71
 osteni (a ~) 212, 230
 ostil II 166
 otova 121
 oți vezi vrea
 ou 70
 oua (a ~) 262

P

pa 423
 pai 70, 85, 88
 paisprezece 182
 pană 74
 pantalon 65
 pantalonii 16, 65
 papagal 63
 papaveraceu 117, 118
 papă 72, 82
 papă-lapte 91
 para 68
 paraliza (a ~) 211
 parcă 386, 387; II 50, 234,
 272, 312, 313
 pardon 423
 parte 41, 42, 44, 84
 -pas 61, 72
 pasămite 384; II 234, 352
 pasăre 73
 pasăre-liră 92
 pasuri vezi pas
 pașă 72, 82, 85, 87, 103
 pași vezi pas
 patriot 117
 pădure 73
 pămint 71
 pămintiu 118
 până vezi pînă
 păpușă 72
 părea (a ~) 49, 71; II 98, 210
 părtaș 41, 42, 44
 pășărele vezi păsărică
 păsărică 68, 118
 păstrāv 71
 pătlăgea roșie II 404, 405
 pătlăgea vîntată II 404
 pătrat 16
 pătrime 37
 pătrunde (a ~) 254, 266
 pătruñjel 65
 pe 13, 51, 59, 77, 78, 144,
 145, 146, 147, 305, 322, 325,
 332, 363, 370, 371, 372, 373;
 II 154, 155, 156, 183, 171,

- 175, 184, 189, 218, 285, 307, 428
pe alese 372
pe atît(a) 314, 390; II 470
pe care II 91
pe cînd 386, 387, 403, 419; II 297, 327, 333, 374, 465
pe cît vezi p(r)e cît
pe cîtă vreme 387; II 327, 333, 465
pe cum că II 284
pe dată ce 17; II 296
pe deasupra II 171
pe de rost 36
pe deşelate 372
pe dinainte(a) 323
pe din două 192
pe din trei 192
pe dos 23
pe după 373; II 171
pe înserate 372
pe jumătate 192
pe la 326, 330, 369, 373; II 171, 175
pe lângă 322, 370, 373, 374; II 171, 201, 256
pe lângă aceasta 172
pe lângă asta II 202
pe lângă că 385, 388, 401; II 256, 336, 337, 465
pe loc 313
pe măsură ce 385, 387; II 299, 314
pendinte 121
pe neaşteptate 35
pe nedormite 372
pe nemîncate 372
pe nimic 179
pe-nnoptate 372
pentru 165, 226, 268, 325, 336, 374, 375; II 125, 137, 164, 168, 177, 179, 180, 184, 194, 195, 208, 256, 321
pentru a 325
pentru aceea 172, 312, 313, 384; II 304
pentru ca nu cumva să II 304
pentru ca (...) să 375, 385, 387, 399; II 285, 303, 304, 316, 465
pentru ca să nu II 304
pentru că 375, 385, 387, 388, 390, 401, 420; II 256, 289, 301, 302
pentru ce 375
pentru cînd 403; II 295
pentru motivul că II 261, 262
pe-ntunecate 372
pe oriunde 387
pereche 65, 186
perfect 117, 133
persista (a ~) II 167
perspicace 121
pe sferî 192
peste 190, 375, 376; II 171, 175
peste cîtăva vreme 16
pe sub 373, 382; II 171, 176
peşte 49
pe tăcute 372
pe timpul II 175
Petrea 83
petrolifer 133
pe unde 386, 387; II 276
pe vremea 175
piatră 53
picior 57
pictorişă 62
picura (a ~) 20
pidosnic 23
piei vezi pieri
piele 87
pierde (a ~) 254, 259, 267
pierde-vară 90, 91
pieri (a ~) 47, 49, 250, 255, 264, 265
pierz vezi pierde
pietriş 19
pipăi (a ~) 257
piper 65
pirpiriu 116
pitoresc 48, 117
piţuşcă 74
piţuşci vezi piţuşcă
piţuşti vezi piţuşcă
piţigoii 63
pline 57, 73
ptnă (conjunctie) 333, 387, 411; II 295, 298, 317, 376
ptnă (prepoziție) 322, 324, 325, 326, 328, 332, 333, 336, 345, 348, 349, 377; II 171, 175, 184
ptnă a 325
ptnă acolo 312
ptnă către II 171
ptnă ce 377, 386, 387, 420; II 295, 298, 376, 380
ptnă chiar 377
ptnă chiar şi 377
ptnă cînd 377, 387, 403, 420; II 295, 376, 380
ptnă cînd să 377, 386, 403; II 295, 379
ptnă după II 175
ptnă-i lumea II 57
ptnă în 345, 349; II 171, 175
ptnă la 345, 348, 349, 369; II 171, 175, 184
ptnă la unul 187
ptnă lângă 370
ptnă nu 387; II 295
ptnă pe la 369
ptnă pe lângă 370
ptnă peste 376; II 171
ptnă să 328, 377, 385, 387, 420; II 277, 295, 379, 380
ptnă să nu 387; II 295
ptnă spre II 175
ptnă sub 382
ptnă şi 377
ptnă unde 377, 386, 414, 420
ptnătece 70
ptrau 18, 74
ptrghie 68
ptriu 18, 70, 74
place (a ~) 246
plai 70
plantație 68
plăcea (a ~) 297
plănuii (a ~) 212
plănuii (a se ~) 212
pleca (a ~) 18, 46, 47, 49, 250; II 363, 369
pleca (a se ~) 18
pleoapă 68
plictisi (a se ~) II 165
plimba (a se ~) 250
pliuşkinii 64
plinge (a ~) 264
ploaie 74
ploua (a ~) 244, 262, 297, 298; II 69
plutitor 116
plus II 214
plus că II 336, 337, 465
plus de II 202
plus de asta II 202
poartă 74
poate (adverb) 318; II 97
poate că 318
poci vezi putea
poet 45, 79, 315
poetă 45
poftim 423
pofti (a ~) II 21
Poiana 89
Poiana-Ţapului 95
pom 15, 48, 71
popă 72, 82, 85, 87, 103
popesc 133
popor 57, 86, 70
porni (a ~) 227, 256
porthartă 91, 93
porumbel 72
poseda (a ~) 48
posibil II 21, 50, 97
posterior 133
potop 181
potrivit 328
potrivit cu 341
povesti (a ~) 254, 258, 259,

261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273; II 259
practică 73
pradă 72, 73
Praga 89
praz 72
prea- 133
prea 130, 139, 316; II 316, 317, 436, 445, 449, 450
preceda (a ~) 47, 247, 261
precede (a ~) 247
p(r)e cît 386, 387, 390, 404, 419; II 307, 310, 314, 463, 470
precoce 117
precum 36, 127, 384, 387, 411; II 306, 309
precum că II 283, 284, 286, 347
precum și 35, 387, 396; II 213, 215, 242, 244
preda (a ~) II 166
prefabrica (a ~) 297
prefera (a ~) 247
preferi (a ~) 247
prepețită 63
presta (a ~) II 10
pretinde (a ~) II 10
prezenta (a ~) 250
prezidențial 19
pricepe (a se ~) II 167
prieten 50
prietenă 62
prim 197
primar 198
primă-balerină 23
primul 39, 195, 197, 198, 200
primăvara II 174
primăvară 23
primi (a ~) 227
prin 226, 322, 336, 378, 379, 380; II 171, 175, 183, 188, 190
principal 133
prinde (a ~) 250, 254, 260, 263, 264, 267, 268; II 98
printre 365, 379; II 171, 218
printru 147, 380; II 188
prinșesă 62
prin urmare 310, 319, 384; II 252, 426
privi (a ~) II 321
privighetoare 63, 69, 84
privilegiu 70
privitor la 323
prinzare 266
proaspăt 48, 120
probabil II 21, 97, 269
problemă 61

61; II 259, 272
profesa (o ~) 219
pronume 70, 85
propice 121
propriu II 166
prost 49, 120; II 141
prostălău 116
prudență 65
pui vezi pune
pui 68, 83, 87
Puica 89
puică 62, 89
pulmonar 22, 133
pune (a ~) 42, 202, 254, 255, 256, 259, 264
pune la cale (a ~) 202
pune pe roate (a ~) 36
purcede (a ~) 254, 266
purta (a ~) 249, 250
pustiu 70
pușcă-mitralieră 92
puști 68
pulea (a ~) 16, 51, 204, 205, 206, 214, 227, 244, 254, 255, 261, 263, 266, 297; II 21, 49, 50, 70, 98, 307, 363, 365, 390, 391, 394
putred 119
putrejune 119
puți (o ~) 255
pușin 33, 125, 181, 316
puzderie 181

R

rode (a ~) 254, 263
radio 18, 50, 71, 85
radiojurnal 94
Radu 50, 88
rapace 120
rarisim 130, 131
rață 68
rază vezi rade
răbda (a ~) 237
rămtie vezi rămtne
rămtind vezi rămtne
rămtne (a ~) 48, 246, 250, 254, 255, 256, 259, 260, 262, 263, 267; II 210
rămurea 63
rănit 22
râscrucă 43
răspunde (a ~) 254
răfoi 62, 68
rău 116, 118
răz- 133
rea-voință 23, 53, 95
real 48
rece 117

rectificatoare 63
rector 63
refera (a ~) 247
referi (a ~) 247
referitor la 323
refren 71
rege 68, 103
regreta (a ~) II 168
regulă 67
relata (a ~) II 165
relativ la II 194
renegat 119
repede 117, 119
repejor 119, 314
repez vezi repezi
repezi (a ~) 255
reproșa (a ~) II 165
repurta (a ~) 297
rețevii 70
rezolva (a ~) 49
rîde (a ~) 213, 254, 264, 265
rîde (a se ~) 213
rîde (a-și ~) 213,
rîncead 119
rîndunică 68, 118
riu 18, 70
roade (a ~) 254, 263
roază vezi roade
roată 67
rob 71
Rodica 89
roi 70
romîncă 62
romînesc 117
roș 116, 118
roșie (substantiv) II 403
roșiu 116
roșu 116, 118
rotofei 115
roz 121
rozmarin 83
ruga (a ~) 46, 47, 250; II 21, 157
ruga (a se ~) 209
ruginiu 118
rupe (a ~) 49, 268
rupe tăcerea (a ~) 202

S

s- 53
sabie 73, 87
sac 36, 49
sadea 121
sagace 117, 120
sai(e) vezi sări
salarium 70
salve 423

- sanie* 87
santinelă 58
sapă 68
sot 70
salană 103
sau 387, 389, 396, 397; II 221, 242, 246, 247, 452, 470
savarină 56
să 11, 41, 50, 52, 219, 245, 261, 262, 328, 387, 389, 411, 412, 413; II 63, 196, 242, 258, 267, 268, 272, 273, 277, 282, 283, 284, 285, 286, 289, 290, 291, 303, 304, 317, 322, 324, 327, 328, 330, 341, 449, 463, 471
să... chiar II 327
săi vezi *sări*
sălbatic II 435
sămtnță 48, 74
să nu II 63, 304
să nu care cumva să II 304
să nu cumva II 304
să nu cumva să II 63, 289, 304
săpa (a ~) 250
sărac II 435
sărăci (a ~) 212
sări (a ~) 250, 254, 255, 256, 263, 264, 265
sărman II 435
să... și II 327
săteancă 62
sătul 117
sătura (a se ~) II 165
său (al ~) 156, 157, 158, 159
scatiu 67
scaun 36, 57
scădea (a ~) 254, 259, 264, 267
scăldat în soare 35
scăpa (a ~) II 167
scoate (a ~) 42, 49, 249, 250, 254, 259, 261, 262, 263, 264
scoață vezi *scoate*
scorpie 68
scoț vezi *scoate*
scri (a ~) 247
scria (a ~) 247
scrie (a ~) 53, 254, 256, 266; II 166
scriitoare 62
scula (a ~) 250
sculptoriță 62
scump 49, 118, 125; II 141, 166
scund 119
scurtecircuit 23
scurtecircuita (a ~) 23
scutura (a ~) 49, 50, 250
se vezi *sine*
seama 35
seara II 174
seară 48, 74
seară de seară 345
seca (a ~) 249
secară 65
seceră 57
secerătoare 84
secret 117
secund 197, 198; II 437
semănătoare 69
seminar 25, 70, 71
seminariu 24, 25, 70
semnala (a ~) II 165
serie 181
serile II 174
serviciu 70
servus 423
sele 65, 83, 86, 315
sfătui (a ~) II 157
sfert 192, 193
sfârși (a ~) 299; II 190,
sfrunța (a ~) 230
sicriu 70
sidefiu 118
sigur II 46, 49, 97
silință 64
similar II 167
simplisim 130
simplu 18; II 435
simte (a ~) 247
simți (a ~) 255, 266
sine 53; II 113, 139, 152, 153
singur 155, 181
singurel 118
singurică vezi *singurel*
simbătă 69, 74
singe 65
schii 71
slab 119
slavă 72
slăbi (a ~) 212
sloboz vezi *slobozi*
slobozi 255, 264
sluji (a ~) II 165
-so 158
sobru 116, 117
soeriu 67
soi 70
sol 72
solz 72
sondor 63
sondoră 63
sondoriță 63
soră 18, 48, 50, 62, 69, 81, 84, 86
sorbi (a ~) 264
soro! 426
sortită II 239
sosi (a ~) II 363, 369
sof 49, 71
soții 64
sparge (a ~) 248, 249, 268
sparge gheața (a ~) 202
spate 70
spăla 46, 48
spăla putina (a ~) 202
speria (a se ~) 239
spre 182, 226, 325, 330, 336, 380, 381; II 171, 175, 179, 180, 293
spre a 325
sprijini (a ~) 264
spui(nd) vezi *spune*
spune (a ~) 47, 49, 254, 263, 267; II 70, 165, 166, 363
sta (a ~) 43, 50, 254, 256, 257, 258, 288, 290, 291; II 98, 210
stație 73
stăpîn 100
stăpînă-sa 100
stătuț 291
stea 21, 68, 84, 88, 118
steag 69
stetea(m) vezi *sta*
steteai vezi *sta*
steteați vezi *sta*
steteră vezi *sta*
stetese(m) vezi *sta*
steteseși vezi *sta*
steteseră(m) vezi *sta*
steteserăți vezi *sta*
stîngaci 116
stradă 67
strajă 72
stroii 70
strașnic 51; II 33
stră- 20, 43, 133
strănuta (a ~) 237
străvechi 43
străveziu 116
strecurătoare 69
strîmta (a se ~) 211
strîns 116
strungar 63
struț 63
studio 71
studiu 70, 85, 88
sturz 72
-su 158
sub 23, 381, 382; II 171, 175
sub pretext(ul) că II 263, 312
subțire 117, 120
succeda (a ~) 247
succede (a ~) 247
sudalmă 69
sud-est 23
sudoriță 63
suferi (a ~) 262

- suflu* 70
suge (a ~) 268
sughifa (a ~) 247
sughifi (a ~) 247, 255
sui (a ~) 256
suna (a ~) 250
super- 133
superior 133
supra- 133
suprem 133
supune (a ~) II 166
surd 119
surugiu 67
suscior 314
sută 37, 182, 183, 184, 185, 189, 193
sufime 192
- Ş
- şah* 65
şaisprezece 182
şaispce 183
şaizeci 182
şale 66
şandrama 68
şapcă 73
şapte 129
şarpe 72, 73
şcolăriţă 63
şedea (a ~) 48, 249, 254, 255, 259, 263, 264, 266, 267
şedinţă 68
şez vezi *şedea*
şfichi 69
şi (adverb) 128, 204, 308, 319
şi (conjunctie) 22, 139, 182, 192, 305, 319, 387, 397; II 61, 87, 191, 202, 213, 214, 217, 223, 242, 244, 245, 249, 250, 252, 253, 263, 336, 337, 445, 449, 451, 469
şic 121
şi ceva 190
şi cu 103, 333, 397; II 213, 215
şi dacă 387; II 327, 331
şi (...) de 409; II 327
şi fără ca să 387; II 327
şi însă II 250
şi jumătate 193
şi mai bine 190
şi mai mult 190
şi nici II 244
şi nu II 223
şi... să II 327
şi totuşi II 263
şoarec 66
- şoarece* 66, 68
şolluz 72
şomoioş 74
şopron 74
şosea 68
şpalt 71
ştie (a ~) 247
şti (a ~) 43, 227, 254, 256, 266; II 259, 363, 365, 366
ştiubei 70
şui 116
- T
- tabără* 74
tablou 70, 85, 88
tabu 71
tace (a ~) 246
tactică 73
taică 66
talaz 71
talmeş-balmeş 305; II 468
tare 117, 120, 130, 316
tată 18, 72, 81, 82, 83, 87, 100, 103, 104; II 138, 278
tală-bătrîn 104
tală-mare 104
taxi 71, 85
tăcea (a ~) 45, 48, 50, 249, 253, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273
tăcum vezi *tăcea*
tăia (a ~) 50, 246, 256, 262, 266, 267
tăiem vezi *tăia*
tăieşi vezi *tăia*
tăişi 66
tărăgăna (a ~) 247
tărăgăni (a ~) 247
tăttne 72
tău (substantiv) 70
tău (al ~) 151, 156, 159
teacă 89
teatru 70, 85, 88
tehnolog 63
tehui 118
tei 85
teme (a se ~) 48, 209, 275, 276, 277; II 289, 290
temei 70
templu 70
tenoace 41, 117, 120
tenis 65
ter 195
terş 197, 198
tigroaică 62
tigru 67
timp 61
- timi* vezi *timp*
 timpuri vezi *timp*
timpuriu 20
timbru 70
Timişoara 89
tinerel 44, 116, 118
tineresc 120
tineret 19
tineretele 64
tinerică 44, 118
tiran 38
titlu 70
tiz 72
tînăr 125
Tîrgu-Jiu 95
Tîrgul-Frumos 95
tîrgurele 20
tîrîş-grăpiş 23
tîrzior 314
tîrziu 314
toamna II 174
-toare 62, 69, 84, 116, 118
tocmai II 87, 298
tocmai bine II 299
toiag 74
Toma 82
-tor 21, 62, 84, 116, 119
-toriu 116, 118, 119
-torie 116
tot 48, 50, 101, 125, 139, 181, 184, 190, 191, 204, 320; II 90, 106, 199, 204, 329, 410, 435, 445, 449
tot aşa 12, 51, 126, 320, 390
tot aşa ca 127
tot aşa de 347; II 186, 436
tot altt 51, 126
tot altt de 347; II 67, 436
tot una 187
tot una şi una 187
tot unul şi unul 187
totuşi 310, 320, 390; II 199, 234, 250, 264, 329
toţi pînă la unul 187
tovarăş 25, 49, 50, 64, 71
tovarăşă 53, 84
tovarăşii 64
trage (a ~) 202
trage cu urechea (a ~) II 189
trai 70
trăi (a ~) 241
treabă 69
treaz 120
trebui (a ~) 53, 204, 205, 206, 230, 237, 244, 245, 298; II 98, 265
treacător 117
trece (a ~) 261, 299
trei 184, 189
treia parte (a ~) 192

treilea (al ~) 9
 treime 192
 tremura (o ~) II 167
 trilion 182
 trimite (o ~) 254, 263
 trimiș(ă) vezi trimite
 triplu 193
 triumfa (a ~) 48
 trunchi 69
 trunchia (a ~) 246
 tu 80, 135, 136, 137, 139,
 140, 150, 151
 tușiș 67
 tulbure 117, 120
 tulei 70
 tuna (a ~) II 69
 tunde (a ~) 254, 263
 tunz(ă) vezi tunde
 turcească (substantiv) II 405
 turcoaică 62
 turna (a ~) 250
 Turnu-Severin 95
 tus- 34, 191
 tuspatru 191
 tustrei 184, 191
 tuturor 48

T

țară 24
 țaran 36
 țărăncă 36
 țârș 198
 țeapăn 120
 ție vezi ține
 ține (a ~) 254, 255, 262, 263
 ținea (a ~) 247
 ține gura (a-și ~) II 404
 ține locul (a ~) 21
 ține minte (a ~) 35
 ține piept (a ~) 202
 ține una și bună (a o ~) 188
 țiu vezi ține
 țiușar 63

U

ucide (a ~) 254, 266
 ucigând vezi ucide
 -ui(e) 118
 uimitor II 33
 uita (a ~) 18
 uita (a se ~) 18, 277
 uita (a-și ~) 209
 uite popa, nu e popa 23
 -ule 86

ulei 71
 uliță 67
 uliu 63
 Ulmi 57
 ulterior 133
 ultim(ul) 133, 196
 ultra- 43, 133
 ultraelegant 43
 uluitor 131
 umăr 62
 umbra (a ~) 40, 254; II 167
 umfla (a ~) 254
 umple (a ~) 254, 262, 264
 umplea (a ~) 247
 un (articol) 17, 52, 109, 110,
 111
 un (numeral) 58, 183, 184,
 187, 188, 189, 193, 194, 303;
 II 437
 un (pronume) vezi unul
 una a treia 192
 una, două 188
 una pe trei 192
 unchi 62, 68, 100, 103, 104
 unde 303, 320, 384, 387, 413,
 414; II 32, 33, 261, 276,
 277, 293, 297, 302, 333, 465,
 471
 unde și unde 305
 undeva 304
 uneori 304
 unghi 69, 85, 88
 unic 16, 133, 181
 unsprece 183
 unsprezece 182, 183
 unșpece 183
 unșpe 183
 unt 65
 untdelemn 23, 53, 94
 un(ul) (pronume) 17, 109, 135,
 173, 174, 176, 177, 181, 182;
 II 111
 -ur- 20
 -ura 20
 -urat 20
 -urele 20
 -uri 20
 uriaș 73
 -uriu 20
 urli 125
 -uros 20
 urma (a ~) 237; II 363, 369
 următoarele II 343
 urs 49, 72
 ursoaică 62
 usca (a ~) 42, 288, 292, 293
 usc(ă) vezi usca
 usturoi 65
 uști vezi usca

V

va (a ~) 296
 va vezi vrea
 vacă 47, 62, 73, 89
 vai 39, 325; II 424
 valah 48
 Valea-Lungă 95
 vară 62
 vargă 73
 va să zică 36; II 252, 253, 426
 vată 65
 vatman 63
 Vatra-Dornei 95
 vază vezi vedea
 Văcărescu 64, 89
 văpaie 68
 vâr 73, 104
 vătaf 48, 71
 văz vezi vedea
 văzută vezi vedea
 veci 115, 116, 118
 vecin 83, 100
 vecină-mea 100
 vede (a ~) 246
 vedea (a ~) 46, 49, 50, 249,
 250, 254, 255, 256, 259, 260,
 261, 262, 263, 264, 266,
 267; II 49
 vedere 23, 73
 veghea (a ~) 246
 veni (a ~) 48, 50, 204, 205,
 206, 250, 255, 256, 263, 265,
 267; II 363, 369
 veni (a-i ~) 227; II 98
 veni în ori (a-și ~) 36
 verde 117, 120, 122, 123
 verșea 68
 verii (substantiv pl.) 64
 vernil 121
 vesel (a se ~) 213
 veste 49, 73, 74
 veșnic 16, 133
 veși vezi vrea
 veveriță 63
 viager 22
 viață 88
 vibratoriu 116
 vicleșug 69
 vidră 63
 vie (să ~) vezi veni
 vietnamez 47
 viezure 63, 72
 viind vezi veni
 vin (substantiv) 71
 vinde (a ~) 15, 20, 30, 48,
 249, 254, 259, 267
 vine vezi veni
 vineri 69, 82

vioi 115, 118
viorea 118
viperă 63
vileaz 49, 119, 120
vișea 68
vișel 20
vivace 121
Vilcele 66
vtină 48, 74
vtinăt 48, 49, 119
vtinătă (substantiv) II 403
vtinz vezi *vinde*
vtinzare 19, 23, 30, 266
vtinzător 20
vtit (ă ~) 256, 257
vtitej 71
vlădică 72, 82
vodă 66
voi (pronume) 80, 136, 137, 139, 140, 142, 151
voi (a ~) 17, 18, 285, 286, 287
voievod 103
volei 65
Volga 89
volt 56

vom vezi *vrea*
vorba vine II 352
vorbă-lungă 91, 92
vostru (al ~) 156, 159
vrăbie 68, 73
vrai vezi *vrea*
vrajă 72, 73
vra (u) vezi *vrea*
vrăbioi 62
vrea (a ~) 16, 17, 18, 43, 51, 53, 203, 204, 205, 206, 270, 285, 286, 287; II 21, 98, 389, 394
vrednic II 167
vreie (să ~) vezi *vrea*
vrej 48
vreme 67, 69
vreodată II 58, 205, 339
vreu vezi *vrea*
vreun (ul) 135, 173, 176, 177, 189; II 58, 59, 204, 338, 339
vroi (a ~) 17, 287
vulpe 73, 84, 85, 88
vulpoi 19, 62, 68
vultur 63

Z

zăbovi (a ~) 212
zăbovi (a se ~) 212
zăcare 23, 266
zămori (a se ~) 215
zăpăcitor 131
zău II 424
zăvort (a ~) 256
zece 37, 182, 183, 184, 188, 189, 193
zecime 192
zero 50, 71
zi 60, 69, 82, 84, 85, 88, 141, 265
zi de zi 305, 345; II 174
zicătoare 84
zice (a ~) 42, 259, 260; II 49, 70, 165, 166, 344, 345, 426
zice ba (a ~) II 55
zidărișă 63
zidire 73
zilnic 16
zimbru 63
zmeu 103
zori 66
zugrav 71

CUPRINSUL

S I N T A X A

	<u>Pag.</u>
BIBLIOGRAFIE GENERALĂ	6
NOȚIUNI GENERALE DE SINTAXĂ (<i>Mioara Avram</i>) § 418—427	7
§ 419 Unitățile sintaxei	7
§ 420 Obiectul sintaxei	8
§ 421 Mijloace de exprimare a raporturilor sintactice	9
§ 422—423 Gradul de legătură dintre elementele unui raport sintactic	10
§ 424—425 Construcții sintactice nespecifice și construcții cu valori mixte	11
§ 426 Sintaxa și logica	12
§ 427 Sintaxa și punctuația	12

S I N T A X A P R O P O Z IȚ I E I

NOȚIUNI GENERALE (<i>Mioara Avram</i>) [§ 428—431	17
§ 429 Raporturile dintre propoziție și judecată	17
§ 430 Caracteristicile propoziției	18
§ 431 Obiectul sintaxei propoziției	19
Bibliografie	20

CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR DUPĂ SCOPUL COMUNICĂRII (*Elena Carabulea*) § 432—473 . . . . .

§ 432—435 NOȚIUNI GENERALE	21
§ 436 I. PROPOZIȚIA ENUNȚIATIVĂ	23
§ 437 Propozițiile enunțiative neafective (neexclamative)	24
§ 438 Propoziția enunțiativă propriu-zisă (reală)	24
§ 439—443 Propoziția enunțiativă optativă	25
§ 444—445 Propoziția enunțiativă potențială	27
§ 446—447 Propoziția enunțiativă dubitativă	29
§ 448—450 Propoziția enunțiativă imperativă	30
§ 451 Propozițiile enunțiative afective (exclamative)	32
§ 452—456 Propoziția enunțiativă propriu-zisă exclamativă	32
§ 457—458 Propoziția enunțiativă optativă exclamativă	34
§ 459 Propoziția enunțiativă potențială exclamativă	35

	<i>Pag.</i>	
§ 460	Propoziția enunțiativă dubitativă exclamativă	35
§ 461	Propoziția enunțiativă imperativă exclamativă	35
§ 462-463	II. PROPOZIȚIA INTEROGATIVĂ	36
§ 464-465	Propoziția interogativă directă	37
§ 466	Propozițiile interogative directe neafective (neexclamative) . .	40
§ 467-468	Propozițiile interogative afective (exclamative)	41
§ 469	Propoziția interogativă retorică	41
§ 470-472	Propoziția interogativă indirectă	42
	Bibliografie	43
	AFIRMAȚIA ȘI NEGAȚIA (I. Răzescu) § 473-491	44
§ 473-475	NOTIUNI GENERALE	44
§ 476	AFIRMAȚIA	46
§ 477	Afirmația sigură	46
§ 478	Afirmația nesigură	50
§ 479	NEGAȚIA	51
§ 480	Cuvintele de negație	52
§ 481	<i>Nu</i>	52
§ 482	<i>Ba</i>	54
§ 483	<i>Nici</i>	55
§ 484	Alte adverbe și locuțiuni adverbiale negative	56
§ 485	Pronume și adjective negative	57
§ 486	Negația dublă și multiplă	58
§ 487	Mijloace afective de redare a negației	59
§ 488	Prepoziția <i>fără</i>	60
§ 489	Negația în coordonare și subordonare	61
§ 490	Negația în coordonare	61
§ 491	Negația în subordonare	62
	Bibliografie	63
	CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR DUPĂ STRUCTURĂ	
	(Fulvia Ciobanu) § 492-500	64
§ 493	PROPOZIȚIILE NEANALIZABILE	64
§ 494	PROPOZIȚIILE ANALIZABILE	65
§ 495	Propozițiile simple și propozițiile dezvoltate	66
§ 496-497	Propozițiile bimembre și propozițiile monomembre	67
§ 498-499	Propozițiile verbale și propozițiile nominale	70
§ 500	Clasificarea propozițiilor analizabile după diferite aspecte ale structurii lor	73
	Bibliografie	73
	PĂRȚILE PROPOZIȚIEI	
	NOTIUNI GENERALE (Mioara Avram) § 501-515	74
§ 502	Părțile principale și părțile secundare ale propoziției	74
§ 503-505	Definirea și clasificarea părților de propoziție	75
§ 506	Raporturile dintre părțile de propoziție	78
§ 507-509	Exprimarea părților de propoziție și a raporturilor dintre ele . . .	80
§ 510-513	Părți simple, dezvoltate, reluate și multiple	81
§ 514	Locuțiunile	85
§ 515	Cuvinte care nu sînt părți de propoziție	86
	Bibliografie	87

	<u>Pag.</u>
SUBIECTUL (<i>Laura Vasiliu</i>) § 516—525	87
§ 517 Prin ce se exprimă subiectul (p. 88) ♦ § 518—519 Cazul subiectului (p. 90) ♦ § 520 Subiectul inclus (p. 91) ♦ § 521 Reluarea subiectului (p. 91) ♦ § 522 Subiectul subînțeles (p. 93) ♦ § 523 Subiectul ne- determinat (p. 93) ♦ § 524 Lipsa subiectului (p. 94) ♦ § 525 Con- strucții subiective (p. 95). Bibliografie	95
PREDICATUL (<i>Laura Vasiliu</i>) § 526—546	95
§ 527 Predicatul verbal	96
§ 528 Adverbele predicative (p. 97) ♦ § 529 Verbele de moda- litate și de aspect (p. 98) ♦ § 530 Lipsa predicatului verbal sau a unor elemente din cadrul lui (p. 98).	
§ 531 Predicatul nominal	99
§ 532—533 Verbele copulative (p. 99) ♦ § 534—535 Numele predicativ (p. 101).	
§ 536 Acordul predicatului cu subiectul	105
§ 537 Acordul în persoană (p. 106) ♦ § 538—540 Acordul în număr (p. 107) ♦ § 541 Acordul în gen (p. 109) ♦ § 542 Excepții și abateri de la regulile acordului (p. 110) ♦ § 543 Acordul după înțeles (p. 110) ♦ § 544 Acordul prin atracție (p. 112) ♦ § 545 Acordul predicatului exprimat printr-un verb pasiv re- flexiv (p. 113) ♦ § 546 Situații morfologice regionale și învechite care dau impresia unui acord greșit (p. 113). Bibliografie	114
ATRIBUTUL (<i>Magdalena Popescu-Marin</i>) § 547—592	114
I. Clasificarea atributului după formă	115
§ 548 Atributul adjectival	115
§ 549 Atributul adjectival exprimat printr-un adjectiv propriu-zis (p. 115) ♦ § 550 Atributul adjectival exprimat printr-un numeral cu valoare adjectivală (p. 115) ♦ § 551 Atributul adjectival exprimat prin adjective pronom- minale (p. 116) ♦ § 552 Atributul adjectival exprimat printr-un verb la participiu cu valoare adjectivală (p. 117) ♦ § 553 Atributul adjectival exprimat printr-un verb la ger- unziu cu valoare adjectivală (p. 117) ♦ § 554 Valorile atributului adjectival (p. 117).	
§ 555 Atributul substantival	120
§ 556—557 A. Atributul substantival în genitiv (p. 120) ♦ § 558 Va- lorile atributului substantival în genitiv (p. 121)	
§ 559 B. Atributul substantival în dativ (p. 124) ♦ § 560 Valo- rile atributului substantival în dativ (p. 124)	
§ 561 C. Atributul substantival prepozițional (p. 124) ♦ § 562 Cla- sificarea atributelor prepoziționale după prepozițiile folo- sosite (p. 125) ♦ § 563—564 Valorile atributului sub- stantival prepozițional (p. 125).	
§ 565 D. Apoziția (p. 128) ♦ § 566—567 Structura apoziției și modul ei de exprimare (p. 128) ♦ § 568 Construcții apo- ziționale de tip special (p. 129) ♦ § 569 Valorile apoziției (p. 129) ♦ § 570 Construcții similare cu apoziția care depă- șesc sfera atributului (p. 130).	
§ 571 Atributul substantival exprimat printr-un numeral cu valoare de substantiv (p. 131).	

	<u>Pag.</u>
§ 572	Atributul pronominal 131
	§ 573 A. Atributul pronominal în genitiv (p. 132) ♦ § 574 B. Atributul pronominal în dativ (p. 133) ♦ § 575 C. Atri- butul pronominal prepozițional (p. 134) ♦ § 576 D. Apoziția (p. 135).
§ 577-579	Atributul adverbial 135
§ 580	Atributul verbal 136
	§ 581 Atributul verbal exprimat printr-un infinitiv (p. 137) ♦ § 582 Atributul verbal exprimat printr-un supin (p. 137) ♦ § 583 Atributul verbal exprimat printr-un gerun- ziu (p. 137).
§ 584	II. Atribute izolate și neizolate 138
§ 585	III. Atributul circumstanțial și descriptiv 139
§ 586	IV. Atributul de identificare și de calificare 140
	Acordul atributului cu substantivul determinat 143
§ 587-588	Acordul atributului adjectival 143
	§ 589 Acordul în caz (p. 144) ♦ § 590-591 Acordul în gen și număr (p. 145).
§ 592	Acordul articolului posesiv la atributul substantival și prono- minal în genitiv și la atributul adjectival exprimat prin adje- ctive posesive (p. 147).
	Bibliografie 147
	COMPLEMENTUL, § 593-681 148
§ 593	Noțiuni generale (<i>Mioara Avram</i>) 148
	§ 594 Felurile complementelor (p. 149) ♦ § 595 Prin ce se exprimă complementele (p. 150) ♦ § 596 Probleme speciale ale comple- mentelor necircumstanțiale (p. 151).
§ 597	Complementul direct (<i>Elena Carabulea</i>) 153
	§ 598 Prin ce se exprimă complementul direct (p. 153) ♦ § 599 Cum se construiește complementul direct (p. 154) ♦ § 600 Relua- rea sau anticiparea complementului direct printr-un pronume neaccentuat (p. 157) ♦ § 601 Verbe cu două complemente di- recte (p. 157) ♦ § 602 Verbe intransitive cu complement direct intern (p. 157) ♦ § 603 Complementul direct și alte complemente (p. 158) ♦ § 604 Construcții complementive (p. 159).
	Bibliografie 159
§ 605	Complementul indirect (<i>I. Rizescu</i>) 159
	§ 606 Valorile complementului indirect (p. 160) ♦ § 607 Felul verbelor determinate de complementul indirect (p. 162) ♦ § 608 Complementul indirect al unui adverb (p. 162) ♦ § 609 Comple- mentul indirect cu lipsa verbului determinat (p. 163) ♦ § 610 Prin ce se exprimă complementul indirect (p. 163) ♦ § 611-612 Construcții prepoziționale echivalente cu dativul (p. 165) ♦ § 613 Reluarea sau anticiparea complementului indirect printr-un pronume neaccentuat (p. 167) ♦ § 614 Complementul indirect cu rol de subiect logic (p. 168) ♦ § 615 Complementul indirect cu nuanțe circumstanțiale (p. 168).
	Bibliografie 168
§ 616	Complementul de agent (<i>Eugenia Conraș</i>) 169
	§ 617 Prin ce se exprimă complementul de agent (p. 169) ♦ § 618 Complementul de agent și alte complemente (p. 169).
	Bibliografie 170

	<u>Pag.</u>
§ 619	Complementul circumstanțial de loc (<i>Rodica Ocheșanu</i>) 170
	§ 620 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial de loc (p. 170) ♦ § 621 Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cu care se construiește complementul circumstanțial de loc (p. 171) ♦ § 622 Complementul circumstanțial de loc și alte complemente (p. 173).
§ 623	Complementul circumstanțial de timp (<i>Rodica Ocheșanu</i>) 173
	§ 624 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial de timp (p. 174) ♦ § 625 Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cu care se construiește complementul circumstanțial de timp (p. 175) ♦ § 626 Complementul circumstanțial de timp și alte complemente (p. 176).
§ 627	Complementul circumstanțial de cauză (<i>Rodica Ocheșanu</i>) 177
	§ 628 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial de cauză (p. 177) ♦ § 629 Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cu care se construiește complementul circumstanțial de cauză (p. 177) ♦ § 630 Complementul circumstanțial de cauză și alte complemente (p. 178).
§ 631	Complementul circumstanțial de scop (<i>Rodica Ocheșanu</i>) 179
	§ 632 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial de scop (p. 179) ♦ § 633 Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale cu care se construiește complementul circumstanțial de scop (p. 179) ♦ § 634 False complemente de scop (p. 180) ♦ § 635 Complementul circumstanțial de scop și alte complemente (p. 180).
§ 636	Complementul circumstanțial de mod (<i>Eugenia Conraș</i>) 180
§ 637	Complementul circumstanțial de mod propriu-zis 181
	§ 638 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial de mod propriu-zis (p. 181) ♦ § 639 Prepozițiile cu care se construiește complementul circumstanțial de mod propriu-zis (p. 183).
§ 640	Complementul circumstanțial de mod care arată măsura 183
	§ 641 Prin ce se exprimă complementul de mod care arată măsura (p. 183) ♦ § 642 Prepozițiile cu care se construiește complementul de măsură (p. 184).
§ 643	Complementul circumstanțial de mod comparativ 184
	§ 644—645 Prin ce se exprimă circumstanțialul de mod comparativ (p. 184).
§ 646	Complementul circumstanțial de mod consecutiv 186
§ 647	Complementul circumstanțial de mod și alte complemente 187
	Bibliografie 187
§ 648	Complementul circumstanțial instrumental (<i>Finuța Asan</i>) 187
	§ 649 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial instrumental (p. 188) ♦ § 650 Prepozițiile cu care se construiește complementul circumstanțial instrumental (p. 188) ♦ § 651 Complementul circumstanțial instrumental în locuțiuni (p. 189) ♦ § 652 Complementul circumstanțial instrumental și alte complemente (p. 189).
	Bibliografie 190
§ 653	Complementul circumstanțial sociativ (<i>Finuța Asan</i>) 190
	§ 654 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial sociativ (p. 191) ♦ § 655 Prepozițiile cu care se construiește complementul circumstanțial sociativ (p. 191) ♦ § 656 Complementul circumstanțial sociativ și subiectul (p. 191) ♦ § 657 Complementul circumstanțial sociativ și alte complemente (p. 192).
§ 658	Complementul circumstanțial de relație (<i>Finuța Asan</i>) 192
	§ 659 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial de relație (p. 193) ♦ § 660 Prepozițiile cu care se construiește complementul

	Pag.
	circumstanțial de relație (p. 193) ♦ § 661 Reluarea cuvintului prin care se exprimă complementul circumstanțial de relație (p. 195) ♦ § 662 Izolarea complementului circumstanțial de relație (p. 195) ♦ § 663 Complementul circumstanțial de relație și alte complemente (p. 195).
§ 664	Complementul circumstanțial condițional (<i>Mircea Mitran</i>) . . . . . 196 § 665 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial condițional (p. 196) ♦ § 666 Complementul circumstanțial condițional și alte complemente (p. 197). Bibliografie 198
§ 667	Complementul circumstanțial concesiv (<i>Mircea Mitran</i>) . . . . . 198 § 668 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial concesiv (p. 198) ♦ § 669 Corelativul complementului circumstanțial concesiv (p. 199).
§ 670	Complementul circumstanțial opozițional (<i>Fulvia Ciobanu</i>) . . . . . 199 § 671 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial opozițional (p. 200) ♦ § 672 Complementul circumstanțial opozițional și alte complemente (p. 201).
§ 673	Complementul circumstanțial cumulativ (<i>Fulvia Ciobanu</i>) . . . . . 201 § 674 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial cumulativ (p. 201) ♦ § 675 Corelativul complementului circumstanțial cumulativ (p. 202) ♦ § 676 Complementul circumstanțial cumulativ și alte complemente (p. 203). Bibliografie 203
§ 677	Complementul circumstanțial de excepție (<i>Fulvia Ciobanu</i>) . . . . . 203 § 678 Caracteristici ale părții de propoziție la care se referă complementul circumstanțial de excepție (p. 204) ♦ § 679 Prin ce se exprimă complementul circumstanțial de excepție (p. 205) ♦ § 680 Corelativul complementului circumstanțial de excepție (p. 206) ♦ § 681 Complementul circumstanțial de excepție și alte complemente (p. 206). Bibliografie 206
	ELEMENTUL PREDICATIV SUPLIMENTAR (<i>Mioara Avram</i>) § 682—688 206
§ 684—685	Prin ce se exprimă elementul predicativ suplimentar 207
§ 686	Aspectul nominal și aspectul verbal al elementului predicativ suplimentar 209
§ 687	Gradul de dependență față de verb a elementului predicativ suplimentar 209
§ 688	Elementul predicativ suplimentar și alte părți de propoziție . . . . . 210 Bibliografie 211
	COORDONAREA PĂRȚILOR DE PROPOZIȚIE (<i>Elena Carabulea</i>) § 689—706 212
§ 689-692	Observații generale 212
§ 693	Părțile de propoziție legate prin coordonare copulativă . . . . . 213 § 694 Părțile de propoziție care pot fi coordonate copulative (p. 215) ♦ § 695—697 Folosirea instrumentelor gramaticale înaintea părților de propoziție copulative (p. 217).
§ 698	Părțile de propoziție legate prin coordonare disjunctivă . . . . . 220 § 699 Părțile de propoziție care pot fi coordonate disjunctive (p. 222) ♦ § 700—701 Folosirea instrumentelor gramaticale înaintea părților de propoziție disjunctive (p. 222).
§ 702	Părțile de propoziție legate prin coordonare adversativă 223

		Pag.
	§ 703 Părțile de propoziție care pot fi coordonate adversative (p. 224) ♦ § 704 Folosirea instrumentelor gramaticale înaintea părților de propoziție adversative (p. 225).	
§ 705-706	Părțile de propoziție legate prin coordonare conclusivă	225
	Bibliografie	225
SINTAXA FRAZEI		
	NOȚIUNI GENERALE (Mioara Avram) § 707-714	229
§ 708	Tipuri de frază	229
§ 709	Propoziții independente și fraze fragmentate	230
§ 710	Raporturile de coordonare și de subordonare	231
§ 711-713	Exprimarea legăturii dintre propoziții	232
§ 714	Aspecte ale legăturii dintre propoziții	234
	Bibliografie	234
	PROPOZIȚIILE PRINCIPALE (Rodica Ocheșanu) § 715-718	235
§ 716	PROPOZIȚII PRINCIPALE INDEPENDENTE	235
§ 717	PROPOZIȚII PRINCIPALE COORDONATE	236
§ 718	PROPOZIȚII PRINCIPALE REGENTE	237
	Bibliografie	239
	COORDONAREA (Mircea Mitran) § 719-744	240
§ 719-724	NOȚIUNI GENERALE	240
§ 725-726	COORDONAREA COPULATIVĂ	243
§ 727-728	Prin ce se leagă între ele unitățile coordonate copulative din cadrul frazei	244
§ 729	Modurile folosite în propozițiile copulative	245
§ 730-731	COORDONAREA DISJUNCTIVĂ	245
§ 732	Prin ce se leagă între ele unitățile coordonate disjunctive din cadrul frazei	246
§ 733	Modurile folosite în propozițiile disjunctive	247
§ 734-736	COORDONAREA ADVERSATIVĂ	248
§ 737-739	Prin ce se leagă unitățile coordonate adversative din cadrul frazei	249
§ 740	Modurile folosite în propozițiile adversative	251
§ 741-742	COORDONAREA CONCLUSIVĂ	251
§ 743	Prin ce se leagă între ele unitățile coordonate conclusive din cadrul frazei	252
§ 744	Modurile folosite în propozițiile conclusive	253
	Bibliografie	253
	SUBORDONAREA	
	NOȚIUNI GENERALE (Mioara Avram) § 745-758	254
§ 746	Corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție	255
§ 747	Legătura dintre regentă și subordonată	256
§ 748-750	Categoriile de propoziții subordonate	257
§ 751	Propoziții subordonate cu mai multe regente	260

	<u>Pag.</u>	
§ 752-756	Prin ce se leagă o propoziție subordonată de regenta ei	260
§ 757	Aspecte formale ale dependenței subordonatei	264
§ 758	Împletirea subordonatei cu regenta	265
	Bibliografie	265
PROPOZIȚIA SUBIECTIVĂ (<i>Laura Vasiliu</i>) § 759-764		266
§ 760	Prin ce se introduce o propoziție subiectivă.	266
	§ 761 Observații asupra folosirii diferitelor conjuncții (p. 267).	
§ 762	Construirea propozițiilor subiective în funcție de felul predicatului regent	268
§ 763	Propoziții interogative indirecte	269
§ 764	Modurile folosite în propoziția subiectivă	270
	Bibliografie	270
PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ (<i>Laura Vasiliu</i>) § 765-769		271
§ 766	Prin ce se introduce o propoziție predicativă	271
§ 767	Propoziții interogative indirecte	272
§ 768	Propoziții predicative de calificare și de identificare	273
§ 769	Modurile folosite în propoziția predicativă	273
	Bibliografie	274
PROPOZIȚIA ATRIBUTIVĂ (<i>Magdalena Popescu-Marin</i>) § 770-778		274
§ 771	Propoziția atributivă propriu-zisă	274
	§ 771 Prin ce se introduce o propoziție atributivă propriu-zisă (p. 274) ♦ § 772 Propoziții atributive izolate și neizolate (p. 277) ♦ § 773 Propoziții atributive circumstanțiale și descriptive (p. 278) ♦ § 774 Modurile folosite în propoziția atributivă (p. 280) ♦ § 775 Propoziții atributive de identificare și de calificare (p. 280).	
§ 776	Propoziția apozitivă	281
	§ 777 Prin ce se introduce o propoziție apozitivă (p. 282) ♦ § 778 Modurile folosite în propoziția apozitivă (p. 283).	
	Bibliografie	283
PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ (<i>Elena Carabulea</i>) § 779-787		283
§ 780	Prin ce se introduce o propoziție completivă directă	283
	§ 781 Observații asupra folosirii diferitelor conjuncții (p. 284).	
§ 782	Reluarea sau anticiparea completivei directe	285
§ 783	Propoziții interogative indirecte	286
§ 784	Modurile folosite în propoziția completivă directă	286
§ 785	Completive directe pe lângă verbe cu complement direct dublu	287
§ 786-787	Propoziția completivă directă și alte subordonate	287
PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ (<i>I. Rizescu</i>) § 788-794		288
§ 789-790	Prin ce se introduce o propoziție completivă indirectă	288
§ 791	Reluarea sau anticiparea completivei indirecte	290
§ 792	Propoziții interogative indirecte	290
§ 793	Modurile folosite în propoziția completivă indirectă	291
§ 794	Propoziția completivă indirectă și alte subordonate	291

	<u>Pag.</u>
PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DE AGENT (<i>Eugenia Contraș</i>) § 795—797	292
§ 796 Prin ce se introduce o propoziție completivă de agent	292
§ 797 Modurile folosite în propoziția completivă de agent	292
Bibliografie	292
PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC (<i>Rodica Ocheșanu</i>) § 798—802	293
§ 799—800 Prin ce se introduce o propoziție circumstanțială de loc	293
§ 801 Modurile folosite în propoziția circumstanțială de loc	293
§ 802 Propoziția circumstanțială de loc și alte subordonate	294
Bibliografie	294
PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP (<i>Rodica Ocheșanu</i>) § 803—809	294
§ 804 Raportul temporal de anterioritate	295
§ 805 Raportul temporal de posterioritate	296
§ 806 Raportul temporal de simultaneitate	297
§ 807 Construcții temporale inverse	299
§ 808 Modurile folosite în propoziția temporală	299
§ 809 Propoziția temporală și alte subordonate	300
Bibliografie	300
PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CAUZALĂ (<i>Rodica Ocheșanu</i>) § 810—814.	300
§ 811 Prin ce se introduce o propoziție cauzală	301
§ 812 Corelativul propoziției cauzale	302
§ 813 Modurile folosite în propoziția cauzală	302
§ 814 Propoziția cauzală și alte subordonate	303
Bibliografie	303
PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP SAU FINALĂ (<i>Rodica Ocheșanu</i>) § 815—819	303
§ 816 Prin ce se introduce o propoziție finală.	303
§ 817 Corelativele propozițiilor finale	304
§ 818 Modurile folosite în propoziția finală	305
§ 819 Propoziții finale apropiate de coordonate	305
Bibliografie	305
PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD (<i>Eugenia Contraș</i>) § 820—840.	305
§ 821 Propoziția circumstanțială de mod propriu-zisă	306
§ 822—824 Prin ce se introduce o propoziție circumstanțială de mod propriu-zisă (p. 306) ♦ § 825 Modurile folosite în propozițiile circumstanțiale de mod propriu-zise (p. 308).	
§ 826 Propoziția circumstanțială de mod comparativă	309
§ 827—829 Prin ce se introduce o propoziție circumstanțială comparativă de egalitate (p. 309) ♦ § 830—832 Prin ce se in- troduce o propoziție circumstanțială comparativă de inegali- tate (p. 311) ♦ § 833 Modurile folosite în propozițiile com- parative (p. 311).	
§ 834 Propoziția circumstanțială comparativă condițională	312
§ 835—836 Prin ce se introduce o propoziție circumstanțială comparativă condițională (p. 312) ♦ § 837 Modurile folosite în propoziția circumstanțială comparativă condițională (p. 313).	

		Pag.
§ 838	Propoziția circumstanțială de măsură progresivă	313
	§ 839 Prin ce se introduce o propoziție circumstanțială de măsură progresivă (p. 314) ♦ § 840 Modurile folosite în propozițiile circumstanțiale de măsură progresivă (p. 314).	
	Bibliografie	314
	PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ (<i>Eugenia Contraș</i>)	
	§ 841—845	314
§ 842—843	Prin ce se introduce propoziția circumstanțială consecutivă	315
§ 844	Modurile folosite în propozițiile circumstanțiale consecutive	317
§ 845	Propoziția circumstanțială consecutivă și alte subordonate	317
	Bibliografie	318
	PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ INSTRUMENTALĂ (<i>Finuța Asan</i>)	
	§ 846—848	318
§ 847	Prin ce se introduce o propoziție circumstanțială instrumentală	318
§ 848	Modurile folosite în propoziția circumstanțială instrumentală	318
	Bibliografie	319
	PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ SOCIATIVĂ (<i>Finuța Asan</i>) § 849—851	319
§ 850	Prin ce se introduce o propoziție circumstanțială sociativă	319
§ 851	Modurile folosite în propoziția circumstanțială sociativă	320
	Bibliografie	320
	PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE RELATIE (<i>Finuța Asan</i>) § 852—853	320
§ 853	Cum se construiește o propoziție circumstanțială de relație	321
	Bibliografie	321
	PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ (<i>Mircea Mitran</i>)	
	§ 854—859	321
§ 855	Prin ce se introduce o propoziție condițională	322
§ 856	Propoziții condiționale juxtapuse	323
§ 857	Corelativele propoziției condiționale	323
§ 858	Modurile folosite în propoziția condițională	323
§ 859	Propoziția condițională și alte subordonate	324
	Bibliografie	325
	PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ (<i>Mircea Mitran</i>) § 860—864	325
§ 861	Prin ce se introduce o propoziție concesivă	326
§ 862	Propoziții concesive juxtapuse	329
§ 863	Corelativele propoziției concesive	329
§ 864	Modurile folosite în propoziția concesivă	330
	Bibliografie	331
	PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ OPOZIȚIONALĂ (<i>Fulvia Ciobanu</i>) § 865—869	331
§ 866	Felurile raportului opozițional din punctul de vedere al realității conținutului	332
§ 867	Tipurile de propoziții opoziționale și construcția lor	333
§ 868	Propoziția opozițională cu nuanță comparativă	335
§ 869	Modurile folosite în propoziția opozițională	335
	Bibliografie	335

	<u>Pag.</u>
PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CUMULATIVĂ (<i>Fulvia Ciobanu</i>) § 870—874	335
§ 871 Prin ce se introduce o propoziție circumstanțială cumulativă	336
§ 872 Corelativele propoziției cumulative	337
§ 873 Modurile folosite în propoziția circumstanțială cumulativă	338
§ 874 Propoziția circumstanțială cumulativă și alte subordonate	338
Bibliografie	338
PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE EXCEPȚIE (<i>Fulvia Ciobanu</i>) § 875—879	338
§ 876 Prin ce se introduce o propoziție circumstanțială de excepție	339
§ 877 Corelativul propoziției de excepție	339
§ 878 Modurile folosite în propoziția de excepție	340
§ 879 Propoziția circumstanțială de excepție și alte subordonate	340
Bibliografie	340
PROPOZIȚIA PREDICATIVĂ SUPLIMENTARĂ (<i>Mioara Avram</i>) § 880—882	340
§ 881 Prin ce se introduce o propoziție predicativă suplimentară	341
§ 882 Modurile folosite în propoziția predicativă suplimentară	341
Bibliografie	341
VORBIREA DIRECTĂ ȘI INDIRECTĂ (<i>Laura Vasiliu</i>) § 883—898	342
§ 884 Vorbirea directă	342
Cuvintele de declarație	342
§ 885 Locul cuvintelor de declarație (p. 344) ♦ § 886 Deasa folosire a verbului <i>a zice</i> (p. 344).	
§ 887 Absența verbului de declarație	345
§ 888 Vorbirea indirectă	346
§ 888 Raportul dintre vorbirea indirectă și propozițiile complete, subiective, predicative și atributive (p. 346) ♦ § 889 Transpunerea propozițiilor principale din vorbirea directă în vorbirea indirectă (p. 346) ♦ § 890 Transpunerea propozițiilor subordonate din vorbirea directă în vorbirea indirectă (p. 349) ♦ § 891 Schimbări impuse de transpunerea de la situația vorbitorului la cea a povestitorului (p. 349) ♦ § 892 Atitudinea povestitorului față de conținutul comunicării reproduse (p. 351).	
§ 893 Vorbirea directă legată	352
§ 894—895 Vorbirea indirectă liberă	353
§ 896 Amestec al unor procedee diferite de redare a comunicării	353
Bibliografie	355
CORRESPONDENȚA TIMPURILOR (<i>Laura Vasiliu</i>) § 897—938	355
Correspondența timpurilor la propozițiile coordonate	357
§ 901 Observații generale	357
§ 902 Propozițiile adversative	358
§ 903 Propozițiile copulative	358
§ 904 Propozițiile disjunctive	358
§ 905 Propozițiile conclusive	359
Correspondența timpurilor la propozițiile subordonate	359
§ 906 Observații generale	359
§ 907—910 Propozițiile complete directe	360

		<u>Pag.</u>
§ 911-914	Propozițiile atributive	367
§ 915-919	Propozițiile temporale	373
§ 920-923	Propozițiile cauzale	382
§ 924-928	Propozițiile finale	386
§ 929-930	Propozițiile modale	388
§ 931	Propozițiile consecutive	389
§ 932-936	Propozițiile condiționale	391
§ 937	Correspondența timpurilor la celelalte subordonate	393
§ 938	Concluzii generale referitoare la corespondența timpurilor în subordonare	394
	Bibliografie	394

**FENOMENE ȘI PROCEDEE SINTACTICE COMUNE FRAZEI
ȘI PROPOZIȚIEI**

	ELIPSA (<i>I. Rizescu</i>) § 939-948	397
§ 940-942	Delimitarea elipsei față de construcții asemănătoare	398
§ 943	Natura sintactică a părților absente în elipse	400
§ 944	Caracterul afectiv al elipsei	401
§ 945	Repetiția eliptică	403
§ 946	Cuvinte și expresii provenite din elipse	403
	§ 947 Cuvinte și expresii rezultate din elipsa unor părți de propoziție (p. 403) ♦ § 948 Expresii eliptice rezultate din elipsa unor propoziții (p. 405).	
	Bibliografie	406
	REPETIȚIA (<i>Eugenia Conraș</i>) § 949-961	407
§ 950	Aspectele formale ale repetiției	408
	§ 951-952 Repetiția imediată (p. 409) ♦ § 953 Repetiția la distanță (p. 410).	
§ 954	Repetiția cu subînțelegere	411
§ 955	Valorile repetiției	412
	§ 956-957 Valoarea afectivă a repetiției (p. 414).	
§ 958	TAUTOLOGIA	415
§ 959	Raporturile dintre termenii tautologiei	415
§ 960	Raportul dintre o propoziție cu tautologie și alte propoziții	416
§ 961	Valorile tautologiei	417
	Bibliografie	417
	ANACOLUTUL (<i>Eugenia Conraș</i>) § 962-964	418
§ 963	Tipuri de anacolaturi	418
§ 964	Fraze total greșite	420
	Bibliografie	421
	CUVINTELE ȘI CONSTRUCȚIILE INCIDENTE (<i>Fulvia Ciobanu</i>) § 965-972	422
§ 966	Ce exprimă cuvintele și construcțiile incidente	422
§ 967-968	Natura gramaticală a cuvintelor și a construcțiilor incidente	423
§ 969-971	Cuvintele de umplură	425
	Bibliografie	427

	<u>Pag.</u>
ORDINEA CUVINTELOR ȘI A PROPOZIȚIILOR	
(<i>Finuța Asan</i>) § 972—1016	428
ORDINEA CUVINTELOR ÎN PROPOZIȚIE	428
§ 972 Observații generale	428
§ 973—975 Locul subiectului și al predicatului	429
§ 976 Locul atributului	433
§ 976—979 Atributul adjectival	433
§ 980 Atributul substantival	439
§ 980 Atributul genitival (p. 439) ♦ § 981 Atributul propozițional (p. 440) ♦ § 982 Apozitia (p. 442).	
§ 983 Atributul pronominal	443
§ 984 Atributul adverbial	444
§ 985 Atributul verbal	444
§ 986 Locul complementului direct	444
§ 987 Locul complementului indirect	446
§ 988 Locul complementului de agent	447
§ 989 Locul complementelor circumstanțiale	448
§ 990 Locul elementului predicativ suplimentar	450
§ 991 Ordinea părților de propoziție coordonate	451
§ 991 Părțile de propoziție legate prin coordonare copulativă	451
§ 992 Părțile de propoziție legate prin coordonare adversativă	451
§ 993 Părțile de propoziție legate prin coordonare disjunctivă	452
§ 994 Părțile de propoziție legate prin coordonare conclusivă	452
§ 995 Locul vocativului, al interjecției și al construcțiilor incidente	452
ORDINEA PROPOZIȚIILOR ÎN FRAZĂ	453
§ 996 Observații generale	453
§ 997 Ordinea propozițiilor coordonate	454
§ 997 Propozițiile copulative	454
§ 998 Propozițiile adversative	455
§ 999 Propozițiile disjunctive	456
§ 1000 Propoziția conclusivă	456
§ 1001 Ordinea propozițiilor subordonate	456
§ 1001 Propozițiile subiective și predicative	456
§ 1002—1003 Propoziția atributivă	457
§ 1004 Propozițiile completive directe, indirecte și de agent	459
§ 1005 Propozițiile circumstanțiale	460
§ 1006 Propoziția circumstanțială de loc	460
§ 1007 Propoziția circumstanțială de timp	460
§ 1008 Propozițiile circumstanțiale de cauză și de scop	462
§ 1009 Propozițiile circumstanțiale de mod, instrumentală, sociativă, de relație	463
§ 1010 Propoziția circumstanțială consecutivă	464
§ 1011 Propozițiile circumstanțiale concesive și condiționale	464
§ 1012 Propoziția circumstanțială opozițională	465
§ 1013 Propoziția circumstanțială cumulativă	465
§ 1014 Propoziția circumstanțială de excepție	465
§ 1015 Propoziția predicativă suplimentară	466
§ 1016 Propoziții intercalate	466
Bibliografie	467
ACCENTUL, INTONAȚIA, PAUZA ȘI RITMUL	
(<i>Magdalena Popescu-Marin</i>) § 1017—1043	468
§ 1018 ACCENTUL	468
§ 1019—1025 Accentul în propoziție	469
§ 1026 Accentul în frază	472

	<u>Pag.</u>
§ 1027	INTONAȚIA 472
§ 1028	Tipurile de intonație 473
§ 1029	Raportul dintre accent și intonație 473
§ 1030	Intonația și pauza 474
§ 1031-1034	Intonația enunțiativă 477
§ 1035-1037	Intonația interogativă 479
§ 1038-1042	PAUZA 481
§ 1043	RITMUL 482
	Bibliografie . . . . .
	PUNCTUAȚIA (<i>Magdalena Popescu-Marin și Rodica Ocheșanu</i>)
	§ 1044-1069 483
§ 1045-1046	Punctul 483
§ 1047-1049	Semnul întrebării 485
§ 1050-1051	Semnul exclamării 487
§ 1052	Virgula 488
	§ 1053 Folosirea virgulei în propoziție (p. 489) ♦ § 1054 Folosi- rea virgulei în frază (p. 493).
§ 1055-1057	Punctul și virgula 497
§ 1058	Două puncte 499
§ 1059	Semnele citării (ghilimelele) 500
§ 1060-1062	Linia de dialog și de pauză 501
§ 1063-1064	Parantezele 502
§ 1065-1068	Punctele de suspensie 503
§ 1069	Semne ortografice 504
	Bibliografie 504
	ÎNCHIEIERE (<i>Mioara Avram</i>) § 1070-1072 505
§ 1070	Caracteristicile structurii gramaticale a limbii române 505
§ 1071	Originalitatea limbii române din punctul de vedere al structurii gra- maticale 506
§ 1072	Tendențe ale structurii gramaticale a limbii române contemporane 507
	Bibliografie 509
	BIBLIOGRAFIE 524
	LISTA ABBREVIERILOR 525
	INDICE DE MATERIE (intocmit de Magdalena Popescu-Marin) 555
	INDICE DE CUVINTE (intocmit de Magdalena Popescu-Marin) 555
	CUPRINSUL 575